

תורת המשפחה

מאורות
השובבי"ם

גליון ג'

יו"ל ע"י מכון תורת המשפחה
לרבנים ומוצי"ם

בטאון תורני להעמקת הידע המקצועי
ברפואה והלכה במשפחה

תורת המשפחה

מאורות השובבי"ם

הלכות והליכות

במדור זה נמצאים הדינים השכיחים
ונוגעים למעשה לכל זוג שעובר טיפולי פוריות
כן ריכזו השאלות המרכזיות אשר מצריכים שאלות רב לפני טיפולי פוריות

בירורים וביאורים

במדור זה ריכזו הנידונים המרכזיים מספרי גדולי הפוסקים, כן נאספו
פסקים ותשובות מספרי השו"ת בשאלות שנתעוררו ונתחדשו בזמנינו,
עם נימוקי הדברים וביאורים רפואיים.

אוצר השו"ת

במדור זה לקטנו כל התשובות מספרי השו"ת הקדמונים והאחרונים
על הנושאים המרכזים ברפואה והלכה במשפחה

נערך ע"י

הרב יצחק אברהם מלבר שליט"א

ראש המכון, רב ומו"ץ בבית הוראה

לעניני רפואה והלכה בירושלים

עימוד ועיצוב
0548-484702

מכון תורת המשפחה
להעמקת ידע מקצועי
ברפואה והלכה במשפחה

ת.ד. 45329
ירושלים 91454
טלפון 02-571-1231
פקס 1532-537-9185
בדוא"ל
torathamishpacha
@gmail.com

במסגרת מבצע מאורות השובבי"ם המכון
יוציא מידי שבוע קובץ תורני בנושא רפואה
והלכה במשפחה
מאמרים ומערכות, הערות והארות על
הנושאים שנידונים בקובץ יתקבלו ברצון
וידפסו בקובצים הבאים

תוכן הענינים

הקדמה	ד
פתח דבר	ו
מדור הלכות והליכות	ט
מדור בירורים וביאורים	יט
מדור אוצר השו"ת	עא

הקדמה

מכון תורת המשפחה להעמקת ידע מקצועי ברפואה והלכה במשפחה, הוקם בעצתם ובעידודם של גדולי ומאורי הדור שליט"א ובהכוונה צמודה של ועדת הרבנים העומדים בראש המכון,

המטרה של המכון הוא לספק ידע מקצועי ברפואה והלכה במשפחה, הורתו ולידתו של חיבור זה בשיעורים שנמסרו על ידינו במקומות שונים, לפני עשרות רבות של רבני קהילות ומוצי"ם היושבים על מדין, מכל המגזרים, בארה"ק ובתפוצות,

ספר זה יוצא במסגרת מבצע 'מאורות השובבי"ם' בו יצא כל שבוע חוברת על נושאי רפואה והלכה במשפחה

חוברת זו המוגשת לפניכם עוסקת בהלכות והליכות טיפולי הפוריות.

בימינו - עם התפתחות הרפואה והטכנולוגיה - התפתח גם נושא זה של טיפולי הפוריות. והשאלות ההלכתיות רבות ומתחדשות.

הזוגות היקרים אשר נצרכים לקבלת עזרה וטיפול בענינים אלו, לא תמיד יודעים על המורכבות ההלכתית שיש בכל שלבי הטיפול, ועל הצורך בליווי צמוד של מורה הוראה הבקי בענינים אלו, הן בצד המעשי והן בצד ההלכתי.

גם בקרב הרבנים מצויה המבוכה בנושא, הן מחמת חוסר הכרת המציאות, והן מחמת חוסר ריכוז הפסיקה ההלכתית בעניינים אלו. והעובדה, שככל הידוע לנו - טרם נכתב ספר מעודכן וממצה על העניין.

החוברת שלפניכם - אין מטרתה לפסוק בענינים חמורים אלו, אלא להביא בפני הקורא סקירה קצרה על הנעשה בתחום מבחינה רפואית, ולתת שיעורים, מראי מקומות ותקצירי מתשובות הפוסקים.

הבנת העניין והכרת הצדדים ההלכתיים, יהוו התחלה ובסיס לדיון הלכתי מעשי, ואף להדרכת הציבור מה הם השאלות והנידונים בענינים אלו, בבחינת "שאלת חכם חצי תשובה".

החוברת המוגשת לפניכם בשלב זה היא נסיונית, ונשמח לקבל מהקוראים והלומדים בה הערות, תיקונים, ומראי מקומות ומאמרים על ענינים אלו, אנו נשתדל לפרסם אותם בגליון הבא שיופיע בשבוע הקרוב בע"ה.

הערות והארות יתקבלו בפקס 9185-537-1532

או בת.ד. 45329 מיקוד 91451 ירושלים

או בדוא"ל torathamishpacha@gmail.com

שוחרי ההלכה מוזמנים להצטרף למעגל התומכים במכון תורת המשפחה, ויתקבלו בברכה הקדשות ותרומות למחלקת הוצאת הספרים של המכון, לפרטים: הרב שמואל כהן. טלפון 02-571-1231 או לפנות בדוא"ל torathamishpacha@gmail.com

עלינו לשבח לאדון הכל, על שזכינו והגליונות הראשונים התקבלו באהבה ובחיבה אצל מאות מורי ההוראה ורבנים, ויועצי רפואה העוסקים במלאכת הקודש להורות בדברים מורכבים וייסודים אלו.

כפי שחשבנו, אכן יש צמאון גדול לספר מסוג זה, וזכינו ע"י הספר להעשיר ולהעמיק ידע הרפואי וההלכתי בסוגיות המשפחה ברפואה.

הגליונות הראשונים עסקו בתחום הפוריות, ובגליונות הבאים נעסוק בתחומים נוספים הקשורות להמשפחה ברפואה.

אנו מקווים להמשיך בעזרת השם במלאכת הקודש ובתפילה לעתיד שלא תצא תקלה תחת ידינו.

בברכת יגדיל תורה ויאדיר

מערכת תורת המשפחה

פתח דבר

בספר שלפנינו נבאר את הדינים הנוגעים לבעל, בבירור הסיבה כשלא זכה עדיין לפרי בטן, ומתוכו תתבאר השאלה המרכזית האם מותר על פי הלכה או שצריך לחוש לאיסור פצוע דכא, ויבואר דיני סירוס ודיני פצוע דכא, והטעם שהפוסקים התירו כמה סוגי ניתוחים, ויש שחששו בחלק מהניתוחים.

הנה מצוי אצל אנשים שיש להם בעיות בפוריות ואין להם ילדים, והרופאים רוצים לעשות בדיקת זרע כדי לעמוד על הדבר, ולתת מענה ופתרון הולם, ובדרך כלל אצל רוב האנשים אפשר לעשות בדיקת זרע על ידי כמה אופנים פשוטים כמו הוצאת זרע אחרי תשמיש מהאשה, שנקרא PCT או בדרך של תשמיש בכיס גומי הנקרא קונדום, עם נקב בכיס, ואז בודקים הזרע מתוך מעבדה ורואים אם נמצא שם בכלל זרעונים או שהוא רק הליחה שיוצאת מתוך הערמונית, ולפי זה דנים איך לתקן, ויש אנשים שלא נמצא אצלם שום זרע בבדיקות הנ"ל ורוצים להוציא זרע בדרך אחרת, וישנם דרכים נוספות שהם הוצאה לשם בדיקת הזרע, א' על ידי ביופסיה בביצים שנמצאים בתוך האשכים, והתהליך בפרטות מתבאר במדור מושגי יסוד ועיי"ש ב' על ידי דיקור באשכים ושאיבת זרע ג' על ידי ניתוחים אחרים על האשכים (והנה מצד איסור של הוצאת זרע לבטלה ח"ו, כבר הארכנו בקובץ תורת המשפחה חלק ב' שהפוסקים התירו בזה), והשאלה הנשאלת האם מותר לעשות כן מצד הלכות איסור סירוס, ככתוב (ויקרא כב כד) ובארצכם לא תעשו כן, וכן האם מותר לבוא בקהל משום פצוע דכא, וצריך לדעת שבפשטות הגמרא ושלחן ערוך בגדרי איסורי פצוע דכא מבואר, שאם לוקחים חלק מהביצה אסור משום פצוע דכא, ולכן הוצרכו הפוסקים לחתור חתירה לברר כמה היתרים מרווחים, וכמו שיבואר בהמשך כמה טעמים להתיר היום.

הפוסקים לא דיברו כמעט על הטיפול ICSI כי זה לא היה עדיין בזמניהם והוא רק נפוץ בעשור האחרון, אבל למעשה השאלות היום דומות לשאלות בזמניהם, אלא שנתחדשו כמה שאלות.

טיפול הזה של ICSI הוא בתהליך שאפשר לקחת זרעון אחד ולהכניס אותו לתוך ביצית ולהפרות את הביצית, והדרך שמגיעים לזרעון הבודד, כי הרי מדובר באנשים שאין להם זרע, ויש בזה כמה דרכים. א' שמוצאים בתוך הזרע

שלם זרעים בודדים בתוך המעבדה, ובדרך זו לא צריך לעשות שום ניתוחים. ודרך ב' הוא שעושים ניתוח כדי להוציא זרעונים בודדים, ויש בזה כמה סוגי ניתוחים, גם הדיקור הפשוט וגם ביופסיה בכמה אופנים, וכמו שיבואר בהמשך.

ויתכן שבחלק מהניתוחים אין כל ההיתרים שכתבו הפוסקים ובפרט בניתוח שעושה פרופסר דר. שלייגל, הפותח את שק האשכים כדי לבדוק את הביצים איפה יש זרעים ולעשות ביופסיות רק על אותם מקומות.

יש אנשים שצריכים אחר טיפול זה להוסיף ההורמון "טסטטרון" לגופם כי הייצור של ההורמון הזה הוא בתוך האשכים, וכנראה נפגע כתוצאה מזה, וזה מורה שפגע בחוטים ובצינורות הזרע, וצריך לדון בדין של פצוע דכא, וכמו שכתבו האחרונים שהגדר של פצוע דכא הוא אם יכול עדיין להוליד או לא, ולכן צריכים לשאול על כל מקרה מרב פוסק מובהק בנושאים אלו.

וכן יודגש בכל הניתוחים הללו, צריכה להיות השגחה מאחד הארגונים שהם תחת פיקוח של הרבנים הגאונים שליט"א כדי לוודא שהניתוח הוא על פי הלכה, כי בקל יכול הרופא לקלקל ולגרום להיות פצוע דכא, וכגון לפי דעת קצת פוסקים צריך לחתוך רק מביצה השמאלית, וכן צריך לזהר עליו שלא ידקר הרבה כדי שלא לקלקל הביצים, וכן אם הוא לוקח ביופסיה שלא יקח מהרבה מקומות כדי שלא לגרום לו להיות פצוע דכא.

ופינו שבח להשי"ת כי אכשר דרא ובשנתיים האחרונות זכינו לראות התקדמות גדולה בתחום של המעבדות, והצליחו להגיע לשלב של מניעת ניתוחים, והוא שיכולים לבדוק במעבדה למצוא בתוך הזרע ולהגיע לזרעונים בודדים אשר הם טובים להפרות בדרך של ICSI ולכן היום השאלות הללו פחות סבוכות, אבל עדיין זה לא נותן מענה שלם, ולכן חלק גדול של אנשים שאין להם זרע עדיין צריכים לעשות הניתוחים ולעת עתה עדיין הסוגיא היא אקטואלית הלכה למעשה.

וכאן המקום להדגיש שבנושאים הללו בכלל ובניתוחים על הבעל בפרט חייבים להתיעץ גם עם רב מובהק שפוסק בענינים אלו, כדי להכריע איזה ניתוח להתיר, וגם עם הארגוני החסד שנותנים יעוץ רפואי והכוונה צמודה, כי גם אחרי שאדם קיבל היתר הלכתי לבצע את הניתוח יתכן שהמצב שלו עדיין לא מצריך לעשות ניתוח אגרסיבי, וכל שלא הגיע לשלב שחייב לעשות ניתוחים מסובכים חייבים לעשות כל טצדקי בעולם להימנע ממנו, כי השלכות של

הניתוח יהיו לא רק בשבועות שלאחריו אלא יכול לגרום לאדם להיות תלוי כל חייו בלקיחת כדורים להוספת הורמונים ובעיקר הורמון הטסטסטרון, שהיצור שלו הוא באשכים ואם פוגעים הרבה באשכים הוא נעצר ואין יותר יצור של ההורמון וצריכים לקחת בכדורים את ההורמון, וזה יכול להחליש ולגרום צער לגוף לכל החיים. ולכן אסור בשום פנים לגשת בקלות לניתוחים כאלה גם מבחינה הלכתית וגם מבחינה רפואית ובעיקר מבחינה פראקטית.

המידע הרפואי שנמצא בספר הוא מתוך ספר מיילדות, גינקולוגיה ופוריות שנערך על ידי פרופ' אברהם גולן בשנת 2009 ועבר עריכה וכמובן שאין לסמוך על מידע רפואי שמופיע בספר בשום פנים ואופן.

מדור הלכות והליכות

בדיני ניתוחים
שעושים על הבעל
כדי לקיים מצות פו"ר

מבוא

תחום פוריות עבר בשנים האחרונות שינויים מרחיקי לכת, וברוך השם שזכינו שגם האנשים שלא היה להם אפשרות להביא ילדים לעולם (כי תרומת זרע נאסרה לדעת רוב גדולי הפוסקים) יש להם היום אפשרות להביא ילדים לעולם בעז"ה.

המושגים שלפנינו הם סקירה קצרה על סוגי אפשרויות של טיפולים שונים, וניתוחים ודרכי אבחנה הקיימים בעיקר במקרים שלא נמצא זרע אצל הבעל.

אחד מהמושגים הבסיסים שצריכים להדגיש הוא המציאות של הזרע, דהנה גם כשאין זרע בתוך הליחה הנפרש (- כי הליחה ברובו מיוצר בערמונית, ולא בתוך האשכים ואינו זרע -) עדיין יש תקווה שהוא מרוב האנשים שאפי' שאין להם זרע בתוך הליחה, יש להם קצת זרע והוא נמצא בתוך רקמת האשכים והיינו בתוך הבשר וצינורות של האשכים, ולכן יש כמה סוגי ניתוחים להגיע למקומות שנמצאים הזרעונים הבודדים הללו.

והגם שעד לפני כמה שנים לא היה מפותח כל התחום הזה כי לא היה הרבה מה לעשות עם הזרעונים הבודדים, אבל היות שהתקדמות ברפואה הביאה לטיפול הפריה חוץ גופית שנקרא מיקרומניפולוציה ICSI שהוא החדרת זרעון אחד בתוך הביצית ולכן יש היום הרבה דגש על הניתוחים הללו כדי לעזור לאנשים להביא ילד משלהם בלי להצטרך בכלל ליכנס לאופציות של אימוץ וכדומה.

האתגר בסוגיא זו הוא גדול היות שגם אחרי אבחנה טובה, וגם אחרי שידועים מה המצב של האדם, עדיין אין מסקנה חד משמעית איזה דרך טובה לאיש הזה, כי לניתוחים יש יתרונות וחסרונות כמו שיבואר להלן.

והדברים שנויים במחלוקת בין הרופאים והחוקרים בעצמם, וכמובן שאחרי כל זה בהלכה גם אין הסכמה להתיר כל הטיפולים, ותלוי כל טיפול וכל מצב, ולכן פשוט שאסור לגשת לניתוחים כאלה בלי להתיעץ עם רב מובהק ומפורסם בנושאים אלו.

וכאן המקום להדגיש שלא רק השיטה הוא גורמת התוצאה, אלא גם הרופא יש לו מה להשפיע, והיינו שיש מחקרים על השיטות השונות, אבל ברור שככל שהרופא הוא יותר מתמחה בתחום הזה והוא מומחה גדול יותר לעשות הניתוח יש לו יותר סיכויים להביא תוצאות בלי תופעות לוואי.

כי ניתוחים הללו יכולים לגרום גם תופעות לוואי, שיש להם השלכות לכל החיים כמו דיכוי האשכים והורדת רמות ההורמון טסטוסטרון, ולכן פשוט שצריך ללכת לרופא מומחה ידוע בתחום, וזהו תפקידם של יועצים שונים בארגוני החסד שעוסקים בתחום זה במסירות נפש יומם ולילה, ומתעדכנים כל הזמן על טכניקות ושיטות מתפתחות, והם עומדים בקשר עם הרופאים מצד אחד, ועם גדולי הדור מצד שני, כדי לדעת המעשה אשר יעשון.

לכן חשוב לדעת למי שנמצא בפרשת דרכים הרת גורל כזה, חייב להתייעץ עם הארגונים כדי שלא לעשות מעשה שחלילה יגרום בעיה לכל החיים בגוף או ברוח.

מושגי יסוד ברפואת הבעל

אשכים - לכל אדם יש שתי אשכים בכל אשך נמצא ביצית, בתוכם יש יצור זרע תמידי על פי מחזורים של ע"ב ימים.

יותרת האשך - הוא המחסן של הזרע, הוא נמצא גם כן בתוך האשכים.

אזואוספרמיה חסימתית

זהו מצב שלא נמצא שום זרע בנוזל שיוצא מהאדם בשעת תשמיש, והסיבה כאן הוא שיש חסימה בצינור הזרע, וזה יכול להיות חסימה בגלל חסר מולד של דרכי הולדת הזרע, או חסימה שנוצר בהמשך החיים על ידי זיהום או על ידי ניתוח.

ניתן לטפל במקרים האלו על ידי ניתוחים מיקרוכירורגית, או להוציא זרעונים מתוך יותרת האשך או מרקמת האשך.

מיקרו-מניפולציה – ICSI

הינו אחד מהטיפולי פוריות הנפוצים מאוד בעשור האחרון, והוא בעצם כמו הפריה חוץ גופית שלוקחים זרע מהבעל ושואבים ביצית מהשחלה של האשה, אלא שבמקום להניח אותם בצלחת שהזרע יכנס בעצמו לתוך הביצית, כאן עושים את ההפריה בידים, והיינו שאוחזים בזרעון אחת ותוחבים אותה לתוך הביצית, והתועלת הגדול בזה שלא צריכים כמות של זרע כמו שצריכים בטיפולים הרגילים של הזרעה מלאכותית או הפריה חוץ גופית אלא מספיק שיהיה בנמצא זרעון בודד בלבד. והיות שטיפול זה מצליח מאוד ונותן פתרון לאנשים שאין להם זרע, לכן התפתח כל הנושא של הניתוחים על האשכים כדי להוציא משם לפחות זרעון בודד, כי בדרך הטבע גם האנשים שאין להם זרע בליחה שיוצא מגופם אבל עדיין נמצא כמה זרעונים בתוך האשכים ברוב המקרים.

אזואוספרמיה שאינה חסימתית - NOA

זהו מצב שלא נמצא שום זרע, אבל אין שום חסימה בדרכי הזרע, היום בערך חמישים אחוז עד שישים אחוז של האנשים האלו יכולים להוליד, וזהו חידוש גדול כי עד לפני כמה שנים לאנשים האלו לא היה הרבה מה לעשות.

סינדרום קליינפלטר

במצב הזה יש בעיה גנטית – כרומזולית ולכן אין יצור של זרע, ולפעמים יש יצור קטן ואז אפשר לעשות טיפולים הבאים.

ניתוחים

יש כמה ניתוחים שקיימים היום לתת מענה ופתרון לאנשים שנמצאים במצב הנ"ל.

(א) דיקור ושאובה מהאשך בעזרת המחט - PESA (percutaneous epididymal sperm aspiration) או בשמו (testicular fine needle aspiration) - TEFNA

הניתוח הזה נותן מענה לשתי המצבים הנ"ל גם בחסימה וגם כשאין חסימה. והוא בתהליך שעושים דיקור על ידי מחט לתוך האשך לשאוב זרעונים מהאשך.

ברוב המקרים יש לבצעה בהרדמה כללית, החיסרון המרכזי בזה הוא שכמות הזרעונים הנאספים נמוך יחסית כשעושים את זה לאנשים שאין להם חסימה.

(ב) נטילת ביופסיות מרקמת האשך – TESE

בניתוח הזה פותחים שק האשכים כדי להגיע להאשכים עצמם, ונוטלים מספר דגימות, היתרון שאפשר להוציא הרבה זרעונים ולעשות הקפאה למחזורים אחרים של טיפולי פוריות.

(ג) דגימות רקמת אשך באצעות מיקרוסקופ ניתוחי – MICRO TESE

בניתוח הזה פותחים את האשכים, ועל ידי המכשיר מיקרוסקופ מזהים את המקומות שיש בהם זרע ומוציאים אותם. (שיטה הזאת פותח על ידי הד"ר שליגל בארה"ב לפני עשור)

(ד) שאיבת זרעונים ישירות מיותרת האשך – MESA

(microsurgical epididymal sperm aspiration)

בניתוח הזה פותחים גם כן את שק האשכים ומזהים את יותרת האשכים ושואבים ממקום שנמצאים הזרעונים בתוך האשכים, וזה הוא ניתוח רק לאנשים שיש להם חסימה בדרכי הזרע ויש להם יצור טוב של זרעונים.

(ה) קשירת דליות האשך (וריקוצאלה)

יש כמה דרכים איך לקשור את הכלי דם המורחבים ולחסום אותם ועל ידי זה יוכל האיש להפרות, חלק הדרכים הם ניתוחים ויש גם דרך בלי ניתוח. (הטיפולים הללו הם לא רק לצורך פוריות אלא לפעמים גם בגלל הכאב שזה גורם)

(ו) כריתת צינור הזרע דרך השופכה

ניתוח הזה עושים כשיש חסימה בצינורות השופכה, זה לא ניתוח שכיה,

(ז) ואזו-וסיקוסטומיה= ואזו-אפידידימוסטומיה

ניתוחים אלו מתייחסים למצב שבו צריך לחבר צינור הזרע ליותרת האשך או לחלק אחר שלו עצמו.

כמובן שבכל הניתוחים הללו המטרה הוא להגיע למצב שבו יהיה כמה זרעונים בחוץ, ועל ידי זה נוכל לעשות טיפול פוריות שנקרא מיקרומניפולציה ICSI

השיקולים – הספיקות – סדר עדיפות

הנה כאשר באים להחליט על איזה ניתוח ללכת, צריך כמובן לדעת כל הפרטים וכל הרקע לאיש, ולא נכתוב כאן אלא כמה הערות

בין הרופאים יש כמה שיטות בסדר עדיפות של הניתוחים, יש שמעדיפים לעשות את הטיפולים הפשוטים יחסית שהם הביופסיות על ידי הדקירות TESE ולא לעשות את דגימות רקמת אשך באצעות מיקרוסקופ ניתוחי – MICRO TESE.

הסיבה לזה הוא כי יש הרבה שחוששים שבזה שפותחים את האשכים ומטפלים בזה בצורה כזה מורכבת זה יכול לגרום שהאשכים יפסיקו אחר כך לייצר ההורמון טסטוסטרון, וזה מהווה בעיה רפואית כי האדם חייב שיהי' לו את ההורמון הזה, ולכן יצטרך אחר כך לקחת כדורים לכל החיים כדי להוסיף את ההורמון, וזה לא בריא כמובן. חוץ מזה מקובל שאחוזי הצלחה בשיטה הזאת הם לא פחות מהשיטה המתקדמת והחדשה.

מצד שני יש רופאים שאומרים שמאז שיצא הטכניקה הזאת על ידי ד"ר שליגל בארה"ב יש להם הרבה יותר תוצאות טובות, אבל לא רק שיש להם תוצאות בשטח אחוזים יותר גבוהים אלא שהם טוענים שבתהליך הזה הם לא צריכים לעשות ביופסיות רבות ובשורה תחתונה הם מורידים הרבה פחות רקמות מהאשכים, ולכן הוא פחות מסוכן לאשכים.

מצד הרפואה יש מחקרים סותרים, ולכן יהיה קשה להכריע בזה. מה גם שיש סברות לכאן ולכאן, אבל מה שמקובל בהרבה מקרים הוא הכרעה של הקל הקל תחילה, ולכן הרבה יועצים רפואיים ורבנים מיעצים להתחיל עם הניתוחים הפשוטים יותר ורק אז אם לא הצליח לדון אם יש טעם להמשיך לניתוח של ד"ר שליגל כנ"ל.

ואחר שביארנו מציאות הדברים נדון בחלק ההלכה, הנה הפוסקים לדורותיהם התירו לעשות ביופסיה באשכים לצורך טיפולי פוריות וכמו שמבואר בספריהם והובאו להלן באריכות.

טיפול המורכב הזה שיצא רק לפני עשור הוא שונה קצת מהטיפולים האחרים, כי לפי חלק מהרופאים הרי בזה יש חשש גדול של קלקול האשכים והפסקת רמת ההורמון טסטוסטרון, והרי לפי כל הפוסקים זהו הגדר של פצוע

דכא, שאם מקלקלים היצור של הזרע ואינו יכול להוליד עוד הרי זה נעשה פצוע דכא, ואיך מצינו ידינו ורגלינו באיסורים חמורים כאלה, ומאידיך גיסא הרי הפוסקים הגדולים לכל הדורות כתבו כמה וכמה צירופים להתיר והגם שיסוד ההיתר שהאחרונים הביאו הוא דעת הים של שלמה שנראה מדבריו להתיר על פי היסוד שהרופאים לא מקלקלים את האשכים והוא יוכל להוליד, אבל הרי האחרונים הביאו עוד כמה וכמה סיבות וסברות להתיר ובעיקר בגלל שהם עושים את זה בכוונה לרפואה ולא להשחתה, וכמו שמבואר לפנינו ולכן השאלה זו צריך לשאול את פי גדולי הדור וחס ושלום להכריע בזה בלי להביא לפנייהם כל מקרה לגופו עם כל פרטיה שידונו ויחוו דעתם הגדולה.

אנו תפילה שלא יצא מכשול מתחת ידינו וכל רב ומורה הוראה שיעיין בספר ישתמש עם הספר רק למטרה אחת של קיבוץ וילקוט של תשובות ולא כהלכות פסוקות חס ושלום ויהי' לו דעת מה לשאול כאשר יבוא שאלה כזה לפנייהם, וידונו לפני גדולי הדור ויבואו הפוסקים הגדולים ויכריעו ביניהם כאשר נוגע למעשה אשר יעשון.

בברכת יגדיל תורה ויאדיר

מערכת תורת המשפחה

ילקוט הלכות והליכות ניתוחים לצורכי טיפולי פוריות

חובת התייעצות עם רבנים ועם יועצים רפואיים

א) איש שצריך לעשות ניתוח על אחד מאבריו הקשורים לקיום פריה ורביה צריך לשאול היטב דעת גדולי הדור מה לעשות, כי דבר זה מורכב משאלות קשות וסבוכות בהלכות פצוא דכא, והלכות סירוס, וכן חייבים להתייעץ עם יועצים רפואיים חרדיים אשר יש להם נסיון בתחום הזה ונותנים השגחה על הניתוחים שיהיו כהלכה וכשורה, וכן שיתנו חוות דעת שניה איזה ניתוח ואיזה טיפול לעשות כי בסוגיות הללו גדולה המחלוקת בין הרופאים על המוסכמות, וההשלכות של הניתוחים הם לכל החיים, ולכן הירא דבר ה' לא יעשה בזה שום דבר בלי להתייעץ עם רב מובהק ומפורסם הפוסק בנושאים הללו ובהתייעצות עם אחד מהארגונים העוסקים בתחום.

טיפול ICSI מיקרומיניפלוציה

ב) איש שאין לו פרי בטן, ואחרי בדיקות מקיפות הגיעו הרופאים למסקנה שאין אפשרות לעשות אצלו טיפולי פוריות הרגילים כמו הזרעה מלאכותית IUI או הפריה חוץ גופית IVF מחמת חוסר זרע, והיינו שלא מוצאים זרע בליחה שיוצא מגופו, כי לצורך הטיפולי פוריות צריכים כמות גדולה של הרבה זרעונים, אם נמצא לפחות כמה זרעונים בודדים אפשר לעשות טיפול פוריות שנקרא מיקרו-מניפלוציה ICSI אבל אם לא נמצא כלום גם אחרי בדיקות מקיפות במעבדות החדישות שנתחדשו לפני שנתיים, אזי יציעו הרופאים לעשות בדיקות באשכים כדי למצוא זרעים בודדים ולעשות טיפול שנקרא מיקרו מיניפלוציה ICSI על ידי דיקור של מחט בתוך האשכים או לעשות ביופסיה על האשכים, וצריך להתייעץ ולקבל חוות דעת כי ההתקדמות שיש היום בתחום של הבדיקות במעבדות מסויימות מאפשרת לבדוק הזרע ולמצוא זרעים בודדים גם בלי ניתוח כלל, ויש כמה דרכים לעשות הניתוחים כמו שיתבאר.

גדרי ניתוחים מותרים וניתוחים האסורים

ג) אם הרופאים צריכים לעשות דיקור בתוך האשכים כדי להוציא זרע לבדיקה או לשימוש של טיפול, צריך ליזהר שלא לעשות ניתוח באופן שיגרום שלא יקלקלו אצלו האפשרות להוליד בלי טיפולי פוריות, והגם שימצאו זרעים ויוכל להוליד על ידי טיפולים של ICSI שהוא טיפול שמספיק זרעון אחד, כי מכניסים הזרעון בידיים בתוך הביצית, והיינו שההורמון הטסטוסטרון שמיוצר באשכים וגורם

היצור של הזרעים חייבת להמשיך, אבל אם הניתוח יגרום שהאיש יצטרך לקחת כל יום בכדורים את ההורמון הזה שנקרא טסטוסטרון אזי בעצם האיש הזה כבר לא יוכל להוליד בדרך הטבע, וזהו גדר דין פצוע דכא לדעת רוב הפוסקים¹, וכמו שמבואר בהמשך, אלא שגם אם זה קרה ונפצא אין האדם נאסר לבוא בקהל לדעת כל הפוסקים כמו שהאריכו למעניתם ראה הערה 2.

ולכן צריך לברר על הניתוח שהולכים לעשות אם הוא רק מביא תוצאות במציאת זרעים אבל הוא פוצע ביצירת ההורמון ועוצר את האפשרות ללדת, או שלא פוגם ואז מותר.

אשך ימין ואשך שמאל

ד) אם צריכים לעשות ניתוח להוריד ביצה בגלל מחלה, יש פוסקים שסוברים שמותר לעשות ניתוח להוריד ביצה אחת מהאשכים לצורך ריפוי, ואין זה בגדר פצוע דכא, הואיל שיכול להוליד גם על ידי ביצה אחת הנשארת, ויש שמחלקים

1 כן כתב הים של שלמה במסכת יבמות סימן ח' וזה לשונו: לעניין פסק הלכה אני אומר, אפי' את"ל, שפי' ר"ת, שפי' בידי אדם, אינו אמת, אלא ר' ישמעאל בידי שמים איירי, וכל המעשים של הירושלמי בידי שמים איירי, אבל נכרת בידי אדם פוסל, מ"מ נראה, דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד, או ע"י חולי שבא כבר בבציו, שהיה בהכרח להכריתו, אבל מה שכורתים עכשיו הרופאים, מחמת האבן, או שבירת הגוף, ויודעין לתקן הדבר היטב, ובבירור, שיוליד, ואינם מקלקלים החוטים, ושביל הזרע הולך כתיקנו, ותלוי בחכמת הרופאים, אין בידינו לפוסלו כל עיקר, ובניהם כשרים, וגם הרמב"ם לא עלה בדעתו לחלוק על זה, ומ"ש נכרת, לשון זה משמע ע"י כריתה, כמו שפירשתי, או שלא יוליד, והוא הסיורס, או שכבר נולד לו חולי בבצים, אבל חיתון הרופאים, אין לו שם זה, ולא נחלק על אמונתו, מה שהתלמוד אינו מכחיש את הרופא, הלכך, ביצה אחת כשר לעולם, בין של ימין, בין של שמאל, ולכתחילה טוב לומר לרופאים שיחתוך של שמאל, ואפי' בידי אדם, אי מוליד כשר.

2 ראה מה שכתב החתם סופר אהע"ז סימן י"ז על פי הסמ"ג שבזה שהרופא עושה לשם כוונת רפואה ולא לכוונת השחתה זה מוציא את המעשה מגדר פצוע דכא למעשה רפואה מותרת, וזה לשונו וזה לשון סמ"ג לאוין קי"ט וכו' מאריכות לשון זה מבואר דוקא שכרתו בפשיעה, ולאפוקי אם כרתו לרפואה שהיה לו חולי וכתרו להושיעו מחליו מותר בקהל.

וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק חלק ג' סימן ק"ח אות ט"ו בזה הלשון ועוד יש לומר כיון דכל עיקר כוונתו כדי לעשות פעולה שיוליד, שהוא היפך כוונה מן יסוד של איסור השחתת איברי זרע שהוא שלא להוליד, אם כן לא הוא בכלל האיסור, ואף אם יתקלקל כיון דלא הוי פסיק רישא וגם לא ניחא ליה וכו' לפי דברי הים של שלמה דכשעושין לרפואה אינו בכלל האיסור, ואדרבה עוסקין לרפאותו, וגם לדברי הסמ"ג כשלא נעשה בפשיעה קיל וכו', דלענ"ד על פי סברא הנ"ל אין לחלק בין עם עושין לרפואה, או לבחינה בשביל רפואה, כי הכל טעמא חדא, שעוסקים בתיקון ולא בקלקול וקל להבין.

בין ביצה ימין לביצה שמאל, ומתירים רק להוריד ביצה של צד שמאל³.

היתרים שכתבו הפוסקים בסוגי הניתוחים השונים.

הנחלקו הפוסקים אם פצוא דכא הוא פסול שחוזר להכשרו על ידי שנתרפא או לא, כמו כן נחלקו הפוסקים באופן שהרופא חותך ביצה אחת לשם רפואה ולא לשם השחתתה⁴, וראה בהמשך במדור ביאורים וביאורים שכתבו הפוסקים הרבה

3 מקור הדין הזה הוא בירושלמי (יבמות דף ע) ד"ה לא סוף דבר נפצעה אלא אפילו נימוקה אפילו יבשה אפי' חסרה תני רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר שמעתי בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו מוליד והוא סריס חמה אמר ר' יוסי שמעתי הלכה כר"י בשר"י בן ברוקה ולית אנא ידע מן מה שמעית א"ר אימי לא הוה ר"י שמע לה מן בר נש זעיר שמואל אמר אם יבוא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו ר' חונה אמר דו סבר כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן אמר ר' יודין בר חנין ובלבד של ימין. ומבואר בזה שבכרם ביבנה סברו שביצה אחת אינו מוליד ולכן הוא סריס.

והראשונים נחלקו בזה, ודעת ר"ת לחלק בין ביצה בצד ימין לביצה בצד שמאל, וכתב הר"ת שראה בעיניו הרבה אנשים שיש להם רק ביצה אחת וילדו,

וכתב החת"ס (אהע"ז חלק ג' סימן י"ז) שאין כאן מחלוקת במציאות בין הירושלמי להר"ת אלא שאכשר דרא והרופאים יודעים היום לעשות מה שלא ידעו מקדמת דנא. וז"ל: הנה ר"ת העיד שראה כמה בני אדם שניטל ביצה א' והולידו וקשה לומר על כל כן ב"א צא וחזור על בניהם כי ממזרים הם כי בש"ס קאי על אדם פרטי אבל לומר כן על רבת בני עמנו ה' קשה בעיני ר"ת לומר כן ועיי' לשונו בס' הישר סי' י"ב והנה הדבר תמוה כיון שבירושלמי קאמר שאינו מוליד איה עדותו של ר"ת ובאמת ראינו כן גם בזמנינו ועיי' תשו' הגאון מהרש"ח בעל תוס' חדשים שבס' אגרות בקורת. ויראה ודאי להרמב"ם וסיעתו דס"ל דניטל ביצה א' בידי אדם פסול א"כ ע"כ מקובל בידינו מסיני שאינו מוליד דכלל גדול כל שמוליד אינו פסול אע"כ שאינו מוליד א"כ כל העדיות לא יזיזו זיז כל שהוא מתורתינו וקבלתינו האמתית ואלו ה' שום מציאות רפואה למכתו לא הוה שתיק מרע"ה מיני' וכדאמר' גבי טריפות אפי' ירבה כחול ימים לא יניח קבלה אמתית שבידינו אבל ר"ת נראה לו לפרש הסוגי' שיהי' ניטל א' בידי אדם כשר א"כ לא אמר ב' מרע"ה מידי אדם מוליד או אינו מוליד והוא מהלכות הרופאים ויכול להיות בימי חכמי התלמוד לא ידעו רופאים להזהר ליטול ביצה א' באופן שיליד ועכשיו אכשר דרא בהא, עכ"ל.

וכן נחלקו הפוסקים אם מותר בביצה אחת, וכן אם יש הבדל בין ביצה ימין לביצה שמאל, והובא בשו"ע בין השיטות ולהלכה למעשה, היש"ש כתב שלכתחילה טוב לומר לרופאים שיחתוך של שמאל, והיינו כדי לצאת כל הדיעות, וכן כתב המנחת יצחק לעשות בצד שמאל, אבל באגרות משה לא הזכיר תנאי זה.

4 ראה מה שכתב החתם סופר שם סיכום שיטות הראשונים בזה וזה לשונו: וזה לשון סמ"ג לאוין קי"ט אמר שמואל כל פסול בענין זה כשלא ה' בידי שמים אלא בידי אדם ע"י פשיעתו כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ אבל אם נולד כך או ע"י חולי אירע לו כשר לבוא בקהל

היתרים לעשות הניתוחים הללו, ובדרך כלל יש צירוף של כמה וכמה היתרים ועיי"ש.

דין ניתוח דיקור ושאיבת זרע וניתוח לעשות ביופסיה

ו) ניתוחים שכוללים עשיית ביופסיות על האשכים הם שאלות מורכבות, וצריך לדון על כל ניתוח בכל שיטה בנפרד, אבל יש לציין שהשיטות הישנות כמו דיקורים ולקיחת ביופסיות קטנות בפעמים מעטים בלבד הותר על פי גדולי הפוסקים.⁵

עכ"ל. מאריכות לשון זה מבואר דוקא שכרתו אדם בפשיעה ולאפוקי אם כרתו לרפואה שהי' לו חולי וכרתו להושיעו מחליו מותר בקהל והיש"ש למד כן מלשון הרמב"ם ש' או כרתן וס"ל שאדם כורתו מחמת חולי שנוול ובאמת אין לשון זה מוכרח שיותר נראה לפרש שהחולי המסה או כרת הבצים ולא ע"י אדם אבל מלשון הסמ"ג בודאי משמע כן וכן נראה מהירושלמי דפליגי במחכך ומסתת בחטטי' והלכה כר"י בנו של ריב"ב דשרי ומ"מ אין היתר זה מבואר בלשון הרמב"ם ובלשון ר"ת שבמדרכי פ' הערל משמע מה שחותכ' הרופאים מחמת חולי אבן הוה בידי אדם.

5 ראה מה שכתב בספר שולחן שלמה חלק ג' ערכי רפואה פרק פוריות עמ' צז תשובה מכתב יד של הגאון ר' שלמה זלמן זצ"ל וז"ל בדבר עשיית ביופסיה לצורך פוריות, הנה הואיל ובזמננו יודעים הרופאים להזהר לא לקלקל בכך את האשך, לכן מתירים היום כל בעלי ההוראה לעשות את זה לצורך פוריות וכל שכן למנוע מסכנה וכן מבואר בספרים.

ולענין פסול פצוע דכא לנישואין, אע"ג שאפילו פציעה כל שהוא פוסלת מכל מקום כבר כתבנו דאין לחשוש בזה לפצוע דכא ומעשים בכל יום שעושים את זה.

ומקור להיתר דבר זה מבואר בפוסקים בארוכה וערוכה וכו' שמובא כל התשובות במדור ביאורים ובירורים ועיי"ש, ועיי"ן בשו"ת זקן אהרן אהע"ז ח"א סימן ס"ו. וכן האריך בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' ק"ח לכתוב כמה טעמים להיתר ניתוחים אלו. ים של שלמה יבמות פרק ח' סי' ח'. אגרות משה אהע"ז ח"ב סי' ג' ענף ב'. ציין אליעזר ח"ט סי' נ"א שער א' פרק ב'.

וכן כתב הגאון ר' שלמה זלמן אורבך זצ"ל להיתר ניתוחים אלו בספרו מנחת שלמה חלק ג' סי' ק"ג אות ח' וז"ל הואיל ובזמננו יודעים הרופאים להזהר לא לקלקל בכך את האשך, לכן מתירים היום כל בעלי הוראה לעשות את זה לצורך פוריות וכל שכן למנוע מסכנה וכן מבואר בספרים, ולענין פסול פצוע דכא לנישואין, אע"ג שאפילו פציעה כל שהוא פוסלת מכל מקום כבר כתבנו שאין לחשוש בזה לפצוע דכא ומעשים בכל יום שעושים את זה וכו' וגם כתב העין יצחק להגאון מקובנא זצ"ל שבענין זה מצוה גדולה מאוד להיתר ולא להחמיר, ובפרט שלמעשה גם נוהגים בעלי הוראה להיתר ע"כ.

וראה מה שכתב בזה הגאון פוסק הדור הגר"ש וואזנר שליט"א בספרו שבט הלוי חלק ו' סימן קצ"ג וז"ל על כל פנים דברי הים של שלמה שכתב שאנו סומכים על מה שהם עושים בלי פלגוע בכלי הזרע הלכה הם, ואם כן בנידון דידן שלפי נסיונם עושים באופן כזה שלא תהיה

ז) הניתוח שנתחדש בעשור האחרון שנקרא MICRO TESE והוא דגימות רקמת אשך באמצעות מיקרוסקופ ניתוחי, שידוע על שם ד"ר שליגל בארה"ב, יש שמתיירים לעשות הניתוח והגם שבחלק מהמקרים לא מצליחים בניתוח זה אבל סומכים על הראשונים שכל שעושים לשם כוונת רפואה אין בזה איסור פצוע דכא⁶, ויש מחמירים כשיטת הפוסקים שרק אם יודעים בבירור שיכול לרפאות ולא יקלקל כח הולדה רק בזה מותר⁷, ובכל אופן לא כדאי לעשות את הניתוח בלי להתיעץ עם רבנים ויועצים רפואיים כי הרבה פעמים שיכולים למצוא זרעונים במעבדות מתקדמות בלי לעשות ניתוח, ולא ליכנס למצב שיצטרך האדם לקחת כל החיים את ההורמון של טסטוסטרון בכדורים.

ח) ניתוח קשירת דליות האשך וריקוצאלה, הניתוח הוא לחסום כלי דם בתוך האשכים, והם לא רק לצורך פוריות אלא לפעמים לצורך ריפוי של מחלה, והגם שהפוסקים התיירו לעשות הניתוח, צריך לשאול ולהתיעץ עם רבנים ויועצי רפואה, כי הרבה פעמים לא כדאי לעשות את הניתוח בגלל חוסר סיכוי להצלחה ועדיף לעשות טיפולי פוריות.

ט) ניתוחים של כריתת צינור הזרע כשיש חסימה בצינורות הזרע, או ניתוחים שעושים כדי לחבר את הצינור הזרע למקום הנכון באשכים, הותר על פי גדולי הפוסקים כמו שיתבאר בהמשך הספר.

י) קיימים ניתוחים שונים על האברי ההולדה, והם בעיקר לצורך מניעה או ריפוי של מחלות, כגון ניתוח ערמונית שמסירים את הערמונית וזה גורם למעשה

פגיעה בכושר פעולת ההולדה על ידי לקיחת קצת מהביצה לבדיקתם ראוי לסמוך על זה.

וגם פוסק הדור הגאון הגרי"ש אלישיב כתב בספרו קובץ תשובות ח"ג סי' קע"א להתיר ניתוחים אלו וזה לשונו מי שצריך בדיקה אם ראוי להוליד והבדיקה הוא על ידי שיחתכו קצת מהביצה ויבדקו הזרע או שיוציא הזרע על ידי מחט של זריקה, וכו' הנה לפי דברי הרופאים בשתי האופנים הנ"ל הפצע מתרפא בתוך כמה ימים, ושם הבשר כבתחילה מבלי להכיר כלל, ואם כן בנוגע לפוסלו בקהל הדבר פשוט שהוא מותר שהרי קי"ל דבין פצוע דכא ובין בכרות שפכה הוא פסול החוזר להכשירו וכו' מ"מ נראה שיש להזהירו לא לחיות עם אשתו כל זמן שלא נתרפא הפצע עכ"ל.

6 וכן הוא מקובל להלכה למעשה אצל הרבה מארגונים החרדיים שעוסקים ביעוץ טיפולי פוריות, גם בישראל וגם בארה"ב על פי הוראת גדולי הפוסקים. וצריך לדעת שיש גם הבדל בין הרופאים שעושים את זה, ויש מעט מאוד רופאים מומחים שיכולים להצליח בשיטה הזו ולכן צריך לבחור היטב לפני שמתחילים הניתוחים מהסוג הזה.

7 כך דעתו של הגאון הגדול ר' דוד אריה מורגנשטרן שליט"א ועוד פוסקים להחמיר שלא לעשות הניתוח הזה מטעם הנזכר.

שהאדם לא יכול להוליד יותר, ויש בזה שאלה של פצוע דכא וסירוס, ולמעשה התירו הפוסקים לעשות הניתוחים האלו בצירוף כמה היתרים⁸. וכמובן שבכל מקרה צריך לשאול לרב מובהק לקבלת היתר וכן התייעצות עם יועצים רפואיים בתחום.

⁸ ראה באורך בתשובות רבות מה שכתבו הפוסקים בזה, והם מובאים במדור אוצר השו"ת ועיי"ש.

מדור בירורים וביאורים

בהלכות פצוע דכא
והלכות סירוס

שו"ת חתם סופר

חלק ג (אבן העזר א) סימן

וזה לשון סמ"ג לאוין קי"ט אמר שמואל כל פסול בענין זה כשלא ה' בידי שמים אלא בידי אדם ע"י פשיעתו כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ אבל אם נולד כך או ע"י חולי אירע לו כשר לבוא בקהל עכ"ל. מאריכות לשון זה מבואר דוקא שכרתו אדם בפשיעה ולאפוקי אם כרתו לרפואה שה' לו חולי וכרתו להושיעו מחליו מותר בקהל והיש"ש למד כן מלשון הרמב"ם שכ' או כרתן וס"ל שאדם כורתו מחמת חולי שנולד ובאמת אין לשון זה מוכרח שיותר נראה לפרש שהחולי המסה או כרת הבצים ולא ע"י אדם אבל מלשון הסמ"ג בודאי משמע כן וכן נראה מהירושלמי דפליגי במחכך ומסתת בחטטי' והלכה כר"י בנו של ריב"ב דשרי ומ"מ אין היתר זה מבואר בלשון הרמב"ם ובלשון ר"ת שבמרדכי פ' הערל משמע מה שחותכי' הרופאים מחמת חולי אבן הוה בי"א

ביבמות ע"ה ע"ב דעת ר"ת שבתוס' דהלכה כר' ישמעאל דמכשר ביעא א' בידי אדם מדקיימא בכרם ביבנה כוותי' וממעשים בכל יום דבעלי ביעא א' מוליד' וגם בירושלמי מבואר כן אלא דאינו מוליד ע"ש וצ"ל דאין זה סותר למעשים בכל יום דמוליד' דאפשר נתחכמו רופאי' זמנינו או נשתנו הטבעי' כמ"ש תוס' פא"ט ובבכורות י"ט ע"ב ד"ה פרה וכו' אלא דבתחלה הוכיחו תוס' דע"כ ניטל ביעא א' כשר דאי ס"ד דהוה פ"ד דאמר מרע"ה בסיני זה א"א שיהי' לו רפואה לעולם ולא יוכחש הקדוש ברוך הוא הל"מ שבידינו והתורה נצחיית אע"כ אינינו בכלל פ"ד דקרא ולא נאמר בו בסיני מידי ושוב אפשר דבזמן הירושלמי לא הוליד ועכשיו מוליד וזה ברור בכוונת התוס' בעזה"י.

שו"ת שואל ומשיב

מהדורה א חלק א סימן קצב

ולפ"ז לפי מה דמקלינן בניטל ביצה אחת א"כ ע"כ דלא קי"ל דתלוי בלידה א"כ ה"ה בזה אמנם לכאורה ז"א דהרי אנן דמקלינן הוא משום דבעל ביצה אחת אפשר שמוליד וכן העיד ביש"ש שמה שחותכין הרופאים יוכל להוליד

א"כ מזה אין ראיה על מה שא"י להוליד אם כשר אבל באמת המעיין בתוספ' יראה דר"ת עיקר סמיכתו על הירושלמי ובירושלמי מבואר שאינו מוליד ואפ"ה כשר וא"כ לדידה כשר אף שאינו מוליד וממילא גם בגובתא כשר האיש ולפע"ד נראה דגם לר"ת לא היה ברור שגם בידי אדם יוכל להוליד בניטל ביצה אחת רק כיון דהירושלמי מכשיר אף שא"י להוליד לכך סמך ע"ז דעכ"פ ספק פ"ד הוא וכשר ולבי אומר לי כי מה שהרמ"א החמיר בניטל ביצה אחת הוא לפי שנסתפק בדעת ר"ת אי סמך ע"ז שמולידין בביצה אחת או שאף שאין מוליד כשר כמ"ש ר"ת בשם הירושלמי ולפ"ז כל שאינו מוליד הרי הרא"ש חולק וכתב דהך דגובתא היא לפי שאינו מוליד הרי לא סמך ע"ז אבל באמת לפי שיטת היראים והסמ"ג דאף שאינו מוליד כשר וגובתא עיקר הפלפול הוא על הולד שגם באין לו רק ביצה אחת נוכל לסמוך ג"כ ע"ז ויש ס"ס = ספק ספיקא = שמא מוליד ואת"ל אינו מוליד מ"מ כשר ודו"ק היטב. והנה היש"ש פרק הערל סי' ח' חידש דגם הרמב"ם ודעימיה מודים במה שכורתים עכשיו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף ויודעים לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד ואינם מקלקלים החוטים ושביל הזרע הולך כתקנו אין בידינו לפוסלו כל עיקר ולא אסרו בנכרת רק אם כרת כדי שלא יוליד או שנכרת מחמת חולי שבא כבר בביצה שהיה בהכרח להכריתו ע"ש והנה אף שקיימו וקבלו כלם דברי היש"ש וגם אני סמכתי כ"פ על דברת הרש"ל אבל כעת לא זכיתי להבין דבריו דמ"ש לחלק בין כרתו שלא יוליד או שכרתו מחמת חולי שהיה כבר בביציו לבין כרתו מחמת אבן לא זכיתי להבין וכפי הנראה מחלק בין אם יכול להוליד או לא ובאמת כל סמיכתו על ר"ת והרי ר"ת לפי הירושלמי מבואר דאף שאינו מוליד כשר כל שביצה אחת על מתכונתו שו"ת עין יצחק חלק א - אבן העזר סימן י

שו"ת אבני נזר
חלק אבן העזר סימן יז

הנה יען מקור ההיתר דבעל ביצה אחת הוא מדברי ר"ת יבמות ע"ה ע"ב והמחבר סי' ה' (סעי' ז') פוסק לגמרי דלא כר"ת, ורמ"א כתב ג"כ דרוב בנין ורוב מנין דלא כר"ת, לכאורה איך נאמר כביר מצאה ידינו להכריע בראיות נגד כל הני,

והם בה"ג רי"ף ורמב"ן וסייעתם, מי פתי יאמר זה, ושוב נשאר הדין אחרי רבים להטות, ובפרט דבשל תורה הלך אחר המחמיר, אולם לאחר העיון יש מקום להתיר:

ב) ותחילה נבאר דין ספק פצוע דכה שדברו בו אחרונים, יש מתירין אפי' לכתחילה הוא הרב מראדוויל בתשו' נוב"י (מהדו"ק סי' ו'), ויש אוסר מדרבנן הוא הב"ש סי' ה', ויש אוסר מספיקא דאורייתא, הוא החת"ס חלק אהע"ז סי' י"ד, ואחרי שבררנו בעז"ה דספק פצוע דכה מותר לכל הפוסקים, נבאר אם זה דווקא בספק דמציאות או אפי' בספיקא דדינא, ועיין במל"מ (טומאת צרעת פ"ב ה"א) בענין ספק נגעים להקל שכתב דהיינו דווקא בספק דמציאות אבל לא בספיקא דדינא, אולם נראה ראי' מש"ס בכורות (נ"ח ע"ב) בספק ר"ה למעשר בהמה אימת אם באחד באב או אחד באלול, דמחמת זה נעשה עשירי ספק עיין שם, הרי דקרא דממעט עשירי ספק אף ספיקא דדינא ממעט, וכן מפורש בר"ן סוף פ"ק דקידושין (בד' הרי"ף טו ע"ב) בענין כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל דאף דערלה הלכה למשה מסיני הלכה כמיקל משום דכך נאמרה הלכה ספיקא מותר, וספק ממזר דומה ממש לספק ערלה דהוי היתר גמור, אפי' באמת הוא ממזר, וע"כ מותר אפי' בתרתי דסתרי כדברי מהרי"ט (יו"ד ח"ב סי' א'), ואפי' בביאה אחת דממנ"פ יש איסור או איסור פצוע דכה או איסור ממזר כדברי רמב"ם הנ"ל, וכ"כ בחת"ס (אהע"ז ח"א סי' י"ד ד"ה והוסיף) דספק ממזר דומה לספק ערלה, וע"כ יש ללמוד משם דה"ה בספיקא דדינא ויותר מזה דאפי' יחיד במקום רבים הלכה כמותו בספק ממזר מדאורייתא וכמ"ש הר"ן שם בספק ערלה עיין שם, וכ"כ בשטמ"ק ב"מ (ו ע"ב) בעשירי ודאי ולא עשירי ספק דאפי' הוי רובא שהוא עשירי חשוב עשירי ספק, מעתה זכינו לדין שיש לסמוך על שיטת ר"ת נגד רוב בנין ורוב מנין ובלי ספק זה טעם הסומכין על ר"ת שהביא הרמ"א, ולכאורה יפלא איך עשו מעשה להקל באיסור תורה נגד רוב הפוסקים, אך לפמ"ש כדן וכתורה עשו:

שו"ת הר צבי

אבן העזר סימן כא

אולם מדברי החתם סופר אהע"ז סימן י"ז משמע שלדעת הסמ"ג כל שעשאו להושיעו מחליו לשם רפואה, בכל גווני לא נאסר לבוא בקהל. שהביא שם לשון הסמ"ג לאוין קי"ט שכתב, אמר שמואל כל פסול בענין זה כשלא היה בידי שמים אלא בידי אדם ע"י פשיעתו, כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ, אבל אם נולד כך או ע"י חולי אירע לו, כשר לבוא בקהל, עכ"ל. וכתב עלה החת"ס שמאריכות לשון הסמ"ג מבואר דדוקא שכרתו אדם בפשיעה, ולאפוקי אם כרתו לרפואה שהיה לו חולי וכרתו להושיעו מחליו, מותר בקהל. הנה מבואר בחת"ס שלדעת הסמ"ג עיקר ההיתר בעשאו לשם רפואה הוא משום דלא עשאו בפשיעה. וזהו גם הטעם שנעשה בידי שמים כשר משום דלא נעשה בפשיעה, דלא אסרה תורה פצוע דכא אם (לא) נעשה בפשיעה.

הן אמנם החתם סופר שם כתב על זה דמלשון ר"ת שבמרדכי פ' הערל (סי' ע') משמע דמה שחותכין הרופאים מחמת חולי האבן הוי בידי אדם אעפ"י דהוי לרפואה, מ"מ בדברי הסמ"ג משמע שם שהוא מפרש כנ"ל, ומבואר בדבריו שלדעת הסמ"ג גם כריתתה מחמת אבן היתה מותרת, שהרי הביא את דברי ר"ת שבמרדכי כהוכחה גם נגד דברי הסמ"ג הנ"ל.

וראיתי בחלקת יואב אהע"ז סימן ג' שדרך אחרת לו בהיתר פצוע דכא שנעשה לשם רפואה במקום שיש סכנת נפשות, והוא משום שלא אסרה תורה פצוע דכא אלא כשנעשה בעבירה, שכיון שהקישתה תורה פצוע דכא לממזר (ביבמות ע"ה ע"ב במתניתא תנא, נאמר לא יבוא פצוע דכא, ונאמר לא יבוא ממזר, מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם. ובירושלמי (שם) למד מזה שהקישתה תורה, לא יבוא ממזר - לא יבוא פצוע דכא, שפצוע דכא בידי שמים כשר. מה ממזר בידי אדם, אף פצוע דכא בידי אדם. ובסמ"ג (שם) יליף לה מה ממזר ע"י פשיעה וכו') מה ממזר יצירתו ע"י עבירה אף פצוע דכא לא אסרה תורה אלא כשהמעשה בא ע"י איסור ובעבירה של לאו דסידוס, אבל פצוע דכא שנעשה לשם רפואה משום סכנת נפשות לא נקרא שבא ע"י מעשה עבירה, וכמו בנדון דידן שמשום סכנת נפשות חתכו הרופאים, אין החיתוך מעשה עבירה ולא אסרה תורה אותו לבוא בקהל, שאינו דומיא דממזר דיצירתו ממעשה עבירה. והנה לפי דרכו של החלקת יואב שההיתר בעושה לשם רפואה תלוי בעיקר אם

עושה כן מחמת סכנה, אין צריך שתהא המחלה באברי ההולדה, ובענין נתוח הפרוסטטא אין צריך שהחוטם עצמם יהיו מהווים לו סכנה, אלא בעיקר שיהא בחתיכת החוטם משום מניעת סכנה ושנעשה פצוע דכא בהיתר.

עוד יש סניף להקל בזה, משום דשבילי הזרע במקום זה הם החוטם הפנימיים שבתוך הגוף, ועל פי מה שכתב בספר כסא דהרסנא שעל הבשמים ראש סי' ש"מ וז"ל, ואפשר נמי דענין פיסול בקהל ראינו שתלו חכמינו בגיד וביצים ובחוטין, אבל לא בכלי הזרע הכנוסים בתוך הגוף דשוויה כעין טומאה בלועה וכו', עכ"ל.

דבר זה אם תלוי פסול קהל במניעת ההולדה, נחלקו בזה ראשונים בפירוש דברי הגמרא יבמות (ע"ה ע"ב), דאיסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים, דסבר רב ביבי בר אביי לאכשורי. ופרש"י שהרי אין כאן לא פצוע ולא דך ולא כרות. ואמר לו רב פפי משום דאתיתו ממולאי כו', במקומה מבשלה, שלא במקומה לא מבשלה, ע"כ. והרא"ש יבמות פ"ח סי' ב' הקשה מזה על שיטת ר"ת, בהא דר' ישמעאל בנו של ריב"ב מכשיר (בגמ' שם ע"א) בעל ביצה אחת, דס"ל לר"ת (שם תוד"ה שאין) דמכשיר אפילו כשניטלה ביצה אחת בידי אדם, ומביא ראיה מהירושלמי שהוא כשר לבוא בקהל רק שאינו מוליד. ועל זה הקשה הרא"ש דאי בידי אדם איירי ואינו מוליד האיך יהיה כשר בקהל, מי גרע מההוא גברא דאסתתים גובתא דש"ז ואפיק במקום קטנים דפסול לפי שאינו מוליד, הרי מוכח דכל שנעשה בידי אדם סיבה שלא יוכל להוליד כי הך דאפיק ש"ז במקום מי רגלים הוא פסול בקהל. ויעוין שם בקרבן נתנאל אות ז' שכתב וז"ל, ולפי פירוש ר"א ממייך דסבר אעפ"י שאינו מוליד לא עקר הוא וכשר לבוא בקהל, והך עובדא לפסול בניו קאמר, אין סתירה לר"ת מהך עובדא, עכ"ל. והרא"ש בתשובה כלל ל"ה סי' ה' הביא דבריו. ויעוין עוד בקרבן נתנאל שם אות ל', ובבית שמואל סי' ה' סוף ס"ק ט'

שו"ת אגרות משה

אבן העזר חלק ב סימן ג

ענף א הנה בדבר איש אחד שאין לו בנים ורוצה הרופא ליטול משהו מביצה שלו לבדוק לידע מזה הסבה שאינו מוליד וידע איך לרפאותו כמו שעושין הרופאים בזמננו כן שמזה נודעים איך לרפאות וכבר נתרפאו הרבה והולידו אם אין בזה איסור מדין לאו דפצוע דכא. לכאורה פשוט בגמ' דכשיכול להוליד אינו באיסור דפ"ד, דהא ביבמות דף ע"ה מקשה על ניקב הביצה שאסור וניקב לא מוליד והא ההוא גברא דחרזיה סילוא בביצים ואוליד ומתרין רב צא וחזר על בניו מאין הם ואחר זה אמר רבא על קושית ההוא מרבנן אימא מראשו מדלא מנה ביה דורות, ואף שמסיק מטעם אחר מדומיא דכרות שפכה אינו מטעם שפליג דיש דורות בפ"ד אלא משום דהקשה לו אימא מראשו ומה שלא מנה דורות הוא משום דרק איהו אסור ובריה מותר אבל על מה שבפצוע בגיד וביצים אינו מוליד לא פליג. ענף ב אבל מה שיש לדון בזה הוא דכיון דניקבה הביצה מפורש בגמ' לאיסור וכדמסיק שלא מוליד, והרי חזינן עתה בזמננו שמולידין דהא הרופאים עושין זה לידע איך לרפאות ונתרפאו הרבה ומולידין, הרי בע"כ צריך לומר שנשתנו הטבעים וכדמצינו בהרבה דברים כדאיתא בתוס' מו"ק דף י"א, ויותר מזה מצינו ברמ"א אה"ע סימן קנ"ו סעיף ד' גם לדינא ולקולא שבזה"ז נשתנו הטבעים ויולדת לתשעה יולדת למקוטעין וא"צ חליצה בילדה ליום אחד בחדש התשיעי אפילו מת הולד תיכף, וכתב הרמ"א וכן הוא בכמה דברים עיין שם, וכן איתא במג"א סימן קע"ג סק"א עיין שם, וא"כ אפשר שמה שהיה בזמן נתינת התורה פצוע שאינו מוליד נאסר לעולם אף כשישתנה הטבע ויוליד איזה ממני פצוע, משום דנימא דמה שאינו מוליד אינו עיקר האיסור דהא פ"ד בידי שמים כשר אף שאינו מוליד ואף שהחינוך מצוה תקנ"ט נתן טעם בשרשי המצוה שהוא למאס מעשה מלכי עכו"ם שמסרסין הזכרים למנותם שומרי הנשים שלא שייך זה בפצוע ביד"ש, כדמסיק ועם טענה זו נמצא טעם בחלוק האיסור בין הנפסד בידי אדם לנפסד ביד"ש, מ"מ אולי טעם זה אינו עיקר לדינא אלא נימא שהוא משום דלא זה שאינו מוליד ע"י זה הוא האיסור, אלא מה שהוא פצוע ודך וכרות בידי אדם הוא האיסור, ומה שאמרו שאינו מוליד הוא רק סימן איזה פצוע ודך וכרות נאסרו שהוא אותו שלא מוליד ע"י זה, וא"כ היה הסימן על אלו שלא הולידו מחמת זה בזמן נתינת התורה, וכיון שכן נאסרו אלו לעולם אף

כשישתנה ויולידו וכן להיפוך שיהיו מותרין אלו שהיו מולידין בזמן נתנית התורה אף כשישתנה ולא יולידו.

ולכן בפצוע דכא וכרות שפכה שלא מצינו שנאמרה הלכה מסיני מי הוא פצוע דכא וכרות שפכה, אלא שהדין דאורייתא הוא שמי שאינו מוליד ע"י פציעה ודיכה וכריתתה הוא איסור הלאו ומסרה התורה לחכמים באומדנותם שיאמרו מי הוא מהם שאינו מוליד שלכן תלי כשנשתנה הטבע במי שאינו מוליד באותו הזמן, ולכן כיון שניקבה הביצה באופן שהרופאים עושין אנו רואין שמולידין בזמננו יש להכשירו. ומה שידעינן דדין התורה הוא במי שאינו מוליד, הוא מטעם דרבא ור' יוסי בי ר' בון מדלא מנה בו דורות, ואף שההוא מרבנן הקשה דאולי לא מנה משום שלא נאסרו הדורות, הא למה שבארתי היתה קושייתו רק משום שנימא דהוא כמפורש בקרא דוקא מראשו ששייך בו דורות שלכן היה משום שלא אסרה הדורות, אבל כיון שאיירי דוקא באותו מקום כדיליף מהיקשא שגם לדידה איירי ודאי גם באלו שאין להם דורות שלכן הא לא נוכל לידע דין הדורות, שהרי אפשר לפרש שאיירי באלו שאין מולידין שליכא דורות והו"ל למיכתב דין הדורות בפירוש, לכן מדלא נכתב דין הדורות בפירוש מוכח שאיירי דוקא באלו פ"ד וכ"ש שאין מולידין ואין להם דורות וכדבארתי בטעם הוכחת רבא, וגם ההוא מרבנן סובר הוכחה זו אחרי שיליף שהוא באותו מקום לידע שהאיסור הוא דוקא באופן שאין מולידין שלא שייך שוב הטעם שלא היה נחא לו הוכחת רבא.

ומה שלא נאסר גם פצוע בידי שמים כיון שהאיסור הוא ע"ז שאינו מוליד נצטרך לומר כהחינוך והוא טעם גם לדינא. ואולי הוא גזה"כ לאסור האינם מולידין רק כשנפצעו ונכרתו ע"י אדם שהיה זה ע"י מעשה האסור ולא כשנעשה בידי שמים שהוא דמי קצת לנעשה בו דין שמים שלא יזכה להבנות, או מטעם אחר שלא ידוע לנו ככל גזירות הכתוב.

ולר"ת שסובר שבניטלה אחת מוליד ורק בשביל זה מכשירו, עיין ברא"ש שכתב לר"ת שרק פעמים שמוליד וגם אית לו רפואה שלכאורה תמוה אם ליכא כח ההולדה בביצה אחת איך יוליד לפעמים ואם יש כח ההולדה גם בביצה אחת ה"ה כמו בשתי ביצים ולמה רק לפעמים, וגם איזה רפואה שייך לדבר הנחתך. אבל צריך לומר שהוא כדבארתי דבנולד בביצה אחת יש לו כח ההולדה גם בהאחת, ורק בסתם בנ"א שנולדו בשתיים נחלק כח ההולדה לשתי הביצים, ולכן סובר הרא"ש אליבא דר"ת דודאי אפשר שישנם אנשים שאף שיש להם שתי ביצים

יש להם כל כח הולדה גם בכל אחת מהן ואנשים כאלו יולידו אף כשיחתכו האחת מהן אבל הרבה אנשים לא יולידו משום שאין להם כל כח הולדה אלא בתרוייהו דוקא. ונמצא שלר"ת שאינו סובר כהירושלמי שמכשיר מצד שלא ניכר שלא מוליד ע"י המעשה אלא מטעם שהוא מוליד הוא ספק פצוע דכא, ומה שהכשירו ולא אסרו מדין ספק איסורא יש לומר שהוא משום שיש להעמידו על חזקת כשרותו דקודם שנחתכה ממנו הביצה, וגם אולי מכשיר ספק פ"ד כמו שכשר ספק ממזר ולא גזרו בו רבנן אף שגזרו בספק ממזר ומצינו שנחלקו רבותינו האחרונים בספק פ"ד עיין בפ"ת סק"ג בשם הנו"ב שהביא סברא זו וגם שהוא חולק. וניחא לפ"ז גם מה ששייך רפואה, שהוא להגדיל ע"י סממנים כח ההולדה שלו שגם בביצה האחת שנשאר לו יהיה בה כל כח הולדה שיש בהשתים כיון שאיכא מציאות שיהיה כל כח הולדה גם באחת. ולפ"ז שאירע גם אלו שמולידין אף בנחתכה אחת וגם שאית לזה רפואה לא סמכו המלכים על חתיכת אחת וחתכו השתים ולכן מאסה התורה לאסור לקהל רק כשחתכו השתים, והוי טעם החינוך שפיר להרא"ש אליבא דר"ת.

עכ"פ נתברר שאיסור פ"ד הוא רק כשאינו מוליד, ואף כשבזמן נתינת התורה לא הוליד אם נשתנה הטבע ומוליד אינו באיסור פ"ד, ולכן ניקבה הביצה אף שבגמ' איתא לאיסור כיון שעתה חזינו שהרופאים מנקבים ונוטלין משהו ומולידין כשר לבא בקהל. אבל נראה דדוקא הנקיבה שעושין הרופאים שיודעים איך לנקב וליטול כשר, שהרי רק באופן זה חזינו שמוליד ולא בניקבו דרך סבה כהא דההוא דסליק לדיקלא וחרזיה סילוא בביצים, שאולי נעשה באופן שנתקלקל שלא יוליד אף לפ"מ שנשתנה עתה אך כשיווליד לא נימא חזר על בניו שהרי אפשר שגם בדרך סבה היה הנקב באופן שלא קלקל ההולדה כיון דאיכא מציאות שיווליד ואם ספק פ"ד כשר יש להכשיר אף בניקב דרך סבה. ועיין ביש"ש לענין ניטלה ביצה אחת שג"כ כתב שהרופאים יודעים לאמן ידיהם ואין לעשות הובא בפ"ת סק"ז עיין שם, ולכן אין להוכיח ממה שמולידין כשנקבו הרופאים לניקבו בדרך סבה. עכ"פ בעובדא דידן רשאין להניח לרופא ליטול משהו מהביצה לבדוק למי שאיזה שנים שחי עם אשתו ולא הוליד לידע איך לרפאותו שיוכל להוליד. ידידו, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה

אבן העזר חלק ד סימן ל

אם מותר לנתח מי שאינו יכול להוליד מחמת שנסתם חוט הזרע ואיך יוכשר לקהל, ודין מי שנעשה סריס כזה ע"י מעשה אדם שקורין ואסעקטאמי.

ז' מנ"א תש"ס. מע"כ חתני כבני אהוב וחביב הרה"ג מוהר"ר משה דוד טענדלער שליט"א.

הנה באדם שאינו יכול להוליד ומצאו הרופאים שהוא מצד שיש לו חולי שנסתם וועם דעפערנס שלו שהוא החוט הגדול שבביצים, נסתם באיזה מקום שלכן אין בזרע שלו אלא המים בעלמא בלא דבר המזריע ולד שזה בא רק מהביצה דרך שביל חוט הגדול שבביצה, ורוצים לחתוך מקום הסתום ולחבר אח"כ בתפירה זה לזה ויהיה מקום להש"ז לצאת משם ולהכנס דרך הגיד כדרך כל אינשי, ואומרים שלפי הידיעה שלהם הועיל נתוח זה לשלשים אחוזים היינו שיצא הזרע המזריע מהביצה דרך הגיד ונכנס לגוף האשה כדרך כל אינשי שזה נחשב להו שנתרפא אף שלא כולו הולידו דהא יש גם בסתם אינשי בלא שום מחלה שאין מולידין, וגם יש שנתקלקל הזרע בהביצים שלו שחסר איזה דבר ויש שבזרע איש זה חסר איזה דבר ואין יכולין לשוט ולבא לרחם ואולי גם קלקולים אחרים נעשה אבל יש הרבה מאלו שגם הולידו ולדות וגם קיימין, אם רשאין לעשות ניתוח כזה וליכא איסור לאו דסירוס ואם לא נאסר לבא בקהל מאיסור לא יבא פ"ד בקהל ה'.

והיום דברתי עם רופא מומחה בענינים אלו ד"ר באסקו ואמר כי המומחים שעושים התפירות כשרואים דרך זכוכית המגדיל איכא שמונים אחוז שנרפאו וארבעים אחוזים שמולידים ממש ורק לאלו שתופרים בלא זכוכית המגדיל כי שייך לתפור גם בלא זכוכית המגדיל משום שהוא עשירית האינטש איכא רק שלשים אחוזים, ואירע גם שנסתם עוד הפעם אחרי עשיית המומחים ע"י כלי המגדיל מעט מזעיר ולאילו העושים ביד אירע יותר זהו מה שנודענו בזה.

והנה אף שודאי אם היתה מעשה נתוח זה רפואה גמורה היה ודאי מותר מצד איסור מעשה סירוס שעושה תחלה במה שחותך הרופא חלק מן אחד מחוטי ביצים כיון שהוא לרפואתו שלא יהיה סריס ויוכל להוליד, ואף שממר

בר רב אשי באחד שהיה כמרזב שהוא פסול משום דסובר כר"ה ושפייה ועשאו כקולמוס ואכשריה ביבמות דף ע"ה ע"ב, ליכא ראייה משום דאפשר דאף לכתחלה היה מותר לחתוך לאדם כקולמוס אף שחותך מבשר הגיד באופן שליכא איסור חבלה דהוא לרפאותו מאיזה חולי שלא היתה סכנה שמצד איסור חבלה ליכא אף לר"ע דמתני' בב"ק דף צ' ע"ב דאוסר אף לחבול בעצמו, מאחר שמדין סירוס ליכא איסור ומצד חבלה הא ודאי בשביל להוליד בנים ליכא איסור לכו"ע. אבל בניקב שמכשירין אותו כשיסתמו אותו שצריכין כדי לסתום הנקב לסרט כל סביבות הנקב כדי שיגליע ויוציא דם כדפרש"י /יבמות/ בדף ע"ו ע"א ד"ה ומסרטינן ליה שע"ז מעלה ארוכה ובשר עולה, והרי חבורה זו הוא ג"כ מעשה סירוס שאסור גם במסרס אחר מסרס, והוא משום דמעשה זו עושה כדי לרפאות, וגם הא כשהנקב קטן מרישא דשומשנא גמלא מרחיבין את הנקב כדי שיוכלו לסותמו דהא לא הוזכר חלוק בגודל הנקב משמע שכל נקב יכולין לסתום אף שצריך להרחיבו קצת וגם הא רוב הנקבים א"א לצמצם וצריך להרחיב קצת, אף שעשיית הנקב הוא מעשה סירוס, משום דעושה כדי לרפאות.

ועיין בנ"י יבמות דף ע"ו על הא דתניא בניקב ונסתם זהו פסול שחוזר להכשרו שכתב בשם הרא"מ דאינו פסול לבא בקהל דסריס אדם תנן שאין לו רפואה אלא פסול מלהוליד קאמר, הרי לדידיה מאחר שחזינן אף ממיעוט קטן שמולידין מנתוח כזה הוא ראייה שבהסתימה וגם בחתוך שני המקומות לא נעשה פ"ד =פצוע דכא= כלל ואף שכרות מפורש שפסול גם בחוטי ביצים דאמר רבא שם /יבמות/ דף ע"ה ע"ב כרות בכולן, נצטרך לומר להרא"מ שנשתנו הטיבעין וכדכתבתי באה"ע ח"ב סימן ג' ענף ב', וגם הא כתבתי שכיון שנשתנו הטבעין שמוליד בנכרתו חוטי ביצים וחברו הרופאים שוב אינו בדין פ"ד אף קודם שנחבר. ולהגאונים והרמב"ם פט"ז ה' אי"ב ה"ה ורוב הפוסקים שהיה פסול לבא בקהל כשהיה הנקב קודם שנסתם וכשנסתם הוכשר וכמדויק לשון זהו פסול שחוזר להכשרו דלשון זה משמע על פסול בדין ולא על ענין אפשריות הלילה דהרבה דברים איכא שעושין שלא יוכל להוליד ומתרפאין, וגם דאמר זהו למעוטי קרום שעלה בריאה מחמת מכה דאינו קרום דהוא לענין דינא שלא נכשר, לא נשתנה הטבע אלא שעתה למדו איזה רופאים גדולים לחבר חוט שבביצים שנתחדש חוט כזה ששייך לרופאים גדולים שיחברו בתפירה ובפ"ד כשעשו נתוח כזה וחברו חוזר לכשרותו, דלכן אם היה נתוח וחבור זה רפואה גמורה היה נכשר לבא בקהל, וגם לא היה שייך לאסור נתוח זה.

אבל כיון שאינו מועיל להרבה הרי לאותן שלא הועיל נמצא שעשו סירוס שהרי חתכו את חוט הביצים, בשלמא להנ"י בשם הרא"מ הרי כיון שחזינן דאיכא דמתרפאין הא סובר דמוכרחין לומר דאין כריתה זו עושה סירוס שא"כ ליכא איסור לכרות אף לרפואה וכן לא נעשה בפסול פ"ד אף כשלא נתרפא, אבל להרמב"ם ורוב הגאונים והפוסקים שסוברין שכל זמן שלא נתרפא הוא פסול לקהל שהוא בדין פ"ד אף בניקב ורק אחר שנסתם שנתרפא הוכשר, הרי גם בכריתה דחוט הביצים שעושין לרפואה הרי קודם שנתרפא הוא פסול בדין פ"ד ורק אחרי שחברו הרופאים ונתרפא הוכשר משום שפ"ד הוא פסול שחוזר להכשרו א"כ כשלא נתרפא נשאר בפסולו, וגם נמצא שעשה איסור סירוס מאחר שלא נתרפא.

אך מצד האיסור כיון שכוונתו היה לרפאות והיה שייך לרפאות ליכא איסור הלאו דובארצכם לא תעשו, דהא ברפואה דסתימת הנקב נמי צריך עוד בדיקה דהא אפילו נסתם הרי אם נקרי ונקרע פסול הרי גם הסתימה אפשר אינה רפואה דיקרע כשנקרי ומ"מ מתירין אף לעשות החבורה ולהרחיב הנקב, מטעם דכוונתו לרפאות ולא לסרס. ואף שיש לחלק לומר דסתימה הא ודאי רפואה ברורה היא והבדיקה הוא דשמא לא נסתם לגמרי, וכדמשמע לשון רש"י שכתב ניקב נקב קטן שנסתם בכל שהוא ואין ניכר רואים אם גדול כל כך שאם נקרי האיש הזה נקרע ומרחיב הנקב פסול, הרי שמה שנקרע הוא מחמת שלא ניכר שנשאר שם נקב משהו אבל אם היה נסתם לגמרי היא רפואה גמורה לכן מותר לתקן בסתימה אף שצריך תחלה להוסיף לפצוע, אבל היכא דאינה רפואה ברורה דע"י החבור שעושין הרופאים יש גם שאין מתרפאים אולי אסור לכרות אף לכוונת רפואה כיון שהוא ספק שמא לא יתרפא, מ"מ יותר מסתבר דלצורך רפואה מהסירוס ליכא איסור דסירוס, דהא הוא עושה היפוך מעשה השחתה שנאמר בקרא כי משחתם שמשמעו שהוא עשיית השחתה. וגם הוא ניכר בהעשיה לרפואה שאינו כעושה לסרס ולהשחית דהעושה לרפואה הרי הוא מדקדק לחתוך רק לפי הצורך במקום ובכמות וכדומה. ול"ד להא דבשבת דף ק"י ע"ב בסופו שעל מה שאמר בעניני רפואה לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר הקשה דהא אסור לסרס משום דהיא חולי שאין בו סכנה אף שאין כוונתו לסרס, דהתם הא בהכרח עושה מעשה סירוס אך שמתרפא בזה, אבל כשעושה להתרפאות מהסירוס הרי אף שתחלת החיתוך הוא מעשה סירוס, וכשיעשה כן באדם בריא אף כשהוא רופא מומחה ומכוין לתפור אחר שיחתוך ודאי יעבור על לאו דסירוס

ואפשר שאף שיתקן אח"כ בתפירה ויוליד ממש לא ינותק הלאו דעבר, דאף דבגזל נחשב לאו הניתק לעשה אף שאין בכיוצא בשאר לאוין דצריך שיהא העשה נכתב סמוך ללאו ואחר הלאו מטעם דהא ע"כ הוא ניתק לעשה שהרי עוקר גזילה מתחת ידו כדכתבו התוס' בשם הר"י בכתובות דף ל"ב ע"ב ד"ה שלא עיין שם, הוא דוקא כשנכתב עכ"פ עשה והשיב את הגזילה אבל בלאו דסירוס שליכא עשה לא ינתק הלאו במה שיתפור ויתרפא שיוכל להוליד כמתחלה, מ"מ כשהוא סריס מחמת שנסתם מקצת החוט וחותר הרופא מקום הסתום כדי לרפאותו בחבור שני הצדדים שנשארו אין בזה מעשה סירוס כלל אלא מעשה סלוק הסרוס שהיה לכוונת ריפוי והוי גם הכריתה דהוא סלוק הסרוס תחלת מעשה הרפוי ואין להחשיב כלל שהוא מעשה מסרס אחר מסרס ולכן אין לאסור מצד איסור לעשות מעשה סירוס אף בסריס אף לאלו שלא נתרפאו בזה מאחר שהרופא שחתך עשה בזה מעשה רפואה בין בכוונתו בין כפי ראיית האינשי והשם שיקראו עשייה זו דהרופא.

אבל מה שיש לעיין הוא לענין כשרותו לבא בקהל דהא קודם הכריתה אף שהיה שלם הרי היה נסתם ולא היה ראוי להוליד עי"ז שהוא ג"כ בדין פ"ד, ואף שאינו לא פצוע ולא דך ולא כרות הא איתא /יבמות/ בסוף דף ע"ה שהיה סבור ר' ביבי בר אבבי לאכשור בכה"ג דמה שלא הוליד היה ע"י שנסתם וא"ר פפי דפסול מאחר דעכ"פ אין יכול להוליד. וקצת תמוה לפרש"י ד"ה לאכשורי שסברת ר' ביבי בר אבבי היתה מפני שאינו לא פצוע ולא דך ולא כרות שלכן היה שייך להכשיר אף שאינו מוליד, דהא התוס' ד"ה שאין לו הביאו מירושלמי דאיכא דלא מולדי וכשרין לענין ביצה אחת, ואף שהתם פליג הרא"ש הוא משום דהא הוא פצוע ממש ומה לנו מה שהוא רק בביצה אחת שודאי לא שייך להכשיר פצוע ודך וכרות שאסרה תורה בשביל שהוא רק בביצה אחת בלא קרא אם גם פצוע בביצה אחת אינו מוליד, אבל כשאינו לא פצוע ולא דך ולא כרות שרק זה הוזכר בקרא למיסר במי שאינו מוליד ודאי גם הרא"ש יודה ששייך לאכשורי דאם לא היה מפורש בהא דר' פפי שאסר לא היינו אוסרין בעצמנו, וא"כ מה לנו במה שאמר ר' פפי שלא במקומה לא מבשלה ואם ר' פפי פליג אסברא זו היה לו לומר טעם ע"ז שאף שאינו לא פצוע ולא דך ולא כרות נמי פסול ולא סגי במה שאמר שלא מבשלה, וגם הא יש קצת הכרח דאם כל מי שאינו מוליד ע"י מעשה פסול לקהל הי"ל לכתוב דבר אחד וניליף כולו ממינה ומדנקט הני תלתא הרי הם שלשה כתובים כאחד שלכו"ע אין למדין כמפורש בקידושין דף ל"ה ע"א

וצ"ע. ואולי יש לומר דהקרא משמיענו דאלו תלתא עושין שלא יוליד שלא היינו יודעין חד מחבריה וילפינן מזה לכל מי שאינו מוליד ממעשה שנעשה בו פסול לקהל. עכ"פ לדינא הלכה כר' פפי דאף מי שאינו מוליד ע"י סתימת החלל של גובתא דש"ז שבגיד נמי פסול שכ"כ יש לפסול כשנסתם החלל של חוט הביצים כיון שאינו מוליד מחמת זה, אבל כשיתרפא יש להכשיר דהא בפסולי דפ"ד חוזר להכשרו. אבל הוא דוקא כשנתרפא ממש ואף כשהרופאים המומחים אומרים דנתרפא ממש וראוי להוליד אף שעדיין לא הוליד וכבר עברו איזו שנים משום דבריא להם שהוא כאינשי שאין בהם שום חסרון שאיכא טובא שאין מולידין אף שמצד גוף האיש והאשה ליכא שום חסרון משום דתלוי בזכותא ובמצלאל, אבל בלא נתרפא מחמת שלא היו יכולין או שלא היה אפשר לתפור באופן שלא ימעטו את החלל שבחוט, ובחלל קצר מכפי שהיה לא אפשר לזרע של איש זה שהוא גדול לצאת כראוי דרך חלל קצר, אף שבאיש קצר הקומה ודק בעביו שהחלל של החוט עוד קצר מזה ומוליד, משום דמסתבר דתלוי הש"ז בכל אחד ואחד לפי גדלו בגובה ובעובי הרי זה עדיין הוא בחשיבות נסתם ועדיין פסול הוא לקהל להרמב"ם ודעימיה.

ואם נתקלקל הזרע ע"י הזמן שהיה החוט סתום אף אם נעשה ע"י שהיה סתום החוט, מסתבר שאין לפסולו דהא אין נפסלין אינשי לקהל בזה שהזרע שלהם אינו ראוי להוליד אף שנתקלקל ע"י הכאת אדם אם לא נעשה חסרון ממש בהאברים, ול"ד להא דפוסל ר' פפי בנסתם גובתא דש"ז ואפיק במקום קטנים מטעם דשלא במקומה לא מבשלה שפרש"י דלא נתבשל הש"ז ונגמר להוליד ולעשות פרי, אף שברור שאם ע"י איזו הכאה אירע שבמקומה נמי לא מבשלה הזרע ליגמר להוליד ולעשות פרי יהיה כשר, וגם עיין בק"נ על הרא"ש סימן ב' על הא דכתב הרא"ש ומסיק דשלא במקומה לא מבשלה ופסול דכתב הק"נ דוקא בענין זה כיון שהולך הזרע בגובתא דלאו דיליה אבל בשאר כלי זרע לא אמרינן הכי, וכ"ש כשהולך ממקומה זרע שלא נתבשלה שכשר, ופשוט שאף אם לא נימא כוותיה כשיצוא ע"י שאר כלי זרע, דלא כק"נ שגם בזה מכשיר מטעם דהבו דלא להוסיף עלה בכ"מ שהולך שלא במקומה פסול, מ"מ כשהולך במקומה ממש זרע שלא נתבשלה ע"י חולי דנעשה ע"י הכאה כשר לכו"ע. ובעובדא דהק"נ שבמקום אחר מכלי הזרע כשר יש לדון טובא שאחרי שא"ר פפי דשלא במקומה לא מבשלה והוא פסול מצד זה צריך ראייה ברורה להכשיר כשהוא שלא במקומה אף שהוא ג"כ מכלי הזרע, וראיינו מהא דלר"ת כשר מי

שנחתך ממנו ביצה אחת לא מובן כלל דגם בביצה אחת הוא בשול במקומה, ואף אם סובר דבשתי ביצים איכא זרע שבא מביצת ימין וזרע שבא מביצת שמאל וכשניטלה אחת בא כל הזרע דרך ביצה האחת הנשארת שלכן לגבי הזרע שהיה בא מביצה האחרת בא עתה ג"כ דרך ביצה זו שא"כ הוא שלא במקומה ג"כ אין לדמות דשלא במקומה הוי פירוש מקום שלא שייך שם בשול זרע דהא גובתא דמי רגלים הא אינו מקום שיש בו ענין זה דבשול זרע אבל הביצים כל אחת מהן הא יש בו ענין זה דבשול זרע, ולכן צ"ע פשיטותו להכשיר בעובדא דידיה. וגם לא שייך הא דהבו דלא לוסיק דעכ"פ כיון שהוא מקום אף שהוא מכיל הזרע אפשר נחשב מקום אחר. אבל עובדא דנידון שלנו שהוא ממש באותו החוט עצמו אם אך חזינן שהנתוח מועיל לפעמים יש ודאי להכשיר אף כשלא הועיל מחמת שבאיש זה נתקלקל הזרע אף שהניתוח זה גרמה להקלקול.

אבל אף שמה שלא נתרפא להוליד ממש היה ע"י שלא יכלו לעשות התפירה באופן שלא יקצרו את החלל של החוט או שלא היה אפשר באיש לתפור באופן שלא למעט שעדיין הוא כסתום ממש כיון שהוא קצר מכפי הצורך והראוי להוליד, מסתבר שלא שייך לפסול באחד שנולד כן בחוט סתום במקצת או שנעשה מעצמו ע"י איזו חולי בלא שום מעשה אדם, דאף שהוא סריס דפ"ד כשר משום שהוא ביד"ש כדארי"י אמר שמואל ועשו לו נתוח זה ולא נעשה התפירה כראוי בין מחמת שלא יכלו בין מה שלא היה באפשרי, דלא יסולק כשרות זה בזה שאחד עשה גם מעשה סירוס דהקרא דמסרס אחר מסרס שא"ר חב"א א"ר יוחנן שהוא חייב נאמר באיסור לאו דסירוס בפרשת אמור ולא לענין פסול קהל שנאמר בפ' תצא ופשוט שלא שייך למילף ולכן מסתבר שלא נפסלו לקהל בעשיית הנתוח אף אלו שלא נתרפאו להוליד אף אם היה מחמת שלא יכלו או לא היה אפשר לתפור כהוגן, לא רק כשעשו הניתוח הרופאים המומחים ביותר שמשפר המתרפאים הוא גדול אלא אף כשנעשה ע"י רופאים שאין יכולין לתפור כשרואים דרך זכוית המגדיל אלא בלא זכוית המגדיל שמתרפאים רק שלשים אחוזים נמי אין לפסול לקהל אף כשראו שלא מוליד.

וזוהו רק לאלו שנולדו כן או נעשו סריסים בחולי זה ע"י איזו חולי אבל לאלו שבזמן רשעותם נעשו סריסים כאלו ע"י מעשה אדם ורוצים עתה כשנעשו בעלי תשובה לעשות נתוח ע"י רופאים מומחים אף שאיסור הסירוס יש להתיר כיון שהוא נתוח להתרפאות, אבל לענין לבא בקהל הוא דוקא כשנתרפא שהוא אף שלא חזינן שהוליד אף שהוא מחמת שנתקלקל הזרע, אבל כשהוא מחמת

שלא יכלו או לא היה אפשר לתפור באופן שלא יקצרו החלל דהחוט הוא עדיין בפסולו לקהל, וממילא ע"י הרופאים שמתרפאים רק שלשים אחוזים יהיה עדיין איסור אם הוא מחמת שלא יכלו או לא היה אפשר לתפור באופן טוב ולכן מספק לא שייך להתירו משום דהוא מיעוט, וע"י הרופאים המומחים שעושים ע"י זכוית המגדיל שאיכא שמונים אחוז שנרפאו וארבעים אחוז מהם מולידים ממש יש להחשיב שאיכא הרוב שמתרפאין ממש ומה שאין מולידין הוא מאלו שאין מולידין אף בלא חסרון ואף אם מחמת חסרון הוא מאלו שאינו פוסל יכולין להתירן מטעם דאזלינן בתר רובא. זהו הנלע"ד למעשה.

חותנך אוהבך בלו"נ, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה

אבן העזר חלק ד סימן לא

ונשאר השאלה מצד איסור הלאו לעשות מעשה סירוס אבל בזה נראה פשוט שליכא איסור כיון שהרופא עושה אדרבה לרפאותו מהסירוס, ואף כשרופא מומחה גדול מסתבר לו בחכמתו שזה שעושה איזה ניתוח יתרפא ויוכל להוליד יש נמי להתיר אף כשלא ידעין זה בנסיון ממש מאחר דהוא לרפאות

אך שצריך לידון אם שלשים אחוזים שהוא מיעוט סגי להתיר להרופא לעבור על איסור מסרס אחר מסרס, ונראה דאף בהיתר דודאי יתרפא הא מוכרח דהוא משום שמשמעות לשון הקרא הוי האיסור לעשותו למעוך ונתוק, שא"כ גם איסור דמסרס אחר מסרס הוא לעשותו במעשה השניה ג"כ למעוך ונתוק גם מצד מעשה זו, ולא שבמעשה השניה הוא על חתיכה בעלמא, וכיון שחותך לרפאותו הרי עושה להיפוך שלא יהיה מעוך ונתוק שזה לא נאסר אף שהוא חותך שם, שלכן בעצם לא היה שייך לאסור אף כשלא היינו יודעים שמועיל כלל אם אך הוא סובר שיועיל כגון בעובדא זו שסתום במקום אחד שחושב שהוא יכול לחברו כראוי אף שלא היה בזה נסיון כלל דהא גם בפסיק רישיה שייך שיתחשב אינו מתכוין להערוך דבפ"ר דלא ניחא ליה ליכא איסור בשבת דף ק"ג ע"א בתוד"ה ל"צ ובכמה מקומות בש"ס, ואף לתוס' החולקים עליו שם לא שייך

הכא כיון דלפי מחשבתו שיתרפא מזה אין זה מעשה איסור, אך אם לא היה שייך כלל לחבר יפה אחר שחתך מה שנסתם שלא היה בזה שום תועלת לא היה שייך שיסולק חשיבות מעשה הסירוס בחתיכתו בזה שאולי יזדמן שיתחבר יפה, אבל כיון ששייך גם שיחברו יפה אף שרוב הפעמים לא עלה יפה מחמת שהוא דבר קשה ודאי רשאי לעשות עוד פעם כשחושב שעתה יוכל לצמצם מעשיו שיעלה יפה שליכא חזקה עליו שלא יוכל מחמת שכבר אירעו אצלו ולא עלה יפה כי בכל פעם האדם מתלמד ומתרגל ביותר, ולכן אף שעדיין לא עלה יפה אלא שלשים אחוזים רשאי לעשות הניתוח, אבל יש לעשות אצל רופא מומחה בניתוחים שידוע יותר איך לדקדק ולצמצם אף שלא ידוע ממש בניתוח זה.

מנחת שלמה ח"ג

סי' קג אות ח.

בדבר שאלתו על מקרה של דלקת בביצה הימנית שנתגדלה ונתקשה, האם לעשות ביופסיה או להסיר את הביצה מחמת הדלקת, ואם שרי להנשא לאחר פעולות אלו. (א) אם הרופאים מומחים רצוי מאד לשמוע להם. (ב) הואיל ובזמנינו יודעים הרופאים להזהר לא לקלקל בכך את האשך, לכן מתירים היום כל בעלי הוראה לעשות את זה (ביופסיה) לצורך פוריות וכ"ש למנוע מסכנה וכן מבואר בספרים. ולענין פסול פצו"ד לנשואין, אע"ג שאפילו פציעה כל שהוא פוסלת מ"מ כבר כתבנו שאין לחשוש בזה לפצו"ד ומעשים בכל יום שעושים את זה. (ג) כתב הרמ"א באהע"ז סי' ה סע' ז, שאפי' לר"ת שמתיר בעל ביצה אחת ה"ז דוקא אם הביצה שהוציאהו היתה שלמה כשניטלה ולא פצועה, וגם דוקא אם זה שנשארה היא של ימין, מ"מ גאונים מפורסמים וגדולי הוראה פוסקים למעשה להקל ולסמוך על הראשונים שע"י חולי חשיב כבידי שמים בכה"ג שהחולי היתה ממש בביצה עצמה, וגם הכריעו להקל כהסוברים שאין לחלק בין ימין ושמאל, ומתירים גם אם בשעה שהוציאהו היתה פצועה ולא שלמה. וכל השיטות שבענין זה הובאו באוצה"פ סי' ה מאות מב ואילך. ונוסף לכל זה יש עוד טעמים בחלקת יואב אהע"ז סי' ג ובגליוני הש"ס להגאון ר"י ענגיל בגמ' יבמות עה"ב, וגם כתב העין יצחק להגאון מקובנא זצ"ל שבענין זה מצוה גדולה מאד

להתיר ולא להחמיר, ובפרט שלמעשה גם נוהגים בעלי הוראה להתיר. ד' ולענין פסול נשיאת כפים וכד', בפצוע דכה ממש יש מחלוקת אבל זה לא נוגע לכב' כאמור באות ג', ועיין בחלקת יעקב חאהע"ז סוף סי' ג', עכ"ל של המנחת שלמה.

שו"ת חלקת יעקב

אבן העזר סימן כח (בישן: ח"ב סימן כא)

ונבוא לתכלית דברינו - אם מותר לנו להרשות לרופאים לחתוך בבשרו באברו בכדי שיוכל להוליד, אפשר ייעשה מזה פצ"ד או כר"ש בידי אדם שיופסל. והנה אף אם נחליט כבית אפרים וסייעת' דכין דאינו ראוי מכבר להוליד שוב אינו נעשה פצ"ד או כר"ש, מ"מ הא זה ודאי דמסרס אחר מסרס חייב, א"כ אנו עושים איסור ליתן לסרסו, אי משום אמירה לעכו"ם, אי משום לפ"ע, דעכו"ם נמי מצווה על סירוס, עי' שו"ע ומפורשים סוסי' ה' - ואף דמבואר במנ"ח רצ"א דאף להפוסקים דעכו"ם מחוייבים גם כן על סירוס, אבל מסרס אחר מסרס פשיטא דלא, דלדידהו ליכא ריבוי' עי"ש, עכ"פ כיון דלישראל ודאי דאסור, א"כ יש איסור דאמירה לעכו"ם וכבשו"ע שם.

אכן לפענ"ד, דהמעין לשון הרמב"ם ושו"ע סי' ה' סע' י"א, אסור להפסיד אברי הזרע בין באדם וכו' וכן הלשון בחינוך רצ"א וז"ל וע"כ המפסיד כלי הזרע מראה בנפשו שהוא קץ במעשה הבורא, וכן בסמ"ג מצוה ק"כ אסור להפסיד וכו' א"כ דוקא דרך הפסד והשחתה אסור אבל בכדי לתקן מותר. דאף בשמות הקדושים אם מתקן ממש בשעת המחיקה מותר, כמבואר ביו"ד סי' רע"ו ס"א ובאו"ח סי' ל"ב סע' כ"ו דאם אותיות של השם נדבקים יכול להפרידם ע"י מחיקה קצת, אף דבתשו' מנחם עזרי' סי' ל"ו מובא בבית שלמה או"ח סי' כ"ב, דאף במקצת עובי השם אם גורר או מוחק יש איסור תורה משום ח"ש (ודעת הנוב"ת יו"ד סי' קס"ט במוחק קצת מעובי אותיות השם אינו רק דרבנן) אפה"כ כיון דבמחיקה זו מתקן השם מותר, וכן לענין נותן אבן מביהמ"ק או ביהכ"ג, כיון דכלהו ילפו מלא תעשון כן, דוקא דרך השחתה אבל בכדי לתקן מותר, וכן לענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת ומקלקל פטור, אבל סותר ע"מ לבנות חייב כבשבת ל"א ב', וכבר האריך בבית שלמה סי' כ"א בדברי ר"י אסכנדרני מובא בב"י

יו"ד סי' רע"ו לענין למחוק השם ע"מ לתקן - א"כ ממילא בסירוס נמי אסור רק להפסיד, אבל לחתוך בכדי לתקן ליכא שום איסור דסירוס ומותר, אם כן ממילא לענין להיעשות פצ"ד וכו' ש' הלשון בחינוך מצוה תקנ"ט וז"ל שנמנע מי שנפסדו לו כלי משגל לבא בקהל וכו' משרשי המצוה להרחיק ממנו לבלתי הפסיד כלי הזרע וכו' משמע דרך דרך הפסד והשחתה אבל דרך תיקון מותר, ואף דבשבת קי"א דכוס של עקרין אסור משום סירוס אף שהיא לרפואה לירקונא, שאני הכא דמתקן בסרוס גופא וכמו במחיקה בשמות הקדושים דהתקון בהשמות גופא, ודוק.

ז) התבוננתי בדעתי, דלכאורה זה גמרא ערוכה בסנהדרין פ"ד ב' בן מהו שיקיז דם לאביו, ר' מתנה אמר ואהבת לרעך כמוך וכו' מכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם, רב לא שביק לי' לברי' למישקל לי' סילוא (קוץ) דילמא חביל והו"ל שגגת סייף, א"ה אחר נמי באחר איכא רק שגגת לאו, ונפסק בטור שו"ע יו"ד סי' רמ"א דבאיכא אחר לא יקיז בנו לאביו - ובב"י מביא בשם דברי הרמב"ן תורת האדם (מובא גם בקצרה בנמו"י סנהדרין שם) אם כן לא יתעסק בקי ברפואות כלל דילמא מזיק לי' שכמה דברים של סכנה תלויים בהקזה, וי"ל כיון שניתן רשות לרופא לרפאות ומצוה נמי איכא, אין לו לחוש כלל שאם מתנהג כשורה לפי דעתו, אין לו ברפואות אלא מצוה וכו' והאריך שם, ועי' נמי בטו"ז בארוכה בסי' של"ו בדברי הרמב"ן עה"פ פ' בחקתי, וכן בטור יו"ד רס"י של"ו תני דבי ר' ישמעאל ורפוא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, שלא יאמר מה לי לצער הזה שמא אטעה ונמצאתי הורג נפשות - מכל הלין נשמע, דאע"ג דבכל חבורה כמו למישקל סילוא או הקזה איכא לאו דחבלה פן יוסיף, וגם בכמה דברים של סכנה, אפה"כ רשות וגם מצוה לרפאות אם הוא נוהג כשורה לפי ידיעתו והוא בקי ברפואות, ע"ז אמר תורה ורפוא ירפא או ואהבת לרעך כמוך - ומזה טעם המנהג שאנשים ל"ע עושים בעצמן כ"פ נתוח באברים פנימיים בדקין וריאה, אף שלפי דיננו פשיטא דנקב טריפה, וסומכין על הא דתוס' ריש א"ט אדם אית לי' מזלא, ואנו רואין דרוב גדול מתרפאין מניתוחים כאלו (השם ישמרנו) או לאידך גיסא כמה חולאים שאין בהם שום סכנה רק אפשר סכנת אבר ואף פחות מזה, ומותר להם להרפאים לרפאותם מטעם זה דרפוא ירפא - א"כ ממילא גם בני"ד, פשיטא דמי שאינו יכול להוליד דמותר גם להחולה וגם להרופא לעסוק לרפאותו בכל מה דאפשר לפי ידיעתו של הרופא ברפואות, מה תאמר שמא יקלקל והו"ל מסרס, הלא גם חבלה אסור, ואפה"כ התירה לו

התורה וגם צותה עליו לרפאות, מה תאמר שמה יעשה לו פצ"ד וכו' ש ויאסר לבא בקהל, אם כן יקשה קושית הרמב"ן, דלא יתעסק בקי ברפואות דלמא טעי וה"ל שייגגת סייף, אלא מאי ודאי כתי' הרמב"ן דאין לו לחוש כלל, שאם מתנהג כשורה לפי דעתו אין לו ברפואות אלא מצוה וכו' - א"כ הכ"נ בנ"ד, דהא לפי אמירת הרופאים כל הנתוח להברותו ולעשותו בן מוליד, ולפי הבטחתם יתרפא, וממילא יהי' נמי כשר לבא בקהל דהא ניקב וסתם חוזר להכשרו, מה תאמר שדבריהם רק ספק ושמה לא יתרפא ויותר לבא בקהל, אם כן גם הקזה יותר, וכלשון הרמב"ן שכמה דברים של סכנה תלויים בהקזה (והמעין בסוף מפנין וברמב"ם הל' דעות, יראה להדי' דכל ענין ההקזה הוא רק להברות גופא, רק באופן יוצא מן הכלל ההקזה לשמרו מסכנה), ובגמרא שם פורסא דמא כל תלתין יומא מימרא דשמואל שם, אסיא דרבי ב"מ פ"ו, וברמב"ם דעות ה"ד למעט הרבה בהקזה, ובכ"מ שם דהטבעים משתנים, ובגמרא שם באיזה יום להקיז ושבת לא חשיב, ובסכנה פשיטא דאף שבת מותר, רק לאחר שהקיז נאמר בשם כמה דברים של סכנה התלויים בהקזה, (וזה כוונת הרמב"ן שכמה דברים של סכנה תלויים בהקזה) ועי' לשון הטו"ז יו"ד של"ו וז"ל התורה הסכימה על זה שיהא הרפואה עפ"י הטבע כי ירדה תורה לסוף דעתו של אדם שלא יהי' זכאי כ"כ שתבוא רפואתו מן השמים וכו' עי"ש. וכן ביש"ש יבמות פ"ח סוף דין ח' וז"ל אבל מה שכורתים עכשו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף ויודעין לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד ואינם מקלקלים החוטין, ושביל הזרע הולך כתקונו, ותלוי בחכמת הרפואה, אין בידנו לפסלו כל עיקר וכו' עכ"ל, וכן ביש"ש שם סי' י"ב מעשה באחד שנכוצו רגליו ולא הי' יכול לילך והנשיא ר' ששת הרופא חתך בהגיד הרקבובית עם התולעת והאריך שם הראבי' להתיר לו אשתו ובא אלי' ותהר ותלד בן ואביו קרא לו אליעזר על שמו של הראבי' עי"ש מעשה רב. ועי' חת"ס אע"ז סי' ט"ז (אף שהוא המפקפק יותר גדול בנאמנות הרופאים בכמה תשובות) כתב דבמילתא הגלוי לעיני הרופא ועינינו רואים שנסתם הנקב בזה אמרינן חזקה לא מרעי אומנתו, ועי' מהרש"ם א' סי' י"ג כ"ד כ"ה שהאריך הרבה בנאמנות הרופאים, והעלה דכפי מה שנתחדשו כעת כלי ההבטה לתוך הרחם, הרואים את כל הרחם כאלו עומד בחוץ, יש להאמינם במה שאומרים והוי כמכה חיצונה עי"ש - א"כ כש"כ כעת לאחר שנתחדשו כלים מכלים שונים לרפואות, ובפרט בעיירות הגדולות שטעכניק הנתוח לרפואות צעד צעדי קדימה למאד, שפיר יש לסמוך על אמירתם שיתרפא, וממילא יהי' גם מותר בקהל.

ח) ולכאורה היה אפשר לומר, דלחששא דשמא יופסל לקהל צריכין לחשוש עוד יותר, דשמא לא יעלה ביד הרופאים לרפאותו, וכמו בהאי דסנהדרין פ"ד דחיישינן לשיגגת סייף משום דעבירה חמורה, וה"ה היכא דהענין חמור כמו לפסלו לקהל, אבל באמת ז"א, להמציא סברות מעצמנו בכדי להחמיר שלא לרפאותו. וקצת ראייה מיבמות ע"ה ב' בההוא עובדא דמחסיא שפייה מר בר רב אשי כקולמס ואכשירי, ופירש הכ"מ והב"י לשיטת הרמב"ם דכמרזב וכקולמס כשר (ולא כרש"י) עכ"ח האי מעשה לא כמרזב הי' דאל"כ בלאה"כ כשר בלא שיפוי, אלא נגע הי' לו והצריכו לחתכו וחתכו כקולמס והכשירו, וה"ה אם הי' חותכו כמרזב נמי מכשירו - וקשה אמאי לא חש שמא יפסלנו ע"י חיתוך זה לקהל ע"י שגגה וכדומה (ודוחק לומר דסמך עצמו על סוד ד' ליראיו, ע"י סוטה ד' ב') א"ו כסברת הרמב"ן הנ"ל דכיון דידע בעצמו דהוא בקי לרפאותו מצרעתו אין לו לחוש שמא יטעה ואף בנוגע לפסול קהל, וכן ממעשה דראבי' ביש"ש הנ"ל נראה להדיא כן - וה"ה בני"ד בכדי לרפאות להוליד אין לחוש לטעות הרופאים או כיו"ב כיון דלדעתם יתרפא להוליד. ועוד זה עיקר גדול גם כן, דאם ישאר כך בהנקב מצדו, יכול לבא לידי חולי, ואפשר גם לסכנה, מהשתן שיצא שלא במקום הרגיל, ואם הרופאים רוצים לרפאותו ולעשות מקום השתנה במקום הרגיל, ודאי מצוה ורשות וכאמור, ועוד בלאה"כ לכמה שיטות בנתוח כזה שרוצים הרופאים לעשות אין חשש לפצ"ד וכרו"ש, חדא שיטת הב"א וסייעתי' דכיון דאין ראוי כבר להוליד שוב אינו נעשה פצ"ד וכר"ש ביד"א דמסרס אחר מסרס זה רק לענין איסור, ויש לשיטה זו מקור נאמן ברמב"ם שכתב בנולד ביד"ש וכו' או שכרתן כשר וכביש"ש יבמות פ"ח דין ט', ואף דהרבה אחרונים דעתם אינו כן ובתוכם גם החזון איש אע"ז סי' ט' אות ד' ואור שמח פט"ז מאיס"ב ותורת חסד סי' ל"ח ס"ק ח' מ"מ מסיים התנח"ס בשם בנידון כזה דכיון דלא הוסיף ביד"א שום השחתה או מניעת לידה מחדש דמתחילה שלא הי' לו רק נקב בכיס ג"כ לא הי' ראוי להוליד ועכשיו שעשה לו הרופא נקב ע"י קנה חלול אפילו אם הי' משנה שביל השכ"ז שיצאו בלתי מחיצה המפסקת מ"מ לא הוסיף עי"ז במניעות הלידה וסיים להכשיר (והוא מיירי בשאלתו שהנקב הישן סמוך לכיס ג"כ נשאר שלא יזו סבה לא גמרו הרופאים רפואתם עי"ש) ובני"ד אפשר דלא יעשו הרופאים כלל נתוח בהגיד רק ינקבו בקנה חלול לעשות נקב בראש הגיד בכדי שהמ"ר יאחזו דרכם כדרך כל אדם והנקב הישן יסתמו, ובאופן זה אין שום חשש כיון דהנקב הישן הי' ביד"ש וגם הא יהי' נסתם לדעת הרופאים, ולא נשאר רק החשש דחת"ס ומהרש"ק דאיך אפשר להרופאים לעשות שביל רחב אם מחיצה מפסקת

בין מי"ד לשכ"ז - כבר אמרנו לעיל דלדעת הרופאים עובדא דמילתא האידינא אינו כן דבכל משך האבר אין שום מחיצה מפסקת והם רואים זאת בחוש ואף הרופאים היותר חרדים דעתם כן ועכ"ח דהטבע וצורות שבאברים נשתנו, וכנ"ל באות ד' גם בשם החזו"א, א"כ ממילא ליכא להאי חששא - מה תאמר דשמא יחתכו הרופאים בתחתית הגיד בכדי לעשות הנקב (דקשה להאמין כיון דאפשר לעשות על ידי קנה לעשות נקב בראש הגיד) ובאופן זה יהי' חשש דחתוך בידי אדם, גם כן יש סברות להתיר דמסתמא יתפרו כדרך הרופאים ויתרפא החיתוך ויהי' אחר כך רק חשש של ניקב בתחתית הגיד למעלה מעטרה דגם כן כשר לשיטת היש"ש סוף סימן י"א, והא לך לשון החזו"א בליקוטים אע"ז סי' ג' ס"ק ב' לענין מוך וז"ל וזה הכרעת רבנו הגדול שהגיע לרוח הקודש מהרש"ל זללה"ה.

ובפרט לשיטת היראים וסמ"ג, בלאה"כ נקב כשר והפסול רק לענין הבנים, ובי"ש שם סוס"ק ט' וצ"ע אם כופין אותו להוציא. ולהרבה שיטות ספק פצ"ד כשר עכ"פ מדאורייתא עי' נוב"י אע"ז סי' ו' ומהרש"ם א' סי' ט' מביא ראיה חותכת (וקלסו הדובב מישרים ל"ד) מבכורות נ"ח סוע"א, דאף בספק פלוגתא אי אלו ר"ה וכו' אמרינן עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק. וממילא נמי לענין ספק ממזר או ספק פצ"ד, ובמנחת פתים סי' ה' מביא בשם נתיבות לשבת להתיר ספק פצ"ד, דכיון דאם נולד כך כשר, אוקמינן אחזקה דמשום חזקה לא ישתנה הדין, עי' פתיחה לפ"מ הל' טרפות בשם כנה"ג - אבל עכ"פ, מה"ת שרי ספק פצ"ד כמו ספק ממזר לדעת הנוב"י וסייעתי' (וחת"ס אע"ז סי' י"ד אין דעתו כן) אם כן בכל אופן קרוב לודאי, דאף כשיעשו לו נתוח, האיך שיהיה הנתוח, יהיה אח"כ כשר לבא בקהל, וכיון שלפי הבטחת הרופאים בודאי יתרפא יהי' נמי כשר - א"כ בצירוף כל הנ"ל, נלפענ"ד ברור דמותר וגם מצוה לציית להרופאים לרפאותו, וממילא צריכין להמתין עם הברית מילה שלא יזיק אחר כך להנתוח הנדרש וכאמור לעיל.

והנני בזה ידידו המברכו בברכת התורה. ציריך, י"ז אדר ב' תשי"ד.

שו"ת חלקת יעקב

אבן העזר סימן סב (בישן: ח"ג סימן מ)

(א) ואתחיל בשאלה הב' בנוגע לפ"ד. ואקדים בזה מה שאמר לי רופא מומחה היותר מפורסם בפה (הוא קצת חרדי) שעושין זאת באופן כזה, תוחבין מחט דק איזה מילא-מעטר בתוך הביצה (הביצה יצירתה מחוטין הרבה לאלפים ולרבבות כמו אריג, ובתוך החוטין ישנו זרע ודומה כעין ספוג) וכשמוציאין קצת זרע משם יוכל היות שגם מה מהחוטין נסרך עם הזרע, אבל אמר לי על בטח כמעט שתיכף אחר איזה ימים נתרפא הכל לגמרי כמו שהי'. ורופא אחר חרדי אמר לי, שאפי' תיכף לאחר המעשה לא ניכר כלל הנקב מפני שתיכף מתכווצים החוטין של הביצה - וממילא באנו לדין אם מהני סתימה לפ"ד. והדבר מפורש להדיא בספרי תצא, וכן בירושלמי דהערל ה"ב תני אין בין פ"ד לכ"ש אלא הלכות רופאים, שפ"ד חוזר וכ"ש אינו חוזר.

(ב) אכן מה זה פ"ד ומה זה כר"ש - מתוס' הערל ע"ה א' ד"ה כר"ש שמקשו דאמאי נקט פציעה בביצה וכריתה בגיד, הא פציעה בכולן דכא בכולן וכריתה בכולן, ואומר ר"י דמשום דגיד ע"י כריתה שופך ובלא כריתה מקלח נקט כרות שפכה בגיד - מזה משמע דקלקול איזה שיהי', פציעה דיכה או כרות, בגיד מקרי כר"ש ובבצים וחוטי ביצה מקרי פצ"ד. א וביראים סימן קצ"ט (עמוד הביאה) וז"ל איזהו פצ"ד שנפצעו בצים שלו אפי' נקבו וכו', ובסימן ר' איזהו כר"ש כל שנכרת הגיד וכו', ניקב פסול נסתם כשר וזהו פסול שחוזר להכשרו, פירוש פסול הולד הנולד מאשתו, אבל האדם כשר וכו', והמפרש שהוא כר"ש טועה, שהרי שנינו כר"ש אינו חוזר וזהו מהל' הרופאים - והרי בסי' לעיל קאמר בנקבו הבצים שהוא בכלל פ"ד, ומאי קשיא מכר"ש. וגם בב"י שכתב על היראים, ואינו נראה כן מדברי הפוסקים וברייתא דספרי, את"ל דפליגא אאידיך ברייתא פשיטא דכבריייתא דידן נקטינן, א"נ ההוא ברייתא תברה בצדה דקתני זו היא מהלכות הרופאים, אלמא לענין הלכות הרופאים מיתני' ולא הודו להם חכמי ישראל, אלא ס"ל דכר"ש נמי חוזר וכדנתני' בברייתא דידן - ומה דוחקי', ליחסי דשפיר סבר גם גמרא דידן כספרי דכר"ש אינו חוזר, רק בניקב הגיד הוי פצ"ד, וכניקב הבצים לעיל גבי בצים דמתני לגבי פצ"ד - מזה נראה להדי', דס"ל דהחילוק הוא בין ביצים לגיד, ניקב ביצים בכלל פצ"ד, וניקב גיד בכלל כר"ש. וכן בסמ"ג ל"ת קי"ח מביא בתחילה הברייתא, איזהו פצ"ד נפצעו הבצים ואפי' ניקבו וכו', ואח"כ

דברי הרא"ם דניקב פסול בגיד רק לענין בנים, דבכר"ש לא מהני סתימה - הרי דניקב בביצים הוי פצ"ד ובגיד כר"ש. וכן בירושלמי הערל פ"ב ניקב הר"ז פסול נסתם כשר וכו', תני אין בין פצ"ד לכר"ש אלא הלכות רופאים, שזה חוזר וזה אינו חוזר, ובפנ"מ בשם דפליג אדלעיל דקאמר בכר"ש דחוזר ונסתם. ובנוב"ק אע"ז סימן ו' האריך שם בדברי הירושלמי, ומשמע נמי דהם הבינו כן, דאם לא כן נימא אדרבה סיועי מסייע האי ברייתא, כיון דתני פצ"ד חוזר וניקב בכלל פצ"ד, א"ו דכל מה שבגיד מקרי כר"ש ובביצים מקרי פצ"ד. וכן באגודה מביא תחילה הברייטא איזהו פצ"ד נפצעו הבצים ואפי' א' מהם או נקבו, ואח"כ דברי הרא"ם הנ"ל, בניקב הגיד ונסתם רק לענין בנים, דאל"כ לא מהני סתימה, דכ"ש לא מהני סתימה וכבספרי.

ג) אכן בבי"ש סימן ה' ס"ק ג' וז"ל ובש"ס משמע ניקב בכלל נפצע, וכ"כ ברי"ו, ובסמ"ג כתב דהוא בכלל נכרת וכו', וכוונתו, כיון דהסמ"ג מביא דברי הרא"ם דניקב הגיד כשר דאם לא כן לא מהני סתימה, דכרות שפכה לא מהני סתימה לספרי וכנ"ל. ובאמת מבואר כן נמי ביראים להרא"ם ובאגודה וכנ"ל. ולכאורה זה תמוה מאד, דהא הם מביאין בעצמם ברייתא דניקב הבצים בכלל נפצע, ועכ"ח דהחילוק שזה בבצים וזה בגיד - אכן מבי"ש לא נראה כן, רק עיקר החילוק, פצוע ודך בין בגיד ובין בבצים בכלל פצ"ד, וכרות ג"כ בין בבצים ובין בגיד הוא בכלל כר"ש. וכן ביש"ש הערל סוס"י ט"ז וז"ל וע"נ את"ל דכר"ש אין לו רפואה, היינו שנכרתו הבצים או החוטין או הגיד, אבל ניקב אף על פי שהוא בכלל, מ"מ יש לו רפואה כשנסתם וכן עיקר עכ"ל. הרי דגם בצים בכלל כר"ש כשנכרתו, וכן מבואר להדי' בישרש יעקב על יבמות, על דברי התוס' ע"ה ד"ה כר"ש הנ"ל, דבין בגיד ובין בביצה יש דין דכר"ש ופצ"ד, ועיקר החילוק, שפצוע ודך הוא פצ"ד ונכרת כר"ש, וצע"ג להבין מכל המקומות הנ"ל דלא משמע כן.

ד) וראיתי בנובי"ק סימן ו' קרוב לסוף התשובה, דמקשה על תלמודא דידן, ע"ה, ונקב אינו מוליד והא האי גברא דסליק לדיקלא וחרזי' סילוא בביצה ונפיק מיני' כחוט מוגלא ואוליד, והדבר תמוה ומאי קושי', דילמא רפואה עלתה לו ונסתם הנקב, ומפלפל לומר דפצוע דכה לא מהני סתימה, והכוונה בירושלמי ובספרי, שפצ"ד חוזר היינו הסתימה חוזר ונסתם ומשום הכי לא מהני סתימה, אבל בכר"ש אינו חוזר ומהני סתימה, ואין פלוגתא בין תלמודא דידן לירושלמי וספרי, ולכן שפיר הקשה וניקב אינו מוליד והא האי גברא, מה תאמר שנסתם, הא בפצ"ד לא מהני סתימה רק בכר"ש. והדבר תמוה מאד, שבהדי' מבואר

הלשון ביראים קצ"ט, ובסמ"ג לאוין קי"ח וז"ל פצ"ד יש לו רפואה וחוזר להכשירו וכרות שפכה אינו חוזר וזה הלכות הרופאים, וגם מה שרוצה להגי' דצ"ל פצ"ד אינו חוזר וכ"ש חוזר, ותמך עצמו על דברי הנמ"י, גם כן תמוה מאד, דהא בהדי' מבואר ביראים וסמ"ג ואגודה הנ"ל, דמשה"כ ניקב הגיד רק לענין הבנים, משום דכר"ש לא מהני סתימה, הרי דעיקר הגירסא דבכר"ש אינו חוזר ובפצ"ד חוזר. וחוי' לזה, להגיה כל ספרי הירושלמי והספרי. ומה שמביא מהנמו"י, באמת הגהות הב"ח (בש"ס ראם שלא הי' לפניו) מגיה בנמו"י תחת פצ"ד צ"ל כר"ש. ועיקר מה שתמך יסודו מהאי גברא, דילמא רפואה עלתה לו, שפיר יש לתרץ, דמייירי בידעין שהולד נולד קודם שעלתה רפואה. ובזה מתורץ נמי מה שהקשה בשם, על מה דמשני הא שלח שמואל צא ובדוק על בניו מאין הם, והקשה מדוע המתין שמואל ושלח קמי' דרב לשאול על בניו, ותיכף הי' לו להפרישו מאשתו ולשדר' קמי' דרב אם מותר לו להיות עם אשתו - ויש לתרץ על פי המבואר בחו"ד סוף ס"י קפ"ז, ברדמ"ת דאם היא עוסקת ברפואות על ידי רופא ישראל שיאמר שירפאנה, הי' כשאר חולי פת בסלו, ובלחם ושמלה להג' גאנצפריד, ג"כ מתיר בעוסקת ברפואות, ומשה"כ לא הי' מפרשין כיון שהי' עוסק ברפואות, רק כשנולד להן בן ועדיין לא נתרפא, שלח לי' לרב חזר על הבנים, באופן, שדברי הנוב"י צע"ג, לבנות על קושי' להגי' בספרי וירושלמי או לנטות מדרך הראשונים, וכאמור.

ה) והנה להלכה, כיון דפסקין דאף בניקב הגיד ונסתם כשר, כדמבואר להדי' בגמ' ע"ו א', ובס"ה ס"ד, א"כ ודאי גם בניקב הביצים, דמבואר להדי' בגמרא דהוי בכלל פצ"ד ודאי דמהני רפואה, וכן מבואר להדי' בב"ש סוס"ק ג', וכן מגמ' ע"ו זה פסול דחוזר להכשירו למעוטי קרום מחמת מכה בריאה, ולא קאמר למעוטי ניקב בביצה ונתרפא, מכל הנ"ל נראה דנקב בביצה מהני רפואה - א"כ בני"ד, דלדעת הרופאים בדוק ומנוסה להם שיתרפא, אם כן ממילא אין חשש בזה משום פצ"ד או כר"ש, כיון דנתרפא.

ועוד הא מבואר בנמו"י בשם הריטב"א ותוס' וספר המצות, לענין ניקב הביצה ודוקא מפולש דהיינו סתם נקב, כבסוכה ל"ד וחולין מ"ב. וכן להדי' גם ביראים ס"י קצ"ט ובאגודה פ' הערל, וכן נפסק להדי' בשו"ע ברמ"א סע' ז'. ובני"ד דרך איזה מילא - מעטר תוחבין בהביצה, זה לא מקרי מפולש, באופן דלשיטות הללו אין שום חשש.

איברא דביש"ש, הערל סי' י"א האריך בהא דבעינן מפולש לענין גיד, דסגי עד לתוך חלל הגיד ולא מעבר לעבר, כמו שאר נקבים שהוזכרו אצל אתרוג ודקין דכולן סגי בהכי, אם כן ממילא הכא נמי, אף על גב דמבואר בפוסקים בביצה דבעינן נקב מפולש, נמי סגי במפולש לתוך חלל הביצה ולא בעינן מעבר לעבר. אכן קשה לצייר בעצמו, בעור הביצה שהוא דקה מן הדקה, שיהי' שם נקב עליו כשעור הביצה אינו ניקב לגמרי, ולמאי השמיענו הפוסקים גבי ניקב הביצה דבעינן מפולש (דהא כיס הביצה שמבחוץ אין לו שום שייכות להיקרא ניקב הביצה וכמובן). בשלמא לענין גיד שייך לומר ניקב הגיד אף כשאין מגיע לתוך החלל, ומשמעין הפוסקים דלא סגי בזה רק בעינן מפולש עד לחלל הגיד, אבל לענין ניקב הביצה, ודאי כוונת מפולש דבעינן מעל"ע, דאל"כ מה צריך להשמיענו הא אי"א להינקב כלל שלא יהי' לתוך חלל הביצה, באופן, שודאי כוונתם דבעינן מפולש מעל"ע, וכבאתרוג בסי' תרמ"ח עי' מגן אברהם שם סק"ב, ואף שקשה לסמוך רק על סברות, אבל סניף יש. ב

(ו) ועיקר גדול בני"ד להתיר, היא שיטת ר"ת וסייעתו, דבביצה השמאלית ולחד תירוצא אף בימנית להתיר בנחתך לגמרי, וברמ"א סע"ז אמנם ראיתי מקילין כסברא זו, אבל טוב לחוש בדאורייתא לדברי המחמירים והם רוב בנין ורוב מנין, מדגיש הרמ"א וטוב לחוש, משמע שאינו מעיקר הדין. ובב"ח סי' ה' וז"ל מיהו נראה דהסומך על ר"ת ור"י ור"ש והראב"ד ושאר אחרונים שהביאו דבריהם להתיר, אין למחות על ידו. ובאמת גם בסמ"ג לאוין קי"ח וספר התרומה ובאו"ז הגדול הל' יבום סוף סימן תרנ"א ובאגודה פרק הערל, מביאין ג"כ דברי ר"ת בלי חולק.

הן אמת, דר"ת וסייעתו מכשירים בבירור רק כשניטלה הביצה לגמרי, אבל בניקב הביצה או נידוך, תלוי בשני התירוצים המובא בתוס', דלת' הא' דר"י אינו חולק על ת"ק, רק ר"י מיירי בניטל לגמרי, כמו בטחול דניטל כשר, וניקב פסול, וכן אפילו לת' השני דר"י חולק על הת"ק, רק דהלכה כר"י דכרמא, לפי הגירסא בירושלמי ובלבד שיהי' שלמין, והכוונה כמבואר ברא"ש ועוד פוסקים, דדוקא כשניטל הביצה כשהיא שלימה אבל נפצע הביצה מקודם לא מהני ניטלה אח"כ, מפורש יוצא דנפצע או ניקב או נמוק דנשנית בחדא מחתא בברייתא, לא מהני ניטל אח"כ דתחזור להכשירה, רק לת' הב', דר"י חולק על ת"ק, והגירסא בירושלמי בלבד של ימין (שתי תיבות) משמע דבביצה שמאלית הכל כשר ואפילו ניקב או נידך. ולשון ר"ת בספר הישר שלו יבמות סי' י"ב ועוד, מתניתין

לא פליגא, דקתני כל שנפצעו ביצה בתרוויהו פסלא אבל בחדא לא, ואפילו אחד מהם הני מילי לגבי פציעי וכו' או לגבי נקיבה, אבל לגבי נטילה לא פסלינן דהכי אשכחן גבי כוליא וכו', מבואר להדי' דספוקי מספקא לי' לר"ת בפציעה או נקיבה בביצה אחת, ג וכן מבואר גם בנובי"ק סוס"י ו' בביאור דברי התוס' שם.

(ומה שמקשה בנובי"ק בשם, דאם נפצע או ניקב לא מהני ניטל אח"כ, אמאי לא קאמר הגמרא ניקב וניסתם כשר זה פסול חוזר להכשירא למעוטי נפצע ואחר כך ניטלה. לפע"ד לק"מ, דזה אי"צ לאשמעינן, ממנ"פ, אי ניטלה אח"כ ביד"א שחתכה כולה לאחר שנפצע, זה מבואר ברא"ש פ' בהמה המקשה ס"ז על הא דמקשה הרמב"ן בשם, אם כן אם נחתכו הגידין יחתוך כל הרגל ותחזור להכשירה, ודעת הרמב"ן בשם להכשיר, וכתב עליו הרא"ש דדעת רחוקה היא שטריפה תחזור להכשירה בידי אדם אלא מיד כשחתכה בצוה"ג מתה היא, ולא דמי לריאה שמעצמה עומדת מתחילה להסתבך. ואם ניטלה הביצה אח"כ כולה ע"י חולי, ג"כ אי"צ למעט, כמבואר בטו"ז יו"ד סי' מ"ד ס"ק י"ג לענין כוליא שהקטינה לפחות מכשיעור ונעשית טרפה ואח"כ ניטלה כוליא כולו, דמבואר בשו"ע שם דלא מהני, וכתב הטו"ז הסברא, דמפני שמתנוונות והולכת ותרקב כולה לא שייך להכשיר (וחולק שם על מהרש"ל דדעתו להכשיר וכן גם בש"ך שם) ועיקר הרבותא בניקב ונסתם אף שהעלתה ארוכה ונסתמה, דגבי כר"ש כשר, ולגבי ריאה פסול, וכעין זה גם בחת"ס סי' י"ז לתרץ קושית הנוב"י, וזה רק דרך אגב).

ז) וכן ביש"ש פ"ח סי' ח' וז"ל לענין הלכה אני אומר, אפי' את"ל שפי' ר"ת שפי' בידי אדם אינו אמת, אלא ר' ישמעאל ביד"ש מיירי, וכל המעשים של הירושלמי ביד"ש איירי אבל נכרת בידי אדם פוסל - מ"מ נראה דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד, או ע"י חולי שבא כבר בביציו שהי' בהכרח להכריטו, אבל מה שכורטים עכשו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף, ויודעין לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד ואינן מקלקלים החוטין ושביל הזרע הולך כתיקנו ותלוי בחכמת הרופאים, אין בידינו לפוסלו כל עיקר ובניהם כשרים, וגם הרמב"ם לא עלה בדעתו לחלוק ע"ז, ומ"ש נכרת לשון זה משמע ע"י כריתה, כמו שפירשתי, או שלא יוליד והוא הסירוס או שכבר נולד לו חולי בביצים, אבל חיתוך הרופאים אין לו שם זה, ולא נחלק על אמונתו מה שהתלמוד אינו מכחיש אותו הרופאים, הלכך ביצה אחת כשר לעולם בין של ימין או בין של שמאל, ואפילו ביד"א אי מוליד כשר, ולא נוציא לעז על בניו א"ל שהוחזקה אשתו בפרוצות עכ"ל היש"ש,

העתקתי לשונו מפני שדבריו הם לנו קילורין לעינים בני"ד.

והא לך דברי הגאון ר' יהושע מקוטנא בספרו ישועות מלכו אע"ז סי' כ"א ע"ד השאלה איש אחד הי' לו נפוח ביצה הימנית והרופאים עשו לו אפעראציע וחתכו ביצה הימנית וקשרו החוטין והאפעראציע הי' טובה, הנה הרש"ל ביש"ש הסכים להתיר, או שאפשר שגם הרמב"ם מתיר כשנעשה בהשגחת הרופאים על ידי קשירת חוט הביצים, בפרט עתה שמישין סמא דשינתא וניטל ההרגשה מאותו אבר, עי"ש ביש"ש סי' ח', ודבריו קרובים מאד אחר שכל הרופאים כולם פה אחד מסכימים שיכול להוליד, ומה שנזכר בש"ס כשנפצע ביצה אחד, זה כשנחתך שלא בהשגחה אין מועיל אח"כ שימת סמי רפואה, אבל כשנחתך תיכף ע"י סמי התרופה לא נזכר בש"ס לאיסור. ואשכחן כה"ג לענין טריפות בנטילת הרגל, דס"ל לר"מ כשיכולה לכוות ולחיות, ורבנן פליגי עלי' שאין לו תרופה, ולהכי אמרינן ביבמות ק"כ בנחתך ע"י סכין מלובנת לדברי הכל חי, וזה כעין חילוקו דמהרש"ל וכו', ויש לומר שהרמב"ם ג"כ מודה כשהי' החתיכה ע"י הרופאים, לכן גם דעתי מסכמת לדעת המתירין עכ"ל. ונשנה דבריו גם בסי' כ' בנקב סמוך לכיס ועשו לו הרופאים נתוח, אם אנו רואים שנתרפא לגמרי מותר לבא בקהל, הרי שפתיו ברור מללו לסמוך על מהרש"ל להתיר.

ח ובני"ד יש עוד צדדי היתר, כיון דשהה כבר כמה שנים ועסק כבר ברפואות, רגלים לדבר שאין בכחו להוליד (עי' לקמן אות י"א) (כי באשתו לא מצאו הרופאים שום מניעה ללידה, ורוצין כעת לבחון אם המניעה מהבעל) ויש לנו בזה כמה אחרונים, בית אפרים סי' ב' וגם דעת חת"ס סימן י"ז והג' כסא דהרסנא לבשמים ראש סימן ש"מ, דהגם לענין איסור להשחית כלי זרע אסור אפילו מסרס אחר מסרס, וכבשבת קי"א, וכמבואר ברשב"א שם משום גזה"כ, אבל לענין לבא בקהל כתבו הם דאם הוא כבר אינו בר הולדה, אינו בכלל פצ"ד וכו' שדב"ד א, משום דבלאה"כ אינו מוליד בידי שמים. ד

ט ויש לשיטה זו מקור נאמן ברמב"ם, שכתב בנולד ביד"ש וכו' או שכרתן כשר, וכביש"ש סי' ט', ואף שביש"ש מבואר דדוקא כשכורתן מחמת קלקולן שנמוסו ונמוחו כבר אז כשר כשכרתן, ובני"ד לא שייך זה וכמובן, רוצה החת"ס סימן י"ז ועוד אחרונים, לדייק מלשון הסמ"ג שכ' וז"ל אלא בי"א ע"י פשיעתו כגון שכרתו אדם או הכהו קוק, מאריכות לישנא מדייק החת"ס ועוד אחרונים דדוקא שכרתו אדם בפשיעה, ולאפוקי אם כרתו אדם לרפואה שהי' לו חולי

וכרתו להושיעו מותר בקהל. ה ועי' לעיל סימן כ"ח-כ"ט שהארכת הרבה בזה. ואף ששד"ח ח"ב ל"א, וחזו"א ליקוטים אע"ז סימן ד' אות י"ד ואור שמח פט"ז מאיס"ב, ותורת חסד סי' ל"ח ס"ק ח', דעתם אינו כן וכמו שהבאתי דבריהם בתשו' הנ"ל, מ"מ כמה פעמים אנו סומכים בשעת הדחק אף על דעת יחיד, ובני"ד יש סברא לסמוך אף על דעת יחיד, וכמו שנבאר עוד להלן, עי' אות י'.

ובאמת צד היתר זה להתירו לקהל באם לא נעשה דרך השחתה משמע גם מדברי החינוך מצוה תקנ"ט וז"ל שנמנע מי שנפסדו לו כלי משגל לבא בקהל וכו' משרשי המצוה להרחיק ממנו לבלתי הפסיד כלי הזרע וכו' משמע דאינו נאסר רק היכא דנעשה דרך השחתה, וכמו בשמות הקדושים באותיות הנדבקים דיכול להפרידם ע"י מחיקה קצת, כביו"ד רע"ו ס"א ואו"ח סימן ל"ב סע' כ"ו, אף שבתשובת מנחם עזרי' סי' ל"ו, מובא בב"ש או"ח כ"ב, דאף במקצת השם אם גורר או מוחק יש איסור תורה משום חצי שיעור, (ודעת הנובי"ת יו"ד קס"ט דאינו רק דרבנן) אפילו הכי כיון דבמחיקה זו מתקן מותר, וכן לענין בית הכנסת דוקא דרך השחתה אסור אבל בכדי לתקן מותר, וכמו לענין שבת, בסותר ע"מ לבנות חייב שבת ל"א ב'.

(י) ובפרט דלהרבה שיטות ספק פצ"ד כשר עכ"פ מדאורייתא, עי' נובי"ק אע"ז סימן ו' וצמח צדק לובוויטש סימן י"ז, ומהרש"ם א' סימן ט' מביא ראי' ברורה מבכורות נ"ח סוע"א, דאף בספק פלוגתא אי אלול ר"ה אמרינן עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, וממילא נמי לענין ספק ממזר או ספק פצ"ד, ובני"ד יותר מספק לא הוי בכל אופן, אי משום פלוגתת הפוסקים שמתירין, אי משום המציאות שנתרפא אח"כ, ובפצ"ד לכ"ע מהני חוזר ונסתם - ובדבר דרבנן סמכינן בשעה"ד על יחיד נגד רבים וכש"כ במועטים נגד רבים, עי' רמ"א חו"מ סי' כ"ה, ובש"ך יו"ד סי' רמ"ב בארוכה, ובספר גט פשוט בסוף הספר סוף כלל ו' וז"ל ובאיסור דרבנן גם אנחנו יתמי דיתמי סומכין בשעת הדחק ביחיד נגד רבים מכש"כ במיעוט נגד רבים.

והנה עלה בדעתי לצדד להיתר, עפ"י אמירת הרופא החרדי שאמר לי דנקיבה שעושים בביצה ליטל הזרע, תיכף לאחר המעשה לא ניכר כלל הנקב, מפני שהחוטין של הביצה מתכווצין ולא ניכר כלל הנקב, ממילא יש היתר כיון דמבואר להדי' בשו"ע סע' ד', ובבי"ש שם, דשיעור בעטרה כשאפשר לצאת ממנו זרע, א"כ בני"ד כיון דהנקב תיכף מתכווץ ולא ניכר כלל הנקב, ממילא אין בנקב הלזה

שיעור מוציא זרע. אבל לפע"ד זה בורכא, כיון דמבואר להדי' בנמו"י ומובא גם בב"י, דנקב בבצים פסול אף בנקב שאין בו חסרון, ונקב שאין בו חסרון לפי סברא אינו מוציא זרע, וגם חזינן דבניקב הגיד מבואר להדי' בשו"ע סע' ד' השיעור כמוציא זרע, ולגבי בצים בסע' ז' מבואר רק דבעינן נקב מפולש, ולא אידכר כלל ממוציא זרע - נראה להדי' דביצה אם הנקב מפולש אף כשאינו מוציא זרע פסול. ובצד ההיתר דמפולש, כבר דיברנו מזה באות ה'.

(יא) המורם לנו מכל הנ"ל, בנוגע לשאלה השני', שמוציא זרע מביצה לענין ניקב הביצה, ההיתר מטעם אמירת הרופאים שתיכף נתרפא וחזר ונסתם בפצ"ד ודאי כשר. וגם דעת היש"ש פ"ח סי' ח' והחזיק אחריו בישועות מלכו סי' כ"א, מהא דיבמות ק"כ בנחתך בסכין מלובנת ודברי הכל, דמה שנעשה ע"י רופאים כשר. ומהא דדעת הרבה פוסקים דבעינן מפולש בנקב בבצים, ועור הביצה דקה מן הדקה, שקשה לומר דהכוונה לומר דבעינן ניקב לתוך חלל הביצה, רק הכוונה ודאי בזה דבעינן מפולש מעבר לעבר, וממילא בני"ד ודאי כשר. וגם שיטת הר"ת דבביצה השמאלית כשר בניטלה לגמרי, ובניקב או פצוע, דעת הנובי"ק סי' ו' לצרף להכשיר שיטת הר"ת אף לענין ניקב או נפצע, וכמו בני"ד. וגם שיטת הפוסקים דאם אינו בר הולדה אין בו דין דפצ"ד, ובני"ד, לפי מה שדיברתי עם הרופא חרדי אמר לי, שהענין כך בתחילה בוחנים הזרע אם הוא טוב, ובאופן שהזרע טוב אין עושין כלום, רק כשהזרע אינו טוב, בוחנים לקחת זרע ממקור הזרע דהיינו הבצים, ואם הזרע בשם ג"כ אינו טוב, מסתמא אינם עושים נתוח בחוטי הבצים כיון שהקלקול הוא או בהגיד או בהבצים, רק כשזרע בביצים הוא טוב רק מה שמוציא מהגיד אינו טוב, עושים בתחילה תמונה, רענטגן, מחוטי הבצים שמוליכין הזרע מהבצים להגיד לראות אם בשם איזו סתימה או קלקול, ואזי חותכין במקום זה הקלקול ותופרין, וכמו שעושין הרופאים וזה נקרא נתוח (אפערציע) נמצא דאין לוקחין הזרע מהבצים רק לאחר שראו שזרע היוצא מגידו אינו טוב, ואצל הרופאים נקרא זאת רק ליחות בעלמא, ובאופן כזה שיטת הרבה פוסקים דאין נעשה פצ"ד וכנ"ל אות ח'. וגם שיטת החת"ס בהבנת הסמ"ג, דדוקא כשנעשה ביד"א על ידי פשיעה ולא ע"מ לתקן, אבל בני"ד לא נעשה בדרך השחתה, כדלעיל אות ט'. ובכל אופן לא הוי יותר מספק פצ"ד, דכשר עכ"פ מדאורייתא, לעיל אות י'. אם כן נלפענ"ד דיש מקום להכשיר, וכמובן ליקח הזרע מביצה השמאלית בדאפשר.

יב) והנה צדדי ההיתר האלו יש גם בנוגע שאלה הג', כשצריכין לעשות נתוח בהשבילין, וכמבואר בבי"ש ס"ק י"א דלר"ת וסייעתי' דמכשיר בנחסר ביצה השמאלית, ה"ה בנחסר חוט ביצה שמאלית, זאת אומרת, דצדדי ההיתר שיש לר"ת וסייעתי' בביצה יש גם בהחוטין, רק צדדי ההיתר בביצה שאינו מפולש, לא שייך גבי חוטי הבצים וכמובן. ובאמת חסר לנו בזה צד היתר גדול מאד, לפע"ד. ו גם יש להעיר, לפי מה שאמר לי הרופא, שיוכל היות דבשעה שמוציאין זרע מהבצים נסרך עם הזרע גם מה מהחוטין, יש לנו גם שאלה אם נקרא זה דיכה בבצים על כל פנים במקצת, אבל כבר ביאר הנובי"ק סימן ו' להכשיר כזה בצירוף שארי צדדי היתר.

שו"ת מנחת יצחק

חלק ג סימן ק

וכעת נבוא לשאלה הב', בנוגע לתחיבת מחט של הרופא בהביצה עצמה, לנסיון הזרע, ושיעשה זאת בביצה השמאלית דוקא, ולוקח מעט מהזרע, ולא מהביצה גופא, ויש לברר זאת כמ"ש כהד"ג נ"י.

והנה כהד"ג נ"י, פלפל בזה רק בנוגע לאיסור פצ"ד, ולענ"ד יש להעיר ג"כ בזה, משום איסור הוצז"ל, ואולי י"ל עפי"מ שכתב בתשו' אמרי אש שם /חיו"ד סי' ס"ט/, לפי מה שציידד כנ"ל, דבכל שאינו ראוי להוליד, אינו מזהר מה"ת, לבלתי השחית זרעו, ומשום דאיסור השחתה באולידי תלי', ובזה כתב בנידון, אשר בטרם יתקשה יפון זרעו, הרי באבר מת, אינו ראוי להוליד, כמבואר ביבמות (נ"ה ע"ב), דאמרו פרט למשמש מת, ופי' רש"י בלא קישוי, דאינו ראוי להזרע, א"כ ביוצא בלא קישוי, לכאורה לא עבר כלל על השחתת זרעו, ואף על גב דגברא בר אולדי, מ"מ מפני זו אינו ראוי להוליד, אלא שסיים, מ"מ אף שהדעת נוטה כן, מפני חומר האיסור, אין להכריע, רק שיש צד, לבלתי החמיר עליו כ"כ עיין שם, וא"כ בנד"ד שהזרע נוטלין מהביצה, בודאי לא עדיף מהיוצא מאבר מת, וע"ע (שם ביבמות ע"ו ע"א) במקומה מבשלה, שלא במקומה לא מבשלה, ופי' רש"י, מבשלה, מתבשל ש"ז ונגמר להוליד ולעשות פרי עיין שם, א"כ י"ל דל"ש בזה איסור השחתת זרע, וזה עדיפא ממה שצדד השבט סופר, מהטעם דאדם בעצמו

אינו ראוי להוליד, דשם הוציא כדרך העולם, וגם דלמא הרופאים לא דקדקו כל כך בבחינת האשה, או טעו והחסרון אינו מהבעל, אבל בנוגע לזרע הביצה, בודאי אינו ראוי להזריע, שפיר יש לצרף ד"ז, ואף דלא בריא לי' להאמרי אש ז"ל, להכריע להלכה, מ"מ יש לצרף זאת לשאר הטעמים שיש בזה להקל כנ"ל, וכמו שצירף זאת האמרי אש בנידונו.

(ח) וכעת נבוא לדברי כהד"ג שהעיר בזה מטעם איסור פצ"ד, והעתיק מש"כ באוצר הפוסקים (סי' ה' סק"מ) בשם ספר חובת הקודש (סי' כ"ד), שכתב להתיר, מטעם דברי היש"ש (ספ"ח דיבמות סי' ח'), שהרופאים יודעים להזהר, גם יש לצרף דאין הנקב מפולש, ולדעת מהרש"ל בהגהותיו על הסמ"ג, אין לאסור אף אם ניקב הזרע, וכתב שם דהגם שסובר הרי"ו, דאם ניקב ל"מ סתימה, אכתי לדין דקיי"ל דמהני סתימה, אף למעלה מהעטרה, ה"ה דמהני סתימה לנקב בביצים, וגם אולי י"ל דבנקב קטן כזה, שעושים הרופאים באופן שיוכל אח"כ להוליד, ל"ד לניקב דהש"ס, דרישומו ניכר, וגם י"ל דבנקב קטן כזה, חוזר ונסתם מיד מאליו, ונסתם מהני עכ"ת. והנה אין לי ספר חובת הקודש הנ"ל, ולענ"ד דבריו ברור מללם, דדעת הרי"ו שהביא, הובא בבית שמואל (שם /א"ע סי' כ"ה/ ס"ק ח'), וכתב הב"ש שם, דמשמע מכל הפוסקים דלא כהרי"ו עיין שם, וכן מוכח מדברי הב"ש /א"ע סי' כ"ה/ (ס"ק ג') דמועיל סתימה לנקיבת הביצה, אכן בתשו' נוב"ק (א"ע סי' ו'), פלפל בזה, עפי"ד הירושלמי, לומר דלא מהני סתימה, או שאינו נסתם כלל, דאל"כ יוקשה מדברי הש"ס (ביבמות ע"ו) זהו פסול שחוזר להכשירו, זהו למעוטי מאי, למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה, ואמאי לא אמר למעוטי פצוע בביצה, אבל אם נאמר דלא נסתם כלל לק"מ עיין שם, והנה אינו כן שיטת החת"ס (א"ע סי' י"ז וי"ט), דפלפל שם בשיטת הרא"ש דס"ל, דאם נפצע הביצה ואח"כ ניטלה (למאן דמכשיר בניטלה, ופוסל בנפצע) אינו חוזר להכשירו, ועי' שם בטור /א"ע/ (סי' ה'), ועי' כתב החת"ס (בסי' י"ט ד"ה אמנם הרא"ש) ליישב מה שהקשו האחרונים על שיטת הרא"ש הנ"ל, (שהיא כעין קושי' הנוב"י הנ"ל), דא"כ למה לי' למימר בש"ס שם /יבמות דע"ו/, למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה, הול"ל זה למעוטי ניקבה או נפצעה הביצה שאינו חוזר להכשירו, ותי' החת"ס דלק"מ, שהתם מיירי מניקב ונסתם, ומייתי מריאה שג"כ איירי מניקב ונסתם, אבל הכא לא ע"י סתימה חוזר להכשירו, אלא ע"י הסרת האבר ולא דמי להתם עיין שם, הרי ש"מ דבניקבה ונסתמה הביצים חוזר להכשירו, דאל"כ עדיין הי' לו לומר למעוטי ניקבו הביצים וחזרו ונסתמו,

ואין לומר כוונתו, כמ"ש הנוב"י דאינו חוזר ונסתם, דגם שם /נוב"ק א"ע/ (בסי' י"ז) הביא קושי' הנ"ל בשם מהריעב"ץ באגרת בקורת, וכתב ליישב בזה"ל, לק"מ דע"י סתימת נקב בגיד חוזר להכשירו התם. משא"כ בטריפות הריאה, אבל הכא לא מיירי מסתימת הפצוע, אפשר אה"נ דחוזר וכו' עכ"ל, הרי כנ"ל, ואף שכתב רק בלשון אפשר, מ"מ יש לנו עמודים לסמוך עליהם להקל בזה, ועי' עוד בספר אוצר הפוסקים שכ"כ בשם ספר משפטי עוזיאל, ואף ממה שהביא מהגאון החזון איש ז"ל נראה כן, רק שהחמיר בחסר מבחוץ עיין שם.

(ט) אבל אין לצרף בזה שיטת הרא"ם, בספר היראים שהביא שם הטור והב"ש (שם /א"ע סי' כ"ה/ סק"ט), שס"ל דניקב הגיד, כשר לבוא בקהל, אלא שאינו מוליד, וא"כ י"ל כן לדיד', הה"ד בניקבו הביצים, אך באמת אינו כן, דגם הרא"ם מודה בניקבו הביצים דפסול לקהל, דהרי זה מבואר להדיא בש"ס, דהוי בכלל פצוע דכה, וכמ"ש הגאון הר"מ אריק ז"ל שם בספרו מנחת פתים (סי' ה' סעי' ד') ובספרו שו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' ז'), ותמה על הב"ח שלא ס"ל כן עיין שם.

(י) אמנם לכאורה לפי הנ"ל, לא די של"ה קולא לשיטת הרא"ם, רק יוצא עוד חומרא משיטתו, דהרי עיקר הוכחתו, דבניקב הגיד כשר לבוא לקהל, מדברי הספרי, דפצ"ד אינו חוזר להכשירו, וא"כ אם ה' פסול, איך אפשר שיתכשר אח"כ, וע"כ צ"ל דניקב פסול נסתם כשר קאי אולד, וכמ"ש החת"ס (שם סי' י"ד) בהסבר דבריו והחולקים עליו, וא"כ כיון דבניקבו הביצים גם לדיד' פסול לקהל, ל"מ סתימה, דאין פסול חוזר להכשרו, אף בסתימת הנקב לדיד' כנ"ל, ותמוה לי בזה, דברי הגאון בתשו' אמרי יושר, שצירף בנידונו את שיטת הרא"ם, וכתב במעשה שהי' שם, שנתרפא החתך שעשו בהגיד, וחזר ונתרפא רק שמטפף בב' וג' מקומות, ולדברי מהר"א ששון (בביאורו להסמ"ג) בשיטת הרא"ם, דאף דניקב בגיד כשר, אבל פצוע בגיד פסול, אבל י"ל, כיון דבאמת נתרפא החתך ונסתם רק שמטפף קצת, זה הוי כמו ניקב בגיד דכשר לדעת הרא"ם עיין שם, וצ"ע דזה הוי לכאורה תרתי דסתרי, דאם נאמר כדעת הרא"ם, לא מהני הריפוי, ושוב הוי לי' דין פצוע, וצע"ג, אך באמת רוב הפוסקים חולקים על הרא"ם, וכמ"ש החת"ס שם /א"ע סי' י"ט/, וכ"פ בש"ע, ועי' ב"י שם /א"ע סי' כ"ה/, וא"כ להלכה אמרינן בניקב הגיד דחוזר להכשרו, וממילא הה"ד בניקבו הביצים.

(יא) ועוד שפיר כתב בספר חיבת הקודש הנ"ל, לצרף דברי היש"ש הנ"ל, וביותר י"ל בזה, עפ"י מ שכתבו בתשו' אמרי יושר שם ובתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' צ"ה), בישוב סתירת היש"ש (מדין ח' לדין ט'), דס"ל דאם נחתך ע"י הרופאים בדעת שלימה בכדי שיהא ראוי להוליד כשר עיין שם, ואף שי"ל דהכא שאני שלא עשו לרפואה רק לנסיון, וכמ"ש כהד"ג כה"ג, מ"מ כיון שהכונה לנסות בשביל רפואה להוליד, שייך הא מה שכתבו כנ"ל.

(יב) והנה שפיר כתב כהד"ג, דידקדקו שלא יעשה הנסיון רק בביצה השמאלית, דאז שיטת הר"ת דס"ל דאם נטלה ביצה השמאלית כשר, אלא דיש לברר לדעת הר"ת, אם הביצה של שמאל פצוע לפנינו, ולא נטלה אם כשר, וע"ז כתב בזה"ל, הנה מדברי הנוב"י שם /נוב"ק א"ע/ (בסי' ו') שמצרף דעת ר"ת, שמכשיר הכל בביצה אחת, משמע דאפילו פצוע לפנינו כשר לר"ת, דהרי השאלה היתה שם, דהביצה לא ניטלה, וקודם לזה (קודם ד"ה ואמנם) מסיק הנוב"י, דבעודה פצועה לא ניטל פסול, ובזה לא פליג ר"י את"ק, עכ"ל, - הנה השתי דברות שבנוב"י, המה לא סתרי אהדדי, דבאמת דעת ר"ת שבתוס' (יבמות ע"ה), אין לו שום ספק, דלדיד' שרי אף פצוע, אם ל"ה רק בביצה אחת, לפי מ"ש אח"כ, ואף את"ל דר' ישמעאל לפלוגי את"ק אתי, ורק הנוב"י לעצמו, לפי מה שהוכיח מדברי הספרי, דלא פליג ר"י את"ק, אז גם לדיד' בעודה פצועה פסול, - וכן מה שהביא מהחת"ס (שם /א"ע/ סעי' י"ט) כשנשארה כן ליכא מאן דמכשיר, - הנה ממש"כ החת"ס (בסי' י"ז ד"ה ועתה), שאם נטל הרופא ביצה הימנית, והשאיר לו עוללת כשיעור פול, א"כ אין לנו שום סמיכה לסמוך על דעת ר"ת וסיעתו, דממ"נ אי גרסינן בירושלמי של ימין, והכא ניטל הימנית וכו' עכ"ל, מוכח מזה דאם הי' בשל שמאל, הי' אפשר לדון ולהתיר בשיטת ר"ת עפ"י גירסא זו, עייש"ה, ורצ"ל כמ"ש התוס' שם בשם ר"י, אך הגאון הר"ח מוולאזין ז"ל, אזל עוד יותר מזה, לומר דאף בנפצע הימנית יש להקל עיין שם, והיוצא לנו מזה דעכ"פ בנפצע השמאלית, והימנית שלימה בודאי יש לצרף דיעה זו עכ"פ לסניף, ובנד"ד נמי אפשר לעשות הנסיון מביצה השמאלית כנ"ל.

(יג) והנה אף דעדיין יש לדון, דכל היתרים הנ"ל, אולי יתכנו רק אם נעשה מעשה, ולא לעשות מעשה לכתחילה, ומכ"ש כיון שעיקר ההיתר בזה, בנוי רק על הא שיחזור ויסתום כנ"ל, א"כ אולי יש לחשוש דלמא יקלקל הרופא ולא יחזור ויסתום, אמנם בזה י"ל עוד, כיון שכתב כהד"ג בשאלה, שאם יראה איזה חסרון, יצטרך לקחת מעט וכו', ואם בדיוק נאמרו הדברים, א"כ כיון שלא יעשה

הנסיון רק אחרי שכבר נתברר להרופאים שעם חסרון הזה אינו ראוי להוליד, א"כ י"ל ממ"נ, אם יחזור ויסתום, בודאי טוב, ואם לאו הרי כיון שבל"ז לא ה' ראוי להולדה, יש פוסקים שס"ל שבכה"ג שוב אין שייך לקראו פצ"ד ביד"א, =בידי אדם=, וכמו שכתבתי מזה בספרי (ח"א סי' קכ"ג אות ט').

(יד) אך בכל זה עדיין יש לדון, אם יועיל לנו כ"ז לכתחילה, כיון שהרבה פוסקים חולקים על שיטה הנ"ל, וגם יש לדון משום איסור סרוס, דאף מסרס אחר מסרס אסור, וכמ"ש שם בספרי /מנחת יצחק ח"א סי' קכ"ג/ (אות ב'), וגם צ"ע אם בנוגע לאיסור סירוס, יש לצרף שיטת הר"ת הנ"ל, דדבר זה תלוי באשלי ברברי, אם לשיטת ר"ת ליכא ג"כ איסור סירוס, בנוטל רק ביצה אחת, ועי' בזה באוצר הפוסקים (שם /סי' ה' /אות ס'), אך י"ל בזה, כפי מה שכתב בספר חובת הקודש הנ"ל, דנקב קטן כזה, חוזר ונסתם מיד מאליו כנ"ל, א"כ הנקב והסתימה באים כאחד, וממילא אינו עובר ג"כ על איסור סרוס, ואם משום שמא יקלקל, הרי נודע כלל שכללו הפוסקים, דרוב פעמים אין קלקול יוצא מבן דעת, כדאיתא לענין שחיטה.

(טו) ועוד י"ל, כיון דכל עיקר כוונתו, כדי לעשות פעולה שיוליד, שהוא היפך כוונה מן יסוד של איסור השחתת איברי זרע שהוא שלא להוליד, א"כ ל"ה בכלל האיסור, ואף אם יתקלקל כיון דל"ה פס"ר =פסיק רישא=, וגם לא ניחא לי', עי' ב"ש שם /א"ע סי' כ"ה/ (ס"ק י"ג), ועי' בליקוטי שו"ת חתם סופר (סי' ס"ד), בתינוק שנולד עם הנקב למטה בהגיד, וכתב שם החת"ס, דכמו שהוא אין כאן שום ספק לאיסור, משום כרות שפכה, שהרי נולד כך ממעי אמו, ושוב הביא ג"כ מה שהרופאים מציעים לסתום נקב התחתון, ולעשות נקב אחר במקום הראוי, ופלפל בדבריהם, אם הוי דבר שאפשר במציאות לתקן, ושלא יעשה פצוע דכה בידי אדם, ואף שאחרי חתימת התשובה, נראה ממה שכתב שם, דבלא תיקון דשם, ה' גם סכנה להולד, מ"מ כנראה מהשו"ט =מהשקלא וטרי'= שם, נתחדש לו זאת רק אחרי מעשה שהולד של"ח, אבל במה שנוגע לרפואות הרופאים, לא ה' צריך לכל זה, דאל"כ לא ה' מסתם סתומי מלפרש בגוף התשובה, אלא ע"כ מטעם דברינו הנ"ל, וגם בלתי זה כיון דהרשות ניתן לרופא לרפאות, וסומכים עליהם בכל סכנת נפשות, א"כ יש לסמוך עליהם גם בכה"ג, מה שאומרים ומבטיחים שאין חשש שלא יחזור ויסתם הנקב שעושים, ויפה האריך בזה מח' הרב הגאון שליט"א בספרו חלקת יעקב (ח"ב סי' כ"ג באריכות), ויל"ע בכ"ז במש"כ בספרי (ח"א סי' כ"ז כ"ח).

(טז) וכעת נבוא לשאלה הג', וכתב כהד"ג בזה"ל, ובענין האחר שעושה לרפואה, לסלק הסתימה, אין מקום להתיר, רק לפי"ד היש"ש, דכשעושין לרפואה, אינו בכלל האיסור, ואדרבה עוסקין לרפאותו, וגם לד' הסמ"ג, כשלא נעשה בפשיעה קיל, וראיתי בחבצלת השרון סברא יקרה, דלפי מש"כ הש"ך (בה' מקואות סי' ר"א סקמ"ו), דכששואב המקוה ורוצה לשאוב משם, ונופל בחזרה, הוי כמו ממילא, וא"כ גם בכאן כשעושה לתקנו ולהושיעו שיהא ראוי להוליד, אפילו ח"ו מקלקל, עכ"פ הוי כמו ממילא, והוי כבידי שמים, וכשר ואמנם סברא זאת שייך רק על ענין השאלה הג', שעושה לתקנו, אבל בענין השאלה הב' לא שייך טעם זה, דשם אינו עושה רק עבור בחינה ואינו עוסק בתיקונו, עכ"ל, - וכעין סברת החבצלת/השרון/ החשרון ראיתי ג"כ בספר חלקת יואב (או"ח סי' ח'), שכתב בזה ליישב קושי הגרעק"א (בהגהותיו ליו"ד סי' צ"ב), שהקשה על הרמב"ם דכתב נוער את הקדירה, אף דשמא יתן טעם, ויעבור על מבשל בב"ח, ות' הגאון בחלקת יואב שם /או"ח סי' ח'/, על פי דברי הרמב"ן (בדיני דגרמי) בעובדא דרקתא, דכל היכא דהדבר הולך כחו וכונתו, לא מקרי מעשה שלו עיין שם, וזה ג"כ כוונת הש"ך ביו"ד הנ"ל /הלכות מקואות סי' כ"א סקמ"ו/, דכיון שכונתו להוציא המים מהמקוה, אף שנופל מידיו בחזרה לתוך המקוה, לא נקרא בידי אדם, ולכך בנוער את הקדירה, דכונתו שיתערב הכל, והטפה לא יתן טעם, על כן אף אם תתן טעם לא יעבור על בישול בב"ח, כיון דהוא היפך כוונתו, אין זה מעשיו, ופלפל עוד בזה, עייש"ה, וכמו כן י"ל בנד"ד כנ"ל.

(יז) והנה בסברת החבצלת השרון וחלקת יואב הנ"ל, נסתייע ג"כ דברינו, דלענ"ד עפ"י סברא הנ"ל אין לחלק בין אם עושין לרפואה, או לבחינה בשביל רפואה, כי הכל טעמא חדא, שעוסקים בתיקון ולא בקלקול וק"ל, - ומש"כ כהד"ג, דשאלה זו, אין מקום להתיר אלא וכו', הנה לפי דברינו הנ"ל, שעיקר ההיתר בנוי על מה שחוזר ונסתם, כ"ז שייך ג"כ הכא, ובהקדם דהסתימה שבשבילין הוי כעין נדון נסתם שביל ש"ז, דאיתא בש"ס ופוסקים (שם /א"ע סי' כ"ה/ סעי' ו'), ורק התם מיירי ע"י בנ"א, ופסול בקהל, והכא זולת מעשה רופאים, הוי בידי שמים וכשר לקהל, אולם גם אם הי' ע"י בני אדם, וחזר ונפתח, חזר להכשירו, כמ"ש בספר אפי זוטרי שהובא באוצר הפוסקים (שם /סי' ה'/ אות ל"ה), ואם הי' הפתיחה ע"י רופאים, מסתפק בספר האלף לך שלמה (סי' כ"ד), שהובא ג"כ שם, אבל כפי הנראה משאר פוסקים, במה שכתבו בנדון ניקב הגיד, וחזר ונסתם, דס"ל בפשיטות דאף ע"י רופאים מהני הא דחזר ונסתם, ממילא ה"ה לענין חזר

ונפתח, דאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם דין אחד להם, וממילא גם בנד"ד, דלא על הסתימה אנו רוצין לפסלו, רק על הפתיחה, אם חוזר ונסתם, לו יהי' ע"י אומנות הרופאים, מ"מ יש לו דין דחזר ונסתם, דכשר, כנלענ"ד.

(חי) ועוד יש להתודע, באיזה חוט, יהי' צריכין לחתוך ולחבר עוד הפעם, כי אם יהי' הנדון בחוט ביצה השמאלית, הרי כתב הב"ש (שם) א"ע סי' כ"ה/ ס"ק י"א), דלדברי המקילין בנחסר הביצה השמאלית, ה"ה אם נחסר חוט ביצה השמאלית עיין שם, ואף אם נאמר דנחתך החוט, הוי בכלל פצוע, מ"מ הלא יש מקילין, גם בפצוע ביצה השמאלית כנ"ל, וי"ל הה"ד בזה, וחזי לאיצטרופי.

(יט) ועוד יש עיקר גדול, שיש להתוודע, שאם החתוך צריך להיות בחוט הביצים שהמה בתוך גוף הבטן, יש להקל בלאו הכי, וכמ"ש בספרי (שם ח"ב סי' קכ"ג אות ו') עיין שם.

(כ) אמנם אחרי שנטייתי קו להקל כנ"ל, נזכרתי שבנוגע להשאלה הא' והב', ראיתי כבר בספר שו"ת זקן אהרן (אבד"ק פינסק - קארלין ז"ל, שהי' זקן ההוראה, והי' לי בימי חורפי עמו להבחל"ח = להבדיל בין חיים לחיים = כמה מו"מ בעניני הלכה), ועיינתי שם, וראיתי שכתב בזה (בספרו הנ"ל ח"א סי' ס"ו וס"ז), ובנוגע להשאלה הא', הסכים רק ע"י שימת כיס על האבר כנ"ל, אבל בנוגע להשאלה הב', האף אמנם מש"כ שם בשם הרופאים דעירו, דלא ידעו מבחינה כזו, ולדעתם הוי סכנה גדולה מבחינה כזו, מ"מ י"ל בזה דלא ראינו אינו ראי', וביותר שמזמן כתיבתו את התשובה הנ"ל, עברו איזו עשרות שנים, וחכמת הרפוא' נתרחבה מאד, ומה שנודע להם היום לא ידעו אז, אבל בנוגע לדינא, אף שמתחילה נטה ג"כ להקל מטעמים דלעיל, ועוד יותר, והיינו דחזר ונסתם מהני גם בביצים, והביא כן מספר חוט המשולש (סי' י"א), ויש לסמוך בזה על הבטחת הרופאים, וגם מסברא, דמיד שמוציאין האינסטרומנט /מכשיר/, מתאחין הקרעים ונבסקין זה לזה כרגע, ל"ה ניקב מעולם, ולא נעשה פסול כלל, וגם י"ל דנד"ד דמי לנסדק, וניקב לחוד ונסדק לחוד, וי"ל בנסדק ל"ה פצ"ד, וגם כיון שאין הזרע יוצא מעצמו, כ"א ע"י כלי, י"ל ג"כ דל"ה בכלל נקב, ובהצטרפות שיטת היראים, דלא נפסל בנקב בגיד או בביצים לקהל, ושיטת התוס' (יבמות) דצריך שיהא הנקב מפולש מעבר לעבר, ושיטת הסמ"ג, דבכרתו אדם לרפואה מותר בקהל, בהצטרף כל אלו הצדדים, י"ל דאין לפסלו לקהל, עכת"ד, - אמנם מש"כ לצורך גם שיטת הרא"ם ביראים הנ"ל, צ"ע דהרי דלפי מה שכתבנו למעלה, גם

הוא מודה דבניקבו הביצים, פסול לקהל, אבל גם בלתי זאת יש ג"כ צדדים הרבה להקל, זולת מה ששוב חזר שם בתשו' זקן אהרן, וכתב דכל זה לכאורה, אבל למעשה ירא לסמוך ע"ז, דאכתי מי שרי להוציא ז"ל בידים, וניהי דלצורך מצוה הוא, מ"מ כבר ביאר בתשובה שאח"ז, דלא שרי כ"א דרך תשמיש ולשום כים על האבר, וזה ל"ש בזה, ורק אם גדול יסכים להיתר, אז אולי יתרצה ג"כ לאמטויי שיבא עכת"ד.

(כא) אמנם מה דלדידי פשיטא לי דשייך גם בכה"ג, משום איסור הוצ"ל, מיבעי' לי כנ"ל, די"ל כיון דאינו ראוי להזריע כנ"ל, ל"ש משום השחתת זרע, ואף לפי מה שראיתי בספרו דמח' שליט"א (שם סי' כ"ב אות ה'), שהביא בשם רופאים שבזמננו, שהרופאים המציאו היום, שלוקחים זרע מתוך ביצים, וע"י תחבולה מזריעים את האשה בזרע זו כדי להוליד, זאת אומרת שהזרע כבר מבושלת בעצמותה בתוך הביצים כדי ראוי להוליד, אך בכדי להוציא אל הפועל להזדוג להאשה, צריך שיהי' יורה כחץ, ונדחק הרבה לפרש דברי חז"ל שלא יהי' סתירה לזה עיין שם, אבל איך שיהי' לא יהי' יותר חמיר בזה, מהזרע שיוצא בעצמה, מבלי שיורה כחץ, שכתב בתשו' אמרי אש שם /חיו"ד סי' ס"ט/, דלכא' לא עבר כלל על השחתת זרע, ואף על גב דבר אוליד, מ"מ מפני זו אינו ראוי להוליד כנ"ל, א"כ גם הכא לא עדיף מזה.

ותבנא לדינא, אף שהראיתי טעמים להיתרא, מ"מ לא יפה כחי לקבל על עצמי אחריותא דא, ורק אחרי שישאל עוד חו"ד מגדולי ההוראה, ובצירופא דמר כהד"ג נ"י, יסכימו להיתרא, אז ימחול להודיעני, ואצטרף ג"כ לאמטויי שיבא.

ובזה הנני ידידושה"ט כל הימים וחותרם בכל חותמי ברכות, יצחק יעקב ווייס

שו"ת מנחת יצחק

חלק ו סימן קמב

אי מותר לבדוק בענין פצ"ד בס"ד ירושלים עהקת"ו יום ג' וארא תשל"ה לפ"ק. א"כ הרבני המופלג בתו"ר עסקן במצות וכו'. הנני בזה להשיב על השאלה שנשאלתי מאת הגה"צ האדמו"ר וכו' שליט"א וגם מכ"מ בטלפון וכעת קבלתי ממנו השאלה בכתב וז"ל: בחור א' מאנ"ש והוא בן י"ח שנה ויש לו מחלה על

הכיס בביצים שהגידי דם בהכיס על צד שמאלי נתגדלו וחושש הרופא מומחה שהחום בהכיס נתגדל ומבשל הזרע ואומר שלפי ראות עיניו אין הזרע שבצד שמאל חי וחושש שאם לא יתרפא יחלה הצד ימין וח"ו לא יהי' בהזרע כח המוליד ודבר זה אי אפשר לידע רק אם יקח מהזרע שלו ויבדוק אותו אם יש בו חיות ובאם אין להזרע חיות יעשה ניתוח ויתרפא לגמרי והצדתי לפניו שהדבר הזה הוא קשה מאד להלכה ושיעשה הניתוח על הספק וענה שעל ספק אינו רוצה מפני שבניתוח יש חשש רחוק מאד שח"ו יפסק הזרע לגמרי ואם הזרע חי אין צריך לעשות הניתוח ועכשיו השאלה אם עפ"י הלכה מותר לעשות הבדיקה זו עכ"ל.

הנה כבר אמרתי לו בע"פ שלא רק על הבדיקה השאלה רק על גוף הניתוח מטעם איסור סידור ולבוא בקהל, וכפי המבואר בדבריו אין חשש על סכנת הגוף רק משום כח ההולדה שמוטל בספק לפי אמירת הרופא אם לא יעשה הניתוח, בזה יש לדון אם גוף הניתוח מותר, דהנה חוטי ביצים המה מאיברי הזרע דפוסל בהו אם נכרתו ואפילו באחת מהם כדאיתא בש"ע (א"ע סי' ה' סעי' ח') עיי"ש, ומה הם חוטי ביצים, כתב בס' בית דוד בתשו' (בסוף הספר סי' א' הובא באוצה"פ) דלרש"י הם החוטים שתלויים בהם הביצים בתוך הכיס, ולהרמב"ם הם השבילין שבהם תתבשל הש"ז כמ"ש (בפט"ז מהאיסור"ב ה"ג), ויש לברר אם אותם הגידי דם שבכיס שהזכיר הרופא, אם לא הוי בכלל החוטי ביצים הנ"ל, ועי' בספר חלקת יעקב ממחותני הגאון מציריך שליט"א (ח"ב סי' כ"ב) ויראה דלפי מה שבירר ע"י רופאים מובהקים והראו לו בספרי נתוח שלהם החוטין שהמה בתוך הכיס בכלל המה, ועי' בלשון הרי"ף (ר"פ הערל) שכתב בין שנכרתו גידי ביצים בין שנכרתו חוטי ביצים, וצ"ב מה הם גידי ביצים ומה הם חוטי ביצים, אף אמנם שכתב הב"ש שם (סקי"א) דאי נטלה ביצה אחת כשר ה"ה חוטי ביצה אחת, וגם כתב החז"א (ה' פו"ר סי' ט' אות ט"ז) דאפשר דהרופאים קולפים הביצה מן החוטין והחוטין שלימין עיי"ש, מ"מ כ"ז היכא דהי' מוכרחין לעשות כן משום רפואת הגוף צריכין אנחנו להכנס אף בפרצה דחוקה כדי שלא לאסרו בקהל, אבל לעשות כן לכתחילה צע"ג, וצריכין עוד לדרוש ברופאים מומחים אחרים והעיקר להתפלל להרופא חנם שלא יצטרכו לכ"ז וישלח רפואתו מן השמים בתושאח"י=בתוך שאר חולי ישראל= בקרב.

וגם בנוגע להבדיקה קשה להתיר דמה שהתירו (ביבמות ע"ו ע"א) היינו לברר אם ל"ה כרות שפכה להתירו בקהל, משא"כ הכא אין איסור לבוא בקהל

כמו שהוא עכשיו דהוי ביד"ש, וגם שם התירו ע"י גרמא דוקא כמבואר בש"ס, וברמב"ם וש"ע לא הביא כלל בדיקה זו, ועי' בערוך לנר (יבמות) שם, ועי' בספרי מנחת יצחק (ח"ג סי' ק"ח), ובכן א"א לי להזדקק להיתרא.

והנה ע"ד השמטת הרמב"ם בדיקה הנ"ל שהעיר בזה בערוך לנר שם, נראה לומר עפ"י מ דאיתא בש"ס (דנדה י"ג ע"ב) דר"ט אומר יד לאמה תקצץ יד על טבורו אמרו לו והלא כרסו נבקעת וכו' אלא ה"ק ר"ט כל המכניס ידו למטה מטבורו תקצץ אמרו לו לר"ט ישב לו קוץ בכרסו לא יטלנו אמר להן לא והלא כרסו נבקעת אמר להן מוטב תבקע כרסו ואל ירד לבאר שחת עכ"ל, ובמהרש"א שם בח"א כתב דלאו דוקא אלא במילתו, ובמג"א (סי' ג' ס"ק י"ד) נראה דהי' לו הגירסא בתוס' אם לא יסיר הקוף תבקע מילתו עיי"ש, ועי' במהש"ק שם, ועי' בכ"ז בב"י ובש"ע ונו"כ שם וברמב"ם (פכ"א מה' איסורי ביאה) וש"ע (א"ע סי' כ"ג) ונו"כ, ושקלי וטרי הפוסקים אם הוי מדינא או מדת חסידות, ובבכור שור (נדה) שם, כתב דהרמב"ם ס"ל דהוי מדינא, והרי"ף והרא"ש ס"ל דהוי רק ממדת חסידות, והביא רא' לשיטתו דהרי אמרו דהבודק עצמו לענין זוב ה"ז משובח, וכי עדיף בדיקת זוב מתפקע כריסו, וי"ל דס"ל נמי דכרסו ממש, גדולה מזו אמרינן (ביבמות פ' הערל) דבדקינן לכתחילה ומייתי לידי הוצאה ש"ז = שכבת זרע = לבטלה לידע אם כשר לבוא בקהל, והלא אם תפקע כריסו, אפילו למ"ש התוס' דהיינו מילתו יתקלקל יותר ולא יוליד, ואסרינן לי' אפילו מספק חשש ש"ז לבטלה, מכל הלין נשמע דלמדת חסידות והרחקה מעבירה אמרה ר"ט, והגדיל הענין להשמיענו שלא דבר ריק הוא וראוי להחמיר בו ביותר ואפילו במקום מיתה, וכה"ג אשכחן מדת חסידות לר"ע (בעירובין) שהחמיר בנט"י = בנטילת ידים = במקום מיתה עכ"ד.

והנראה דס"ל להבכור שור דמאמרו תפקע כריסו דעכ"ח ל"ה רק ממדת חסידות, רא' דכל האיסור שלמטה מטבורו ל"ה רק ממדת חסידות, אבל הרמב"ם אף דיודה דהא דתפקע כריסו הוי ממדת חסידות, אבל עיקר האיסור דלמטה מטבורו הוי מדינא.

אמנם גם הא גופא דממדת חסידות נאמר דתפקע כריסו, אף למאן דס"ל דכריסו ממש, הוא חידוש גדול, ועי' בסידור היעב"ץ (מלון סי' ד' אות י"ב) שכתב לענין מחויב להכניס בסכנת נפשות כאשר בא לזה מחמת אונס שינה, וז"ל נ"ל שאינו מחויב ולא רשאי להמית עצמו בשביל כך, כמו ששמעתי שאירע לאדם

כשר מקרה בלתי טהור, ונתגבר והחזיק וכו' ומת בסבה זו ר"ל, אשרי לו וכו' אמנם שאינו משורת הדין (עי' שאילת יעב"ץ סי' מ"ג) ואם רשאי אדם להחמיר על עצמו בכך ובכיוצא בזה, עי' לח"ש פ"ק דברכות ובש"י, אכן העושה במזיד ודאי צריך למסור עצמו על כך, ועליו אמר ר"ט (נדה י"ג) מוטב תבקע כרסו וכו' עכ"ל, ובחז"א (אישות סי' ל"ו אות ג') פירש דברי ר"ט ביש לו צער ולא במקום סכנה דלא מצינו שיהא איסור הש"ז בכלל עריות דיהרג ואל יעבור עיי"ש, אבל מדברי הבכור שור נראה דמוקים לה בסכנה ממש כנ"ל, וגם נראה מדבריו דאינו מחלק בין שוגג למזיד, דאל"כ לא קשה מה שהקשה מזוב ומהמבואר (ביבמות) גבי בדיקת ספק כרות שפכה וק"ל.

ובזה אפ"ל דהרמב"ם וש"פ דלא הביאו הבדיקה דכרות שפכה הנ"ל, דס"ל כמ"ש הבכור שור דיש מדת חסידות למסור עצמו למיתה אף בספק הש"ז, א"כ אין סברא שיהא מותר לכתחילה אף בודאי הש"ז אף דאין סכנה רק משום פו"ר = פריה ורביה =, ולא כהבכ"ש דאפשר לנקוט תירויהו, וצ"ל דהסוגיות (דנדה ודיבמות) פליגו אהדידי ופסקו לחומרא. והנני בזה דושה"ט יצחק יעקב ווייס.

שו"ת שבט הלוי

חלק ו סימן קצג

בהיות כ"ת במחיצתו הציע לפני עני שאלה בענין פצוע דכא וכו' אשר כתובה ע"י הרב הגאון ר' מנחם זכרי' זילבער שליט"א - והוא בענין מי שלא זכה לזש"ק עדיין ואמרו הרופאים דאין תקנה רק באופן שיחתכו מב' ביצים שלו קצת לערך חצי פול כדי לבדקו ולנסותו אם עכ"פ הזרע מתבשל בביצים שלו, ואז ידעו שהעכוב הוא רק בשבילי הזרע ויכולין לתקנו, והרב הג' ר' מ"ז שליט"א האריך בכחא דהתירא, ואשר כן דעתי העני' ג"כ, וכבוד הרב הנ"ל האריך במו"מ, ואני לרגל עבודתי המרובה אכתוב רק יסודות ושרשים כדרכי.

א. הנה ג' פסולים לפנינו פצוע - דכא - וכרות שפכה, ואין ספק שאיסור ביאת קהל תלוי ביסוד שאינם מולידים וכמש"כ הב"ש סי' ה' ס"ק ג' - וכפשטות הש"ס יבמות ע"ה ע"א וניקב מי מוליד, ושם ע"ה ע"ב ובירושלמי יבמות דע"כ לא מנה דורות דלא משכחת לה, ושם ע"ו ע"א נסתם כשר מפני שהוא מוליד, וע"כ

פשוט כיון דסוגיא דעלמא כר"ת דניטלה ביצה אחת כשר, ולצורך גם בניטלה של ימין וכדעת מהרש"ל ביש"ש, והיינו משום דמוליד, וכהסכמת הרופאים בכל מקום, ודלא כמו שר"ל הגאון מהריעב"ץ באגרת בקרת בענין זה.

ב. וכו' היש"ש שם דאף לדעת ר"ת דניטלה ביצה אחת בידי אדם פסול אם ניטלה ע"פ הרופאים המבטיחים שיוליד כשר, ולשון מהרש"ל ביש"ש סי' ח' שם, ומ"מ נראה דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד או ע"י חולי שבא כבר בביציו שהי' בהכרח להכריתו, אבל מה שכורתים עכשיו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף ויודעים לתקן היטב ובבירור שיוליד ואינם מקלקלים החוטים ושבילי הזרע הולך כתקונו ותלוי בחכמת הרופאים אין בידינו לפוסלו כל עיקר ובניהם כשרים ע"כ יע"ש עוד.

ובס' חזון איש אה"ע סי' ט' כתב ע"ז מיהו קשה לכון זה בדברי הגמרא דודאי אותם שאמרו שהן פסולים כבר עמדו עליהם שאינם מולידין וכו' ור"ל כיון שחז"ל החליטו שאינם מוליד א"כ לא יועילו כל רוחות שבעולם להעיד על כשרותם.

ג. אבל בעניוטי שאין בזה השגה כ"כ שכבר כתבתי בעניי בכעין זה בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קמ"א בענין ילדי אינקובטור דאית דחוששים לדונם כודאי נפלים אפילו לענין טלטול וכיו"ב בשבת כיון שנולדו בחדש ששי או שמיני ואני כתבתי שם נגד המחמירים דאין לסמוך על הרופאים נגד קבלת חז"ל דאין זו השגה דלא על הרופאים סומכים אלא על מה שענינו רואות במציאות שלם סומכים וכי אפשר להעלים עין מאמת זה שכבר יצאו רבבות ילדים מכלי הנ"ל והם חיים בריאים ושלמים אתנו, ואין זה מכחיש כלל להוראת הש"ס ופוסקים כיון דבימיהם לא היה תקנה לזה משא"כ בזמנינו דיש תקוה גדולה ושכיחא להביאו לתחיה, גם לפי יסודות הש"ס מותר וחיוב לפקח עליו ומותר לטלטלו - (ואינו דומה כלל למש"כ הרשב"א בתשובה לענין טריפה אינה חיה ואכ"מ).

וה"נ ממש בדין וכי המהרש"ל חולק ח"ו על מציאות הש"ס דכרוני ביצים אינם מולידים, אלא דבש"ס לא הזכירו מציאות זו של המהרש"ל כיון דלא הי' זה מפעולות הרופאים אז, משא"כ בימי המהרש"ל דמדייק בלישנא מה שכורתים עכשיו וכו' דעכשיו עושים כן לא בזמנים הקודמים.

וה"נ אני אומר בהרבה דברים מעין זה דאם מחמת התפתחות הרפואה רואים בחוש דעל אף החסרון או הנתוח וכיו"ב מולידים בכזה אין זה סמיכה על הרופאים ח"ו אשר הרבה חוששים ע"ז, אלא המציאות המבוררת למעלה מכל

ספק שאלו מולידין הוא המכריע בזה, וכבר כ' מרן הח"ס בתשובה אה"ע סי' י"ז דאין להגיד על רבוי ילדים צא ובדוק אם ממזרים הם, וכבר איתא בספרי פ' כי תצא רמ"ז דזו מהלכות הרופאים, ויתכן שקאי על כל יסודי הלכה זאת כמש"כ קצת פוסקים, ולא נעלם מאתי דברי רבינו הבית יוסף באה"ע סי' ה' במה שפלפל בפ' הספרי בזה בשיטת הרא"מ שם אכמ"ל, ע"כ מספיקא גמורה לא נפקא, והמציאות בזה מכריע להקל.

ד. ודברי היש"ש לכאורה סותר למש"כ היש"ש עצמו בסימן ט' שם דאם נכרת בשביל החולי שבביצים כשר, והיינו דס"ל דבכה"ג לית ב' איסור פ"ד דע"י אדם כיון דכבר בטל ע"י חולי, והא בסי' ח' כ' דבחולי שבגוף הביצים וכרת פסל מלבד אם לא פגעו באיברי הזרע עצמו, ובתשובת דברי מלכיא"ל ח"ג סי' פ"ח כ' דבסי' ט' איירי באופן שנתמססה מחמת החולי והוי כניטלה ובסי' ח' מיירי בחולה שבביצה אבל עדיין לא נתמססה, וכ' דלפי זה מוכח דלא כהגאון בית מאיר סי' ה' ש' לצדד דעומד לכרות ככרות דמי ומבואר שם אפילו לא נתמססה יע"ש.

ובענייני דלא בנתמססה תלוי הדבר אלא דאם נחלה בכל הגוף ופגע המחלה גם בביצים אבל מכ"מ אין זה מחלת כלי ההולדה אלא דכאב החולה פגע גם בהם אז אסור לכתם וזה דברי היש"ש סי' ח' - משא"כ אם חלה במחלת הביצים עצמו ועי"ז נפגמו מלהוליד ונעשו כבר פצוע דכא בידי שמים שוב אין בכריתתם משום פ"ד בידי אדם, וזה מש"כ היש"ש סי' ט', וא"כ גם דברי בית מאיר מתפרשים כן.

ה. עכ"פ דברי היש"ש ש' שכ' שאנו סומכים על מה שהם עושים בלי לפגוע בכלי הזרע הלכה הם, וא"כ בנ"ד שלפי נסיונם עושים באופן כזה שלא תהי' פגיעה בכושר פעולת ההולדה ע"י לקיחת קצת מהביצה לבדיקתם ראוי לסמוך ע"ז, אלא דלכאורה היה מקום להחמיר דזה רק אם יש כבר ברור מנסיונם שע"י בדיקתם לא נגרם שום עכוב בהולדה, לא כן באופן שעדיין אין ברור, ורק הגדת פיהם בלבד, דזה תולה ביסוד אמונת הרופאים בכה"ת, וגם אם נאמין להם מכ"מ בדבר המפורש בש"ס להחמיר ועדיין אין ברור שיש לעשותו כהיום באופן המותר לכאורה יהי' קשה לסמוך ע"ז, - עיין לעיל אות ג'.

ו. איברא עצם הדבר אם חסרון מקצת כזה מפורש בכלל בש"ס אינו ברור כאשר העיר וביאר לנכון כבוד הרב ר' מ"ז זילבר ואבאר עוד קצת בזה, - ולפום רהיטא

חסרון במקצת ואפילו כ"ש תלוי בחלוף הפירושים בברייתא דע"ה ע"א דתני ואפילו ניקבו ואפילו נמוקו ואפילו חסרו שמיטת רש"י מוכח דמפרש חסר לדבור ונושא בפני עצמו ופי' חסרו אפי' כ"ש, וכן כ' במאירי שם ניקבו, או נמוקו, או חסרו, אבל הנמו"י הא כתב בשם הריטב"א שחסרו קאי אנימוקו כלומר שמחמת מכה או מעוך נימוקו והוקטנו מאליהם והיינו חסרו ע"כ, כ"ה לשון וביאור המהרש"ל ביש"ש בהעקת הנמו"י, ור"ל דחסרו ע"י שנמוקו והוקטנו, ועצם הנמוק בא ע"י מכה או מעוך, (ועכ"פ מוכח דגם אם נפרש שחסרו קאי אנימוקו אפשר לפרש הכל בידי אדם ממש כמו מכה, ואין הכרח מלשון נימוקו שקאי אחולה דוקא, אלא שרש"י פי' כן לדרכו הק', ויש לעיין בזה בלשון הח"ס ח"א סי' י"ט בד"ה ובמ"ש).

ולדרך זה של הנמו"י והריטב"א אין שום הכרח אחרון כ"ש ממש דהתם קאי חסרון אנימוקו, ור"ל דנימוק ונחסר מכל הצדדים כדרך הנימוק, וזה סימן שהמכה שלטה בכל הביצה כידוע, וזאת היתה הסיבה שהריטב"א והנמו"י פירשו כן, לאפוקי ממש"כ רבינו המהרש"ל ביש"ש שפקפק על דרך זה וכל להסכים שהפי' ניקבו נקב שאין בו חסרון, וחסרו כ"ש וחסרו הוא מצד חוץ בצד א', ונימוקו צמקו כולם והקטינו בעגולם, וה"ר מאתרוג דתני נמי ניקבו וחסר בהדדי מתפרש כן, - אבל באמת קשה הדמיון לאתרוג דהתם לאית מראשונים השיעור כ"ש ממש מחסרון, ואית דסברי בכאיסור עיין בש"ס סוכה ובפוסקים סי' תרמ"ח, - והכא כ"ש ע"כ לאו דוקא וכאשר העיר גם החזון איש, והיינו טעמא דשלל הריטב"א ונמו"י פי' זה, דהא בעינן שלא יהי' ראוי להוליד, ואין אנו יודעים השיעור, והחזון איש כ' בתחלה דצריך חסרון עד מקום המחזיק רוב קוטרו של עיגול הביצה, ולבסוף חזר מזה, עכ"פ כיון שלנמו"י ודעמי' אין מפורש חסרון כ"ש, ולהמפרשים חסרון כ"ש ג"כ אנו נוטים דכ"ש לאו דוקא והדבר מסופק בידינו, בכה"ג מהלכות הרופאים מומחים הוא להקל ע"פ שחיתוך קל זה אין בו פגיעה בכושר ההולדה.

ז. ובספרי כי תצא המוזכר כבר בפוסקים לא יבוא פצוע דכא וגו' אין לי כולו מנין אף מקצתו ת"ל דכה (כ"ה גי' הגר"א והמלבי"ם) וכ' הגאון מלבי"ם והיינו מדכ' דכה שהוראתו על האבר משא"כ פצוע דהוראתו על האיש והייתי יכול לומר דוקא אם נפצע בכולו, משא"כ דכה דקאי על האבר והאבר אף אם נדכה במקצתו ג"כ יקרא בשם דכה, ולדידי' מפורש בספרי שאף בדכה מקצתו פסול מה"ת וזה דלא כנוב"ק סו"ס ו' שנסתפק בזה.

איברא בתשובת דברי מלכיאל ח"ג סי' פ"ח שם שהזכירה גם כב' הה"ג הנ"ל מקיים הגי' הישנה ת"ל כרות שפכה ששופך ע"י כריתה ולא מקלח, וכ' דקאי אכולהו אפצוע ודכה ג"כ שיפצע או שידוך עד מקום הזרע שיהי זרע שותת ולא יורה כחץ וזהו שיעור הפציעה וחסרון הנזכר בחז"ל, ודבריו מסתברים.

איברא מש"כ הגאון דברי מלכיאל שזה ופי' גירסת הילקוט בסיפרי וז"ל כל שנכרת הגיד הפוסק, ופי' בדברי מלכיאל דר"ל הפוסק קרום המפסיק בין שביל מי רגלים לשביל הזרע כיבמות ע"ו ע"א שיש שני שבילים, והה"ד בפצוע ודכא השיעור הוא עד שביל הזרע.

ח. והנה אף כי נכון דברי הגאון דברי מלכיאל וביסוד הדברים אנו מודים בענינו שקלקול הזריעה הטבעית הוא שורש הפסול, אבל הפי' בספרי לענ"ד אינו כן, דכולם לא ראו דברי רבינו הלל הקדמון בפירושו לספרי שכ' וז"ל אין לי אלא שנפצעו ביצים לגמרי ואפילו אחת מהן, ונכרת הגיד לגמרי, מנין אף מקצתן דהיינו דנפצעו ביצים במקצת ונכרת הגיד במקצת דלא יבא בקהל ת"ל וכרות שפכה כל שנכרת הגיד ושופך (כ"ה הגי') דכיון דנכרת הגיד ושופך הזרע אף על פי דלא נכרת לגמרי פסול, והה"ד לפצוע דכא דשמעינן ל' מכרות, ושוב בד"ה הפוסק (אשר מובא גם בילקוט כנ"ל) כ' רבינו הלל כל שנכרת הגיד ופוסק (כן צ"ל במקום הפוסק) מלהזריע אף על פי דלא נכרת לגמרי פסול ע"כ.

והיינו דהכל תולה במה שמפסיק מלהזריע וזהו השיעור של מקצתו, ופשוט גם אם לא מגיע עד הקרום המפסיק דאיכות המחלה או הפציעה או הדיכה גורמים, וזה נראה ישר בהלכה.

ט. ואגב עיוני ראיתי בדברי מלכיאל שם שהשיג על מש"כ הח"ס אה"ע סי' י"ז שאם סופה להתמסמס ושבתה מפעולתה לפי דברי הרופאים, והקדימו הרופאים ונטלוהו כשר לכ"ע דהוי כנתמסמס, והגאון דברי מלכיאל הקשה דכל זמן שלא נתמסמס לגמרי ודאי לא הוי כניטלה, וגם ה' כ' הח"ס בעצמו בסי' י"ח וכמה מקומות שאין נאמנות לרופאים בגוף פרטי רק בדבר כללי, והכא נמי איך נאמין לרופאים שאומרים ששבתה הביצה מפעולתה ושעומדת ליטל, ואפשר שימצא רופא אחר שאינו אומר כן והאריך בהשגתו.

ובעניותי אין דברי הגאון דברי מלכיאל מוכרחים כלל, דהח"ס איירי שעכשיו עכ"פ אנו רואים בחוש ששבתה פעולתם מלהזריע ולהוליד, אלא שאין אנו יודעים אם ימשך המצב כך גם אח"כ ועכ"פ הכאוב ובטול הפעולה עכשיו

הם אומדנא דמוכח שכ"ה כעדות הרופאים, ואולי יש גם הוכחה מרבוי מקרים כאלה כעין שעושים עכשיו הדו"ח אף שהם חשודים לשקר, אבל כבר כ' הגאון מהרש"ם בכמה מתשובותיו דדבר שאפשר להודע ולגלות א"א לומר כן, והלא הח"ס עצמו בתשובותיו יו"ד סי' ק"ע כ' דגם לדבריו היכא דיש אומדנא הרופאים נאמנים, וה"ר מדברי הרדב"ז סי' ת"י, וע"ע בתשובות מהרש"ם ח"ב סי' קפ"ב.

י. ומענין זה ראיתי עוד בדברי מלכיאל הנ"ל השיג על מש"כ הגאון בית מאיר באה"ע סי' ה' שכ' שאם נפסל ביד"ש עד שנחלה ומוכר להנטל בידי אדם שלא יחלה יותר עד שמכח זה עומד ליקצץ דיש מקום לדמות לדין ר"ש דס"ל כל העומד ליגזז כגזוז וכה"ג וחשיב ביד"ש וכשר, והדברי מלכיאל תמה דמדכ' ונפסל מבואר דמיירי שניקב או נימוק באופן ששוב אינו מוליד, וביד"א ה' פסול כה"ג, ובשביל זה קראו הב"מ נפסל, ובכה"ג בלא"ה פשוט דשרי בקהל דכיון שהוא כבר סריס ביד"ש שוב אינו נפסל במה שכורת האבר, ולמה הוצרך לסברת כל העומד לגזוז וגם בתחלת התשובה שם השיג על הב"מ דהא לא קי"ל כר"ש דכל עומד לזרוק כזרוק ועומד לגזוז כגזוז כמבואר בשעה"מ פ"ד מגירושין ועוד.

ובעניו דברי הבית מאיר כנים דהא יש מקום לומר דהא דבידי שמים כשר והיינו ע"י מחלה היינו אם אין המחלה מחייבת גם כריתה בידי אדם ואז י"ל דלכו"ע שוב הו"ל כעל ידי אדם ממש, אלא דכיון דעומד לכך בדרך הטבע סו"ס אין האדם הגורם אלא המחלה דכבר בשעת המחלה לפני הכריתה בפועל ע"י אדם כבר ככרות דמי דעומד לכך וכל העומד לגזוז.

ומה שהקשה הגאון דלא קי"ל כר"ש דכל העומד לגזוז זה י"ל למש"כ הח"ס יו"ד סי' רנ"ו דדבר שעומד לכך בדרך הטבע לכו"ע כעומד ונעשה דמי, ואף דאינו דומה כ"כ דהא צריכא פעולת הרופאים וא"כ לא יעשה ממילא ואינו דומה להח"ס הנ"ל, מכ"מ כיון דמחמת גודל המחלה אין שום מנוס מזה בזה שייך סברת עומד עכ"פ בנדון הזה.

הארכת קצת לבאר גם שאר פרטים בהלכה זו אבל בנדון השאלה אם בפי כל הרופאים אין זה מזיק להזרעה פשוט דאין איסור בחתיכת חתיכה הקטנה ע"פ יסודות הנ"ל, ויה"ר שאל יצא מכשול מתחת ידינו. והריני הדוש"ת בידידות - מצפה לרחמי ה'

שו"ת שבט הלוי

חלק ח סימן רסו

ב"ה, ער"ח אדר תנש"א לפ"ק.

כבוד ידידינו המפואר בתו' מוה"ר הרב ר' דוד ארי' מורגנשטרן שליט"א.

אחדשה"ט ושי"ת.

יקרתו קבלתי ומע"כ הציע לפנינו באורך צדדי הרפואה כמומחה לכך הנוגע לאיסור פצוע דכא בקהל באיש שנולדו לו שני ילדים ונחלה ר"ל במחלת הסרטן בביצה אחת, ומאז שטיפלו במחלתו כלפני ארבע שנים וחצי לא הוליד, והנוגע הן לאיסור פציעה דכא, והן לבדיקת זרעו, והיותי בעל מלאכות מרובות לא אוכל להאריך, ואכתוב רק דעתי הקצרה כפי שאנו רגילים בהוראה זאת.

א. בענין עצם איסור פ"ד כיון שביצה אחת היתה לקויה בהמחלה, והמחלה היתה מיוחדת בהופעתה בכלי ההולדה דרכינו לפסוק כמהרש"ל ביש"ש פ"ח דיבמות סי' ט' דבכה"ג כבר הי' פ"ד בידי שמים לפני הנתוח, ואין בכריתת הביצה משום פ"ד ועוד כיון דאפשר להוליד גם בעל ביצה אחת כידוע בין ימין בין שמאל, ועיין בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קצ"ג מש"כ בזה בעניי באורך.

ב. כבודו הזכיר שנתנו לו תרופות אח"כ כדי להרוס תאי הסרטן שעלולים להיות במק"א בגופו הידוע כטיפול כימי והתרופות האלה עלולים להזיק כל רקמות שבגוף ובתוכם נכלל גם רקמות שבביצה שמיצרים הזרע.

להלכה תרופות אינם גורמים לאיסור לבא בקהל דהרי אפילו בשתיית כוס עקרים דעת התוס' סוטה כ"ו ע"א דמותר בקהל, ואעפ"י שיש חולקים מכ"מ למעשה פוסקים להקל, ועיין פת"ש אה"ע סי' ה' ס"ק ט', ובשאר אחרונים שם, ומכ"ש תרופות האלה שאינם מיוחדים לכוס עקרים, אלא לרפואת הגוף הכללי מתאי המחלה אלא שיתכן שפוגעים גם ברקמות הביצה.

ג. במש"כ כב' שיתכן שבשעה שנתחו בבטנו להוציא בלוטת הבטן פגעו בבטן ג"כ בשבילי הזרע באותו חלק שהם תוך הבטן ממש לא חוץ לגוף, הנה בשעת הדחק כדאי גאון ישראל החזון איש אה"ע סי' י"א ועוד לסמוך שאין בחלק השבילים שבתוך הבטן משום קלקול דפצוע דכא, ועוד דאין זה אלא השערה

בעלמא וכבר ידוע דהרבה מן הפוסקים הסכימו דספק פ"ד מותר גם למעשה.
ד. אם לוקחים משהו מהרקמות של הביצה, או דבר קטן מהביצה עצמה באופן
שעפ"י דרכי הרפואה המקובלים אינו גורם לבטול הילודה עיין מה שבארתי
בעניי בשבט הלוי ח"ו סי' קצ"ג שם עפ"י דברת מהרש"ל ביבמות ועוד שאין
חשש פ"ד בזה.

ה. זולת זה איני יודע כלל למה לצער איש הזה דבקהל מותר לבא, ואם יגזור עליו
מן השמים שיהי' לו עוד ילדים, הקדוש ברוך הוא ירחם עליו.
היות שאני איש טרוד ואין פנאי להאריך הרני מסיים בכט"ס, מצפה לרחמי ה'

תשובה מפוסק הדור הגאון הגר"ש אלישיב שליט"א

בספרו קובץ תשובות ח"ג סי' קעא.

מי שצריך בדיקה אם ראוי להוליד והבדיקה היא על ידי שיחתכו קצת מהביצה ויבדקו הזרע או שיוציא הזרע על ידי מחט של זריקה, האם אריך למיעבד הכי. הנה לפי"ד הרופאים בשתי האופנים הנ"ל הפצע מתרפא בתוך כמה ימים, ושב הבשר כבתחילה מבלי להכיר כלל, וא"כ בנוגע לפוסלו בקהל הדבר פשוט שהוא מותר שהרי קיי"ל דבין בפצוע דכא בין בכרות שפכה הוא פסול החוזר להכשירו וכמ"ש הב"י באהע"ז סי' ה. ע' תשובת הגר"ח מוולוז'ין בסוף ספר בית הלוי ח"א דלכל הפוסקים בניקבו הביצים מהני סתימה וחוזר להכשירו. אבל השאלה היא רשאי לעשות דבר זה ואם אין כאן איסור של ובארצכם לא תעשו. והנה לפי מה שכתב החזו"א מ"ש נפצעו הביצים הוא בכלל פצוע דכה צריכים שיעור. והוא מהלכות הרופאים ששיעור הפציעה הוא בגודל שמעכב מלהוליד, וא"כ אם לפי דברי הרופאים יתבשר שאף בזמן הפציעה שעדיין לא נתרפא הפצע אין זה פוגע כלל (בכושר ההולדה) שלו, הרי אין כאן כלל האיסור הנ"ל. ועוד יש להוסיף דנראה הדין בפציעה כזאת שאין צורך לשום טיפול, ומאליו מתרפא במשך כמה ימים יש מקום לומר דבכהאי גוונא אין כאן האיסור הנ"ל, וכו'. מ"מ נראה שיש להזהירו לא לחיות עם אשתו כל זמן שלא נתרפא הפצע, עכ"ל.

שו"ת יביע אומר

חלק ז - אבן העזר סימן ח

(כ) מסקנא דדינא שיש להתיר את האיש הנצב בזה לבא בקהל, מאחר שיש לנו שלשה ספקות וספקי ספקות להקל, שמא הלכה כרבינו תם וסיעתו שבעל ביצה אחת כשר, אפילו נעשה כן בידי אדם, ואת"ל שהלכה כהרמב"ם וסיעתו שהוא פסול, שמא הלכה כהרמב"ם שכל שנעשה ע"י חולי חשיב בידי שמים, וכשר, ואת"ל הלכה כהרא"ש שעל ידי חולי חשוב בידי אדם, שמא לא אמר כן הרא"ש אלא באופן שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו (כלשון מרן הש"ע בסעיף י), שהחולי שהשפיע על הביצים חשיב כמכה הבאה מן החוץ, אבל אם נולד חולי בביצים עצמן, עד שנתקלקלו, גם הרא"ש מודה להכשיר דחשיב בידי שמים, כדן פצוע דכא ע"י ברד ורעמים שהוא כשר, שהרי אם נתמסמסו הביצים ע"י ברד ורעמים גם זה נקרא חולי בביצים, וכשר לכל הדעות, וכמ"ש כן בשו"ת חשב האפוד ח"א (סי' פט) בד"ה עוד עלה. ע"ש. ומידי ספק לא יצאנו. והואיל ויש כאן שלשה ספקות להקל משרא שרי. ואף על פי שיש ג"כ ספק ספיקא להחמיר כנגד הס"ס להקל, והיינו שמא הלכה כמי שאומר שעל ידי חולי בכל אופן חשיב בידי אדם ופסול, ובפרט לפי דעת רבינו ישעיה הא' בפסקיו ליבמות (עה ב) דלא חשיב בידי שמים אלא כשיצא כן ממעי אמו, וכן כתב נכדו הרי"א^ז בפסקיו שם, ואת"ל שהלכה כהרמב"ם שע"י חולי חשיב בידי שמים, שמא אם נכרתה אח"כ הביצה בידי הרופאים חשיב בידי אדם ופסול. ובכל כיו"ב שהספקות שקולים אזלינן לחומרא, וכמ"ש בזבחי צדק (סי' קי ס"ק קנה). ובשו"ת שער אשר ח"א (חאה"ע ס"ס יח). ובשו"ת כפי אהרן עזריאל ח"א (חיו"ד סי' ד, דף לד ע"א). מכל מקום כיון שיש שלשה ספקות בנ"ד נגד שני ספקות אזלינן לקולא. וכמ"ש הגר"מ הכהן בשו"ת והשיב משה (חאה"ע סי' ד אות י). וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי ח"ב (חאה"ע סי' ד אות מ) בשמו. ע"ש. ועוד נחזי אנן שהרי כתבו האחרונים דה"ט דמהני ס"ס בדאורייתא להקל, לדעת הרמב"ם דספקא דאורייתא לחומרא מדרבנן, משום שבספק אחד ירד האיסור דאורייתא לאיסור דרבנן, ובספק השני חשיב ספק דרבנן לקולא. וכמ"ש הפני יהושע כתובות (ט א) בתוס' ד"ה לא צריכא. ובשו"ת שם אריה (חיו"ד סי' ב) ובשו"ת ברכת יוסף לנדא (חיו"ד ס"ס מח). ועוד. ומעתה כשיש שלשה ספקות להקל, הרי בספק הראשון בלבד כבר ירד האיסור מדאורייתא לדרבנן, ונשארו

שני ספקות בדרבנן להקל, נגד שני ספקות להחמיר, ומבואר בזבחי צדק (סי' קי"ט קנה) דבדרבנן אם יש ס"ס להחמיר וכנגדו יש ס"ס להקל, חזר הדבר להיות כספק שקול, ונחשב כספק אחד, וספקא דרבנן לקולא. ושכן כתב הרב בני אברהם (סי' ב) אליבא דמהרשד"ם. ע"ש. וכ"כ הרב כפי אהרן הנ"ל (חיו"ד סי' ד דף לד ע"א) בשם חזון נחום. וכ"כ עוד שם (בחיו"ד סי' ו אות ד). ואפי' את"ל שהס"ס להחמיר נגד הס"ס להקל שקולים הם,

ע"פ דעת האומרים דלא מהני להכשיר בעל ביצה אחת אם נפצעה הביצה או נימוקה קודם שנכרתה, מ"מ יש לנו עוד צירוף להיתר ע"פ מ"ש מהרש"ל שכל שנגמר הדבר ע"י רופאים מומחים בודאי שעשו את הכל כהוגן, שיוכל להוליד אח"כ, וכן מעשים בכל יום. ועל סברא זו סמכו החתם סופר (סי' יז) והאבני נזר (סי' יז אות לב) וכ"כ בשו"ת ישועות מלכו (סי' כא) ובשו"ת עין יצחק (סי' י). ועוד. וכל שכן בזמנינו שישנה התפתחות עצומה ברפואה שיש לסמוך על זה. וכיו"ב כתב בשו"ת יהודה יעלה קובו (חיו"ד סוף סי' יא) בשם השער המלך, דבכה"ג אזלינן לקולא. ע"ש. וע"ע בשו"ת נושא האפוד (סי' ל אות ה). ובשו"ת זבחי צדק ח"ב (עמוד רסט). ע"ש. ועוד שהרי האיש הזה היה בחזקת כשר לבא בקהל, קודם שיחלה, ואפילו בספק שקול יש להעמידו בחזקת היתר, וכמ"ש בשו"ת חמדת שלמה (חאה"ע סי' מה אות ג) ובשו"ת זית רענן ח"א (דף קסא סע"א). ובשו"ת ברכת יוסף לנדא (חאה"ע סי' י). ובשו"ת עין יצחק (סי' יב אות ג) שבכל כיו"ב יש להעמידו על חזקת היתר להכשירו לבא בקהל. וכ"כ הערוך השלחן (סי' ה אות כ). ע"ש. וכ"ש בספק פצוע דכא שלדעת רוב האחרונים מותר לבא בקהל אפילו מדרבנן, שרק בספק ממזר שהוא פיסול יוחסין גזרו חכמים משום מעלה עשו ביוחסין, משא"כ בפצוע דכא שאינו אלא פיסול הגוף. וכנ"ל (אות י - יא). וע"ע בשו"ת דובב מישרים ח"ג (סי' כב אות א). ובשו"ת אבני נזר (חלק חו"מ סי' קכט). ובמנחת פתים אה"ע (סי' ד סכ"ו). ובשו"ת שואל ונשאל ח"ו (חאה"ע סי' ח). ע"ש. והנה אף על פי שבנ"ד האיש פשע בעצמו, שהלך אצל פרוצה וחי עמה חיי אישות בימי טומאתה, וע"י כך קיבל זיהום עד שהוצרכו הרופאים לכרות לו ביצה כדי לרפאותו מחוליו, בכל זאת נראה דלא חשיב בידי אדם, ואין זה אלא גרמא בעלמא, וכבר הסכימו רוב הפוסקים להרמב"ם שעל ידי חולי חשיב בידי שמים, אף שרוב החולאים באים בגלל מאכלים רעים המזיקים לבריאות, או ע"י אכילה גסה ביותר, או שהוא שטוף בבעילה, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ד מהל' דעות), וכבר העירו בזה האחרונים, ומהם החמדת שלמה (חאה"ע

סי' מה). והגר"י אלחנן בשו"ת באר יצחק (חאה"ע סי' ד). והמהרש"ם ח"א (סי' קעו). ושאני הכהו קוץ שהוא חיצוני והיה לו להשמר ממנו והוא קרוב יותר לפשיעה. משא"כ בג"ד. ומצוה לקרב בעלי תשובה ולא לרחקם. כי על כן נראה לפע"ד להלכה ולמעשה להתירו לישא בת ישראל, ולבנות בית נאמן בישראל. והנלע"ד כתבתי. (א"ה, אחר שנים רבות נודע לי מפי הרה"ג השואל רבי יחיאל בוחבוט שליט"א, רבה של קרית שמונה, שעל פי ההיתר שכתבנו לאיש הנצב בזה בשאלה, מצא לו עזר כנגדו אשת חיל יראת ה' והתחתנו כדמו"י, וכבר נולדו להם שני בנים. עכ"ד. ותאזרני שמחה). בברכת התורה עובדיה יוסף ס"ט.

אוצר השו"ת

על דיני פצוע דכא
והלכות סירוס

מפתח התשובות

- ים של שלמה מסכת יבמות פרק ח סימן ח
- שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א) סימן יז
- שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א) סימן יט
- שו"ת שואל ומשיב מהדורה א חלק א סימן קצב
- שו"ת עין יצחק חלק א - אבן העזר סימן י
- שו"ת ישועות מלכו חלק אבן העזר סימן כא
- שו"ת אבני נזר חלק אבן העזר סימן יז
- שו"ת דברי מלכיאל חלק ג סימן פח
- שו"ת הר צבי אבן העזר סימן כא
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן ג
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן ל
- שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן לא
- מנחת שלמה ח"ג סי' קג אות ח.
- שו"ת חלקת יעקב אבן העזר סימן כח (בישן: ח"ב סימן כא)
- שו"ת חלקת יעקב אבן העזר סימן סב (בישן: ח"ג סימן מ)
- שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן קח
- שו"ת מנחת יצחק חלק ה סימן כט
- שו"ת מנחת יצחק חלק ו סימן קמב
- שו"ת מנחת יצחק חלק ח סימן קכד
- שו"ת מנחת יצחק חלק י סימן קל
- שו"ת שבט הלוי חלק ו סימן קצג
- שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן רסו
- שו"ת קובץ תשובות חלק ג' סימן קע"א
- שו"ת יביע אומר חלק ז - אבן העזר סימן ח

מקור הסוגיא של הלכות פצוע דכא הוא במסכת יבמות דף ע' ובדף ע"ה

ומרא דהאי שמעתתא הוא בלי ספק הים של שלמה שכתב להאריך בנושא הזה, ולחדש יצא שכל האיסור של פצוע דכא שמבואר בגמרא ובראשונים שהוא גם כשניטל רק ביצה אחת ואפילו רק חלק ממנה, הוא אך ורק כשזה גורם למניעת אפשרות של ייצור זרע, אבל באופן שעושה לרפאותו ועדיין יכול אחר כך ללדת אז אין בזה שום איסור.

בענין ניטלה ביצה אחת ע"י הרופאים אם כשר לבוא בקהל

ים של שלמה

מסכת יבמות פרק ח סימן ח

דין אם נכרת ביצה אחת בידי אדם, באופן שלא יוליד, או ע"י חולי, פסול, אבל אם כרתו מחמת אבן, או כה"ג, בין של ימין, בין של שמאל, כשר, ובלבד שיוליד, ומיהו לכתחילה טוב לומר לרופא שיכרית של שמאל, ואם אשתו הוחזקה בפריצות, יש לחוש לבניו:

מתניתין (ע' ע"א) איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו הבצים שלו, ואפי' אחת מהן, וכרות שפכה, כל שנכרת הגיד שלו, ואם נשתייר מעטרה אפי' כחוט השערה, כשר, ומפרשין בגמ' (ע"ה ע"ב) מלא החוט על פני רובה, ולא בעי כל הקף הגיד (וכן הוא הגירסא בספרי' שלנו, דסגי ברובא, וכן פי' רש"י, וכן כתב הטור (סימן ה') אבל במיימוני (ה' איסורי ביאה פט"ז ה"ד) משמע להדיא, דבעי הקף כל הגיד, וכן כתב הרב המגיד (שם) דלא סגי ברובא, וכן כתב הרא"ש (סימן ב') והסמ"ג (לאוין קי"ח)) והוא שנשתייר אותו רוב ההיקף לצד הגוף, דהיינו למעלה על הגיד, שנוטה לצד גופו, ולא למטה, הנוטה על הארץ, ומאחר שנכרת כשר, כ"ש ניקב למעלה מעטרה, כדאיתא נמי בסוגי', ות"ר (ע"ה ע"א) איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו בצים שלו, פי', מכת חרב, או סכין, והוא לשון פצע, ואפי' אחת מהן, ואפי' נקבו, ואפי' נמוקו, ואפי' חסרו, כל הני, אף באחת מן הבצים

קאמר, והנה י"מ נקבו הוא נקב שאין בו חסרון, ומשום הכי קתני אח"כ חסרו, אפי' לא נקבו, פי', נקב מפולש, אלא חסרו בכל שהוא, כן כתב הסמ"ג (לאוין קי"ח) מפי' התו' (ד"ה ניקב) וכן דעת הנימוקי יוסף, שנקב נקב מפולש קאמר (פי' עד חלל האמצעי (של) הגיד, וכן גבי אתרוג כה"ג, ולקמן י"א נאריך בזה) וכן עיקר, ואין להקשות, א"כ למה לא תני נקבו וחסרו גבי הדדי, וי"ל, משום הכי הפסיקו בנימוקו, לאשמענין, דפסול נמוקו אינה אלא כשחסרו, כלומר, דומי' דחסרו, רק שחסרו הוא מבחוץ מצד אחד, ע"י סיבת חולי, ונמוקו, צמקו כלו, והקטינו בעגולם, כמו שהן, והריטב"א פי', שחסרו קאי אנימוקו, כלומר, מחמת מכה או מעוץ נימוקו, והוקטנו מאליהם, והיינו חסרו, וכמו שפי' הוא העיקר, וכן הרמב"ם (ה' איסורי ביאה פט"ז ה"ז) הזכיר נקבו וחסרו בהדדי, משמע, שפירושו כמו גבי אתרוג דתנן (סוכה ל"ד ע"ב) ניקב וחסר.

ומסיק בברייתא (ע"ה ע"א) אמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוק', שמעתי מפי חכמים, בכרם ביבנה, כל שאין לו אלא ביצה אחת, אינו אלא סריס חמה, וכשר, סריס חמה סלקא דעתך, פי' רש"י, הא סריס חמה בידי שמים, מחמת חולי הוא, והא לאו חולי הוא, ומשני, הרי הוא כסריס חמה, וכשר, וכתב ר"ת (תוד"ה שאין לו) שר' ישמעאל אינו פליג את"ק, ואמתניתין, דקאמרי כל שנפצעו בצים, ואפי' אחת מהן, אלא שיש לחלק בין נפצעו לניטלה, דכשנטל' לגמרי מוליד, מידי דהוה אניטל הטחול כשרה, וניקבה טריפה (חולין נ"ה ע"א) והא דאמר לקמן (ע"ה ע"ב) בין נכרתו בצים בין חוטי בצים היינו דוקא שניהם, אבל אחת מהן כשר, אבל אין לחלק ולומ', דר' ישמעאל איירי בידי שמים, א"כ מאי איריא ביצה אחת, אפי' שתיהן כשר, כדאמרי' לקמן, פצוע דכא בידי שמים כשר, וממילא כרות שפכה נמי, אלא בידי אדם קאמר, ואפי' את"ל דפליג את"ק, מ"מ הלכה כמותו, כיון ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה, הוה דסמכה, ומשנתיה עיקר, כדאמרי' לעיל פרק החולץ (מ"ב ע"ב) ממתני' דכרמא הדר ביה, ועוד שאנו רואים כמה בני אדם שנכרת מהן ביצה אחת, ומולידין, ודוחק הוא לומר, צא וחזור על בניהן מאין הם, וכן משמע בירושלמי (ה"ב) דכולהו אמוראי סברי הלכה כר' ישמעאל, דבעל ביצה אחת כשר, רק שאינו מוליד, דאמר שמואל, אם יבא לפני בעל ביצה אחת, אני מכשירו, רב הונא אמר, דסבר כר"י בנו של ריב"ב, אמר ר' יודין, ובלבד שלימין, פי', רק שתהא שלימה קודם שניטלה, שאם נפצע כבר, ואח"כ נטלה, אינו פסול שחוזר להכשירו, כמו ניקב ונסתם, אבל יותר נראה לפרש, שהן שתי תיבות, ובלבד שהנשארית היא של ימין, וטוב להזהיר הרופאים,

לחתוך ביצה השמאלית, אם אפשר, אבל חומרא גדולה היא, ומסיק, דעובדא אתא לקמיה דר' אמי, אמר לה ר' אמי, בתי את שרית ליה, אלא הוי ידעית שאינו מוליד כו', כך היא שיטת ר"ת, ר"ח, ור"ש הזקן, והראב"ד, וספר התרומה וסמ"ג (לאוין קי"ח) והמרדכי (סימן ע') והנה הרי"ף כתב הברייתא כצורתה, וכתב הרא"ש (סימן ב') מדלא פי' דבריו, ש"מ דלדעת הרי"ף פליגי, ומדלא פסק הלכה כר"י בנו של ר"י בן ברוקא, מסתמ' פסק כרבנן.

והנה הריטב"א כתב על דברי ר"ת שראיתו מן הירושלמי אינה ראייה, אלא אדרבה, לשם משמע, דר"י בנו של ר"י בן ברוקא איירי בידי שמים, וה"ה בשתייהם, אלא דחסר לגמרי לא שכיחי, והכי איתא התם, פצוע דכא, אית תני בידי אדם פסול, בידי שמים כשר, ויליף, מדסמוך ללא יבא ממזר, מה ממזר בידי אדם, אף הכא בידי אדם, ואיה תני, בין בידי שמים, בין בידי אדם פסול, ויליף מממזר, מה ממזר בידי שמים, אף הכא בידי שמים, הוו בעין למימר, מאן דאמר ב"ש כשר, ר' ישמעאל בנו של ר"י ב"ב, מ"ד פסול, רבנן, אלמא, אף ר' ישמעאל לא הכשיר אלא בידי שמים, אבל לא בידי אדם, ומ"ש ר"ת שהרבה הולידו, אנו אומרים כמו שאמר התלמוד (ע"ה ע"ב) גבי נקבה הביצה, צא וחזר על בניו מאין הם, והרמב"ם, שהיה גדול שברופאים, אמר (ה' איסורי ביאה פט"ז ה"ז), שנכרת ביצה אחת פסול, והרא"ש (שם) כתב נמי, ואני ראיתי הירושלמי, שאינו משמע כר"ת, והיינו כמ"ש הריטב"א, והוסיף עוד, וכן צריך לומר לפי הירושלמי, דר' ישמעאל איירי בידי שמים, דאי בידי אדם, ואינו מוליד, האיך יהא כשר, מי גרע מהאי גברא דאיסתם גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים (ע"ה ע"ב) אבל מ"מ יכול ר"ת לפרש תלמוד דידן, דאיירי בידי אדם, אבל מן הירושלמי אין לו ראייה ע"כ, וחלילה שר"ת ור"י ור"ש הזקן, שהיו בקי בכל הירושלמי, יותר מכל אשר שמענו, לא ידעו ולא ראו הירושלמי, שהוא כנגדם, וביאו ראייה מתחילת דבריו, ואל סופו לא יגיעו, חלילה וחלילה, כי מה שאמר הירושלמי, הוא סלקא דעתך דתלמודא, והאמת אינו כן, שהרי השיב שם, א"ר אחא בר פפא קומי ר' זעירא, כולה דרבנן, פי', אותו שמכשיר פצוע דכא בידי שמים אתי נמי כרבנן, כלומר ורבנן לא פסלי ביצה אחת, אלא משום שהוא בידי אדם, ותדע שכן הוא, דהרי קאמר הוין בעי למימר כו', משמע שהאמת אינו כן, ומ"מ אין ראייה כ"כ, שנוכל לומר, דלפי המסקנא נמי ר' ישמעאל בידי שמים איירי, ומ"ש כולה דרבנן, כלומר, רבנן אינם חולקין עליו, אבל סברא זו כבר סתר ר"ת, דא"כ מאי איריא ביצה אחת כו', בשלמא לדעת הס"ד דירושלמי, אינו קשה, למה נקט ביצה אחת,

שהרי לפי ס"ד אף בביצה אחת חולקין רבנן עליו, ומשום הכי נקט ביצה אחת, אבל לפי האמת, דלא פליגי, לכל היותר אביצה אחת בידי שמים, א"כ לא איירי ר' ישמעאל אלא בידי אדם, ומה שהקשה הרא"ש, מאחר שאינו מוליד, למה הוא כשר, נוכל לומר דלאו דוקא קאמר, שאינו מוליד לעולם, אלא הוא בחזקת שאינו מוליד, כלומר, ואם אח"כ תבא לב"ד בטענה, שיגרש אותה, לפי שאינו מוליד, כדאיתא בסוף הבע"י (לעיל ס"ה ע"ב) אמר לה, אין ברתי, דאת שרי', אלא הוי ידעית שאינו מוליד, ואם תינשאי לו מעתה, לא תוכלי לכופו אח"כ, וכן משמע לישנא דהוי ידעית כו'.

והנה הם הרב' החולקים על דברי ר"ת, כגון הריטב"א בשם הגדולים, הרי"ף, והרמב"ם, והרמב"ן נמי כתב להדיא, שלישנא דאין לו אלא ביצה אחת, דקאמר ר' ישמעאל, היינו מתחילת יצירה קאמר, לזה מדמה אותו לסריס חמה, וכ"ד הרשב"א (ד"ה א"ר ישמעאל) והרא"ה, ותימא על דבריהם, שהם רוצים לחלוק על עובדא דמייתי ר"ת, והוא בנמצא, לעשות ממזרים בישראל, הלא ר' יהודא דאמר לקמן בסוף פרקי' (פ"ג ע"ב) טומטום שנקרע הוא בודאי סריס, ואינו חולין, אין הלכה כמותו, לפי שמכחיש המעשה שהוליד שבע בנין, ואומר שהן ממזרים, ק"ו בנדון זה, שכמה וכמה הנמצאים שמולידים, ואפי' נחתך ביצה הימין, והוליד, אין לומר עליו שבניו ממזרים, כי ר"ת דרך מו"מ פ"י לשון הירושלמי, שנראה לפרש של ימין, אבל לא דרך פסק הלכה, שהרי יש לפרש עוד בענין אחר, ובלבד שתהא שלימה, ובעבור שפירוש הב' מחוור יותר נעשה ממזרי' בישראל, ועו', אפי' את"ל שכן הוא, הלא תלמו' דידן לא חילק מידי, ולא סגי דלא מפרש, וא"כ תימא לי על הר"ן, והטור (סימן ה') שכתב, שר"ת לא הכשיר אלא בימין, כי נרא' בעיני, שהכשיר הכל, רק שלכתחילה קאמר, טוב לומר לרופאים אם אפשר כו', וכ"כ הסמ"ג (לאוין קי"ח) שחומרא גדולה היא.

ולעניין פסק הלכה אני אומר, אפי' את"ל, שפי' ר"ת, שפי' בידי אדם, אינו אמת, אלא ר' ישמעאל בידי שמים איירי, וכל המעשים של הירושלמי בידי שמים איירי, אבל נכרת בידי אדם פוסל, מ"מ נראה, דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד, או ע"י חולי שבא כבר בבציו, שהיה בהכרח להכריתו, אבל מה שכורתים עכשיו הרופאים, מחמת האבן, או שבירת הגוף, ויודעין לתקן הדבר היטב, ובבירור, שיליד, ואינם מקלקלים החוטים, ושביל הזרע הולך כתיקנו, ותלוי בחכמת הרופאים, אין בידינו לפוסלו כל עיקר, ובניהם כשרים, וגם הרמב"ם לא עלה בדעתו לחלוק על זה, ומ"ש נכרת, לשון זה משמע ע"י כריתה,

כמו שפירשת, או שלא יוליד, והוא הסירוס, או שכבר נולד לו חולי בבצים, אבל חיתוך הרופאים, אין לו שם זה, ולא נחלק על אמונתו, מה שהתלמוד אינו מכחיש את הרופאי, הלכך, ביצה אחת כשר לעולם, בין של ימין, בין של שמאל, ולכתחילה טוב לומר לרופאים שיחתוך של שמאל, ואפי' בידי אדם, אי מוליד כשר, ולא נוציא לעז על בניו, אם לא שהוחזקה אשתו בפריצות: (עיין בס' אגרת בקורת שנדפס שנת תצו"ל באריכות מדינ' האילו ויאירו עיניך)

שו"ת חתם סופר

חלק ג (אבן העזר א) סימן יז

שלוש וכ"ט להרהר הטוב ה"ה י"נ הרב המאה"ג מורג חרוץ בעל פיפיות תלפיות המופלג ומפורסים גן הדסים ערוגות הבשם כבוד מו"ה קאפיל נ"אב"ד ור"מ דק"ק ווערבויא יע"א.

דשאלנא קדמייכון ע"ד פלוני שנולד לו חולי בביצא ימנית עד שנתעבה ונתגדל ונעשה כגודל ככר לחם וחתכוהו הרופאים ונטלוהו מן הכיס והבטיחוהו שיכול להוליד והעמידוהו על בריו ונרגש עתה בימין שנשאר דבר קטן כעין פול ופר"מ ירד לעומק ים וצלל במי הפלפול ובקש ממני לחות דעתי הקלושה היות כי לירד לעומק דעת הפוסקים ראשונים הכל תלוי בלשון הירושלמי פ' הערל ואיננו מצוי ביד כל אדם ע"כ העתקתיו פה הצריך לעניננו ואפרשהו כיד ה' עלי עם פלפלת כ"ש וממילא רווחא שמעתתא בעזה"י אשר ממנו אשאל סעד לתומכני להעמידני על האמת.

ירושלמי ד"ה לא סוף דבר נפצעה אלא אפילו נימוקה אפילו יבשה אפי' חסרה תני רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר שמעתי בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו מוליד והוא סריס חמה אמר ר' יוסי שמעתי הלכה כר"י בשר"י בן ברוקה ולית אנא ידע מן מה שמעית א"ר אימי לא הוה ר"י שמע לה מן בר נש זעיר שמואל אמר אם יבוא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו ר' חונה אמר דו סבר כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן אמר ר' יודין בר חנין ובלבד של ימין אתא עובדא קומי רבי אימי אמר לה אין ברתי דאת שרייה ליה אלא הוי ידעת דלא מוליד והוה ר' זעירא מקלס לה דו משים מילתא על ברירא פצוע

אית תניי תני בידי אדם פסול בידי שמים כשר ואית תניי תני בין בידי אדם בין בידי שמים פסול מאן דאמר בידי אדם פסול בידי שמים כשר יליף לה מממזר לא יבוא ממזר לא יבוא פצוע דכא מה ממזר בידי אדם אף פצוע דכא בידי אדם מאן דאמר בין בידי אדם ובין בידי שמים פסול מין לי' אמר רבי מנא מהכא לא יבוא פצוע דכא לעולם אמר רבי יוסי בי רבי בון עוד הוא יליף לה מממזר לא יבוא ממזר לא יבוא פצוע דכא מה ממזר בידי שמים אף פצוע דכא בידי שמים וממזר בידי שמים יצירתו בידי שמים הוין בעי מימר מאן דאמר בידי אדם פסול בידי שמים כשר רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בר ברוקה מאן דאמר בין בידי אדם בין בידי שמים פסול כרבנן אמר ר' אחאי בר פפי קומי ר' זעירה כולה דרבנן הרי שעלתה חטטין מי מחכך בה או מסיית והרי הוא בידי אדם כמי שהוא בידי שמים. עכ"ל הירושלמי הנ"ל.

וזה ביאורו של הירושלמי הך ברייתא תני ר"י בנו של ריב"ב היא בריתא בפ"ע המתחלת כך ולא הוזכר בה ת"ק והי' אפשר לומר דלא מיירי כלל לענין פסול קהל אלא לענין חולץ וחולצין לאשתו קאמר שאם נולד כך בביצה א' אינו מוליד והוא בכלל סריס חמה דר"ע דמתני' יבמות ע"ט ע"ב והו"מ למימר על זה קאמר הלכה כריב"ב משו"ה מייתי עלה דשמואל אמר אם יבוא לפני בעל ביצה א' אני מכשירו ואמר ר' חונה דו סבר כר"י בנו של ריב"ב וש"מ דשמואל הוה מפרש דברי ר"י בנו של ריב"ב לענין הכשר ביאתו בקהל ומיירי באופן שבשני ביצים הי' פסול וקמ"ל אעפ"י דבעל ביצה א' שאינו מוליד מ"מ כשר הוא בקהל והלכה כותי' ובזה ניחא לן מה דלא אמר שמואל סתם הלכה כר"י בשריב"ב כדאמר ר' יוסי באמת אע"כ משום דהוה אפשר לפרש כנ"ל משו"ה הוצרך לומר בפירוש שמכשיר ביצה א' עיי' שלהי מגלה מדקדק הש"ס כי האי גוני וכן במנחות ל' ע"ב לימא מר הלכה כמר ע"ש ור' יוסי דאמר סתם הלכה כר"י בשריב"ב אפשר אבריתא דמייתי ש"ס דילן היא שינויי בתוספתא פ' יוד /ו/ דיבמות ושם מפורש בדברי ת"ק דקאי אפסול קהל ושמואל קאי אבריתא דירושלמי דהוה ס"ד לפרש כנ"ל לכן הוצרך לפרש דבריו מ"מ מבואר דפ"ד אינו מוליד ובירושלמי מפרש הטעם מדלא מנה דורו' ובש"ס דילן דחי דלמא למיסר ברי' ונ"ל דסמוך עצמו אילפותא דממזר דלית לי' תקנתא לבוא בקהל הנ"פ ד"ד וע"כ הא דלא מנה דורו משום דלא אפשר שהרי אינו מוליד דאי להתר ברי' לא הוה דומה לממזר.

והנה ר"ת העיד שראה כמה ב"א = בני אדם = שניטל ביצה א' והולידו וקשה לומר על כל כך ב"א צא וחזור על בניהם כי ממזרים הם כי בש"ס קאי על אדם

פרטי אבל לומר כן על רבת בני עמנו הי' קשה בעיני ר"ת לומר כן ועיי' לשונו בס' הישר סי' י"ב והנה הדבר תמוה כיון שבירושלמי קאמר שאינו מוליד איה עדותו של ר"ת ובאמת ראינו כן גם בזמנינו ועיי' תשו' הגאון מהרש"ח בעל תוס' חדשים שבס' אגרות בקורת. ויראה ודאי להרמב"ם וסיעתו דס"ל דניטל ביצה א' בידי אדם פסול א"כ ע"כ מקובל בידינו מסיני שאינו מוליד דכלל גדול כל שמוליד אינו פסול אע"כ שאינו מוליד א"כ כל העדיות לא יזיזו זיז כל שהוא מתורתנו וקבלתנו האמתית ואלו הי' שום מציאות רפואה למכתו לא הוה שתיק מרע"ה מיני' וכדאמר' גבי טריפות אפי' ירבה כחול ימים לא יניח קבלה אמתית שבידינו אבל ר"ת נראה לו לפרש הסוגי' שיהי' ניטל א' בידי אדם כשר א"כ לא אמר בי' מרע"ה מידי אם מוליד או אינו מוליד והוא מהלכות הרופאים ויכול להיות בימי חכמי התלמוד לא ידעו רופאים להזהר ליטול ביצה א' באופן שיוליד ועכשיו אכשר דרא בהא וגדולה מזה בתוס' פא"ט מ"ז ע"א ד"ה כל הני ע"ש וברא"ש פ"ח דיבמות משמע קצתן בדעת ר"ת.

נחזור לפי' הירושלמי אר"י בר חנין ובלבד של ימין והר"י שבתוס' כ' שנראה פירושו שהם ב' תיבו' ובלבד של ימין אם נטלה הימין ונשארה שמאלית פסול ומהו' יעבך באגרת בקורות כי דאי ס"ד שלימין בעי' הו"ל למימר שלימות לשון נקבה אע"כ של ימין קאמר אך כ' תוס' שחומרא גדולה וכ"כ מהרש"ל ביש"ש דמשום דקדק לשון לא נכחש המוחש שאפי' ע"י שיוור השמאלית מוליד ע"כ פי' שלימין שיהי' שלימות ולא פצועי' הנה לפי גירסת תוס' שלפנינו שגרסי' בירושלמי אתא עובדא קומי ר' אימי אין כרתת דאת שרי' לי' פי' אם תכרות הביצה הפצוע תשתרי לבוא בקהל מבואר אחר שכבר נפצע או נימוק ונפסול חוזר להכשרו ע"י כריתת הביצה ויש להסביר הדבר דודאי כל איברים כפולים אם תחסור א' יהי' כח נוסף בהשני וה"נ אם תחסור ביצה א' יהי' אונו וכחו בהשני אך כל זמן שהמוכה ופצוע אתו עמו בבית התשמיש קשה לו מפני חליו ואין תאותו שלימה וכמ"ש הראב"ד רפט"ו מאיסורי ביאה בטעם איסור פצוע דכה שלא תזנה אשתו תחתיו כיון שאין יכול לעשות כל רצונה ויבואר לקמן אי"ה וה"נ באמת פצוע משא"כ אם תוטל הפצוע הרי כחו ואונו בהנשארת וכן לטעם ס' החנוך כדי שלא ימשכו בני ישראל אחר שולחן מלכים המסרסי' עבדיהם הסרסי' בהיכל המלך שלא יתאוו לנשותיהם של מלכים וא"כ די למלך בפצוע ביציו וממילא לא יתאוה לתשמיש מפני פצועיו ומשו"ה נאסר הפצוע לבוא בקהל שלא ימשוך אחר עבודות המלך וימסור עצמו להסתרס אך בהסיר הפצוע חוזר לכחו ואונו

להתאות למשגל שוב אינו ראוי לעבודת המלך ומותר בקהל.

אך הרא"ש פשיטא לי' כיון שנפסל ע"י פיצוע שוב אינו חוזר להכשרו ע"י הסרת הביצה ההוא ומה שהקשה מהריעב"ץ באגרת בקורת א"כ לימא זהו פסול שחוזר להכשרו היינו פצוע ביצה א' לק"מ דע"י סתימת נקב בגיד חוזר להכשרו התם משא"כ בטרופת הריאה אבל הכא לא מיירי מסתימת הפציע אפשר אה"נ דחוזר אך מיירי מחזרה דע"י הסרת האבר כלו וגם בניקב הגיד פשיטא דלא מועיל הסרת הגיד וזה פשוט. והנה לשיטות הרא"ש צ"ל דהגירסא בירושלמי אין ברת"א ר"ל הן בתי כי באה פנוי' א' לשואלו אי מותרת להנשא לו ואמר לה הן בתי את שרי' לי' אך דע שלא תלד ממנו ובזה ניחא מה דהוה מקלס לי' ר' זעירא דו משים מילתא על בריא זה שם הדבר על בריו והיינו משום דעכ"פ צריכי' לראות שלא תזנה אשתו תחתיו כמ"ש ראב"ד רפט"ו מא' ביאה וא"כ נהי שבחסר ביצה א' יכול למלא' רצונה ואעפ"י שאינו מוליד איתתא לא מיפקדא מ"מ למיחש מיהת בעי אם עדיין אין לה בנים אולי תרצה חוטרסא לידה ומרא לקבורה ושוב תזנה תחתיו ע"כ טוב להודיע לה כן בתחילה שתקבל עליה ואז מותר הדבר בלי גמגום והיינו ששם מילתא על בריא.

הנה עד כאן א"א לפרש הירושלמי בשום אופן כ"א ע"ד ר"ת דהתירו של בנו שריב"ב ור' יוסי דפסק הלכתא כוותי' ודשמואל נמי הכל משום היתירא דביצה א' אפי' בי"א = בידי אדם = דליכא למימר משום דבידי שמים א"כ מה בין ימין לשמאל ובין שלימות לפצוע' אע"כ כדברי ר"ת וגם הרמב"ם והרא"ש יודו בזה.

שוב מיייתי תנאי דפליגי מ"ס פ"ד בי"ש = מר סבר פצוע דכא בידי שמים = כשר דלא דמי לממזר ואית תני פסול דפ"ד סתמא כתיב א"נ משום דממזר נמי בי"ש הוא דיצירתו בי"ש וקאמר תלמודא דהוון בעי מימר דמאן דמכשר בידי שמים כר"י בנו שריב"ב בידי שמים הא דמכשר וה"ה בניטלו ב' הביצים נמי מכשר והא דנקט א' משום דלא שכיחא ב' בי"ש כמ"ש נ"י בשם ריטב"א ואמנם במראה פנים כ' פני משה דלגי' ירושלמי בדר' ישמעאל אינו מוליד וא"ש כפשוטו דאמר אפי' ביצה נמי אינו מוליד ומ"מ לא הוה אלא כסריס חמה וכשר וה"ה ב' ביצים ונראה דהנהו דהוון בעי מימר הנ"ל ס"ל כמ"ד דפסול בי"ש נפקא לן מדסתם פצוע דכא מ"מ וא"כ כל בי"ש פסול אפי' נולד כן ממעי אמו ע"כ ס"ל דבהכי פליגי רבנן ור"י בנו שריב"ב ואיתי' ר"א בר פפי קומי ר' זעירא למימר כולה

רבנן היא הרי שעלתה חטטין מי מיחכך בה מסיית בה הרי היא בידי שמים כמי שהוא בידי אדם. פי' דבי"ש ממש לית דין ולית דיינא דכשר דאדרבא מדלא כתי' הפצוע מוכח דנולד כך כשר וכבש"ס דילן אך מיירי בנולדו בהו חטטין וע"י כך הוא מחכך בהו ומסתת אותן דהוה צירוף שמים ואדם וחד מהני ס"ל למיכשר לכל בי"ש דלא הוה דומי' דממזר דהוה בי"א ואפי' רבנן מכשרי בהו ולא פסלי רבנן אלא בי"א ממש ור"י פליג ומכשר אפי' בי"א ממש בביצה א' וכשיטות ר"ת ואידך תני ס"ל דלרבנן כי האי גוני פסול דממזר נמי מצורף מעשי אדם עם מעשי שמים שהיצירה בי"ש היא ואהא פליג ר"י וס"ל דכשר אפי' ב' ביצים אבל בי"א ממש גם ר"י פוסל והשתא ס"ל לר"ת וסיעתו דכיון דר"א בר פפי קמי דזעירא בעי למידיחי הני דהוון בעי מימר וכו' ע"כ מסקנתו הוא כהך תני דמוקי פלוגתא בי"א ומכשרי ר' ישמעאל ביצה א' בי"א כי היכי דתיקום הך דר"א בר פפי קמי דזעירא כסברת דזעירא לעיל דהוה מקלס ל' דין משים מילתא על בריא משו"ה מייית ר"ת ראי' ממסקנת הירושלמי אך הרא"ש לא הבין כן מסקנת הירושלמי אלא לר"א בר פפי הני תרי תנאי לא פליגי כלל ולכ"ע רבנן מיירי ע"י חולי חטטין שמצורף ידי שמים וידי אדם ובהא פליגי רבנן ור' ישמעאל אבל בי"ש ממש לכ"ע כשר ובי"א ממש לכ"ע פסול אפי' ביצה א' ולא פליגי רבנן ור"י אלא בהנ"ל ותרי כריתות אליבא דרבנן מר נקיט ל' בי"ש ממש כשר ומר נקיט ל' בי"ש היינו בצירוף אדם פסול ור"כ מסקנת הירושלמי דלכ"ע בי"א פסול אפי' ביצה א' ולדדהו אין להבי' ראי' ממה שעפ"י חכמת הרופאים אנו רואים שמולידים כי אין להכחיש קבלתו בשום אופן ועל כרחנו נאמר על כל בניהם ממזרים הם כך נ"ל פי' הירושלמי בעזה"י על ברירא ולחנם נתחבט היש"ש והקרנן נתנאל בזה.

ועתה נבוא לנידון שלפנינו בעזה"י שע"י חולי נטל הרופא ביצה הימנית והשאיר לו עוללת כשיעור פול א"כ אין לנו שום סמיכה לסמוך על דעת ר"ת וסיעתו דממ"נ אי גרסי' בירושלמי של ימין והכא ניטול הימנית ואי גרסי' שלימות לאפוקי פצועות והכא הרי נפצע והרי הוא פצוע לפנינו ע"כ אי נניח שזה מיקרי בי"א אין תרופה למכתו אך נתור ונדרוש אי חולי מקרי בי"ש או לא.

הנה במתני' יבמות ע"ט ע"ב אר"ע סריס חמה חולצין וסריס אדם אין חולצין הנה שם כילל ר"ע כל מה שיארע אחר שבא לעולם בסריס אדם ומשם אין ראי' לכאן דהתם מיירי מה' לו שעת הכושר ונקט סריס אדם משום דזה בודאי הי' לו שעת הכושר וה"ה לרעמי' וברקי' הוה התם בכלל סריס אדם ואינו ענין לכאן אך מדרבא התם הוה ראי' ברורה להיפוך דמקשה הש"ס סריס אדם לאו בר

הקמה הוא ומשני רבא אין לך אדם שלא נעשה סריס חמה שעה א' קודם מותו זה הלשון בודאי קשה להולמו הא ק' הש"ס הוא אסריס אדם דר"ע ולא הי' לו לשנויי אלא אין לך אדם שאינו נעשה סריס אדם סמוך למיתה אע"כ הגות הוא בלשון חז"ל דחולי נקרא בי"ש וסריס חמה הוא בעלמא אלא דלענין יבום ה"ל כסריס אדם לענין שעת הכושר אבל לדינא הרי הוא כסריס חמה ומשו"ה קרי לי' רבא סריס חמה.

וחזינא לרש"י בסוטה כ"ו ע"א ד"ה קמ"ל וכו' ובסריס חמה קאמר דמותר לקיימה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה וכו' ע"ש והנה סריס חמה אין הכונה כסריס חמה דמתני' הנ"ל שלא ראה חמה בכשרות דא"כ קדמה שכיבת הבועל ובפ' רש"י במתני' דסוטה כ"ד ע"א ד"ה אשת סריס אע"כ סריס חמה דרבא דהיינו חולי דדוחק לומר דרעמי' וברקי' קרי לי' רש"י סריס חמה אלא סתמי' משמע ע"י חולי מקרי סריס חמה ומותר לקיימה וכפשטות משמעו' לשון רש"י ביבמות כ' ע"א ולא ע"י חולי נסתרס מאליו דעליו סמך הב"ח ומייתי לי' בש"ע סי' ה' וביבמות ע"ה ע"א פירש"י בדת"ק נמקו מחמת מכה משמע ודאי מכה של חולי (והב"ח לא הבין כן) ובדר"י בנו שריב"ב פירש"י הא סריס חמה בידי שמים מחמת חולי הוא והוא הדבר אשר דברנו לעיל דרש"י ס"ל למסקנת הירושלמי פליגי ת"ק ור"י בהא לת"ק חולי מקרי בי"א ולר"י מקרי בי"ש (ומשמע מזה דלת"ק כל חולי מקרי בי"א אפי' לא נגע בו יד אדם כיון דכל חולי ע"י פשיעות אדם בשמירת גופו בא לו וכ"כ גאון בית מאיר סי' ה' ועיי' כתו' ל' ע"ב דצנים ופחי' בי"א נינהו) ואמנם בדשמואל דאמר פ"ד בי"ש כשר פירש"י ע"י רעמי' או לקוי ממעי אמו דלא בעי למיחת נפשי' בפלוגתא דת"ק ור"י ומכ"ש דלשמואל בירושלמי הנ"ל לא פליגי ת"ק ור"י בהא אלא בביצה א' וכנ"ל ועוד מדלא אמר שמואל הלכה כחד מיניהו ש"מ לא נחית שמואל לכך ע"כ פירש"י מה שהוא מוסכם לכ"ע ועכ"פ משמע טפי דס"ל לרש"י להלכה דחולי מקרי בי"ש כהב"ח דלא כהבנת הרא"ש.

ואידי דאיירי מה דאמר רבא היינו דקרינן פצוע ולא הפצוע צ"ע לכאורה דלמא אי כתיב הפצוע ה"א דוקא נולד כך דלא ה"ל שעת הכושר לאפוקי סריס אדם וכדר"ע לענין חליצה ואי סמך רבא אילפותא דממזר דיוקא דהפצוע ל"ל. וי"ל דממזר י"ל קרי בי"א וי"ל נמי דמקרי בי"ש כבירושלמי ונהי דהסברא נטה יותר דממזר מקרי בי"א מ"מ לענין ילפותא פ"ד דומי' דממזר יותר י"ל דמיונו לבי"ש דאז יהי' ממש דומה לממזר שלא הי' לו שעת הכושר ונילף פ"ד נמי ממעי

אמו דוקא שלא הי' לו שעת הכושר והוה ממש דומה לממזר משא"כ אם נימא מה ממזר בי"א אף פ"ד בי"א א"א להשוות הדמיונות ממש דבי"א דממזר לא הו"ל שעת הכושר משא"כ בי"א בפ"ד וע"כ הי' יותר נראה לומר מה ממזר בי"ש ולא הי' לו שעת הכושר אף פ"ד בי"ש ולא הי' לו שעת הכושר והיינו ממעי אמו דוקא ולהשמר מזה אמר רבא היינו דלא קרינן הפצוע א"כ א"א לומר בשום אופן שתהי' הקפידה דוקא שלא הי' לו שעת הכושר כממזר זה א"א וממילא תו ניחא לן יותר לומר מה ממזר בי"א דיותר מקרי ממזר בי"א ממה שיש לקרותו בי"ש וק"ל.

והנה תוס' סוטה כ"ו הנ"ל ס"ל דסריס אדם ע"י כוס עקרי' אינו פ"ד ומותר לקיימה וזה הוא ג"כ שיטות תוס' יבמות כ' ע"ב ע"ש וצ"ע לכאורה הא ביבמות ע"ט ע"ב דאמר פירוקא דרבא הוה פירכא לר"א ומסיק לר"א כחישותא הוא ע"ש וקשה לכאורה א"כ פירוקא דר"א הוה פירכא לר"ע דסריס אדם אינו בהקמת שם ות"י רבא דא"כ אין לך אדם שלא נעשה סריס חמה סמוך למיתה הא אידחא לי' וע"כ צ"ל בהא פליגי ור"ע דהלכתא כוותי' ס"ל אעפ"י שאיברי ההולדה עומדי' קיימי' ורק מכח חולשא וחולי שבגוף מתבטלי' מאליהם מ"מ ה"ל בכלל סריס וא"כ אי נעשה כן ע"י אדם בכוס עקרי' ה"ל פ"ד וכן פסק הרמב"ם פט"ז מאי' ביאה דאסור לעשות כן כבש"ס דשבת ונהי דאינו לוקה משום דהוה לאו שאין בו מעשה מ"מ פ"ד הוה ומ"ט החליטו תוס' דמותר לקיימו אע"כ מוכח מזה דס"ל לתוס' ג"כ דכל חולי מקרי בי"ש ועדיפא מיני' דאפי' המתחיל בי"א ע"י שתית כוס עקרי' מ"מ כיון שאין עושה מעשה בכלי ההולדה עצמם מיקרי בי"ש ותמהתי על גדולי אחרונים שכ' מדשתקו תוס' ש"מ ס"ל דוקא ע"י רעמי' מקרי בי"ש באמת לא שתקו וצווחו מתחילה ועד סוף ביבמות כ' ע"ב ובסוטה כ"ו הנ"ל.

והרמב"ם פט"ז מאי' ביאה שפתיו ברור מללו דוקא ע"י קוץ וכלב ואדם פסול אבל ע"י חולי מקרי בי"ש ויבואר לשונו בזה לקמן אי"ה וראיתי דקדוק נכון ברמב"ם פט"ז הלכה ז' הקדים חסרה לניקבה ולא כ' נימוקה כלל ובבריתא דבש"ס מקדים ניקבה ונימוקה ושוב נקט חסרה והלא דבר הוא ונלע"ד דרמב"ם ס"ל כנ"ל דת"ק ור' ישמעאל פליגי אי חולי מיקרי בי"ש או בי"א לכן לת"ק נקט תחילה ניקבה ע"י קוץ דהוה בי"א ולא מיבעי' הא אלא אפי' נמוקי ע"י חולי ולא עוד אפי' חסרה מקצת ע"י חולי והוה שפיר לא זו אף זו והרמב"ם פסק כר"י דחולי מקרי בי"ש ולא חשיב נמוקו א"כ אי הוה חשיב תחלה ניקבה ע"י קוץ הו"ל חסרה ע"י קוץ זו ואצ"ל זו ע"כ הוצרך להפוך הסדר ולהקדים חסרה לניקבה

ומשמע קצת מזה דלא בעי לרמב"ם נקב מפולש.

והרי"ף מדסת' לי' וכ' דברי שמואל בי"ש כשר משמע דכל בי"ש כשר ואפי' חולי והראב"ד נמי מדשתיק לי' לרמב"ם ש"מ אודוי אודי לי' איברא קחצינא רפט"ו מאי' ביאה כ' ראב"ד בהשגות וז"ל והדין נותן שהביאה תאסר כדי שלא ירבה ממזרו' בישראל ופצוע דכא שלא תזנה אשתו תחתיו והממזרו' רבה עכ"ל ותמה עליו מעיין חכמה דא"כ בי"ש נמי ועוד אדרבא מהאי טעמא לא שייך אלא אחר קידושין ומ"ש עוד שם דאפי' אם מוליד מ"מ הוה פ"ד ולא תלי' בלידה כמבואר בטוש"ע א"ע סי' ה' דבר זה לא נתבאר ולא יתבאר ובמ"כ שכח דברי עצמו בעצי ארזים סי' ה' סקי"ג ד"ה ובלבוש מצאתי וכו' ע"ש.

ולפ"ד מעולם לא עלה על דעת הראב"ד לגלות טעמי תורה ולדון על פיהם אלא כלפי שס"ל לרמב"ם לא יבוא בקהל פירושו לקדש אשה בתוך קהל ה' והראב"ד מפרש ביאה בקהל בעילת איש באשה וקאמר הראב"ד שכן ראוי שתאסר התורה בעילת זנות של ממזר אפי' בלא קידושין כדי שלא ירבו ממזרים בישראל דודאי אין לומר דראב"ד ס"ל דטעם איסור ביאת ממזר בקהל ד' הוא משום שלא ירבו ממזרות בישראל דזה יהי' מערכה על הדרוש דהיא גופי' קשי' מ"ט לאסור ממזר בישראל אע"כ טעם איסור ממזר הוא בפני עצמו ועכשיו שהממזר מתועב בעיני ה' ראוי' הוא מצד הסברא שתאסר כל ביאתו אפי' בלא קידושין שלא להרבות מתועבים בישראל ושוב יצא לטעון טענה אחרת אי ס"ד לא יבוא היינו הקידושין בקהל ה' א"כ מי שקידש ונשא אשה בהיתר ושוב נעשה פ"ד וכ"ש אינו מוזהר על בעילת אשתו כי הביאה בקהל שהיא הנישואין הי' בהיתר וא"כ תזנה אשתו עליו ואתה גורם להרבות ממזרים אע"כ לא יבוא פי' הבעילה ואסור אפי' בפנוי' לשום טעם וממילא אם נעשה פ"ד אחר הנישואי' צריך לגרש ודלא כרמב"ם זה הוא כוונת הראב"ד בלי ספק אבל לעולם בי"ש מותר ולכל חולי בכלל (עיי' לקמן סי' י"ט ביתר ביאור).

והרא"ה בס' החנוך כ' טעם המצוה כי מעשי הסרוס מתועב והמלכ' מסרסים עבדיהם שומרי הנשים ובני אדם מתאווי' לשולחן מלכים וימסרו עצמם להסתרס ע"כ רחקם הקדוש ברוך הוא מעל גבול ישראל שלא יריגילו לעשות כן ע"ש וסיים דהיינו טעמא דפ"ד בי"ש מותר דלא שייך הנ"ל.

והאמנם כי אין לסמוך על טעמי דקרא כי נעו מעגלותי' לא תדע דאפי' מאן דדריש טעמי' דקרא היינו טעם המקובל לחז"ל אבל טעם שהמציאו

חכמים אחר התלמוד אין לבנו' עליו מ"מ מוכח מדבריו ז"ל דס"ל להרא"ה דכל מיני חולי שאינו נעשה בכוונת מכוון הוה ב"ש ולאפוקי שתיית כוס עיקר'. והנה לכאורה דברי החנוך תמוהים כיון שהמלך מסרס להסיר מהם תאות נשים והמתאווים לשולחנם של מלך מוסרי' עצמם להסיר מהם תאות נשים חלף שכרם בעבודת המלך וא"כ איך ימנעם מזה הואיל ואסרו תורה לישא אשה בישראל ולשבת בית הלא לא חפץ בה ובשבת ביתה וצ"ל דאחר סירוס המלכים עדיין לא הוסרה תאותו מכל וכל וכן משמע ממ"ש רמב"ן פ' וישב בפסוק ויהי' כשמוע אדוני וכו' שהרי פוטיפר סרס פרעה הי' ע"ש וכן משמע ממ"ש תוס' מגלה י"ב ע"ב ד"ה ממוכן וכו' ואחז"ל בסנהדרין דניאל הי' מסריס' אשר ישמרו שבתותיו אע"כ כנ"ל ונשא גיורת וכן דברז' סילוא.

וזה לשון סמ"ג לאוין קי"ט אמר שמואל כל פסול בענין זה כשלא הי' ב"ש = בידי שמים = אלא בי"א = בידי אדם = ע"י פשיעתו כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ אבל אם נולד כך או ע"י חולי אירע לו כשר לבוא בקהל עכ"ל. מאריכות לשון זה מבואר דוקא שכרתו אדם בפשיעה ולאפוקי אם כרתו לרפואה שהי' לו חולי וכרתו להושיעו מחליו מותר בקהל והיש"ש למד כן מלשון הרמב"ם שכו' או כרתן וס"ל שאדם כורתו מחמת חולי שנולד ובאמת אין לשון זה מוכרח שיותר נראה לפרש שהחולי המסה או כרת הבצים ולא ע"י אדם אבל מלשון הסמ"ג בודאי משמע כן וכן נראה מהירושלמי דפליגי במחכך ומסתת בחטטי' והלכה כר"י בנו של ריב"ב דשרי ומ"מ אין היתר זה מבואר בלשון הרמב"ם ובלשון ר"ת שבמרדכי פ' הערל משמע מה שחותכי' הרופאים מחמת חולי אבן הוה בי"א ומ"מ נ"ל פשוט אם כבר נתמסמס הביצה ונתבטל ע"י חולי והי' כלא הי' ועומד להתבטל ולהתמסמס מאליו והרופאים מיהרו לעשותו בהא לית דין ולית דיין דשרי להסוברים דע"י חולי מקרי ב"ש ומשו"ה כ' רמב"ם כרות עדי אדם וקוץ טרם שכו' דין חולי והמסן או כרתן לומר שאם אחר שכבר המסן החולי וכרתן ובטל האברים ומלאכתם בא אדם והסיר האבר לא נאסר מלבוא בקהל בשביל זה וכן מוכח דעת הרא"ה הנ"ל וכן דעת יש"ש בפשיטות והגאון בית מאיר חוכך קצת בזה ולדעתי הדבר פשוט וכן משמע בפשיטות מדברי כל הנביאים שהתנבאו בס' תומות ישרים סי' נ"ב ונ"ג ורי"א דלהרמב"ם הוה זה ב"ש אף על גב דשלטו בו ידי אדם אחר שכבר נתבטלו האיברים ושבתו מלאכתם ואין זה ענין למסרס אחר מסרס דאפי' לשיטת רש"י שבת קי"א ע"א דאע"ג שכבר נתקו ומונחים בכיס מ"מ חייב זה השני היינו בלאו דבארצכם לא תעשו ואין זה ענין ללאו דפ"ד ועוד

התם נמי אפשר דוקא כששניהם נעשו בי"א חייבי שניהם אבל אם ההתחלה הי' בי"ש לא מחייב המנתק אח"כ וכן משמע לשון ש"ס שם להביא נותק אחר כורת ולא אמר מנתק את המוכרת אע"כ דוקא אם א' כרת בידו ובא אחר ונתק ולפ"ז כדמוקי לי' בזקן המ"ל בסריס בי"ש אלא היינו הך וכדדחי החזרוני לנערוטי י"ל ה"ה בי"ש יש לו רפואה כמו סריס חמה אלא לפ"ז אסור להשקותו כוס עקרין והרי ה"ל סריס אדם ובחידושי למס' שבת שם יבואר זה ע"ש. ובזה י"ל הפרישה סי' ה' שכ' מדכתיב לא תעשו לשון רבי' להביא המסרס אחר מסרס ובט"ז שם הקשה הא בש"ס מייית לי' מאם על כרות חייב על נתוק לא כ"ש. ולהנ"ל תרווייהו צריכי' דאי מנתק וכרות ה"א הנותק אחר כריתה בי"ש נמי חייב קמ"ל תעשו ע"י תרי עשיית בי"א ואי מתעשו ה"א דוקא זה כורת חצי אבר וזה חציו השני אבל נותק אחר כורת דשני לא עביד מידי לרש"י ה"א לפטור קמ"ל דאפ"ה מחייב כיון דתרווייהו בי"א נינהו אבל לעולם אי בי"ש המסן וכרתן שוב אין איסור במעשי אדם כלל וכן יש להבין מלשון הרמב"ם פט"ז מא' ביא' הלכה י"א וכל זה לענין לאו דנתוק וכרות אבל לענין אם מותר בקהל נראה לי לכאורה לכל הפוסקים הנ"ל מותר בקהל ובשו"ע סי' ה' פסק בדיעה ראשונה כוותי' ש"מ שנ"ל שיטתם עיקור וכן נראה לכל מעיין.

אבל להרא"ש וריא"ז פסול בקהל ובח"מ חייש להו ובית שמואל משמע דמקיל ובתומת ישרים עכ"פ הסכימו שלא לכוף לגרש אפי' נשא באי' מכ"ש בנשא בהיתר אלא הם העלו להודיע לו ולומר הרא"ש וריא"ז מחמירי' ואולי ישמע ויגרש מרצונו והנה מבואר בדבריהם שם דהוה שכיחי לי' לישא גיורת אבל היכי דלא שכיח כבזמנינו א"כ יותר ממה שחשש הראב"ד על האשה שתזנה תחת בעלה יותר איכא למיחש לגברא רך בשנים העומד בכחו ותאותו שיעשה מה שלבו חפץ ומלאה הארץ זמה ואין לפרש ע"כ ניהו אי הי' פנוי ובא לישא אשה הייתי אומר מה לה להאשה להכניס עצמה בספק אי' לדעת הרא"ש וריא"ז כדי להציל נפשו מני שחת ולא הייתי יועץ להאשה שתשאנה לו אבל זה שכבר נשא אשה בהיתר למה ניעצה להתגרש במקום שרוב וכמעט כל הפוסקי' מתיירי' ומצורף לזה משמע מלשון השואל שאין ברור שנשאר כפול מהביצה עצמה דאפשר דניטלה כולה והמעט שמרגישי' שנשאר הוא דלדולי חוטין שהביצה תלוי בהן וא"כ יש לנו ג"כ דעת ר"ת וגדולי ראשונים שעמו ומעתה אם לא תוליד האשה נאמר שהי' פ"ד בי"ש מחמת חולי דמותר לרוב הפוסקי' וא"נ תוליד האשה לא נחזור על בניו לומר ממזרים הם כי נתלה לומר כל הביצה ניטול וכעדוותו של ר"ת

דבעל ביצה א' מוליד וכמ"ש יש"ש שהרופאי' יודעי' לאמן ידיהם יע"ש.

ומ"ש פר"מ שמא חתוך הרופאים יותר מהרקבון והגיע לבשר בריא מימי לא שמעתי ולא ראיתי לחוש לזה להחמיר ולהוציא אשה מבעלה ומ"ש כל מקום דמוקמי' בחזקת היתר אסור מיהת מדרבנן בחפזו כ' כן דזהו דוקא בספיקא דתרי ותרי ועיי' לשון רש"י בעירובין ל"ה ע"ב ד"ה א' אומרת וא"נ היכי דאיכא תרי חזקה דסתרי אהדי ועמג"א ס' ח' סקי"א וס' תל"ז ס"ק ד' ובמחצית השקל שם מיישב היטב ע"ש אבל זולת זה פשיטא דאוקי גברא אחזקת גופי' ואתתא בחזקת היתר לבעלה אפי' איכא קצת ריעו' לפנינו כמוכח ממ"ש תוס' נדה ב' ע"ב ד"ה תרתי לריעו' ויעיי' בחכם צבי על זה ולע"ד האריכות בזה אך למותר והנלע"ד כתבתי אם גם פר"מ יסכי' אחר העיון וחתמתי בכל חותמי ברכות א"נ דש"ת. פ"ב יום א' טוב למב"י קפ"ל. משה"ק סופר מפפד"מ.

וכן האריך החתם סופר בדיני פצוע דכא לברר האם יש הבדל בין ביציה ימין או ביצה שמאל, וכן במחלוקת הראשונים האם איסור זה יכול להסתלק אחר שנאסר

שו"ת חתם סופר

חלק ג (אבן העזר א) סימן יט

שלום וכ"ט לידידי הרב המאה"ג המופלג ומפורסם גן הדסים גל של אגוזים כש"ת מו"ה יחזקאל בנעט נ"י אב"ד דק"ק פאקש יע"א.

נעימות ימינו שלוחה אלי מקהלתי ק"ק פ"ב לכאן שאני עוסק במרחצאות פה ואעפ"י שאיניני פה במחיצתי וספרים אינם אתי עמי ככל הצורך אמרתי לאו אורח ארעא למוקמי גברא רבא אבראי ולא באתי אלא לטייל ולהשתעשע ע"כ הנני משיב מפני הכבוד.

וז"ל שאלת חכם איש א' עני ואביון הלך בדרך בעגלה וישב על חביות א' ומיד הרגיש כאב בביציו פעם הרגיש ופעם לא הרגיש עד כי נפל למשכב ונפח

כל הכיס שלו עד כי הוצרך לילך לעיר פעסט ושם נטלו הרופא' ביצה א' של ימין וכשבא לביתו אמרתי כי יש כאן ספק אם הוא מותר להשהות את אשתו משום לא יבוא פצוע דכה עכ"ל.

ושוב כ' פר"מ שרבי' ניתלו במה שמצאו בשפתי חכמים פרש' תצא אדפירש"י בחומש על לא יבוא ממזר בקהל ה' לא ישא ישראל' ולא פי' כן בפצוע דכה המוקדם היינו משום דבממזר אפי' נישאתי כופי' אותו להוציא משמע בפצוע דכה הנשאה בהיתר עכ"פ אין כופי' להוציא ופר"מ שפך סוללה על השפתי חכמים מכמה סוגי' דגם בפצוע דכה שנעשה אחר שנשאה בהיתר מ"מ כופי' להוציא יפה כיון ובעל שפתי חכמים לא מלבו הוציא מילין כי הגאון באר שבע בספרו צדה לדרך כ"כ בשם מצא כתוב בס' קדמון כדברי שפתי חכמים ודחה דבריו כמו שדחה מעלתו אלא שאין הספר הזה כעת לפני ומ"מ י"ל שאין כוונת הכותב ההוא שיהי' האמת כן שאין כופי' פ"ד להוציא אלא דאי לא הוה כתי' בממזר ועמוני לא יבוא והוה אתי' בק"ו מפ"ד ה"א לא יבוא לכתחלה אבל אם כבר בא אין כופי' קמ"ל גבי ממזר לא יבוא ומריבוי ילפי' פירש לא יבוא אפי' בדיעבד כופי' וה"ה גבי פ"ד דכל ג' לא יבוא דפרשה יפורשו באופן א' ולעולם אפי' בפ"ד כופי' וכסוגי' הש"ס אלא בלא"ה דברי' הללו אין בהם ממש וק"ו שלו ק"ו של שטות הוא איך נילקי' ממזר בק"ו מפ"ד אי לא הוה ידעי' כלל שיש קפידא בביאת ממזר בקהל ה' איך תיתי בק"ו ממום דפצוע דכה ולא קרב זא"ז.

וליישב דברי רש"י שפי' כן בממזר ולא בפצוע נקדים פלוגתת רמב"ם וראב"ד רפט"ו מאי' ביאה דס"ל לרמב"ם דאין לוקין אלא בקידש ובעל ופי' הר"ד אברהם בנו ז"ל מדכתי' במצרי ואדומי דור שלישי יבוא להם בקהל ה' עכ"א א"א לפרש ביאה ממש בזנות וכי יצוה ה' שיבואו בזנות אע"כ ביאה בקהל פי' קידש ובעל דרך נישואי' וה"ה לאו דלא יבוא בקהל ג"כ יתפרש בנישואי' וכ"כ מ"בשמו והראב"ד השיג מפ' אלו נערו דאמר אי ר' יצחק קשי' ממזרות מבואר דלקי בפיתוי בלא קידושין ותשו' רמב"ם לחכמי לונל על זה אין להם שחר כמבואר בה"ה שם ושוב כ' הראב"ד בהשגה שני' והדין נותן שהביאה תיאסר שלא ירבו ממזרות בישראל ופצוע דכה שלא תזנה אשתו ותחתיו והממזרות רבה עכ"ל.

והנה מ"ש הר"ד אברהם מדכתי' יבוא להם וה' לא ציוה לבוא בזנות בשיטת אביו הרמב"ם ז"ל אמרו דס"ל פ"א מאישות ה"ד דכל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה לפי שבעל קדישה והראב"ד משיג דפסוק מיידי

במפקרת לכל אבל לא לאיש א' ע"ש וא"כ לרמב"ם יפה כ' איך שייך דור שלישי יבוא להם ביאה בלא קידושין הא אסורה מן התורה לכל אדם וקיי"ל לא כתי' קרא דאי להתירא אך לראב"ד וסיעתו דאין כאן איסור קדישה א"כ שפיר יש לפרש יבוא להם בלי קידושין ובהיתר. אמנם אהך גופי' כ' ה"ה שם איך אפשר שעל פיתוי של זנות ילקה על לא תהי' קדישה א"כ מפותה האיך משלם עלי' ממון והלא לוקה ע"ש בה"ה פ"א מאישות ולפע"ד לק"מ דרמב"ם דקדק בלשונו כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין אבל המפתה לשם קידושין אלא שאביה מאן ימאן לתתה לו זה /לא/ עבר על לא תהי' קדישה והוא המשלם קנס מן התורה והכי מפרש רמב"ם קרא דמפתה וכמבואר להדי' בש"ס קידושין מ"ו ע"א אבל מפתה שלא לשם קידושין אה"נ כיון דלוקה אינו משלם וממילא לא קשי' נמי הא דאמר' לר' יצחק קשי' ממזרות דכיון דבמזרות לא שייך פיתוי לשם קידושין דאם מקדש ובעל לוקה משום ממזרת וע"כ בעל שלא לשם קדושין וא"כ לוקה משום קדישה וממ"נ לא ישלם וקשי' ממזרות ודברי רמב"ם נכונים בעז"ה ובחידושי ר"פ אלו נעזרות ישבתי גם תשו' רמב"ם לחכמי לונל ע"ד זה ואין כאן מקומו ולפ"ז הר"ר אברהם לאתויי מגופי' דקרא אי ס"ד לא יבוא ביאת פנוי' הוא למה לי קרא תיפוק לי' מלא תהי' קדישה אלא עדיפא מיני' קאמר מיבוא להם בקהל ה' דלא יחלוק בעל דין דלמא לעולם בפנוי' ולעבור עליו בשני לאוין להכי מייית מיבוא בקהל ה' וכי ה' ציוה או התיר לבוא על המצרית.

והנה דברי הראב"ד צריכי' ביאור לכאורה דיהיב טעמא שלא להרבות ממזרים ופ"ד משום שהיא תזנה תחת אישה וקשה א"כ אפי' פ"ד בידי שמים נמי ומפורש בש"ס יבמות ע"ה ע"ב דפ"ד בידי שמים כשר בקהל וכמדומה לי שהקשה קו' זו בס' מעין חכמה ואינינו אתי כעת ותו וכי בטעמי' דקרא יחלוק על הרמב"ם ונענו מעגלות' לא תדע ועוד איזה נתינת טעם איכא הכא לומר שהתורה אסרה ממזר בקהל כדי שלא ירבה ממזירים בישראל זה הוא מערכה על הדרוש שאם לא תאסר תורה ממזר בקהל מה לנו שוב אם ירבו בישראל אבל האמת לא בא הראב"ד לדרוש טעמי' דקרא אלא הכי קאמר כיון שממזר מתועב הוא שהרי אסרו בקהל ע"י קידושין עכ"פ להרמב"ם לא יתכן לומר שע"י בעילת זנות יהי' מותר וירב' ממזרים מתועבי' בישראל ודרכי' דרכי' נועם כתי' אע"כ לא יבוא ביאת זנות במשמע אפי' בלא קידושין והנה ק' זו לק"מ לשיטת רמב"ם דביאת פנוי' בלא"ה אסורה משום לא תהי' קדישה ואין כאן ריבוי ממזרים בישראל. שוב טען הראב"ד מפצוע דכה לפי שהבין מהרמב"ם דמי שקידש בהיתר ונעשה

פ"ד ששוב מותרת לו שהרי הביאות המה בלא קידושי איסור וגם זה אינינו בכלל דרכי נועם דנהי דפ"ד גזירת הכתוב ולא הקפידה תורה על פ"ד ב"ש =פצוע דכה בידי שמים= מ"מ אפצוע דכה בידי אדם דהקפידה תורה אין ראוי להתיר' אחר שנשא בהיתר שהרי תזנה תחתיו ויותר יש להקשות לפמ"ש בס' החנוך בטעם פ"ד שתיצב' ה' והחמיר לאוסרו בקהל משום שמדרכי המלכים לסרס עבדיהם ויהיו סרוסי' בהיכל המלך ורצה הקדוש ברוך הוא שלא יתאוו לשולחנם של מלכי' ולסרס עצמם ע"כ החמירה תורה שלא יבוא בקהל ולהרמב"ם אכתי לא הועיל כלום שבתחלה ישא אשה ואח"כ יסרס עצמו ולפני מלכי' יתיצב אע"כ אפי' ביאה בלא קידושי' אסור דלא כרמב"ם ואמנם נ"ל דמעולם לא עלה זה ע"ד רמב"ם דודאי מודה רמב"ם כל ביאה שאחר קידושי' לוקה עלי' אפי' יהי הקידושי' בהיתר ולא הוציא הרמב"ם אלא ביאת זנות ולק"מ.

ומעתה נבוא ליישב דברי רש"י בחומש בעזה"י ונאמר דס"ל כשיטת הראב"ד ורוב הפוסקים דביאת זנות אסור והא דפירש"י לא ישא ישראלית היינו אפי' נישואי' דלא תימא דלא אסרה התורה אלא ביאת זנות דבאשה דעלמא הכשירה לא אסור אלא במופקרת והכא אסור' אפי' ביאה בעלמא אבל ע"י נישואי' וקידושין מותר קמ"ל רש"י אפילו נישואי' אסורי' ומכ"שכ זנות ולא הוצרך רש"י זה לפרש בפ"ד דפשיטא דטפי יש לאסור אחר הנשואי' שלא תזנה אשתו תחתיו ופשיטא שאפי' אחר הנישואי' אסור אבל בממזר הוה סד"א לחלק ע"כ פירש רש"י כן גבי ממזר וא"ש נמי דפירש"י לא ישא ישראלית וכ' רא"ם ר"ל לאפוקי גיורות דמותר בה והיינו משום דבפ"ד הוה סברה לומר אדניחוש שמא תזנה תחתיו אדרבה ניחוש לכל הפסולי' משום צערו דגופי' דדהו ושיבואו לידי הרהור אסורי' ומוטב שיאכלו בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר נבלות לזה פירש"י ישראלית לא ישא אבל מ"מ לא יבטל ויש לו פת בסלו וישא גיורת וכיוצא בו שמותר בה.

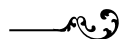
ואמנם בהרא"ם משמע דרש"י ס"ל כהרמב"ם דוקא ע"י נישואי' וקידושין לוקה ולא בביאת זנות והנה בפ"י לא תהי' קדישה פירש"י כפ"י הפוסקים דוקא מזומנת ומופקרת אסורה אבל באקראי בעלמא לא ואי ס"ל בלא יבא כרמב"ם קשה קו' הראב"ד אתה מרבה ממזרים ע"י ביאת זנות וי"ל דלא חשש התורה להרבות ממזרי' ע"י ביאת זנות דאקראי ולא שכיחא שידבקו כשרי' בפסולי' ואשה בודקת ומזנה וא"כ י"ל בפ"ד פשיטא לי' דביאת קהל היינו ע"י קידושין אבל בזנות מותר ולא שייך שלא ירבה פ"ד בישראל ופשוט אבל בממזר ה"א

לאסור אפי' ע"י זנות שלא ירבו ממזרי' כקו' הראב"ד קמ"ל רש"י לא ישא ישראל' יהי' איך שיהי' אין דן דינו למזור שמי שנשא בהיתר ונעשה פ"ד אח"כ כופין אותו להוציא ככל חייבי לאוין ואין בזה פקפוק וספק אך בנידון שלפנינו יש לעיי' קצת וכבר הלכו בו נימושת ראשונים ואחרוני' יהי' ה' עמנו ויאיר עינינו להוציא לאור משפט צדק.

ביבמות ע"ה ע"ב דעת ר"ת שבתוס' דהלכה כר' ישמעאל דמכשר ביעא א' בידי אדם מדקיימא בכרם ביבנה כוותי' וממעשים בכל יום דבעלי ביעא א' מוליד' וגם בירושלמי מבואר כן אלא דאינו מוליד ע"ש וצ"ל דאין זה סותר למעשים בכל יום דמוליד' דאפשר נתחכמו רופאי' זמנינו או נשתנו הטבעי' כמ"ש תוס' פא"ט ובבכורות י"ט ע"ב ד"ה פרה וכו' אלא דבתחלה הוכיחו תוס' דע"כ ניטל ביעא א' כשר דאי ס"ד דהוה פ"ד דאמר מרע"ה בסיני זה א"א שיהי' לו רפואה לעולם ולא יוכחש הקדוש ברוך הוא הל"מ שבידינו והתורה נצחיית אע"כ אינינו בכלל פ"ד דקרא ולא נאמר בו בסיני מידי ושוב אפשר דבזמן הירושלמי לא הוליד ועכשיו מוליד וזה ברור בכוונת התוס' בעזה"י.

שוב כ' תוס' בשם הירושלמי דוקא בשלימין ומסופקי' אם לומר שהם ב' תיבות של ימין ולפ"ז לא מתכשר אלא בנטלה של שמאל ויש להזהיר הרופאי' ליטול של שמאל פי' תוס' מיירי מי שאין לו שום מכה וחולי בביעיו אלא מחמת חולי שבירה רגילי' הרופאי' לחתום ביעא א' לפנות מקום בכיס לבני מעיים או מחמת חולי אבן שבקנה השתן וכמ"ש ר"ת שבמרדכי ויזהירו הרופאי' לחתוך של שמאל ולא של ימין דאלו נולד חולי בביצה איך אפשר להזהיר הרופאי' הלא אותו שנולד בו חולי צריך להסירו אע"כ לא מיירי מחולי דההוא לא איכפת לן כלל דהוה בידי שמים וכאשר יבואר לקמן אי"ה אך מיירי שאין חולי בביעים וניטלו מפני חולי השביר' או האבן וקצת מזה ראיתי פ"א בתשוב' מהו' שמשון חסיד בעל תוספ' חדשים שבקונטרס אגרת בקורת וכו' תוס' שזהו חומרא גדולה לחלק בין ימין לשמאל ר"ל דגם זה מעשי' בכל יום שמוליד' אעפ"י שניטל הימין וכן ראיתי אני כבר פעמיים.

ויותר נראה להתוס' והפוסקי' גי' שלימין תיבה א' פי' שיהי' שלימה ולא פצוע ויש בזה ב' פירושים לפום משמעות תוס' משמע שאותה הנשאת תשאר שלימה מבלי פגע כ"ש אפי' פגע שאינו פוסל בעלמא כגון נקב שאינו מפולש וכיוצא בו מ"מ הכא כיון שכל סמיכתו על אותה הביעא האחת צריכה שתהי'

שלימה בריאה ויפה אבל אותה שניטלה אפי' היתה פצוע מתחלתה ונפסל על ידה שוב כשחותכי' אותה חוזר להכשירו וכן משמעות הירושלמי לפי הגי' שכ' תוס' אין כרתין לי' את שריי לי' פי' שאמר להרופא אי תכרות אותה הביצה שנקבה וכבר נפסל על ידה מלבוא בקהל אם תכרתנה אתה מתירו לבוא בקהל וקורין אין כורתין בחיריק תחת האל"ף/הא' כמו אי אם ואין זה נגד הסברה דכן אורחת כל האיברי' הכפולים כגון העיניים והאזנים אם ניטל א' נשאר כל כחו בהשני' הנשאר ביתר עוז וע"כ כל זמן שאין כורתין הביצה המוכה ומעונה והכח מושך לשני הביצים בשוה ואותו הכח הנמשך אל הביצה המוכה הוא כח בטל וריק ולא יפעול מחמת חולי שבו ע"כ פסול אבל כשיוסר הביצה ההיא וישאר כח שניהם בהבריאה חוזר להכשירו.

אמנם הרא"ש ס"ל שאין פסול זה חוזר להכשירו לעולם ומ"ש בירושלמי ובלבד של ימין רוצה לומר שהנחתך הי' שלם אבל אי הי' פצוע ונפסל שוב אינו חוזר להכשירו ועי' רא"ש פ' בהמה המקשה בסוגי' דארכובה הנמכרת עם הראש וק"ל ולרא"ש צ"ל דגרס בירושלמי אין ברתי את שריי לי' בבי"ת/בב' במקום כרתי בכ"ף/בכ' ולא דבר עם הרופא ולא נפסל זה האיש מעולם ע"י פיצועו או ניקב אלא שמיד ניטל ממנו ביצה א' ובא אשה ושאלה אי מותרת לו והשיב לה הן בתי את שריית לי' אך לא תוליד ממנו ומה שנתלה האחרונים א"כ פסול זה אינו חוזר להכשירו ה"ל למימר ביבמות ע"ו ע"א זהו פסול שחוזר להכשירו זהו למעוט' ניקבה או נפצעה הביצה שאינו חוזר להכשירו לק"מ התם מיירי מניקב ונסתם ומיירי מריאה שג"כ איירי מניקב ונסתם אבל הכא לא ע"י סתימה חוזר להכשירו אלא ע"י הסרת האבר ולא דמי להתם אלא שצל"ע במס' שבת קי"א ע"א אם על כורת חייב נותק לא כ"ש ולפירש תוס' היינו שע"י כריתה מעורר עדיין וע"י נתיקה מנותקי' לגמרי ודלא כפירש"י וצע"ג מאי כ"ש הוא זה דהרי קמן בביצה א' גרע נפצע מניתק לגמרי וכן בחוטין כמבואר ברא"ש וא"כ איך יהי' ניתוק בשני ביצים כל שכן ומאי אולמא דניתוק מכרות אדרבא איפוך אנא ואולי משום כן פירש"י התם שכרותי' לגמרי רק שמונחי' בכיס בעלמא וזה הוה שפיר ק"ו אבל ניתוק לגמרי ממעורה אינינו ק"ו אדרבא הא מגרע גרע וצע"ג ויש לדחוק קצת ולומר הא דניטל עדיף מניקב ונפצע היינו ניטל לגמרי חוץ לכיס אבל כל זמן שמונח אעפ"י שניתק לגמרי גריע טפי ושפיר פריך אם על כרות חייב על ניתק לא כ"ש. והנה שיטת הרמב"ם פט"ז מאי' ביאה דניטל בידי אדם אפי' ביצה א' פסול ובידי שמים או חולי אפי' ב' ביעי' כשר והנה דוחק בעיני לומר דפליג

אדכרם ביבנה אלא ס"ל ר' ישמעאל אבידי שמים קאי וביצה א' לאו דוקא כמ"ש נימוקי יוסף דב' בידי שמים לא שכיח ע"ש אלא אכתי צ"ע דהירושלמי א"א לפרש אבידי שמים דא"כ מה בין שלימה לפצוע ומה בין ימין לשמאל ואע"כ הירושלמי פירש דברי ר' ישמעאל בידי אדם מנ"ל לרמב"ם לפרש בידי שמים וביצה א' לאו דוקא נגד הירושלמי ע"כ נלע"ד בודאי לשון הירושלמי דמייתי תוס' ורא"ש א"א לפרשו אלא כמ"ש לעיל אך תו איתא התם בירושלמי ומייתי לי' הפוסקים וזה לשונו אית תני' תני' בידי אדם פסול בי"ש כשר ואית תני' תני' בין בי"א בין בי"ש פסול מ"ד בי"א פסול בי"ש כשר יליף לה מממזר וכו' מאן דאמר בין בי"א ובין בי"ש פסול וכו' אר"י בי רבי בון עוד יליף הוא מממזר וכו' יצירתו בידי שמים. הוון בעי למימר מ"ד בי"ש כשר ר"י בנו של ריב"ב מ"ד בין בי"א בין בי"ש פסול כרבנן א"ר אחאי בר פפא קומי ר' זעירא כולי' דרבנן הרי שעלתה חטטין מי מחכך בה או מסתת והרי הוא בי"א כמי שהוא בי"ש עכ"ל.

ונ"ל דאע"ג בתחלה החליט הירושלמי דר' ישמעאל אבי"א קאי מ"מ אחר כך אשכח ב' ברייתו' דפליגי בבי"ש ואמר בתחלה דפליגי בפלוגתת ת"ק ור"י בנו של ריב"ב דבי"א אליבא דכ"ע פסול ורק בי"ש מכשר ר"י בנו של ריב"ב וביצה א' לאו דוקא כנימוקי יוסף הנ"ל ושוב אמר ר' אחאי בר פפא דהני ב' בריתות לא פליגי אהדדי אלא חדא מיירי בי"ש לגמרי והוא מותר בקהל לכ"ע ואידך מיירי שאחר שנחלה בי"ש כרתו הרופא והסת בה והיינו דזה פסול בקהל להך בריתא ותרווייהו כת"ק ולהך מסקנא יש להסתפק בדברי ר"י בנו של ריב"ב אי פליג רק אהא והלכתא דכיון שנחלה בי"ש שוב הוה בשר שהרופא גורדו ואין הפסד במה שהרופא כורתו לגמרי אח"כ אבל בי"א ממש פסול גם לר' ישמעאל וזהו דעת הרא"ש שכן הוא מסקנת הירושלמי או י"ל דהשתא להך מסקנא חוזר הירושלמי לסברתו הראשונה דלר' ישמעאל אפי' בי"א מכשיר בביצה א' וזה סברת התוס' דלמסקנת הירושלמי מיירי ר' ישמעאל בי"א והרמב"ם ס"ל דלמסקנא פסול לר"י בי"א ואינו מכשיר אלא בי"ש אך אינו מבואר אי ס"ל כהך לישנא דבריתות פליגא בפלוגתא דת"ק ור"י ולאותו לשון ליכא מאן דשרי בכורת הרופא אח"כ או אי ס"ל כר' אחאי בר פפא דלדיד' לר"י דהלכתא כוותי' שרי עכ"פ בנחלה וכרתו הרופא ואי הוה כותב הרמב"ם פ' ט"ז הלכה ט' פסול דכריתות אדם אחר שכ' נולד בו שחין והמסה או כרתן כשר הוה ידעי' דהאי כרתו אדם או כלב וקוץ אלעיל קאי אנוולד בו חולי או שחין וכבר נמסו ונכרתו ע"י חולי אפ"ה אי שוב כרתו אדם פסול אבל השתא שהקדים פסול דבי"א קודם שכ' הכשר שע"י חולי ושחין א"כ אין

הכרע בדבר אבל כמדומה לי שמפורש הדבר בכוונת הסמ"ג עכ"פ שכ' לאוין קי"ט אמר שמואל כל פסול בענין זה כשלא הי' בי"ש אלא בידי אדם בפשיעתו כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ אבל אם נולד כך או ע"י חולי שאירע לו כשר לבוא בקהל עכ"ל מאריכות לשון זה מבואר להדי' דס"ל כל שלא כרתו אדם בפשיעתו אלא לרפאו מחליו כשר וכן כ' יש"ש בכוונת הרמב"ם ע"ש ולא דמי למסרס אחר מסרס דבשבת קי"א ע"א התם בד"ה /בד"א/ הוא יע"ש הטעם בחי' רשב"א ע"ש אבל לענין פסול קהל בודאי כיון שכבר בטלו האיברי' ושבתו ממלאכתם בי"ש וחולי שוב לא איכפת לן במה שנכרתו ע"י אדם אח"כ.

ובמ"ש לעיל דבהא פליגי ת"ק ור"י בנו של ריב"ב לת"ק בי"ש פסול ולרי"ב של ריב"ב כשר אפי' נכרתו אח"כ ע"י אדם וכן פסק רמב"ם נתיישב לי דקדוק נכון דת"ק דבריתא נקיט סידרא בתחלה ניקבה והדר נימוקה והדר חסרה ורמב"ם פט"ז הלכה ז' הקדים חסרה לניקבה והשמיט נמקה והלא דבר הוא אע"כ ת"ק ס"ל ע"י חולי פסול ע"כ כ' בתחלה ניקבה בי"א ולא זו אף זו נימוקה כולה ע"י חולי ממנה ולא זו אף זו חסרה ממנו כל שהוא ע"י חולי נמי פסול משא"כ לרמב"ם ע"י חולי כשר ומיירי הכל ע"י אדם ואי הוה חשיב נקבה ע"י קוץ תחלה תו הוה חסרה אפי' מקצת זו ואצ"ל זו מניקבה בלא חסרון בשלמא דבריתא מיירי חסרה ע"י חולי וניקבה ע"י אדם דהרי חסרה דבריתא אנימוקה קאי אבל לרמב"ם דנימוקה כשר קאי חסרה אקוץ והוה ק"ו מניקבה ע"כ הקדים חסרה ולא זו אף זו אפי' ניקב מפולש בלי חסרון נמי פסול ע"י קוץ.

וה"נ משמע לי מפירש"י ע"ה ע"א שפירש בדת"ק נמקו מחמת מכה והיינו מכה של שחין וחולי פוסל ת"ק ובדר' ישמעאל פירש"י סריס חמה מחמת חולי הוא והאי לאו חולי הוא עכ"ל מבואר דלר' ישמעאל מחמת חולי כשר והיינו כהירושלמי הנ"ל דפליגי ת"ק ור"י בי"ש והיינו מחמת חולי כנ"ל אלא שדברי רש"י צ"ע בלא"ה דמסיים והאי לאו מחמת חולי הוא וא"כ ע"כ מפרש דאין לו אלא ביצה א' שנטלה ע"י אדם וכו' ואין כ' אח"כ דלא אסרה תורה אלא פצוע דוך וכרות הא האי נמי הכי הוא אלא שלא אסרה תורה אלא בשניהם והאי אחד הוא שנכרת וניטל מ"מ מבואר דגם דעת רש"י דע"י חולי נקרא בי"ש וכמ"ש בית שמואל בשם רש"י לעיל כ' ע"א ולפע"ד מ"ש רש"י ע"ה ע"ב ע"י רעמים היינו טרם דמייתי הש"ס ברייתא דיליף ממזר א"כ י"ל מסתיין דנליף מדקרינן פציעי דע"י רעמי' כשר אבל לבתר דמייתי ברייתא דילפינן ממזר בעי' דומי' דמזר ממש שבא ע"י פשיעת אדם ממש ולא ע"י חולי אף על גב דרוב חולאי' ע"י פשיעת

אדם בשמירת גופו אתי ממילא עיי' כתוב' למ"ד /ל' / ע"א וע"ב לענין צנים ופחי' ממילא הוה דומי' דממזר ע"כ מודה רש"י לדינא דע"י חולי מיקרי ב"ש וכ"כ ב"ש בשם ב"ח ועיין מ"ש פר"ח ב"ד סי' ל"ו סקל"ו ויעיין תוס' סוטה כ"ו ע"א ד"ה אשת סרים וכו' וע"ש מבואר בזה דלרש"י בשוטה כוס עיקרין אף על גב שאינו עושה מעשה ביד' באיברי ההולדה אלא שמתבטלי' מאליהם ע"י גרמא בשתיית כוס מ"מ מיקרי דומה לממזר דהתם נמי מעשה אב ואם איננו אלא הכנה בעלמא וחומר היולי כדכתי' כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני וה"נ דכוותי' ולתוס' לא ברירא להו כיון דעכ"פ אינו עושה מעשה ממש ע"י גוש וגוף אלא מסתרס מאליו ע"י גרמא ואין לדמות פסול בקהל לאיסור מסרס ביד' בשבת ק"א אבל מ"מ בין לרש"י ותוס' ורמב"ם ליכא מאן דפליג דע"י חולי ושחין הוה ב"ש ואפילו נכרתו ב' מותר בקהל אפילו לכתחלה דדעת רא"ש יחידאה הוא ממש ואי נכרת אח"כ ביד' אדם ע"י רופא אחר שכבר נעשה בשר שהרופא גורדו קרוב לודאי לפע"ד שכשר אפי' לכתחלה ואם נפצעה א' ב"א ושוב ניטלה ע"י אדם לגמרי בין של ימין בין של שמאל רק שהנשאת היא בריאה ויפה ויכולה לפעול פעולת ב' הבצים כדרך של איברים הכפולים כשר להתוס' ונהי לכתחלה אין לסמוך אבל עכ"פ אין כופין לגרש וטוב להפרישם ולהודיעה עכ"פ דאית בהו פלוגתא ונהי דאין כופין לגרש מ"מ המה יחושו לנפשם ולא יזדקקו זה לזה וכמה דיות נשתפכו עד"ז בתשובת תומת ישרים סי' נ"א נ"ב וסי' ר"ב ואחר אחרון בסי' קכ"ה שגזר עליו שלא יזדקקו זע"ז בכה"ג יע"ש ומ"מ אין להחמיר כ"כ יע"ש.

אמנם בנידון שלפנינו יש לעיי' טובא שתחלת כאבו בא לו ע"י שישב בכח על החביות ואי ברי לנו שנפצעו אז ב"א היינו ממש כנ"ל אך בלי ספק אלו הי' בא לפנינו אז לא היינו מפרישי' אותו מאשתו כלל אפי' להחולקי' על ר"ת אטו כל מאן דכאיב לי' כאיבא בביעא נסתפק בפ"ד והיינו מוקמי' גברא אחזקי' שלא נעשה בו מעשה כלל ואף על גב שע"ז אח"כ נופח ושלט בו הבראנד עד שהוכרחו הרופא' לכרתו היינו מפני עצלותו שלא עשה לעצמו רפואה מיד עד שאח"כ ע"י צינים ופחים ואוירא דעלמא נחלה ועדיף טפי טובא משתיית כוס עיקר' והכא אפשר אפי' רש"י מודה דמקרי ב"ש ולא דמי לממזר וכשר לכ"ע ולר"ת ותוס' פשיטא דכשר למה שנ"ל עיקר גירסא שלימה ודלא כהרא"ש וא"כ עכ"פ אין לכוף להוציא אבל עכ"פ טוב לומר שהוא פלוגתא דרבוותא ולוקה על כל ביאה וביאה ע"כ טוב לו ולה אם יהי' פרושין וכמ"ש פר"מ הבקיאיות מתוס'.

זבחים ב' ע"ב אבל לכוף על הגירושין יש לחוש לגט מעושה ולחדר"ג לכוף אותה ות"ח כמותו עיניו בראשו ואין להאריך יותר הנלע"ד כתבתי וה' עמנו הכ"ד א"נ החותם יערגן יום א' ז' אלול קפ"ה לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ.

השואל ומשיב גם כתב לברר דיני גדרי פצוע דכא והאריך להתייר כדעת הים של שלמה

שו"ת שואל ומשיב

מהדורה א חלק א סימן קצב

פ' תבא שנתרי"ג בא אלי איש א' והוא צורבא מרבנן ובקש ממני לעיין בדינו שהוא נפל וניתק הכיס ויצא ממנו הרבה דם ודרש ברופאים בביטשאטש ופה לבוב וחתכו ותפרו הרבה ונשאר נקב בכיס ומאותו שביל שיוצא מי רגלים יוצא ג"כ ש"ז = שכבת זרע = ע"י הנקב הלז ושאל מה דינו אם מותר לבא בקהל ולפע"ד שכשר לבא בקהל דאף דאמרו בש"ס יבמות דף ע"ה בהא עובדא דאסתים גובתא דש"ז דשלא במקומה לא מבשלא וביאר הרא"ש בתשובה כלל ל"ג דכל דנסתם בידי אדם ע"י מכה אינו מבשל מ"מ כאן בנ"ד אינו כן והביצים והגיד הם כתיקונן ורק שהכיס ניקב אף שהש"ז יוצא ע"י הנקב מ"מ יורה כחץ ומבשלת וכשר ולפי שלא הבנתי היטב הציור ע"כ דברי מעטים וכאשר אחקור יותר אברר ברצות ד' והנה בהא דאמרו שלא במקומה לא מבשלה כתב הרא"ש דע"י חולי ולקוי בא דאלו ממילא לא גרע מכ"ש דבידי שמים כשר אף שאינו מוליד הנה חילק הרא"ש בין אם בא ע"י שמים מה שאינו מוליד או שבא בידי אדם ע"י חולי ודבריו מוכרחין דאל"כ יקשה מעקר בבירור ואפ"ה מותר לבא בקהל אף שהרופאים מעידים שא"י להוליד אלא שלפ"ז תמוה בהא דאמרו ביבמות דף ס"ד דכמה סבי אעקרו מפרקיה דר"ה וקשה א"כ כיון שאינם ראויים להוליד שוב לא לא היו רשאים לישא אשה והרי מצינו שם שאמר ר"א אי זכאי הוה לי מקמייתא ואמרו

שם דדחי להו משום דאעקרו קשה אם אעקר שוב לא היה רשאי לישא והיו / והיה/ לו לומר הדין הן אמת דרש"י כתב שם דהוא חולי מעצירת השתן ואם כן הרי בחולי נחלקו הפוסקים אי מקרי ביד"א =בידי אדם= או ביד"ש משם ראייה דמקרי ביד"ש מיהו לשיטת הרא"ש דחולי הוה ביד"א וגם ברש"י נסתפקו הב"ח והב"ש איך ס"ל ועיין מ"ש בגליון הב"ש שלי וא"כ יקשה לרש"י ג"כ וגם קשה אם נימא דכל שא"י להוליד פסול לבא בקהל א"כ בהא דאמרו בחולין דף מ"ה חזיא דשריא לרישיה ואמר נתמזמז מוחי דדין ואמרו שאינו מוליד וא"כ היה לו לאביי לומר שיגרש את אשתו ושם היה ע"י לקוי וגם היה להם לפוסקים להזכיר זאת מיהו יש לדחות דדוקא בכלי הולדה הוא דפקדה תורה על פצוע דכא וכרות שפכה לא מה שנתמזמז מוח שע"י סבה רחוקה שבא ממוח עי"ז אינו מוליד כל שעכ"פ כלי הולדה הם שלימים והיה ראוי להוליד מצד הכלי הולדה אפשר דכשר והנה בהא דאמרו ביבמות דף ע"ד אימא מראשי /מראשו/ ומשני מדלא מנה ב' דורות וקשה אכתי נימא מראשו והיינו נתמזמז מוחא דאינו מוליד והוא קושיא נפלאה וצ"ל דזה לא מקרי פצוע דכא דנתמזמז היינו נתרוקן מוח ועכ"פ צריך להבין מה בכך שאינו יכול להוליד מ"מ למה לא יכשר לבא בקהל וצ"ל כיון דספק פ"ד כשר לבא בקהל א"כ כל הני דנעקרו אינו דבר ברור שלא יולידו דמצינו כמה עקרות שנפקדו וגם כמה עקרים שנפקדו ואבותינו הקדושים נפקדו אף שאברהם אבינו היה עקר וכן יצחק א"כ שוב הוה ספק פ"ד וכשר אבל מה דאינו מבשלה שלא במקומה זה ברור שלא יוליד ואסור ופצוע דכא כלם לא נאסרו רק משום שאינם ראויים להוליד וא"כ שלא במקומה לא מבשלה ואינו מוליד בודאי ועיין בשו"ת הרא"ש כלל ל"ג הובא בב"י שנסתפק שם אם ראוי להוליד והדבר תמוה דא"כ למה הוצרך להכשיר משום דהוה בידי שמים הא ספק פ"ד כשר אמנם נראה דשם היה המעשה שלא היו לו רק ביצה אחת וא"כ הרא"ש לשטתו דחולק על ר"ת וכתב דר"י בר"י בידי שמים מיירי אבל בידי אדם לא גרע מאסתות גובתא דכל דאינו מוליד פסול ע"ש וא"כ שפיר הוכרח לומר דביד"ש הוה. ובזה נראה לפע"ד דמה שחידש הרא"ם והסמ"ג בלאוין קי"ז וקי"ח דמה דאמרו שלא במקומה לא מבשלה היינו שהולד שהוליד ע"כ ממזר הוא אבל האיש כשר לבא בקהל הנה תלוי בזה דאם נימא דר"י בר"י דהמכשיר בניטל ביצה אחת אף בידי אדם אף דאינו מוליד הוא כמ"ש ר"ת ודעימיה וא"כ ממילא לא הקפידה תורה על ההולדה רק שלא יהיו פ"ד וא"כ כשנסתם שביל הזרע כיון שאינו לא פ"ד ולא כרות שפכה ולא דך כמ"ש רש"י א"כ אמאי לא יוכשר לבא בקהל ולכך היראים דהוא תלמידו של ר"ת דס"ל דניטל כשר אף שאינו מוליד וכ"כ הסמ"ג שם ממילא

גם נסתם ש"ז ג"כ כשר אבל לשיטת הפוסקים דס"ל דניטל ביצה אחת פסול כל שהוא בידי אדם ממילא גם בנסתם ש"ז כל שאינו מוליד פסול וז"ש הרא"ש בתשובה לאחר שכתב דבידי אדם פסול הביא דברי הסמ"ג שפירש דאהולד קאי והיינו דהסמ"ג ס"ל דגם בידי אדם כשר אף שאינו מוליד וראיתי ביראים מצוה קצ"ט ורי"ש שכתב שם דעל האיש לא נחלקו שדברי הכל מותר לבא בקהל שאינו לא עקר ולא כרות שפכה והדבר תמוה דעקר ודאי הוה שא"י להוליד וכ"כ בעצמו אח"כ ראה מבכורות דף מ"ד דאמרו דניקב זה לזה ונמצא עקר ולא גרסינן ונמצא כרות שפכה וע"כ שאינו כרות שפכה הרי דעכ"פ עקר הוה ומצאתי בסמ"ג שגרס בדבריו שם שאינו אלא עקור וכן נכון ועכ"פ מבואר שמחלוקת זה הוא מחלוקת קמאי בענין בעל ביצה אחת ולפ"ז לפי מה דמקילין בניטל ביצה אחת א"כ ע"כ דלא קי"ל דתלוי בלידה א"כ ה"ה בזה אמנם לכאורה ז"א דהרי אנן דמקלינן הוא משום דבעל ביצה אחת אפשר שמוליד וכן העיד ביש"ש שמה שחותכין הרופאים יוכל להוליד א"כ מזה אין ראייה על מה שא"י להוליד אם כשר אבל באמת המעיין בתוספ' יראה דר"ת עיקר סמיכתו על הירושלמי ובירושלמי מבואר שאינו מוליד ואפ"ה כשר וא"כ לדידה כשר אף שאינו מוליד וממילא גם בגובתא כשר האיש ולפע"ד נראה דגם לר"ת לא היה ברור שגם בידי אדם יוכל להוליד בניטל ביצה אחת רק כיון דהירושלמי מכשיר אף שא"י להוליד לכך סמך ע"ז דעכ"פ ספק פ"ד הוא וכשר וא"כ לא מסתבר לומר דצא וחזור על הבנים דהא אפשר דיכול להוליד ולפע"ד יש להוסיף בזה דבאמת הא דשלח שמואל צא וחזור אחר בניו מאין הם אף דרוב בעילות תולין בבעל היינו משום דאיכא רוב כנגדו שרוב הנקבים אינם מולידים וגם נראה דלפמ"ש הרש"ל בפסחים דף פ"ח גבי הושע דבזקן ל"ש רוב בעילות אחר הבעל דתש כחו א"כ כל שא"י להוליד משום שניקב והוא תש כח שוב ל"ש רוב בעילות אחר הבעל אבל בניטל ביצה אחת דהוא בריא כשאר ב"א הבריים וא"כ פשיטא דשייך לתלות ברוב בעילות אחר הבעל ודו"ק היטב ובזה נראה לפע"ד לפרש הא דאמרו כל שאין לו אלא ביצה אינו אלא סריס חמה וכשר ופרך סריס ס"ד ומשני אינו אלא כסריס חמה וכשר והדבר תמוה לאיזה ענין תלה הך דניטל דהוה כסריס חמה ולפמ"ש א"ש דלשני הפירושים עולה יפה דאם נימא דכשר אף ביד"א שפיר הוצרך לומר צא וחזור אחר בניו מאין הם דהא באמת רוב בעילות אחר הבעל וא"ל דתש כח דז"א דהרי הוא כסריס חמה שלא שייך לומר רוב בעילות אחר בעל ואפ"ה כשר וה"ה זה וע"ז פריך סריס חמה ס"ד והיינו דשם היא באמת אינו ראוי להוליד ואין יתלה ניטל ביצה אחת בזה ולכך אמר כעין סריס חמה דכמו דסריס חמה כשר כמו כן

זה כשר וז"ש הרי הוא כסרים חמה וכשר והיינו לענין הכשרות תלוי בסרים חמה דכשר כמבואר בדף ע"ח ולהפוסקים דאינו מוליד ואפ"ה כשר אם כן א"ש ומדמה לסרים חמה ודו"ק היטב.

והנה דברי היראים והסמ"ג תמוהים לפי עניות דעתי דמה שהביאו ראה מבכורות דף מ"ד דאמרו דניקב זה לזה ונעשה עקר ולא קאמר דהוה כרות שפכה אני תמה על עצמי דמה ענין זה לזה שאני נסתם דזה השביל של ש"ז נסתם לגמרי ואפיק על ידי השביל של קטנים אם כן הוה פסול אבל אם ניקבו זה לזה הוה כמטיל מים בשתי מקומות דכשר והוא הדין ביוצא שכבת זרע גם בשביל של מי רגלים וצריך עיון ועיין בשאלות תשובות הגאון שאר בשרי מהר"ז ז"ל בבית אפרים חלק אהע"ז סי' ב' ג' ד' מה שהאריך בענינים אלו.

עוד נראה לי לכאורה היתר חדש דבאסתם גובתא דהטעם הוא לפי שאינו מוליד א"כ לכאורה זהו כשלא קיים פו"ר = פריה ורביה = עדיין אבל כל שקיים פו"ר א"כ למה יצטרך לגרש ומה בכך שאינו מוליד והש"ס מייירי באם רוצה להנשא ואסרו ומיהו גם זה ממנ"פ אם א"י להוליד א"כ למה לא ישא אשה וצ"ל דמשום האשה אסרו דגם אשה מצווה בשבת אף שאינה מצווה על פו"ר או כשהיא טוענת בעינא חוטרא ומרא אבל כל שכבר נשא למה יצטרך לגרש בשביל שבת דידה והרי באם הוא עקר אין כופין בזה"ז ובשלמא פ"ד = פצוע דכא = וכ"ש דהתורה אסרה מגזה"כ ולא תלוי בלידה ודעת הלבוש להיפך דפ"ד יוכל להוליד ואפ"ה פסול לבא בקהל וא"כ כיון שהוא גזה"כ שפיר כופין לגרש אבל כל שאינו לא פ"ד ולא כ"ש רק שא"י להוליד א"כ למה נכוף אותו לגרש ולא נימא דנסתחפה שדהו ואף דבאשה ל"ש לומר לה מזלה גרם כמ"ש התוס' בכתובות דף ב' ע"ב ד"ה מציא מ"מ לענין לידה חזינן דאינם מקפידים בזה"ז בחו"ל וא"כ גם כאן לא קפדינן ואף אם לא קיים פו"ר מ"מ הא כל שיש לספק שהוא כ"ש א"כ לא יוליד ול"ש מצות פו"ר וא"כ אדרבא אם לא יגרש אולי יוליד ולכאורה יש לומר דהאיסור הוא שהרי כ"ש אינו חולץ ואינו מיבם וא"כ יוכל לצמוח מזה ריעותא מיהו באמת אם בעלו קנו כמבואר ביבמות דף כ' וא"כ כל שכבר נשא ונסתם הגובתא נראה לפע"ד דכשר בדיעבד וליכא חשש ודו"ק.

וראיתי בספר עצי אלמוגים סי' ה' ס"ק י"א שכתב בשם הלבוש אם הזרע יוצא משני מקומות ממקומו וממקום יציאת מ"ר = מי רגלים = הרי ניקב שביל של זרע ואפשר שפסול שאפשר שאין הזרע מתבשל כך ויש להחמיר ע"ש

ונדחק שם מאין יצא לו לבעל הלבוש כן ולפע"ד ראייה ברורה דאל"כ קשה מה שהקשיתי למעלה דמה ראייה מהא דאמרו ונמצא עקר ולא כ"ש = כרות שפכה = והא שם ניקב זה לזה ויוצא משניהם וע"כ דגם בזה נפסל ול"ד למטיל מים מב' מקומות דמה בכך שמטיל מים בזה השביל של ש"ז אבל הזרע אינו מוציא רק באותו שביל ומבשל אבל אם מוציא הזרע בשביל של מ"ר הרי אינו מבשל ולפע"ד מזה ראייה ברורה להלבוש דלדעת החולקים על הרא"ש והסמ"ג ע"כ בזה הוה דין דאיסתם גובתא ודו"ק היטב כי הוא ראייה נפלאה ולבושי' כתלג חוור. וראיתי לש"ב הגאון מטארניפאל בעל ספר יהושיע /יהושע/ שהקשה להסוברים דחולי מקרי בידי אדם מהא דאמרו ביבמות דף ע"ט ע"ב א"כ אין לך אשה שכשרה ליבום שלא נעשה בעלה שעה אחת סריס חמה קודם מיתתו הרי דאף ע"י חולי מקרי סריס חמה ואני תמה על תמיהתו דבאמת חולי לא מקרי בידי שמים אבל שם לא תלוי אם הוא בידי שמים או בידי אדם (ושם תלוי כל שהיו לו שעת הכושר לא מקרי סריס חמה) וא"כ שפיר אמרו דאם נימא דאף בהיו לו שעת הכשר נמי איקרי סריס חמה א"כ אין לך אשה שכשרה (וסריס אדם לא מה שנעשה בידי אדם רק מה שהיו לו הכשר) ובזה ניחא הא דאמרו שם אח"כ ה"ד סריס חמה אמר ר"י כל שלא ראה שעה אחת בכשרותו והוא תימא דמה זו שאלה ומה זו תשובה הא מפורש במשנה דסריס חמה שלא היו לו שעת הכשר ולפמ"ש א"ש דזה דמפרש הש"ס דלא נימא דסריס חמה היינו בידי שמים והיינו שנולד כך אבל בחולי לא מקרי סריס חמה ומה דאמרו שלא היו לו שעת הכושר היינו שנולד כך ולזה מפרש שלא ראה שעה אחת בכשרות וא"כ אף ע"י חולי כל שנולד חולי מקרי סריס חמה שוב ראיתי שהלח"מ פ"ב מאישות הלכה י"ד ביאר כן בהדיא דגם ע"י חולי נקרא לענין זה סריס אדם והיינו שפרט הרמב"ם דכל שחתכו או נתקו אף שעשו כן ע"י חולי מקרי סריס אדם אף שלענין סריס דעת הרמב"ם דכל שהיו ע"י חולי מקרי ביד"ש כמ"ש בפט"ו מא"ב הלכה ט' אבל כאן תלוי בלא ראה שעת הכשר והוא הדבר אשר דברתי ובספר יהושיע הנ"ל תמה על הלח"מ דסותר דבריו שבה' א"ב פט"ז הנ"ל ולא ידעתי דא"כ קשה עליו מדברי הש"ס אבל באמת אין עניינו לכאן ואדרבא לדעתי מכאן יצא לו לרמב"ם דבכ"מ מחמת חולי נקרא ביד"ש ורק כאן בשביל שתלוי בראיית שעה אחת בכשר הוא דאמרו כן ולבי אומר לי כי מה שהרמ"א החמיר בניטל ביצה אחת הוא לפי שנסתפק בדעת ר"ת אי סמך ע"ז שמולידין בביצה אחת או שאף שאין מוליד כשר כמ"ש ר"ת בשם הירושלמי ולפ"ז כל שאינו מוליד הרי הרא"ש חולק וכתב דהך דגובתא היא לפי שאינו מוליד הרי לא סמך ע"ז אבל באמת לפי שיטת

היראים והסמ"ג דאף שאינו מוליד כשר וגובתא עיקר הפלפול הוא על הולד שגם באין לו רק ביצה אחת נוכל לסמוך ג"כ ע"ז ויש ס"ס = ספק ספיקא = שמא מוליד ואת"ל אינו מוליד מ"מ כשר ודו"ק היטב. שוב הגיד לי האיש הנ"ל הצורבא מרבנן דהמעשה הוא כך שיש שני שבילים שביל של מי רגלים ושביל של ש"ז ובאותו מקום שפוגעים יחד כשיוצאים לחוץ שם יש לו נקב ולפע"ד ברור דבכה"ג הזרע מבשלת במקומה רק שאח"כ פוגעים ביחד ויוצאים לחוץ בכה"ג נראה לפע"ד דיוכל להוליד ועכ"פ ספק פ"ד הוא בודאי וכשר ועכ"פ להוציא עי"ז בודאי א"א וקשים גירושין אח"כ הגיד לי השואל הנ"ל שהענין הוא כך משבילי הבצים יורד הזרע אל שביל הגיד שקורין הרופאים אהרין רער והיינו קנה השתן אשר בשביל הזה יחדיו יעבורו הזרע והשתן ואותו קנה השתן ניקב וכאשר נפל נצרר הדם בתוך קנה השתן ויצא דם הרבה דרך קנה השתן והנה במ"ש דהוה ספק פ"ד הנה אף חכמים לא החמירו דבאותו דלאו בר אולודי לא גזרו חז"ל וכמ"ש הרב הגאון מראדיוויל הובא בשו"ת נו"ב מהד"ק חלק אהע"ז סי' וא"ו ובאמת שאם נימא דפ"ד אף שיכול להוליד מ"מ פסול כמ"ש הלבוש א"כ ל"ש לומר דלאו בר אולודי אך כבר דחו האחרונים דברי לבוש וגם הארכתני בזה. וכעת נ"ל ראייה ברורה דלא כלבוש דהרי כרות שפכה ודאי אינו מוליד כדאמרו ביומא דף למ"ד /ל' / שמצוה לשפשף כדי שלא יאמרו שהוא כרות שפכה ומוציא לעז על בניו והרי אין בין פצוע דכא לכרות שפכה אלא הלכות הרופאי' כמבואר בספרי וירושלמי ועיין נו"ב שם ואם איתא הא שאני ושאני דכ"ש = דכרות שפכה = אינו מוליד ופ"ד = ופצוע דכא = מוליד ונ"מ לענין הולדות שלא לומר חזור אחר בניו מאין הם וע"כ דפ"ד ג"כ אינו מוליד ועיין נדה דף י"ג ועכ"פ בנ"ד שהפסול הוא בשביל שאינו מוליד בודאי לא גזרו בספיקן.

וראיתי בנו"ב שם שכתב ראייה דר"י מכשיר אף שאינו מוליד דאמר הרי הוא כסריס חמה והרי סריס חמה אינו מוליד ובאמת רש"י הרגיש וכתב דהוה כסריס חמה דהיינו כיון שאינו פצוע ולא דך ולא כרות ורק דהפסול הוא בשביל שאינו מוליד וכמ"ש גבי גובתא דהפסול בשביל שאינו מוליד אבל שם היא בידי אדם וכאן דהוא בידי שמים כשר ומבואר כהנו"ב ונסתייע דבריו וע"כ נסתייע כל מ"ש בזה ודו"ק. והנה המעייין בלשון הברייתא שחשב החמור חמור תחלה ימצא מזה ראייה למה דמבואר /ביו"ד / בסי' מ"ד גבי כוליא דהמסמסה טריפה ומכת חרב דינו כלקתה הכוליא ועיין ש"ך שכתב דמכת חרב היינו בכל ואין דינו כנחתך וגם לא בעי נבקעה לשנים והדבר מבואר כאן שהרי בנפצעו פירש"י מכת חרב

וסכין אלמא דגרע מנחתך וגם לא בעי נקבעה לשנים ולכך אמרו אפילו ניקבו והיינו דנקבו כשר שם בכוליא לענין טרפות אבל לענין פצוע דכא אף זה בכלל שאין כלי הולדה שלימים ולזה אמרו אפילו נמקו ופרש"י מחמת מכה נמקו והוקטנו מאיליהן ומזה ראייה למ"ש מהרש"ל והובא בט"ז וש"ך שם סעיף וא"ו/ו' דבכוליא כשר כשהוקטנה מיהו שם מיירי שהוקטנו עד שלא נשאר כלום וכאן מיירי שהוקטנו ונשאר ועכ"פ הוא רבונתא יותר מנקבו דהא הוה ע"י חולי והוה בידי שמים ובזה יש לי לומר דמ"ש אפילו חסרו ופרש"י כ"ש ולפמ"ש י"ל דלמהרש"ל כל שהוקטנו וחסרו לגמרי כשר טפי ואם כן אפילו חסרו קאי על נמקו שאפילו חסרו לגמרי כאן הוה פ"ד בזה אף שבכולא כשרה ובאמת למאן דס"ל דע"י חולי כשר צ"ב הך נמוק דהיה ע"י מכה למה פסול וצ"ל דמיירי שהמכה בא ע"י אדם ועדיין צ"ע דעכ"פ ההקטנה נעשה מאליו ועיין בית מאיר וצ"ע. הן אמת שלא ראיתי לרבינו שהזכיר הך דנמוקו שהוא לא כתב רק נכרת או נפצע או נדוך או שחסרה או שנקבה ואלו נמיקו/נמוקו/ לא קתני וצ"ע כי אולי פירש נמוק ג"כ ע"י אדם שהכהו קוץ והתחיל ע"ז ההמקה וצ"ע על הה"מ והכ"מ שלא הרגישו כלל בזה. והנה היש"ש פרק הערל סי' ח' חידש דגם הרמב"ם ודעימיה מודים במה שכורתים עכשיו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף ויודעים לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד ואינם מקלקלים החוטים ושביל הזרע הולך כתקנו אין בידינו לפוסלו כל עיקר ולא אסרו בנכרת רק אם כרת כדי שלא יוליד או שנכרת מחמת חולי שבא כבר בביצה שהיה בהכרח להכריתו ע"ש והנה אף שקיימו וקבלו כלם דברי היש"ש וגם אני סמכתי כ"פ על דברת הרש"ל אבל כעת לא זכיתי להבין דבריו דמ"ש לחלק בין כרתו שלא יוליד או שכרתו מחמת חולי שהיה כבר בביציו לבין כרתו מחמת אבן לא זכיתי להבין וכפי הנראה מחלק בין אם יכול להוליד או לא ובאמת כל סמיכתו על ר"ת והרי"ר"ת לפי הירושלמי מבואר דאף שאינו מוליד כשר כל שביצה אחת על מתכונתו ומ"ש לחלק במה שנולד כבר חולי בביציו לא זכיתי להבין דאדרבא אם בא ע"י חולי מכבר הרי ע"י החולי היה בידי שמים לשיטת הרמב"ם ועכ"פ בא ע"י חולי ולמה יגרע וגם מה נ"מ בין חולי מחמת אבן או שהיא מחמת חולי בביציו. שבתי וראיתי שיש להסביר סברת הרש"ל דהנה כבר הבאתי לענין ניטל הכליות דמבואר בש"ע ס"ו/ביו"ד סי' מ"ד/ד דדוקא ניטל ביד או שנברא כך אבל כל שניטל ע"י חולי שנתקטנו אף שגמרו ונמוקו לגמרי במה יתכשרו כל שכבר נאסרו והרש"ל חולק דדוקא בידי אדם הוא דלא מהני שיחזור להכשירו אבל ע"י חולי כשר ולפ"ז זהו שמחלק דאם הכריתה היה ע"י שהיה לו חולי בביצים וא"כ כבר התחיל לקמוט ולהתקטן איך תחזור

להכשירו ע"י הכריתה ואף שבידי שמים כשר כאן שהכריתה הוא בידי אדם הוה כמו בצומת הגידין אבל אם החולי הוא מחמת האבן א"כ לא התחילו בביצים חולי כלל ולא נפסל כלל שפיר חוזר להכשירו ואף שהיא בידי אדם הא זה שכורת אינו כורת מה שהתחיל להתפסל וכל שכורתו בבת אחת הרי שפיר חוזר להכשירו דהא הפסול לא התחיל כלל וזהו מה שאמרו בירושלמי וספרי דאין בין פ"ד לכ"ש אלא הלכות רופאים שפ"ד חוזר והיינו באם לא בא מחמת שהיה לו חולי בביצים שאז מה שכורת כעת ביצה אחת הוא כורתו בבת אחת ולא התחיל הפסול אבל כל שהיו לו חולי בביצים כיון שהתחיל הפסול שוב פסולו אינו חוזר להכשירו מיהו לשיטת הרמב"ם דחולי הוה ביד"ש = בידי שמים = עדיין קשה דאף שהיה חולי בביצים מ"מ החולי הוה ביד"ש ואפשר דע"כ לא הכשיר הרמב"ם חולי רק שמתחלתו ועד סופו היה ע"י חולי כמ"ש הרמב"ם שחלה ובטלה ממנו האברים האלו אבל כל שכרתו זה באמת בידי אדם אף שנטלו לגמרי וניטל כשר בביצה אחת מ"מ כל שסופו בידי אדם פסול ודוקא ניטל לגמרי ע"י רופאים שחתכו האבן דלא התחיל הפסול כלל בגוף האבן אז כיון שיכול להוליד זה כשר ובאמת שזה דחוק לפע"ד בדברי הרמב"ם אבל לדברי ר"ת שמכשיר בנטל נלפע"ד ברור דדוקא כשניטל לגמרי אבל אם התחיל לטול מקצת ואח"כ נטל מקצתו האחר נלפע"ד כל דכבר נפסל דניטל מקצתו גרע והוה כנפצע או שנחסר ולא יתכשר אח"כ וזה נלפע"ד בכוונת הירושלמי בלבד שלימין שנדחקו התוס' ולפמ"ש א"ש דהכוונה שיהיה ניטל בשלימותו ולא מקצתו ובזה נלפע"ד מה שהגירסא לפנינו בתוס' אין כרתי ובירושלמי הגירסא אין בתרי והנה בירושלמי פירשו שא"ל שתהי' יודעת שלא יוליד וזה ראייה ברורה למ"ש למעלה דמה שאינו מוליד אין פסול בעצם רק שהאשה יכולה לטעון בעינא חוטרא לידא אבל לפמ"ש אין כרתי א"ש טפי דהיינו שאמר שיכול לירות ולהסיר ביצה אחת רק שלא יוליד והנה לפי הירושלמי שאמר דשלא יוליד ואם הגירסא אין כרתי מבואר בהדיא דלא כהיש"ש שהרי אמר שיכרת אף שלא יוליד וא"כ ע"כ שכרת באופן שלא יוליד והחולי הי' בביצים ואפ"ה כשר ובזה נלפע"ד לשון הירושלמי שאמר מאן דאמר ביד"א פסול ובידי שמים כשר ריב"ב היא ומאן דאמר בין ביד"א ובין ביד"ש פסול רבנן ומזה תמיהו הרא"ש והריטב"א על ר"ת דמבואר דריב"ב לא מיירי רק ביד"ש והיש"ש נדחק שם ולא העלה ארוכה ולפע"ד דבר נחמד דהנה יש להסתפק למאן דמכשיר ע"י חולי אם מתחלתו בא ע"י חולי ואחר כך בא ע"י אדם אם כשר וכ"כ בשם הרש"ל שפסול וכתבתי שאף הרמב"ם מודה בזה ולפ"ז למה דאמר לריב"ב אין כרתי את שרי' לי והוה ידעת דלא מוליד מבואר דאף בזה מכשיר והיינו דגם

זה מקרי ביד"ש כיון שתחלתו בא ע"י חולי ולכך מוקי לה כריב"ב אבל הש"ס מסיק דאף לרבנן בזה כשר והיינו דזה התרצן ס"ל דחולי כשר וע"ז אמר דאף דאח"כ הוה בידי אדם מ"מ הרי שעלת חטטין מי מחכך ומי מסמית הרי זה ביד"א כבידי שמים וכשר ויתכן יותר דאם נימא דהרמב"ם שמכשר ע"י חולי גם כשסופו בא ע"י אדם כגון שכרתו אפ"ה כשר ואם כן להס"ד דס"ל דחולי מקרי ביד"ש רק מה שכרתו אח"כ זה הפסול ולריב"ב זה כשר דתחלתו ביד"ש ועל זה חידש הירושלמי דבכה"ג הוה לרבנן ג"כ כשר דתחלתו ביד"ש ודו"ק היטב ועיין בתוס' ד"ה כרות שפכה שהקשו דלמה נקט כריתה בגיד ופציעה בביצים הא הדין שוה ולפע"ד דבאמת הדין שוה אלא דלענין מומא מחלק הש"ס בבכורות דף ל"ט במעוך וכתות לבין נתוק וכרות אף דלענין סירוס אין חילוק ועיין תוס' שם ד"ה כלן עכ"פ לכך נקט כרית' בגיד ופצוע בביצים ודו"ק.

וכן כתב בתשובות עין יצחק להתיר לאיש שכרתו לו ביצה אחת והאריך בנידון זה

שו"ת עין יצחק

חלק א אבן העזר סימן י

נשאלתי ע"ד איש א' דמחמת חולי נפצעה לו ביצה הימנית ונעשה גדול כמו ככר וחתכו לו הרופאים את הביצה ונסתפקו אם מותר לו לדור עם אשתו או לא.

א. תשובה בקצרה כי דעת הר"ת להכשיר אף בנכרת לו ביצה אחת. אך הטור כתב דדוקא אם הנשוארת הוא של ימין. אבל היש"ש הוכיח דלשיטת הר"ת אין לחלק בין של ימין בין של שמאל דבכל גווני כשר בנכרת א' מהם. וכן ראיתי בתשובת הגאון מוהר"ח צ"ל מוואלאזין שכתב לסמוך על דעת הרש"ל הנ"ל. והוכיח כן בשם בעה"ת דלר"ת אין לחלק ביניהם. אך יש בזה פלוגתא דרבוותא דלשיטת הרמב"ם והרא"ש דמחמיר בנכרת א' מהם בידי אדם ע"כ אין מקום

להקל לשיטתו בנ"ד. עכ"ז יש לצרף עוד ספק בנ"ד לפי מש"כ היש"ש לפרש למה דאמרו בירושלמי מי שעלתה חטטין מי מחכך בה או מסיית וה"ה בידי אדם כמו שהוא בידי שמים. דאף דהגמר הוא ביד"א מ"מ כיון שמתחילה שלט ביה החולי עד שמחמת זה הוכרח לכורתו הו"ל כמו ביד"ש וכשר. ופירש כן לדברי הרמב"ם שכתב או שנוולד בהן שחין והמסה אותו או שכרתו ה"ז כשר. דהכוונה או שכרתו דאף אם כרתו בידי אדם מ"מ כשר. ואף דנימא דפליגי בזה תנאי בירושלמי אם מקרי כה"ג ביד"ש או ביד"א מ"מ יש לפסוק להקל כיון דאמרו שם בירושלמי כולה דרבנן הרי שעלה חטטין כו' דמשמע דדוקא לרבנן אמרו כן אבל לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן ב"ב מכשיר בזה. א"כ להסוברים כר' ישמעאל משום ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה כמש"כ הראשונים שם. א"כ שפיר יש לפסוק להקל בזה כר' ישמעאל. והדברים ארוכים. ויש לנו לדון ספק ספיקא בזה להתירא. ספק א' שמא הלכה כר"ת ובפרט דהב"ח כתב דהסומך על הר"ת וסייעתו אין למחות בידו. ועכ"פ יש לנו לצרפו לספיקא דדינא. ואת"ל כהחולקים על הר"ת ומפרשים דר' ישמעאל מייירי ביד"ש דווקא אכתי יש לדון לספק שמא היכא דהותחל ע"י חולי אף דאח"כ שלט בו ידי אדם מ"מ נקרא בידי שמים וכשר דהא עכ"פ יש לדון בזה לספיקא דדינא א"כ ה"ל ספק ספיקא להקל.

ב. אך אכתי יש לפקפק בנ"ד ולומר דאף לשיטת הר"ת דהתיר בנכרת ביצה אחת מ"מ הא מבואר בטור דדווקא בנכרתה שלמה אבל נפצע ואח"כ ניטלה פסולה אף להר"ת. ובפרט לפי מה דנתבאר בשם היש"ש דמפרש להירושלמי דבשלמין היינו שהיתה שלמה ולא של ימין. א"כ בנ"ד דהיתה נפוחה וגדולה כמו ככר י"ל דמקרי כמו נפצעה דפסולה אף בנכרתה אח"ז. ועכ"ז גם בזה יש לדון להקל לפי הכרעת הב"ח להלכה דע"י חולי הוי ביד"ש וכשר וכן כתב היש"ש להקל ע"י חולי. וכן מצאתי בהגהות תוס' יום טוב אשר נדפסו בחמש שיטות להרשב"א סוף מסכת קדושין שכתב דלדינא יש להקל ע"י חולי. וכן דעת הפר"ח ליו"ד סי' לו. וכן משמע בדעת הב"ש סי' ה' ס"ק י"ב. וכן ראיתי בתשובת הגאון מו"ה חיים זצ"ל מוואלאזין שהכריע להקל דע"י חולי הוי כמו ביד"ש. וכן בתשובת משכנות יעקב סי' ג'. ובפרט לפי מה שכתבתי בקונטרס אחד לבאר בארוכה עפ"י דברי הלבוש מילתא חדתא שלא העירו האחרונים דדווקא באם אירע לו החולי בגופו ועי"ז נתקלקל ביציו או הגיד בזה יש מקום להחמיר ולומר דזה הוי כמו בידי אדם. אבל היכא דהקלקול בא מיד בהתחלה לאברי הזרע ע"י איזה חולי בכה"ג גם הרא"ש מודה דכשר דזה מקרי ביד"ש. והארכתי בעז"ה לבאר כ"ז בטוב טעם

במק"א וקשה עלי מלאכת הכתיבה להעתיק כעת. ע"כ בנ"ד שנתקלקלה הביצה ע"י חולי דהותחל בהביצה בכה"ג י"ל דגם הרא"ש מכשיר וע"כ שפיר מקרי בנ"ד ביד"ש. ולכן אם נכרת הביצה אח"ז שפיר יש לנו להקל לשיטת הר"ת משום דדווקא בנפצע בידי אדם כיון שנפסל בזה כתבו דלא מהני מה שנכרת משום דאין פסול חוזר להכשירו. משא"כ בכה"ג דמקרי כמו ביד"ש א"כ לא נפסל מעולם. וע"כ שפיר יש לדון להספק ספיקא שכתבתי להתיירא. וכש"כ לפי מה שהעלה הגאון ר"ח צ"ל מוואלאזין בשו"ת בשם בעה"ת דלשיטת הר"ת מקילין אף בנפצע ביצה אחת. וא"כ הרי הוא כשר מעיקרא.

ג. וגם יש לצרף לספיקא בנ"ד מה שכתב הבית מאיר להסתפק דאם נחלה עד שמוכרח להנטל ביד"א כדי שלא יחלה יותר עד שמכח זה עומד ליקצץ וניטל ביד"א דיש לדמות זה למאי דקיי"ל כר"ש דכל העומד ליגזוז כגזוז דמי וחשוב בידי שמים וכשר. והחתם סופר סי' י"ז כתב סברא דאם כבר נתמסמם הביצה ונתבטל ע"י חולי והי' כלא היה ועומד להתבטל ולהתמסמם מאליו והרופא מיהר לעשותו בהא לית דין ולית דיין/ דשרי להסוברים דע"י חולי מקרי ביד"ש וכדברי יש"ש בפשיטות כו'. וכן משמע בפשיטות מדברי כל הגדולים כו' אלא דהם חשו להסוברים דחולי חשוב ביד"א כו' עכ"ל החתם סופר. א"כ לפי מה שכתבתי לעיל דהכרעת הפוסקים הנ"ל להקל ע"י חולי ע"כ שפיר יש לנו לסמוך על סברת החתם סופר הנ"ל להקל בנ"ד. וכעין זה אי' ביו"ד סי' מ"ח סעי' ה' דנתמסמם חשוב כניטל וכמבואר בחולין (דף נ"ב). וה"ה בנ"ד דנעשה כמו בשר מת ולא הרגיש שום כאב בעת שחתכו הביצה כמו שאמר לי בעצמו וע"כ בוודאי חשוב כמו נתמסמם דחשוב כבר כמו ניטל אף מקודם שחתכו הביצה והוי לי' שפיר כמו עובדא דהחתם סופר דיש לדון לסברתו הנ"ל. ועוד דאף אם לא הוי כ"ז רק לספק אחד ג"כ יש לדון להתירו לדור עם אשתו עפ"י מה שכתבתי בספרי באר יצחק ח' אה"ע סי' ד' ענף א' לדון דספק פצוע דכא מותר לבא בקהל. ומה שהקשה הגו"ב במ"ק סי' ו' ע"ז מירושלמי פ' הערל כו' תרצתי את זה שם בעז"ה בטוב טעם ע"ש. ע"כ הוי זה היתר נכון בנ"ד ובפרט דנשואה לו האשה מכבר כמו בנ"ד. וראיתי בדרוש וחידוש של הגאון רע"א צ"ל בהשו"ת בסוף הספר שכתב להעיר דספיקא דדינא אינו בכלל הספק דאף דנימא דספק פ"ד מותר בקהל מ"מ י"ל דספק בדין שאני ע"ש. ולענ"ד נראה להוכיח דלא כדבריו אלא היכא דמיעטה התורה להספק דה"ה גם ספיקא דדינא או ספיקא דפלוגתא נתמעט. דהא איתא בבכורות (דף נ"ח) אמר רבא לדברי בן עזאי נולדו לו בחמשה באב וה' באלול

וחמשה בתשרי כונסן לדיר להתעשר ונוטל כו' והשאר פטורין כו' עשירי וודאי אמר רחמנא ולא ספק הרי להדיא דכיון דמיעטה התורה לעשירי ספק דה"ה ספיקא דדינא לבן עזאי דמספקא ל' אם הלכה כר"מ או כר"ש נתמעט. וה"ה במה דממעטין לספק פצוע דכא דגם ספק בדין נתמעט. ויש לי להאריך בזה אך מפני חולשתי וטרדתי קצרת.

ד. ולדינא בנ"ד נראה להתירו ולא להפרישו מאשתו וכפי שנתבאר. ויש לנו לסמוך על דברי תשובת הגאון מרן מוה' חיים זצ"ל מוואלאזין שכתב להיתירא בעובדא כזה. ונ"ד עדיף מדהתם דהא שם כתוב שנעשה כן לפי שנפל בדרך הליכתו לארץ ומחמת זה הוכה בביציו עד שהותחל להתנפח הביצה ימנית כו'. ובנ"ד לא נעשה זה הסיבה מחמת ההכאה. וכן ראיתי בספר ישועות יעקב ח' אה"ע סי' ה' ס"ק ג' שכתב ג"כ להקל בעובדא כזו דיש לסמוך על דעת המתירים בביצה א' ובצירוף דעת המהרש"ל דבדרך שהרופאים עושים כ"ע מודים ע"ש. ובענין כזה מהראוי להקל ולא להחמיר ומצינו בירושלמי יבמות פ"ח ה' א' שאמרו רב אדא בר אחווא איתיליד ל' חד בר כי מסמס ב' מות כו' רבנן דקיסרין אמרין נעשה פצוע דכא ונתענה עליו שימות עכ"ל. הרי מבואר דהיכא דאינו ראוי לבא בקהל טוב לו יותר שימות ועד היכן הדברים מגיעין וע"כ אין לנו לבקש חומרות בזה רק להדר ולהקל ויש לנו על מי לסמוך ולהיתירא.

גם בספר ישועות מלכו הצטרף להתיר וכדעת היש"ש

שו"ת ישועות מלכו

חלק אבן העזר סימן כא

ב"ה יום ב' מ"ד למב"י תרנ"ג לפ"ק פה קוטנא. שלום וכ"ט לכבוד הרב הג' חריף ובקי מו"ה יחיאל מיכל נ"י אבד"ק מינצק.

ע"ד השאלה אשר איש אחד הי' לו נפוח ביצה הימנית והרופאים עשו לו אפעראציע וחתכו הביצה הימנית וקשרו החיטין/החוטין/, והאפעראציע הי' טובה. הנה הרש"ל בים של שלמה הסכים להתיר או שאפשר שגם הרמב"ם מתיר כשנעשה בהשגחת הרופאים ע"י קשירת חוט הביצים בפרט עתה שמשמין סמי דשנתא וניטל ההרגשה מאותו אבר עיין שם ביש"ש פרק הערל סי' ח' ודבריו קרובים מאוד אחר שכל הרופאים כולם פה אחד מסכימים שיכול להוליד. ומה שנזכר בש"ס כשנפצע ביצה אחד זה כשנחתך שלא בהשגחה אין מועיל אח"כ שימת סמי רפואה אבל כשנחתך תיכף ע"י סמי התרופה לא נזכר בש"ס לאיסור ואשכחן כה"ג לענין טריפות בנטילת הרגל דסבידא לי' לר"מ כשיכולה לכוות ולחיות ורבנן פליגי עלי' שאין לו תרופה ולהכי אמרינן ביבמות דף ק"כ כשנחתך ע"י סכין מלובנת לד"ה חי וזה כעין חילוקו של הרש"ל. וכבר הקשה לי על הפוסקים שהשמיטו אוקומתא דרבא ביבמות פ' בתרא בסכין מלובנת ד"ה חי. ואפשר שסמכו על הא דאמרינן בערכין דף כ' באומר ערך ידי או רגלי עלי לא אמר כלום ערך ראשי עלי או ערך כבדי עלי נותן דמי כולם זה הכלל דבר שהנשמה תלוי' בו וכו' ואמרינן בגמ' זה הכלל לאתוי' מהארכובה ולמעלה. ולפי דעת רבא דגם לרבנן בנחתך בסכין מלובנת מותרת א"כ למה יתחייב בערך שלם כיון שיכול לכוות ולחיות בלא רגל ע"י סכין מלובנת כמו למטה מהארכובה ולמעלה מצומת הגידין דאינו מחויב בערך אף על פי שהנשמה תלוי' בו שיחתוך בצומות/בצומת/ הגידין מ"מ כיון דאפשר לו לחיות בלא רגל כשיחתוך למעלה מצומות הגידין, א"כ ה"נ. ונראה שזה דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם שלא הביאו דברי רבא להלכה דבסכין מלובנת מודי כ"ע. מ"מ לדין היתר פצוע דכה יש לומר כחילוק הרש"ל, ויש לומר שגם הרמב"ם מודה כשהי' החתיכה ע"י הרופאים, לכן גם דעתי מסכמת לדעת המתירין: ידידו ישראל יהושע חופ"ק קוטנא.

וכן הלך בדרכו של הים של שלמה האבני נזר, והוסיף לבאר בארוכה דיני ספיקות בפצוע דכא

שו"ת אבני נזר
חלק אבן העזר סימן יז

לרב אחד.

שאלה

מי שנולד לו חולי בביצים ועסק ברופאים ותחילה חתכו של ימין חצי' עד שהוצרכו לחתוך של ימין כולו כדי שלא יקלקל גם האחר והאיש ההוא יש לו אשה ובנים, מהו דינו של האיש הזה, אם מחוייב לגרש אשתו או לפרוש ממנה עכ"פ, או דילמא דאין זה פצוע דכה ומותר לדור עמה:

תשובה

א) הנה יען מקור ההיתר דבעל ביצה אחת הוא מדברי ר"ת יבמות ע"ה ע"ב והמחבר ס' ה' (סעי' ז') פוסק לגמרי דלא כר"ת, ורמ"א כתב ג"כ דרוב בנין ורוב מנין דלא כר"ת, לכאורה איך נאמר כביר מצאה ידיו להכריע בראיות נגד כל הני, והם בה"ג רי"ף ורמב"ן וסייעתם, מי פתי יאמר זה, ושוב נשאר הדין אחרי רבים להטות, ובפרט דבשל תורה הלך אחר המחמיר, אולם לאחר העיון יש מקום להתיר:

ב) ותחילה נבאר דין ספק פצוע דכה שדברו בו אחרונים, יש מתירין אפי' לכתחילה הוא הרב מראדוויל בתשו' נוב"י (מהדו"ק ס' ו'), ויש אוסר מדרבנן הוא הב"ש ס' ה', ויש אוסר מספיקא דאורייתא, הוא החת"ס חלק אהע"ז ס' י"ד, ומקור הדברים בקידושין (ע"ב ע"ב) דמפיק הא דגר נושא ממזרת דחמשה קהלי כתיבי תלתא לכהנים לויים ישראלים וחד דקהל ודאי ולא קהל ספק וחד דממזר ודאי ולא ממזר ספק, ושיטת הראב"ד, הובא בריטב"א, דהאי קהל ה' דפצוע דכה בנייהו דהני קהלי ודמצרי ואדומי לא חשיב דהאי התירא דדור שלישי לא חשיב, ורש"י ותוס' ס"ל דמצרי ואדומי חשיב ודפצוע דכה לא חשיב משום דלאו פסול יוחסין הוא אלא פסול הגוף:

(ג) והנה לשיטת הראב"ד הדבר פשוט דאף פצוע דכה הותר ספק, כיון דהא קהל ה' דפ"ד בינייהו דהני קהלי דמתיר מינייהו ספק, אך לשיטת רש"י ותוס' פקפק הרב מראדוויל, והנוב"י כתב דע"כ יליף פצוע דכה מממזר, דאל"כ לא ליתסר אלא בקהל כהונה כיון דליכא אלא חד קרא, ובחת"ס דוחה דכיון דיליף מתלת קהלי דחד לקהל ישראל מוכח דקהל ישראל מקרי קהל ה' ממילא נאסר פצוע דכה דכתיב ב' קהל ה' וקהל ישראל מקרי ג"כ קהל ה', משא"כ היתר ספק דליכא קרא בפצוע דכה ספק אסור לשיטת רש"י והתוס', ע"כ סיים החת"ס דהא מילתא ספיקא דאורייתא:

(ד) והנה הרמב"ם (איסורי ביאה פט"ז ה"ב) כתב דפצוע דכה מותר בספיקות, והב"ש ס' ה' הקשה דמ"ש ממזר ודאי דאסור בממזר ספק מדרבנן שמא ישראל הוא, ובנוב"י הוסיף להקשות דהכא ממנ"פ אסור אם ממזרת היא הא פצוע דכה אסור בממזרת לרמב"ם, ואם ישראלית היא איכא לאו דפצוע דכה, בגלל כן ביקש הנוב"י חשבונות רבים בפירוש דברי רמב"ם, דספיקות היינו בת גרים וספק ממזרת, דאת"ל כשירה היא בת גרים הא לא מקרי קהל:

(ה) והנה קושיא שני' דממנ"פ לא קשיא דספק ממזר דהתורה התירה אפי' היא באמת ממזר כמו ערלה בחול"ל דכך נאמרה הלכה ספיקא מותר וספיק לי ואנא איכול (קידושין לט ע"א), וע"כ אין כאן ממנ"פ דאפי' באמת היא ממזרת אין בה איסור ממזר כיון דלא ידעינן, וכן איסור פצוע דכה כיון דספק פ"ד מותר אף את"ל דפצוע דכה הוא אין בו איסור, אך קושיא קמיינתא קשה, ונאמרו בזה הרבה דברים, והנכון בעיני דהא מעיקרא לא קשיא ולא מידי, דהא מפורש פרק עשרה יוחסין (שם עב ע"ב) טעם ספק ממזר דאסרה תורה משום דמעלה עשו ביוחסין, והא מפורש ברש"י ותוס' (שם) דפ"ד לאו פסול יוחסין הוא, ע"כ לית בי' משום מעלת יוחסין:

(ו) ובנוב"י הקשה עוד על הרמב"ם מירושלמי דפרק הערל (יבמות מז ע"א) דר' ירמי' סובר דמתני' דכל הפסולין מותרין לבוא זה בזה כללא הוא ואף פצוע דכה בכלל, ועל זה קאי סיפא דמתני' ר"א אומר ודאן בספיקא אסור, הרי דפצוע דכה אסור בספק ממזרת, ולפמ"ש גם הא לא קשיא, דבירושלמי פרק עשרה יוחסין (מג ע"ב) דג' קהלי כתיבי עיין שם, ולשיטת ירושלמי ליכא קרא למשרי ספק ממזר, ועיי"ש במראה הפנים דלשיטת ירושלמי ספק ממזר הוא כלל ספק איסור תורה, ולדיד' א"צ לאסור ספק ממזר משום מעלת יוחסין, וגם ספק פצוע

דכה אסור, וה"ה פצוע דכה בספק ממזרת, דשמא ישראלית היא ככל ספק תורה:
 ז) והנה מדברי רמב"ם אלו דמתיר פצוע דכה בקהל ספק, מוכח דהוא הדין ספק
 פצוע דכה בקהל ודאי דמאי שנא, (וקהל ספק עוד חמיר, דלשיטת ריטב"א
 למסקנא ספק קהל אף בממזר אסור) ובחז"ס ס' הנ"ל סובר דלהרמב"ם ספק
 פצוע דכה אסור, וחילק בין פצוע דכה בספק קהל בין ספק פצוע דכה בקהל ודאי,
 ואינני מבין כל דבריו, שם בזה עיין שם:

ח) ולכאורה יש מקום לחלק בין פצוע דכה בספק קהל בין ספק פצוע דכה בקהל
 ודאי עפ"י המבואר בפ"ק דסוכה (ז' ע"א) ושלישית אפי' טפח אמר רבא וכן
 לשבת מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת, והקשה הר"ן (בד' הרי"ף
 ג ע"א) דנימא להיפוך מיגו דלא הוי דופן לענין שבת לא הוי דופן לענין סוכה,
 ותירץ הר"ן כיון דבכל סוכות יש יום אחד שבת והתורה לא נתנה הכשר לחצאין
 ואי אפשר לומר מיגו דלא הוי דופן לענין שבת כו' דא"כ ה' הכשר לחצאין, וכיון
 דלענין סוכה ע"כ מותר אף בשבת ע"כ אמרינן מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי
 דופן לענין שבת עד כאן, והנה למדנו מדברי הר"ן דבמקום דאפשר לומר מיגו
 דלא כו' אמרינן, וכ"ש דבמקום דא"א לומר מיגו דהוה כו' ונבוא לנ"ד, הנה בכל
 פסולי קהל כתיב בהו קהל ה' וגלי רחמנא בממזר דספק קהל לא מקרי קהל ה'
 לאסור בממזר, וע"כ אמרינן מיגו דלא הוי קהל ה' לאסור בממזר לא הוי נמי קהל
 ה' לאסור בפצוע דכה, דאי אפשר לומר להיפוך מיגו דהוה קהל ה' לאסור בפצוע
 דכה הוי קהל ה' לאסור בממזר, דהא בממזר גלי קרא בפירוש דלא מקרי קהל ה',
 ואפי' באמת הוא ישראל כיון דלדידן ספק הוא לא מקרי קהל ה' ומיגו דלא הוי
 קהל ה' לאסור בממזר לא הוי קהל ה' לאסור בפצוע דכה (אבל ספק פ"ד בקהל
 ודאי דליתא להאי טעמא אין מכאן משמעות להתיר):

ט) איברא דלאחר העיון ע"כ אין כוונת הרמב"ם משום מיגו, דהנה שם בסוכה
 אמר רבא סיכך על גבי פסי ביראות כשירה, מיגו דהוה דופן לענין שבת הוי
 דופן לענין סוכה, ובתוס' ורא"ש שם אף על גב דלא הותרו פסי ביראות אלא לעולי
 רגלים ולבהמה דווקא, הכא התירו משום מצוות סוכה, עכ"ל, והנה מוכח דמשום
 מצוות סוכה התירו כמו משום עולי רגלים, והנה הרמב"ם כתב שם (סוכה פ"ד
 ה"י) סיכך על באר שיש לה פסין כשירה, הרי דלא הכשיר פסין לסוכה אלא אם
 כן יש שם באר, ומשום דבלא באר אפי' לשבת לא משתרי, וקשה הא מן התורה
 אין חילוק בין יש שם באר או לא, וא"כ נאמר מיגו שיהי' סוכה כשירה מה"ת,

ושוב בסוכה יהי' מותר אף מדרבנן משום מצוות סוכה דמהני כמו באר לעולי רגלים, דלענין סוכה אין נ"מ בין יש שם באר או לא, וצ"ל דמ"מ כיון דלשבת אסור מדרבנן, שוב אי אפשר לאשתריוי בסוכה מדרבנן משום מיגו אף דלענין סוכה הוי כמו באר, הא סוכה בעצמותה לא משתרי אלא משום מיגו דשבת ולשבת הא אסור מדרבנן ע"כ גם לסוכה אסור מדרבנן:

(י) וא"כ בנידון דידן נמי אי ס"ד ספק פצוע דכה אסור וספק קהל לפצוע דכה לא משתרי אלא משום מיגו דלממזר, וכיון דלממזר גופי' אסרו חכמים ע"כ אף לפצוע דכה אסור אף דלממזר לא אסרו חכמים אלא משום מעלת יוחסין ובאיסור פצוע דכה ליכא משום מעלת יוחסין, הא ספק קהל בעצמותו לא משתרי אלא משום מיגו דלממזר, והא לממזר אסרו חכמים ע"כ אף לפצוע דכה אסור כנ"ל בפסי ביראות, ע"כ לומר ספק קהל בפצוע דכה מותר בעצמו, וה"ה ספק פצוע דכה בקהל ודאי דמ"ש, וכ"ש הוא כנ"ל מדברי הריטב"א ודו"ק:

(יא) והנה בטעם היתר ספק פצוע דכה לשיטת רש"י ותוס' דה' קהלי אין פצוע דכה בכלל, צ"ל כיון דהוקש פצוע דכה לממזר לענין דלא הוי פצוע דכה אלא בידי אדם כמו ממזר דבידי אדם הוא (יבמות עה ע"ב), ה"ה דהוקש לענין דלא נאסר אלא פצוע דכה ודאי, כמו ממזר דלא נאסר אלא ממזר ודאי, דקי"ל אין היקש למחצה, ועוד עדיף היקש לענין ספק מהיקש לענין בידי שמים דמותר, דבידי שמים אי אפשר בממזר ואיך למדין להתיר פצוע דכה בידי שמים, הא הו"ל אפשר משאי אפשר ואעפ"כ למדין בהיקש, כ"ש לענין היתר ספק דמותר בממזר ה"ה דמותר בפצוע דכה:

(יב) איברא דלפי זה ג"כ יש מקום לאסור בספק פצוע דכה מדרבנן, ואף שהרמב"ם נראה שמתיר, הרמב"ם לטעמי' בזה משא"כ לרוב הפוסקים כמו שאבאר, דהנה בשופר דקי"ל בין של ר"ה בין של יובל בכפופים, בר"ה משום כמה דכייף אינש דעת' טפי מעל, וביוהכ"פ אף דלא שייך כייף אינש דעת' ואדברה יותר יש לתקוע בפשוטין שהוא סימן לחירות עבדים, מ"מ ילפינן יובל מר"ה בגז"ש דבכפופים, וכן פירש"י שם (כו ע"ב), ופירושו מוכרח, דאין לומר דגם ביובל יש לתקוע בכפופים דשייך גבי אדון שיהי' כפוף להקב"ה וישלח עבדו וכמ"ש בעל ספר גנת אגוז, דא"כ איך פליג ר' לוי בגמ' על תנאי דמתני' דכולהו ס"ל ביובלות בפשוטים, אלא ודאי דטעמא דר' לוי ביובל משום גז"ש, וע"כ ס"ל לר' לוי כר' יהודה בחדא דר"ה בכפופים, וכת"ק בחדא דיובלות ילפינן בגז"ש מר"ה, ובתוס'

שם הוכיחו דכפוף בר"ה מעכב בדיעבד, דאל"כ דאינו אלא לכתחילה איך שייך למילף יובל מיני' כיון דהטעם לא שייך ביובל, והרא"ש חולק על התוס' דאף דאינו אלא לכתחילה כיון דלמדין זה מזה בגז"ש השוו אותם חכמים, וכן קי"ל בש"ע:

יג) והנה הדבר ברור דלמה דקי"ל דאינו אלא לכתחילה הוא מדרבנן בעלמא, וכ"כ הריטב"א שם להדיא ואעפ"כ למדין זה מזה בגז"ש אף דהטעם לא שייך ביובל, א"כ בנ"ד נמי כיון דפצוע דכה למד מממזר בהיקש ובממזר אסרו חכמים משום מעלת יוחסין, גם בפצוע דכה אסרו אף דבפצוע דכה ליכא מעלת יוחסין, ואף שהרמב"ם התיר פצוע דכה בקהל ספק, אין קושיא על הרמב"ם דאיהו ס"ל בהלכות שופר דכל השופרות פסולין חוץ מקרן הכבש הכפוף, ולדיד' נקטינן כסברת התוס' דאם לא הי' פוסל אלא לכתחילה לא הי' למדין בגז"ש, וה"ה בפצוע דכה וממזר כיון דבממזר גופי' אינו פוסל אלא מדרבנן, והטעם לא שייך בפצוע דכה, אין ללמוד פצוע דכה מממזר, משא"כ לדידן דקי"ל התם כשאר פוסקים החולקים על התוס' והרמב"ם:

יד) ומ"מ י"ל דרבנן סמכין על התוס' והרמב"ם הנ"ל, (גם יש לצרף דעת הראב"ד, הובא בשטמ"ק כתובות (י"ג ע"א) דמשום מעלת יוחסין לא מפקינן איתתא מבעלה היכי שנשאת אליו בהיתר, וא"כ אף שהשוו חכמים פצוע דכה לממזר, הלוא בממזר גופי' אם הי' משכחת שיהי' הנשואין בהיתר לא הי' מוציאין אותה, וא"כ בנ"ד שיש לו אשה מכבר, אם יהי' ספק פצוע דכה לא נוציא אותה):

טו) ואחרי שבררנו בעז"ה דספק פצוע דכה מותר לכל הפוסקים, נבאר אם זה דווקא בספק דמציאות או אפי' בספיקא דדינא, ועיין במל"מ (טומאת צרעת פ"ב ה"א) בענין ספק נגעים להקל שכתב דהיינו דווקא בספק דמציאות אבל לא בספיקא דדינא, אולם נראה רא' מש"ס בכורות (נ"ח ע"ב) בספק ר"ה למעשר בהמה אימת אם באחד באב או אחד באלול, דמחמת זה נעשה עשירי ספק עיין שם, הרי דקרא דממעט עשירי ספק אף ספיקא דדינא ממעט, וכן מפורש בר"ן סוף פ"ק דקידושין (בד' הרי"ף טו ע"ב) בענין כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל דאף דערלה הלכה למשה מסיני הלכה כמיקל משום דכך נאמרה הלכה ספיקא מותר, וספק ממזר דומה ממש לספק ערלה דהוי היתר גמור, אפי' באמת הוא ממזר, וע"כ מותר אפי' בתרתי דסתרי כדברי מהרי"ט (יו"ד ח"ב סי' א'), ואפי' בביאה אחת דממנ"פ יש איסור או איסור פצוע דכה או איסור ממזר כדברי

רמב"ם הנ"ל, וכ"כ בחת"ס (אהע"ז ח"א סי' י"ד ד"ה והוסיף) דספק ממזר דומה לספק ערלה, וע"כ יש ללמוד משם דה"ה בספיקא דדינא ויותר מזה דאפי' יחיד במקום רבים הלכה כמותו בספק ממזר מדאורייתא וכמ"ש הר"ן שם בספק ערלה עיין שם, וכ"כ בשטמ"ק ב"מ (ו ע"ב) בעשירי ודאי ולא עשירי ספק דאפי' הוי רובא שהוא עשירי חשוב עשירי ספק, מעתה זכינו לדין שיש לסמוך על שיטת ר"ת נגד רוב בנין ורוב מנין ובלי ספק זה טעם הסומכין על ר"ת שהביא הרמ"א, ולכאורה יפלא איך עשו מעשה להקל באיסור תורה נגד רוב הפוסקים, אך לפמ"ש כדן וכתורה עשו:

טז) איברא דיש לפקפק בהוראה זו, דכי אמרינן ספק ממזר מותר ואפי' באמת הוא ממזר מותר כיון שלא נודע לו היינו כשיש ספק אם הוא ממזר, שהתורה לא אסרה אלא כשהוא ממזר ויודע שהוא ממזר, וע"כ אפי' אלי' הנביא לא יגלה ממזרים, דכל זמן שלא נודע אין כאן איסור, אבל כשהוא יודע שהוא ממזר רק שספק אם התורה אסרתו, זה בודאי ספיקא דאורייתא שהוא ממזר ודאי, וכה"ג חילקו התוס' כריתות (י"ט ע"ב) בד"ה דהא עיין שם (ע"ע להלן סי' כ' אות ט"ו), וא"כ בניטל ביצה אחת, דלדעת הפוסקים האוסרין הרי אסרה תורה פצוע ביצה אחת, וזה יודע שהוא פצוע ביצה אחת רק שלא ידע שהתורה אוסרתו, ומה זה ענין לספק פצוע דכה, ולא דמי לעשירי ספק דבכורות (נח ע"ב), דאף דהספק נצמח מחמת הדין, מ"מ אין הספק בדין עשירי גופי' אם עשירי כזה יהי' קודש, אלא דמחמת הדין נעשה ספק אם זה עשירי, וכן בצלף בחו"ל דפרק כיצד מברכין (לו ע"א) וכשות בכרמא דפרק תולין (שבת קלט ע"א) דהספק אם צלף הוא אילן או לא, והתורה לא חייבה בערלה אלא אילן, והרי בזה ספק אם הוא אילן, וכן כשות בכרמא דהתורה אסרה ירק בכרם והרי ספק אם זה ירק, אבל כאן הספק אם התורה אסרה פצוע ביצה אחת ואין כאן ספק במציאות כלל אלא אם התורה אסרה זה, והוא ודאי לא מהני להתיר, ואם לא כן למה גילו חכמים כלל דין הלמ"מ דערלה, שהרי אם לא יודע לא יהי' איסור, אלא ודאי דמה שאינו יודע האיסור לא מהני כלל להחשב ספק ערלה, הגם שיש לדחות הוכחה זו מ"מ האמת יורה דרכו:

יז) וראיתי להרא"ש ז"ל סוף פ"ק דקידושין (סוף סי' ס"ב) בענין הברכה והרכבה דערלה בחו"ל דמותר כיון דהלכה כמאן דמיקל בחו"ל, וראב"י ס"ל שלהי סוטה (מג ע"ב) דאין ערלה בהברכה והרכבה, והביא רא' מדברי התוס' דפסקו דאין נטע רבעי בחו"ל כיון דאיכא דתני כרם רבעי והלכה כמאן דמיקל, ובספר שעה"מ (מע"ש פ"ט ה"א) דקדק בדבריו דל"ל לאתווי מדברי התוס', הלוא ש"ס

ערוך היא בברכות ושבת הלכה כמאן דמיקל בחו"ל, ולפמ"ש אין ענין מדברי הגמ', דהכא הוא יודע שהוא הברכה דערלה, והפלוגתא בסוטה אם נטע ממש דווקא אסרה התורה או אפי' הברכה והרכבה ואין כאן ספק במציאות, דאת"ל התורה אסרה הברכה והרכבה הרי ידע מה שאסרה תורה, ולא דמי לצלף שהתורה אסרה אילן והוא לא ידע אם זה מין אילן וכן בכשות וכן"ל, וע"כ הביא הרא"ש ראי' מדברי התוס' שהתירו נטע רבעי משום דהלכה כמיקל בחו"ל אף שיידע שהוא נטע רבעי ואת"ל שהתורה אסרה נטע רבעי הרי ידע שהוא מין שאסרה תורה ואעפ"כ התיירו התוס' וה"ה בזה:

יח) ובאמת צ"ע בטעם התוס' והרא"ש שהתירו נטע רבעי והברכה והרכבה בחו"ל, ואולי ס"ל דהא דהלכה כמיקל בחו"ל אינו משום ספק ערלה אלא מטעם אחר (או משום דספק הלמ"מ להקל, וכן משמע בתוס' דמקואות (פ"ה ה"ג ובר"ש פ"ו מ"ז) דווקא בעיקרו מה"ת ושיעורו הלמ"מ ספיקו להחמיר, אבל לא בדבר שעיקרו מהלמ"מ) והא דפריך הש"ס (קידושין לט ע"א) למ"ד ערלה בחו"ל הלכה למה ספיקו מותר פירש"י היכי מזלזלינן ב', משמע דמדינא מותר רק משום דלא לזלזלי ב' ה' לנו להחמיר, וע"כ פירש"י פרק כיצד מברכין בטעם הלכה כמותו בחו"ל משום דבחו"ל מדברי סופרים, ואין הטעם כלל משום דכך נאמרה הלכה ספיקו מותר, דא"כ למה פירש"י משום דמדברי סופרים, אלא ודאי דהא דהלכה כמיקל אינו כלל משום דכך הלכה דספיקו מותר אלא משום דהלמ"מ דינו כדרבנן לענין זה לילך אחר המיקל:

יט) הן אמת דקשה לי לפי זה להר"ן דכתב ספ"ק דקידושין דטעם הלכה כמותו בחו"ל משום דכך נאמרה הלכה דספיקו מותר ובפ"ק דר"ה (בד' הרי"ף ב ע"א) כתב דנטע רבעי מותר בחו"ל משום דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל ולפמ"ש דברים אלו סותרים זה את זה:

כ) ויש לומר דלשון הש"ס ספק ערלה כו' וערלה הוא שם האיסור כדילפינן מערלתם ערלתו ערלים שלא יצבע בו ולא ידליק הנר, וזה מותר בחו"ל דדווקא שיודע האיסור, הגם דלא שייך לומר שהאיסור משום שיודע שאסור, דאיך יתחיל האיסור, מ"מ יש לפרש שיודע דכה"ג בא"י הוי ערלה, וע"כ לשון הש"ס כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל דכיון שאינו יודע שבא"י אסור מותר בחו"ל, וע"כ נטע רבעי דמספקא לן אם אסור בא"י מותר, ועיין בקידושין (ל"ט ע"א) כל האומר אין ערלה בחו"ל לא יהי' לו נין ונכד כו', ולכאורה מה הרעש

הזה כיון שלא ידע שיש ערלה בחו"ל הרי באמת יהי' מותר כמו ספיק לי ואנא איכול, אלא הוא הדבר כיון שידע שזה ערלה ואף שלא ידע שנאסר בחו"ל מה בכך דהכא לא שייך הטעם כיון דערלה שם האיסור וכיון שלא ידע שאסור הרי לא ידע כלל שהוא ערלה, דליתא מ"מ ידע שבא"י כהאי גוונא הוי ערלה דהא ודאי אין האיסור משום שידע שאסור בחו"ל דא"כ איך יתחיל האיסור ודו"ק:

כא) והנה מכאן ראי' לחילוק שחילקתי בספק ממזר דדווקא בלא ידע שהוא ממזר, אבל ידע שהוא ממזר ולא ידע שנאסר אין זה ספק ממזר שהתירה תורה, שזה דומה לאומר אין ערלה בחו"ל דלא מהני וכנ"ל:

כב) ונשוב לנ"ד, דלכאורה אין להתיר ניטל ביצה אחת משום ספק פצוע דכה כיון שידע שניטלה ביצה אחת והספק אם התורה אסרתו, אך י"ל שהרי התורה אסרה כל שנתקלקלו כלי הולדה, ור"ת ס"ל ניטלה ביצה אחת מוליד, ושוב הוי ספק במציאות שזה ספק אם נתקלקלו כלי הולדה או לא:

כג) איברא דאכתי יש לפקפק שהרי כתב הרא"ש (יבמות פרק הערל סי' ב') על דברי ר"ת וז"ל ואף על גב דר' ישמעאל אמר אינו אלא כסריס חמה, מ"מ יש לו רפואה ופעמים שמוליד, וכ"כ בסמ"ג (ל"ת קי"ח), ולכאורה קשה דמה בכך דיש לו רפואה הלא מפורש בספרי (פ' כי תצא) ובירושלמי (יבמות מז ע"א) פצוע דכה יש לו רפואה כרות שפכה אין לו רפואה, הרי שהתורה אסרה אף שיש לו רפואה ומפורש בסוגיא ניקב פסול נסתם כשר זה פסול החוזר להכשרו, ואין לומר דהא דניקב פסול הטעם שמא הוא מנקבים שאינם מקבלים רפואה כמ"ש הר"ן בסרכות דריאה (חולין בד' הרי"ף יא ע"א), דא"כ הוה לי' ספק פצוע דכה ומותר:

כד) ונראה ליישב דהנה הר"א ממייך בס' יראים (סי' כ"ט, דף לה ע"א), הביאו הטור (סי' ה') כתב דניקב פסול היינו שאינו מוליד ואם יש לו בנים תלינן דממזרים הם, אבל אינו פסול מלבוא בקהל, דהא מפורש בספרי כרות שפכה אין לו רפואה, ומבואר דס"ל דאף דפצוע דכה יש לו רפואה ואסור משום כרות שפכה, אין אסור אלא אם כן אין לו רפואה, וניקב הגיד אין פסולו אלא משום כרות שפכה דעיקר כרות שפכה הוא בגיד כדתנן במתני' (יבמות ע ע"א) איזהו פצוע דכה כל שנפצעו ביציו כרות שפכה כל שנכרת הגיד, וס"ל להרא"ם דהחילוק בין פצוע דכה לכרות שפכה אינו בין פצועה לכרותה דאין בין ביצים לגיד וזה שהוא בגיד אין אסור כיון שיש לו רפואה ועיקר כרות שפכה אין לו רפואה, זה סברת

הרא"ם ז"ל, ואנן דקי"ל דלא כהרא"ם, ס"ל דאדרבה החילוק בין פצוע דכה לכרות שפכה הוא בין פצועה לכרותה, וכיון שניקב היינו פצוע ע"כ אסור אף שיש לו רפואה, וע"כ ניטלה הביצה דהיינו נכרת הביצה אף שהוא בביצים בכלל כרות שפכה הוא כיון דס"ל לדידן דהחילוק בין פצוע דכה לכרות שפכה הוא בין פצועה לכרותה וזה שהוא כרות אין פסולו אלא משום כרות שפכה, וכיון שנשארה ביצה אחת ויש לו רפואה כשר לבוא בקהל מידי דהוה אניקב הגיד להרא"ם ז"ל:

כה) ואם כנים הדברים שאמרנו דסברת ר"ת וסייעתו משום דכרות שפכה אינו פסול כשיש לו רפואה, הרי רש"י חולק בדבר, שהוא כתב בפרק אלו טריפות (מ"ח ע"א) בהא דניקב פסול נסתם כשר, ניקב פסול מלבוא בקהל משום כרות שפכה, הרי דהוא ז"ל ס"ל דאפי' משום כרות שפכה פסול אף שיש לו רפואה, ושוב הוי פלוגתא דרבוותא אם כרות שפכה שיש לו רפואה אסרה תורה וזה אינו בכלל היתר ספק פצוע דכה וכרות שפכה וכמ"ש לעיל באריכות:

כו) אך נראה לסתור פירוש זה בדברי הרא"ש במ"ש שיש לו רפואה דא"כ למה הוצרכו לחלק בין נפצע הביצה בין ניטלה הביצה דנפצע הביצה אינו מוליד טפי מניטלה מידי דהוה אטחול, תיפוק לי' דנפצע הביצה זה פצוע דכה ממש ואסור אף שיש לו רפואה, שהרי כל פצוע דכה יש לו רפואה, ועוד בשום לב על הא דאמר ר' ישמעאל אינו אלא כסריס חמה וכשר, ואם הטעם משום שיש לו רפואה, מה זה שמדמה לסריס חמה, ואף דסריס חמה יש לו רפואה, מ"מ אין זה טעם כשרות סריס חמה, דהא קי"ל לענין יבום לא מהני הא דיש לו רפואה אלא הטעם משום דלא אסרה תורה אלא פצוע דכה וכרות שפכה כמ"ש רש"י:

כז) ע"כ נראה דהכי פירושא דהא ודאי ניטלה ביצה אחת שיש לו רפואה אין הפירוש שיהי' לו שני ביצים, דזה ודאי אינו דאין יבראו לו ביצה, רק שיתנו לו סמנים לחזק כח התולדה שיוכל להוליד בביצה אחת, א"כ אף שעדיין לא נעשה הרפואה הוה רק חסרון בפנים שכח תולדה שלו חלוש שאינו יכול להוליד בביצה אחת, ואינו דומה כלל לפצוע דכה שיש לו רפואה שהרפואה הוא שלא יהי' פצוע דכה, וכן ניקב אף שלאחר שיסתם יוכל להוליד מ"מ בעודו ניקב אינו יכול להוליד והרי חסרון מבחוץ בכלי הולדה, משא"כ זה שיוכל להוליד בביצה אחת ע"י סמנים אין חסרון בכלי הולדה ודומה לסריס חמה שכשר (אף למ"ד פצוע דכה בידי שמים פסול) משום דכלי הולדה מבחוץ כשאר אנשים אלא שבפנימיותו אין לו כח התולדה (שהרי קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין שמא

ימצא סריס הרי שאין היכר מבחון) ובסברא זו אין שום חולק על ר"ת, ויש לומר שמודים שאם ה' לו רפואה שיוכל להוליד בביצה אחת ה' כשר אף קודם רפואה, אלא שאינם מודים שיש לו רפואה, מעתה שוב הוי ספק פצוע דכה, שזה ספק במציאות אם יש לו רפואה או לא:

כח) אולם כל זה לפי שיטת ר"ת שמוליד, אבל לפי הירושלמי שאינו מוליד וכשר, בוודאי אין לפסוק כר"ת נגד רוב בנין ורוב מנין החולקים ואומרים דירושלמי מיירי בידי שמים דאין ספק במציאות כלל, שהרי החולקים סוברים דכל שנתקלקלו כלי הולדה בידי אדם פסול, וזאת ידוע שנתקלקלו כלי הולדה בידי אדם, ובאמת אין אנו מבינים שום טעם לומר שאינו מוליד בביצה אחת וכשר, ע"כ ברור לפסוק בשל תורה כרוב הפוסקים האוסרין, מעתה מוכח דהמקילין שראה רמ"א שמקילין כר"ת, היינו שיטת ר"ת עפ"י גמ' דידן ולא עפ"י הירושלמי, וכן בדין שהרי ר"ת בס' הישר (סי' מ"ט) כתב בפשיטות שמוליד ולא הביא הירושלמי, וגם אם ה' ספק אם דעת המקילין עפ"י גמ' דידן או עפ"י הירושלמי ה' בדין לפסוק להקל עפ"י שיטת גמ' דידן אף דהוי ספק ספיקא להחמיר, דכהאי גוונא מקשה הש"ס פרק כיצד מברכין (ל"ו ע"א) מ"מ לב"ש הוה לי' ספק ערלה עיין שם, כ"ש דר"ת ס"ל להדיא שמוליד, וכן הרא"ש סיים שמירושלמי אין ראי' לר"ת רק מגמ' דידן:

כט) מעתה שזכינו דאזלינן להקל כשיטת ר"ת עפ"י גמ' דידן לא עפ"י ירושלמי, הנה פשוט שאין לחלק בין ביצה ימין לשמאל, דבגמ' דידן לא הוזכר חילוק זה, והירושלמי בשיטה אחרת לגמרי מגמ' דידן כנ"ל:

ל) ואי משום דנפצע ואח"כ ניטל ומפורש ברא"ש וטור דנפצע ואח"כ ניטל אינו חוזר להתירו, הנה דבר זה לכאורה תמוה, דמה שדימה בדרו"פ לנחתו צומת הגידין ואח"כ חתך למעלה מצוה"ג אינו חוזר להתירו אף שאם ה' חתוך תחילה למעלה ה' כשר, אין הנדון דומה לראי' כלל, דשאני התם דאין טריפה חוזר להכשירו, משא"כ הכא דמפורש בספרי ובירושלמי פצוע דכה יש לו רפואה וכן בש"ס דידן נסתם כשר:

לא) אך באמת הרא"ש כתב זה לפרש הירושלמי ולפי הירושלמי יש טעם נכון דנפצע ואח"כ ניטל אינו חוזר להכשירו כיון דאף אחר שניטל אינו מוליד, אלא דגזה"כ דניטל ביצה אחת אינו פוסל (ואפשר כיון דפסול ניטל היינו כרות ולא מצינו בקרא רק בגיד ע"כ אינו פוסל אלא בשני ביצים אבל לא בנשתייר

ביצה אחת דומיא דפסול כרות בגיד שהפסול בכולה שלא נשתייר כלום) אבל כל שנתקלקל ע"י פציעה והקלקול נשאר שעדיין אינו מוליד איך יחזור להכשירו ע"י שאח"כ ניטל, ואינו דומה כלל לנסתם כשר שאחר שנסתם מוליד, משא"כ בזה שהקלקול מהפציעה עדיין בו ומעשה הפציעה פוסלו וכרותה אינו מתירו כיון שאינו מתרפא, ואנן כרות אינו פוסל אמרינן אבל לא כרות מכשיר, וכל זה לפי הירושלמי אבל לפי גמ' דידן ניטל ביצה אחת מוליד בוודאי חוזר להכשירו אחר שניטל דזהו רפואתו, דומיא דנסתם כשר:

לב) שוב שאלתי את הד"ר אשר עשה הניתוח ונתוודעתי כי לא נחתך תחילה כלל רק ניטל כולו בבת אחת והניתוח עלה צצהיו"ט ויש היתר של היש"ש סוף סי' ח' שכל שנחתך ע"י הרופאים יודעים להזהר היטב אין בידינו לפוסלו, עוד יש ההיתר של היש"ש סי' ט' דכל שהוכרח לכורתו מחמת חולי ביצים עצמם זהו בידי שמים, והחת"ס בתשו' (סי' ט"ז) סומך על היתר זה, מכל הני טעמי נ"ל להתיר לו אשתו, כי דבר גדול להוציא אשה מבעלה, בשגם כי עדיין אין לו בן זכר, וכפי הנסיון בוודאי יוליד כידוע ומפורסם מאד שבביצה אחת מולידין הן של ימין הן של שמאל, וכן פשוט אצל הרופאים דבביצה אחת מוליד יהי' איזה שיהי' וכשאיין לו כלל אינו מוליד:

הק' אברהם:

וגם הדברי מלכיאל יצא לברר דין זה, והאריך בדיני ניתוחים שעושים גם בשביל מחלות אחרות

שו"ת דברי מלכיאל

חלק ג סימן פח

כבוד ידידי הרה"ג וכו' מוה' נחמ' נ"י הגאבד"ק ראדזימין.

ע"ד אחד שיש לו מים בכיס הביצים ונעשה הכיס גדול וכבד עד שקשה עליו ההילוך וכן קשה עליו קושי האבר. וכשמוציאים הרופאים המים מתרבים שנית בימים מעטים. ומטפטף מ"ר תדיר. והחליטו הרופאים שהמים הם סביבות ביצה השמאלית וההכרח לכתה. ואומרים שיוכל להוליד אח"כ. והאריך מעכ"ת אם מותר לבוא בקהל וחפץ לדעת דעתי בזה. והנה בענין זה כבר האריכו האחרונים וכמעט לא הניחו מקום. וגם כי אנכי חלוש כעת ל"ע לזאת אכתוב דעתי בזה בקוצר: הנה בענין זה יש ו' שיטות. שיטת הרמב"ם ודעימיה דבידי אדם פסול אף בביצה אחת. וע"י חולי מיקרי בידי שמים ואף כשהתחלה היה ביד"ש ואח"כ נכרת ביד"א וכמ"ש היש"ש פ' הערל סי' ט' בכוונתו. שיטת ר"ת ודעימיה להכשיר בביצה אחת אם ניטלה. ורק בנפצעה ואח"כ ניטלה מחמיר. והר"י ודעימיה מכשירים אף בנפצעה ואח"כ ניטלה ע' תו' יבמות דף ע"ה וברא"ש וש"פ. שיטת הרא"ש ודעימיה דע"י חולי מיקרי ביד"א. שיטת הבית מאיר והחת"ס סי' י"ז וחוט המשולש סי' י"א דהיכא שנתמססה הביצה או שבתה מפעולתה ע"י חולי מותר לבוא בקהל אם יכרתו אותה. שיטת היש"ש פ' הערל סי' ח' שאף להפוסלים בביצה אחת. זה רק אם נכרתה בשביל חולי שבגוף הביצה. אבל אם נכרתה ע"י רופאים בשביל חולי שבמקום אחר בגוף. אמרין שהרופאים יודעים לכרות באופן שלא יזיקו לשביל הזרע. ולזה כשר לקהל ויכול להוליד. ולכאורה דברי היש"ש סותרים זא"ז שהרי כתב בסימן ט' שאם נכרתה בשביל חולי שבביצים כשר. ונראה שבסימן ח' כתב זה לשיטת הרא"ש ודעימיה שע"י חולי מיקרי ביד"א. ועכ"פ אם סופו ביד"א מיקרי ודאי ביד"א (ובזה מבואר מה שהביא הרא"ש ראייה מהירושלמי שנתקשו האחרונים בזה ע"ש ובירושלמי שם). אך ז"א דלבסוף כתב זה גם להרמב"ם. וצ"ל דבסימן

ט' איירי באופן שנתמסמסה מחמת חולי והוי כאלו ניטלה יעו"ש בדבריו. ובסימן ח' מיירי בחולי שבביצה אבל עדיין לא נתמסמסה (ולפ"ז מוכח מזה דלא כהב"מ שכתב לצדד דעומד לכרות ככרות דמי. ומבואר שם אף שלא נתמסמסה ע"ש. ובלא"ה סברתו צ"ע דאטו בשביל שרפואתו בנטילת הביצה יוכשר ע"ז לקהל. כיון שיטלוה ביד"א. וזה לא דמי כלל לדאמרינן בעלמא כל העומד לזרוק ולפדות וכדומה. ולדבריו נכשיר באם זרקו פסולים דהא כבר הוי כזרוק. ויש לדחות זה כמוכן. ואקצר באשר בגוף דין דכל העומד לא קיי"ל הכי. וע' בשעה"מ פ"ד מה' גירושין ובשער אפרים סי' א' וח"ס סי' מ"ו) וראיתי אחרונים שהעתיקו דברי היש"ש ולא דקדקו במחכ"ת בדבריו כראוי:

והנה בנ"ד לשיטת ר"ת שמכשיר בביצה אחת. פשוט שמותר לבוא בקהל. וכבר החליטו כל האחרונים להורות כדבריו למעשה וביחוד האריך בחוט המשולש סי' י"א בזה. ולכאורה יש לחוש שמא נימוקה ביצה מחמת חולי והו"ל נפצע ואח"כ ניטל שר"ת מחמיר. ואין לחלק בין נימוק לנפצע. דא"כ יקשה על ר"ת למה נימוקה ביצה אחת פסול כמ"ש הפוסקים ע' ביש"ש ובנ"י ובאה"ע סי' ה' והוא מפורש בירושלמי פ' הערל ה"ב נימוקה לשון יחיד. וכ"כ התו' דף ע"ה דגם סיפא דברייתא הוי אפילו בביצה אחת וכ"כ הנו"ב סי' ו'. והאחרונים לא הרגישו שכ"ה בירושלמי כנ"ל. וע"כ צ"ל דנימוק דינו כנפצע וכמ"ש הנו"ב שם דנפצע אינו דווקא ע"י מכת חרב וכן קיי"ל ביו"ד סי' מ"ג מ"ד גבי טחול וכליות שנימוק הוי כנחתך ע"ש. ואף דהכא נימוק מחמת חולי והוי ביד"ש לדעת הרמב"ם. מ"מ נראה שאין לחלק דהא בירושלמי קאמר ובלבד בשלימין ומפרשו התו' בפירוש אחד שתהא הביצה שלימה קודם שניטלה. ומשמע שאם אינה שלימה אף בשביל חולי ג"כ פסול כשניטלה. וכן ראיית ר"ת שם היא מטחול ובטחול אסור ניקב מחמת חולי:

אכן באמת ז"א דמי יימר שנימוקה הביצה בנ"ד ואפשר שהוא חולי בביצה אבל לא נימוקה. ועוד דשיעור נימוקה לא נתבאר בכמה. ובנו"ב סי' ו' כתב דפצוע וכרות הוי אף במקצת ודך הוי ברובו ודייק לה דאלת"ה מה לי פצוע וכרות נילף חדא מאידך ע"ש. וכן מסתבר דבכל מקום הוי רובו ככולו. ומה שפירש"י שהוקטנו צ"ל ברובו ועי' בנ"י בזה. אכן גבי חסרו פירש"י בדף ע"ה ע"א אפילו כל שהו ע"ש. וצ"ל לדעת הנו"ב דזה הוי בכלל כרות. ולפ"ז בנ"ד בודאי לא נימוקה רובה. ואף בספק הלא הסכימו רוב האחרונים להתיר ספק פצוע דכא דלא כהנו"ב. ובפרט דבנ"ד יש לו חזקת הגוף דנימא שלא נימוקה דאף שיש ריעותא

שיש חולי בביצה. מ"מ אמרינן אוקמא אחזקתו שלא נימוקה רובה ועדיין ראוי להוליד. וכן קי"ל בכל מקום דאף בבהמה חולה מוקמינן בחזקת כשרות ואמרינן אימור שגרונא נקטא וכבר האריכו הפוסקים בענין ריעותא מחיים ואכמ"ל בזה. וכיון שלא נימוקה רובה כשר אף שנכרתה הביצה אח"כ לשיטת ר"ת ור"י וכנ"ל. ובפרט דהרבה פוסקים פירשו הירושלמי ובלבד בשלימין שהביצה הנשארת תהא שלימה. וגם הרבה פירשו בשל ימין. וממילא כשר בנ"ד:

ועוד דאי נימא דנימוקה רובה. א"כ הוי נתמסמסה. ונתמסמסה הוי כאלו אינו דהוי בשר שהרופא גורדו. וכמש"ל בשם האחרונים דבכה"ג אם נתמסמס ביד"ש כשר אף כשכרתו אח"כ. ונלע"ד דבכה"ג כשר אף בשני בצים. דמה שכורת אח"כ הוי ככרות בשר המת. ואף אי נימא דלענין לאו דמסרס חייב אף בכה"ג משום דמרבין מסרס אחר מסרס בשבת קי"א ובכורות ל"ג ואף בנותק אחר כורת. מ"מ בנ"ד לא מצינו כלל שיופסל לקהל אם כבר ניטל גידו בידי שמים למטה מהעטרה ואח"כ ניקב גידו ביד"א. ורק גבי מסרס הוי גזה"כ לחייב בכה"ג. וזוהי שיטת הרמב"ם שהביא ביש"ש סי' ט' שאם נימוקה מחמת חולי וכרתה כשר אף שפוסל בביצה אחת. שוב ראיתי בח"ס סי' י"ז שנתקשה בהא דנותק אחר כורת. ותמהני דמנ"ל להשוות לאו דמסרס ללאו דפסול קהל. ולכאורה י"ל לפי מ"ש הנו"ב סי' ו' להקשות ל"ל פצוע וכרות ותיריך לרבות במקצת. ולענ"ד דבריו תמוהים איך נוכל לעשות דרשות מדעתינו וללמוד דינים חדשים נגד הכלל דבכ"מ בעי רובו. וזה מסור רק לחכמי הש"ס. ואם באנו לדרוש יותר נראה לדרוש שבא הכתוב לאסור בכרות אחר פצוע באופן שנפצע בהיתר כגון ע"י חולי וכדומה. והוי דומיא דדרשא דנותק אחר כורת. אבל באמת גם בזה אין בידינו לחדש דינים מדרשות. וגם דהא כתיב דכא באמצע וגם דהא קרא איירי כולו בידי אדם. ועכ"פ בנ"ד שפיר יש להתיר משום ס"ס. שמא נימוקה רובה ונתמסמסה מחמת חולי. ושרי אף לשיטת הרמב"ם וש"פ הפוסלים בביצה אחת. ואף אי נימא שלא נימוקה רובה מ"מ שמא הלכה כהסוברים דביצה אחת כשר ובפרט דהוי בשל שמאל. ובנימוקה רק מקצת ואח"כ ניטלה כשירה אף לשיטת ר"י לשיטת המכשירים בביצה אחת. ולפ"ז בנימוקה רובה ביד"ש ואח"כ ניטלה ביד"א כשר לשיטת ר"י דהא בלא"ה הויא כניטלה כנ"ל:

וראיתי בח"ס שכתב בסי' י"ז שאם סופה להתמסמס ושבתה מפעולתה לפי דברי הרופאים. והקדימו הרופאים ונטלוהו כשר לכ"ע דהוי כנתמסמס. ותמהני דכל זמן שלא נתמסמס לגמרי. ודאי לא הוי כניטלה. וגם דהא כתב הח"ס בעצמו

בסי' י"ח ובכמה מקומות שאין נאמנות לרופאים בגוף פרטי רק בדבר כללי. והכא נמי איך נאמין לרופאים שאומרים ששבתה הביצה מפעולתה ושעומדת לינטל. ואפשר ימצא רופא חכם אופן לרפאות הביצה. וכדאמרינן בחולין נ"ד אי בדרו לה סמא חיי. אף שלרופאים שלפנינו אין ידוע שום סם לזה ומחליטים שתמות. ונראה דאף בספק אין להתיר משום דאיכא כנגדו חזקת הגוף כמש"ל. ואף שיש לו ג"כ חזקת היתר לקהל מ"מ הרי קודם שכרתו הביצה נולד ספק אם נתמססה הביצה או לא. ואז ג"כ נ"מ לדינא אם מותר לכרות הביצה שלא להכרח רפואה וכמש"ל שאם נתמססה הוי ככורת בשר מת ונרקב דלאו מידי קעביד. ואז ודאי אמרינן דאוקמא על חזקת הגוף שלא נתמססה וגם חזקת מוליד. וחזקת איסור לכרות הביצה. וממילא אח"כ שכרתוהו הרופאים לרפואה ודאי דאסור לקהל כיון שכבר החלטנו מקודם שלא נתמסס. וכן קיי"ל בכל דוכתא כמבואר בפוסקים מהירושלמי פ"ז דנזיר שלוקה על חלב שהוחזק ע"פ ע"א ובלא"ה קיי"ל דחזקת הגוף עדיפא. ועכ"פ בזה אין הרופא נאמן לומר שהביצה שבתה מפעולתה או שנתמססה. ובגוף דין דנתמסס קיי"ל ביו"ד סי' מ"ג ונ' שאין אנו בקיאים. ואף דשם איירי לענין שחוששין שנתמסס. מ"מ נראה פשוט שגם להיפוך אין בקיאי. וגם אם הרופא נאמן נשאל לרופאים. וע"כ צ"ל שאין הרופא נאמן. ואף דאיתא בחולין נ"ג השיעור דנתמסס שהרופא גורדו. נראה שלא תלו זה בדעת הרופא. דידוע שגם הרופאים אין דיעותם שוות בכל דבר. ורק נראה שהיה להם שיעור ידוע שבשר כזה רופא גורדו. ובש"ס שם משמע דאיירי כגון שאם אוחז במקצתו לא יעלה הנותר רק יפול תילחי תילחי ע"ש וע' יו"ד סי' מ"ג בזה. והנה אם נימוק הברש ונרקב לגמרי ודאי דהוי נתמסס ואין ספק בדבר. אבל אם לא נימוק לגמרי הוי ספק עכ"פ ואין הרופא נאמן ע"ז. ודין זה נ"מ גם גבי טריפות אם יש שני אברים כפולים ואחד נתמסס דאי נימא דהוי כמי שאינו כשירה. ואי לא הוי נתמסס גמורה הוי יתרת אבר וטריפה. ובחוט המשולש סי' י"א א"ש דאיירי שם שנרקב לגמרי ע"ש. אבל דברי הח"ס שם צ"ע:

(ועוד ראיתי שם בח"ס שהביא דרשא דלא תעשו. וברש"י בשבת ק"י ע"ב פי' דדרשינן לא תיעשו. ובתו"כ פ' אמור דרשינן אדם מארצכם דמשמע ליה בכך ע"ש. ומסרס אחר מסרס לא נזכר שם כלל רק איתא שם בעל מום מנין ת"ל לא תעשו. ונראה דהיינו דקאמר מנין שאסור לסרס למי שהוא כבר מסורס ויליף מלא תעשו לשון רבים דהא זה קאי על סירוס ולא על עשיית מום בקדשים כמבואר בתו"כ שם ובש"ס בשבת שם ובמנחות נ"ו ובכורות ל"ג וזהו מקור דברי

הפרישה. ופירש"י צע"ק. וצ"ל דלא גרס ש"ס בכס לא תעשו. רק לא תעשו לחוד. ובאמת הש"ס הוא מתו"כ שם וז"ל התו"כ מנין אף באדם ת"ל ובכם כדברי בן חנינאי. ולא הוזכר לא תעשו. ור"ח דאיתא בש"ס היינו ר' חנינאי בן חנינאי דבתו"כ. וכן פי' הראב"ד בתו"כ שם דבכם היינו מבארצכם מדלא כתיב בארץ. ובאמת דרשא דבש"ס אם על כרות חייב על נתוק לא כ"ש קשה טובא. דהא בעינן לה להוסיף לאו בפ"ע. דנהי די"ל דלא שייך הכא אין עונשין מן הדין משום דנתוק הוי ממש בכלל כרות וכעין מ"ש התו' ביבמות ב' ע"ב ד"ה בתו' דהיכא דהוי ממש בכלל זה לא מיקרי מן הדין. מ"מ בעי לחייבו על שני לאוין מיוחדים וכגון שהקריב בבית אחת ב' זיתים משני בעלי מומים כרות ונתוק שחייב על כאו"א. דמכרות לחוד הוי חייב רק על אחת דהוי משם אחד וכדאיתא בכריתות דף ט"ו דבהמות לא הוו גופין מוחלקים. והשתא חייב שתים על נתוק וכרות. והכא לא הוי לאו שבכללות כעין מ"ש התו' בפסחים דף כ"ד גבי לא תוכל ע"ש ד"ה דכתיב וברש"י במכות דף י"ח ע"א. וה"ה הכא מדלא כתיב לא תקריבום וכן קיי"ל בש"ס וברמב"ם שלוקה ע"ז. ואף במקריב זה אחר זה ג"כ יש נ"מ אם לא התרה בינתיים על כרות עוד הפעם רק מתחלה התרה על כרות ונתוק וכדתנן במכות דף כ"א. ויש שם מחלוקת הראשונים בכה"ג ואכמ"ל בזה. ולא שייך הכא למימר היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי כדאיתא בפסחים כ"ד ובכ"מ. דזה שייך רק לענין לחייב על עבירה אחת שני מלקיות משום שני לאוין. אבל הכא מגלה קרא שהם עבירות מיוחדות ויש כאן שני מעשים נפרדים רק שעשאם בב"א. והוי כאוכל חלב ודם בב"א והותרה על שניהם שלוקה ב'. ואפשר עוד בבהמה כרותה ונתוקה כגון כרות דגיד ונתוק בביצים או להיפוך והקריב ממנה עובר על שני לאוין דנתוק וכרות אף דהוי גוף אחד. אכן באמת ז"א דאין מלקיות מיוחדים על כל מום ומום. והמומים המפורשים הוא רק פרטים לכלל ופרט וכלל כדאיתא בבכורות דף ל"ז יעו"ש. וקרא דלא תקריבו דגבי מעוך וכתות דרשינן בתמורה דף ז' לזריקת הדם או לבמת יחיד ע"ש וע' רמב"ם פ"א מהאה"מ ה"ד ובמפרשיו שם. וקשה לי דבנזיר ל"ד ע"ב איתא דיין וחומץ ואינך דגבי נזיר הוי פרטי לכללי שכתובים שם. ומ"מ קיי"ל שם ל"ח ע"ב שלוקה על כאו"א. ויש להאריך הרבה בזה ולבאר שיש מחלוקת בזה ובהא פליגי סוגיא דשבת והתו"כ שהזכרנו אבל אכמ"ל בזה):

והנה דברתי עם רופא מומחה והגיד לי כי המים שבכיס אינם מחמת חולי שבביצה. רק הוא מחמת חולי שבקרומי הביצה כי הביצה יש לה כמה

קרומים. ולפ"ז אין כאן כלל מקום להסתפק שמא נתמסמסה. ואין לנו צד להקל רק ע"פ שיטת המקילים בנכרתה ביצה אחת. והנה לפי דעת הבית מאיר דהיכא שצריך לכרתה לרפואה הוי ככרותה יש לצדד להקל גם בנ"ד כיון שלפי דברי הרופא עומדת לכריתה. אבל כבר בארנו שאין לסמוך ע"ז להלכה. וגם דשם איירי שנולד חולי בגוף הביצה דבלא"ה כתב היש"ש בדעת הרמב"ם דשרי לכרות מחמת חולי שבביצה ומותר לקהל וכמש"ל. מה שאין כן בנידון דידן שהחולי מחמת הקרומים. ובאמת דברי הבית מאיר תמוהים לענ"ד שכתב שם שאם נפסל ביד"ש עד שנחלה ומוכרח להנטל ביד"א שלא יחלה יותר עד שמכא זה עומד ליקצץ וניטל ביד"א אם לא יש לדמות למה דקיי"ל כר"ש דס"ל כל העומד לגזוז כגזוז דמי וחשיב ביד"ש וכשר עכ"ל. ומדכתב שאם נפסל מבואר דמיירי שניקב או נימוק באופן ששוב אינו מוליד וביד"א הוי פסול בכה"ג. ולזה קרי לה נפסל. ובכה"ג בלא"ה פשוט דשרי לקהל דכיון שהוא כבר סריס ביד"ש. שוב אינו נפסל במה שכורת האבר לגמרי. ולא דמי למסרס אחר מסרס וכמש"ל. ולמה הוצרך לסברא דכל העומד ליגזז. עכ"פ אין זה ענין להא דנ"ד:

ונראה דמ"מ יש לצרף דעת היש"ש שכתב דאף הפוסלים בביצה אחת מודו שאם כרתו הרופאים הביצה בשביל חולי האבן או השבירה כשר. דכיון שאין חולי בגוף הביצה יכולים הרופאים לכרות באופן שישארו שבילי הזרע קיימים ושפיר מוליד וכמו שאנו רואים באמת שמולידים. והח"ס סי' י"ז ושאר אחרונים הביאו דברי יש"ש הללו להלכה. ונהי שיש חולקים על היש"ש בזה דהא מפורש במרדכי ר"פ הערל שאם כרתו מחמת שבירה או חולי האבן אינו כשר רק לשיטת ר"ת שמכשיר בביצה אחת. מ"מ הרי יש כאן ס"ס שמא הלכה דכשר בביצה אחת. ואף לדעת הרמב"ם שמא כשר בכה"ג וכמ"ש היש"ש. ולכאורה צ"ע בדברי היש"ש דמנ"ל לחדש קולא כזו בלי שום סיוע מדברי הראשונים. ואדרבה מסתימת לשונות הש"ס ופוסקים מבואר שאין לחלק ולא מצינו שנסמוך בזה על דברי הרופאים והשערותם. וא"כ נתיר בכל מקום שיאמרו הרופאים שיוליד. וזה בודאי אינו וכמש"ל שאין הרופאים נאמנים בדבר איסור על גוף פרטי:

ונראה הסבר דברי היש"ש דהנה קיי"ל ביבמות ע"ה ע"ב דכרות איתא בגיד ובביצים ובחוטאי ביצים וכן פצוע ודכא ע"ש וכן קיי"ל להלכה. ולכאורה קשה דבכורות ל"ט ע"ב איתא דראב"י ור' יוסי ס"ל דכרות דגבי מומים הוי רק בגיד. והכא משמע דכ"ע מודו דהוי בין בביצים בין בגיד. ואף די"ל דשם פליגי אי הוי מום שבגלוי. אבל הכא הטעם משום שאינו מוליד ובזה אין חילוק ע"ש

בבכורות בסוגיא. מ"מ כל כה"ג הו"ל להש"ס לפרושי. וגם כיון דלשון כרות קאי רק על גיד א"כ גם הכא נימא הכי (ולכאורה יש ליישב עפ"ז הא דתנן ר"פ הערל דפצוע דכא הוא בביצים וכרות בגיד. וקשה טובא דהא פצוע וכרות קאי על ביצים וגיד כדקתני בברייתא בדף ע"ה. ולפמ"ש י"ל דמתניתין אתיא כר' יוסי דמעון וכתות קאי בביצים וכרות בגיד. אך ז"א דודאי לא אתיא מתניתין דלא כהילכתא וכן העתיק הרמב"ם פט"ז מהא"ב ובשו"ע סי' ה' ע"ש. וכבר הרגישו בזה התו' ביבמות דף ע"ה ונדחקו דשפכה אינו רק בגיד. ולענ"ד זה צ"ע דכיון דהש"ס מוקי כרות בביצים ע"כ צ"ל דגם שם שייך שפכה וכמו שיבואר להלן. וצ"ל בכוונת התו' דמ"מ פשטיה דקרא משמע טפי דקאי כרות בגיד):

ועז"ק דלמה לא נתבאר שיעור הפציעה ודכא וכרות. וגבי נקב איכא מחלוקת הפוסקים אי בעי מפולש או רק עד שבילי הזרע. וקשה למה סתם הש"ס בזה. ובנימוקה פירש"י שהוקטנו הביצים ובנ"י כתב דהוי כמו חסרו. ולא פירשו עד כמה יוקטנו ויפסלו דלא מסתבר שיופסל במשהו. והנו"ב סי' ו' כתב דפצוע וכרות הוי במקצת ג"כ דאלת"ה ל"ל תרוייהו. ודכא הוי ברובו. ולמעלה הקשיתי עליו דמנ"ל לחדש דרשות מדעתו לפסול במקצת. אבל באמת דבריו הקדושים מפורשים בספרי פ' כי תצא אין לי אלא כולו מנין אף מקצתו ת"ל וכרות שפכה. ולכאורה אין לו ביאור דהכי נלמד מזה אף מקצתו. אבל לפמ"ש הנו"ב א"ש דיליף מיתורא דקרא. אכן הגר"א הגיה בספרי שם ת"ל דכא. נראה מזה שחולק על סברת הנו"ב וס"ל דאף בדכא סגי במקצת ולא בעי רובו. ונראה דבאמת דברי הנוב"י צ"ע דהא כרות לא הוי ידעינן מפצוע דהו"א דכרות עדיף מפצוע וכעין שכתבו התו' ביבמות ע"ה דאף דניטל כשר מ"מ נפצע פסול וכמו בטחול ע"ש. ואי כתיב כרות הו"א דפצוע עדיף שעכ"פ ישנה הביצה או הגיד ולא נכרתה לגמרי. ואף דמפורש בשבת דף קי"א ובבכורות ל"ט דכרות עדיין מעורה במקצת וע"ש בתו'. מ"מ הוי רק מעורה קצת. ופצוע עודנו מחובר כדרכו. וא"כ צריכי תרוייהו. ולזה הגיה הגר"א ת"ל דכא. ודכא היינו נימוקו שהוקטנו וכפירש"י ביבמות ע"ה. ומוכח דאף במקצת דבכולה הוי כ"ש מפצוע וכדאיתא בבכורות ל"ט ע"ב דמעון וכתות ליתנהו ע"ש. ומוכח דהכא איירי אף במקצת ודלא כהנו"ב:

אבל עדיין צ"ע דא"כ מעכב אף משהו. ולמה בניקב הגיד ס"ל לרוב הפוסקים דבעי עד שבילי הזרע וי"א דבעי מעבר לעבר. והרי כתב הב"ש בשם הסמ"ג דניקב הוי בכלל כרות וש"פ ס"ל דהוי בכלל פצוע ע"ש. וא"כ סגי בכל שהו. וגם תמוה דכל כה"ג הו"ל להש"ס לפרושי שיעורא. ובדף ע"ו משמע שהשיעור עד

שביל הזרע כנ"ל. וכ"כ רבינו ירוחם בנתיב כ"ג ח"ד שאם ניקבו הביצים שיעור הנקב עד שיצא הזרע ע"ש. ונראה מקורו מהא דאיתא ביבמות ע"ה בההוא דחרזיה סילוא ונפיק כי חוטא דמוגלא ופירש"י שיצא ממנו ש"ז. וקשה טובא למה לא פירש כפשוטו שיצאה מוגלא וליחות מן הביצה ובה הכירו שניקבה הביצה. ולזה דייק רבינו ירוחם שצריך שיצא ש"ז בניקבו הביצים. ולפלא שלא הוזכר דין זה בשו"ע. אכן הא גופא טעמא בעי מנ"ל לרש"י ורי"ו האי שיעורא כיון שלא נזכר בש"ס והו"ל לרש"י לפרש באמת מוגלא כפשוטו על ליחות הביצה. וגם דברי הספרי צ"ע קצת דאף אם נגיה כהגהת הגר"א. מ"מ לא משמע דדריש מיתורא. דכל כה"ג הו"ל לפרושי ולמימר בזה"ל אם נאמר פצוע למה נאמר דכא וכו' וידוע לשון הבריות בכה"ג. וגם דבנקל יש לחלק בזה. ועוד דלשיטת הסמ"ג וש"פ שלוקה על פצוע לחוד ועל דכא לחוד איצטריך דכא ללא מיוחד. ומנ"ל ללמוד אף מקצתו:

לזה נלע"ד דהא דדרשין כרות שפכה ששופך ע"י כריתה ולא מקלח זה קאי אכולהו גם על פצוע וכא דבעינן שיפצע או ידוך עד מקום הזרע שיהא הזרע שותת ולא יורה כחץ. וזהו שיעור פצוע דכא וכרות עד שביל הזרע. וכן ניקב שיעורו בהכי כנ"ל. ולזה פירש"י חוטא דמוגלא שיצא ש"ז. דאי מוגלא הוא ליחות הביצה. עדיין מנ"ל שהגיע הנקב לשביל הזרע. ומהיכא פריך בפשיטות על מה שהוליד. ואם בדקו וראו שהגיע הנקב לשביל זרע הו"ל להש"ס לפרושי. ולזה פירש"י דמוגלא היינו ש"ז. ובספרי נלע"ד לקיים הגירסא שלפנינו ת"ל וכרות שפכה כל שנכרת הגיד. ובילקוט הגירסא כל שנכרת הגיד הפוסק. ונראה עיקר כגירסת הילקוט. דלשון הספרי אינו מובן דמאי קאמר כל שנכרת הגיד. אבל לגירסת הילקוט הכוונה שנכרת עד הקרום שמפסיק בין שביל מי רגלים לשביל הזרע וכדאיתא ביבמות ע"ו שיש שני שבילים. ויליף מינה שעיקר הפסול הוא מצד שפיכת הזרע. וה"ה בפצוע ובדכא השיעור עד שביל הזרע. ומה שפירש"י שהוקטנו הביצים צ"ל ג"כ דאיירי שנימוקו עד שביל הזרע. וסמך רש"י על מה שמפורש להלן בש"ס שהעיקר תלוי בשבילי הזרע. ואף שפירש"י שחסרו כל שהן פסול. צריך לדחוק דהכוונה שחיסר משהו עד שבילי הזרע. ואפשר ס"ל לרש"י דכיון שחסר כל שהו סופה להתקלקל כולה. וצ"ע דמנ"ל זה וגם ברמב"ם ושו"ע לא נזכר כלל חסרה כל שהו רק חסרה סתם ומשמע חסרה כולה. ועכ"פ להלכה נראה פשוט דברי הפוסקים דבכל שהו לא מיפסל:

ולזה מוקמינן לכרות אף בביצים ולא פליגי ראב"י ור' יוסי בבכורות ל"ט. משום דהכא כתיב שפכה. ומתבאר הטעם ששופך הזרע. וממילא מוכח דאף בביצים וחוטאי הביצים הדין כן כיון דגם שם שותת הזרע. ואדרבא שם גרע טפי כידוע שכל שהזרע נמשך למעלה כח הדוחה שבו הוא יותר חזק. וכל שיוצא למטה הוא יותר חלוש. ולזה אם יוצא הזרע דרך הביצה אזי ודאי לא יוליד דאינו יורה כחץ. אבל גבי מומים דלא כתיב כרות שפכה רק כרות לחוד. שפיר ס"ל לראב"י ור"י דקאי רק על גיד דמשמע להו הכי לשון הכתוב. וס"ל דכרות ביצה לא הוי מום שבגלוי כדאיתא בסוגיא שם. ויש להאריך בזה ואין הפנאי מסכים:

ועפ"ז מבוארים דברי היש"ש דכיון שעיקר פסול כרות ביצה הוא מצד שפיכת הזרע. וא"כ כשנשארו שבילי הזרע שלימים שפיר כשר. ולזה כשהחולי בגוף הביצה ס"ל שא"א להזהר שישארו שלימים כיון שנתקלקלה גוף הביצה משא"כ כשכורתה הרופא בשביל חולי אחר שפיר יכול להזהר בזה. ולפ"ז דברי היש"ש מוכרחים להלכה כיון שהוכחנו שעיקר פסול כרות הוא משום שפיכת הזרע וזהו שיעור פסולו. וראיתי בחינוך פ' תצא שכתב דשבילים שמתבשל בהם הזרע היינו חוטאי הביצים. ותמהני דא"כ מה חילוק בין ביצים לחוטאי ביצים. דהא גם בביצה בעינן שינקוב או נכרתו שבילי הזרע. ואולי שבילי שיוצא הזרע לאו היינו שבילי שמתבשל הזרע. ורש"י פירש חוטאי ביצים שתלולים בהם הביצים. ונראה הטעם דכיון שנפצעו או נכרתו הוי כאלו נכרתה הביצה. וע' במרדכי שכתב דבעינן שיכרתו כל החוטאים. ולהלכה קי"ל אף בחוט אחד פסול ע' בפוסקים ובאה"ע סי' ה'. ויש להאריך בזה ואכ"מ וגם צריך לחקור אצל הרופאים איך תהלוכות החוטאים ושבילי הזרע:

עכ"פ כיון שבארנו דברי היש"ש שיש להם יסוד להלכה. נראה שיש להקל בנ"ד דהוי ס"ס שמא הלכה דנכרתה ביצה אחת כשר ואף להפוסלים שמא עיקר כהיש"ש דאם אין חולי בגוף הביצה וכרתוהו לרפואה כשר. ואם נתפוס שיש כאן חולי בגוף הביצה או שקרום הביצה היא מגוף הביצה. א"כ יש לצדד עפמ"ש היש"ש סי' ט' בדעת הרמב"ם שכיון שההכרח לכרתה הוו תחילתו בידי שמים וסופו ביד"א דמוכח בירושלמי דכשר וכ"כ הח"ס סי' י"ז ושאר אחרונים שדעת הרמב"ם דכשר בסופו ביד"א. ואם נימוק מקצת הביצה ג"כ יש לצדד כן. ולשיטת רש"י והנ"י דסגי בכל שהו א"כ הו"ל כבר סריס בידי שמים. ותנו לא מיפסל על הכריתה וכמש"ל:

וראיתי בספר עין יצחק סי' י"א שכתב להוכיח דבנכרתה ביצה אחת מוליד וכשר מקושיית המקנה בקדושין כ"ה דעבד שסרסו בביצים הא אין לוקה ומשלם. והאריך בזה. ולענ"ד ז"א דאי ס"ל לסוגיא דהתם שמוליד. א"כ למה קרי לה סירוס. וגם עיקר קושיית המקנה לענ"ד יש לישב דאיירי שכרתו לרפואה ובזה אינו לוקה דהא מותר לכתחילה. וכדקיי"ל דבהפיל שינו או חטט עינו לרפואה יצא לחירות כמ"ש הרמב"ם פ"ה מה' עבדים הי"ג. וגם ראיתי שכתב שם דבנכרת ראש הגויה ונשארה העטרה בשלימות יצא לחירות. ולענ"ד זה צ"ע מסוגיא דקדושין שם דקאמר סירוס בגיד היינו ראש הגויה. ולדבריו משכחת סירוס בגיד שנחתכה העטרה וראש הגויה נשאר בשלימות. והוי סירס בכה"ג וי"ל בזה. וגם מש"ש ראייה להבית מאיר מהא דלא מייתי שן נדודה. תמוה דשן נדודה הוי ממש כאבר מדולדל שאינו שייך עוד להגוף והוי כבשר מת כידוע. משא"כ הכא שהביצה עודה במקומה כראוי וההכרח לקצר:

ועוד יש לדון בנ"ד עפמ"ש האחרונים להקל בספק פצוע דכא. אך אקצר בזה באשר כי לענ"ד בספיקא דדינא לא שייך זה וכמ"ש בס"ד בסימן שאח"ז:

שו"ת הר צבי

אבן העזר סימן כא

נותקו שבילי הזרע הפנימיים מחמת ניתוח הפרוסטטא

בתשובה על השאלה בדבר הניתוח בחולי עצירת השתן ע"י סתימת השתן הבא מנפיתחת הפרוסטטא (ערמונית), ולוחץ על צנור השתן וסותמו, וחולי זה הוא סכנה לגוף, ובשעת הניתוח בפרוסטטא הרופא המנתח מנתק גם חוט הביצים היינו שבילי הזרע שעוברים שם, והחולה נעשה על ידי זה עקר וכו', האם המנותח חייב לגרש את אשתו אח"כ. וכת"ר מצדד להיתרא, ומביא הרבה פוסקים שהתירו בפצוע דכא שתחילתו היה ע"י חולי בידי שמים וגמרו בידי אדם שכדי לרפאותו הוכרחו הרופאים אחר כך לעשות מעשה שעל ידי זה מסתרס, (עייני ים של שלמה פרק הערל סי' ט').

הנה אמנם כן שהרבה פוסקים התירו בפצוע דכא שמחמת חולי בידי שמים ומחשש סכנה הוכרחו הרופאים לעשות מעשה שעל ידי זה מסתרס. אולם מה שכת"ר העלה להיתרא גם בהנחה דמה שחותרין חוטי הזרע הוא משום זהירות שלא יפריעו את הגישה לפרוסטטא ולאפשר את הניתוח ביתר בטחון, יש לעיין אם משום זה בלבד יש יסוד להתירו. דלכאורה יש לדון שדוקא אם המחלה פשטה באברי ההולדה, בזה אנו אומרים דכיון דהמחלה בידי שמים גם גמרו ע"י אדם אינו פוסלו. מה שאין כן בנדון דידן שהמחלה לא היתה כלל באיברי ההולדה, אלא שמצד אחר יש בו סכנה מצד עצירת השתן ובאמת לא צריך נתוח אלא בפרוסטטא, ומה שחתכו חוטי הביצים זהו רק משום זהירות שלא יפריעו את הגישה לפרוסטטא, א"כ אולי יש לחוש דזהו בידי אדם, דבידי שמים לא היתה מחלה באברי ההולדה וגם הניתוח בחוטי הביצים לא (נעשה) בשביל שיש בהם איזה מחלה.

וכן מבואר בים של שלמה יבמות דף פ"ח אות ט' שכתב שם, ואני ראיתי הירושלמי (יבמות פ"ח הל' ב') וז"ל, הרי שעלתה חטטים מי מחכך בה או מסיית והרי הוא בידי אדם כמי שהוא בידי שמים וכו', ע"כ. והיינו כפירוש הרמב"ם שאפילו ע"י חבורות ועניינו מקלקל אותו עד שהמסה אותו או עד שיוכרח אף לכרתו, מ"מ הוא כשר, וגזירת הכתוב הוא כאילו נולד כך ממעי אמו, אבל מ"מ מי שיש לו שבידה או חולי האבן והוכרח לכרתו, אין זה חולי בידי שמים שהרי אינו בהכרח לכרות הביצים ויהיה החולי במקומו עומד, אבל מה שהוכרח לכרתו מעניינו הביצים, גופו הוא בידי שמים, עכ"ל.

למדנו מדבריו דהך כללא דאם תחילתו היה ע"י חולי והוכרחו הרופאים לחתוך דנחשב כאילו נעשה בידי שמים יש בזה שני תנאים, האחד, שהמחלה תהיה באברי ההולדה. והשני, שיהא הכרח לכרתו כדי להנצל מפני הסכנה שבאברים הנ"ל.

אולם מדברי החתם סופר אהע"ז סימן י"ז משמע שלדעת הסמ"ג כל שעשאו להושיעו מחליו לשם רפואה, בכל גווני לא נאסר לבוא בקהל. שהביא שם לשון הסמ"ג לאוין קי"ט שכתב, אמר שמואל כל פסול בענין זה כשלא היה בידי שמים אלא בידי אדם ע"י פשיעתו, כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ, אבל אם נולד כך או ע"י חולי אירע לו, כשר לבוא בקהל, עכ"ל. וכתב עלה החת"ס שמאריכות לשון הסמ"ג מבואר דדוקא שכרתו אדם בפשיעה, ולאפוקי אם כרתו לרפואה

שהיה לו חולי וכרתו להושיעו מחוליו, מותר בקהל. הנה מבואר בחת"ס שלדעת הסמ"ג עיקר ההיתר בעשאו לשם רפואה הוא משום דלא עשאו בפשיעה. וזהו גם הטעם שנעשה בידי שמים כשר משום דלא נעשה בפשיעה, דלא אסרה תורה פצוע דכא אם (לא) נעשה בפשיעה.

הן אמנם החתם סופר שם כתב על זה דמלשון ר"ת שבמרדכי פ' הערל (סי' ע') משמע דמה שחותכין הרופאים מחמת חולי האבן הוי בידי אדם אעפ"י דהוי לרפואה, מ"מ בדברי הסמ"ג משמע שם שהוא מפרש כנ"ל, ומבואר בדבריו שלדעת הסמ"ג גם כריתת מחמת אבן היתה מותרת, שהרי הביא את דברי ר"ת שבמרדכי כהוכחה גם נגד דברי הסמ"ג הנ"ל.

אולם יש יסוד להתיר בנדון דידן אפילו לדברי ר"ת שבמרדכי, והוא שבניתוח הפרוסטטא נהי שלפני הניתוח אין החוטים בעצמם גורמים לו הסכנה, מ"מ לאחר הניתוח לדברי הרופאים החוטים עצמם גורמים לזיהום בגוף שמביא לידי סכנה, וא"כ לא מיבעיא אם עושה ניתוק החוטים אחר הניתוח, הרי בשעת הניתוק כבר גורמים החוטים את הסכנה, אלא אפילו לפני הניתוח יש לדון דמכיון שעצם הניתוח הוא הכרחי, שבלא הניתוח יש לחולה סכנה, ומבלי ניתוק החוטים אין אפשרות לעשות את הניתוח מבלי חשש סכנת נפשות שיגרום לו אח"כ, בכגון דא אנו רואים את החוטים כאילו הם עצמם גורמים לסכנה. (אולם בזה אין ספק שמבחינת ההלכה עדיף יותר לנתק את החוטים אחרי הניתוח אם יש רק אפשרות לכך, כי לפי מה שכותב כת"ר מועיל ניתוק החוטים להקל את הגישה לניתוח הפרוסטטא).

וראייתי בחלקת יואב אהע"ז סימן ג' שדרך אחרת לו בהיתר פצוע דכא שנעשה לשם רפואה במקום שיש סכנת נפשות, והוא משום שלא אסרה תורה פצוע דכא אלא כשנעשה בעבירה, שכיון שהקישת תורה פצוע דכא לממזר (ביבמות ע"ה) ע"ב במתניתא תנא, נאמר לא יבוא פצוע דכא, ונאמר לא יבוא ממזר, מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם. ובירושלמי (שם) למד מזה שהקישת תורה, לא יבוא ממזר - לא יבוא פצוע דכא, שפצוע דכא בידי שמים כשר. מה ממזר בידי אדם, אף פצוע דכא בידי אדם. ובסמ"ג (שם) יליף לה מה ממזר ע"י פשיעה (וכו') מה ממזר יצירתו ע"י עבירה אף פצוע דכא לא אסרה תורה אלא כשהמעשה בא ע"י איסור ובעבירה של לאו דסירוס, אבל פצוע דכא שנעשה לשם רפואה משום סכנת נפשות לא נקרא שבא ע"י מעשה עבירה, וכמו

בגדון דידן שמשום סכנת נפשות חתכו הרופאים, אין החיתוך מעשה עבירה ולא אסרה תורה אותו לבוא בקהל, שאינו דומיא דממזר דיצירתו ממעשה עבירה. והנה לפי דרכו של החלקת יואב שההיתר בעושה לשם רפואה תלוי בעיקר אם עושה כן מחמת סכנה, אין צריך שתהא המחלה באברי ההולדה, ובענין נתוח הפרוסטטא אין צריך שהחוטים עצמם יהיו מהווים לו סכנה, אלא בעיקר שיהא בחתיכת החוטים משום מניעת סכנה ושנעשה פצוע דכא בהיתר.

אולם בעצם הנחתו שדין ממזר תלוי בזה שיצירתו תהא בעבירה, איברא שמשמע כן בהגהות סמ"ק שהובא בב"ח יור"ד סימן קצ"ה שכתב וז"ל, מצאתי בהגהות סמ"ק ישן מהר"ר פרץ שכתב, אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה, ונזהרות מסדינים ששכב עליהם איש אחר פן תתעבר בנדותה משכבת זרע של אחר. ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדותה מש"ז של בעלה ויהא הולד בן הנדה, והשיב, כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר מש"ז של אחר כי הלא בן סירא כשר היה, אלא דמש"ז של איש אחר קפדין אהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו, עכ"ל.

אולם יש מהאחרונים שחולקים על כך, וס"ל שהולד של אשת איש הנוול מזרע של אחר הולד ממזר. (עיין שו"ת בר ליואי אהע"ז סימן א', ובספר זכר לחגיגה על מס' חגיגה דף ט"ו) ולדבריהם צ"ל שאין דין ממזרות תלוי ביצירתו מביאת איסור אלא ביצירתו מאיש ואשה שהם אסורים זה לזה. ואף לדעת רוב האחרונים שהולד כשר משום שדין ממזר תלוי בביאת עבירה, מ"מ גם לדעתם יש לומר דאין להתיר בכה"ג שעצם הביאה היא מעשה איסור אלא שהותר לו (הניתוח) משום פקוח נפש.

עוד יש להעיר על דברי החלקת יואב וכן (על) עוד מהפוסקים דדורשים (את) ההיקש פצוע דכא לממזר, מה ממזר שהוא ע"י איסור דוקא, אף פצוע דכא דוקא ע"י איסור. מדברי האבני מלואים (אהע"ז סי' קע"ד) ועוד ביבמה ממזרת שנפלה ליבום לכשר, דמן התורה עשה דוחה לא תעשה, אם יבמה אי הולד יש לו דין ממזר. והרי כאן לא היה איסור כלל אלא מצוה ומ"מ (ס"ד ד) הוי ממזר.

ואולי י"ל דתחילת הדין שנעשה ממזר זה לא משכחת לה אלא באיסור, אבל שהולד ממזר משום שאמו ממזרת זה לא מפני העבירה, (אלא מכיון) דבן ממזר כמוהו, ואין זה לימוד על פצוע דכא.

אבל עדיין יש לעיין לדברי החלקת יואב מאשת איש שנישאת ע"פ שני עדים שהעידו על מיתת בעלה (ובא בעלה), שהולד ממזר אעפ"י שאין כאן עבירה, דאנוס רחמנא פטריה. הרי שמכיון שעצם הביאה היא ביאת איסור, אעפ"י שעבר על זה באונס ואין כאן עבירה, מ"מ הולד שנוצר מביאה זו הוא ממזר.

ויעוין בחכם צבי סימן כ"א שהשיג על חכם שטעה לומר בנישאת במים שאין להם סוף ואח"כ בא בעלה דאין הולד ממזר, וכתב שהם דברי שגגה, ואפילו בשניהם אנוסים הולד ממזר. וזה ברור לתינוקות, דאטו ממזר בקנסא או שגגה או אונס תליא מילתא, ודאי לא כן הוא, עכ"ל.

שוב ראיתי בחלקת יואב שם שהביא ראיה דבמקום פקוח נפש לא נחשב למעשה עבירה כלל מהא דאיתא בש"ס ברכות (נ"ג ע"א) דבמדליק נר לצורך חולה שיש בו סכנה מיקרי שבת ממלאכת עבירה. (ובזה מיישב דלא תקשי דהרי גם בנסתרס ממילא כגון שהכהו קוץ וכיוצא בו פסול. אלא דשם מ"מ המעשה הוא מעשה עבירה שאסור לכל אדם לעשותו, ואפילו כרתו עכו"ם מ"מ מיקרי מעשה עבירה דהוי כעכו"ם שהדליק נר דלא נקרא נר ששבת ממלאכת עבירה, כיון דמעשה זו אסור לישראל לעשותו וכו').

ולענ"ד אין (זה) הכרח, דהתם דרבנן, והם אמרו והם אמרו (דאיסור דרבנן שהותר לצורך, פירוש, שמתחילה לא גזרו רבנן כשהוא לצורך והוי היתר גמור ולא נחשב כמעשה עבירה).

ומתוס' יבמות (ט"ז ע"ב ד"ה קסבר) לכאורה משמע שענין זה אם תנאי הוא בממזרות שיצירתו תהא דוקא מביאת איסור, תלוי בשני תירוצי התוס'. שהקשו שם למ"ד עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר, בשלמא מעבד הוי ממזר דבעבד איכא לאו, אלא מעכו"ם אמאי הוי ממזר ב"ד של שם גזרו ומדאורייתא ביאת היתר היא. וי"ל אף על גב דביאת היתר היא מדאורייתא בצנעא, מ"מ כיון דלא תפסי בה קידושין הוי ממזר וכו'. אי נמי מעכו"ם לא הוי ממזר אלא מדרבנן וכו', והראשון עיקר, ע"כ. הנה כי כן שבענין זה יש שתי דעות בתוס', שלתירוצן הראשון של התוס' אין ענין ממזרות תליא בביאת איסור דוקא, ולתירוצן השני זה תלוי בביאת איסור. ולפי מסקנת התוס' שהראשון עיקר, הרי שממזרות אינו תלוי בביאת איסור דוקא. אולם י"ל שדברי התוס' הם רק למ"ד שעבד ועכו"ם הבא על בת ישראל הולד הוא ממזר, אבל לדידן שהולד כשר

(באהע"ז סי' ד' סע' י"ט), י"ל דגם התוס' מודים שתלוי בביאת איסור.

עוד יש סניף להקל בזה, משום דשבילי הזרע במקום זה הם החוטמים הפנימיים שבתוך הגוף, ועל פי מה שכתב בספר כסא דהרסנא שעל הבשמים ראש סי' ש"מ וז"ל, ואפשר נמי דענין פיסול בקהל ראינו שתלו חכמינו בגיד וביצים ובחוטין, אבל לא בכלי הזרע הכנוסים בתוך הגוף דשוויה כעין טומאה בלועה וכו', עכ"ל.

ואף על פי שזה ודאי שניתוק שבילי הזרע עושים אותו לעקר, מ"מ אין זה הכרח שמעשה שעושה אותו סריס פוסלו מלבוא בקהל. ומצינו כעין זה לענין שותה כוס עיקרין, שמסרסו ועושה אותו עקר, ומ"מ לא נפסל מלבוא בקהל. עיין תוס' סוטה דף כ"ו ע"א ד"ה אשת סריס שכתב וז"ל, רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה. ולא ידעתי מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה וכו', עכ"ל התוס'. ויעוין בפ"ת סימן ה' ס"ק ט' שהביא בשם הברכ"י אות ז' שכתב וז"ל, דאם שתה כוס עיקרין ונסתרס מותר לבוא בקהל, מהר"י הכהן בהגה' זרע אברהם א"ה סימן י"א, וכן הסכימו הרב מהר"י נבון בסי' קמ"ד ח"ב סימן כ"ו, ובס' יד אהרן, עכ"ל הברכ"י. וסיים הפ"ת וז"ל, אך כפי הנראה דבר זה במחלקת שנויה בין רש"י והתוס', עיין בסוטה דף כ"ו ע"א בפרש"י דהא קא משמע לן, ובתוס' שם ד"ה אשת סריס, ויעוין בכסף משנה פ"ב מה' סוטה דין ו', ובמשנה למלך שם, עכ"ל. הרי שעכ"פ לדעת התוס' אין הפסול מלבוא בקהל תלוי בזה שאין יכול להוליד. ומצינו כן גם לאידך גיסא, דשיטת הלבוש (סי' ה' אות ב') דפצוע בביצה אחת הוא יכול להוליד ומ"מ הוא פסול מלבוא בקהל.

וחתן בני אמר שדבר זה אם תלוי פסול קהל במניעת ההולדה, נחלקו בזה ראשונים בפירוש דברי הגמרא יבמות (ע"ה ע"ב), דאיסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים, דסבר רב ביבי בר אבבי לאכשורי. ופרש"י שהרי אין כאן לא פצוע ולא דך ולא כרות. ואמר לו רב פפי משום דאתיתו ממולאי כו', במקומה מבשלה, שלא במקומה לא מבשלה, ע"כ. והרא"ש יבמות פ"ח סי' ב' הקשה מזה על שיטת ר"ת, בהא דר' ישמעאל בנו של ריב"ב מכשיר (בגמ' שם ע"א) בעל ביצה אחת, דס"ל לר"ת (שם תוד"ה שאין) דמכשיר אפילו כשניטלה ביצה אחת בידי אדם, ומביא ראיה מהירושלמי שהוא כשר לבוא בקהל רק שאינו מוליד. ועל זה הקשה הרא"ש דאי בידי אדם איירי ואינו מוליד האין יהיה כשר בקהל,

מי גרע מההוא גברא דאסתתים גובתא דש"ז ואפיק במקום קטנים דפסול לפי שאינו מוליד, הרי מוכח דכל שנעשה בידי אדם סיבה שלא יוכל להוליד כי הך דאפיק ש"ז במקום מי רגלים הוא פסול בקהל. ויעוין שם בקרבן נתנאל אות ז' שכתב וז"ל, ולפי פירוש ר"א ממין דסבר אעפ"י שאינו מוליד לא עקר הוא וכשר לבוא בקהל, והך עובדא לפסול בניו קאמר, אין סתירה לר"ת מהך עובדא, עכ"ל. והרא"ש בתשובה כלל ל"ה ס' ה' הביא דבריו. ויעוין עוד בקרבן נתנאל שם אות ל', ובבית שמואל ס' ה' סוף ס"ק ט'.

הגאון ר' משה פיינשטיין האריך בתשובה זו לבאר הדינים של פצוע דכא ואם מותר לעשות ביפסיה ולקחת משהו מהביצה כדי לדעת איך לרפאותו, ומבאר גדרי דין הלכות פצוע דכא שגדר האיסור הוא כשאינו מוליד.

שו"ת אגרות משה

אבן העזר חלק ב סימן ג

בענין מה שנוטלין הרופאים משהו מהביצה לבדוק ולידע איך לרפאותו להוליד אם לא יפסל לאשתו מדין איסור פצוע דכא י"ד שבט תשכ"ג. מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר משה ראם שליט"א מנהל ישיבה במעקסיקא.

ענף א הנה בדבר איש אחד שאין לו בנים ורוצה הרופא ליטול משהו מביצה שלו לבדוק לידע מזה הסבה שאינו מוליד וידע איך לרפאותו כמו שעושין הרופאים בזמננו כן שמזה נודעים איך לרפאות וכבר נתרפאו הרבה והולידו אם אין בזה איסור מדין לאו דפצוע דכא. לכאורה פשוט בגמ' דכשיכול להוליד אינו באיסור דפ"ד, דהא ביבמות דף ע"ה מקשה על ניקב הביצה שאסור וניקב לא מוליד והא ההוא גברא דחרזיה סילוא בביצים ואוליד ומתרץ רב צא וחזר על בניו מאין הם ואחר זה אמר רבא על קושית ההוא מרבנן אימא מראשו מדלא מנה ביה דורות, ואף שמסיק מטעם אחר מדומיא דכרות שפכה אינו מטעם שפליג דיש דורות בפ"ד אלא משום דהקשה לו אימא מראשו ומה שלא מנה דורות הוא משום דרך איהו אסור ובריה מותר אבל על מה שבפצוע בגיד וביצים אינו מוליד

לא פליג. וממש דברי הבל הם לומר שלהמסקנא פליג וסובר שאפשר שפ"ד מוליד ומ"מ אסור בקהל, דכיון שלא הוזכר שפליג ולא מצינו שום מ"ד דפליג ודאי אין לומר שאיכא מחלוקת בזה. וגם אף אם נימא שיש מקום להסתפק שפליג, ודאי כיון שלרבא פשיטא לו דאינו מוליד יש לן למיפסק כרבא אף אם היה הוא מרבנן פליג בודאי כי הוא מרא דתלמודא יותר מההוא מרבנן שלא הוזכר שמו, וכ"ש אם היה רק ספק אף לאמורא מפורסם לא נניח ודאי דרבא ולחוש לספק דאיזה מ"ד וכ"ש שיש לפסוק כרבא נגד ספק בדוי שלנו.

וכן אין לומר שרק הרוב אינם מולידים אבל מזדמן לפעמים שמולידין כעין מיעוט, שהרי ג"כ היה לו לקרא למימני דורות להורות הדין איך יהיה דין הולד כשילוד מפ"ד כהמיעוט שאירע זה, דגם דין ולד מהמיעוט הא צריך הקרא להשמיענו דקרא הא נקט דינים אף שאינם מצויין, ועצם דין פ"ד יוכיח שג"כ הוא דבר שלא מצוי ומיעוט קטן הוא, ואף שהוא רק באי עבר ונסיב נמי הא נקיט הקרא כה"ג כדאיתא /יבמות/ ריש דף ע"ח, וגם הא משכחת גם בהיתרא כשנסיב גיורת ומשוחררת.

אבל אפשר לומר שרב סובר דכשנזדמן שיליד פ"ד, נדע שאסור גם הבן ובן הבן מממזר דאסרה תורה דורות, דהא מוכרח שסובר רבא דיש למילף חד פסול מחבריה, מדהוכיח שאינו מוליד מדלא מנה בו דורות ולא היה ניחא לו לומר כדחוי ההוא מרבנן שאולי משום דרך אותו לבדו פסלה תורה ולא בריה ובר בריה, אף שלכאורה הוא דחוי פשוט ואיך טעה בזה רבא, אלא הוא משום דרבא סובר דיש למילף חד פסול מחבריה למיפסל גם דורות, ולכן הוקשה לו דהיה לו לקרא למינקט פסול דורות בפ"ד שנאמר תחלה ולמילף מיניה לממזר, והוכיח מזה שהוא משום שאינו מוליד ולא היה שייך למינקט אצלו דורות. וא"כ אפשר לומר שרק ע"פ הרוב אין בו דורות ואיכא מיעוט שאית להו דורות לכן נקט הקרא דין דפסול דורות שהוא ברוב ממזרים ולא בפ"ד שרק במיעוט איכא דורות, ואם יזדמן דורות גם לפ"ד הן פסולין דילפינן ממזר. ונמצא שלכאורה יש מקום לומר זה, אבל הוא דוחק דמאין נימא חדוש כזה, והא אם יש מיעוט שמולידין למה אמר רב צא וחזר על בניו מאין הם לימא לו דאף שהוליד הוא פ"ד והוא מהמיעוט שמולידין, ודוחק לפרש דכיון שהוא מיעוט יש לחזר ולבדוק אולי יתברר שזנתה ואם לא יתברר נימא שהוא מהמיעוט שהן כשרים, או לפרש צא וחזר על בניו שאם לא יתברר ישארו בדין ספק ממזרים, דפשטות הלשון משמע שהם ודאי ממזרים כדאיתא בב"ב סק"ג בשם ש"ג מריא"ז.

ולמה שבארתי בטעם רבא שסובר שיש למילף חד פסול מחבריה צריך לומר הא דנקט הקרא דורות בממזר ובעמוני ומואבי, הוא משום דכיון שיש חלוק ביניהם לענין הנקבות לא היה לן למילף גם לדורות מהדדי, אבל בפ"ד אם היה שייך דורות היו נאסרות גם הנקבות והיה שייך למילף פ"ד וממזר מהדדי. וההוא מרבנן סובר דדלמא אף שאיכא דורות זה שלא נקט בפ"ד שהוא ראשון ולמילף מיניה לממזר, הוא משום דבזה השמיענו שלא אסרה דורות בפ"ד ולא נילף מממזר, דאם היו שוין היה נקיט בפ"ד שהוא ראשון ולמילף ממזר מיניה. ורבא סובר דלא היה אפשר למיסמך ע"ז דהא אפשר גם לומר שפ"ד הוא באותו מקום שלא שייך בו דורות, ואם הוא מראשו וכוונת הקרא הוא שאף ששייך בו דורות לא אסרה הדורות שלא כבממזר, הא לא נוכל לידע מזה דאולי נימא שאין לחלק בין הפסולין ופ"ד הוא מאותו מקום שאינו מוליד, והיה לו להקרא למיכתב בפירוש איך הוא הדין בהדורות שבפ"ד התירה דורות ולכן מוכיח שהוא דוקא באותו מקום שאינו מוליד ואין בו דורות. וההוא מרבנן לא חש לדקדק כן, משום דהוכחת רבא הוא רק כשהקושיא היא שנימא שפ"ד הוא גם מראשו ולא שדוקא מראשו מטעם דפ"ד סתם נאמר שגם על אותו מקום שייך למיקרי לו פצוע ורק שאולי כיון שסתמא נאמר הוא גם מראשו ומעוד אברים, וע"ז הוכיח שפיר שאם הכוונה להתיר הדורות הי"ל למיכתב בפירוש כדכתבתי, אבל ההוא מרבנן הקשה שאימא שפצוע הוא דוקא מראשו, וטעמו משום דפצוע זה ניכר לכל ושייך שיקראו לו כל הרואין אותו בשם פצוע, אבל לא באותו מקום שלא ניכר לבני אדם ולא שייך שיקראו לו בשם פצוע, ונמצא לסברת ההוא מרבנן בקושייתו שהוא כמפורש בקרא דאיירי מראשו ששייך בו דורות, ולכן מדלא מנה בו איסור הדורות ולמילף לממזר אלא נקט בממזר הוא משום דלא אסרה בו דורות. והוא באור נכון ומוכרח בגמ'.

עכ"פ לדינא אין מקום לומר דיש פ"ד שמוליד לשום מ"ד, וגם לא מסתבר כלל לומר שאיכא מיעוט דמולידין, כיון שרב אמר שודאי זנתה אשתו ואם היה אף מיעוט המולידין היה לו להכשיר הולד כדאשכחן דמכשרינן אף במיעוט רחוק כהא דילדה אשתו לסוף יב"ח משהלך בעלה למדה"י /יבמות/ בדף פ' שודאי הוא רק מיעוט רחוק אלא ודאי דליכא כלל פ"ד שמוליד. וכן הא מפורש בתוס' וברא"ש שמוכיחין ממה שמולידין בנ"א שכורתין מהן ביצה אחת שכשרין לקהל והרמב"ן שפוסל כתב דלא הולידו וחזר על בניהם מאין הם, וכן הוא משמעות כל דברי רבותינו הראשונים, ודלא כהלבוש שכתב בשם יש אומרים דבביצה

אחת אף שמוליד הוא באיסור לאו דפ"ד שהוא נגד פשטות הגמ' ונגד רבותינו הראשונים, ועיין בחת"ס אה"ע סימן י"ז שביטל דבריו וכתב דבר זה לא נתבאר ולא יתבאר. והגאון ריעב"ץ בספר אגרת בקורת שעוד תמה מלן דגם להמסקנא פצוע אינו מוליד אינו כלום ותמוה מאד על גאון כמותו שכתב דברים שאינם נכונים וא"א להעלות על הדעת אף לאומרן בעלמא וכ"ש שלא שייך למיתמה על דברים ברורים של רבותינו. וכן מש"כ דאולי הוא רק על ענין הרוב אין לחוש לזה לדינא כדבארתי. ועיין בירושלמי שר' יוסי בי ר' בון הוכיח שהוא מאותו מקום כרבא משום שלא מנה בו דורות וחזינן מזה שלא נבטלו דברי רבא והוא כדבארתי.

ענף ב אבל מה שיש לדון בזה הוא דכיון דניקבה הביצה מפורש בגמ' לאיסור וכדמסיק שלא מוליד, והרי חזינן עתה בזמננו שמולידין דהא הרופאים עושין זה לידע איך לרפאות ונתרפאו הרבה ומולידין, הרי בע"כ צריך לומר שנשתנו הטבעים וכדמצינו בהרבה דברים כדאיתא בתוס' מו"ק דף י"א, ויותר מזה מצינו ברמ"א אה"ע סימן קנ"ו סעיף ד' גם לדינא ולקולא שבזה"ז נשתנו הטבעים ויולדת לתשעה יולדת למקוטעין וא"צ חליצה בילדה ליום אחד בחדש התשיעי אפילו מת הולד תיכף, וכתב הרמ"א וכן הוא בכמה דברים עיין שם, וכן איתא במג"א סימן קע"ג סק"א עיין שם, וא"כ אפשר שמה שהיה בזמן נתינת התורה פצוע שאינו מוליד נאסר לעולם אף כשישתנה הטבע ויוליד איזה ממניי פצוע, משום דנימא דמה שאינו מוליד אינו עיקר האיסור דהא פ"ד בידי שמים כשר אף שאינו מוליד ואף שהחינוך מצוה תקנ"ט נתן טעם בשרשי המצוה שהוא למאס מעשה מלכי עכו"ם שמסרסין הזכרים למנותם שומרי הנשים שלא שייך זה בפצוע ביד"ש, כדמסיק ועם טענה זו נמצא טעם בחלוק האיסור בין הנפסד בידי אדם לנפסד ביד"ש, מ"מ אולי טעם זה אינו עיקר לדינא אלא נימא שהוא משום דלא זה שאינו מוליד ע"י זה הוא האיסור, אלא מה שהוא פצוע ודך וכרות בידי אדם הוא האיסור, ומה שאמרו שאינו מוליד הוא רק סימן איזה פצוע ודך וכרות נאסרו שהוא אותו שלא מוליד ע"י זה, וא"כ היה הסימן על אלו שלא הולידו מחמת זה בזמן נתינת התורה, וכיון שכן נאסרו אלו לעולם אף כשישתנה ויולידו וכן להיפוך שיהיו מותרין אלו שהיו מולידין בזמן נתינת התורה אף כשישתנה ולא יולידו.

וכדמצינו כעין זה באיסור טרפה שאמרינן זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה בחולין דף מ"ב, ואיתא ברמב"ם פ"י משחיטה הי"ג וכן אלו שמנו ואמרו

שהן טרפה אף על פי שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן אין לך אלא מה שמנו חכמים, שלכאורה תמוה בשלמא מה שכתב בה"ב ואין להוסיף על טרפות אלו שכל שאירע לבהמה חוץ מאלו שמנו חכמי דורות הראשונים והסכימו עליהן בבתי דיני ישראל אפשר שתחיה ואפילו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות, ניחא שהוא מטעם שאיתא בגמ' חולין דף נ"ד גמירי דאי בדרי לה סמא חיי רק שממנו נשכח הרפואה, ומשמע מכ"מ שמפרש שמה שכתב הרמב"ם אפשר שתחיה הוא טעם הגמ' שגמירי שאפשר שתחיה ע"י סמא אך שנשכח מחכמי הרופאים שבזמנים האחרונים, אבל להיפוך כשחזינן עתה שאפשר שתחיה ע"י סמים וגם בלא סמים הרי ליכא שום תירוץ אלא לומר שנשתנו הטבעים. דהא אין לתרץ משום דקיי"ל דודאי טרפה לא מכשרינן במה שהיא חיה כדאיתא ברמ"א יו"ד סימן נ"ז סעיף י"ח, דהא שייך זה רק במקרה שראינו שטרפה אחד חי יותר מי"ב חדש שייך לומר דהיה זה נס ולא נכשר מצד הנס כדכתב הש"ך שם ס"ק מ"ח בפירושו בדברי הרשב"א, וכן למה שהביא הש"ך ממהרש"ל דאין כמוה חיה רובא דרובא אבל מיעוטא דמיעוטא איכא דחיה, נמי הוא רק כשהוא במקרה שאמרין בהכרח דהוא מן המיעוטא דמיעוטא, אבל הא אף שחזינן שכל בהמות שאיכא בהו טרפה זו שמנו חכמים הן חיות ויולדות ומשבחות שלא שייך זה, והדין ברור שגם זו טרפה ואסורה באכילה דכלל נקט הרמב"ם שאין לך אלא מה שמנו חכמים, וכדחזינן בזמננו שחותכים הסניא דיבי וכולם חיים באדם ובבהמות שנעשה נתוח זה להרבה מיליאנים נפשות שודאי אין לומר ע"ז שהוא נס ולא שהוא מיעוטא, וגם אין לומר שהוא שקר וטעות שכתב הרשב"א בתשובתו שהובא בד"ח פ' אלו טרפות סימן רפ"ג דהרי הוא דבר מפורסם בכל העולם כולו שברוב משפחות אירע נתוח זה וראו זה בעיניהם איך שחתכו הרופאים ושהן חיים ובריאים, אלא שמוכרחין לומר שנשתנו הטבעים, ואף למ"ד טרפה חיה ויולדת ויש שסברי דכן הוא לדינא שלכן אסורה ודאי טרפה כשהיא חיה כדאיתא בד"ח שם בשם הלבוש, נמי ודאי דאינה כבריאה כמפורש בתוס' ע"ז דף ו' אלא חולה כל ימיה ומתמעטה והולכת, וכן כתבו בשם רש"י שמפרשים כן בדבריו / חולין/ בדף נ"א שם שכתב למאן דסובר טרפה חיה שאיתמעוט טרפה מכל החי שהוא לשון בריאות, והא ברור שאף כשנעשה עוד יותר בריא כמו דחזינן בנתוח הסניא דיבי וכדומה שנעשים עוד יותר בריאים נמי אסורה מדין טרפה. וא"כ צריך לומר דהתורה אסרה מה שהיה בזמן נתנית התורה טרפה שלא היה סופה לחיות כמוה אז, גם לעולם אף כששתנה הטבע, וכן התירה מה שאז היה סופה

לחיות גם לעולם אף כשישתנה הטבע ולא יהיה כמוה סופה לחיות. וא"כ אפשר גם באיסור פ"ד וכו' שפכה שתלוי בין לקולא בין לחומרא רק במה שהיה בזמן נתינת התורה, שמה שאז לא היה מוליד והיה אסור נאסר לעולם אף כשישתנה הטבע ויוליד פצוע כזה, ומה שאז היה מוליד והיה מותר הוא מותר לעולם אף כשנשתנה הטבע ולא יוליד. ולכן כיון שניקבה הביצה מפורש בגמ' שהיה אסור משום שלא היה מוליד נאסר אולי גם לעולם אף בזמנו שנשתנה הטבע והוא מוליד. וזהו אולי טעם הי"א דבלבוש, ומה שלא אסר הולד בדין פצוע דכא גם לקהל ואסרו רק לכהונה אף שלמה שבארתי הא לרבא יש למילף מממזר גם לאסור דורות, ואף להווא מרבנן הא יש למילף דהא ליכא הוכחה מדלא נקט דורות בפ"ד שהוא משום דלא אסרה דורות בפ"ד כיון דבזמן נתינת התורה לא היה שייך דורות לכן לא נקט דין הדורות בפ"ד אלא בממזר, וא"כ היה לו למילף פסול פ"ד מפסול ממזר לאסור הדורות לכאורה, הוא פשוט דכיון דהאיסור הוא משום שנידון כמתחלה שלא היה דורות ולא היה האיסור אלא עליו אין לאסור עתה יותר מבתחלה אך שלכהונה עכ"פ פוסל את הבת דילפינן מאלמנה לכ"ג כמו דפוסל אותה מתרומה ומכהונה.

אבל כשנעייין בדין טרפה גופה חזינן שלא לכל דבר כשנשתנה מאינה חיה לחיה ולהיפך מחיה לאינה חיה הוא כמתחלה, דהא דין טרפה איכא גם בחיוב מיתה דרוצח שההורג את הטרפה פטור, ושם מפורש ברמב"ם פ"ב מרוצח ה"ח שתלוי באומדנות הרופאים שאם יאמרו שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר הוא הטרפה שפטור, והוא גם כמפורש דאם יאמרו הרופאים שלא היה מת בה משום שיש לה תעלה הוא כשלם שההורג חייב עליו מיתה, ולא אזלינן בתר דיני טרפה שאמרו חכמים, ונמצא שהיה הדין בזמנו שההורג את מי שחתכו הרופאים ממנו את הסניא דיבי היה חייב עליו מיתה כמו בהורג את השלם אף שבבהמה לאכילה אסורה בלאו דטרפה, וההורג את מי שניטלו ממנו שתי הכליות היה פטור כהורג את הטרפה אף שבבהמה לאכילה מותרת כבהמה כשרה.

וצריך לומר דרך בטרפה לאיסור אכילה הוא כמתחלה אף שהוא איסור דתלוי בחיות מטעם דאם היה תלוי באומדנא דרופאים, לא היה צריך להלכה למיגמר מי הן הטרפות כדמצינו בהרבה דברים שסמכה תורה על החכמים באומדנא שלהם בענייני בליעות ונתינת טעם וקליטת נטיעה וכדומה שנוגע לשבת וכלאים ושביעית ומאכלות אסורות, ואף שמצינו מחלוקות בכמה דברים

בין התנאים ואמוראים לא נמנעה התורה למיסמך על החכמים, וכ"כ היה שיין למיסמך על החכמים שיאמדו מי הן הטרפות שאין כמוה חיה, לכן הוא הכרח לומר שבאיסור טרפה תלוי בזמן נתינת התורה מה שאז לא היתה כמוה חיה, שלכן הוצרך להלכה מסיני להודיע שאלו הן הטרפות לעולם אף שיהיה זמן שישתנה הטבע ואומדנות החכמים לא יהיה כן. והלכה זו נאמרה רק לענין איסור אכילה דטרפה, ולא לענין חיוב רציחה שהפטור הוא משום דהוא גברא קטילא, שלכן תלוי באומדנות הרופאים בכל זמן לומר שבזמן שהרגו הוא טרפה ולא במה שהיה אז. חזינו מזה שבלא הכרח יש לנו לומר בדברים שתלוי בטבעיות שהוא תלוי באומדנות החכמים בכל זמן.

ולכן בפצוע דכא וכו' שפכה שלא מצינו שנאמרה הלכה מסיני מי הוא פצוע דכא וכו' שפכה, אלא שהדין דאורייתא הוא שמי שאינו מוליד ע"י פציעה ודיכה וכו' הוא איסור הלאו ומסרה התורה לחכמים באומדנותם שיאמרו מי הוא מהם שאינו מוליד שלכן תלוי כשנשתנה הטבע במי שאינו מוליד באותו הזמן, ולכן כיון שניקבה הביצה באופן שהרופאים עושין אנו רואין שמולידין בזמננו יש להכשירו. ומה שידעין דין התורה הוא במי שאינו מוליד, הוא מטעם דרבא ור' יוסי בי ר' בון מדלא מנה בו דורות, ואף שההוא מרבנן הקשה דאולי לא מנה משום שלא נאסרו הדורות, הא למה שבארתי היתה קושיתו רק משום שנימא דהוא כמפורש בקרא דוקא מראשו ששייך בו דורות שלכן היה משום שלא אסרה הדורות, אבל כיון שאיירי דוקא באותו מקום כדילף מהיקשא שגם לדידה איירי ודאי גם באלו שאין להם דורות שלכן הא לא נוכל לידע דין הדורות, שהרי אפשר לפרש שאיירי באלו שאין מולידין שליכא דורות והו"ל למיכתב דין הדורות בפירוש, לכן מדלא נכתב דין הדורות בפירוש מוכח שאיירי דוקא באלו פ"ד וכ"ש שאין מולידין ואין להם דורות וכדבארתי בטעם הוכחת רבא, וגם ההוא מרבנן סובר הוכחה זו אחרי שילף שהוא באותו מקום לידע שהאיסור הוא דוקא באופן שאין מולידין שלא שייך שוב הטעם שלא היה נחא לו הוכחת רבא.

ומה שלא נאסר גם פצוע בידי שמים כיון שהאיסור הוא ע"ז שאינו מוליד נצטרך לומר כהחנינוך והוא טעם גם לדינא. ואולי הוא גזה"כ לאסור האינם מולידין רק כשנפצעו ונכרתו ע"י אדם שהיה זה ע"י מעשה האסור ולא כשנעשה בידי שמים שהוא דמי קצת לנעשה בו דין שמים שלא יזכה להבנות, או מטעם אחר שלא ידוע לנו ככל גזירות הכתוב.

ענף ג והנה בירושלמי שהביאו התוס' איתא בניטלה ביצה אחת שכשר אבל אינו מוליד, ותמוה מאד לכאורה כיון שאינו מוליד מ"ט הוא כשר, ועיין ברא"ש שמצד קושיא זו מדחה פירוש זה ומפרש שהירושלמי איירי בהיה זה בידי שמים, אבל התוס' הא מפרשין בניטלה בידי אדם ומביאין מזה ראייה לר"ת שבניטלה ביצה אחת כשר ורק שהירושלמי סובר שאינו מוליד דלא כר"ת בזה שסובר שמוליד כדכתב שהרבה הולידו, וא"כ יקשה טובא מ"ט הכשיר הירושלמי כיון שסובר שאינו מוליד. ולכאורה היה מזה קצת ראייה למה שרציתי לומר תחלה ואליבא דהלבוש דהוא תלוי איך היה בזמן נתינת התורה, ונימא דאז היה מוליד בניטלה ביצה אחת והיה כשר ובזמן הירושלמי נשתנה הטבע שאינו מוליד אבל הכשירו משום שהדין תלוי בזמן נתינת התורה שהיה מוליד. אבל לבד שבארתי שאין לומר כן, היה דוחק לפרש שהיה שינוי שני פעמים שבזמן נתינת התורה היה מוליד ובזמן הירושלמי לא היה מוליד ובזמן ר"ת הוחזר לקדמותו שיווליד, וגם היה נזכר בירושלמי שנשתנה אז שלא יוליד.

אבל הנכון בטעם הירושלמי דסובר שבנולד בביצה אחת יכול להוליד כדמסתבר כן אף שסובר בניטלה ביצה אחת שלא יוכל להוליד, דהא אפשר שהחסרון שבו הוא רק בכמות ולא באיכות כח ההולדה דלכן אף שלכל אדם נחלק כח ההולדה לשתי הביצים מ"מ למי שנולד בביצה אחת ניתן לו כל כח הולדה בהביצה אחת, ואף שגם אפשר שהחסרון הוא לו גם באיכות, מ"מ ודאי אפשר ושכן הוא בהרוב לפ"מ שמסתבר שיוכל להוליד. ולכן סובר הירושלמי שאף בניטלה ביצה אחת שודאי לא יוליד, דמאחר דנברא בשתי ביצים הרי היה לו כח ההולדה דוקא בתרויהו, מ"מ לא נפסל דמאחר שאם היה נולד כן היה מוליד נמצא שלא ניכר בו מה שהחסירו מכח ההולדה כשלא ידעו שנעשה זה ע"י חתיכה, וכיון שלא ניכר סובר שלא נפסל דהוי כשותה כוס של עיקרין שלא נפסל שג"כ יסבור הטעם משום שלא ניכר שהוא ע"י מעשה, ולא משום שאינו באברי הזרע. וניחא לפ"ז מה שאמר ה"ה כסריס חמה שלכאורה לא שייך אף לדמיון, דהוא משום דכשרותו הוא רק משום שלא ניכר שאינו מוליד ע"י מעשה הנטילה בדידי אדם.

ולפ"ז אין לומר בטעם שלא נאסר כשנעשה בידי שמים משום דלא היה זה ע"י מעשה איסור דהא בניטלה הביצה אחת היה זה ע"י מעשה איסור ומ"מ מותר. וכן אין לומר כטעם החינוך, דהא כיון שגם בניטלה ביצה אחת אין מולידין היו המלכים מסרסין גם רק ביצה אחת וצריך למאס זה, אך אולי כיון שלא ניכר שלא יוליד לא מאוס כל כך. ואולי אף שבביצה אחת אינו מוליד יש לו עכ"פ תאוה

לתשמיש וכוונת המלכים הא היה שלא יהיה להם תאוה לנשים שלכן סרסו שתי הביצים ונעשה מאוס לאסור לקהל רק כשניטלו שתי הביצים, אך זה דוחק דא"כ לא תלוי האיסור במה שאינו מוליד אלא במה שלא מתאוה לאישות ובגמ' הא משמע דתלוי באינו מוליד לכן צריך לומר לפ"ז שהוא גזה"כ מטעם שלא ידוע לנו ככל גזיה"כ.

ולר"ת שסובר שבניטלה אחת מוליד ורק בשביל זה מכשירו, עיין ברא"ש שכתב לר"ת שרק פעמים שמוליד וגם אית לו רפואה שלכאורה תמוה אם ליכא כח ההולדה בביצה אחת איך יוליד לפעמים ואם יש כח הולדה גם בביצה אחת ה"ה כמו בשתי ביצים ולמה רק לפעמים, וגם איזה רפואה שייך לדבר הנחתך. אבל צריך לומר שהוא כדבארתי דבנולד בביצה אחת יש לו כח הולדה גם בהאחת, ורק בסתם בנ"א שנוולו בשנים נחלק כח הולדה לשתי הביצים, ולכן סובר הרא"ש אליבא דר"ת דודאי אפשר שישנם אנשים שאף שיש להם שתי ביצים יש להם כל כח הולדה גם בכל אחת מהן ואנשים כאלו יולידו אף כשיחתכו האחת מהן אבל הרבה אנשים לא יולידו משום שאין להם כל כח הולדה אלא בתרוייהו דוקא. ונמצא שלר"ת שאינו סובר כהירושלמי שמכשיר מצד שלא ניכר שלא מוליד ע"י המעשה אלא מטעם שהוא מוליד הוא ספק פצוע דכא, ומה שהכשירו ולא אסרו מדין ספק איסורא יש לומר שהוא משום שיש להעמידו על חזקת כשרותו דקודם שנחתכה ממנו הביצה, וגם אולי מכשיר ספק פ"ד כמו שכשר ספק ממזר ולא גזרו בו רבנן אף שגזרו בספק ממזר ומצינו שנחלקו רבותינו האחרונים בספק פ"ד עיין בפ"ת סק"ג בשם הנו"ב שהביא סברא זו וגם שהוא חולק. וניחא לפ"ז גם מה ששייך רפואה, שהוא להגדיל ע"י סממנים כח ההולדה שלו שגם בביצה האחת שנשאר לו יהיה בה כל כח הולדה שיש בהשתים כיון שאיכא מציאות שיהיה כל כח הולדה גם באחת. ולפ"ז שאירע גם אלו שמולידין אף בנחתכה אחת וגם שאית לזה רפואה לא סמכו המלכים על חתיכת אחת וחתכו השתים ולכן מאסה התורה לאסור לקהל רק כשחתכו השתים, והוי טעם החינוך שפיר להרא"ש אליבא דר"ת.

והנה בפירוש ובלבד שלמין שבירושלמי פר"י בתוס' וכן הרא"ש בפירוש ראשון דדוקא כשניטלה ביצה שהיתה שלימה אבל אם היתה פצועה שגרע אף לר"ת, לא יוכשר אף כשניטלה דאין זה פסול שחוזר להכשרו, ולכאורה קשה מ"ש מפסול דניקב ונסתם שחוזר להכשרו, ודוחק לומר דהפצע גרם שלא יוליד שוב לעולם. ולמה שבארתי ניחא דכיון שאפשר גם שלא יוליד דהא רק לפעמים

מוליד והוא בעצם ספק פ"ד שההכשר שלו הוא או משום חזקת כשרות או משום דסובר דספק פ"ד כשר, וכיון שהיה פצוע בהביצה תחלה שזה הא גרע והיה פסול הרי הוא אדרבה בחזקת פסול, ולכן לא מבעיא אם ספק פ"ד אסור והכשרות דניטלה ביצה שלימה הוא מצד חזקת כשרות שאין להכשיר בניטלה כשהיתה פצועה דאדרבה היה כבר בחזקת פסול, אלא אף אם הוא מטעם שספק פ"ד כשר נמי כיון שכשהיתה פצועה הרי היה בחזקת פסול לא נחשב זה לספק אלא כודאי פסול מצד החזקה. אבל נמצא חדוש דאם יש מי שניטלה ממנו ביצה שהיתה פצועה שנשא גיורת והוליד ממנה בנים הרי נתברר שאיננו פ"ד כיון שהוליד ויהיה שוב מותר לישא בת ישראל.

עכ"פ נתברר שאיסור פ"ד הוא רק כשאנו מוליד, ואף כשבזמן נתינת התורה לא הוליד אם נשתנה הטבע ומוליד אינו באיסור פ"ד, ולכן ניקבה הביצה אף שבגמ' איתא לאיסור כיון שעתה חזינו שהרופאים מנקבים ונוטלין משהו ומולידין כשר לבא בקהל. אבל נראה דדוקא הנקיבה שעושין הרופאים שיודעים איך לנקב וליטול כשר, שהרי רק באופן זה חזינו שמוליד ולא בניקבו דרך סבה כהא דההוא דסליק לדיקלא וחרזיה סילוא בביצים, שאולי נעשה באופן שנתקלקל שלא יוליד אף לפ"מ שנשתנה עתה אך כשיווליד לא נימא חזר על בניו שהרי אפשר שגם בדרך סבה היה הנקב באופן שלא קלקל ההולדה כיון דאיכא מציאות שיווליד ואם ספק פ"ד כשר יש להכשיר אף בניקב דרך סבה. ועיין ביש"ש לענין ניטלה ביצה אחת שג"כ כתב שהרופאים יודעים לאמן ידיהם ואיך לעשות הובא בפ"ת סק"ז עיין שם, ולכן אין להוכיח ממה שמולידין כשנקבו הרופאים לניקבו בדרך סבה. עכ"פ בעובדא דידן רשאי להניח לרופא ליטול משהו מהביצה לבדוק למי שאיזה שנים שחי עם אשתו ולא הוליד לידע איך לרפאותו שיוכל להוליד. ידידו, משה פיינשטיין

תשובה של הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל בדין ניתוח וועס דעפערנס, שנחסם אחד מהצינורות ורוצים לחתוך את הקטע הזה ולחבר בין הנשאר, בירור בדין איסור סירוס, וכן בירור בדין פצוע דכא

שו"ת אגרות משה

אבן העזר חלק ד סימן ל

אם מותר לנתח מי שאינו יכול להוליד מחמת שנסתם חוט הזרע ואין יוכשר לקהל, ודין מי שנעשה סריס כזה ע"י מעשה אדם שקורין ואסעקטאמי.

ז' מנ"א תש"ם. מע"כ חתני כבני אהוב וחביב הרה"ג מוהר"ר משה דוד טענדלער שליט"א.

הנה באדם שאינו יכול להוליד ומצאו הרופאים שהוא מצד שיש לו חולי שנסתם וועס דעפערנס שלו שהוא החוט הגדול שבביצים, נסתם באיזה מקום שלכן אין בזרע שלו אלא המים בעלמא בלא דבר המזריע ולד שזה בא רק מהביצה דרך שביל חוט הגדול שבביצה, ורוצים לחתוך מקום הסתום ולחבר אח"כ בתפירה זה לזה ויהיה מקום להש"ז לצאת משם ולהכנס דרך הגיד כדרך כל אינשי, ואומרים שלפי הידיעה שלהם הועיל נתוח זה לשלשים אחוזים היינו שיצא הזרע המזריע מהביצה דרך הגיד ונכנס לגוף האשה כדרך כל אינשי שזה נחשב להו שנתרפא אף שלא כולו הולידו דהא יש גם בסתם אינשי בלא שום מחלה שאין מולידין, וגם יש שנתקלקל הזרע בהביצים שלו שחסר איזה דבר ויש שבזרע איש זה חסר איזה דבר ואין יכולין לשוט ולבא לרחם ואולי גם קלקולים אחרים נעשה אבל יש הרבה מאלו שגם הולידו ולדות וגם קיימין, אם רשאין לעשות ניתוח כזה וליכא איסור לאו דסירוס ואם לא נאסר לבא בקהל מאיסור לא יבא פ"ד בקהל ה'.

והיום דברתי עם רופא מומחה בענינים אלו ד"ר באסקו ואמר כי המומחים שעושים התפירות כשרואים דרך זכוכית המגדיל איכא שמונים אחוז שנרפאו וארבעים אחוזים שמולידים ממש ורק לאלו שתופרים בלא זכוכית המגדיל כי שייך לתפור גם בלא זכוכית המגדיל משום שהוא עשירית האינטש איכא רק שלשים אחוזים, ואירע גם שנסתם עוד הפעם אחרי עשיית המומחים

ע"י כלי המגדיל מעט מזעיר ולא לו העושים ביד אירע יותר זהו מה שנודענו בזה.

והנה אף שודאי אם היתה מעשה נתוח זה רפואה גמורה היה ודאי מותר מצד איסור מעשה סירוס שעושה תחלה במה שחותך הרופא חלק מן אחד מחוטי ביצים כיון שהוא לרפאותו שלא יהיה סריס ויוכל להוליד, ואף שממר בר רב אשי באחד שהיה כמרזב שהוא פסול משום דסובר כר"ה ושפייה ועשאו כקולמוס ואכשריה ביבמות דף ע"ה ע"ב, ליכא ראיה משום דאפשר דאף לכתחלה היה מותר לחתוך לאדם כקולמוס אף שחותך מבשר הגיד באופן שליכא איסור חבלה דהוא לרפאותו מאיזה חולי שלא היתה סכנה שמצד איסור חבלה ליכא אף לר"ע דמתני' בב"ק דף צ' ע"ב דאוסר אף לחבול בעצמו, מאחר שמדין סירוס ליכא איסור ומצד חבלה הא ודאי בשביל להוליד בנים ליכא איסור לכו"ע. אבל בניקב שמכשירין אותו כשיסתמו אותו שצריכין כדי לסתום הנקב לסרט כל סביבות הנקב כדי שיגלע ויוציא דם כדפרש"י /יבמות/ בדף ע"ו ע"א ד"ה ומסרטינן ליה שע"ז מעלה ארוכה ובשר עולה, והרי חבורה זו הוא ג"כ מעשה סירוס שאסור גם במסרס אחר מסרס, והוא משום דמעשה זו עושה כדי לרפאות, וגם הא כשהנקב קטן מרישא דשומשנא גמלא מרחיבין את הנקב כדי שיוכלו לסותמו דהא לא הוזכר חלוק בגודל הנקב משמע שכל נקב יכולין לסתום אף שצריך להרחיבו קצת וגם הא רוב הנקבים א"א לצמצם וצריך להרחיב קצת, אף שעשיית הנקב הוא מעשה סירוס, משום דעושה כדי לרפאות.

ועיין בני"י יבמות דף ע"ו על הא דתניא בניקב ונסתם זהו פסול שחוזר להכשרו שכתב בשם הרא"מ דאינו פסול לבא בקהל דסריס אדם תנן שאין לו רפואה אלא פסול מלהוליד קאמר, הרי לדידיה מאחר שחזינן אף ממיצוט קטן שמולדין מנתוח כזה הוא ראיה שבהסתימה וגם בחתוך שני המקומות לא נעשה פ"ד =פצוע דכא= כלל ואף שכרות מפורש שפסול גם בחוטי ביצים דאמר רבא שם /יבמות/ דף ע"ה ע"ב כרות בכולן, נצטרך לומר להרא"מ שנשתנו הטיבעין וכדכתבתי באה"ע ח"ב סימן ג' ענף ב', וגם הא כתבתי שכיון שנשתנו הטיבעין שמוליד בנכרתו חוטי ביצים וחברו הרופאים שוב אינו בדין פ"ד אף קודם שנחבר. ולהגאונים והרמב"ם פט"ז ה' אי"ב ה"ה ורוב הפוסקים שהיה פסול לבא בקהל כשהיה הנקב קודם שנסתם וכשנסתם הוכשר וכמדויק לשון זהו פסול שחוזר להכשרו דלשון זה משמע על פסול בדין ולא על ענין אפשריות הלידה דהרבה דברים איכא שעושין שלא יוכל להוליד ומתרפאין, וגם דאמר זהו למעוטי קרום שעלה בריאה מחמת מכה דאינו קרום דהוא לענין דינא שלא נכשר, לא נשתנה

הטבע אלא שעתה למדו איזה רופאים גדולים לחבר חוט שבביצים שנתחדש חוט כזה ששייך לרופאים גדולים שיחברו בתפירה ובפ"ד כשעשו נתוח כזה וחברו חוזר לכשרותו, דלכן אם היה נתוח וחבור זה רפואה גמורה היה נכשר לבא בקהל, וגם לא היה שייך לאסור נתוח זה.

אבל כיון שאינו מועיל להרבה הרי לאותן שלא הועיל נמצא שעשו סירוס שהרי חתכו את חוט הביצים, בשלמא להנ"י בשם הרא"מ הרי כיון שחזינן דאיכא דמתרפאין הא סובר דמוכרחין לומר דאין כריתה זו עושה סירוס שא"כ ליכא איסור לכרות אף לרפואה וכן לא נעשה בפסול פ"ד אף כשלא נתרפא, אבל להרמב"ם ורוב הגאונים והפוסקים שסוברין שכל זמן שלא נתרפא הוא פסול לקהל שהוא בדין פ"ד אף בניקב ורק אחר שנסתם שנתרפא הוכשר, הרי גם בכריתה דחוט הביצים שעושין לרפואה הרי קודם שנתרפא הוא פסול בדין פ"ד ורק אחרי שחברו הרופאים ונתרפא הוכשר משום שפ"ד הוא פסול שחוזר להכשרו א"כ כשלא נתרפא נשאר בפסולו, וגם נמצא שעשה איסור סירוס מאחר שלא נתרפא.

אך מצד האיסור כיון שכוונתו היה לרפאות והיה שייך לרפאות ליכא איסור הלא דובארצכם לא תעשו, דהא ברפואה דסתומה הנקב נמי צריך עוד בדיקה דהא אפילו נסתם הרי אם נקרי ונקרע פסול הרי גם הסתימה אפשר אינה רפואה דיקרע כשנקרי ומ"מ מתידין אף לעשות החבורה ולהרחיב הנקב, מטעם דכוונתו לרפאות ולא לסרס. ואף שיש לחלק לומר דסתומה הא ודאי רפואה ברורה היא והבדיקה הוא דשמא לא נסתם לגמרי, וכדמשמע לשון רש"י שכתב ניקב נקב קטן שנסתם בכל שהוא ואין ניכר רואים אם גדול כל כך שאם נקרי האיש הזה נקרע ומרחיב הנקב פסול, הרי שמה שנקרע הוא מחמת שלא ניכר שנשאר שם נקב משהו אבל אם היה נסתם לגמרי היא רפואה גמורה לכן מותר לתקן בסתימה אף שצריך תחלה להוסיף לפצוע, אבל היכא דאינה רפואה ברורה דע"י החבור שעושין הרופאים יש גם שאין מתרפאים אולי אסור לכרות אף לכוונת רפואה כיון שהוא ספק שמא לא יתרפא, מ"מ יותר מסתבר דלצורך רפואה מהסירוס ליכא איסור דסירוס, דהא הוא עושה היפוך מעשה השחתה שנאמר בקרא כי משחתם שמשמעו שהוא עשיית השחתה. וגם הוא ניכר בהעשיה לרפואה שאינו כעושה לסרס ולהשחית דהעושה לרפואה הרי הוא מדקדק לחתוך רק לפי הצורך במקום ובכמות וכדומה. ול"ד להא דבשבת דף ק"י ע"ב בסופו שעל מה שאמר בעניני רפואה לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר הקשה

דהא אסור לסרס משום דהיא חולי שאין בו סכנה אף שאין כוונתו לסרס, דהתם הא בהכרח עושה מעשה סירוס אך שמתרפא בזה, אבל כשעושה להתרפאות מהסירוס הרי אף שתחלת החיתוך הוא מעשה סירוס, וכשיעשה כן באדם בריא אף כשהוא רופא מומחה ומכוין לתפור אחר שיחתוך ודאי יעבור על לאו דסירוס ואפשר שאף שיתקן אח"כ בתפירה ויוליד ממש לא ינותק הלאו דעבר, דאף דבגזל נחשב לאו הניתק לעשה אף שאין בכיוצא בשאר לאוין דצריך שיהא העשה נכתב סמוך ללאו ואחר הלאו מטעם דהא ע"כ הוא ניתק לעשה שהרי עוקר גזילה מתחת ידו כדכתבו התוס' בשם הר"י בכתובות דף ל"ב ע"ב ד"ה שלא עיין שם, הוא דוקא כשנכתב עכ"פ עשה והשיב את הגזילה אבל בלאו דסירוס שליכא עשה לא ינתק הלאו במה שיתפור ויתרפא שיוכל להוליד כמתחלה, מ"מ כשהוא סריס מחמת שנסתם מקצת החוט וחותר הרופא מקום הסתום כדי לרפאותו בחבור שני הצדדים שנשארו אין בזה מעשה סירוס כלל אלא מעשה סלוק הסרוס שהיה לכוונת ריפוי והוי גם הכריתה דהוא סלוק הסרוס תחלת מעשה הרפוי ואין להחשיב כלל שהוא מעשה מסרס אחר מסרס ולכן אין לאסור מצד איסור לעשות מעשה סירוס אף בסריס אף לאלו שלא נתרפאו בזה מאחר שהרופא שחתך עשה בזה מעשה רפואה בין בכוונתו בין כפי ראיית האינשי והשם שיקראו עשיה זו דהרופא.

אבל מה שיש לעיין הוא לענין כשרותו לבא בקהל דהא קודם הכריתה אף שהיה שלם הרי היה נסתם ולא היה ראוי להוליד עי"ז שהוא ג"כ בדין פ"ד, ואף שאינו לא פצוע ולא דך ולא כרות הא איתא /יבמות/ בסוף דף ע"ה שהיה סבור ר' ביבי בר אבבי לאכשור בכה"ג דמה שלא הוליד היה ע"י שנסתם וא"ר פפי דפסול מאחר דעכ"פ אין יכול להוליד. וקצת תמוה לפרש"י ד"ה לאכשורי שסברת ר' ביבי בר אבבי היתה מפני שאינו לא פצוע ולא דך ולא כרות שלכן היה שייך להכשיר אף שאינו מוליד, דהא התוס' ד"ה שאין לו הביאו מירושלמי דאיכא דלא מולדי וכשרין לענין ביצה אחת, ואף שהתם פליג הרא"ש הוא משום דהא הוא פצוע ממש ומה לנו מה שהוא רק בביצה אחת שודאי לא שייך להכשיר פצוע ודך וכרות שאסרה תורה בשביל שהוא רק בביצה אחת בלא קרא אם גם פצוע בביצה אחת אינו מוליד, אבל כשאינו לא פצוע ולא דך ולא כרות שרק זה הוזכר בקרא למיסר במי שאינו מוליד ודאי גם הרא"ש יודה ששייך לאכשורי דאם לא היה מפורש בהא דר' פפי שאסר לא היינו אוסרין בעצמנו, וא"כ מה לנו במה שאמר ר' פפי שלא במקומה לא מבשלה ואם ר' פפי פליג אסברא זו

היה לו לומר טעם ע"ז שאף שאינו לא פצוע ולא דך ולא כרות נמי פסול ולא סגי במה שאמר שלא מבשלה, וגם הא יש קצת הכרח דאם כל מי שאינו מוליד ע"י מעשה פסול לקהל הי"ל לכתוב דבר אחד וניליף כולוהו מיניה ומדנקט הני תלתא הרי הם שלשה כתובים כאחד שלכו"ע אין למדין כמפורש בקידושין דף ל"ה ע"א וצ"ע. ואולי יש לומר דהקרא משמיענו דאלו תלתא עושין שלא יוליד שלא היינו יודעין חד מחבריה וילפינן מזה לכל מי שאינו מוליד ממעשה שנעשה בו פסול לקהל. עכ"פ לדינא הלכה כר' פפי דאף מי שאינו מוליד ע"י סתימת החלל של גובתא דש"ז שבגיד נמי פסול שכ"כ יש לפסול כשנסתם החלל של חוט הביצים כיון שאינו מוליד מחמת זה, אבל כשיתרפא יש להכשיר דהא בפסולי דפ"ד חוזר להכשרו. אבל הוא דוקא כשנתרפא ממש ואף כשהרופאים המומחים אומרים דנתרפא ממש וראוי להוליד אף שעדיין לא הוליד וכבר עברו איזו שנים משום דבריא להם שהוא כאינשי שאין בהם שום חסרון שאיכא טובא שאין מולידין אף שמצד גוף האיש והאשה ליכא שום חסרון משום דתלוי בזכותא ובמזלא, אבל בלא נתרפא מחמת שלא היו יכולין או שלא היה אפשר לתפור באופן שלא ימעטו את החלל שבחוט, ובחלל קצר מכפי שהיה לא אפשר לזרע של איש זה שהוא גדול לצאת כראוי דרך חלל קצר, אף שבאיש קצר הקומה ודק בעביו שהחלל של החוט עוד קצר מזה ומוליד, משום דמסתבר דתלוי הש"ז בכל אחד ואחד לפי גדלו בגובה ובעובי הרי זה עדיין הוא בחשיבות נסתם ועדיין פסול הוא לקהל להרמב"ם ודעימיה.

ואם נתקלקל הזרע ע"י הזמן שהיה החוט סתום אף אם נעשה ע"י שהיה סתום החוט, מסתבר שאין לפוסלו דהא אין נפסלין אינשי לקהל בזה שהזרע שלהם אינו ראוי להוליד אף שנתקלקל ע"י הכאת אדם אם לא נעשה חסרון ממש בהאברים, ול"ד להא דפוסל ר' פפי בנסתם גובתא דש"ז ואפיק במקום קטנים מטעם דשלא במקומה לא מבשלה שפרש"י דלא נתבשל הש"ז ונגמר להוליד ולעשות פרי, אף שברור שאם ע"י איזו הכאה אירע שבמקומה נמי לא מבשלה הזרע ליגמר להוליד ולעשות פרי יהיה כשר, וגם עיין בק"נ על הרא"ש סימן ב' על הא דכתב הרא"ש ומסיק דשלא במקומה לא מבשלה ופסול דכתב הק"נ דוקא בענין זה כיון שהולך הזרע בגובתא דלאו דיליה אבל בשאר כלי זרע לא אמרינן הכי, וכ"ש כשהולך ממקומה זרע שלא נתבשלה שכשר, ופשוט שאף אם לא נימא כוותיה כשיוצא ע"י שאר כלי זרע, דלא כק"נ שגם בזה מכשיר מטעם דהבו דלא להוסיף עלה בכ"מ שהולך שלא במקומה פסול, מ"מ כשהולך

במקומה ממש זרע שלא נתבשלה ע"י חולי דנעשה ע"י הכאה כשר לכו"ע. ובעובדא דהק"נ שבמקום אחר מכלי הזרע כשר יש לדון טובא שאחרי שא"ר פפי דשלא במקומה לא מבשלה והוא פסול מצד זה צריך ראייה ברורה להכשיר כשהוא שלא במקומה אף שהוא ג"כ מכלי הזרע, וראייתו מהא דלר"ת כשר מי שנחתך ממנו ביצה אחת לא מובן כלל דגם בביצה אחת הוא בשול במקומה, ואף אם סובר דבשתי ביצים איכא זרע שבא מביצת ימין וזרע שבא מביצת שמאל וכשניטלה אחת בא כל הזרע דרך ביצה האחת הנשארת שלכן לגבי הזרע שהיה בא מביצה האחרת בא עתה ג"כ דרך ביצה זו שא"כ הוא שלא במקומה ג"כ אין לדמות דשלא במקומה הוי פירוש מקום שלא שייך שם בשול זרע דהא גובתא דמי רגלים הא אינו מקום שיש בו ענין זה דבשול זרע אבל הביצים כל אחת מהן הא יש בו ענין זה דבשול זרע, ולכן צ"ע פשיטותו להכשיר בעובדא דידיה. וגם לא שייך הא דהבו דלא לוסיף דעכ"פ כיון שהוא מקום אף שהוא מכלי הזרע אפשר נחשב מקום אחר. אבל עובדא דנידון שלנו שהוא ממש באותו החוט עצמו אם אך חזינן שהנתוח מועיל לפעמים יש ודאי להכשיר אף כשלא הועיל מחמת שבאיש זה נתקלקל הזרע אף שהניתוח זה גרמה להקלקול.

אבל אף שמה שלא נתרפא להוליד ממש היה ע"י שלא יכלו לעשות התפירה באופן שלא יקצרו את החלל של החוט או שלא היה אפשר באיש לתפור באופן שלא למעט שעדיין הוא כסתום ממש כיון שהוא קצר מכפי הצורך והראוי להוליד, מסתבר שלא שייך לפסול באחד שנולד כן בחוט סתום במקצת או שנעשה מעצמו ע"י איזו חולי בלא שום מעשה אדם, דאף שהוא סריס דפ"ד כשר משום שהוא ביד"ש כדאר"י אמר שמואל ועשו לו נתוח זה ולא נעשה התפירה כראוי בין מחמת שלא יכלו בין מה שלא היה באפשרי, דלא יסולק כשרות זה בזה שאחד עשה גם מעשה סירוס דהקרא דמסרס אחר מסרס שא"ר חב"א א"ר יוחנן שהוא חייב נאמר באיסור לאו דסירוס בפרשת אמור ולא לענין פסול קהל שנאמר בפ' תצא ופשוט שלא שייך למילף ולכן מסתבר שלא נפסלו לקהל בעשיית הנתוח אף אלו שלא נתרפאו להוליד אף אם היה מחמת שלא יכלו או לא היה אפשר לתפור כהוגן, לא רק כשעשו הניתוח הרופאים המומחים ביותר שמשפר המתרפאים הוא גדול אלא אף כשנעשה ע"י רופאים שאין יכולין לתפור כשרואים דרך זכוית המגדיל אלא בלא זכוית המגדיל שמתרפאים רק שלשים אחוזים נמי אין לפוסלו לקהל אף כשראו שלא מוליד.

וזהו רק לאלו שנולדו כן או נעשו סריסים בחולי זה ע"י איזו חולי אבל לאלו שבזמן רשעותם נעשו סריסים כאלו ע"י מעשה אדם ורוצים עתה כשנעשו בעלי תשובה לעשות נתוח ע"י רופאים מומחים אף שאיסור הסירוס יש להתיר כיון שהוא נתוח להתרפאות, אבל לענין לבא בקהל הוא דוקא כשנתרפא שהוא אף שלא חזינן שהוליד אף שהוא מחמת שנתקלקל הזרע, אבל כשהוא מחמת שלא יכלו או לא היה אפשר לתפור באופן שלא יקצרו החלל דהחוט הוא עדיין בפסולו לקהל, וממילא ע"י הרופאים שמתרפאים רק שלשים אחוזים יהיה עדיין איסור אם הוא מחמת שלא יכלו או לא היה אפשר לתפור באופן טוב ולכן מספק לא שייך להתירו משום דהוא מיעוט, וע"י הרופאים המומחים שעושים ע"י זכוכית המגדיל שאיכא שמונים אחוז שנרפאו וארבעים אחוז מהם מולידים ממש יש להחשיב שאיכא הרוב שמתרפאין ממש ומה שאין מולידין הוא מאלו שאין מולידין אף בלא חסרון ואף אם מחמת חסרון הוא מאלו שאינו פוסל יכולין להתירן מטעם דאזלינן בתר רובא. זהו הנלע"ד למעשה.

חותנך אוהבך בלו"נ, משה פיינשטיין

עוד תשובה של הגאון ר' משה פיינשטיין בענין זה של ניתוח וועס דעפערנס

שו"ת אגרות משה

אבן העזר חלק ד סימן לא

עוד בענין הנ"ל.

בע"ה ה' ניסן תשמ"א מע"כ נכדי אהובי וחביבי מאד הרה"ג מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א. שלום וברכה לחג כשר ושמח וגאולה שלימה.

באחד שכמה שנים אחר נישואיו שאין לו בנים ואמרו הרופאים שהוא משום שבביל הזרע העיקרי מחוטי הביצים שנקרא וועס דעפערענס שלו סתום במקום אחד, ורוצים הרופאים לחתוך שביל זה בשני צדדי הסתימה ולחברו, ולפי דבריהם מהניתוחים שעשו עד היום היו שלשים אחוזים שהצליח

ניתוח זה ויצא ממנו הזרע בתשמיש, ואומרים שצריך בעצם גם להוליד אבל אין יודעים כמה הולידו מזה למעשה ממש, ששאלת שני דברים אם מותר לעשות הניתוח ואם עשו אם מותר לבא בקהל. הנה פשוט שאין לחוש לשמא נתקלקל הזרע שלו דאין טעם דהזרע שלו יתקלקל במה שלא יצא בבעילותיו שהיו עד עתה, לא מיבעיא אם נימא דכיון שלא היה אפשר שיצא לא היה נעשה אצלו זרע דאין הזרע דבר מוכן באיש אלא שנעשה בשעת הבעילה ובשעת הרהוריו. ולא נעשה כשאין לו מקום לצאת, אלא אפילו אם נימא דנעשה בגופו הזרע אף כשלא הי"ל מקום לצאת נמי אין טעם שיתקלקל בשביל זה, ולא שייך לחשוש כשליכא מקור להחששא, שלכן אם נתרפא בהניתוח לזה שיצא ממנו זרע יש לנו לומר שגם יוליד, אבל אם ידוע שניתוח זה לא הועיל להוליד אף שהועיל לענין שיצא ממנו זרע, וזה הא לא מסתבר שכל אלו שנתרפאו היו לבד זה גם אלו שלא היו יכולין להוליד, אלא ודאי שהחסרון הוא בהשביל שאף שנתחבר אינו טוב כהחבור בעצם שהיה חלל השביל ראוי להתפשט לצאת דרך שם גם הזרע ממש שהיא קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת כדאר"ה בנדה דף ל"ה ע"ב ואינו מתחלק, אלא נעשה החלל מצומצם שאינו יכול לצאת אלא מה שקלוש כמים שמזה לא מתעברת, שא"כ יש לכאורה לאסור אותו מדין פ"ד.

אבל שייך זה לומר באם כל השלשים אחוזים שנתרפאו לא הולידו, דאם איכא גם אלו שהולידו אף שהם רק יחידים הרי חזינן שעצם חלל השביל סגי להוצאת זרעו אף הקשורה שמתעברת מזה, ולחוש שקיצר הרופא בחבורו באלו שלא הולידו לא מסתבר חשש כזה ברופא מומחה שנוזהרין ביותר וגם ודאי עיין אחר שחיבר וראה שהוא מחובר כראוי ואין לו צורך לחזור ולחבר. ובהכרח שהם מאלו שלא היו יכולין להוליד בלא זה, או שאיכא שינוי בכל השביל שלהם שהוא קצת קצר מכפי שהיה צריך להיות, ואף שהוא תמוה אין זה תימה כל כך מאחר שחזינן שהיה בהם ריעותא שנסתם לגמרי מקצת השביל אצלם שלכן יש לתלות לומר שהיה כן מלומר שהרופא המומחה שעלה בידו חבור הניתוח בטוב לענין הוצאת הזרע לא היה בטוב לגמרי אף שעיין ואמר שהיה הניתוח טוב, שלכן טעם גדול יש לנו להכשיר.

והנה עצם הדין דמסרס אחר מסרס לוקה דנדרש מקרא יתירא בשבת ריש דף קי"א, אין הכרח שיהיה זה גם לענין פסול לבא בקהל דלא מצינו שנדרש זה גם לענין פסול קהל, שלכן כשנולד פ"ד וכ"ש שכשר לבא בקהל לא נאסר במה שאחד עשה בו עוד מעשה סירוס, דלא נעשה בו שוב כלום יותר משהיה

מתחלה, וכן מסתבר דלא ראיתי בדברי רבותינו הידועים מי שיאמר בפירוש שחדוש דמסרס אחר מסרס הוא גם לענין ביאה בקהל, ולכן אין לנו אלא חדושו דהוא רק לענין הלאו דסירוס ולא לענין פסול קהל, ואין לומר דכיון דסירוס הראשון שהיה ביד"ש לא פסלתו אין זה חדוש מה שעתה מסירוס שני הוא נפסל, דהא זה שאסור לעשות מעשה סרוס בסריס דביד"ש נמי לא ידעינן אלא מהא דרחב"א א"ר יוחנן דבמסרס אחר מסרס נמי חייב דהא ע"ז שמתרין אלא בסריס שרי למישתי כוס של עיקרין הוצרך להקשות מהא דמסרס אחר מסרס נמי חייב, ודוחק לומר דתירוצו אלא בסריס היתה כוונתו על סריס אדם דהוא פ"ד דסתם סריס הוא סריס חמה, ואף שיש לפרש שתירוצו אלא בסריס היה על כל סריס שלכן הקשה מרחב"א אר"י שלא ידעינן מסברא אלא מחדושה דקרא, אבל הא ודאי לא שייך לידע זה מסברא דהא ודאי עיקר האיסור הוא משום דאינו מוליד בשביל סירוסו הוא דהא תירין אלא בזקן דלא נאסר בסירוס לפ"מ דהיה סבור שא"א לזקן להוליד ולא שייך לאסור משום מסרס אחר מסרס כדכתבו התוס' דלאו סירוס היא, ממילא בלא חדושה דמסרס אחר מסרס חייב לא היה שייך לחייב על מסרס אף בסריס חמה, וא"כ לענין לבא בקהל שליכא חדוש זה אין לאוסרו אף אם נימא דהרופא קיצר בחבורו כיון שלא גרעו מכפי שהיה דג"כ לא היה יכול להוליד ואדרבה הטיבו לענין שיצא זרע בבעילתו, ונוסף שאף אם נסתפק קצת שמא נאסר כשנעשה גם מעשה סירוס ע"י אדם בסריס שנולד ונעשה ביד"ש איכא טעם הגדול הראשון שכיון שהוא רופא מומחה אין לחוש שחיבר שלא כראוי ונמצא שאם נעשה בו ניתוח זה לא נאסר מלבא לקהל.

ונשאר השאלה מצד איסור הלאו לעשות מעשה סירוס אבל בזה נראה פשוט שליכא איסור כיון שהרופא עושה אדרבה לרפאותו מהסירוס, ואף כשרופא מומחה גדול מסתבר לו בחכמתו שזה שעושה איזה ניתוח יתרפא ויוכל להוליד יש נמי להתיר אף כשלא ידעינן זה בנסיון ממש מאחר דהוא לרפאות, ואף שתנן ביבמות דף ע"ט ע"ב רא"א סריס אדם לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שאין לו רפואה, ואף שפליג עליו ר"ע הוא רק לענין חליצה משום שהי"ל שעת הכושר אבל לענין זה שאינו מתרפא לא פליג, לא בכל סריס אדם אמר זה דהא מפורש /יבמות/ בדף ע"ו ע"א בניקב פסול נסתם כשר שהוא במעשה אדם ע"י רופאים שסתמוהו כהא דשלח ר"א בר אבין לאב"י ברישא דשומשנא גמלא וברור דהוא גם באופנים אחרים שסותמין הרופאים דלכן לא הוזכר ברי"ף ורא"ש ורמב"ם וכל הפוסקים הא דר"א בר אבין דאמר אופן הסתימה אלא

סתם דנסתם כשר כלשון הברייתא ולא מצינו מי שפליג ע"ז, ואולי כוונתו דר"א דבמיני סמנים ליכא רפואה אבל בניתוח וחבור וסתימה איכא רפואה, ויש חלוק גם לדינא דבאיכא רפואה ע"י דממנים הוא מותר לקהל אף כשעדיין לא נתרפא וביוכל להתרפא רק ע"י סתימה וכ"ש ע"י ניתוח וחבור הוא אסור קודם שנתרפא כמפורש בברייתא ניקב פסול נסתם כשר וזהו פסול שחוזר להכשר, עכ"פ לדינא כשנתרפא פ"ד וכ"ש הוכשר לקהל, וא"כ מסתבר שמותרין לרפאותו אף כשצריכין לחתוך מקצת לזה. וגם פשוט שהא דשלח ר"א בר אבין לאביי דמיתנין שומשנא גמלא ומנכתין ליה שפרש"י דמניחין ראשה שם ונושך ונדבק ראשו בנקב, שפשוט שהוא עצת רפואה לכל נקב אף שהוא קטן מכדי ראשה של משומשנא גמלא וצריך להרחיבה, וגם רוב הנקבים אינם מכוונים לרישא דשומשנא גמלא בצמצום, ובשלמא לנקב גדול משהו יסתם ע"י מה שיכנס לשם בזה שיגליד ע"י מה שיכנס לשם דם ממה שסרטו סביבותיו דמעלה ארוכה ובשר עולה כדפרש"י אבל בקטן מכדי ראשה דמשומשנא גמלא אלא משמע שיצטרכו להרחיב קצת עד שיעלה, והרחבה זו הוא בכל עומק הנקב, שא"כ הוא כמפורש שכיון שהוא לצורך רפואה ליכא האיסור דמעשה סירוס, וממילא מסתבר שאף שלא ברור להרופא שיתרפא מותר לו לרפאות שא"כ הוא מחמת שליכא איסור כלל כשכוונתו הוא לרפאות ולא להשחית דודאי לא מסתבר שהוא ענין דחיה דהא היה צריך לקרא ע"ז ולא מצינו שאיכא קרא ע"ז, אלא ודאי הוא משום שמשמעותו הוא כן שלא תעשו שיהיה מעוך ונתוק הוי האיסור ולא כשהוא להיפוך שעשייתו הוא לרפאותו שלא יהיה מעוך ונתוק, אבל כמובן שהוא דוקא כשהוא מומחה ששייך שיסמוך על חכמתו שאומר שירפא בזה וכ"ש כשכבר נעשה ניתוח זה והועיל, ולא באינו רופא מומחה לזה שאף בעצמו אינו רשאי לסמוך ע"ז שנדמה לו בשכלו שיועיל.

אך שצריך לידון אם שלשים אחוזים שהוא מיעוט סגי להתיר להרופא לעבור על איסור מסרס אחר מסרס, ונראה דאף בהיתר דודאי יתרפא הא מוכרח דהוא משום שמשמעות לשון הקרא הוי האיסור לעשותו למעוך ונתוק, שא"כ גם איסור דמסרס אחר מסרס הוא לעשותו במעשה השניה ג"כ למעוך ונתוק גם מצד מעשה זו, ולא שבמעשה השניה הוא על חתיכה בעלמא, וכיון שחותך לרפאותו הרי עושה להיפוך שלא יהיה מעוך ונתוק שזה לא נאסר אף שהוא חותך שם, שלכן בעצם לא היה שייך לאסור אף כשלא היינו יודעים שמועיל כלל אם אך הוא סובר שיועיל כגון בעובדא זו שסתום במקום אחד שחושב

שהוא יכול לחברו כראוי אף שלא היה בזה נסיון כלל דהא גם בפסיק רישיה שייך שיתחשב אינו מתכוין להערוך דבפ"ר דלא ניחא ליה ליכא איסור בשבת דף ק"ג ע"א בתוד"ה ל"צ ובכמה מקומות בש"ס, ואף לתוס' החולקים עליו שם לא שייך הכא כיון דלפי מחשבתו שיתרפא מזה אין זה מעשה איסור, אך אם לא היה שייך כלל לחבר יפה אחר שחתך מה שנסתם שלא היה בזה שום תועלת לא היה שייך שיסולק חשיבות מעשה הסירוס בחתיכתו בזה שאולי יזדמן שיתחבר יפה, אבל כיון ששייך גם שיחברו יפה אף שרוב הפעמים לא עלה יפה מחמת שהוא דבר קשה ודאי רשאי לעשות עוד פעם כשחושב שעתה יוכל לצמצם מעשיו שיעלה יפה שליכא חזקה עליו שלא יוכל מחמת שכבר אירעו אצלו ולא עלה יפה כי בכל פעם האדם מתלמד ומתרגל ביותר, ולכן אף שעדיין לא עלה יפה אלא שלשים אחוזים רשאי לעשות הניתוח, אבל יש לעשות אצל רופא מומחה בניתוחים שיודע יותר איך לדקדק ולצמצם אף שלא ידוע ממש בניתוח זה.

ומה שנזכר בדברייך לדבר פשוט שרופא שנתכוין במעשיו לרפאותו ומת שגולה כשווגג אין לע"ד דבר ברור כלל, שתלוי זה לפי חכמתו והמחאתו ברפואה של הגברא ושל הרפואה ובאופן עינו בחולה זה שהיה במתינות ובעיון רב בין בעצם חליו ובין בכחות של החולה אם אפשר לעשות לו הניתוח ושלא יגרם לו זה מחלה אחרת וכן הוא בנתינת לו סמא חריפא אם הכל היה באופן שצריך לעשות כן והרופא מומחה וראוי לזה פשוט שהוא בדין אנוס שאין לחייבו גלות, ואף אם לא היה מומחה גדול אבל לא היה שם רופא אחר ולפי השערותיו בחכמתו היה זה רפואה ונתנו לו בני העיר והקרובים רשות לעשות מה שיודע מאחר שלא היה אפשר לחכות עד שישגיגו רופא גדול ממנו נמי אין לחייבו גלות, ורק אם לא היה הדבר בהול והיה אפשר לחכות על רופא מומחה ביותר, או שהיה רופא המומחה ביותר אבל לא עיין ביותר מרגילותו אז אם היה כדרך הרופאים שליכא פשיעה חייב גלות ונתכפר בזה ואם היה בבהילות הוא כפשיעה אף שלפי שנדמה לו לא היה דבר הצריך עיון ביותר ופטור מגלות מטעם שלא סגי ליה בגלות, ולא נתבאר בדברי רבותינו ביחוד ברופא אבל כן מסתבר לע"ד.

ולענין נולד פ"ד שלא נפסל לקהל וכשנולד אירע שנסתרס עוד הא בארתי לעיל שיותר נוטה שאין תלוי איסור ביאה בקהל באיסור לסרס מקרא דלא תעשו וכיון שלא נאמרו קראי יתירי באיסור ביאה בקהל אין לאסור, אבל לא כתבתי זה לדבר ברור מאחר שאין לי ע"ז ראיה ברורה ולכן למעשה ל"מ שבנשא קודם שנסתרס ע"י האדם שאין לחייבו להוציאה, אלא אף אם עבר ונשא אחר

שנסתרס ע"י האדם אין בידינו לחייבו להוציאה.

ולגבי אלו שנסתרסו ברשעותם ואף באונס ע"י אדם שכבר נאסרו לקהל ועתה שבו בתשובה, הנה אם יעשו ניתוח זה ולחבר ויועיל ממש שיצא זרע כראוי וגם יאמרו הרופאים מומחים שיכולים להוליד יהיו מותרין לקהל ואם לא יאמרו שליכא שום חסרון להולדה יהיה אסור מספק דאף אם נימא שספק פ"ד לא נאסר מדאורייתא ואפשר גם לא מדרבנן יש לאסור מאחר דהיה ודאי אסור לא שייך להתיר כשלא ידוע ודאי שנתרפא, וגם לא להרופא לעשות הניתוח.

אבל הא הר"א ממין הובא בנ"י דף ע"ו ע"א (כ"ד ע"ב מדפי הרי"ף) ד"ה וזהו דניקב שיש לו רפואה בסתימה אין לו דין פ"ד וכשר לבא בקהל, ובאג"מ ח"ג סימן ט"ו כתבתי שלדידה ליכא גם איסור לנקב הגיד שיש לו רפואה בסתימה, דודאי כוונת ר"א אינו דוקא על הקרא דלא יבא פ"ד וכ"ש בקהל ה' דנאמר בפ' תצא אלא גם על הקרא דובארצכם לא תעשו שאוסר לסרס דבפ' אמור, והעליתי שם דאפשר לא פליגי עליו גם ר"ע וגם ר' יהושע בן בתירא, ולכן לא הוזכר ברמב"ם בפט"ז מא"ב ה"א במסרס אחר מסרס ניקב שלוקה משום שאינו לוקה על עשיית נקב, אף דהרמב"ם סובר שנפסל לקהל בניקב בה"ה ובביצים בה"ז, אך כתבתי שם שלא ידוע בביצים שניקבו אם יש להם רפואה אך הרמב"ם שלא נקט ניקבו גם בביצים אולי ידע הרמב"ם שאיכא רפואה ע"י סתימה שיפתחו הכיס ויסתמו הנקב, ועתה רואין אנו שהתחילו לעשות כן הרופאים לפתוח הכיס ולחתוך אף מה שסתום באיזה שביל ולחבר בתפירה, וכמו כן יעשו בנקיבה דביצים וחוטי ביצים בלבד שירפאו בסתימה עוד מכ"ש, אבל הא לפ"מ שעושין עכשיו הא איכא רפואה גם בכרת מחוטי ביצים שהרי מקום הסתום הם חותכין, והרמב"ם הא כתב בה"ז שנכרתו חוטי ביצים או אחת ה"ז פסול, נצטרך לומר דהוא בנכרת כולו או רובו ובנכרת מקצת אינו לוקה וצע"ק, עכ"פ אין להחמיר על בעלי תשובה וכיון שיש טעם גדול להתיר רשאי לסמוך על רופא מומחה שעשה הניתוח ואמר שגם יכול להוליד מצד זה, דאם יהיה הרופא מסופק אם הועיל הניתוח גם להוליד אין להתירו.

והנני זקנקן אוהבך בלונ"ג, משה פיינשטיין

וכן כתב להלכה למעשה הגאון ר' שלמה זלמן אוירבך זצ"ל להתיר ניתוחים על
האשכים

מנחת שלמה ח"ג

סי' קג אות ח.

בדבר שאלתו על מקרה של דלקת בביצה הימנית שנתגדלה ונתקשה, האם
לעשות ביופסיה או להסיר את הביצה מחמת הדלקת, ואם שרי להנשא
לאחר פעולות אלו. א) אם הרופאים מומחים רצוי מאד לשמוע להם. ב) הואיל
ובזמנינו יודעים הרופאים להזהר לא לקלקל בכך את האשך, לכן מתירים היום
כל בעלי הוראה לעשות את זה (ביופסיה) לצורך פוריות וכ"ש למנוע מסכנה וכן
מבואר בספרים. ולענין פסול פצו"ד לנשואין, אע"ג שאפילו פציעה כל שהוא
פוסלת מ"מ כבר כתבנו שאין לחשוש בזה לפצו"ד ומעשים בכל יום שעושים את
זה. ג) כתב הרמ"א באהע"ז סי' ה סע' ז, שאפי' לר"ת שמתיר בעל ביצה אחת
ה"ז דוקא אם הביצה שהוציאהו היתה שלמה כשניטלה ולא פצועה, וגם דוקא
אם זה שנשארה היא של ימין, מ"מ גאונים מפורסמים וגדולי הוראה פוסקים
למעשה להקל ולסמוך על הראשונים שע"י חולי חשיב כבידי שמים בכה"ג
שהחולי היתה ממש בביצה עצמה, וגם הכריעו להקל כהסוברים שאין לחלק בין
ימין ושמאל, ומתירים גם אם בשעה שהוציאהו היתה פצועה ולא שלימה. וכל
השיטות שבענין זה הובאו באוצה"פ סי' ה מאות מב ואילך. ונוסף לכל זה יש עוד
טעמים בחלקת יואב אהע"ז סי' ג ובגליוני הש"ס להגאון ר"י ענגיל בגמ' יבמות
עה ע"ב, וגם כתב העין יצחק להגאון מקובנא זצ"ל שבענין זה מצוה גדולה מאד
להתיר ולא להחמיר, ובפרט שלמעשה גם נוהגים בעלי הוראה להתיר. ד) ולענין
פסול נשיאת כפים וכד', בפצוע דכה ממש יש מחלוקת אבל זה לא נוגע לכב'
כאמור באות ג', ועיין בחלקת יעקב אהע"ז סוף סי' ג, עכ"ל של המנחת שלמה.

תשובה מבעל החלקת יעקב בדיני ניתוח כדי שיוכל להוליד, ובירור בגדרי איסור סירוס ופצו"ד

שו"ת חלקת יעקב

אבן העזר סימן כח (בישן: ח"ב סימן כא)

המשך לסימן הנ"ל

ג) נחזור לענינינו דאם חיתוך הערלה יגרום שלא יוכלו הרופאים לרפאותו וישאר אינו מוליד דנדחה המילה וכאמור - אכן דא עקא בני"ד, מי הוא זה המתיר להרופאים לעשות להילד נתוח כזה - ובעיני זה שאלה חמורה הנוגע לענין פצ"ד וכ"ש שאסור לבא בקהל, וענקי הרבנים שבכל דור ודור היו מתייגעים בשאלות החמורות כאלו ומבוכה גדולה בין הפוסקים בזה. דהא הילד אם ישאר כמו שהוא כעת עם נקב השתן שלא במקומו רק לצד הכיס פשיטא דמותר לבא בקהל ואף שאינו מוליד כיון שהוא בידי שמים, אבל כשיעשו לו הרופאים נתוח בידי אדם ונאמנות הרופאים אצלנו רק בגדר ספק וכמבואר כמה פעמים בהפוסקים, בשלמא אם נדע לבטח אשר יתרפא מזה א"כ זהו הדין דמבואר ביבמות ע"ו ונפסק בפוסקים נסתם כשר זה פסול שחוזר להכשרו והרי לן גמרא ערוכה יבמות ע"ה ההוא עובדא דהוה במתא מחסיא שפיא מר בר ר' אשי ואכשרי' ולשיטת רש"י וסייעת' דהוה כמרזב וס"ל כר' הונא דפסול ועשאו כקולמוס ואכשרי' הרי לן דאף בנחתך דאם נתרפא אח"כ ע"י חתיכת הרופא דכשר וכן משמע להדי' בשאילתות תצא קנ"ב משום דהאי גברא מעיקרא כשר הי' עי"ש (ועי' באור שמח ביאור נחמד בפרק ט"ז לאיס"ב בשיטת הרמב"ם דהלכה כרבינא דאף כמרזב כשרה משום האי טעמא כיון דשפייה כקולמוס ואכשרי' פי' להוליד וכיון שע"ז יוליד תו כשר אף אם לא נחתך וזה טעמי' דרבינא דמכשר כמרזב אע"ג דלא שלט בי' אורא, דעל כקולמוס דכשר מפורש הטעם מידי דהוה אברזא דחביתא ועל כמרזב זהו הטעם מעשה דשפייה, ובניקב ונסתם דכשר רק לאחר סתימה משום דצריך להתחבר ע"י הדם שיוצא ויעלה ארוכה נמצא דאין הרפואה בידי אדם לבד רק בצירוף עזר החום וגידול הטבעי שיבא אחר מפעלות הרופא עי"ש) אבל מי יתן לנו אחריות ע"ז שיתרפא ואם לא יתרפא על בטח א"כ יהי' על הילד איסור דפצ"ד או כר"ש דביד"א דפסול אף לבא בקהל, ואף שבלאה"כ

אינו מוליד אף קודם הנתוח, מ"מ כיון דבמסרס אחר מסרס חייב כבשבת קי"א ומשמע להדיא בשם דאף במסרס ביד"א אחר סירוס דביד"ש נמי חייב מדלא מוקי לי' בשם בגוונא דא, וכן מבואר להדי' ברמב"ן שם, וא"כ ממילא לענין פצ"ד וכר"ש נמי אם נתהווה ביד"א אף לאחר שהי' ביד"ש אסור לבא בקהל, ועי' דברי חיים ח"ב סי' ל"א שמבאר כן. ועי' בדברי החת"ס ח"ו סי' ס"ד ומהר"ם שיק סי' ט' ושניהם מתנבאים בסגנון אחד לפקפק מאד לרפאות ע"י שפופרת של כסף לתחוב מתחילת העטרה עד מקום נקב התחתון ועוד עמוק יותר באופן שמי רגלים יאחזו דרכם דרך הקנה ויצאו למעלה במקום הראוי ויסתם הנקב שלמטה, ומפקפקים דכיון דשביל מ"ר בפ"ע ושבילי זרע בפ"ע וכבכורות מ"ד, ב' נקבים יש באדם א' מוציא שכ"ז וא' שתן וביניהם כקליפת השום, וכתבו שא"א להאמין שיהי' אפשר להרופאים לעשות שביל רחב ומחיצה מפסקת שיהי' אחד משמש לשתן ואחד לש"ז כאשר חברו היוצר תחילה וגם קשה להאמין אם יאמרו ששבילי הזרע לא נסתמו כלל רק של מ"ר שהרי לא הי' עיניהם וידיהם שם בפנים, עי"ש בדבריהם - א"כ ממילא בני"ד כ"ז שאין לנו היתר ברור דמותר לנו להרשות להרופאים לעשות זאת אין לנו שום היתר לדחות המילה שזמנה כל יום. ועי' בחבה"ש סי' י"ב להגאון מטרנפול ודובב מישרים סי' ל"ד בשאלה אחת שנשאלה משניהם בא' שהי' לו נקב למעלה מעטרה מלמטה שלא כרגיל ומחמת שהי' קשה לו להשתין נעשה לו נתוח והרחיב לו הנקב בהיותו בן ד' שבועות אם מותר לבא בקהל ובדוחק גדול התיירו לו לבא בקהל - ודא בשכבר נעשה אבל לכתחילה בכדי שיוכל להוליד מי יימר לן דמותר.

ד) והנה עיינתי קצת בדברי הפוסקים ונלאה המעיין לעיין כי זה בכה וזה בכה וקשה לבא לידי החלטה - כי אף במה דמבואר בבכורות מ"ד בב' נקבים וביניהם כקליפת השום מחולקים המה, דמסתימת כמה פוסקים נראה דבכל אורך הגיד השבילים המה מחולקים, עי' בפ"ת בשם קהלת יעקב סמך להתיר אף שמטיל מים מנקבים סמוך לכיס לא מחזקין ריעותא לומר שעבר ונפסק עד סילון של ש"ז, ומביא ע"ז באוצר הפוסקים סימן כ"ה בשם ישועות מלכו סימן י"ח להגאון מקוטנא כי זה טעות בחוש כי המ"ר וש"ז הולכים בדרך אחד בגיד ומה שאמרו בגמרא ויש מחיצה ביניהם הוא סמוך להגוף כשהם יוצאים מן הגוף, אבל למעלה מן העטרה סמוך לכיס של בצים יוצאים שניהם מקנה אחד לכן אין לסמוך ע"ז.

ואני דברתי עם רופא ואמר לי ג"כ שכן הוא שכמעט כל משך האבר משותף לשניהם למ"ר וש"ז, ובאזה"פ שם מביא בשם החזון איש ג"כ שחקר כן מפי רופא מומחה ואף דעובדה דגמרא ע"ה ב' דאיסתתים גובתא דש"ז לא משמע הכי וגם לפע"ד קשה לי להבין דברי הגמרא שם ע"ו ע"א המטיל מים מב' מקומות כשר וכן בשו"ע, וכתב החזון איש שאמר לו רופא כי בספרי נתנו יש אריכות איזו צורות שבאברים הן קבועות ואיזו עלולות להיות משתנות בדורות או במדינות, וכעין המבואר לענין עינוניתא דורדא, ואפשר בדורות קדומים שביל זרע נמשך עד הסוף ביחידים או בכולם - ואם נאמר כך נפל כל החשש של החת"ס ומהר"ם שיק, דאיך אפשר לרופאים לעשות מחיצה כמו חברו היוצר תחילה, בבירא - דבני"ד, וגם רוב פעמים, אף שהנקב מתחת לגיד אבל מסתמא כבר מקום זה של האבר כבר משותף לשניהם למ"ר ולש"ז, כי המחיצה היא רק סמוך לגוף, וסמוך לכיס של בצים כבר יוצאים שניהם מקנה אחד.

ה) והנה הד"ח ח"ב סי' ל"א האריך להוכיח דהא דאסרה תורה פצ"ד וכרות שפכה לא מטעם שאינו מוליד רק גזה"כ וחולק על ס' כסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ש"מ ועל בית אפרים סי' ב' וכן גם דעת חת"ס סי' י"ז דהגם לענין איסור להשחית כלי הזרע אסור אפי' מסרס אחר מסרס בשבת קי"א, וכמבואר בחדה"ר שם משום גזה"כ, אבל לענין איסור לבא בקהל, כתבו הם דאם הוא כבר אינו בר הולדה אינו בכלל פצ"ד וכ"ש דבידי אדם, משום דבלאה"כ כבר אינו מוליד ביד"ש - וד"ח חולק עליהם ומביא ראייה מיבמות ע"ה ב' ודלמא הא דלא מני דורות משום דלא אסרה תורה דורות, אלמא דפצ"ד נאסר רק מגזה"כ ולא מטעם שאינו מוליד.

ואני בער ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים שמשם ראייה להיפך - דהא הגמרא מקשה ממאי דפצ"ד מאותו מקום אימא מראשו ומשני דלא מנה בו דורות ש"מ באותו מקום, והבנה הפשוטה דסק"ד דגמרא דפצ"ד גם הדורות צריכין להיות אסור (ואפשר משום דסמוך ללא יבא ממזר) ואם כן אמאי לא מנה דורות ועכ"ח משום דאינו מוליד ולא שייך כלל דורות, ובירושלמי באמת קאי כן גם במסקנא וז"ל תדע לך שהוא כן שבכולן כתיב דורות חוץ מזה שאינו מוליד, רק בבלי שלן מדחי ודילמא הא דלא מנה דורות דאיהו הוא דאסור וברי' כשר, הכוונה דלעולם אפשר פצ"ד מראשו והא דלא מנה דורות דהא כיון דפצ"ד מראשו שפיר שייך דורות משום דדורות כשר - וא"כ שקלא וטריא זו רק אם נימא דפצ"ד מראשו דאז ודאי שייך דורות, אבל אליבא דאמת דפצ"ד מאו"מ ס"ל להגמרא

דהטעם משום דאינו מוליד וכסתימת הגמרא שם דמקשה וניקב אינו מוליד וכן מגובתא דש"ז דאיסתתים דפסול רק משום דשלא במקומה אינה מבשלא וכדדחיק הד"ח בעצמו ליישב דברי הגמרא בשם, ואף דלא דרשינן טעמא דקרא, חדא דאף זה אינו דבר ברור עי' שד"ח מער' ט' כרך א' מביא הרבה פוסקים כר"ש דדרשינן טעמא דקרא וציין למנ"ח תס"ד מצוה דעיהנ"ד דס"ל בדעת הרמב"ם כן, ועוד כמו בהאי דסנהדרין כ"א דר"י לא דריש טעמא דקרא ושאיני הכא דמפרש טעמא דקרא לא ירבה משום לא יסור והכ"נ דהא הגמרא מקשה ואימא מחוטמו ומשני מי כתיב בשפוך כרות שפכה כתיב מי שע"י כריתה שופך (וברש"י שם שותת) שלא ע"י כריתה אינו שופך אלא מקלח (עי' ברש"י מקלח יורה כחץ שותת אינו יורה כחץ) לאפוקי האי דאידי ואידי שופך הוא - וא"כ הוי כמפורש בקרא הטעם, כרות שפכה שבתחילה ה' מקלח (יורה כחץ) ונעשה שפכה (שותת ואינו יורה כחץ) ומבואר מטעם משום דנעשה לשפכה ואינו יורה כחץ, ובתחילה קודם לזה ה' מקלח יורה כחץ, לזה פסלה התורה - א"כ ממילא היכא דהוא מכבר אינו ראוי להוליד ביד"ש אינו חל עליו שם האיסור דפצ"ד וכר"ש דביד"א, דאברי המשגל שלו כבר מתן, רק לענין חיוב מסרס גזה"כ, וכמבואר בחה"ר שבת שם וכו"ל. והד"ח בעצמו בח"א סי' י"א האריך שם לתרץ דברי הלבוש שכ' וז"ל וי"א שאע"פ שראוהו שמוליד אין להכשירו לבא בקהל ויש לחוש להחמיר באיסור תורה דאע"פ שמוליד בכלל לא יבא נתוק וכרות הוא עכ"ל הלבוש, ותמאה עליו דבש"ס דילן משמע דהכל תליא מילתא אם מוליד או לא - ומתריך דזה הוי כמו טרפה ודאי אע"ג דקי"ל טרפה אינה חי' זה רק בס"ט אבל ודאי טרפה החיות אין מצילו מטרפה והכ"נ אם יש בפנינו פצ"ד ודאי אע"פ שיזדמן שמוליד לא יצא מכלל פצ"ד - אבל מסתמא הכלל דפצ"ד וכר"ש פסול מטעם שאינו מוליד.

(ו) ונבוא לתכלית דברינו - אם מותר לנו להרשות לרופאים לחתוך בבשרו באברו בכדי שיוכל להוליד, אפשר ייעשה מזה פצ"ד או כר"ש בידי אדם שיופסל. והנה אף אם נחליט כבית אפרים וסייעת' דכיון דאינו ראוי מכבר להוליד שוב אינו נעשה פצ"ד או כר"ש, מ"מ הא זה ודאי דמסרס אחר מסרס חייב, א"כ אנו עושים איסור ליתן לסרסו, אי משום אמירה לעכו"ם, אי משום לפ"ע, דעכו"ם נמי מצווה על סירוס, עי' שו"ע ומפורשים סוסי' ה' - ואף דמבואר במנ"ח רצ"א דאף להפוסקים דעכו"ם מחוייבים גם כן על סירוס, אבל מסרס אחר מסרס פשיטא דלא, דלדיהו ליכא ריבוי' עי"ש, עכ"פ כיון דלישראל ודאי דאסור, א"כ

יש איסור דאמירה לעכו"ם וכבשו"ע שם.

אכן לפענ"ד, דהמעין לשון הרמב"ם ושו"ע סי' ה' סע' י"א, אסור להפסיד אברי הזרע בין באדם וכו' וכן הלשון בחינוך רצ"א וז"ל וע"כ המפסיד כלי הזרע מראה בנפשו שהוא קץ במעשה הבורא, וכן בסמ"ג מצוה ק"כ אסור להפסיד וכו' א"כ דוקא דרך הפסד והשחתה אסור אבל בכדי לתקן מותר. דאף בשמות הקדושים אם מתקן ממש בשעת המחיקה מותר, כמבואר ביו"ד סי' רע"ו ס"א ובאו"ח סי' ל"ב סע' כ"ו דאם אותיות של השם נדבקים יכול להפרידם ע"י מחיקה קצת, אף דבתשו' מנחם עזרי' סי' ל"ו מובא בבית שלמה או"ח סי' כ"ב, דאף במקצת עובי השם אם גורר או מוחק יש איסור תורה משום ח"ש (ודעת הנוב"ת יו"ד סי' קס"ט במוחק קצת מעובי אותיות השם אינו רק דרבנן) אפה"כ כיון דבמחיקה זו מתקן השם מותר, וכן לענין נותן אבן מביהמ"ק או ביהכ"נ, כיון דכלהו ילפו מלא תעשון כן, דוקא דרך השחתה אבל בכדי לתקן מותר, וכן לענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת ומקלקל פטור, אבל סותר ע"מ לבנות חייב כבשבת ל"א ב', וכבר האריך בבית שלמה סי' כ"א בדברי ר"י אסכנדרני מובא בב"י יו"ד סי' רע"ו לענין למחוק השם ע"מ לתקן - א"כ ממילא בסירוס נמי אסור רק להפסיד, אבל לחתוך בכדי לתקן ליכא שום איסור דסירוס ומותר, אם כן ממילא לענין להיעשות פצ"ד וכו' הלשון בחינוך מצוה תקנ"ט וז"ל שנמנע מי שנפסדו לו כלי משגל לבא בקהל וכו' משרשי המצוה להרחיק ממנו לבלתי הפסיד כלי הזרע וכו' משמע דרך הפסד והשחתה אבל דרך תיקון מותר, ואף דבשבת קי"א דכוס של עקרין אסור משום סירוס אף שהיא לרפואה לירקונא, שאני הכא דמתקן בסרוס גופא וכמו במחיקה בשמות הקדושים דהתקון בהשמות גופא, ודוק.

(ז) התבוננתי בדעתך, דלכאורה זה גמרא ערוכה בסנהדרין פ"ד ב' בן מהו שיקיז דם לאביו, ר' מתנה אמר ואהבת לרעך כמוך וכו' מכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם, רב לא שביק לי' לברי' למישקל לי' סילוא (קוץ) דילמא חביל והו"ל שגגת סייף, א"ה אחר נמי באחר איכא רק שגגת לאו, ונפסק בטור שו"ע יו"ד סי' רמ"א דבאיכא אחר לא יקיז בנו לאביו - ובב"י מביא בשם דברי הרמב"ן תורת האדם (מובא גם בקצרה בנמו"י סנהדרין שם) אם כן לא יתעסק בקי ברפואות כלל דילמא מזיק לי' שכמה דברים של סכנה תלויים בהקזה, וי"ל כיון שניתן רשות לרופא לרפואה ומצוה נמי איכא, אין לו לחוש כלל שאם מתנהג כשורה לפי דעתו, אין לו ברפואות אלא מצוה וכו' והאריך שם,

ועי' נמי בטו"ז בארוכה בסי' של"ו בדברי הרמב"ן עה"ת פ' בחקתי, וכן בטור יו"ד רס"י של"ו תני דבי ר' ישמעאל ורפוא ירפא מכאן שניתנה רשות לרפוא לרפאות, שלא יאמר מה לי לצער הזה שמא אטעה ונמצאתי הורג נפשות - מכל הלין נשמע, דאע"ג דבכל חבורה כמו למישקל סילוא או הקזה איכא לאו דחבלה פן יוסיף, וגם בכמה דברים של סכנה, אפה"כ רשות וגם מצוה לרפאות אם הוא נוהג כשורה לפי ידיעתו והוא בקי ברפואות, ע"ז אמר תורה ורפוא ירפא או ואהבת לרעך כמוך - ומזה טעם המנהג שאנשים ל"ע עושים בעצמן כ"פ נתוח באברים פנימיים בדקין וריאה, אף שלפי דיננו פשיטא דנקב טריפה, וסומכין על הא דתוס' ריש א"ט אדם אית לי מזלא, ואנו רואין דרוב גדול מתרפאין מניתוחים כאלו (השם ישמרנו) או לאידך גיסא כמה חולאים שאין בהם שום סכנה רק אפשר סכנת אבר ואף פחות מזה, ומותר להם להרפואים לרפאותם מטעם זה דרפוא ירפא - א"כ ממילא גם בני"ד, פשיטא דמי שאינו יכול להוליד דמותר גם להחולה וגם להרופא לעסוק לרפאותו בכל מה דאפשר לפי ידיעתו של הרופא ברפואות, מה תאמר שמא יקלקל והו"ל מסרס, הלא גם חבלה אסור, ואפה"כ התירה לו התורה וגם צותה עליו לרפאות, מה תאמר שמא יעשה לו פצ"ד וכר"ש וייאסר לבא בקהל, אם כן יקשה קושית הרמב"ן, דלא יתעסק בקי ברפואות דלמא טעי וה"ל שיגגת סייף, אלא מאי ודאי כתי' הרמב"ן דאין לו לחוש כלל, שאם מתנהג כשורה לפי דעתו אין לו ברפואות אלא מצוה וכו' - א"כ הכ"נ בנ"ד, דהא לפי אמירת הרופאים כל הנתוח להברותו ולעשותו בן מוליד, ולפי הבטחתם יתרפא, וממילא יהי' נמי כשר לבא בקהל דהא ניקב וסתם חוזר להכשרו, מה תאמר שדבריהם רק ספק ושמא לא יתרפא ויותסר לבא בקהל, אם כן גם הקזה יותסר, וכלשון הרמב"ן שכמה דברים של סכנה תלויים בהקזה (והמעייין בסוף מפנין וברמב"ם הל' דעות, יראה להדי' דכל ענין ההקזה הוא רק להברות גופא, רק באופן יוצא מן הכלל ההקזה לשמרו מסכנה), ובגמרא שם פורסא דמא כל תלתין יומא מימרא דשמואל שם, אסיא דרבי ב"מ פ"ו, וברמב"ם דעות ה"ד למעט הרבה בהקזה, ובכ"מ שם דהטבעים משתנים, ובגמרא שם באיזה יום להקיז ושבת לא חשיב, ובסכנה פשיטא דאף שבת מותר, רק לאחר שהקיז נאמר בשם כמה דברים של סכנה התלויים בהקזה, (וזה כוונת הרמב"ן שכמה דברים של סכנה תלויים בהקזה) ועי' לשון הטו"ז יו"ד של"ו וז"ל התורה הסכימה על זה שיהא הרפואה עפ"י הטבע כי ירדה תורה לסוף דעתו של אדם שלא יהי' זכאי כ"כ שתבוא רפואתו מן השמים וכו' עי"ש. וכן ביש"ש יבמות פ"ח סוף דין ח' וז"ל אבל מה שכורתים עכשו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף ויודעין לתקן

הדבר היטב ובבירור שיוליד ואינם מקלקלים החוטין, ושביל הזרע הולך כתקונו, ותלוי בחכמת הרפואה, אין בידנו לפסלו כל עיקר וכו' עכ"ל, וכן ביש"ש שם סי' י"ב מעשה באחד שנכווצו רגליו ולא הי' יכול לילך והנשיא ר' ששת הרופא חתך בהגיד הרקבובית עם התולעת והאריך שם הראב"י להתיר לו אשתו ובא אלי' ותהר ותלד בן ואביו קרא לו אליעזר על שמו של הראב"י עי"ש מעשה רב. ועי' חת"ס אע"ז סי' ט"ז (אף שהוא המפקפק יותר גדול בנאמנות הרופאים בכמה תשובות) כתב דבמילתא הגלוי לעיני הרופא ועינינו רואים שנסתם הנקב בזה אמרינן חזקה לא מרעי אומנתו, ועי' מהרש"ם א' סי' י"ג כ"ד כ"ה שהאריך הרבה בנאמנות הרופאים, והעלה דכפי מה שנתחדשו כעת כלי ההבטה לתוך הרחם, הרואים את כל הרחם כאלו עומד בחוץ, יש להאמינם במה שאומרים והוי כמכה חיצונה עי"ש - א"כ כש"כ כעת לאחר שנתחדשו כלים מכלים שונים לרפואות, ובפרט בעיירות הגדולות שטעכניק הנתוח לרפואות צעד צעדי קדימה למאד, שפיר יש לסמוך על אמירתם שיתרפא, וממילא יהי' גם מותר בקהל.

ח) ולכאורה היה אפשר לומר, דלחששא דשמא יופסל לקהל צריכין לחשוש עוד יותר, דשמא לא יעלה ביד הרופאים לרפאותו, וכמו בהאי דסנהדרין פ"ד דחיישינן לשיגגת סייף משום דעבירה חמורה, וה"ה היכא דהענין חמור כמו לפסלו לקהל, אבל באמת ז"א, להמציא סברות מעצמנו בכדי להחמיר שלא לרפאותו. וקצת ראייה מיבמות ע"ה ב' בההוא עובדא דמחסיא שפייה מר בר רב אשי כקולמס ואכשרי', ופירש הכ"מ והב"י לשיטת הרמב"ם דכמרזב וכקולמס כשר (ולא כרש"י) עכ"ח האי מעשה לא כמרזב הי' דאל"כ בלאה"כ כשר בלא שיפוי, אלא נגע הי' לו והצריכו לחתכו וחתכו כקולמס והכשירו, וה"ה אם הי' חותכו כמרזב נמי מכשירו - וקשה אמאי לא חש שמא יפסלנו ע"י חיתוך זה לקהל ע"י שגגה וכדומה (ודוחק לומר דסמך עצמו על סוד ד' ליראין, עי' סוטה ד' ב') א"ו כסברת הרמב"ן הנ"ל דכיון דידע בעצמו דהוא בקי לרפאותו מצרעתו אין לו לחוש שמא יטעה ואף בנוגע לפסול קהל, וכן ממעשה דראב"י ביש"ש הנ"ל נראה להדיא כן - וה"ה בני"ד בכדי לרפאות להוליד אין לחוש לטעות הרופאים או כיו"ב כיון דלדעתם יתרפא להוליד. ועוד זה עיקר גדול גם כן, דאם ישאר כך בהנקב מצדו, יכול לבא לידי חולי, ואפשר גם לסכנה, מהשתן שיוצא שלא במקום הרגיל, ואם הרופאים רוצים לרפאותו ולעשות מקום השתנה במקום הרגיל, ודאי מצוה ורשות וכאמור, ועוד בלאה"כ לכמה שיטות בנתוח כזה שרוצים הרופאים לעשות אין חשש לפצ"ד וכו"ש, חדא שיטת הב"א וסייעתי' דכיון דאין ראוי

כבר להוליד שוב אינו נעשה פצ"ד וכו"ש ביד"א דמסרס אחר מסרס זה רק לענין איסור, ויש לשיטה זו מקור נאמן ברמב"ם שכתב בנולד ביד"ש וכו' או שכרתן כשר וכביש"ש יבמות פ"ח דין ט', ואף דהרבה אחרונים דעתם אינו כן ובתוכם גם החזון איש אע"ז סי' ט' אות ד' ואור שמח פט"ז מאיס"ב ותורת חסד סי' ל"ח ס"ק ח' מ"מ מסיים התנוח"ס בשם בנידון כזה דכיון דלא הוסיף ביד"א שום השחתה או מניעת לידה מחדש דמתחילה שלא ה' לו רק נקב בכיס ג"כ לא ה' ראוי להוליד ועכשיו שעשה לו הרופא נקב ע"י קנה חלול אפילו אם ה' משנה שביל השכ"ז שיצאו בלתי מחיצה המפסקת מ"מ לא הוסיף עי"ז במניעות הלידה וסיים להכשיר (והוא מיירי בשאלתו שהנקב הישן סמוך לכיס ג"כ נשאר שלא יזו סבה לא גמרו הרופאים רפואתם עי"ש) ובני"ד אפשר דלא יעשו הרופאים כלל נתוח בהגיד רק ינקבו בקנה חלול לעשות נקב בראש הגיד בכדי שהמ"ר יאחזו דרכם כדרך כל אדם והנקב הישן יסתמו, ובאופן זה אין שום חשש כיון דהנקב הישן ה' ביד"ש וגם הא' יה' נסתם לדעת הרופאים, ולא נשאר רק החשש דחת"ס ומהרשי"ק דאיך אפשר להרופאים לעשות שביל רחב אם מחיצה מפסקת בין מ"ר לשכ"ז - כבר אמרנו לעיל דלדעת הרופאים עובדא דמילתא האידינא אינו כן דבכל משך האבר אין שום מחיצה מפסקת והם רואים זאת בחוש ואף הרופאים היותר חרדים דעתם כן ועכ"ח דהטבע וצורות שבאברים נשתנו, וכנ"ל באות ד' גם בשם החזון"א, א"כ ממילא ליכא להאי חששא - מה תאמר דשמא יחתכו הרופאים בתחתית הגיד בכדי לעשות הנקב (דקשה להאמין כיון דאפשר לעשות על ידי קנה לעשות נקב בראש הגיד) ובאופן זה יה' חשש דחתוך בידי אדם, גם כן יש סברות להתיר דמסתמא יתפרו כדרך הרופאים ויתרפא החיתוך ויה' אחר כך רק חשש של ניקב בתחתית הגיד למעלה מעטרה דגם כן כשר לשיטת היש"ש סוף סימן י"א, והא' לך לשון החזון"א בליקוטים אע"ז סי' ג' ס"ק ב' לענין מוך וז' וזה הכרעת רבנו הגדול שהגיע לרוח הקודש מהרש"ל זללה"ה.

ובפרט לשיטת היראים וסמ"ג, בלאה"כ נקב כשר והפסול רק לענין הבנים, ובי"ש שם סוס"ק ט' וצ"ע אם כופין אותו להוציא. ולהרבה שיטות ספק פצ"ד כשר עכ"פ מדאורייתא עי' נוב"י אע"ז סי' ו' ומהרש"ם א' סי' ט' מביא ראיה חותכת (וקלסו הדובב מישרים ל"ד) מבכורות נ"ח סוע"א, דאף בספק פלוגתא אי אלול ר"ה וכו' אמרינן עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק. וממילא נמי לענין ספק ממזר או ספק פצ"ד, ובמנחת פתים סי' ה' מביא בשם נתיבות לשבת להתיר ספק פצ"ד, דכיון דאם נולד כן כשר, אוקמינן אחזקה דמשום חזקה לא

ישתנה הדין, עי' פתיחה לפ"מ הל' טרפות בשם כנה"ג - אבל עכ"פ, מה"ת שרי ספק פצ"ד כמו ספק ממזר לדעת הנוב"י וסייעתי' (וחת"ס אע"ז סי' י"ד אין דעתו כן) אם כן בכל אופן קרוב לודאי, דאף כשיעשו לו נתוח, האיך שיהיה הנתוח, יהיה אח"כ כשר לבא בקהל, וכיון שלפי הבטחת הרופאים בודאי יתרפא יהי' נמי כשר - א"כ בצירוף כל הנ"ל, נלפענ"ד ברור דמותר וגם מצוה לציית להרופאים לרפאותו, וממילא צריכין להמתין עם הברית מילה שלא יזיק אחר כך להנתוח הנדרש וכאמור לעיל.

והנני בזה ידידו המברכו בברכת התורה. ציריך, י"ז אדר ב' תשי"ד.

בש"ה. מצאתי בשו"מ מה"ת ח"ג סימן מ"ד, מובא באוצה"פ, דעתו דאסור להשקות לקטן כוס של עקרין לרפאותו, אף בחולה שיש בו סכנה, דאף פק"נ כל שיש השחתת העולם בזה אסור - ומביא משיטה לב"ק פ' במעשה דחסיד שהי' יונק מבהמה דקה שכתב כל שיש הפסד קצת לעולם אסור לעשות אף פק"נ. ואף דהוראה תמוה היא, דאין לך דבר שעומד בפני פק"נ חוץ וכו' עכ"פ נסתייען לפיסקא דין, דלדחות המילה בכדי לעשותו בן מוליד, דפשיטא דמותר.

עוד תשובה מבעל החלקת יעקב בדינים אלו, ובירור שיש חילוק בין ביופסיה שהוא לשם בירור הבעיה ובין ביופסיה שהוא לשם תיקון.

שו"ת חלקת יעקב

אבן העזר סימן סב (בישן: ח"ג סימן מ)

שאלה חמורה בענין פצ"ד, ובענין לבחון זרע הבעל בכדי לרפאותו

הוד כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם חסידא ופרישא מעוז ומגדול וכו' הרב ר' שמואל זאב הלוי ראטה שליט"א רב ומו"צ בהמ"ד דחסידי בעלזא באנטוורפן יצ"ו.

אחדשכת"ה בכבוד והערצה כערכו הרם.

מכתבו בשאלתו החמורה בענין פצ"ד, ובענין נסיון זרע דבעל, קבלתי לנכון וקשה מאד לקבל אחריות דאחריני בענינים חמורים כאלו, ואמרתי לכתחילה אולי יפה שתיקתי יותר,,, אכן למען חביבותי דמר, ולגודל המצוה, שנוגע לחרד על דבר ה' וירא שמים עיינתי קצת בשאלתו, ואחזה דעתי העני' בשאלה חמורה הלזו המתפרדת לשלש שאלות.

וז"ל השאלה:

א. א' חרד על דבר ה' ויר"ש, שזמן רב שנשא ועדיין לא זכה להיבנות, ועסק ברפואות הרופאים ועדיין לא הועילו, וכעת יש רופא מומחה, שכבר הצליח באלו הענינים, והוא מבקש לנסות הזרע שלו ישר ממנו דייקא, לדבריו לא מספיק לעשות נסיון לקחת מהאשה שכבר מעורב במיני לחות אחרות, וע"כ צריך ליקח דייקא ממנו, והשאלה אם מותר.

ב. אם יראה הרופא איזה חסרון בהזרע, יצטרך לקחת מעט מזער מהביצה שלו עבור נסיון לראות אם גם במקור הזרע ישנו שם החסרון, ונוגע לענין פצוע או כרות מביצה.

ג. אם ימצא שם הזרע בלי חסרון, יכול להיות שיש איזו סתימה בהשבילין שעובר הזרע, באופן שחלק אחד אינו עובר דרך הסתימה ההיא, ודין גרמא שאינה

מתעברת, ואז התיקון בזה לחתוך זה הסיתום ושוב לחבר השביל שיהי' עובר כראוי בלי מונע, ויש לקוות לד' שיושע עי"ז, וכבר נעשה לאנשים כן והועילו.

(א) ואתחיל בשאלה הב' בנוגע לפ"ד. ואקדים בזה מה שאמר לי רופא מומחה היותר מפורסם בפה (הוא קצת חרדי) שעושין זאת באופן כזה, תוחבין מחט דק איזה מילא-מעטר בתוך הביצה (הביצה יצירתה מחוטין הרבה לאלפים ולרבבות כמו אריג, ובתוך החוטין ישנו זרע ודומה כעין ספוג) וכשמוציאין קצת זרע משם יוכל היות שגם מה מהחוטין נסרך עם הזרע, אבל אמר לי על בטח כמעט שתיכף אחר איזה ימים נתרפא הכל לגמרי כמו שהי'. ורופא אחר חרדי אמר לי, שאפי' תיכף לאחר המעשה לא ניכר כלל הנקב מפני שתיכף מתכווצים החוטין של הביצה - וממילא באנו לדין אם מהני סתימה לפ"ד. והדבר מפורש להדיא בספרי תצא, וכן בירושלמי דהערל ה"ב תני אין בין פ"ד לכ"ש אלא הלכות רופאים, שפ"ד חוזר וכ"ש אינו חוזר.

(ב) אכן מה זה פ"ד ומה זה כר"ש - מתוס' הערל ע"ה א' ד"ה כר"ש שמקשו דאמאי נקט פציעה בביצה וכריתה בגיד, הא פציעה בכולן דכא בכולן וכריתה בכולן, ואומר ר"י דמשום דגיד ע"י כריתה שופך ובלא כריתה מקלח נקט כרות שפכה בגיד - מזה משמע דקלקול איזה שיהי', פציעה דיכה או כרות, בגיד מקרי כר"ש ובבצים וחוטי ביצה מקרי פצ"ד. א וביראים סימן קצ"ט (עמוד הביאה) וז"ל איזהו פצ"ד שנפצעו בצים שלו אפי' נקבו וכו', ובסימן ר' איזהו כר"ש כל שנכרת הגיד וכו', ניקב פסול נסתם כשר וזהו פסול שחוזר להכשרו, פירוש פסול הולד הנולד מאשתו, אבל האדם כשר וכו', והמפרש שהוא כר"ש טועה, שהרי שנינו כר"ש אינו חוזר וזהו מהל' הרופאים - והרי בס' לעיל קאמר בנקבו הבצים שהוא בכלל פ"ד, ומאי קשיא מכר"ש. וגם בב"י שכתב על היראים, ואינו נראה כן מדברי הפוסקים וברייתא דספרי, את"ל דפליגא אאידין ברייתא פשיטא דכבריייתא דידן נקטינן, א"נ ההוא ברייתא תברה בצדה דקתני זו היא מהלכות הרופאים, אלמא לענין הלכות הרופאים מיתני' ולא הודו להם חכמי ישראל, אלא ס"ל דכר"ש נמי חוזר וכדנתני' בברייתא דידן - ומה דוחקי', ליחסי דשפיר סבר גם גמרא דידן כספרי דכר"ש אינו חוזר, רק בניקב הגיד הוי פצ"ד, וכניקב הבצים לעיל גבי בצים דמתני לגבי פצ"ד - מזה נראה להדי', דס"ל דהחילוק הוא בין ביצים לגיד, ניקב ביצים בכלל פצ"ד, וניקב גיד בכלל כר"ש. וכן בסמ"ג ל"ת קי"ח מביא בתחילה הברייתא, איזהו פצ"ד נפצעו הבצים ואפי' נקבו וכו', ואח"כ דברי הרא"ם דניקב פסול בגיד רק לענין בנים, דבכר"ש לא מהני סתימה - הרי

דניקב בביצים הוי פצ"ד ובגיד כר"ש. וכן בירושלמי הערל פ"ב ניקב הר"ז פסול נסתם כשר וכו', תני אין בין פצ"ד לכר"ש אלא הלכות רופאים, שזה חוזר וזה אינו חוזר, ובפנ"מ בשם דפליג אדלעיל דקאמר בכר"ש דחוזר ונסתם. ובנוב"ק אע"ז סימן ו' האריך שם בדברי הירושלמי, ומשמע נמי דהם הבינו כן, דאם לא כן נימא אדרבה סיועי מסייע האי ברייתא, כיון דתני פצ"ד חוזר וניקב בכלל פצ"ד, א"ו דכל מה שבגיד מקרי כר"ש ובביצים מקרי פצ"ד. וכן באגודה מביא תחילה הברייתא איזהו פצ"ד נפצעו הבצים ואפי' א' מהם או נקבו, ואח"כ דברי הרא"ם הנ"ל, בניקב הגיד ונסתם רק לענין בנים, דאל"כ לא מהני סתימה, דכ"ש לא מהני סתימה וכבספרי.

ג) אכן בבי"ש סימן ה' ס"ק ג' וז"ל ובש"ס משמע ניקב בכלל נפצע, וכ"כ ברי"ן, ובסמ"ג כתב דהוא בכלל נכרת וכו', וכוונתו, כיון דהסמ"ג מביא דברי הרא"ם דניקב הגיד כשר דאם לא כן לא מהני סתימה, דכרות שפכה לא מהני סתימה לספרי וכו"ל. ובאמת מבואר כן נמי ביראים להרא"ם ובאגודה וכו"ל. ולכאורה זה תמוה מאד, דהא הם מביאין בעצמם ברייתא דניקב הבצים בכלל נפצע, ועכ"ח דהחילוק שזה בבצים וזה בגיד - אכן מבי"ש לא נראה כן, רק עיקר החילוק, פצוע ודך בין בגיד ובין בבצים בכלל פצ"ד, וכרות ג"כ בין בבצים ובין בגיד הוא בכלל כר"ש. וכן ביש"ש הערל סוס"י ט"ז וז"ל וע"נ את"ל דכר"ש אין לו רפואה, היינו שנכרתו הבצים או החוטין או הגיד, אבל ניקב אף על פי שהוא בכלל, מ"מ יש לו רפואה כשנסתם וכן עיקר עכ"ל. הרי דגם בצים בכלל כר"ש כשנכרתו, וכן מבואר להדי' בישרש יעקב על יבמות, על דברי התוס' ע"ה ד"ה כר"ש הנ"ל, דבין בגיד ובין בביצה יש דין דכר"ש ופצ"ד, ועיקר החילוק, שפצוע ודך הוא פצ"ד ונכרת כר"ש, וצע"ג להבין מכל המקומות הנ"ל דלא משמע כן.

ד) וראיתי בנוב"ק סימן ו' קרוב לסוף התשובה, דמקשה על תלמודא דידן, ע"ה, ונקב אינו מוליד והא האי גברא דסליק לדיקלא וחרזי' סילוא בביצה ונפיק מיני' כחוט מוגלא ואוליד, והדבר תמוה ומאי קושי', דילמא רפואה עלתה לו ונסתם הנקב, ומפלפל לומר דפצוע דכה לא מהני סתימה, והכוונה בירושלמי ובספרי, שפצ"ד חוזר היינו הסתימה חוזר ונסתר ומשום הכי לא מהני סתימה, אבל בכר"ש אינו חוזר ומהני סתימה, ואין פלוגתא בין תלמודא דידן לירושלמי וספרי, ולכן שפיר הקשה וניקב אינו מוליד והא האי גברא, מה תאמר שנסתם, הא בפצ"ד לא מהני סתימה רק בכר"ש. והדבר תמוה מאד, שבהדי' מבואר הלשון ביראים קצ"ט, ובסמ"ג לאוין קי"ח וז"ל פצ"ד יש לו רפואה וחוזר להכשירו

וכרות שפכה אינו חוזר וזה הלכות הרופאים, וגם מה שרוצה להג' דצ"ל פצ"ד אינו חוזר וכ"ש חוזר, ותמך עצמו על דברי הנמ"י, גם כן תמוה מאד, דהא בהדי' מבואר ביראים וסמ"ג ואגודה הנ"ל, דמשה"כ ניקב הגיד רק לענין הבנים, משום דכר"ש לא מהני סתימה, הרי דעיקר הגירסא דבכר"ש אינו חוזר ובפצ"ד חוזר. וחוי' לזה, להגיה כל ספרי הירושלמי והספרי. ומה שמביא מהנמו"י, באמת הגהות הב"ח (בש"ס ראם שלא הי' לפניו) מגיה בנמו"י תחת פצ"ד צ"ל כר"ש. ועיקר מה שתמך יסודו מהאי גברא, דילמא רפואה עלתה לו, שפיר יש לתרץ, דמיידי בידעינן שהולד נולד קודם שעלתה רפואה. ובזה מתורץ נמי מה שהקשה בשם, על מה דמשני הא שלח שמואל צא ובדוק על בניו מאין הם, והקשה מדוע המתין שמואל ושלח קמי' דרב לשאול על בניו, ותיכף הי' לו להפרישו מאשתו ולשדרי' קמי' דרב אם מותר לו להיות עם אשתו - ויש לתרץ על פי המבואר בחו"ד סוף ס"י קפ"ז, ברדמ"ת דאם היא עוסקת ברפואות על ידי רופא ישראל שיאמר שירפאנה, הוי כשאר חולי' דהוי פת בסלו, ובלחם ושמלה להג' גאנצפריד, ג"כ מתיר בעוסקת ברפואות, ומשה"כ לא הי' מפרישין כיון שהי' עוסק ברפואות, רק כשנולד להן בן ועדיין לא נתרפא, שלח לי' לרב חזר על הבנים, באופן, שדברי הנוב"י צע"ג, לבנות על קושי' להג' בספרי וירושלמי או לנטות מדרך הראשונים, וכאמור.

(ה) והנה להלכה, כיון דפסקינן דאף בניקב הגיד ונסתם כשר, כדמבואר להדי' בגמ' ע"ו א', ובסי' ה' ס"ד, א"כ ודאי גם בניקב הביצים, דמבואר להדי' בגמרא דהוי בכלל פצ"ד ודאי דמהני רפואה, וכן מבואר להדי' בבי"ש סוס"ק ג', וכן מגמ' ע"ו זה פסול דחוזר להכשירו למעוטי קרום מחמת מכה בריאה, ולא קאמר למעוטי ניקב בביצה ונתרפא, מכל הנ"ל נראה דנקב בביצה מהני רפואה - א"כ בני"ד, דלדעת הרופאים בדוק ומנוסה להם שיתרפא, אם כן ממילא אין חשש בזה משום פצ"ד או כר"ש, כיון דנתרפא.

ועוד הא מבואר בנמו"י בשם הריטב"א ותוס' וספר המצות, לענין ניקב הביצה ודוקא מפולש דהיינו סתם נקב, כבסוכה ל"ד וחולין מ"ב. וכן להדי' גם ביראים ס' קצ"ט ובאגודה פ' הערל, וכן נפסק להדי' בשו"ע ברמ"א סע' ז'. ובני"ד דרך איזה מילא-מעטר תוחבין בהביצה, זה לא מקרי מפולש, באופן דלשיטות הללו אין שום חשש.

איברא דביש"ש, הערל סי' י"א האריך בהא דבעינן מפולש לענין גיד, דסגי עד לתוך חלל הגיד ולא מעבר לעבר, כמו שאר נקבים שהוזכרו אצל אתרוג ודקין דכולן סגי בהכי, אם כן ממילא הכא נמי, אף על גב דמבואר בפוסקים בביצה דבעינן נקב מפולש, נמי סגי במפולש לתוך חלל הביצה ולא בעינן מעבר לעבר. אכן קשה לצייר בעצמו, בעור הביצה שהוא דקה מן הדקה, שיהי' שם נקב עלי' כשעור הביצה אינו ניקב לגמרי, ולמאי השמיענו הפוסקים גבי ניקב הביצה דבעינן מפולש (דהא כיס הביצה שמבחוץ אין לו שום שייכות להיקרא ניקב הביצה וכמובן). בשלמא לענין גיד שייך לומר ניקב הגיד אף כשאין מגיע לתוך החלל, ומשמעין הפוסקים דלא סגי בזה רק בעינן מפולש עד לחלל הגיד, אבל לענין ניקב הביצה, ודאי כוונת מפולש דבעינן מעל"ע, דאל"כ מה צריך להשמיענו הא אי"א להינקב כלל שלא יהי' לתוך חלל הביצה, באופן, שודאי כוונתם דבעינן מפולש מעל"ע, וכבאתרוג בסי' תרמ"ח עי' מגן אברהם שם סק"ב, ואף שקשה לסמוך רק על סברות, אבל סניף יש. ב

(ו) ועיקר גדול בני"ד להתיר, היא שיטת ר"ת וסייעתי, דבביצה השמאלית ולחד תירוצא אף בימנית להתיר בנחתך לגמרי, וברמ"א סע"ז אמנם ראיתי מקילין כסברא זו, אבל טוב לחוש בדאורייתא לדברי המחמירים והם רוב בנין ורוב מנין, מדגיש הרמ"א וטוב לחוש, משמע שאינו מעיקר הדין. ובב"ח סי' ה' וז"ל מיהו נראה דהסומך על ר"ת ור"י ור"ש והראב"ד ושאר אחרונים שהביאו דבריהם להתיר, אין למחות על ידו. ובאמת גם בסמ"ג לאוין קי"ח וספר התרומה ובאו"ז הגדול הל' יבום סוף סימן תרנ"א ובאגודה פרק הערל, מביאין ג"כ דברי ר"ת בלי חולק.

הן אמת, דר"ת וסייעתי מכשירים בבירור רק כשניטלה הביצה לגמרי, אבל בניקב הביצה או נידוך, תלוי בשני התירוצים המובא בתוס', דלתי' הא' דר"י אינו חולק על ת"ק, רק ר"י מיירי בניטל לגמרי, כמו בטחול דניטל כשר, וניקב פסול, וכן אפילו לתי' השני דר"י חולק על הת"ק, רק דהלכה כר"י דכרמא, לפי הגירסא בירושלמי ובלבד שיהי' שלמין, והכוונה כמבואר ברא"ש ועוד פוסקים, דדוקא כשניטל הביצה כשהיא שלימה אבל נפצע הביצה מקודם לא מהני ניטלה אח"כ, מפורש יוצא דנפצע או ניקב או נמוק דנשנית בחדא מחתא בברייתא, לא מהני ניטל אח"כ דתחזור להכשירה, רק לתי' הב', דר"י חולק על ת"ק, והגירסא

בירושלמי בלבד של ימין (שתי תיבות) משמע דבביצה שמאלית הכל כשר ואפילו ניקב או נידך. ולשון ר"ת בספר הישר שלו יבמות סי' י"ב ועוד, מתניתין לא פליגא, דקתני כל שנפצעו ביצה בתרוויהו פסלא אבל בחדא לא, ואפילו אחד מהם הני מילי לגבי פציעי וכו' או לגבי נקיבה, אבל לגבי נטילה לא פסלינן דהכי אשכחן גבי כוליא וכו', מבואר להדי' דספוקי מספקא לי' לר"ת בפציעה או נקיבה בביצה אחת, ג וכן מבואר גם בנוב"ק סוס"י ו' בביאור דברי התוס' שם.

(ומה שמקשה בנוב"ק בשם, דאם נפצע או ניקב לא מהני ניטל אח"כ, אמאי לא קאמר הגמרא ניקב וניסתם כשר זה פסול חוזר להכשירא למעוטי נפצע ואחר כך ניטלה. לפע"ד לק"מ, דזה אי"צ לאשמעין, ממנ"פ, אי ניטלה אח"כ ביד"א שחתכה כולה לאחר שנפצע, זה מבואר ברא"ש פ' בהמה המקשה סי"ז על הא דמקשה הרמב"ן בשם, אם כן אם נחתכו הגידין יחתוך כל הרגל ותחזור להכשירה, ודעת הרמב"ן בשם להכשיר, וכתב עליו הרא"ש דדעת רחוקה היא שטריפה תחזור להכשירה בידי אדם אלא מיד כשחתכה בצוה"ג מתה היא, ולא דמי לריאה שמעצמה עומדת מתחילה להסתבך. ואם ניטלה הביצה אח"כ כולה ע"י חולי, ג"כ אי"צ למעט, כמבואר בטו"ז יו"ד סי' מ"ד ס"ק י"ג לענין כוליא שהקטינה לפחות מכשיעור ונעשית טרפה ואח"כ ניטלה כוליא כולו, דמבואר בשו"ע שם דלא מהני, וכתב הטו"ז הסברא, דמפני שמתנוונות והולכת ותרקב כולה לא שייך להכשיר (וחולק שם על מהרש"ל דדעתו להכשיר וכן גם בש"ך שם) ועיקר הרבותא בניקב ונסתם אף שהעלתה ארוכה ונסתמה, דגבי כר"ש כשר, ולגבי ריאה פסול, וכעין זה גם בחת"ס סי' י"ז לתרץ קושית הנוב"י, וזה רק דרך אגב).

ז) וכן ביש"ש פ"ח סי' ח' וז"ל לענין הלכה אני אומר, אפי' את"ל שפי' ר"ת שפי' בידי אדם אינו אמת, אלא ר' ישמעאל ביד"ש מיירי, וכל המעשים של הירושלמי ביד"ש איירי אבל נכרת בידי אדם פוסל - מ"מ נראה דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד, או ע"י חולי שבא כבר בביציו שהי' בהכרח להכריתו, אבל מה שכורתים עכשו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף, ויודעין לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד ואינן מקלקלים החוטין ושביל הזרע הולך כתיקנו ותלוי בחכמת הרופאים, אין בידינו לפוסלו כל עיקר ובניהם כשרים, וגם הרמב"ם לא עלה בדעתו לחלוק ע"ז, ומ"ש נכרת לשון זה משמע ע"י כריתתה, כמו שפירשתי,

או שלא יוליד והוא הסירוס או שכבר נולד לו חולי בביצים, אבל חיתוך הרופאים אין לו שם זה, ולא נחלק על אמונתו מה שהתלמוד אינו מכחיש אותו הרופאים, הלכך ביצה אחת כשר לעולם בין של ימין או בין של שמאל, ואפילו ביד"א אי מוליד כשר, ולא נוציא לעז על בניו א"ל שהוחזקה אשתו בפרוצות עכ"ל היש"ש, העתקתי לשונו מפני שדבריו הם לנו קילורין לעינים בני"ד.

והא לך דברי הגאון ר' יהושע מקוטנא בספרו ישועות מלכו אע"ז סי' כ"א ע"ד השאלה איש אחד הי' לו נפוח ביצה הימנית והרופאים עשו לו אפערציע וחתכו ביצה הימנית וקשרו החוטין והאפערציע הי' טובה, הנה הרש"ל ביש"ש הסכים להתיר, או שאפשר שגם הרמב"ם מתיר כשנעשה בהשגחת הרופאים על ידי קשירת חוט הביצים, בפרט עתה שמשימין סמא דשינתא וניטל ההרגשה מאותו אבר, עי"ש ביש"ש סי' ח', ודבריו קרובים מאד אחר שכל הרופאים כולם פה אחד מסכימים שיכול להוליד, ומה שנזכר בש"ס כשנפצע ביצה אחד, זה כשנחתך שלא בהשגחה אין מועיל אח"כ שימת סמי רפואה, אבל כשנחתך תיכף עי"ס התרופה לא נזכר בש"ס לאיסור. ואשכחן כה"ג לענין טריפות בנטילת הרגל, דס"ל לר"מ כשיכולה לכוות ולחיות, ורבנן פליגי עלי' שאין לו תרופה, ולהכי אמרינן ביבמות ק"כ בנחתך עי"ס סכין מלובנת לדברי הכל חי, וזה כעין חילוקו דמהרש"ל וכו', ויש לומר שהרמב"ם ג"כ מודה כשהי' החתיכה עי"ס הרופאים, לכן גם דעתי מסכמת לדעת המתירין עכ"ל. ונשנה דבריו גם בסי' כ' בנקב סמוך לכיס ועשו לו הרופאים נתוח, אם אנו רואים שנתרפא לגמרי מותר לבא בקהל, הרי שפתיו ברור מללו לסמוך על מהרש"ל להתיר.

ח ובני"ד יש עוד צדדי היתר, כיון דשהה כבר כמה שנים ועסק כבר ברפואות, גלים לדבר שאין בכחו להוליד (עי' לקמן אות י"א) (כי באשתו לא מצאו הרופאים שום מניעה ללידה, ורוצין כעת לבחון אם המניעה מהבעל) ויש לנו בזה כמה אחרונים, בית אפרים סי' ב' וגם דעת חת"ס סימן י"ז והג' כסא דהרסנא לבשמים ראש סימן ש"מ, דהגם לענין איסור להשחית כלי זרע אסור אפילו מסרס אחר מסרס, וכבשבת קי"א, וכמבואר ברשב"א שם משום גזה"כ, אבל לענין לבא בקהל כתבו הם דאם הוא כבר אינו בר הולדה, אינו בכלל פצ"ד וכו' ש דביד"א, משום דבלאה"כ אינו מוליד בידי שמים. ד

(ט) ויש לשיטה זו מקור נאמן ברמב"ם, שכתב בנולד ביד"ש וכו' או שכרתן כשר, וכביש"ש סי' ט', ואף שביש"ש מבואר דדוקא כשכורתן מחמת קלקולן שנמוסו ונמוחו כבר אז כשר כשכרתן, ובני"ד לא שייך זה וכמובן, רוצה החת"ס סימן י"ז ועוד אחרונים, לדייק מלשון הסמ"ג שכ' וז"ל אלא בי"א ע"י פשיעתו כגון שכרתו אדם או הכהו קוין, מאריכות לישנא מדדיק החת"ס ועוד אחרונים דדוקא שכרתו אדם בפשיעה, ולאפוקי אם כרתו אדם לרפואה שהי' לו חולי וכרתו להושיעו מותר בקהל. ה ועי' לעיל סימן כ"ח-כ"ט שהארכתי הרבה בזה. ואף ששד"ח ח"ב ל"א, וחזו"א ליקוטים אע"ז סימן ד' אות י"ד ואור שמח פט"ז מאיס"ב, ותורת חסד סי' ל"ח ס"ק ח', דעתם אינו כן וכמו שהבאתי דבריהם בתשו' הנ"ל, מ"מ כמה פעמים אנו סומכים בשעת הדחק אף על דעת יחיד, ובני"ד יש סברא לסמוך אף על דעת יחיד, וכמו שנבאר עוד להלן, עי' אות י'.

ובאמת צד היתר זה להתירו לקהל באם לא נעשה דרך השחתה משמע גם מדברי החינוך מצוה תקנ"ט וז"ל שנמנע מי שנפסדו לו כלי משגל לבא בקהל וכו' משרשי המצוה להרחיק ממנו לבלתי הפסיד כלי הזרע וכו' משמע דאינו נאסר רק היכא דנעשה דרך השחתה, וכמו בשמות הקדושים באותיות הנדבקים דיכול להפרידם ע"י מחיקה קצת, כביו"ד רע"ו ס"א ואו"ח סימן ל"ב סע' כ"ו, אף שבתשובת מנחם עזרי' סי' ל"ו, מובא בב"ש או"ח כ"ב, דאף במקצת השם אם גורר או מוחק יש איסור תורה משום חצי שיעור, (ודעת הנובי"ת יו"ד קס"ט דאינו רק דרבנן) אפילו הכי כיון דבמחיקה זו מתקן מותר, וכן לענין בית הכנסת דוקא דרך השחתה אסור אבל בכדי לתקן מותר, וכמו לענין שבת, בסותר ע"מ לבנות חייב שבת ל"א ב'.

(י) ובפרט דלהרבה שיטות ספק פצ"ד כשר עכ"פ מדאורייתא, עי' נוב"ק אע"ז סימן ו' וצמח צדק לובוויטש סימן י"ז, ומהרש"ם א' סימן ט' מביא רא' ברורה מבכורות נ"ח סוע"א, דאף בספק פלוגתא אי אלול ר"ה אמרינן עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, וממילא נמי לענין ספק ממזר או ספק פצ"ד, ובני"ד יותר מספק לא הוי בכל אופן, אי משום פלוגתת הפוסקים שמתירין, אי משום המציאות שנתרפא אח"כ, ובפצ"ד לכ"ע מהני חוזר ונסתם - ובדבר דרבנן סמכינן בשעה"ד על יחיד נגד רבים וכש"כ במועטים נגד רבים, עי' רמ"א חו"מ סי' כ"ה, ובש"ך יו"ד סי' רמ"ב בארוכה, ובספר גט פשוט בסוף הספר סוף כלל ו'.

וז"ל ובאיסור דרבנן גם אנחנו יתמי דיתמי סומכין בשעת הדחק ביחיד נגד רבים מכש"כ במיעוט נגד רבים.

והנה עלה בדעתי לצדד להיתר, עפ"י אמירת הרופא החרדי שאמר לי דנקיבה שעושים בביצה ליטל הזרע, תיכף לאחר המעשה לא ניכר כלל הנקב, מפני שהחוטין של הביצה מתכווצין ולא ניכר כלל הנקב, ממילא יש היתר כיון דמבואר להדי' בשו"ע סע' ד', ובבי"ש שם, דשיעור בעטרה כשאפשר לצאת ממנו זרע, א"כ בני"ד כיון דהנקב תיכף מתכווץ ולא ניכר כלל הנקב, ממילא אין בנקב הלזה שיעור מוציא זרע. אבל לפע"ד זה בורכא, כיון דמבואר להדי' בנמו"י ומובא גם בב"י, דנקב בבצים פסול אף בנקב שאין בו חסרון, ובנקב שאין בו חסרון לפי סברא אינו מוציא זרע, וגם חזינן דבניקב הגיד מבואר להדי' בשו"ע סע' ד' השיעור כמוציא זרע, ולגבי בצים בסע' ז' מבואר רק דבעינן נקב מפולש, ולא אידכר כלל ממוציא זרע - נראה להדי' דביצה אם הנקב מפולש אף כשאינו מוציא זרע פסול. ובצד ההיתר דמפולש, כבר דיברנו מזה באות ה'.

יא) המורם לנו מכל הנ"ל, בנוגע לשאלה השני', שמוציא זרע מביצה לענין ניקב הביצה, ההיתר מטעם אמירת הרופאים שתיכף נתרפא וחזר ונסתם בפצ"ד ודאי כשר. וגם דעת היש"ש פ"ח סי' ח' והחזיק אחריו בישועות מלכו סי' כ"א, מהא דיבמות ק"כ בנחתך בסכין מלובנת ודברי הכל, דמה שנעשה ע"י רופאים כשר. ומהא דדעת הרבה פוסקים דבעינן מפולש בנקב בבצים, ועור הביצה דקה מן הדקה, שקשה לומר דהכוונה לומר דבעינן ניקב לתוך חלל הביצה, רק הכוונה ודאי בזה דבעינן מפולש מעבר לעבר, וממילא בני"ד ודאי כשר. וגם שיטת הר"ת דבביצה השמאלית כשר בניטלה לגמרי, ובניקב או פצוע, דעת הנובי"ק סי' ו' לצרף להכשיר שיטת הר"ת אף לענין ניקב או נפצע, וכמו בני"ד. וגם שיטת הפוסקים דאם אינו בר הולדה אין בו דין דפצ"ד, ובני"ד, לפי מה שדיברתי עם הרופא חרדי אמר לי, שהענין כך בתחילה בוחנים הזרע אם הוא טוב, ובאופן שהזרע טוב אין עושין כלום, רק כשהזרע אינו טוב, בוחנים לקחת זרע ממקור הזרע דהיינו הבצים, ואם הזרע בשם ג"כ אינו טוב, מסתמא אינם עושים נתוח בחוטי הבצים כיון שהקלקול הוא או בהגיד או בהבצים, רק כשזרע בבצים הוא טוב רק מה שמוציא מהגיד אינו טוב, עושים בתחילה תמונה, רענטגן, מחוטי הבצים שמוליכין הזרע מהבצים להגיד לראות אם בשם איזו סתימה או קלקול,

ואזי חותכין במקום זה הקלקול ותופרין, וכמו שעושין הרופאים וזה נקרא נתוח (אפערציע) נמצא דאין לוקחין הזרע מהבצים רק לאחר שראו שזרע היוצא מגידו אינו טוב, ואצל הרופאים נקרא זאת רק ליחות בעלמא, ובאופן כזה שיטת הרבה פוסקים דאין נעשה פצ"ד וכן"ל אות ח'. וגם שיטת החת"ס בהבנת הסמ"ג, דדוקא כשנעשה ביד"א על ידי פשיעה ולא ע"מ לתקן, אבל בני"ד לא נעשה בדרך השחתה, כדלעיל אות ט'. ובכל אופן לא הוי יותר מספק פצ"ד, דכשר עכ"פ מדאורייתא, לעיל אות י'. אם כן נלפענ"ד דיש מקום להכשיר, וכמובן ליקח הזרע מביצה השמאלית בדאפשר.

יב) והנה צדדי ההיתר האלו יש גם בנוגע שאלה הג', כשצריכין לעשות נתוח בהשבילין, וכמבואר בבי"ש ס"ק י"א דלר"ת וסייעת' דמכשיר בנחסר ביצה השמאלית, ה"ה בנחסר חוט ביצה שמאלית, זאת אומרת, דצדדי ההיתר שיש לר"ת וסייעת' בביצה יש גם בהחוטין, רק צדדי ההיתר בביצה שאינו מפולש, לא שייך גבי חוטי הבצים וכמובן. ובאמת חסר לנו בזה צד היתר גדול מאד, לפע"ד. ו גם יש להעיר, לפי מה שאמר לי הרופא, שיוכל היות דבשעה שמוציאין זרע מהבצים נסרך עם הזרע גם מה מהחוטין, יש לנו גם שאלה אם נקרא זה דיכה בבצים על כל פנים במקצת, אבל כבר ביאר הנובי"ק סימן ו' להכשיר כזה בצירוף שארי צדדי היתר. ז

הערות:

א) לפענ"ד נראה בכוונת התוס' דכל כרות הוי בכלל כר"ש, אפילו כריתת הביצים והחוטין, וכל פציעה הוי בכלל פצ"ד, וביאור תירוצם, דהא דנקטה מתניתין כריתה בגיד היינו משום דמשמעות הקרא כרות שפכה איירי בגיד, שע"י כריתה הוא שופך. אבל באמת כל כריתה, אפילו כריתת ביצים והחוטין בכלל כר"ש.

ב) גם דעת החזו"א אבה"ע סי' ט' סק"ט בפשיטות דנקב מפולש דפוסל בביצה, הכוונה מעבר לעבר, ודעתו בשם דדווקא דרך רוב עובי הביצה פוסל במפולש, משא"כ נקב בקצה הביצה אפילו מעבר לעבר אינו פוסל, עי"ש שהוכיח כן.

ג) הנה לכאורה יש לעיין לתירוץ א' בתוס' בשיטת ר"ת, דדווקא בניטל ביצה אחת מכשיר, אבל בשאר פסולים גם בביצה אחת מודה דפסול, א"כ בניטלה ביצה אחת ליפסל מטעם דנחתכו חוטי הביצים. אמנם כבר התעורר בזה בספר

הישר לר"ת ותירץ שם דלא מצינו איסור כרות לגבי חוטי הביצים ע"ש. ולכאורה צ"ע דהא מבואר להדיא יבמות ע"ה ב' כרות בכולן וכו' בין שנכרתו חוטי הביצים. ובע"כ לומר דדעת ר"ת בפירוש חוטי ביצים כשיטת הרמב"ם דהיינו החוטין שהזרע נתבשל בהם (ומשמע ברמב"ם פט"ז הל"ח מאיס"ב שחוטין אלו הם בתוך הגיד עי"ש) אבל בחוטין שהביצים תלויין בהם לא מצינו לפי"ז פסול, ודלא כרש"י דסב"ל דפסולי חוטי ביצים קאי אחוטין שהביצים תלויין בהם. ואי נימא דרש"י לא יחלוק אר"ת וסייעתו דמכשיר בניטל ביצה אחת, וכמו שהעיד ר"ת דחזינן בהרבה אנשים שהולידו אף שנכרתה מהן ביצה אחת, א"כ בע"כ לומר דה"ה נחתכה או ניקבה ביצה אחת ג"כ מכשיר וכתירוץ ב' בתוס' דר"י פליג את"ק, וקימ"ל כברייתא דכרמא, דאל"כ יקשה דניטלה הביצה ליפסל מטעם נחתכו החוטין.

ד) לכאורה יש לפקפק בזה כיון דמבואר בגמרא דסריס חמה יש לו רפואה, יבמות ע"ט, א"כ מאן יימר לן דמיקרי אינו בר הולדה להתירו בקהל אם נסתרס אח"כ בידי אדם. הרי בזקן מסקינן בשבת קי"א דאסור לסרסו כיון דשייך ביה רפואה, הן הן החזירוני לנערותי, אף דבוודאי לאו בכל זקן מהני רפואה זו, מ"מ כיון דשייך רפואה עדיין אינו מיקרי אינו בר הולדה, א"כ בני"ד כיון דשייך ביה רפואה, אם מסרסו אח"כ בידי אדם לכאורה אסור בקהל.

ה) הנה היתר זה שייך רק לגבי שאלה ג' דהיינו אם מותר לעשות לו אח"כ הניתוח בחתיכת החוטין, בזה אפשר לומר כנ"ל, אף במונח שע"י כריתה זו יש לו דין כר"ש, מ"מ כיון דהרופא אינו עושה בפשיעה, רק כדי להושיעו שע"י זיכור להוליד, אינו נאסר בכך, אפילו אם באמת לא יתרפא. אבל בנוגע לנקיבת הביצה הרי אין בנקיבה זו תיקון באברי הלידה, רק עושה נקב לנסיון כדי שידע אח"כ לעשות תיקונו, א"כ לכאורה דמי להא דאסרינן בשבת ק"י לשותות כוס של עיקרין כיון דמיעקר, אף על גב דכוונתו לשתותו לרפואת שאר הגוף ואינו עושה בפשיעה, מ"מ כיון דע"י שתיה זו הוא מתעקר ואין בזה תיקון באברי הלידה אסור. א"כ ה"ה בני"ד הרי בנקיבה זו אין בה תיקון באברי הלידה. ואף שע"י ידע אח"כ לתקן, מ"מ נקיבה זו בעצמה אינה לתיקון האבר ולא מצינו כה"ג להתיר.

תשובת המחבר - יש לחלק בין התיקון שהוא על מקומו, מקומות המשגל ולבין התיקון שעל מקום אחר, וכמו שמצינו בשבת ל"א ב' לענין שבת בסותר ע"מ לבנות במקומו או שלא במקומו, ובשבת ג"כ בסותר שלא ע"מ לבנות פטור

מטעם שזה דרך השחתה כברמב"ם פ"ו משבת הט"ו, ועיין.

ו) ולדעת הסוברים דכל כריתה, הן בגיד וביצים, וחוטי ביצים היא בכלל כר"ש (עי' אות ג' בדברי אאמו"ר שליט"א) א"כ לא מהני היתר דאות ה' מה שיתרפא אח"כ, דהרי אמרו בספרי דכר"ש איננו חוזר.

תשובה ארוכה וערוכה מבעל המנחת יצחק בדין ניתוח לעשות ביופסיה על הביצים, וכן בדין ניתוח לחתוך בשבילי הזרע ולחבר ביניהם.

שו"ת מנחת יצחק

חלק ג סימן קח

בנסיון במקור הזרע של האיש משום פו"ר, ובאיסור פצ"ד

אור ליום עש"ק חיי שרה תשכ"ו, לפ"ק מנשסתר יצ"ו. שוכט"ס לכבוד ידי"נ הרב הגאון החסיד צמ"ס וכו' מוה"ר שמואל זאב הלוי ראטה שליט"א, מו"צ בבית המדרש דחסידי בעלזא אנטווערפן יצ"ו. אחדשת"ה בידידות נאמנה.

את יקרת מכתביו הגיעני, בדבר השאלה, על א' חרד על דבר ד' ויר"ש, שזמן רב שנשא, ועדיין לא זכה להבנות, ועסק ברפואות ורופאים, ועדיין לא הועילו, וכעת יש רופא מומחה, שכבר הצליח באלו הענינים, והוא מבקש לנסות הזרע שלו דייקא, כי על הנסיון מהאשה, אומר שלא מספיק, שכבר מעורב במיני לחות אחרות, וע"כ צריך ליקח דייקא ממנו.

שאלה ב', שאם יראה הרופא איזה חסרון בהזרע, יצטרך לקחת מעט מזער מהביצה שלו, עבור נסיון, לראות אם גם במקור הזרע, ישנו שם החסרון, ונוגע לענין פצוע או כרות מהביצה.

שאלה ג', אם ימצא שם הזרע בלי חסרון, יוכל להיות שיש איזה סתימה בהשבילין שעובר הזרע, באופן שחלק אחד אינו עובר הסתימה ההיא, ודין גרמא שאינה מתעברת, ואז התיקון בזה לחתוך זה הסיתום, ושוב לחבר השביל שיהי' עובר כראוי, בלי מונע, ואז יש לקוות לד' שיושע, וכבר נעשה לאנשים כן והועילו, עכ"ד.

(א) הנה יש עוד שני ענינים בשאלה זו, שלא נתבררו בדברי כהד"ג, א' אם כבר עברו עשר שנים שלא ילדה, ב' אם כבר בדקו להאשה, ולא מצאו בה שום חסרון, כי כ"ז נפ"מ לדינא, כי אם לא שהתה עוד עשר שנים, י"ל דעדיין לא יצאה מחזקת רוב נשים מתעברות ויולדות, עי' תוס' (יבמות ל"ז ע"א ד"ה וזו), ומש"כ הנוב" קמא (א"ע סי' ס"ט), וגם אם לא נתודע עוד בודאי שאין החסרון ממנה,

אז יש לדון אף בנוגע להשאלה הא', דאף המקילין בזה, לא יקילו בכה"ג, דהרי שיטת הפוסקים המקילין לעשות בחינה הנ"ל, בנוי על דברי הב"ש (א"ע סי' כ"ה סק"ב), באם נמצא דם בעד של אשה, ויש הספק אם הדם ממנה או ממנו, נראה לכאורה דמותר להאיש להוציא הזרע, כדי לברר אם הדם ממנו, דהא אין איסור לשמש ולהוציא הזרע, גם יש להביא ראיה מש"ס פ' הערל (ע"ו ע"א), דאיתא שם אם ניקב הגיד בדקין אם נתרפא, ומניחים ב' פוקרא כדי שיוציא זרע, ויש לדחות וצ"ע עכ"ל, ונתקשו המפורשים בכוונת הב"ש, במש"כ דהא אין איסור לשמש ולהוציא זרע, עי' בספר שו"ת אמרי אש (חיו"ד סי' ס"ט), ובתשו' שבט סופר (א"ע ח"א סי' א') מגיה בדברי הב"ש, דצ"ל, דהא אין איסור לשמש שלא כדרכה ולהוציא זרע, ורצ"ל, דסובר הב"ש לדמות נדון זה, לפלוגתת הפוסקים שהובא בש"ע שם א"ע סי' כ"ה/, אם מותר לשמש באקראי שלא כדרכה ולהוציא זרע לבטלה, ויש לספק אם יש לדמות נדון הנ"ל ג"כ לזה, וכן נראה מדברי העזר מקודש שם, שזהו כוונת הב"ש, והשבט סופר שם א"ע ח"א סי' א' כתב דיש לצדד להקל ולהחמיר, לכל השיטות שפליגו בשלא כדרכה עיין שם.

(ב) ואגב הנני להעיר בדברי הגאון הר"מ אריק ז"ל, מש"כ בספרו מנחת פתים (א"ע שם) /סי' כ"ה/, שכתב בנדון לברר את הדם ממנו, דאפשר לברר ע"י תשמיש שלא כדרכה, דבשלא כדרכה ליכא למיחש שמא תראה מחמת תשמיש עיין שם, ולפי דבריו צ"ע טובא על הב"ש הנ"ל, שהעיר לראי' דמותר לברר ע"י בדיקה המבואר בש"ס, מהדין שימוש שלא כדרכה באקראי, ולא נתן עצה לברר ע"י שלא כדרכה ממש, אכן באמת נפלא ממני דברי הגאון הנ"ל, ולא ידעתי מענה, דהאיך יעלה על הדעת, לנסות ע"י שימוש שלא כדרכה, נגד ההלכה הפסוקה (יו"ד סי' קפ"ז סי"ב), דהרואה מחמת תשמיש ג' פעמים, אסור להשהותה, אף אם אינו רוצה לבוא עליה (מחמת שמא יבוא עלי'), אא"כ רוצה להשהותה ע"י שליש, ולא ילך אצלה אלא בעדים עיין שם, ומכ"ש דאין לבוא עלי' שלא כדרכה באקראי, דבודאי יש לחוש שמא יבוא עלי' כדרכה, ואף אם כל זמן שעוסקת ברפואות, י"ל דשרי להשהותה, כמ"ש בחו"ד ולחם ושמלה שם, מ"מ בודאי אין היתר, גם אז לבוא עליה שלא כדרכה באקראי משום חשש הנ"ל דשמא יבוא עלי' כדרכה, והנה הבדיקה הנ"ל יתכן, רק אחרי שראתה ג"פ מחמת תשמיש, דאל"כ בודאי אין שום הו"א, דבעת שעדיין לא נתברר איסורה, ומותרת לבעלה, יבדוק אותה בהוצאת ז"ל, =זרע לבטלה= וא"כ אז שוב א"א לומר דיבוא

עלי' שלא כדרכה, ופשוט, וצ"ע דברי הגאון הנ"ל.

(ג) אמנם במה דהניח הב"ש הדבר בצ"ע, אף דמדברי הש"ס (ביבמות) /ל"ז ע"א/ מוכיח לכאורה דשרי, י"ל בתרי אנפי, א' כדברי הכרם שלמה שם, דשאני נדון הב"ש שאפשר לבדוק אותה בבדיקה המבואר (ביו"ד שם), ולפי"ז בנד"ד דאין תקנה אחרת שרי, אבל י"ל עוד כוונה אחרת בדברי הב"ש, כמ"ש בתשו' שבט סופר שם, דשאני (ביבמות) כיון דאסור לבוא בקהל, אם הוא כרות שפכה, ולא יכול לישא אשה כלל, אבל לא לבדוק אם הדם ממנו, דמ"מ יכול לישא אחרת, ובנד"ד ג"כ הרי יכול לשמש עם אשתו עיין שם, והנה הגם שראיתי בעזר מקודש שם שכתב דגם ביבמות הרי מותר ליקח גיורת, עיין שם, מ"מ י"ל דהבדיקה שבש"ס מיירי בכהן דאסור ליקח גיורת, ואף למ"ד דפצ"ד כהן מותר בגיורת, וכ"פ הרמב"ם, מ"מ בספק פצ"ד בודאי אסור בגיורת, מחשש שמא נסתם, והרי הוא בקדושתו, וכמ"ש בספ' אור תורה מהגה"צ מאסטרואוצא ז"ל (בתשוב' שנדפס בפרשת נח אות כ"א), ועוד פלפל הרבה בחכמה לומר, דספק פצ"ד גם בישראל חמיר מוודאי פצ"ד, דאסור אף בגיורת, מטעם איסור הבחנה המבואר בש"ס (דיבמות ל"ה), וא"כ כיון דבניקב הגיד אינו מוליד והבנים ממזרים כדאיתא (ביבמות ע"ה), ממילא בספק נסתם, הוו הבנים ספק ממזרים, וליכא הבחנה עיש"ה.

(ד) והנה בהגיע לתור דבר הלכה בזה, גם בעזר מקודש שם לא העלה הלכה ברורה, שמתחילה צדד לומר, גם המתירים שלא כדרכה פ"א, מ"מ מודים בזה שגם בפ"א אסור, ושוב כתב דנראה להכריע להיתר במדינות אלו, שיש חרם דר"ג, שלא לישא אשה אחרת, ויש בזה מצות שלו' בית ופז"ר עיין שם, אולם אף לפי"ז, י"ל דוקא ברואה מחמת תשמיש, דיש גם משום שלו' בית, דאסורה לו, משא"כ בנד"ד, דמותר לשמש עמה, אולי משום פז"ר לבד, אין היתר, אמנם בתשו' שבט סופר שם א/ע ח"א סי' א' /, צידד משום דלא אסור להוציא ז"ל, אלא בש"ז הראוי להוליד, אבל היכא דאינו ראוי להוליד ליכא איסור עיין שם, וכן העיר כה"ג, בתשו' אמרי אש שם /חיו"ד סי' ס"ט/, אבל ראיתי בתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' רס"ח), שאף שהעיר בסברא הנ"ל, דאם אינו ראוי להוליד ליכא משום הוצא"ל = הוצאת זרע לבטלה =, מ"מ החמיר בנד"ד, שכתב לדחות הראי' מדברי הש"ס (ביבמות הנ"ל), דהתם בל"ז בודאי אינו ראוי להוליד, משא"כ הכא מאן יימר שאינו ראוי להוליד בע"א, דשמא המניעה מצד האשה, עיין שם, וע"כ אמרתי בתחילת דברי, דאף המקילים לא יקילו, אלא אם הרופאים יבררו בודאי,

דליכא מניעה מצד האשה, שאז יש לדמות לדברי הש"ס הנ"ל.

(ה) אבל כאמור, שזה רק שיטת המקילים בזה, אבל יש הרבה מחמירים וגם הגאון המהרש"ם ז"ל, שנודע כחו גדול בכחא דהתירא, מהמחמירים בזה, והוא וגם הגאון בהמנחת פתים שם /א"ע סי' כ"ה/, ז"ל, כווננו לדעת אחת, בפקפוק על הראי' (מיבמות) הנ"ל, עוד מטעם אחר, דשם התירו דוקא ע"י גרמא, כמבואר ביש"ש עיין שם, ובנד"ד לא ידעתי אם אפשר ע"י גרמא, ועיי"ש בעזר מקודש, במה שפלפל אם יש לחלק, בין אם נעשה ע"י אחר, או ע"י עצמו עיין שם, ועי' בשד"ח (אסיפת דינים מע' אישות סי' א' אות ל"ג בסופו) שהביא להחמיר בזה, ולעומת זה יש פוסקים המתירים כנ"ל, ה"ה בתשו' שבט סופר שם /א"ע ח"א סי' א'/, היכא דא"א ע"י שימוש במוך, משום שאומרים הרופאים, שצריכים לראות הזרע נקי, ורק התנה תנאי קודם למעשה, שיסכים עוד גאון מפורסם לזה עיין שם, וכן צדד להקל בזה בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' נ"ג), משום דלא הוי כ"כ בגדר השחתת זרע, כיון שהוי ע"מ לתקן עיין שם, (הובא בס' ע"נ ה' מניעת הריון).

(ו) ולעשות מעשה, נראה להקל דוקא בדרך תשמיש, ע"י שימת כיס על האבר כנודע, שבכה"ג בודאי ל"ש חששת הרופאים, של תערובת מיני ליחות אחרות, ובאופן כזה י"ל דלכ"ע שרי באקראי משום בדיקת הרופאים, וכמ"ש בתשו' אחיעזר (ח"ג סי' כ"ד אות ד'), וגם י"ל דלא גרע משלא כדרכה באקראי, אשר כנראה מהגאון במנחת פתים הנ"ל, דבכה"ג גם הוא ה' מסכים להקל בענין בדיקה, אם אין הדם ממנו כנ"ל, (ומה שהערותי על זה כנ"ל, ל"ש בנד"ד דמותר בתשמיש עמה).

(ז) וכעת נבוא לשאלה הב', בנוגע לתחיבת מחט של הרופא בהביצה עצמה, לנסיון הזרע, ושיעשה זאת בביצה השמאלית דוקא, ולוקח מעט מהזרע, ולא מהביצה גופא, ויש לברר זאת כמ"ש כהד"ג נ"י.

והנה כהד"ג נ"י, פלפל בזה רק בנוגע לאיסור פצ"ד, ולענ"ד יש להעיר ג"כ בזה, משום איסור הוצצ"ל, ואולי י"ל עפי"מ שכתב בתשו' אמרי אש שם /חיו"ד סי' ס"ט/, לפי מה שצידד כנ"ל, דבכל שאינו ראוי להוליד, אינו מוזהר מה"ת, לבלתי השחית זרעו, ומשום דאיסור השחתה באולידי תלי', ובזה כתב בנידון, אשר בטרם יתקשה יפון זרעו, הרי באבר מת, אינו ראוי להוליד, כמבואר ביבמות (נ"ה ע"ב), דאמרו פרט למשמש מת, ופי' רש"י בלא קישוי, דאינו ראוי להזריע,

א"כ ביוצא בלא קישוי, לכאורה לא עבר כלל על השחתת זרעו, ואף על גב דגברא בר אולדי, מ"מ מפני זו אינו ראוי להוליד, אלא שסיים, מ"מ אף שהדעת נוטה כן, מפני חומר האיסור, אין להכריע, רק שיש צד, לבלתי החמיר עליו כ"כ עיין שם, וא"כ בנד"ד שהזרע נוטלין מהביצה, בודאי לא עדיף מהיוצא מאבר מת, וע"ע (שם ביבמות ע"ו ע"א) במקומה מבשלה, שלא במקומה לא מבשלה, ופי' רש"י, מבשלה, מתבשל ש"ז ונגמר להוליד ולעשות פרי עיין שם, א"כ י"ל דל"ש בזה איסור השחתת זרע, וזה עדיפא ממה שצדד השבט סופר, מהטעם דאדם בעצמו אינו ראוי להוליד, דשם הוציא כדרך העולם, וגם דלמא הרופאים לא דקדקו כל כך בבחינת האשה, או טעו והחסרון אינו מהבעל, אבל בנוגע לזרע הביצה, בודאי אינו ראוי להזרע, שפיר יש לצרף ד"ז, ואף דלא בריא לי' להאמרי אש ז"ל, להכריע להלכה, מ"מ יש לצרף זאת לשאר הטעמים שיש בזה להקל כנ"ל, וכמו שצירף זאת האמרי אש בנידונו.

(ח) וכעת נבוא לדברי כהד"ג שהעיר בזה מטעם איסור פצ"ד, והעתיק מש"כ באוצר הפוסקים (סי' ה' סק"מ) בשם ספר חובת הקודש (סי' כ"ד), שכתב להתיר, מטעם דברי היש"ש (ספ"ח דיבמות סי' ח'), שהרופאים יודעים להזהר, גם יש לצרף דאין הנקב מפולש, ולדעת מהרש"ל בהגהותיו על הסמ"ג, אין לאסור אף אם ניקב הזרע, וכתב שם דהגם שסובר הרי"ו, דאם ניקב ל"מ סתימה, אכתי לדין דקיי"ל דמהני סתימה, אף למעלה מהעטרה, ה"ה דמהני סתימה לנקב בביצים, וגם אולי י"ל דבנקב קטן כזה, שעושים הרופאים באופן שיוכל אח"כ להוליד, ל"ד לניקב דהש"ס, דרישומו ניכר, וגם י"ל דבנקב קטן כזה, חוזר ונסתם מיד מאליו, ונסתם מהני עכת"ד. והנה אין לי ספר חובת הקודש הנ"ל, ולענ"ד דבריו ברור מללם, דדעת הרי"ו שהביא, הובא בבית שמואל (שם /א"ע סי' כ"ה/ ס"ק ח'), וכתב הב"ש שם, דמשמע מכל הפוסקים דלא כהרי"ו עיין שם, וכן מוכח מדברי הב"ש /א"ע סי' כ"ה/ (ס"ק ג') דמועיל סתימה לנקיבת הביצה, אכן בתשו' נוב"ק (א"ע סי' ו'), דפלפל בזה, עפי"ד הירושלמי, לומר דלא מהני סתימה, או שאינו נסתם כלל, דאל"כ יוקשה מדברי הש"ס (ביבמות ע"ו) זהו פסול שחוזר להכשירו, זהו למעוטי מאי, למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה, ואמאי לא אמר למעוטי פצוע בביצה, אבל אם נאמר דלא נסתם כלל לק"מ עיין שם, והנה אינו כן שיטת החת"ס (א"ע סי' י"ז וי"ט), דפלפל שם בשיטת הרא"ש דס"ל, דאם נפצע הביצה ואח"כ ניטלה (למאן דמכשיר בניטלה, ופוסל בנפצע) אינו חוזר להכשירו, ועי' שם בטור /א"ע/ (סי' ה'), וע"ז כתב החת"ס (בסי' י"ט ד"ה

אמנם הרא"ש (ש) ליישב מה שהקשו האחרונים על שיטת הרא"ש הנ"ל, (שהיא כעין קושי הנוב"י הנ"ל), דא"כ למה לי' למימר בש"ס שם /יבמות דע"ו/, למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה, הול"ל זה למעוטי ניקבה או נפצעה הביצה שאינו חוזר להכשירו, ותי' החת"ס דלק"מ, שהתם מיירי מניקב ונסתם, ומייתי מריאה שג"כ איירי מניקב ונסתם, אבל הכא לא ע"י סתימה חוזר להכשרו, אלא ע"י הסרת האבר ולא דמי להתם עיין שם, הרי ש"מ דבניקבה ונסתמה הביצים חוזר להכשירו, דאל"כ עדיין הי' לו לומר למעוטי ניקבו הביצים וחזרו ונסתמו, ואין לומר כוונתו, כמ"ש הנוב"י דאינו חוזר ונסתם, דגם שם /נוב"ק א"ע/ (בסי' י"ז) הביא קושי הנ"ל בשם מהרי"עב"ץ באגרת בקורת, וכתב ליישב בזה"ל, לק"מ דע"י סתימת נקב בגיד חוזר להכשירו התם. משא"כ בטריפות הריאה, אבל הכא לא מיירי מסתימת הפצוע, אפשר אה"נ דחוזר וכו' עכ"ל, הרי כנ"ל, ואף שכתב רק בלשון אפשר, מ"מ יש לנו עמודים לסמוך עליהם להקל בזה, ועי' עוד בספר אוצר הפוסקים שכ"כ בשם ספר משפטי עוזיאל, ואף ממה שהביא מהגאון החזון איש ז"ל נראה כן, רק שהחמיר בחסר מבחוץ עיין שם.

(ט) אבל אין לצרף בזה שיטת הרא"ס, בספר היראים שהביא שם הטור והב"ש (שם /א"ע סי' כ"ה/ סק"ט), שס"ל דניקב הגיד, כשר לבוא בקהל, אלא שאינו מוליד, וא"כ י"ל כן לדיד', הה"ד בניקבו הביצים, אך באמת אינו כן, דגם הרא"ס מודה בניקבו הביצים דפסול לקהל, דהרי זה מבואר להדיא בש"ס, דהוי בכלל פצוע דכה, וכמ"ש הגאון הר"מ אריק ז"ל שם בספרו מנחת פתים (סי' ה' סעי' ד') ובספרו שו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' ז'), ותמה על הב"ח שלא ס"ל כן עיין שם.

(י) אמנם לכאורה לפי הנ"ל, לא די של"ה קולא לשיטת הרא"ס, רק יוצא עוד חומרא משיטתו, דהרי עיקר הוכחתו, דבניקב הגיד כשר לבוא לקהל, מדברי הספרי, דפצ"ד אינו חוזר להכשירו, וא"כ אם הי' פסול, איך אפשר שיתכשר אח"כ, וע"כ צ"ל דניקב פסול נסתם כשר קאי אולד, וכמ"ש החת"ס (שם סי' י"ד) בהסבר דבריו והחולקים עליו, וא"כ כיון דבניקבו הביצים גם לדיד' פסול לקהל, ל"מ סתימה, דאין פסול חוזר להכשרו, אף בסתימת הנקב לדיד' כנ"ל, ותמוה לי בזה, דברי הגאון בתשו' אמרי יושר, שצירף בנידונו את שיטת הרא"ס, וכתב במעשה שהי' שם, שנתרפא החתך שעשו בהגיד, וחזר ונתרפא רק שמטפטף בב' וג' מקומות, ולדברי מהר"א ששון (בביאורו להסמ"ג) בשיטת הרא"ס, דאף דניקב בגיד כשר, אבל פצוע בגיד פסול, אבל י"ל, כיון דבאמת נתרפא החתך

ונסתם רק שמתפטף קצת, זה הוי כמו ניקב בגיד דכשר לדעת הרא"ם עיין שם, וצ"ע דזה הוי לכאורה תרתי דסתרי, דאם נאמר כדעת הרא"ם, לא מהני הריפוי, ושוב הוי ל' דין פצוע, וצ"ע ג, אך באמת רוב הפוסקים חולקים על הרא"ם, וכמ"ש החת"ס שם /א"ע סי' י"ט/, וכ"פ בש"ע, ועי' ב"י שם /א"ע סי' כ"ה/, וא"כ להלכה אמרין בניקב הגיד דחוזר להכשרו, וממילא הה"ד בניקבו הביצים.

(יא) ועוד שפיר כתב בספר חיבת הקודש הנ"ל, לצרף דברי היש"ש הנ"ל, וביותר י"ל בזה, עפ"י"מ שכתבו בתשו' אמרי יושר שם ובתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' צ"ה), בישוב סתירת היש"ש (מדין ח' לדין ט'), דס"ל דאם נחתך ע"י הרופאים בדעת שלימה בכדי שיהא ראוי להוליד כשר עיין שם, ואף שי"ל דהכא שאני שלא עשו לרפואה רק לנסיון, וכמ"ש כהד"ג כה"ג, מ"מ כיון שהכונה לנסות בשביל רפואה להוליד, שייך הא מה שכתבו כנ"ל.

(יב) והנה שפיר כתב כהד"ג, דידקדקו שלא יעשה הנסיון רק בביצה השמאלית, דאז שיטת הר"ת דס"ל דאם נטלה ביצה השמאלית כשר, אלא דיש לברר לדעת הר"ת, אם הביצה של שמאל פצוע לפנינו, ולא נטלה אם כשר, וע"ז כתב בזה"ל, הנה מדברי הנוב"י שם /נוב"י ק"א ע' / (בסי' ו') שמצורף דעת ר"ת, שמכשיר הכל בביצה אחת, משמע דאפילו פצוע לפנינו כשר לר"ת, דהרי השאלה היתה שם, דהביצה לא ניטלה, וקודם לזה (קודם ד"ה ואמנם) מסיק הנוב"י, דבעודה פצועה לא ניטל פסול, ובזה לא פליג ר"י את"ק, עכ"ל, - הנה השתי דברות שבנוב"י, המה לא סתרי אהדדי, דבאמת דעת ר"ת שבתוס' (יבמות ע"ה), אין לו שום ספק, דלדידי' שרי אף פצוע, אם ל"ה רק בביצה אחת, לפי מ"ש אח"כ, ואף את"ל דר' ישמעאל לפלוגי את"ק אתי, ורק הנוב"י לעצמו, לפי מה שהוכיח מדברי הספרי, דלא פליג ר"י את"ק, אז גם לדידי' בעודה פצועה פסול, - וכן מה שהביא מהחת"ס (שם /א"ע ע' / סעי' י"ט) כשנשארה כן ליכא מאן דמכשיר, - הנה ממש"כ החת"ס (בסי' י"ז ד"ה ועתה), שאם נטל הרופא ביצה הימנית, והשאיר לו עוללת כשיעור פול, א"כ אין לנו שום סמיכה לסמוך על דעת ר"ת וסיעתו, דממ"נ אי גרסינן בירושלמי של ימין, והכא ניטל הימנית וכו' עכ"ל, מוכח מזה דאם הי' בשל שמאל, הי' אפשר לדון ולהתיר בשיטת ר"ת עפ"י גירסא זו, עייש"ה, ורצ"ל כמ"ש התוס' שם בשם ר"י, אך הגאון הר"ח מוולאזין ז"ל, אזל עוד יותר מזה, לומר דאף בנפצע הימנית יש להקל עיין שם, והיוצא לנו מזה דעכ"פ בנפצע השמאלית, והימנית שלימה בודאי יש לצרף דיעה זו עכ"פ לסניף, ובנד"ד נמי אפשר לעשות הנסיון מביצה השמאלית כנ"ל.

(יג) והנה אף דעדיין יש לדון, דכל היתרים הנ"ל, אולי יתכנו רק אם נעשה מעשה, ולא לעשות מעשה לכתחילה, ומכ"ש כיון שעיקר ההיתר בזה, בנוי רק על הא שיחזור ויסתום כנ"ל, א"כ אולי יש לחשוש דלמא יקלקל הרופא ולא יחזור ויסתום, אמנם בזה י"ל עוד, כיון שכתב כהד"ג בשאלה, שאם יראה איזה חסרון, יצטרך לקחת מעט וכו', ואם בדיוק נאמרו הדברים, א"כ כיון שלא יעשה הנסיון רק אחרי שכבר נתברר להרופאים שעם חסרון הזה אינו ראוי להוליד, א"כ י"ל ממ"נ, אם יחזור ויסתום, בודאי טוב, ואם לאו הרי כיון שבל"ז לא ה' ראוי להולדה, יש פוסקים שס"ל שבכה"ג שוב אין שייך לקראו פצ"ד ביד"א, =בידי אדם=, וכמו שכתבתי מזה בספרי (ח"א סי' קכ"ג אות ט').

(יד) אך בכל זה עדיין יש לדון, אם יועיל לנו כ"ז לכתחילה, כיון שהרבה פוסקים חולקים על שיטה הנ"ל, וגם יש לדון משום איסור סרוס, דאף מסרס אחר מסרס אסור, וכמ"ש שם בספרי /מנחת יצחק ח"א סי' קכ"ג/ (אות ב'), וגם צ"ע אם בנוגע לאיסור סירוס, יש לצרף שיטת הר"ת הנ"ל, דדבר זה תלוי באשלי רברבי, אם לשיטת ר"ת ליכא ג"כ איסור סירוס, בנוטל רק ביצה אחת, ועי' בזה באוצר הפוסקים (שם /סי' ה' /אות ס'), אך י"ל בזה, כפי מה שכתב בספר חובת הקודש הנ"ל, דנקב קטן כזה, חוזר ונסתם מיד מאליו כנ"ל, א"כ הנקב והסתימה באים כאחד, וממילא אינו עובר ג"כ על איסור סרוס, ואם משום שמא יקלקל, הרי נודע כלל שכללו הפוסקים, דרוב פעמים אין קלקול יוצא מבן דעת, כדאיתא לענין שחיטה.

(טז) ועוד י"ל, כיון דכל עיקר כוונתו, כדי לעשות פעולה שיוליד, שהוא היפך כוונה מן יסוד של איסור השחתת איברי זרע שהוא שלא להוליד, א"כ ל"ה בכלל האיסור, ואף אם יתקלקל כיון דל"ה פס"ר =פסיק רישא=, וגם לא ניחא לי', עי' ב"ש שם /א"ע סי' כ"ה/ (ס"ק י"ג), ועי' בליקוטי שו"ת חתם סופר (סי' ס"ד), בתינוק שנולד עם הנקב למטה בהגיד, וכתב שם החת"ס, דכמו שהוא אין כאן שום ספק לאיסור, משום כרות שפכה, שהרי נולד כך ממעי אמו, ושוב הביא ג"כ מה שהרופאים מציעים לסתום נקב התחתון, ולעשות נקב אחר במקום הראוי, ופלפל בדבריהם, אם הוי דבר שאפשר במציאות לתקן, ושלא יעשה פצוע דכה בידי אדם, ואף שאחרי חתימת התשובה, נראה ממה שכתב שם, דבלא תיקון דשם, ה' גם סכנה להולד, מ"מ כנראה מהשו"ט =מהשקלא וטרי'= שם, נתחדש לו זאת רק אחרי מעשה שהולד של"ח, אבל במה שנוגע לרפואות הרופאים, לא ה' צריך לכל זה, דאל"כ לא ה' מסתם סתומי מלפרש בגוף התשובה, אלא ע"כ

מטעם דברינו הנ"ל, וגם בלתי זה כיון דהרשות ניתן לרופא לרפאות, וסומכים עליהם בכל סכנת נפשות, א"כ יש לסמוך עליהם גם בכה"ג, מה שאומרים ומבטיחים שאין חשש שלא יחזור ויסתם הנקב שעושים, ויפה האריך בזה מחו' הרב הגאון שליט"א בספרו חלקת יעקב (ח"ב סי' כ"ג באריכות), ויל"ע בכ"ז במש"כ בספרי (ח"א סי' כ"ז כ"ח).

(טז) וכעת נבוא לשאלה הג', וכתב כהד"ג בזה"ל, ובענין האחר שעושה לרפואה, לסלק הסתימה, אין מקום להתיר, רק לפי"ד היש"ש, דכשעושין לרפואה, אינו בכלל האיסור, ואדרבה עוסקין לרפאותו, וגם לד' הסמ"ג, כשלא נעשה בפשיעה קיל, וראיתי בחבצלת השרון סברא יקרה, דלפי מש"כ הש"ך (בה' מקואות סי' ר"א סקמ"ו), דכששואב המקוה ורוצה לשאוב משם, ונופל בחזרה, הוי כמו ממילא, וא"כ גם בכאן כשעושה לתקנו ולהושיעו שיהא ראוי להוליד, אפילו ח"ו מקלקל, עכ"פ הוי כמו ממילא, והוי כבידי שמים, וכשר ואמנם סברא זאת שייך רק על ענין השאלה הג', שעושה לתקנו, אבל בענין השאלה הב' לא שייך טעם זה, דשם אינו עושה רק עבור בחינה ואינו עוסק בתיקונו, עכ"ל, - וכעין סברת החבצלת / השרון / החשרון ראיתי ג"כ בספר חלקת יואב (או"ח סי' ח'), שכתב בזה ליישב קושי' הגרעק"א (בהגהותיו ליו"ד סי' צ"ב), שהקשה על הרמב"ם דכתב נוער את הקדירה, אף דשמא יתן טעם, ויעבור על מבשל בב"ח, ותי' הגאון בחלקת יואב שם / או"ח סי' ח' /, על פי דברי הרמב"ן (בדיני דגרמי) בעובדא דרקתא, דכל היכא דהדבר הולך היפך כחו וכונתו, לא מקרי מעשה שלו עיין שם, וזה ג"כ כוונת הש"ך ביו"ד הנ"ל / הלכות מקואות סי' כ"א סקמ"ו /, דכיון שכונתו להוציא המים מהמקוה, אף שנופל מידיו בחזרה לתוך המקוה, לא נקרא בידי אדם, ולכך בנוער את הקדירה, דכונתו שיתערב הכל, והטפה לא יתן טעם, על כן אף אם תתן טעם לא יעבור על בישול בב"ח, כיון דהוא היפך כוונתו, אין זה מעשיו, ופלפל עוד בזה, עייש"ה, וכמו כן י"ל בנד"ד כנ"ל.

(יז) והנה בסברת החבצלת השרון וחלקת יואב הנ"ל, נסתייע ג"כ דברינו, דלענ"ד עפ"י סברא הנ"ל אין לחלק בין אם עושין לרפואה, או לבחינה בשביל רפואה, כי הכל טעמא חדא, שעוסקים בתיקון ולא בקלקול וק"ל, - ומש"כ כהד"ג, דשאלה זו, אין מקום להתיר אלא וכו', הנה לפי דברינו הנ"ל, שעיקר ההיתר בנוי על מה שחוזר ונסתם, כ"ז שייך ג"כ הכא, ובהקדם דהסתימה שבשבילין הוי כעין נדון נסתם שביל ש"ז, דאיתא בש"ס ופוסקים (שם / א"ע סי' כ"ה / סעי' ו'), ורק התם מיירי ע"י בנ"א, ופסול בקהל, והכא זולת מעשה רופאים, הוי בידי

שמים וכשר לקהל, אולם גם אם ה' ע"י בני אדם, וחזר ונפתח, חזר להכשירו, כמ"ש בספר אפי זוטרי שהובא באוצר הפוסקים (שם /ס' ה' /אות ל"ה), ואם ה' הפתיחה ע"י רופאים, מסתפק בספר האלף לך שלמה (ס' כ"ד), שהובא ג"כ שם, אבל כפי הנראה משאר פוסקים, במה שכתבו בנדון ניקב הגיד, וחזר ונסתם, דס"ל בפשיטות דאף ע"י רופאים מהני הא דחזר ונסתם, ממילא ה"ה לענין חזר ונפתח, דאם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם דין אחד להם, וממילא גם בנד"ד, דלא על הסתימה אנו רוצין לפסלו, רק על הפתיחה, אם חוזר ונסתם, לו יהי' ע"י אומנות הרופאים, מ"מ יש לו דין דחזר ונסתם, דכשר, כנלענ"ד.

(חי) ועוד יש להתודע, באיזה חוט, יהי' צריכין לחתוך ולחבר עוד הפעם, כי אם יהי' הנדון בחוט ביצה השמאלית, הרי כתב הב"ש (שם /א"ע ס' כ"ה /ס"ק י"א), דלדברי המקילין בנחסר הביצה השמאלית, ה"ה אם נחסר חוט ביצה השמאלית עיין שם, ואף אם נאמר דנחתך החוט, הוי בכלל פצוע, מ"מ הלא יש מקילין, גם בפצוע ביצה השמאלית כנ"ל, וי"ל ה"ה דבזה, וחזי לאיצטרופי.

(יט) ועוד יש עיקר גדול, שיש להתוודע, שאם החתוך צריך להיות בחוט הביצים שהמה בתוך גוף הבטן, יש להקל בלאו הכי, וכמ"ש בספרי (שם ח"ב ס' קכ"ג אות ו') עיין שם.

(כ) אמנם אחרי שנטייתי קו להקל כנ"ל, נזכרתי שבנוגע להשאלה הא' והב', ראיתי כבר בספר שו"ת זקן אהרן (אבד"ק פינסק - קארלין ז"ל, שהי' זקן ההוראה, והי' לי בימי חורפי עמו להבחל"ח = להבדיל בין חיים לחיים = כמה מו"מ בעניני הלכה), ועיינתי שם, וראיתי שכתב בזה (בספרו הנ"ל ח"א ס' ס"ו וס"ז), ובנוגע להשאלה הא', הסכים רק ע"י שימת כיס על האבר כנ"ל, אבל בנוגע להשאלה הב', האף אמנם מש"כ שם בשם הרופאים דעירו, דלא ידעו מבחינה כזו, ולדעתם הוי סכנה גדולה מבחינה כזו, מ"מ י"ל בזה דלא ראינו אינו ראי', וביותר שמזמן כתיבתו את התשובה הנ"ל, עברו איזו עשרות שנים, וחכמת הרפוא' נתרחבה מאד, ומה שנודע להם היום לא ידעו אז, אבל בנוגע לדינא, אף שמתחילה נטה ג"כ להקל מטעמים דלעיל, ועוד יותר, והיינו דחזר ונסתם מהני גם בביצים, והביא כן מספר חוט המשולש (ס' י"א), ויש לסמוך בזה על הבטחת הרופאים, וגם מסברא, דמיד שמוציאין האינסטרומנט /מכשיר/, מתאחין הקרעים ונדבקין זה לזה כרגע, ל"ה ניקב מעולם, ולא נעשה פסול כלל, וגם י"ל דנד"ד דמי לנסדק, וניקב לחוד ונסדק לחוד, וי"ל בנסדק ל"ה פצ"ד, וגם כיון שאין

הזרע יוצא מעצמו, כ"א ע"י כלי, י"ל ג"כ דל"ה בכלל נקב, ובהצטרפות שיטת היראים, דלא נפסל בנקב בגיד או בביצים לקהל, ושיטת התוס' (יבמות) דצריך שיהא הנקב מפולש מעבר לעבר, ושיטת הסמ"ג, דבכרתו אדם לרפואה מותר בקהל, בהצטרף כל אלו הצדדים, י"ל דאין לפסלו לקהל, עכת"ד, - אמנם מש"כ לצרף גם שיטת הרא"ם ביראים הנ"ל, צ"ע דהרי דלפי מה שכתבנו למעלה, גם הוא מודה דבניקבו הביצים, פסול לקהל, אבל גם בלתי זאת יש ג"כ צדדים הרבה להקל, זולת מה ששוב חזר שם בתשו' זקן אהרן, וכתב דכל זה לכאורה, אבל למעשה ירא לסמוך ע"ז, דאכתי מי שרי להוציא ז"ל בידים, וניהי דלצורך מצוה הוא, מ"מ כבר ביאר בתשובה שאח"ז, דלא שרי כ"א דרך תשמיש ולשום כים על האבר, וזה ל"ש בזה, ורק אם גדול יסכים להיתר, אז אולי יתרצה ג"כ לאמטויי שיבא עכת"ד.

(כא) אמנם מה דלדידי' פשיטא לי' דשייך גם בכה"ג, משום איסור הוצ"ל, מיבעי' לי כנ"ל, די"ל כיון דאינו ראוי להזריע כנ"ל, ל"ש משום השחתת זרע, ואף לפי מה שראיתי בספרו דמח' שליט"א (שם סי' כ"ב אות ה'), שהביא בשם רופאים שבזמננו, שהרופאים המציאו היום, שלוקחים זרע מתוך ביצים, וע"י תחבולה מזריעים את האשה בזרע זו כדי להוליד, זאת אומרת שהזרע כבר מבושלת בעצמותה בתוך הביצים כדי ראוי להוליד, אך בכדי להוציא אל הפועל להזדוג להאשה, צריך שיהי' יורה כחץ, ונדחק הרבה לפרש דברי חז"ל שלא יהי' סתירה לזה עיין שם, אבל איך שיהי' לא יהי' יותר חמיר בזה, מהזרע שיוצא בעצמה, מבלי שיורה כחץ, שכתב בתשו' אמרי אש שם /חיו"ד סי' ס"ט/, דלכאנ' לא עבר כלל על השחתת זרע, ואף על גב דבר אוליד, מ"מ מפני זו אינו ראוי להוליד כנ"ל, א"כ גם הכא לא עדיף מזה.

ותבנא לדינא, אף שהראיתי טעמים להיתרא, מ"מ לא יפה כחי לקבל על עצמי אחריותא דא, ורק אחרי שישאל עוד חו"ד מגדולי ההוראה, ובצירופא דמר כהד"ג נ"י, יסכימו להיתרא, אז ימחול להודיעני, ואצטרף ג"כ לאמטויי שיבא.

ובזה הנני ידידושה"ט כל הימים וחותרם בכל חותמי ברכות, יצחק יעקב ווייס

עוד תשובה מבעל המנחת יצחק בדין ביופסיה כדי לברר הבעיה של הבעל

שו"ת מנחת יצחק

חלק ה סימן כט

בנדון בדיקת זרע לצורך נסיון במקור הזרע של האיש לצורך פו"ר, =פריה ורביה= ובאיסור פצ"ד =פצוע דכא=. להרב הגאון מוה"ר נתן געשטעטנער שליט"א בני ברק יצ"ו.

ב"ה יום ב' נצבים כ"ג אלול תשכ"ח לפ"ק. אחדש"ת, הנה קבלתי את קונטרסו בדבר הלכה למעשה, אשר בו ביקש להודיע את חו"ד העני'. ע"ד א' שלא זכה להבנות בזרע של קיימא, והרופא רוצה לבדוק את זרעו, ע"י להוציא מביעיו ע"י מחט של זריקה, אם אין בזה משום פצוע דכא.

(א) והנה כפי אשר הודעתי לכת"ה, כבר נשאלתי בזה מאז, ונדפס תשובתי בספרי מנחת יצחק (ח"ג סי' ק"ח), ובאשר שאין ביהמ"ד בלא חידוש, הנני להוסיף בזה קצת נופך. הנה בספרי שם הבאתי את תשו' זקן אהרן (ח"א סימן ס"ו), שכבר נשאל בשאלה זו, והרבה מהצדדי היתרא, שנאמרו בדברינו כבר מבוארים שם, וכעת ראיתי שחזר על הדברים בקיצור, בספרו סביב ליראיו על הס' יראים (עמוד הביאה סי' קצ"ט אות ב'), וחזינן לדעת' שם, שאף שבתשובתו שם, הי' הדבר מוזר בעיניו, ובעיני הרופאים דמקומו, להשתמש בבדיקה כזה, וגם למעשה לא החליט להיתרא, רק אם יסכים עוד גדול אחד, מכל מקום, בעת הדפסת ספרו סביב ליראיו (שנת תרצ"ה) כבר נתפשט ההמצאה זו, וגם למעשה כבר מיפשט פשיטא לו להיתרא, שכתב שם בפישטות בזה"ל: ובספרי זקן אהרן (סי' ס"ו), הארכתי בזה לבאר, דתחיבת האינסטרומענט =המכשיר= שעושים הרופאים בחדרי הזרע, לא נעשה בזה פצוע דכא מה"ט, שכה"ג שאין הנקב שותת זרע אין לפסול וכו' עכ"ל, והנה אחד מהיתרים שלו, הוי לחלק בין ניקב לנסדק, דנקב היינו דוקא שיש בו חלל פתוח ועגול, וי"ל דדוקא ניקב טריפה ולא נסדק, כמו שמצינו כה"ג בטרופות דגרגרת, ובשופר ובאתרוג, ועי' בטו"ז (או"ח סי' תקפ"ו ותרמ"ח) ובפמ"ג שם עיין שם, ונראה ראי' לדבריו, ממה דפליגו הפוסקים, אם ניקב גיד, צריך מעבר לעבר, דהתוס' (יבמות ע"ה ע"ב ד"ה ניקב) בשם ר"י, הביאו ראי' מנחתך, דאם נחתך עד החלל כשר, מכ"ש ניקב, והמרדכי בשם ר"י ס"ל

דטריפה, ובס' עצי ארזים (א"ע סי' ה' אות ט'), כתב דתלוי פלוגתתן, במה דפליגו בפ' הסוגיא (חולין נ"ה), בנחתך הטחול, אם אמרינן דהוי כ"ש מניקב עי"ש, והפוסקים דמטרפו בניקב עד החלל, שהם רוב הפוסקים, עכ"ח ס"ל, דאף דנחתך כשר, מ"מ ניקב טריפה, אם כן הה"ד די"ל דאין ראי' מניקב לנסדק לפסול, ובפרט אם ל"ה אלא עד החלל, דיש לדמות יותר לנחתך להיתרא.

(ב) וכ"ז כתבתי רק בדרך אגב, והעיקר רצוני פה, ע"ד מה שהביא כת"ה, מה דאיתא שם בש"ע (א"ע סי' ה' סעיף ז') נכרתו הבצים וכו', או שניקבה (נקב מפולש) (ב"י בשם נ"י בשם תוס' פ' הערל) הרי זה פסול, וע"ז כתב כת"ה, דמצינו בזה פלוגתת הפוסקים, דהמהרש"ל בהגהותיו על הסמ"ג (לאוין קי"ח) כתב וז"ל, ניקבו נקב מפולש, דכל נקבים שבתלמוד מפולשים הם כו', אף על פי דלא צריך מפולש לגמרי, דכיון דיש לו חלל ומפולש לתוך חללו סגי, ולא צריך עוד, ומ"מ מפולש דביצים, לפי שאין להם חלל, צריכין מפולשין לגמרי עכ"ל, אולם הרבינו ירוחם (נתיב כ"ג ח"ד) כתב וז"ל, נכנס לו קוץ בביציו ונקבה בענין שיצא משם שכבת זרע פסול, ואף על גב שנסתם אותו הנקב וכו' עכ"ל, הרי מבואר, דאף אם לא נקבה לגמרי מעבר לעבר, אלא שיצא ש"ז, =שכבת זרע= כבר נפסל, ולכאורה כדברי הר"י, מוכח בהדיא מש"ס (יבמות ע"ה ע"א), דפריך וניקב לא מוליד, והא ההוא גברא דסליק לדיקלא, וחרזי' סילוא בביצים, ונפק מיני' כחוט דמוגלא וכו', ומצאתי, שכן הוכיח גם בס' צ"צ (מליובאוויטש), בחי' על מס' יבמות כהר"י, והעלה שהעיקר כהר"י ולא כמהרש"ל עכ"ל.

(ג) והנה חפשתי בס' חי' צ"צ (על יבמות), ולא מצאתי שם כלום מזה, ולענ"ד לא בא הרבינו ירוחם להחמיר, דא"צ מפולש מעבר לעבר, רק להקל, דאף אם הוי מפולש, מ"מ אם אין נקב, כדי להוציא זרע כשר, וכמ"ש בס' סביב ליראיו שם בשם הפוסקים, שהוכיחו כן מדברי רש"י שם, והרבינו ירוחם הנ"ל, אבל אף אם נאמר שהרבינו ירוחם ס"ל, דאף אם לא ניקב מעל"ע =מעבר לעבר= פסול, מ"מ בודאי שהרמ"א שכתב נקב מפולש כנ"ל, ס"ל כהמהרש"ל, דצריך מעבר לעבר, וכל אותן הפוסקים שהזכירו בביצים, דצריך להיות מפולש סוברים כן, הלא המה בסמ"ג שם, שכתב בזה"ל, ושנינו (בפ' הערל) איזה פצוע דכא כל שנפצעו ביצים שלו, אפילו אחת מהן, ותניא אפילו נקבו וכו', ניקבו נקב מפולש, שכל נקבים שבתלמוד מפולשין הן וכו' עכ"ל, וכן בריטב"א (יבמות) שם, שכתב וז"ל, ת"ר איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו בצים שלו וכו', ואפילו נקבו, פי' נקב שאין בו חסרון כיס, (וצריך ביאור תיבת כיס, ואולי ט"ס הוא), דהיינו סתם נקב וכו', ואומר

בתוס', דדוקא נקב מפולש, דהיינו סתם נקב, כדאמ' בסוכה (ל"ד ע"א) וכן בחולין (מ"ב ע"ב), וכן כתב בס' המצות עכ"ל, וכ"כ בנמו"י שם, על מה דאיתא בברייתא, איזהו פצוע דכא כל שנפצעו בצים וכו' ואפילו ניקבו וכו', ומיהו כתבו בתוס', דדוקא מפולש, דהיינו סתם נקב וכו', וכ"כ בס' המצות לשון הריטב"א עכ"ל, וכ"כ בס' יראים שם, וז"ל, ותניא פצוע דכא, כל שנפצעו בציו וכו', אפי' נקבו, פי' נקב מפולש הוא וכו' עכ"ל, והביאו במרדכי שם (ר"פ הערל), ומובא בב"י (סי' ה') שם ד"ה וכתב נ"י, וזה המקור נפתח לדברי הרמ"א הנ"ל, ולענ"ד פשיטא דכוונו למפולש מעבר לעבר וכדלהלן.

(ד) דהנה המהרש"ל שם, לא רק דינא קא משמע לן, אלא אף מציאות, קא משמע לן, דינא, בנוגע לדין מפולש בנקב, דאף דמודה, דכל נקבים שבש"ס הוי מפולשין, מ"מ ביש לו חלל, סגי במפולש עד חללו, ונפ"מ לגיד, וכמפורש יוצא מדבריו ביש"ש (יבמות פ"ח דין י"א), על מש"כ התוס' בשם ר"י, דכל נקב הגיד מפולש בעינן, ואין לומר דסגי בניקב עד חלל הגיד וכו', דהא מכשירין בסמוך כקולמס וכמרזב, וכיון דאלו נחתך לגמרי כשר כ"ש ניקב ע"כ, וכתב ע"ז היש"ש, ותימא בעיני, מאחר דנקב מפולש בעינן ולא (נראה דצ"ל לא) הוזכר בתלמוד אם כן מוכרח ע"כ לומר, שסמך התלמוד, אשאר נקבים שהוזכרו גבי אתרוג ודקין ולב, וכולן מפולשין, ה"נ הכא, א"כ אמאי נימא, דלא סגי הכא במפולש לחלל הגיד, כמו גבי אתרוג ודקין, דכולן סגי בהכי, וא"צ מעבר לעבר, וכן כל הפוסקים לא הזכירו דין זה שצריך מעבר לעבר גבי גיד, אף שלא הזכירו נמי מפולש, כגון הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, נוכל לומר, דסמכו אשאר נקבים שהוזכרו בתלמוד, אבל מאן לימא לן האי חידושא, דבעי יותר מהתם, וכן הסמ"ג דייק מפולש, מדמה אותם לאתרוג ודקין, א"כ ממילא כי התם, וכן מצאתי במרדכי להדיא, שכתב בשם ר"י דלא בעינן שיהא הנקב מעל"ע וכו', נראה שהתוס' שלפנינו בשם ר"י, לאו בעל התוס' חתם עלה וכו' עכ"ל, (ועי' חת"ס א"ע ח"א סי' י"ד מש"כ בזה), וכ"ז דעתו גם בביאוריו על הסמ"ג שם, אלא שהוסיף גם מציאות, דבביצים אין להם חלל, ממילא כיון דכל נקב צריך להיות מפולש, עכ"ח צריך להיות בהם מעבר לעבר, וכיון דאתאן להכא, שוב י"ל בטעם דברי הסמ"ג, דהזכיר דצריך להיות מפולש, אף דבכל נקבים הדין כן, משום דמיירי בביצים, ולהשמיענו דבביצים דאין להם חלל, צריך מעבר לעבר דוקא, וכן כל הפוסקים הנ"ל, שהזכירו מפולש, משום דמיירי בביצים כנ"ל, ובזה ניחא מה שכתבו הפוסקים בדברי הטור שם (סי' ה'), שכתב גבי גיד בזה"ל, ניקב נקב מפולש בראש הגיד וכו', וכתבו שם דהטור אזיל

בשיטת התוס' בשם ר"י, דצריך מעבר לעבר דוקא, כמבואר שם בב"ח, וכ"כ הבית שמואל שם (ס"ק ט') בשיטת הטור, ובס' עצי ארזים שם (ס"ק ט'), ולא פירשו דברי הטור דמיידי עד החלל, דגם זה נקרא מפולש, אבל להנזכר בדברי היש"ש, י"ל, דאם סגי עד החלל, ל"ה צריך הטור לפרש יותר מהרי"ף והרמב"ם והרא"ש, שסמכו אשאר נקבים שהוזכרו בתלמוד כנ"ל, ומדדייק לפרש דצריך מפולש, עכ"ח כוונתו מעבר לעבר.

(ה) ודאתאן מהנ"ל, דהפוסקים שהזכירו מפולש, אף אם יהי' בגיד, עכ"ח כוונתם מעבר לעבר, דאל"כ ל"ה צריכים להזכיר דהוי במפולש כנ"ל, וכ"ז אף בגיד, אבל בנוגע לביצים, א"צ לזה, אלא כיון שצריך מפולש, ואין להם חלל, ממילא צריך מעבר לעבר כנ"ל, דלומר דצריך מפולש, וא"צ מעבר לעבר, הוי סתירה מיני' ובי', וא"כ כל הפוסקים, וכן הרמ"א שהזכירו בביצים, דצריך נקב מפולש, עכ"ח כוונתם דצריך מעבר לעבר כנ"ל.

(ו) ובזה נבוא לדברי רבינו ירוחם הנ"ל, דכתב דנכנס לו קוץ בביציו, ונקבה בענין שיצא ממנו שכבת זרע פסול עכ"ל, הנה, כיון דבדואי לא נשוי פלוגתא במציאות, י"ל בכוונתו, א' מתרתי, או דס"ל דבאמת לא בעי מפולש בביצים, דהרי הוא לא הזכיר נקב מפולש בדבריו הנ"ל, או דס"ל, דבא להקל, ולומר דאף דהוי מפולש, מ"מ לא פסול, אלא בענין שיצא ממנו ש"ז כנ"ל, וכיון דבדואי יותר נכון לומר, דלא ישתנה דין נקב בזה, מכל הנקבים שבש"ס כנ"ל, א"כ עכ"ח צ"ל כפי' האחרון בדבריו, אבל איך שיהי' הכוונה בדברי הרבינו ירוחם, מ"מ הפוסקים שהזכירו מפולש בביצים, והרמ"א מכללם, אם צדקנו בדברינו, עכ"ח דס"ל דהוי מעבר לעבר כנ"ל, כדי שלא נשוי פלוגתא במציאות כנ"ל.

(ז) והנה ראיתי בדברי הגר"א על דברי הרמ"א הנ"ל, דהגיה דצריך נקב מפולש בביצים, כתב הגר"א (באות י"ב) וז"ל, נקב מפולש, מדמכשירין כקולמס וכמרזב, ושם למעלה מהעטרה, אלא צ"ל כיון שאינו משני צדדין, תוס' שם ד"ה נקב כו' עכ"ל, הנה חזינן דאף לידי' פשיטא לי', דכוונת הרמ"א, דצריך מפולש מעבר לעבר, אבל מה דתלי לי', בדברי התוס' הנ"ל גבי גיד, צ"ע, וכנראה משום דמקור דברי הרמ"א מנ"י בשם תוס', ס"ל דכוון להתוס' הנ"ל, ובאמת בדברי הריטב"א והנמו"י, לא הזכירו איזה תוס', ומה שמציין המציין על הרמ"א בשם תוס' פ' הערל, לא איתא כן בנמו"י, רק סתם התוס' עיין שם, וחשבתי מקודם דכוונתם לאיזה תוס', שאינו לפנינו, אבל מדברי הגר"א מוכח דגם הוא הבין,

דהכוונה להתוס' הנ"ל, אבל גם אם נאמר דכוונתם לתוס' הנ"ל, עדיין היה אפשר לומר, דהביאו רק מהתוס', דצריך להיות נקב מפולש, אבל אין הכרח לומר דס"ל גם כהתוס' בגיד כן, אלא כל או"א כדינ'י, בגיד דיש חלל, סגי עד החלל, ובביצים דליכא חלל, צריך מפולש מעל"ע, אבל ממשמעות דברי הגר"א משמע, דתלי' זה בזה, וכ"ז צ"ע מכמה טעמי כדלהלן.

(ח) א' מדברי המהרש"ל הנ"ל, דס"ל, דאף דבגיד סגי עד החלל, מ"מ בביצים צריך מעבר לעבר כנ"ל, ב' מדברי המרדכי שם, דהעתיק דברי הספר יראים הנ"ל, דביצים צריך להיות מפולש, והיינו עכ"ח מעבר לעבר כנ"ל, וגם הגר"א סובר כן הפי' במפולש כנ"ל, ומ"מ הביא שם אח"כ דברי הר"י, והביאו בי"ש כנ"ל, דס"ל דלא כתוס' בשם ר"י הנ"ל, וכן נראה גם מדברי הב"י שם, שכתב על הנמו"י הנ"ל, דכ"כ המרדכי, ומ"מ לא הכריע כן גבי גיד, ג' ועוד מדברי הרמ"א עצמן, דאם הי' סבירא לי' גם בגיד כן, הי' לו יותר להגיה כן גבי גיד, וכמו דאיתא בטור שם, כדי לאפוקי משאר פוסקים דלא ס"ל כן כנ"ל, ד' דאם כנ"ל, אמאי לא חשב הב"ש שם (ס"ק ט'), את הרמ"א בין אותם דס"ל כתוס' בשם ר"י הנ"ל, ומכ"ש מוכח, דהרמ"א כתב כן גבי ביצים דוקא וצ"ע ג.

(ט) ועכ"פ בנוגע לביצים, יש לחשוב גם את הגר"א דס"ל כן, ומה דהוסיף דס"ל כן גם בגיד, יהי' לנו עוד לסיוע, דש"מ, דאם הדין כן בגיד, דצריך מפולש מעבר לעבר, מכ"ש די"ל כן בביצים, א"כ, אף אם נאמר, דיש בזה פלוגתא בין המהרש"ל להרבינו ירוחם, שוב לפי מש"כ בתשו' שבות יעקב (ח"ג סי' ק"ז) והבית אפרים (א"ע סי' ג') ובתשו' צ"צ (ליובאוויטש) (א"ע ח"א סי' י"ח), דאף דרוב הפוסקים, ס"ל דבגיד עד החלל, מ"מ יש לצרף לס"ס, דעת התוס', דצריך מעל"ע, ולפי הגר"א הנ"ל, גם הרמ"א ס"ל כהתוס', א"כ בודאי יש לצרף לס"ס, וא"כ בנוגע לביצים, יש ס"ס דפלוגתא, א' דלמא כהתוס' דאף בגיד כן, ודלמא כהמהרש"ל בביצים עכ"פ כנ"ל, אמנם לפי דברינו י"ל דכ"ע ס"ל כן בביצים כנ"ל, וגם עוד נמשך מזה קולא, דלרבינו ירוחם, צריך עוד תנאי, שיהא בנקב כ"כ, שיצא הזרע, דבנד"ד אינו, דבודאי ל"ה בכלל, מה שמוציא ע"י משיכה כנזכר כה"ג בדברי כת"ה, וכה"ג בדברי הזקן אהרן שם. ע"כ מכל הני טעמי, נתחזקו דברינו בתשו' מנחת יצחק שם.

ובזה הנני דושת"ה וחותרם בכל חותמי ברכות ובברכת כוח"ט. יצחק יעקב ווייס

עוד תשובה מבעל המנחת יצחק בדיני פצוע דכא

שו"ת מנחת יצחק

חלק ו סימן קמב

אי מותר לבדוק בענין פצ"ד בס"ד ירושלים עהקת"ו יום ג' וארא תשל"ה לפ"ק. א"כ הרבני המופלג בתו"ר עסקן במצות וכו'. הנני בזה להשיב על השאלה שנשאלתי מאת הגה"צ האדמו"ר וכו' שליט"א וגם מכ"מ בטלפון וכעת קבלתי ממנו השאלה בכתב וז"ל: בחור א' מאנ"ש והוא בן י"ח שנה ויש לו מחלה על הכיס בביצים שהגידי דם בהכיס על צד שמאלי נתגדלו וחושש הרופא מומחה שהחוס בהכיס נתגדל ומבשל הזרע ואומר שלפי ראות עיניו אין הזרע שבצד שמאל חי וחושש שאם לא יתרפא יחלה הצד ימין וח"ו לא יהי' בהזרע כח המוליד ודבר זה אי אפשר לידע רק אם יקח מהזרע שלו ויבדוק אותו אם יש בו חיות ובאם אין להזרע חיות יעשה ניתוח ויתרפא לגמרי והצעתי לפניו שהדבר הזה הוא קשה מאד להלכה ושיעשה הניתוח על הספק וענה שעל ספק אינו רוצה מפני שבניתוח יש חשש רחוק מאד שח"ו יפסק הזרע לגמרי ואם הזרע חי אין צריך לעשות הניתוח ועכשיו השאלה אם עפ"י הלכה מותר לעשות הבדיקה זו עכ"ל.

הנה כבר אמרתי לו בע"פ שלא רק על הבדיקה השאלה רק על גוף הניתוח מטעם איסור סירוס ולבוא בקהל, וכפי המבואר בדבריו אין חשש על סכנת הגוף רק משום כח ההולדה שמוטל בספק לפי אמירת הרופא אם לא יעשה הניתוח, בזה יש לדון אם גוף הניתוח מותר, דהנה חוטי ביצים המה מאיברי הזרע דפוסל בהו אם נכרתו ואפילו באחת מהם כדאיתא בש"ע (א"ע סי' ה' סעי' ח') עיי"ש, ומה הם חוטי ביצים, כתב בס' בית דוד בתשו' (בסוף הספר סי' א' הובא באוצה"פ) דלרש"י הם החוטים שתלויים בהם הביצים בתוך הכיס, ולהרמב"ם הם השבילין שבהם תתבשל הש"ז כמ"ש (בפס"ז מהאיסור"ב ה"ג), ויש לברר אם אותם הגידי דם שבכיס שהזכיר הרופא, אם לא הוי בכלל החוטי ביצים הנ"ל, ועי' בספר חלקת יעקב ממחותני הגאון מציריך שליט"א (ח"ב סי' כ"ב) ויראה דלפי מה שבירר ע"י רופאים מובהקים והראו לו בספרי נתוח שלהם החוטין שהמה בתוך הכיס בכלל המה, ועי' בלשון הרי"ף (ר"פ הערל) שכתב בין שנכרתו גידי

ביצים בין שנכרתו חוטי ביצים, וצ"ב מה הם גידי ביצים ומה הם חוטי ביצים, אף אמנם שכתב הב"ש שם (סקי"א) דאי נטלה ביצה אחת כשר ה"ה חוטי ביצה אחת, וגם כתב החז"א (ה' פו"ר סי' ט' אות ט"ז) דאפשר דהרופאים קולפים הביצה מן החוטין והחוטין שלימין עיי"ש, מ"מ כ"ז היכא דהי' מוכרחין לעשות כן משום רפואת הגוף צריכין אנחנו להכנס אף בפרצה דחוקה כדי שלא לאסרו בקהל, אבל לעשות כן לכתחילה צע"ג, וצריכין עוד לדרוש ברופאים מומחים אחרים והעיקר להתפלל להרופא חנם שלא יצטרכו לכ"ז וישלח רפואתו מן השמים בתושאח"י = בתוך שאר חולי ישראל = בקרב.

וגם בנוגע להבדיקה קשה להתיר דמה שהתירו (ביבמות ע"ו ע"א) היינו לברר אם ל"ה כרות שפכה להתירו בקהל, משא"כ הכא אין איסור לבוא בקהל כמו שהוא עכשיו דהוי ביד"ש, וגם שם התירו ע"י גרמא דוקא כמבואר בש"ס, וברמב"ם וש"ע לא הביא כלל בדיקה זו, ועי' בערוך לנר (יבמות) שם, ועי' בספרי מנחת יצחק (ח"ג סי' ק"ח), ובכ"א א"א לי להזדקק להיתרא.

והנה ע"ד השמטת הרמב"ם בדיקה הנ"ל שהעיר בזה בערוך לנר שם, נראה לומר עפ"י מ"מ דאיתא בש"ס (דנדה י"ג ע"ב) דר"ט אומר יד לאמה תקצץ יד על טבורו אמרו לו והלא כרסו נבקעת וכו' אלא ה"ק ר"ט כל המכניס ידו למטה מטבורו תקצץ אמרו לו לר"ט ישב לו קוץ בכרסו לא יטלנו אמר להן לא והלא כרסו נבקעת אמר להן מוטב תבקע כרסו ואל ירד לבאר שחת עכ"ל, ובמהרש"א שם בח"א כתב דלאו דוקא אלא במילתו, ובמג"א (סי' ג' ס"ק י"ד) נראה דהי' לו הגירסא בתוס' אם לא יסיר הקוף תבקע מילתו עיי"ש, ועי' במהש"ק שם, ועי' בכ"ז בב"י ובש"ע ונו"כ שם וברמב"ם (פכ"א מה' איסורי ביאה) וש"ע (א"ע סי' כ"ג) ונו"כ, ושקלי וטרי הפוסקים אם הוי מדינא או מדת חסידות, ובבכור שור (נדה) שם, כתב דהרמב"ם ס"ל דהוי מדינא, והרי"ף והרא"ש ס"ל דהוי רק ממדת חסידות, והביא רא' לשיטתו דהרי אמרו דהבודק עצמו לענין זוב ה"ז משובח, וכי עדיף בדיקת זוב מתפקע כריסו, וי"ל דס"ל נמי דכרסו ממש, גדולה מזו אמרינן (ביבמות פ' הערל) דבדקינן לכתחילה ומייתי לידי הוצאה ש"ז = שכבת זרע = לבטלה לידע אם כשר לבוא בקהל, והלא אם תפקע כריסו, אפילו למ"ש התוס' דהיינו מילתו יתקלקל יותר ולא יוליד, ואסרינן לי' אפילו מספק חשש ש"ז לבטלה, מכל הלין נשמע דלמדת חסידות והרחקה מעבירה אמרה ר"ט, והגדיל הענין להשמיענו שלא דבר ריק הוא וראוי להחמיר בו ביותר ואפילו במקום מיתה, וכה"ג אשכחן מדת חסידות לר"ע (בעירובין) שהחמיר בנט"י = בנטילת

ידים = במקום מיתה עכ"ד.

והנראה דס"ל להבכור שור דמאמרו תפקע כריסו דעכ"ח ל"ה רק ממדת חסידות, ראי' דכל האיסור שלמטה מטבורו ל"ה רק ממדת חסידות, אבל הרמב"ם אף דיודה דהא דתפקע כריסו הוי ממדת חסידות, אבל עיקר האיסור דלמטה מטבור הוי מדינא.

אמנם גם הא גופא דממדת חסידות נאמר דתפקע כריסו, אף למאן דס"ל דכריסו ממש, הוא חידוש גדול, ועי' בסידור היעב"ץ (מלון סי' ד' אות י"ב) שכתב לענין מחויב להכניס בסכנת נפשות כאשר בא לזה מחמת אונס שינה, וז"ל נ"ל שאינו מחויב ולא רשאי להמית עצמו בשביל כך, כמו ששמעתי שאירע לאדם כשר מקרה בלתי טהור, ונתגבר והחזיק וכו' ומת בסבה זו ר"ל, אשרי לו וכו' אמנם שאינו משורת הדין (עי' שאילת יעב"ץ סי' מ"ג) ואם רשאי אדם להחמיר על עצמו בכך ובכיוצא בזה, עי' לח"ש פ"ק דברכות ובש"י, אכן העושה במזיד ודאי צריך למסור עצמו על כך, ועליו אמר ר"ט (נדה י"ג) מוטב תבקע כרסו וכו' עכ"ל, ובחז"א (אישות סי' ל"ו אות ג') פירש דברי ר"ט ביש לו צער ולא במקום סכנה דלא מצינו שיהא איסור הש"ז בכלל עריות דיהרג ואל יעבור עיי"ש, אבל מדברי הבכור שור נראה דמוקים לה בסכנה ממש כנ"ל, וגם נראה מדבריו דאינו מחלק בין שוגג למזיד, דאל"כ לא קשה מה שהקשה מזוב ומהמבואר (ביבמות) גבי בדיקת ספק כרות שפכה וק"ל.

ובזה אפ"ל דהרמב"ם וש"פ דלא הביאו הבדיקה דכרות שפכה הנ"ל, דס"ל כמ"ש הבכור שור דיש מדת חסידות למסור עצמו למיתה אף בספק הש"ז, א"כ אין סברא שיהא מותר לכתחילה אף בודאי הש"ז אף דאין סכנה רק משום פו"ר = פריה ורביה =, ולא כהבכ"ש דאפשר לנקוט תירווייהו, וצ"ל דהסוגיות (דנדה ודיבמות) פליגו אהדדי ופסקו לחומרא. והנני בזה דושה"ט יצחק יעקב ווייס.

בדין ניתוחים שנקראים ניתוח פרוסטטה, שהם בדרך כלל אצל אנשים שיש להם מחלת סרטן על הערמונית, ויש בזה כמה שיטות של ניתוחים א' לחתוך שבילי הזרע וכו' ב' על ידי האבר וכו' ואכמ"ל, וכמובן שעיקר השאלה הוא כאשר צרכיים לחתוך בשבילי הזרע וכמו שמבואר בדברי הפוסקים לקמן.

תשובה מבעל המנחת יצחק

שו"ת מנחת יצחק

חלק ח סימן קכד

חלק אבן העזר בנדון נתוח הפרוסטט.

בס"ד, ירושלים, עה"ק ת"ו יום ד' שמות תשמ"ב לפ"ק. אל כבוד הרב יו"ש וחרד לדבר ד' מוה"ר אברהם יצחק הופמן הע"י. אחדשה"ט.

לפלא בעיני מש"כ בענין נתוח הפרוסטט שהרופאים גילים לחתוך ולכרות שבילי הזרע שבתוך כיס הביצים, כדי למנוע אולי יכול להיות איזה זיהום בעתיד להמנותח, ונעשה ע"י פצוע דכא, ועד עכשיו חשבו שחותכים השבילי זרע בתוך חלל הגוף בחדרי הבטן ולא בכיס הביצים, עכשיו נתברר שנשתנה השיטה אצל הרופאים, וכתב בזה"ל יש כאלו שטועים לתלות בוקי סריקי בהדר"ג שליט"א שכאילו הוא מפקפק ומהסס בענין ומה שנראה כאלו מספריו הק' שאין דעתו הרמה ברורה לחלוטין לאיסור בענין עכ"ל.

הנה לא אוכל הבין מי הוא אשר מלאו לבו לומר כן כהדברים האלה אשר תולים בי בוקי סריקי, כי אם הייתי מפקפק, היינו להתיר אפילו לעשות החיתוך בתוך אצל הגוף, עד שמצאתי כתוב בספר כסא דהרסנא הנדפס עם הבשמים ראש (סי' ש"מ) שכתב בתוך הדברים וז"ל ואפשר נמי דענין פיסול בקהל ראינו שתלו חכמינו ז"ל בגיד ובביצים ובחוטי, אבל לא בכלי הזרע הכנוסים בתוך הגוף דשוי' כעין טומאה בלוע עיי"ש, ובקשר לדבריו הנ"ל, כתבתי בספרי מנחת יצחק (ח"ב סי' קכ"ג אות ו), וז"ל ובזה יונח לנו, גם בהא דמנתקים השביל בשעת הנתוח של הפראסטטיש, ל"ה פצוע דכא מטעם דהוי בכלל אותם הכנוסים בתוך הגוף דאין פוסל בקהל כנ"ל עכ"ל שם, ומצאתי אח"כ שגם החז"א כתב כן, דבשביל

הזרע המובלע תוך הגוף אינו נאסר משום איסור פצ"ד =פצוע דכא=, ומ"מ גם בזה אני מונע מלפסוק למעשה אם לא מצד הדוחק מאד, אבל לומר היתר גם לחתוך בכיס חס ושלוש, ובדאי יש לפרסם האיסור הברור. והנני דו"ש וחותרם בברכה. יצחק יעקב ווייס.

שו"ת מנחת יצחק

חלק י סימן קל

אודות ניתוח פראסטאטא

בס"ד, ירושלים עיה"ק ת"ו, יום ד' דסליחות שנת תשמ"ה לפ"ק. שוכטו"ס א"כ ידינ"פ מחותני הרב הגאון המפורסם ברוב צדקתו וחסידותו מרביץ תורה לאלפים וכו' כש"ת מוה"ר שלו' משה הלוי אונגאר שליט"א אב"ד ור"מ דק"ק נייטרא מאונט קיסקא ניו - יורק, יע"א.

אחדש"ה כראוי, גי"ה עם ברכתנו "ברכת השנים" קבלתי, ולעומתו אענה ואומר שלו' רב, עם ברכת כתיבה וחתימה טובה, וחיי נחת מכל יו"ח שיחיו ומתלמידיו הרבים בלי עה"ר עמו"ש אכי"ר, - מה מאוד שמחתי כשהי' לי מו"מ של תורה ודברי הלכה עם בנו הרה"ג מהרש"ד שליט"א, וכאשר יעידון וידברון בהמכתב תהילה שכתבתי לו, והי' לפני כת"ה, וכן יה"ר שיזכה לראות חי' נחת דקדושה ממנו ומכל יו"ח הע"י לאיוש"ט וכן הי' לי למשיב נפש להתראות עם נכדי ב"ג הרה"ג שליט"א וכל משפחתו, ולשמחה רבה הוא לי בהצלחתו בעבודתו הקדושה שם בעזה"י, ויעזור הקב"ה שנזכה לראות ממנו ומכל יו"ח תורה וגדולה לאויט"א.

וע"ד מה שנשאל כב"ת וכתב בזה"ל: הנה בניתוח הפראסטאטא יש שני דרכים האחד שכורתים גם שבילי הזרע ועל ידי זה נתהווה שאלה של פצוע דכה, ובזה כבר דנו הרבה בשו"ת וגם כ"ק הדר"ג שליט"א נוגע בזה בח"כ ובח"ג, וכולם נוטים להקל, אבל השאלה שני עומד בזה הוא באופן הב' שלא נוגעים בשבילי

הזרע כלל ומניח אותם בשלימות ואין כאן שאלה של פצוע דכה, רק שע"י הניתוח צריך הרופא להסיר הדריזען (היינו עובי הבשר) אשר על ידיהם הובא הזרע אל האמה, ואחרי הניתוח כבר אינו הולך הזרע דרך האמה רק הולך להשלחופית של מי רגלים וכו', והגם שאינו נראה הזרע במי רגלים אבל בא לשם כנ"ל, - ועתה איני יודע מה אדון ב' אי הוי דינו כאטום ברחם, דהגם שמשמש כדרך כל הארץ הוי כזורע לחוץ ואסור, וכי מה לי אם יוצא לחוץ או יוצא באיזה שהוא מקום בפנים כיון שאינו בא לרחם האשה, או דינו כמשמש עם הקטנה ואיילונית שהגם שאינם ראויים להוליד אבל כיון דסוכ"ס הוא משמש כדרך כל הארץ התיר הרמ"א כמבואר (אהע"ז סי' כ"ג), ואפשר דשייך גם איסור סירוס כיון שיהי' אינו ראוי להוליד, ועתה ראיתי בספרו דמר מחותנו הגה"צ מציריך זצ"ל שנוגע בזה בספרו (ח"ב סי' כ"ב אות ה' ואו' ט') וכו' עכ"ל.

הנה מדברי כב"ת מוכח דעיקר ספיקותו היא, דאף דלענין איסור פצ"ד ודאי לא גרע באינו נוגע בשבילי הזרע, אבל מ"מ מצד אחר חמור היכא דאינו חותך בשבילי הזרע, דהיכא דחותך בשבילי הזרע אזי אין עוד זרע וממילא אין כאן איסור הוז"ל, אבל כשאינו חותך שבה"ז רק הסיר הדריזען, יש זרע רק שיוצא דרך המ"ד, ובזה י"ל דגרע מהמשמש עם הקטנה או איילונית כנ"ל.

וז"ל החזו"א (הל' פ"ו סי' י"ב), והנה כפי הידוע ע"פ הרופאים השבילין נכנסין לעומק בגוף וכו' ועוברין דרך הגיד וזורמין לחוץ, ומדלא הוזכרו בגמ' ובפוסקים משמע דבמקום שהשבילין מבפנים אינם בכלל פצוע דכה, ואינו נפסל אלא אם נפצע ונדך בגיד וביצים וחוטין שלהם, אבל לא החוטין הפנימים שבתוך הגוף, ואף אם מסתערס ע"י כריתת השבילים בתוך הגוף מ"מ אינו נאסר בקהל ודינו כשאר עקר וכסריס חמה, וכמ"כ תוס' סוטה כ"ו ע"א ד"ה אשת עכ"ל, ולפי הוכחת החזו"א בענין השבילין שמבפנים, דמדלא הוזכר בפוסקים משמע דאין שום פסול מלבוא בקהל, ה"נ י"ל בנוגע לספיקת כב"ת, דמדלא ההוזכר ענין הסרת הדריזען בגמ' ופוסקים משמע דאין בזה שום פסול.

וכתב עוד החזו"א שם וז"ל: וע"ד הניתוח בחולי עצירת השתן ע"י סתימת שביל השתן הבא מנפיחת הבשר הידוע ולחוץ על צינור השתן וסותמו, ובשעת ניתוח מוכרחים להפסיק גם שביל הזרע המובלע בגוף, למש"כ אין בזה איסור סירוס דאורייתא רק דרבנן כמו שתיית כוס עיקרין, ובכל אופן הניתוח מותר משום ספק סכנה, ואינו נאסר לבוא בקהל עכ"ל, - הרי מירי מנפיחת הבשר

וכתב "ובשעת ניתוח מוכרחין להפסיק גם שביל הש"ז המובלע בגוף" מוכח מדבריו הא בלא ניתוח שביל הזרע לא עלה על הדעת שיהא נאסר לבוא בקהל, אף שעשה ניתוח בבשר הידוע, ובודאי הכוונה על הדריזען שהזכיר כב"ת, ובא החזו"א לחדש שאף בחתיכת שביל הש"ז ג"כ אינו נאסר לבוא בקהל.

ומש"כ כב"ת להסתפק בנידונו "אי הוי דינו כאוטם ברחם הגם שמשמש כדרך כל הארץ הוי כזורה בחוץ ואסור וכו' או דינו כמשמש עם הקטנה וכו'" כנ"ל, הנה ממקור דיני דאוטם, יש להוכיח להיתרא, והוא בשו"ע (אהע"ז סי' כ"ג סעי' ה') דאיתא בזה"ל: אשה שיש לה אוטם ברחם ועי"כ כשבעלה משמש עמה זורה מבחוץ ואסור, וע"כ הרמ"א אבל מותר לשמש עם קטנה הואיל ומשמש כדרך כל הארץ עכ"ל, הרי איתא בהדיא דהחילוק בין אוטם לקטנה היא דבקטנה משמש כדרך כל הארץ, משא"כ באוטם דזורה מבחוץ, וביותר מפורש כן בתשו' הרא"ש (כלל ל"ג סי' ג') מקור דיני דאוטם והובא בב"ש, שם, וז"ל: ששאלת אשה שיש לה אוטם ברחם בענין "שאין השמש דש כראוי לו" ומתוך האוטם פעמים שהוא דש מבחוץ ולעולם הוא זורה בחוץ, יראה שהוא אסור כיון דלעולם היא זורה מבחוץ קרינן ב' ושחת ארצה, ואע"פ שלפעמים היא דש מבפנים מ"מ כיון שלעולם הוא זורה מבחוץ אסור, וגרע ממשמש במוך דהתם ההוא משמש כדרך כל הארץ אע"פ שאין זרעו ראוי להזרעה מידי דהוי עקרה וזקנה וקטנה עכ"ל. והנה הרא"ש הוסיף להיתרא משמש במוך, אשר ע"ז דנו הרבה בפוסקים באשה שיש לה מכה באותו מקום ונצרך לשמש במוך, וחזינן דהרא"ש דייק לומר דבאוטם ל"ה השימוש כדרך כל הארץ, משא"כ בנד"ד דהוי כדרך כל הארץ דמי לקטנה כנלענ"ד.

ועי' בתשו' מהרש"ם (ח"א סי' נ"ג) בענין היתר שימוש במוך מחמת סכנת האשה, כתב שם בזה"ל: אבל מש"כ רו"מ להתיר רק בזמן טבילה וליל עונה, לא אכחד כי לענ"ד י"ל להיפוך דבזמן טבילה וסמוך לסתתה דרוב נשים מתעברות לא ישמש כלל, דדמי למאבד הזרע בידים, וכמ"ש באו"ח (סי' ת"כ) הנ"ל, דבזמנים אלו אסור להפליט, ותוכל להסתיר ממנו זמן טבילתה, אבל בשאר זמני עונה דעפ"י רוב אינם מתעברות, י"ל דליכא חשש משחית זרע כיון דגם בלא"ה אינן מתעברות, ומ"מ לענין סכ"נ חיישינן למיעוטא, וכו' עיי"ש, - ולכא' היה מקום לדון גם בנד"ד בזה, אבל למעשה כיון דעפ"י הרוב שאלה זו שכיח רק באנשים זקנים או קרוב לזיקנה, ואז עפ"י רוב גם נשותיהם בגיל זה, וכבר אין להם סדר נשים של ווסתות, וא"כ כבר אינם מתעברות, וממילא אין מקום לדון בזה.

ובכן חשתי ולא התמהמהתי להשיב לכב"ת כרצונו הטוב, אף שמוטרד אני בחבלי טרדין בהקפת כל הראש, ובמיוחד בימים אלו ימי הרחמים והסליחות, מ"מ לא רציתי לעבור על רצונו ומלאתי בקשתו בעזה"י.

והנני בזה דושת"ה ושה"ט בלב ונפש חפיצה, ואסיים מעין הפתיחה בברכת כוח"ט, ויה"ר שתתקבל תפילתנו לרחמים ורצון להתברך בכוח"ט וישועה בכלל ובפרט אמן, ובזה באעה"ח בכל חותמי ברכות מחו' ידידו עוז, יצחק יעקב ווייס

פסקי הלכה בדיני ניתוחים על אברי הולדה, ובירור גדר דין פצוע דכא מהגאון פוסק הדור הגר"ש וואזנר שליט"א בספרו שבט הלוי

שו"ת שבט הלוי

חלק ו סימן קצג

ד' בא תשד"ם לפ"ק.

כבוד ידידי הדגול הרב הגאון הצדיק מזכה הרבים וכו' כש"ת מוהר"ר אברהם לייטנער שליט"א רב ומרביץ תורה ברוקלין יצ"ו.

אחדשה"ט וש"ת באהבה.

בהיות כ"ת במחיצתו הציע לפני עני שאלה בענין פצוע דכא וכו' אשר כתובה ע"י הרב הגאון ר' מנחם זכרי' זילבער שליט"א - והוא בענין מי שלא זכה לזש"ק עדיין ואמרו הרופאים דאין תקנה רק באופן שיחתכו מב' ביצים שלו קצת לערך חצי פול כדי לבדקו ולנסותו אם עכ"פ הזרע מתבשל בביצים שלו, ואז ידעו שהעכוב הוא רק בשבילי הזרע ויכולין לתקנו, והרב הג' ר' מ"ז שליט"א האריך בכחא דהתירא, ואשר כן דעתי העני' ג"כ, וכבוד הרב הנ"ל האריך במו"מ,

ואני לרגל עבודתי המרובה אכתוב רק יסודות ושרשים כדרכי.

א. הנה ג' פסולים לפנינו פצוע - דכא - וכרות שפכה, ואין ספק שאיסור ביאת קהל תלוי ביסוד שאינם מולידים וכמש"כ הב"ש סי' ה' ס"ק ג' - וכפשטות הש"ס יבמות ע"ה ע"א וניקב מי מוליד, ושם ע"ה ע"ב ובירושלמי יבמות דע"כ לא מנה דורות דלא משכחת לה, ושם ע"ו ע"א נסתם כשר מפני שהוא מוליד, וע"כ פשוט כיון דסוגיא דעלמא כר"ת דניטלה ביצה אחת כשר, ולצורך גם בניטלה של ימין וכדעת מהרש"ל ביש"ש, והיינו משום דמוליד, וכהסכמת הרופאים בכל מקום, ודלא כמו שר"ל הגאון מהריעב"ץ באגרת בקרת בענין זה.

ב. וכ' היש"ש שם דאף לדעת ר"ת דניטלה ביצה אחת בידי אדם פסול אם ניטלה ע"פ הרופאים המבטיחים שיוליד כשר, ולשון מהרש"ל ביש"ש סי' ח' שם, ומ"מ נראה דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד או ע"י חולי שבא כבר בביציו שהי' בהכרח להכריתו, אבל מה שכורתים עכשיו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף ויודעים לתקן היטב ובבירור שיוליד ואינם מקלקלים החוטים ושבילי הזרע הולך כתקונו ותלוי בחכמת הרופאים אין בידנו לפוסלו כל עיקר ובניהם כשרים ע"כ יע"ש עוד.

ובס' חזון איש אה"ע סי' ט' כתב ע"ז מיהו קשה לכיון זה בדברי הגמרא דודאי אותם שאמרו שהן פסולים כבר עמדו עליהם שאינם מולידין וכו' ור"ל כיון שחז"ל החליטו שאינם מוליד א"כ לא יועילו כל רוחות שבעולם להעיד על כשרותו.

ג. אבל בענייני שאין בזה השגה כ"כ שכבר כתבתי בעניי בכעין זה בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קמ"א בענין ילדי אינקובטור דאית דחושישים לדונם כודאי נפלים אפילו לענין טלטול וכיו"ב בשבת כיון שנולדו בחדש ששי או שמיני ואני כתבתי שם נגד המחמירים דאין לסמוך על הרופאים נגד קבלת חז"ל דאין זו השגה דלא על הרופאים סומכים אלא על מה שעניינו רואות במציאות שלם סומכים וכי אפשר להעלים עין מאמת זה שכבר יצאו רבבות ילדים מכלי הנ"ל והם חיים בריאים ושלמים אתנו, ואין זה מכחיש כלל להוראת הש"ס ופוסקים כיון דבימיהם לא היה תקנה לזה משא"כ בזמנינו דיש תקנה גדולה ושכיחא להביאו לתחיה, גם לפי יסודות הש"ס מותר וחיוב לפקח עליו ומותר לטלטלו - (ואינו דומה כלל למש"כ הרשב"א בתשובה לענין טריפה אינה חיה ואכ"מ).

וה"נ ממש בדידן וכי המהרש"ל חולק ח"ו על מציאות הש"ס דכרותי ביצים אינם מולידים, אלא דבש"ס לא הזכירו מציאות זו של המהרש"ל כיון דלא הי' זה מפעולות הרופאים אז, משא"כ בימי המהרש"ל דמדייק בלישנא מה שכורתים עכשיו וכו' דעכשיו עושים כן לא בזמנים הקודמים.

וה"נ אני אומר בהרבה דברים מעין זה דאם מחמת התפתחות הרפואה רואים בחוש דעל אף החסרון או הנתוח וכיו"ב מולידים בכזה אין זה סמיכה על הרופאים ח"ו אשר הרבה חוששים ע"ז, אלא המציאות המבוררת למעלה מכל ספק שאלו מולידין הוא המכריע בזה, וכבר כ' מרן הח"ס בתשובה אה"ע סי' י"ז דאין להגיד על רבוי ילדים צא ובדוק אם ממזרים הם, וכבר איתא בספרי פ' כי תצא רמ"ז דזו מהלכות הרופאים, ויתכן שקאי על כל יסודי הלכה זאת כמש"כ קצת פוסקים, ולא נעלם מאתי דברי רבינו הבית יוסף באה"ע סי' ה' במה שפלפל בפ' הספרי בזה בשיטת הרא"מ שם אכמ"ל, ע"כ מספיקא גמורה לא נפקא, והמציאות בזה מכריע להקל.

ד. ודברי היש"ש לכאורה סותר למש"כ היש"ש עצמו בסימן ט' שם דאם נכרת בשביל החולי שבביצים כשר, והיינו דס"ל דבכה"ג לית בי' איסור פ"ד דע"י אדם כיון דכבר בטל ע"י חולי, והא בסי' ח' כ' דבחולי שבגוף הביצים וכרת פסל מלבד אם לא פגעו באיברי הזרע עצמו, ובתשובת דברי מלכיא"ל ח"ג סי' פ"ח כ' דבסי' ט' איירי באופן שנתמססה מחמת החולי והוי כניטלה ובסי' ח' מיירי בחולה שבביצה אבל עדיין לא נתמססה, וכ' דלפי זה מוכח דלא כהגאון בית מאיר סי' ה' שכ' לצדד דעומד לכרות ככרות דמי ומבואר שם אפילו לא נתמססה יע"ש.

ובענייני דלא בנתמססה תלוי הדבר אלא דאם נחלה בכל הגוף ופגע המחלה גם בביצים אבל מכ"מ אין זה מחלת כלי ההולדה אלא דכאב החולה פגע גם בהם אז אסור לכרתם וזה דברי היש"ש סי' ח' - משא"כ אם חלה במחלת הביצים עצמו וע"ז נפגמו מלהוליד ונעשו כבר פצוע דכא בידי שמים שוב אין בכריתתם משום פ"ד בידי אדם, וזה מש"כ היש"ש סי' ט', וא"כ גם דברי בית מאיר מתפרשים כן.

ה. עכ"פ דברי היש"ש שכ' שאנו סומכים על מה שהם עושים בלי לפגוע בכלי הזרע הלכה הם, וא"כ בנ"ד שלפי נסיונם עושים באופן כזה שלא תהי' פגיעה בכושר פעולת ההולדה ע"י לקיחת קצת מהביצה לבדיקתם ראוי לסמוך ע"ז,

אלא דלכאורה היה מקום להחמיר דזה רק אם יש כבר ברור מנסינאם שע"י בדיקתם לא נגרם שום עכוב בהולדה, לא כן באופן שעדיין אין ברור, ורק הגדת פיהם בלבד, דזה תולה ביסוד אמונת הרופאים בכה"ת, וגם אם נאמין להם מכ"מ בדבר המפורש בש"ס להחמיר ועדיין אין ברור שיש לעשותו כהיום באופן המותר לכאורה יהי' קשה לסמוך ע"ז, - עיין לעיל אות ג'.

ו. איברא עצם הדבר אם חסרון מקצת כזה מפורש בכלל בש"ס אינו ברור כאשר העיר וביאר לנכון כבוד הרב ר' מ"ז זילבר ואבאר עוד קצת בזה, - ולפום רהיטא חסרון במקצת ואפילו כ"ש תלוי בחלוקה הפירושים בברייתא דע"ה ע"א דתני ואפילו ניקבו ואפילו נמוקו ואפילו חסרו שמשטית רש"י מוכח דמפרש חסר לדבור ונושא בפני עצמו ופי' חסרו אפי' כ"ש, וכן כ' במאירי שם ניקבו, או נמוקו, או חסרו, אבל הנמו"י הא כתב בשם הריטב"א שחסרו קאי אנימוקו כלומר שמחמת מכה או מעוך נימוקו והוקטנו מאליהם והיינו חסרו ע"כ, כ"ה לשון וביאור המהרש"ל ביש"ש בהעתקת הנמו"י, ור"ל דחסרו ע"י שנמוקו והוקטנו, ועצם הנמוק בא ע"י מכה או מעוך, (ועכ"פ מוכח דגם אם נפרש שחסרו קאי אנימוקו אפשר לפרש הכל בידי אדם ממש כמו מכה, ואין הכרח מלשון נימוקו שקאי אחולה דוקא, אלא שרש"י פי' כן לדרכו הק', ויש לעיין בזה בלשון הח"ס ח"א סי' י"ט בד"ה ובמ"ש).

ולדרך זה של הנמו"י והריטב"א אין שום הכרח אחרון כ"ש ממש דהתם קאי חסרון אנימוקו, ור"ל דנימוק ונחסר מכל הצדדים כדרך הנימוק, וזה סימן שהמכה שלטה בכל הביצה כידוע, וזאת היתה הסיבה שהריטב"א והנמו"י פירשו כן, לאפוקי ממש"כ רבינו המהרש"ל ביש"ש שפקפק על דרך זה וכ' להסכים שהפי' ניקבו נקב שאין בו חסרון, וחסרו כ"ש וחסרו הוא מצד חוץ בצד א', ונימוקו צמקו כולם והקטינו בעגולם, וה"ר מאתרוג דתני נמי ניקבו וחסר בהדדי מתפרש כן, - אבל באמת קשה הדמיון לאתרוג דהתם לאית מראשונים השיעור כ"ש ממש מחסרון, ואית דסברי בכאיסור עיין בש"ס סוכה ובפוסקים סי' תרמ"ח, - והכא כ"ש ע"כ לאו דוקא וכאשר העיר גם החזון איש, והיינו טעמא דשלל הריטב"א ונמו"י פי' זה, דהא בעינן שלא יהי' ראוי להוליד, ואין אנו יודעים השיעור, והחזון איש כ' בתחלה דצריך חסרון עד מקום המחזיק רוב קוטרו של עיגול הביצה, ולבסוף חזר מזה, עכ"פ כיון שלנמו"י ודעמי' אין מפורש חסרון כ"ש, ולהמפרשים חסרון כ"ש ג"כ אנו נוטים דכ"ש לאו דוקא והדבר מסופק בידינו, בכה"ג מהלכות הרופאים מומחים הוא להקל ע"פ שחיתוך קל זה אין בו

פגיעה בכושר ההולדה.

ז. ובספרי כי תצא המוזכר כבר בפוסקים לא יבוא פצוע דכא וגו' אין לי כולו מנין אף מקצתו ת"ל דכה (כ"ה גי' הגר"א והמלבי"ם) וכ' הגאון מלבי"ם והיינו מדכ' דכה שהוראתו על האבר משא"כ פצוע דהוראתו על האיש והייתי יכול לומר דוקא אם נפצע בכולו, משא"כ דכה דקאי על האבר והאבר אף אם נדכה במקצתו ג"כ יקרא בשם דכה, ולדיד' מפורש בספרי שאף בדכה מקצתו פסול מה"ת וזה דלא כנוב"ק סו"ס ו' שנסתפק בזה.

איברא בתשובת דברי מלכיאל ח"ג סי' פ"ח שם שהזכירה גם כב' הה"ג הנ"ל מקיים הגי' הישנה ת"ל כרות שפכה ששופך ע"י כריתה ולא מקלח, וכ' דקאי אכולהו אפצוע ודכה ג"כ שיפצע או שידוך עד מקום הזרע שיהי זרע שותת ולא יורה כחך וזהו שיעור הפציעה וחסרון הנזכר בחז"ל, ודבריו מסתברים.

איברא מש"כ הגאון דברי מלכיאל שזה ופי' גירסת הילקוט בסיפרי וז"ל כל שנכרת הגיד הפוסק, ופי' בדברי מלכיאל דר"ל הפוסק קרום המפסיק בין שביל מי רגלים לשביל הזרע כיבמות ע"ו ע"א שיש שני שבילים, והה"ד בפצוע ודכא השיעור הוא עד שביל הזרע.

ח. והנה אף כי נכון דברי הגאון דברי מלכיאל וביסוד הדברים אנו מודים בענינו שקלקול הזריעה הטבעית הוא שורש הפסול, אבל הפי' בספרי לענ"ד אינו כן, דכולם לא ראו דברי רבינו הלל הקדמון בפירושו לספרי שכ' וז"ל אין לי אלא שנפצעו ביצים לגמרי ואפילו אחת מהן, ונכרת הגיד לגמרי, מנין אף מקצתו דהיינו שנפצעו ביצים במקצת ונכרת הגיד במקצת דלא יבא בקהל ת"ל וכרות שפכה כל שנכרת הגיד ושופך (כ"ה הגי') דכיון דנכרת הגיד ושופך הזרע אף על פי דלא נכרת לגמרי פסול, והה"ד לפצוע דכא דשמעינן ל' מכרות, ושוב בד"ה הפוסק (אשר מובא גם בילקוט כנ"ל) כ' רבינו הלל כל שנכרת הגיד ופוסק (כן צ"ל במקום הפוסק) מלהזריע אף על פי דלא נכרת לגמרי פסול ע"כ.

והיינו דהכל תולה במה שמפסיק מלהזריע וזהו השיעור של מקצתו, ופשוט גם אם לא מגיע עד הקרום המפסיק דאיכות המחלה או הפציעה או הדיכה גורמים, וזה נראה ישר בהלכה.

ט. ואגב עיוני ראיתי בדברי מלכיאל שם שהשיג על מש"כ הח"ס אה"ע סי' י"ז שאם סופה להתמסמס ושבתה מפעולתה לפי דברי הרופאים, והקדימו

הרופאים ונטלוהו כשר לכ"ע דהוי כנתמסמס, והגאון דברי מלכיאל הקשה דכל זמן שלא נתמסמס לגמרי ודאי לא הוי כניטלה, וגם ה' כ' הח"ס בעצמו בסי' י"ח וכמה מקומות שאין נאמנות לרופאים בגוף פרטי רק בדבר כללי, והכא נמי איך נאמין לרופאים שאומרים ששבתה הביצה מפעולתה ושעומדת ליטל, ואפשר שימצא רופא אחר שאינו אומר כן והאריך בהשגתו.

ובעניו י אין דברי הגאון דברי מלכיאל מוכרחים כלל, דהח"ס איירי שעכשיו עכ"פ אנו רואים בחוש ששבתה פעולתם מלהזריע ולהוליד, אלא שאין אנו יודעים אם ימשך המצב כך גם אח"כ ועכ"פ הכא ובטול הפעולה עכשיו הם אומדנא דמוכח שכ"ה כעדות הרופאים, ואולי יש גם הוכחה מרבוי מקרים כאלה כעין שעושים עכשיו הדו"ח אף שהם חשודים לשקר, אבל כבר כ' הגאון מהרש"ם בכמה מתשובותיו דדבר שאפשר להודע ולגלות א"א לומר כן, והלא הח"ס עצמו בתשובותיו יו"ד סי' ק"ע כ' דגם לדבריו היכא דיש אומדנא הרופאים נאמנים, וה"ר מדברי הרדב"ז סי' ת"י, וע"ע בתשובות מהרש"ם ח"ב סי' קפ"ב.

י. ומענין זה ראיתי עוד בדברי מלכיאל הנ"ל השיג על מש"כ הגאון בית מאיר באה"ע סי' ה' שכ' שאם נפסל ביד"ש עד שנחלה ומוכר להנטל בידי אדם שלא יחלה יותר עד שמכח זה עומד ליקצץ דיש מקום לדמות לדין ר"ש דס"ל כל העומד ליגזז כגזוז וכה"ג וחשיב ביד"ש וכשר, והדברי מלכיאל תמה דמדכ' ונפסל מבואר דמיירי שניקב או נימוק באופן ששוב אינו מוליד, וביד"א ה' פסול כה"ג, ובשביל זה קראו הב"מ נפסל, ובכה"ג בלא"ה פשוט דשרי בקהל דכיון שהוא כבר סריס ביד"ש שוב אינו נפסל במה שכורת האבר, ולמה הוצרך לסברת כל העומד לגזוז וגם בתחלת התשובה שם השיג על הב"מ דהא לא קי"ל כר"ש דכל עומד לזרוק כזרוק ועומד לגזוז כגזוז כמבואר בשעה"מ פ"ד מגירושין ועוד.

ובעניו י דברי הבית מאיר כנים דהא יש מקום לומר דהא דבידי שמים כשר והיינו ע"י מחלה היינו אם אין המחלה מחייבת גם כריתה בידי אדם ואז י"ל דלכו"ע שוב הו"ל כעל ידי אדם ממש, אלא דכיון דעומד לכך בדרך הטבע סו"ס אין האדם הגורם אלא המחלה דכבר בשעת המחלה לפני הכריתה בפועל ע"י אדם כבר ככרות דמי דעומד לכך וכל העומד לגזוז.

ומה שהקשה הגאון דלא קי"ל כר"ש דכל העומד לגזוז זה י"ל למש"כ הח"ס יו"ד סי' רנ"ו דדבר שעומד לכך בדרך הטבע לכו"ע כעומד ונעשה דמי, ואף דאינו דומה כ"כ דהא צריכא פעולת הרופאים וא"כ לא יעשה ממילא ואינו דומה

להח"ס הנ"ל, מכ"מ כיון דמחמת גודל המחלה אין שום מנוס מזה בזה שיין סברת עומד עכ"פ בנדון הזה.

הארכת קצת לבאר גם שאר פרטים בהלכה זו אבל בנדון השאלה אם בפי כל הרופאים אין זה מזיק להזרעה פשוט דאין איסור בחתיכת חתיכה הקטנה ע"פ יסודות הנ"ל, ויה"ר שאל יצא מכשול מתחת ידינו. והריני הדוש"ת בידידות - מצפה לרחמי ה'

שו"ת שבט הלוי

חלק ח סימן רסו

ב"ה, ער"ח אדר תנש"א לפ"ק.

כבוד ידידינו המפואר בתו' מוה"ר הרב ר' דוד ארי' מורגנשטרן שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת.

יקרתו קבלתי ומע"כ הציע לפנינו באורך צדדי הרפואה כמומחה לכך הנוגע לאיסור פצוע דכא בקהל באיש שנולדו לו שני ילדים ונחלה ר"ל במחלת הסרטן בביצה אחת, ומאז שטיפלו במחלתו כלפני ארבע שנים וחצי לא הוליד, והנוגע הן לאיסור פציעה דכא, והן לבדיקת זרעו, והיותי בעל מלאכות מרובות לא אוכל להאריך, ואכתוב רק דעתי הקצרה כפי שאנו רגילים בהוראה זאת.

א. בענין עצם איסור פ"ד כיון שביצה אחת היתה לקויה בהמחלה, והמחלה היתה מיוחדת בהופעתה בכלי ההולדה דרכינו לפסוק כמהרש"ל ביש"ש פ"ח דיבמות סי' ט' דבכה"ג כבר הי' פ"ד בידי שמים לפני הנתוח, ואין בכריתת הביצה משום פ"ד ועוד כיון דאפשר להוליד גם בעל ביצה אחת כידוע בין ימין בין שמאל, ועיין בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' קצ"ג מש"כ בזה בעניי באורך.

ב. כבודו הזכיר שנתנו לו תרופות אח"כ כדי להרוס תאי הסרטן שעלולים להיות במק"א בגופו הידוע כטיפול כימי והתרופות האלה עלולים להזיק כל רקמות שבגוף ובתוכם נכלל גם רקמות שבביצה שמיצרים הזרע.

להלכה תרופות אינם גורמים לאיסור לבא בקהל דהרי אפילו בשתית כוס עקרים דעת התוס' סוטה כ"ו ע"א דמותר בקהל, ואעפ"י שיש חולקים מכ"מ למעשה פוסקים להקל, ועיין פת"ש אה"ע סי' ה' ס"ק ט', ובשאר אחרונים שם, ומכ"ש תרופות האלה שאינם מיוחדים לכוס עקרים, אלא לרפואת הגוף הכללי מתאי המחלה אלא שיתכן שפוגעים גם ברקמות הביצה.

ג. במש"כ כב' שיתכן שבשעה שנתחו בבטנו להוציא בלוטת הבטן פגעו בבטן ג"כ בשבילי הזרע באותו חלק שהם תוך הבטן ממש לא חוץ לגוף, הנה בשעת הדחק כדאי גאון ישראל החזון איש אה"ע סי' י"א ועוד לסמוך שאין בחלק השבילים שבתוך הבטן משום קלקול דפצוע דכא, ועוד דאין זה אלא השערה בעלמא וכבר ידוע דהרבה מן הפוסקים הסכימו דספק פ"ד מותר גם למעשה.

ד. אם לוקחים משהו מהרקמות של הביצה, או דבר קטן מהביצה עצמה באופן שעפ"י דרכי הרפואה המקובלים אינו גורם לבטול הילודה עיין מה שבארתי בעניי שבט הלוי ח"ו סי' קצ"ג שם עפ"י דברת מהרש"ל ביבמות ועוד שאין חשש פ"ד בזה.

ה. זולת זה איני יודע כלל למה לצער איש הזה דבקהל מותר לבא, ואם יגזור עליו מן השמים שיהי' לו עוד ילדים, הקדוש ברוך הוא ירחם עליו.
היות שאני איש טרוד ואין פנאי להאריך הרני מסיים בכט"ס, מצפה לרחמי ה'

הגאון פוסק הדור הגרי"ש אלישיב שליט"א כתב גם כן להתיר הניתוח אבל התנה שלא ישמשו אחר כך עד שיתרפא.

קובץ תשובות ח"ג סי' קעא.

מי שצריך בדיקה אם ראוי להוליד והבדיקה היא על ידי שיחתכו קצת מהביצה ויבדקו הזרע או שיוציא הזרע על ידי מחט של זריקה, האם אריך למיעבד הכי. הנה לפי"ד הרופאים בשתי האופנים הנ"ל הפצע מתרפא בתוך כמה ימים, ושב הבשר כבתחילה מבלי להכיר כלל, וא"כ בנוגע לפוסלו בקהל הדבר פשוט שהוא מותר שהרי קיי"ל דבין בפצוע דכא בין בכרות שפכה הוא פסול החוזר להכשירו וכמ"ש הב"י באהע"ז סי' ה. ע' תשובת הגר"ח מוולוז'ין בסוף ספר בית הלוי ח"א דלכל הפוסקים בניקבו הביצים מהני סתימה וחוזר להכשירו. אבל השאלה היא רשאי לעשות דבר זה ואם אין כאן איסור של ובארצכם לא תעשו. והנה לפי מה שכתב החזו"א מ"ש נפצעו הביצים הוא בכלל פצוע דכה צריכים שיעור. והוא מהלכות הרופאים ששיעור הפציעה הוא בגודל שמעכב מלהוליד, וא"כ אם לפי דברי הרופאים יתבשר שאף בזמן הפציעה שעדיין לא נתרפא הפצע אין זה פוגע כלל (בכושר ההולדה) שלו, הרי אין כאן כלל האיסור הנ"ל. ועוד יש להוסיף דנראה הדין בפציעה כזאת שאין צורך לשום טיפול, ומאליו מתרפא במשך כמה ימים יש מקום לומר דבכהאי גוונא אין כאן האיסור הנ"ל, וכו'. מ"מ נראה שיש להזהירו לא לחיות עם אשתו כל זמן שלא נתרפא הפצע, עכ"ל.

שו"ת יביע אומר חלק ז

אבן העזר סימן ח

ב"ה. כח סיון תשמ"ז ישלח "עזרך מקודש" לפ"ק.

לכבוד ידידנו היקר הרה"ג החכם השלם יראת ה' היא אוצרו כש"ת רבי יחיאל בוחבוט שליט"א. רב העיר קרית שמונה.

אחרי עתרת החיים והשלום וכל טוב סלה. אודות שאלתו באדם אחד מאנשי עירו שהוא כיום בגיל שלשים וחמש שנה, אשר עד לפני כארבע שנים הלך שובב בדרך לבו, והיה פורק עול תורה ומצוות, וחי באיסור עם אשה פרוצה וכתוצאה ממגע של אישות עמה בימי טומאתה הזדהם אחד מאשכיו, אשר התנפח מאד וגרם לו יסורין קשים, וכל נסיונות הרופאים לרפאתו על ידי טיפולים חיצוניים עלו בתוהו, ולא עלתה ארוכה למכאוביו, עד שנאלץ להכנס לניתוח, ע"פ עצת הרופאים, והם כרתו לו את הביצה הלקויה, ולפי דרישתו ניתנה לו אח"כ תעודה רפואית שלא ניזוקה פוריותו ע"י הניתוח, ועדיין הוא מסוגל להוליד, ולדבריו אמת יהגה חיכם כי לאחר שהחלים מהניתוח המשיך בחיי אישות מלאים עם אשה פנויה אחרת בלי חופה וקידושין, ונוכח שיש לו כח גברא כמקדם, וכאיש גבורתו, ולפני ארבע שנים זכה לחזור בתשובה שלמה, והוא משכים ומעריב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וקובע עתים לתורה ושומר מצות קלה כבחמורה, כאיש ירא ה' לכל דבר, ונפשו בשאלתו לדעת אם הוא מותר לבוא בקהל ה', שיוכל לישא אשה כדת משה וישראל.

א) ביבמות (עה א) איתא, איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו ביצים שלו ואפילו אחת מהן, ואפילו ניקבו או נימוקו או חסרו, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר, שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה, כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסריס חמה וכשר. אמר רב יהודה אמר שמואל, פצוע דכא בידי שמים כשר. (פירש רש"י כגון על ידי רעמים וברד או ממעי אמו). אמר רבא היינו דקרינן פצוע דכא, ולא הפצוע. (פירש רש"י דאי הוה כתיב הפצוע הוה משמע הפצוע מעיקרו כגון שכך נולד ממעי אמו). במתניתא תנא, נאמר לא יבא פצוע דכא, ונאמר לא יבא ממזר, מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם. והרא"ש בפסקיו

שם הביא פירוש רש"י, שפצוץ דכא בידי שמים היינו ע"י רעמים וברד או ממעי אמו, וכתב, אבל אם אירע בו חולי ונסתרס פסול. וכן משמע בירושלמי, שליקוי ע"י חולי חשוב בידי אדם ופסול. ע"כ.

ונראה טעמו של הרא"ש בזה, על פי מ"ש הרמב"ם (פ"ד מהל' דעות הלכה טו וי"ט) שרוב החולאים הבאים על האדם אינם אלא מפני שאוכל מאכלים רעים הקשים לבריאות, או אכילה גסה ביותר, או מפני שהוא שטוף בבעילה וכו', וסיים, וכל המנהיג עצמו בדרכים שהורינו אני ערב לו שאינו בא לידי חולי כל ימיו עד שיזקין הרבה, ויהיה גופו שלם ועומד על בוריו כל ימיו, ולא יהיה צריך לרופא וכו'. ע"ש. ולכן פצוץ דכא על ידי חולי נחשב בידי אדם, מפני שהוא הגורם לעצמו. ומה שאמרנו בכתובות (ל א) הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים, לאו דוקא הוא, וכמ"ש התוס' שם, דהיינו שיכול לשמור עצמו מן הפשיעה שפושע בעצמו, שהרי בודאי שיכול להמית עצמו, אבל כשמביאים עליו מן השמים באונס אי אפשר לו לשמור, אבל צנים פחים לעולם לא יבאו עליו באונס. ע"ש.

ושוב מצאתי כן להגאון בית מאיר (סי' ה סעיף י) שהסביר כן דעת הרא"ש. וכ"כ בשו"ת חמדת שלמה (חאה"ע סי' מה). וכ"כ הגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת באר יצחק (חאה"ע סי' ד) ובשו"ת עין יצחק ח"א (חאה"ע סי' יא אות ד). וע"ע בשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' קעו) ובשו"ת מנחת יצחק ח"ב (סי' קכג אות ז). ע"ש. אבל הרמב"ם (בפרק טז מהל' איסורי ביאה הלכה ט) כתב וז"ל: "כל פיסול שאמרנו בענין פצוץ דכא, כשלא היו בידי שמים, כגון שכרתו אדם או כלב, או הכהו קוץ וכיוצא בזה, אבל אם נולד פצוץ דכא או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו, או שנולד בהן שחין והמסה אותן או כרתן, הרי זה כשר לבא בקהל, שכל אלו בידי שמים הן". ומבואר שעל ידי חולי נחשב כבידי שמים וכשר. וה"ט דס"ל שאע"פ שהאדם גורם לעצמו שיבא לידי כך, וכמ"ש בהל' דעות, מ"מ אין זה נחשב בידי אדם, שאינו אלא גרמא בעלמא. ובעינן דומיא דממזר שהוא בידי אדם ממש, הלא"ה חשיב בידי שמים. גם רבינו אברהם מן ההר בפירושו ליבמות (עמוד קע) כתב כלשון רש"י, והוסיף, והוא הדין על ידי חולי שכשר, משום דבידי שמים הוא. ומשמע דס"ל הכי גם בדעת רש"י, וכן מוכח מפירוש רש"י (יבמות כ ב) שכתב וז"ל: "סריס אדם, שסירסו אדם, ולא מחמת חולי נסתרס מאליו". אלמא דעל ידי חולי לא חשיב סריס אדם. וכן הוכיח מזה התפארת שמואל על הרא"ש שם. והוסיף להעיר מפירוש רש"י (יבמות עה סע"א) וז"ל: סריס חמה סלקא דעתך, והא סריס חמה בידי שמים

הוא מחמת חולי, ע"כ. אלמא דמחמת חולי הוי בידי שמים. עכת"ד. וכן הבית חדש העיר מכל זה, והעלה שגם רש"י מודה שחולי חשיב בידי שמים, ושכן מוכח מהנימוקי יוסף שהביא פירוש רש"י, והביא ג"כ לשון הרמב"ם הנ"ל. וכן פסק הסמ"ג. וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמ"ה. ואף הרא"ש בתשובה (כלל לג) סובר כן, ומכל הלין נראה עיקר להלכה שעל ידי חולי הוי בידי שמים, ושלא כמ"ש הרא"ש בפסקיו להחמיר דחשיב בידי אדם, שיחידאה הוא נגד כל הני רבוותא. ע"כ.

ובשו"ת תומת ישרים (סי' נא) כתב, דמ"ש הרא"ש בדעת רש"י, דחולי לאו בידי שמים הוא, אני מצאתי בספר ישן של רש"י שכתב שאף על ידי חולי, בידי שמים מקרי. ע"ש. והמהרש"ל בספר ים של שלמה (יבמות פ"ח סי' ט) הביא מ"ש הרא"ש בדעת רש"י, וכתב, ותימה גדולה היא, דמנין לו להרא"ש דרש"י דוקא ע"י רעמים וברד קאמר, ולא ע"י חולי, דילמא לאו דוקא קאמר, והרי רש"י (יבמות עה סע"א) פירש, סריס חמה סלקא דעתך, הא סריס חמה בידי שמים הוא ומחמת חולי וכו', ומוכח להדיא שע"י חולי בידי שמים חשיב, וכן מוכח מפירוש רש"י (יבמות כ ב) וכו', וא"כ נראה שרש"י אינו חולק על הרמב"ם, ואפשר שהרא"ש לא דקדק בדברי הרמב"ם שכתב להיפך, שלא היה רגיל בו כל כך וכו', הילכך נראה לדינא שדברי הרמב"ם עיקר. וכן פסק הסמ"ג. ע"כ. גם בשו"ת חקרי לב מהדורא בתרא (חאה"ע סי' כז) עמד בכל זה ע"ד הרא"ש אליבא דרש"י, כי אדרבה מפירוש רש"י (עה סע"א) מוכח שאף מחמת חולי חשיב בידי שמים, וכן מוכח עוד מפירוש רש"י (יבמות כ ב). וכן מוכח עוד מפירוש רש"י בסוטה (כד א) בד"ה אשת סריס, כגון שנסתרס לאחר שנשאה שקדמה שכיבת בעל לבועל. ובפירוש"י שם (כו סע"א) כתב, דבסריס חמה מיירי ולא בסריס אדם שאסור לקיימה משום לא יבא פצוע דכא. והרי בודאי דלא מיירי שנסתרס ע"י רעמים וברד, דבכה"ג לא נקרא סריס חמה, כדפריך ביבמות (עה א) סריס חמה סלקא דעתך, ופרש"י דסריס חמה היינו ע"י חולי. (וע"ע בזה בחקרי לב שם סי' כח) עכת"ד.

גם בשו"ת חתם סופר (חאה"ע סי' יז) הוכיח כן מפירוש רש"י סוטה (כ"ד א וכו' א). הנ"ל. והוסיף שגם מדברי התוס' סוטה (כו א) מוכח דס"ל שעל ידי חולי חשיב בידי שמים, ושכן דעת התוס' יבמות (כ ב). ע"ש. וכ"כ בספר ערוגת הבושם על אה"ע (סי' ה) שמפירוש רש"י יבמות (כ ב) מוכח דס"ל כדעת הרמב"ם, וכן מוכח עוד מפירוש"י יבמות (עה סע"א). ע"ש. וכ"כ מן החיד"א בברכי יוסף אה"ע (סי' ה סק"ה) בשם התוס' יום טוב בהגהותיו לאה"ע, שמדברי התוס' יבמות

(כ ב) מוכח דס"ל שע"י חולי חשיב בידי שמים, כדעת הרמב"ם. ושהואיל וגם התוס' ס"ל כהרמב"ם הכי נקטינן, כי הוא היה הבקי שברופאים, וכמ"ש הרמב"ן והנימוקי יוסף (יבמות עה א) בדין פצוע דכא עצמו. ע"כ. וכן הגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת עין יצחק ח"א (חאה"ע סי' יא אות יג) הביא דברי התוס' יום טוב הנ"ל בדעת התוספות, שע"י חולי חשיב בידי שמים. וע"ש. אלא דלכאורה לא משמע כן מהתוס' יבמות (כ ב) בד"ה פצוע דכא, שכתבו, פירוש, סריס אדם, לאפוקי בידי שמים שלא היה לו שעת הכושר, משמע שאם נסתרס ע"י חולי שהיה לו שעת הכושר הוי בידי אדם. וכן הוכיח הרב יד אהרן ח"א (סי' ה הגה"ט אות א). ובספר נתיבות לשבת (דף יד סוף ע"ד). ובשו"ת האלף לך שלמה (חאה"ע סי' כו). וע' בשו"ת חקרי לב (חאה"ע סי' ז דף י סוף ע"ד). ובשו"ת עין יצחק (חאה"ע סי' יא אות ז).

(ב) והנה מ"ש הרא"ש שבירושלמי משמע שליך ע"י חולי חשיב בידי אדם, אנכי הרואה למהרש"ל בס' ים של שלמה (פ"ח דיבמות סי' ט) שכתב לדייק להיפך מהירושלמי שם, דאמרינן התם, "מי שעלתה לו חטטים מי מחכך בה או מסיית והרי הוא בידי אדם כמי שהוא בידי שמים", וזהו כמ"ש הרמב"ם שאפי' ע"י חבורות עד שהמסו אותן או שהוכרחו לכורתן מ"מ כשר, וגזרת הכתוב היא דחשיב כאילו נולד כך במעי אמו. ע"כ. וכן בשיירי קרבן בירוש' יבמות שם, תמה ע"ד הרא"ש הנ"ל, שהרי אדרבה משמע בירוש' הנ"ל שע"י חולי חשיב בידי שמים, והניח בצ"ע. אמנם הרב קרבן נתנאל שם כתב לתמוה מאד על דברי המהרש"ל בפירוש הירושלמי, אך אין דבריו מוכרחים כלל, וכבר עמד עליו הגאון בעל בית שלמה בספרו ישרש יעקב (יבמות עה א) ודחה דבריו, וכתב, שדברי המהרש"ל נכונים, ושכן הוא דעת התוס'. ע"ש. והמראה הפנים בירוש' שם הראה פנים לדברי הרא"ש בדעת הירושלמי, אולם כתב ליישב גם דעת הרמב"ם אליבא דהירושלמי. וכן הרב עצי ארזים (סי' ה ס"ק יד) כתב ליישב קושית הקרבן העדה לשיטת הרא"ש בשם הירוש', ויישב דברי הירוש' אליבא דהרא"ש. ע"ש. והגאון רבי מיכאל בכרך בספר ערוגת הבושם אה"ע (סי' ה) הסביר דברי הירושלמי הן לפי שיטת הרא"ש והן לפי שיטת הרמב"ם, וסיים, ומעתה כיון שאפשר לפרש דברי הירושלמי להקל או להחמיר, ולא מכרעא מילתא, יש לפסוק כדעת הרמב"ם להקל, שע"י חולי חשיב בידי שמים וכשר, וכמו שהסכימו האחרונים. ע"כ. והגאון רבי חיים מוואלוז'ין בשו"ת חוט המשולש (סי' יא) הוכיח מהירוש' כשיטת הרמב"ם, ושכן הלכה, מכיון שאין הש"ס שלנו חולק על זה,

ודלא כהרא"ש. ע"ש. וע' בשו"ת צמח צדק מליבאוויטש (חאה"ע סי' טו אות ב). ובשו"ת עין יצחק ח"א (חאה"ע סי' יא אות ח והלאה). ובשו"ת מהרש"ם ח"ד (סי' כא). ובספר העמק שאלה (סי' קנב אות ח). ובספר חזון איש אה"ע (סי' ט אות ד). ע"ש. (וע' להגאון הראש"ל יש"א ברכה בשו"ת בני בנימין (סי' לא דף נ ע"ג) שעמד ג"כ על דברי הקרבן נתנאל הנ"ל. וע"ש).

ג) וראיתי להחתם סופר (חאה"ע סי' יז) בד"ה והרי"ף, שכתב, שממה שסתם הרי"ף וכתב שבידי שמים כשר, משמע שכל שהוא בידי שמים אפילו ע"י חולי כשר, וכדעת הרמב"ם. ע"כ. ונ"ל לסייעו ממ"ש המהרלנ"ח בתשובה (סי' קכח, בדפוס"ח דף כט ע"ב) בד"ה אמנם, שיש לנו לומר שסברת הרי"ף היא בודאי כסברת הרמב"ם, שהרי לא כתב דבר זולתי דמתני' בשוכר ומשכיר וכו', וכבר נודע שדעות הרמב"ם הן ע"פ פסקי הרי"ף, כי הרמב"ם היה תלמיד רבינו יוסף הלוי בן מיגאש תלמידו של הרי"ף, (וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' שאלה ופקדון ה"ו), ולכן אין להטיל מחלוקת ביניהם אא"כ יכתוב בפירוש שהוא נגד דעת הרי"ף. ע"כ. וכיו"ב כתב הרדב"ז בתשובה ח"ד (סי' סח דף יט סע"ב), שאילו היה הרי"ף סבור שיש לחלק ביניהם הוה ליה לפרושי, וכיון שלא פירש, בודאי דס"ל כהרמב"ם, שאין לעשות מחלוקת ביניהם. שכלל גדול הוא בידנו שאין הרמב"ם חולק על הרי"ף אלא במקומות מועטים וידועים, ואפילו את"ל שדעת הרי"ף בזה כהרא"ש, אנו דנים כדעת הרמב"ם, דאתרא דמר הוא. ע"כ. וכ"כ עוד הרדב"ז בח"ד (סי' קיח דף מו ע"ג). ע"ש. גם מרן הבית יוסף א"ח (סי' תקט) כתב, ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעה אחת, לפי מה שפירש הר"ן בדעת הרי"ף, הכי נקטינן, ואף על פי שהרא"ש פירש דעת הרי"ף בדרך אחרת, נראים יותר דברי הר"ן שהסכים דעת הרב עם התלמיד. ע"כ. והכנה"ג חו"מ (סי' רסט הגב"י אות ד) כתב ג"כ, וכמה מן הדוחק לומר שהרמב"ם חולק על הרי"ף רבו, שאין לומר כן, אלא כשמפורש בדבריו להדיא כן. ע"ש. והובא בספר יד מלאכי (כללי הרמב"ם אות טו). ע"ש. ודברי גדולי האחרונים הנ"ל מיוסדים על מה שמצאנו בשבועות (יג א) דאורחא דמילתא דתלמידא ס"ל כרביה. וכן בפסחים (קו ב) שבקיה כרביה ס"ל. ובשבת (קכח א) פריך, והא רב הונא תלמידיה דרב הוא, ורב כרבי יהודה ס"ל. וכן הוא בביצה (מ א), וכן בבבא קמא (קטו א). וע"ע בתוס' שבועות (מב א). ע"ש. ודון מינה ואוקי באתרין. וכן ראיתי בשו"ת שואל ונשאל ח"ו (חאה"ע סי' ב דף קעג ע"ב) שכתב מדנפשיה, שהרי"ף שפסק בסתם שבידי שמים כשר, ולא חילק בין אם ע"י רעמים או ע"י חולי, מוכח דס"ל כדעת

הרמב"ם שגם ע"י חולי כשר, שכבר הודיענו הרמב"ם באגרותיו שדבריו רובם ככולם ע"פ שיטת הרי"ף הם, ואינו זז מדבריו אלא בדברים מועטים, נער יספרם. וכן מסתבר שהרמב"ם קיבל מרבו מהר"י בן מיגאש תלמידו של הרי"ף, ומעתה יש לנו שני עמודי הוראה, הרי"ף והרמב"ם, דס"ל להתיר פצוע דכא ע"י חולי, כבידי שמים, וסיים, ששוב מצא להחת"ס שכתב כדבריו בדעת הרי"ף. ע"ש.

ד) ולכאורה נראה שגם הראב"ד ס"ל כדעת הרמב"ם, לפי מ"ש הכנה"ג (בכללי הפוסקים אות לה) שכלל מוסכם הוא בידינו שבמקום שהראב"ד לא השיג על הרמב"ם, משמע דס"ל כוותיה דהרמב"ם. וכ"כ הרדב"ז בתשובה ח"א (ס"ס לד). ע"ש. וכ"כ הגר"ח בן עטר בספר פרי תאר (ס' נב ס"ק יב). ובספר שבט יהודה עייאש (ס' שמב דף טז ע"א). וכ"כ במשכנות הרועים (מע' ש אות קטו). ע"ש. וכן ראיתי להחתם סופר (ס' יז) הנ"ל, שגם הראב"ד ס"ל כדעת הרמב"ם, שע"י חולי חשיב בידי שמים. ע"ש. אמנם לאו מילתא פסיקתא היא, וכמ"ש השדי חמד (בכללי הפוסקים ס' ו אות א). ע"ש. מ"מ מצאנו להראב"ד בפירושו לתורת כהנים פרשת תזריע (פרשה י' סימן ו, דף סז ע"ג) שכתב, והגירסא הנכונה היא וכו', כי הגבחת דרכה לבוא מחמת חולי הגוף שהוא בידי שמים וכו', והגירסא הכתובה בספרים איני יכול להעמידה, שהרי מחמת חולי בידי שמים הוא וכו'. ע"ש. ומוכח שגם בנ"ד מחמת חולי חשיב בידי שמים לדעת הראב"ד. וכן הוכיח במישור בשו"ת עמודי אש (ס' כ אות ג, דצ"ב סע"ג) שדעת הראב"ד פצוע דכא ע"י חולי חשיב בידי שמים וכשר. ע"ש. ומכאן ג"כ סיוע לדברי החת"ס. והנה הרמב"ן בספר הזכות (ונדפס בדפוס וילנא פ"ח דיבמות), כתב בזה"ל: והרמב"ם הספירי שהיה מבקאי הרופאים, פירש כמו שכתבנו, שאם ניטלה ביצה אחת בידי אדם פסול, והוא ז"ל הכשיר כל בידי שמים אפי' מחמת חולי וחטטין, וכן הדברים מטין. ע"כ. וכ"כ הריטב"א והנימוקי יוסף שם. ומוכח התם דהכי ס"ל לדינא. גם המאירי יבמות (עה ב) כתב, כל שמתוך חולי של גופו נתבטלו הביצים או שנולדה שם מכה והמיסה אותם כשר. ע"כ. וכ"כ רבינו אברהם מן ההר, וכו"ל. גם הרא"ה בספר החינוך (מצוה תקנ"ט) כתב, משרשי המצוה להרחיק ממנו לבלתי הפסיד כלי הזרע בשום צד, כי ידוע מן המלכים שהיו מסרסים משרתיהם הזכרים למנות אותם שיהיו שומרי הנשים, ויש אנשים פחותים שרוצים בדבר כדי לזכות לשלחן המלך, ולהרויח בצע כסף, אבל אנו עם הקודש נצטוינו שכל סריס בידי אדם יפסל מלהזדווג עם בת ישראל, להרחיק הענין ולמאוס בו, ולכן נאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה', ועם טענה זו נמצא טעם לחילוק

האיסור בין הנפסד בידי אדם לנפסד בידי שמים. ע"כ. וכתב המנחת חינוך שם, שמדברי רבינו נראה דס"ל כדעת הרמב"ם שע"י חולי חשיב בידי שמים. ע"כ. וכ"כ החתם סופר (סי' יז) הנ"ל, בד"ה האמנם, שהחינוך ס"ל כדעת הרמב"ם. וכ"כ עוד בשו"ת בית אפרים (חאה"ע סי' ב, ד"ה ע"א). ובשו"ת עין יצחק (חאה"ע סי' יא אות יג) בדעת החינוך. ע"ש.

(ה) ומרן השלחן ערוך אה"ע (סי' ה סעיף י) כתב בזה"ל: "כל פיסול שאמרנו בענין פצוע דכא היינו כשלא היה בידי שמים כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ וכיו"ב, אבל אם נולד פצוע דכא, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו, או שנולד בהם שחין והמסה אותן או כרתן, הרי זה כשר לבוא בקהל, להרמב"ם. אבל לרש"י והרא"ש לא מקרי בידי שמים אלא ע"י רעמים וברד או ממעי אמו, אבל ע"י חולי חשיב בידי אדם ופסול. וכתב הרא"ש שכן משמע בירושלמי". וכתב החלקת מחוקק, דהכי משמע בירוש', ומשמע דהכי נקטינן, אבל הב"ח כתב, שסברת הרא"ש יחידאה היא. וכן הבית שמואל שם העיר שרש"י ביבמות (כ ב) ס"ל כהרמב"ם להכשיר, ושכן פסק הסמ"ג. וכ"כ הב"ח. ע"כ. ובשו"ת חתם סופר (חאה"ע סי' יז) בסוף ד"ה וזה לשון הסמ"ג, כתב, שבשלחן ערוך פסק בדעה ראשונה כדברי הרמב"ם, ושמע מינה שנראה לו שהעיקר כשיטת הרמב"ם, וכן נראה לכל מעיין. ע"כ. ואמנם דעת מרן לפסוק כדעה ראשונה, כשכותב אותה בסתם, אבל כאן הרי סיים שזהו לדעת הרמב"ם, אבל לרש"י והרא"ש חשיב כבידי אדם, אך י"ל שכוונת החת"ס מפני שמרן בדעה הראשונה כלל סברא זו עם עיקר החילוק שבגמרא בין בידי אדם לבין בידי שמים, מוכח דהכי ס"ל. וביותר יש לומר ע"פ מ"ש מרן הבית יוסף באו"ח (סי' י), שאין לפסוק כהרא"ש נגד הרמב"ם, ואף על פי שרש"י ס"ל כהרא"ש, כיון שרש"י מפרש הוא ולא פוסק, הו"ל הרמב"ם לגבי הרא"ש אחד כנגד אחד, הילכך הלכה כהרמב"ם דמסתבר טעמיה. ע"כ. וכ"כ כיו"ב הרדב"ז בתשובה (סי' קט). ע"ש. והדבר ברור שמרן הב"י והרדב"ז לא באו למעט ח"ו בערכו של רש"י, שהוא רבן של ישראל, אלא סמכו על מאמר חז"ל ב"ב (קל ב) אין למדים הלכה מפי תלמוד עד שיאמרו הלכה למעשה, ופירש הרשב"ם, דשמא אם יבא הדבר לידי מעשה ידקדק יותר ויראה טעם אחר בזה. ע"ש. ולכן הואיל ורש"י עיקר כוונתו לפרש הסוגיא כפשטה, ולא נחית לפסק הלכה למעשה, אין לנו לסמוך על פירושו לדינא כשיש פוסקים שחולקים עליו. וכן מתבאר מדברי רבינו המאירי בהקדמתו לספרו בית הבחירה (על מס' אבות, עמוד נד) שכתב: "וראש וראשון לכל החיבורים שנתחברו דרך

פירוש, הוא פירוש רש"י, ואם כי רבו הלוחמים עליו, כלי זיינו עליו, ותשובתו יוצאת מתוך דבריו, כולם נכוחים למבין, ואין מעלתו ניכרת אלא ליחידים, כי במלה אחת יכול תירוצים לחבילי קושיות, אלא שלא נתכוון בהם לענין פסק הלכה כלל". ומסיום דבריו סיוע לדברי מרן והרדב"ז הנ"ל.

ולכן הואיל והרמב"ם הוא מהבקיאים שברופאים (כלשון הרמב"ן הנ"ל), יש לסמוך עליו יותר מעל דברי הרא"ש, ולהכשיר פצוה דכא שנעשה ע"י חולי דחשיב בידי שמים. ועוד כי הנה ידוע שמרן השלחן ערוך ייסד את חיבורו ע"פ דעת הרמב"ם, וכמ"ש הכנה"ג או"ח (סי' תצה). ובשו"ת דבר משה ח"א (חאו"ח סי' כד). ובשו"ת חוקות החיים פלאגי (חו"מ סי' נא דס"ח ע"א). ובשו"ת שמע אברהם (סי' לג דף קז ע"ג). ובספר בן ימין (דף קכד ע"ד והלאה). ובשו"ת מכתב לחזקיהו (סי' ו' דל"ב רע"ג). ועוד. וזאת ע"פ מרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' לב) שהרמב"ם הוא גדול הפוסקים אשר כל קהלות ארץ ישראל וארצות המזרח והמערב נוהגים על פיו בכל דבר אשר יאמר כי הוא זה, וקבלוהו עליהם לרבן. וכ"כ עוד באבקת רוכל (סי' קמ). וכן הסכים עמו הרדב"ז. ע"ש. וע"ע בשו"ת הרדב"ז ח"ב (סי' תרד) שכתב, ואין ספק שהרמב"ם חולק על הרא"ש בנ"ד, ועל הרמב"ם יש לסמוך, ואף על פי שהרא"ש אחרון, וקי"ל הלכתא כבתנאי, מ"מ הרמב"ם מרא דאתרא הוא, שכבר קבלו עליהם כל הגלילות האלה פסקי דינו. ועוד שהרא"ש לא הביא דברי הרמב"ם לדחותם בראיות וכו'. ע"ש. וע"ע למרן החיד"א במחזיק ברכה א"ח (סי' לח סק"א) בד"ה וזה העלם דבר, שכתב, שכבר ידוע שבארץ ישראל ומצרים ותימן קבלו את הרמב"ם לרב עליהם וכל העם הולכים לאורו ואחרי דברו לא ישנו, וכל חכמי דורו של מרן הוו אגידיו בהוראות הרמב"ם מרי דאתרא, ומכללם מהריט"ץ שהוראותיו ע"פ הרוב כדעת הרמב"ם, אלא דהשתא אנן בדידן קבלנו עלינו הוראות מרן וכו'. ע"ש. ובספר מטה אשר (דף סג ע"ב) כתב, שפעמים רבות מרן פוסק כהרמב"ם אפי' נגד הרי"ף והרא"ש, משום שאיתן מושבו בארץ המערב שנוהגים לפסוק כהרמב"ם, וכמ"ש הכנה"ג בהקדמתו לאו"ח, ומה"ט פסק מרן בש"ע חו"מ (סי' תיח ס"ט) כהרמב"ם ודלא כהרי"ף והרא"ש. ע"ש.

ובחוקות החיים (סי' נא) הנ"ל הביא דברי הרב שלחן גבוה שכתב, שמצאנו למרן שפסק בב"י כהרי"ף והרא"ש, ובש"ע פסק כהרמב"ם, מפני שבש"ע נתכוון לפסוק לבני א"י וארצות המערב, ובב"י נתכוון לשאר המקומות. ע"ש. ומעתה נראה שגם כאן שהביא מרן דעת הרמב"ם בשמו, דעתו לפסוק

כן בארצותינו. ודלא כרש"י והרא"ש שהובאו אח"כ. וכן ראיתי להגאון מהר"ח מודעי בשו"ת חיים לעולם (מימר חיים, חאה"ע סי' מ, דפ"ח סע"ד) שכתב, שמרן השי"ע שהביא כאן לשון הרמב"ם בסברה ראשונה, כוונתו בודאי לומר שבארץ ישראל ובערי המערב שמנהגם לפסוק תמיד כדעת הרמב"ם, גם כאן יש לסמוך על דעתו להתיר בפצוע דכא ע"י חולי, דחשיב בידי שמים, אבל בני אשכנז שלא קבלו עליהם לפסוק תמיד כדעת הרמב"ם, ונוטים הם יותר אחר דעת הרא"ש יש להם להחמיר כדעת הרא"ש. ע"ש. ועוד כי מצאנו לרבו של מרן, הוא רבינו יעקב בי רב בתשובה (סי' ב עמוד כח) שכתב, וכבר כתבתי שדעת רוב הפוסקים ובפרט הרמב"ם והרמב"ן שעל ידי חולי חשיב בידי שמים וכשר, וכן מוכח בירושלמי, ואף שהרמב"ם בפירוש המשנה (יבמות פרק ח) כתב וז"ל: "ובכלל כל חולי שיתחדש בכלי הזרע, ממה שיתחייב מחכמת הטבע שהוא לא יוכל להזריע בהם, הרי זה פסול". הרי שהוא סותר למ"ש בחיבורו "יד החזקה" להכשיר, מ"מ ידוע שאין לסמוך אלא על מ"ש בחיבורו היד החזקה, או אפשר דמייירי בחולי שיתחדש ע"י אדם. או טעות סופר הוא. עכת"ד. ובפירוש המשניות שלפנינו בהוצאת הרה"ג ר' יוסף קאפח נר"ו, במקום כל חולי מתורגם כל מכה, ויש לפרש דהיינו בידי אדם. ומעתה הרי עדיף להעמיד דעתו של מרן השי"ע כשיטת רבו מהר"י בי רב שפוסק להדיא כדעת רוב הפוסקים ומכללם הרמב"ם והרמב"ן להכשיר. וכן בספר יד אהרן ח"א (סי' ה הגה"ט אות א) הביא תשובת מהר"י בי רב דס"ל שהעיקר להקל כדעת הרמב"ם, הואיל ורוב הפוסקים ס"ל כוותיה. ע"ש. וגם בשו"ת צוף דבש מועטי (חאה"ע סי' ה) כתב, שבודאי שדעת מרן כדעת רבו מהר"י בי רב הנ"ל שפסק כהרמב"ם שעל ידי חולי חשיב בידי שמים וכשר. ע"ש.

ו) אמנם הגאון יעב"ץ באגרת בקורת (דף ח ע"ב) כתב, ובשלחן ערוך הביא דברי הרמב"ם בתחלה, ובאחרונה הביא דעת הרא"ש להחמיר, ומשמע דהכי ס"ל לפי המסקנא, שבכל מקום הסברה העקרית מביא באחרונה. וכ"כ עוד שם (בדף י' ע"א) והרב בית יוסף בהא סליק לפסק הלכה וגלי דעתיה דניחא ליה בדעת הרא"ש יותר מדעת הרמב"ם. ע"ש. ובשו"ת חקרי לב מהדורא בתרא (חאה"ע סי' כז, דף קלג ע"ג) כתב, שעכ"פ בנסתרים ע"י חולי, לא יצאנו מידי ספק, אם הוא כשר לבוא בקהל, אם לאו. ע"ש. והרה"ג הפוסק מהר"ר בנימין חמוי בשו"ת ישא איש (חאה"ע סי' ב דכ"ה ע"א) כתב, שדעת מרן השי"ע לפסוק כהרא"ש שע"י חולי חשיב בידי אדם ופסול, דאנן קי"ל שדעת מרן בש"ע לפסוק כלישנא בתרא, ועוד דמדכתב מרן בסוף דבריו, "וכתב הרא"ש דהכי משמע בירושלמי",

נראה שדעתו לפסוק כהרא"ש, וכמ"ש כן החלקת מחוקק בדעת מרן. ע"כ. אבל הגאון המחבר יש"א איש כתב, שיש ספק במ"ש הרמב"ם ומרן "או שכרתן", אם חוזר על השחין שהמיסה אותן או כרתן, אבל אם כרתן אדם פסול, או שמא אף בכרתן אדם כשר, באופן שספק הוא בידינו בדעת מרן, ולכן אין לכוף את הבעל לגרש. ע"ש. מוכח שאם נעשה הכל ע"י חולי יש להכשיר כדעת הרמב"ם. וע"ע אליו בתשובתו שבספר בני בנימין (סי' לא דף נ ע"ג) שכתב, שאע"פ שהחלקת מחוקק דייק מלשון מרן הש"ע דס"ל להחמיר כהרא"ש שאף ע"י חולי חשיב בידי אדם, מ"מ מדברי מרן בבית יוסף מוכח איפכא, כי בתחלה הביא דעת הרא"ש שפוסל, ושכן משמע בירוש', וסיים אח"כ, אבל הרמב"ם בפט"ז מהל' איסורי ביאה פסק שע"י חולי הוי בידי שמים וכשר עכ"ל. מוכח שדעתו לנטות אחר דברי הרמב"ם. עכ"ת ד. וכוונתו להוכיח כן מלשון "אבל" הרמב"ם וכו', וכמ"ש כן הדרב"ז בתשובה ח"ד (סי' קצח), שממה שכתב הטור אבל הרמ"ה כתב וכו', משמע למבינים שזוהי הסברא שהוא חפץ בה, ותו שכלל גדול הוא שכל סברא שמביא הטור באחרונה עליה יש לסמוך וכו'. ע"ש. וכן כתב מרן הבית יוסף חו"מ (סי' רה ס"ד, דמ"ט רע"ב). ע"ש. והובא כל זה ביד מלאכי (כללי הטור סי' ט). ע"ש. ומ"מ הרי מרן חזר בש"ע ושינה ממ"ש בבית יוסף, שהביא תחלה דעת הרמב"ם, בשמו, ואח"כ כתב אבל רש"י והרא"ש וכו', וא"כ נראה דלא מכרעא מילתא אי ס"ל כהרמב"ם או כרש"י והרא"ש.

והשדי חמד (בכללי הפוסקים סי' יב אות ה) כתב, שהב"ח לא ס"ל האי כללא, ושגם הרב שלחן גבוה לא שמיע ליה האי כללא וכו'. ע"ש. וכן החקרי לב ח"א מיו"ד (סי' קצח דף עזר סוף ע"ג) הוכיח דליתנהו להני כללי. ע"ש. וכן בשו"ת תעלומות לב ח"ב (חאה"ע סי' ג, דף ב ע"ד) העיר ממ"ש מרן בב"י ובש"ע, וכתב, שלעולם אין דעת מרן להכריע בזה, אלא שי"ל שלפי מ"ש בבית יוסף אח"ו (סי' י) שרש"י מפרש הוא ולא פוסק, והו"ל הרמב"ם והרא"ש אחד כנגד אחד, ומסתבר טעמיה דהרמב"ם שהיה גדול הרופאים בדורו. ומה שהרעיש ע"ז הגאון יעב"ץ באגרתו (דכ"ד ע"ב), שאין כתבו כן על רש"י, והרבה בשבחו של רש"י, כאילו חדשות הוא מגיד, אבל הדבר ברור שרש"י לא כיון בפירושו כדי לפסוק הלכה וכמפורסם, וכמ"ש מרן הב"י, ואין דבריו צריכים חזוק כי הם דברים אמתיים. (וכבר הבאנו לעיל שכ"כ גם המאירי). ומהירוש' ג"כ אין ראיה היפך הרמב"ם, וא"כ הלכה כהרמב"ם אשר רבים מגדולי הראשונים קיימי כוותיה. והמהר"א יצחקי בשו"ת זרע אברהם (חאה"ע סי' יא), כתב, שהטור פסק כהרא"ש, ומרן

הש"ע הביא הדברים במחלוקת. ומשמע דס"ל שמרן לא הכריע בזה. ומבואר באחרונים שאם אין הדבר מבורר בדעת מרן נקטינן כדעת הרמב"ם שהוא מרי דאתרין, וקבלו הוראותיו בארץ ישראל ובארצות ערב והמערב וכו', וכמ"ש באבקת רוכל (סי' לב).

וכן מוכח בשו"ת משאת משה (חו"מ ח"ב סי' לד) ובשו"ת גנת ורדים (חו"מ כלל ג סי' כט). ובשו"ת פני יצחק אבולעפייא (סי' ט דל"ז ע"ג) ושם (סי' כה דף ריז ע"ד ובהשמטות). וכן בקונטרס לב נשבר (סי' ה). הילכך בנ"ד שדעת מרן אינה מבוררת יפה פסקין כהרמב"ם להקל. וכמ"ש הפני יצחק (סי' ט) הנ"ל, וטעמו ונימוקו עמו. עכ"ת ד. וע' בשדי חמד (כללי הפוסקים סי' יג אות ג) שהביא מ"ש הרב שלחן גבוה שדרך מרן לפסוק כהרמב"ם אפי' נגד הרי"ף והרא"ש, ושכן הובא בספר משק ביתי (מע' ט דף צ), והעיר ממ"ש מרן בש"ע א"ח (סי' קפד ס"א), מי שאכל ויצא ממקומו ולא בירך, אם היה בשוגג להרמב"ם יברך במקום שנזכר, ולרבינו יונה והרא"ש יחזור למקומו ויברך. ואם איתא הול"ל איפכא, לרבינו יונה והרא"ש וכו', ולהרמב"ם וכו'. ויש ליישב שכל שמזכיר דעת הרמב"ם בפירוש שוב אינו מקפיד, דממילא משתמע שסברת הרמב"ם עיקר בחיבור הש"ע. וע"ש.

ודון מינה ואוקי באתרין. וכבר הבאנו לעיל דברי הגר"ח מודעי בשו"ת חיים לעולם (מימר חיים, חאה"ע סי' מ, דפ"ח ע"ד) שמכיון שכתב מרן בש"ע שלדעת הרמב"ם פצוע דכא ע"י חולי חשיב בידי שמים וכשר, סתמו כפירושו שיש להקל, כיון שרוב הוראותיו של מרן ע"פ פסקי הרמב"ם, דמהך טעמא קבלו עליהם בדורות הראשונים לדון ולפסוק כדעת מרן, מכיון שמקודם לכן כבר קבלו כל המקומות בא"י ובערי המזרח והמערב לדון ולפסוק כדעת הרמב"ם, וכמ"ש החקרי לב מהדורא בתרא (חו"מ סי' ג). ועוד שהן לו יהי שבש"ע לא גילה דעתו לפסק הלכה, מ"מ הרי בבית יוסף כבר גילה דעתו דס"ל כדעת הרמב"ם שהביאו באחרונה, ועוד שגם בש"ע גילה דעתו באומרו שלדעת הרמב"ם חשיב בידי שמים, ולהרא"ש חשיב בידי אדם, וכוונתו שבמקומות שנהגו לפסוק כדעת הרמב"ם כמו ארץ ישראל וערי המזרח והמערב יש להם להתיר כהרמב"ם וכו', וא"כ יש להתיר בשופי לנו בני ספרד בנעשה פצוע דכא ע"י חולי וכו'. ע"ש. (ודבריו אלו הובאו בשו"ת תעלומות לב ח"ב דט"ז ע"ב והלאה, וראה בהערות הגהמ"ח שם. ודו"ק)

ועל דרך זו כתב גם הרה"ג רבי עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי ח"ב (חאה"ע סי' ד אות יט) לחזק את מ"ש החתם סופר (סי' יז) שמרן פסק כאן כדעת הרמב"ם, ע"פ מ"ש בשלחן גבוה והשדי חמד שדרך מרן הש"ע לפסוק כהרמב"ם גם נגד דעת הרי"ף והרא"ש, ושכל שמזכיר בש"ע שזוהי דעת הרמב"ם, אינו מקפיד לכותבו דוקא באחרונה וכו'. ע"ש. ומצאנו כיו"ב בכנה"ג חו"מ (סי' מו הגב"י אות צג), על מ"ש מרן בש"ע (סי' מו סעיף י) עדים החתומים על השטר ובאו והעידו ואמרו כתב ידינו הוא זה אבל אין אנו זוכרים ההלואה או המכירה, לא נתקיים השטר, והרי הם כחרשים עד שיזכרו עדותם וכו'. אלה דברי הרמב"ם. ויש חולקים ואומרים שאפילו אינם זוכרים כלל מקיימים השטר על פיהם וכו'. וכתב הכנה"ג, שלפי מ"ש הרמ"ע מפאנו (סי' צז) ומהר"ט (חיו"ד סי' א) שדרך מרן לתפוס לעיקר הסברא שכותב בסתם ודלא כיש אומרים, אפשר שגם כאן ס"ל כהרמב"ם, אף על פי שכתב לבסוף אלה דברי הרמב"ם וכו'. ע"ש. והגר"מ פארדו בספר צדק ומשפט (סי' מו דף חי ע"ב) כתב ע"ז, ואף שהכנה"ג כתב זאת בלשון אפשר, לדידי כן האמת בדעת מרן, שאל"כ הי"ל למרן לכתוב וחלקו עליו, והכי נקטינן, כמ"ש בש"ע (סי' ס) בדין המתחייב בדבר שאינו קצוב וכו'. ע"ש. הרי שאין לדון בנידון כזה כדין י"א וי"א שהלכה כסברא אחרונה, אלא נקטינן כדעת הרמב"ם. והוא הדין בנ"ד, וזה הוא כדברי הגר"ח מודעי הנ"ל, ואם כי הרב תעלומות לב ח"ב העיר על דבריו בזה, וס"ל דבכה"ג חשיב כאילו לא גילה דעתו לפסק הלכה. וכן האריך עוד בזה בשו"ת תעלומות לב ח"ד (סי' כ אות ד, דמ"ג ע"ב). ע"ש. וכ"כ הגאון רבי יצחק אבולעפיא בתשובתו שבספר ישא איש (חאה"ע סי' א דכ"ב ע"ד), ובשו"ת פני יצחק ח"ה (דס"ט ע"ב). ע"ש.

אולם גם אם נאמר כן שמרן לא הכריע, הרי עלינו לפסוק בזה כדעת הרמב"ם להקל, וכמ"ש בתעלומות לב הנ"ל, ועוד אפילו אם נניח במונח שהצדק עם החלוקת מחוקק והגאון יעב"ץ שדעת מרן להכריע כרש"י והרא"ש, (וכ"כ בשו"ת אגרות משה פיינשטיין חאה"ע ח"ד סי' כט), מכל מקום בהגלות נגלות שכדעת הרמב"ם פסקו גם הסמ"ג והרמב"ן והריטב"א והנימוקי יוסף, ורבי אברהם מן ההר, והמאירי, והחינוך, והתוס' סוטה (כו א), וכן הוכחנו בס"ד שגם הרי"ף והראב"ד ס"ל הכי, וכמ"ש החתם סופר וסיעתו, וא"כ הו"ל שני עמודי הוראה הסוברים להקל, הלא הם הרי"ף והרמב"ם, נוסף על כל הראשונים הנ"ל, וגם רש"י ס"ל כדבריהם, כמו שהוכיחו לנכון התפארת שמואל והב"ח ושאר אחרונים,

וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמ"ה, והביאו הב"ח, (וע"ע בשו"ת תעלומות לב ח"ב דף ז ע"ד). הא ודאי שכן יש לפסוק הלכה למעשה, דאילו הוה שמיע ליה למרן כל זה, בודאי שהיה פוסק כן למעשה, וכמ"ש כיו"ב מרן החיד"א בחיים שאל ח"א (סי' נו) שאילו היה רואה מרן הש"ע דברי הרמב"ם בתשובה שמיקל היה חוזר בו ופוסק כדבריו. וכ"כ עוד כיו"ב בשו"ת יוסף אומץ (ס"ס פ). וכן בברכי יוסף א"ח (סי' קצה סק"ב) כתב, שאילו היה רואה מרן דברי הראב"ד היה פוסק כדבריו. וע"ע במש"כ בהקדמת שו"ת פאר הדור להרמב"ם הנד"מ (מכון ירושלים תשד"מ לפ"ק). ודון מינה ואוקי באתרין. שאף בנ"ד שנראה שמרן הקדוש, לא שת לבו לכל הפוסקים הנ"ל, מדלא הביאם בב"י ובש"ע כלל, אילו היה רואה אותם היה פוסק כדבריהם להקל. הילכך מורינו היתרא להלכה ולמעשה בפצוה דכא ע"י חולי.

ז) ועינא דשפיר חזי להפרי חדש יו"ד (סי' לו ס"ק לה) על מ"ש מרן הש"ע (שם סי' ד) ריאה שצמקה מיוחד בני אדם טריפה, ואם בידי שמים כגון שנבהלה מקול רעמים וזיקים או מקול שאגת אריה כשרה. וכתב הפר"ח שאם צמקה ע"י חולי תליא בפלוגתא דהרמב"ם והרא"ש בדין פצוע דכא, שאין טעם לחלק בין דין פצוע דכא לנידון דידן, ולענין דינא נקטינן כדעת הרמב"ם דמסתבר טעמיה, הילכך אם צמקה ע"י חולי כשרה בלא בדיקה. ע"כ. (וע' בית מאיר סעיף י בענין הכהו קוץ. ובשו"ת צמח צדק חאה"ע סי' טז אות ה - ו). וכן העלה הגאון בעל בית אפרים בראש אפרים (סי' לו ס"ק רט) כדברי הפר"ח, מאחר שגם מהרש"ל ביש"ש הכריע כדברי הרמב"ם. וכ"כ בשו"ת שבות יעקב ח"ג (סי' קז) בשם ספר מלבושי יום טוב שהעיקר כהתוס' והרמב"ם שע"י חולי חשיב בידי שמים וכשר. וכו'. ע"ש. (וע' בשו"ת חוט המשולש סי' יא). וכ"כ הגאון רבי שמואל ויטל בשו"ת באר מים חיים (סי' נח), שאף פצוע דכא ע"י חולי יש להתירו לבא בקהל ה', שכדאי הוא הרמב"ם שהיקל בזה לסמוך עליו, ולכן בנ"ד לפי דעתי מותר לו לבא בקהל. ע"ש. (וכן הובא בקיצור בספר יד אהרן אה"ע סי' ה הגב"י אות ג).

וכ"כ רבינו עובדיה מברטנורא (פ"ח דיבמות מ"ב). גם התוס' יום טוב כתב לדינא שכיין שהרמב"ם והתוס' כתבו להקל ע"י חולי הכי נקטינן, והובא בשו"ת עין יצחק (חאה"ע סי' יא אות יג), ושכן דעת החינוך וכו', ושכן הכריע הפרי חדש (סי' לו) שהעיקר כהרמב"ם להכשיר בנעשה כן ע"י חולי דחשיב בידי שמים. וצירף עוד שסברת רוב הפוסקים להקל כדעת הרמב"ם, וגם המחבר בש"ע כתב כן לדעה ראשונה בסתם. וכן הכריעו המהרש"ל והב"ח להקל בנעשה ע"י חולי.

הילכך יש להתיר. ע"ש. גם הגאון מקרלין בשו"ת משכנות יעקב (חאה"ע סי' ג) העלה להתיר בנעשה כן ע"י חולי, וכדעת הרמב"ם דחשיב ליה בידי שמים, וכבר הכריעו כל האחרונים, המהרש"ל והב"ח והחלקת מחוקק והבית שמואל, שהעיקר כדעת הרמב"ם, ושגם רש"י סובר כן, והרא"ש יחידאה הוא, והלכה כבתראי, ועוד שגם הפרי חדש (סי' לו ס"ק לה) העלה כן בדין צמקה הריאה, שע"י חולי חשיב בידי שמים, וכמ"ש הרמב"ם בדין פצוץ דכא, ושהעיקר כדעת הרמב"ם. וכ"פ הגאון בית אפרים (חיו"ד סי' לו). וכ"כ התוס' יום טוב במלבושי יום טוב שהעיקר כהתוס' והרמב"ם שמקילים, ופשוט שיש לסמוך על כל הני רבונותא. ואין להחמיר חומרות במידי דלית ליה תקנתא, ועוד דאיכא למיחש לתקלה. ע"ש. וכן העלה בשו"ת אבני נזר (חאה"ע סי' כ אות כ), ושכן הסכימו האחרונים. ע"ש. וכ"כ השואל ומשיב תליתאה (ח"א סי' קפג).

וע"ע בשו"ת ספר יהושע (סי' פח) ובשו"ת שם אריה (חאה"ע סי' ו). והרה"ג מהר"א חזן בתעלומות לב ח"ב (סי' א) אחר שהעלה להתיר, סיים, אך מיראי הוראה אני וכו', עד אשר יסכים עמדי אחד מגדולי המורים הקרוב אל החלל הלא הוא הרב המופלא סבא דמשפטים הגאון מהר"ר אברהם חג'אג' ר"מ ואב"ד בעוב"ת תוניס, ועל פיו יקום דבר לקרב או לרחק. והשיב ע"ז הגאון מהר"א חג'אג' (שם סי' ב), שהנה ידוע שרבו המתירים כסברת הרמב"ם שעל ידי חולי חשיב בידי שמים וכשר. וראיתי מעשה ונזכרתי הלכה, כי אירע מעשה כזה בימי הגאון מהר"י בסיס ובית דינו ז"ל, ואני הייתי טפלה עמהם, והסכימו להתיר ע"פ סברת הרמב"ם. ומעתה יש לנו אילן גדול לסמוך עליו, ומה גם במקום עיגון כזה. עכת"ד. וכן העלה בשו"ת ישכיל עבדי ח"ב (חאה"ע סי' ד אות כב) שהואיל ורבים וכן שלמים העלו לעשות מעשה כדעת הרמב"ם להכשיר אף לכתחלה, וכ"ש במקומות אלו שקיבלו עליהם לפסוק תמיד כדעת הרמב"ם, ואית לן נמי יקר סהדותא מהגאונים מרי דאתרא דתוניס, ושכן עשו מעשה רב, מי יכול להרהר אחריהם, הילכך יש להקל בנעשה ע"י חולי דחשיב בידי שמים וכשר. עכת"ד.

וכן העלה הגאון הראש"ל במשפטי עוזיאל (חאה"ע סי' טז, עמוד לד), שאחר שהביא דברי האחרונים, סיים, ומאחר שהוכחנו שכל הפוסקים סוברים כהרמב"ם, הכי נקטינן להלכה ולמעשה. ואילו היה רואה דברי כל הראשונים הנ"ל דס"ל ג"כ כהרמב"ם, היה שש לקראתם. אלא שלאחר מכן ראיתי אחרי רואי בשו"ת משפטי עוזיאל מהדורא תנינא (חאה"ע סי' כה עמוד כז) דהדר תבריה לגזיזה, וכתב, שלהלכה ולמעשה אנו צריכים לחוש לדעת הרא"ש שע"י

חולי חשיב בידי אדם ופסול. ע"ש. וסתר משנתו במ"ש כנ"ל. ואומר אני שהלכה כמשנתו הראשונה. וכן העלה בשו"ת אגרות משה פיינשטיין (ח"ד חאה"ע סי' כז) שלענין מעשה אין להחמיר כלל. ע"ש. וכ"כ בשו"ת והשיב משה הכהן (חאה"ע סי' ג). וע"ש.

ח) אלא שעדיין אנו צריכים למודעי, כי יש לומר דעד כאן לא התיירו הרמב"ם וסיעתו פצוה דכא ע"י חולי אלא באופן שעל ידי החולי נכרתה הביצה או נימוחה מאליה, שאז חשוב בידי שמים וכשר, אבל בנ"ד שהרופאים ניתחו את האיש והוציאו ממנו את הביצה הלקויה, אפשר שנקרא בידי אדם ופסול, וכדמשמע מפירוש רש"י יבמות (כ ב), סריס אדם, שסירסו אדם, ולא מחמת חולי נסתרס מאליו. והנה המהרש"ל בספר ים של שלמה (פ"ח דיבמות סי' ט) ישב על מדוכה זו, וכתב, ונראה כי מי שיש לו שבר או חולי האבן והוכרחו הרופאים לכרות הביצים אין זה נחשב בידי שמים, ופסול, שהרי אינו בהכרח לכרות הביצים, אבל אם הוכרחו לכרות הביצים בגלל חולי של הביצים עצמם, נחשב כחולי בידי שמים וכשר. וזהו שכתב הרמב"ם (בפרק טז מהל' איסורי ביאה ה"ט): "שאם חלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו, או שנולד בהם שחין והמסה אותן "או כרתן" הרי זה כשר לבא בקהל, שכל אלו בידי שמים הן". ופירוש או כרתן, היינו הרופא כרתן מחמת קלקולן שנימוחו כבר, ואף על פי שנוכל לפרש שהשחין כרתן, והיינו שע"י השחין נכרתו מאליהם, ולא חלו בהם ידים, אין הלשון משמע כן, ומה שפירשתי הוא הנכון. ע"כ.

ובשו"ת חתם סופר (חאה"ע סי' יז) בד"ה וזה לשון וכו', הביא דברי המהרש"ל הנ"ל בפירוש דברי הרמב"ם, וכתב, ובאמת שאין זה מוכרח, כי יותר נראה לפרש שהחולי של השחין המסה או כרתה אותם ולא שנכרתו ע"י אדם. אולם ממה שכתב הסמ"ג (לאוין קיט): "כל פיסול שאמרו בענין זה, זהו כשלא היה בידי שמים אלא בידי אדם על ידי פשיעתו, כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ, אבל אם נולד כך, או ע"י חולי אירע לו, כשר לבא בקהל". מוכח בודאי מאריכות לשונו דס"ל שדוקא שכרתו אדם בפשיעה, לאפוקי אם כרתו הרופא לרפואה בגלל החולי, וכרתו להושיעו מחליו כשר. ע"כ. והניף ידו שנית להלן (בסי' יט) בד"ה ונ"ל, שאף שמדברי הרמב"ם אין הכרע לזה, אבל הדבר מפורש בדברי הסמ"ג, שמאריכות לשונו מבואר דס"ל שכל שלא כרתו אדם בפשיעתו, אלא לרפאתו מחליו כשר. וכמ"ש הים של שלמה בכוונת הרמב"ם. ע"כ. ולפעד"נ בכוונת מהרש"ל ביש"ש הנ"ל במ"ש שאין הלשון משמע כן, כי לשון הרמב"ם

"שנולד בהן שחין והמסה אותן או כרתן", משמע שהרופא כרת אותן, שהרי התחיל בלשון נקבה "שהמסה אותן", וסיים בלשון זכר "או כרתן", דהיינו הרופא, שאל"כ הי"ל לומר "המסה אותן או כרתתן" שאז הכל חוזר על השחין, אבל כרתן לשון זכר חוזר על הרופא.

והנה הגאון רבי חיים מוואלוז'ין בשו"ת חוט המשולש (סי' יא סוף אות ב) הביא לשון הרמב"ם, וכתב, ולכאורה אם כוונתו שמחמת השחין כרת אותם האדם, וכמו שפירש בפשיטות המהרש"ל ביש"ש, צריך ביאור מדוע פסק להקל בפלוגתא דתנאי בירוש' פרק הערל, ואנן קי"ל (ע"ז א) בשל תורה הלך אחר המחמיר. ונראה לי דה"ט משום דהא דקי"ל בשל תורה הלך אחר המחמיר, הוא מטעם הכלל דספקא דאורייתא לחומרא, וא"כ בפצוע דכא דאתקש לממזר, לענין שבידי שמים כשר, כדאיתא ביבמות (עה ב), אמרינן נמי כיון דקי"ל ממזר ודאי הוא דלא יבא בקהל ה', הא ספק ממזר יבא, ה"נ ספק פצוע דכא כשר, שאין היקש למחצה, ולכולה מילתא איתקש. ומכל שכן לשיטת הראב"ד והריטב"א שפצוע דכא נכלל באחד מחמשה קהלי, א"כ אף בלא ההיקש לממזר, דינו כדין ממזר שספקו מותר. ע"כ. וכן ראיתי עוד להגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת עין יצחק (חאה"ע סי' יב אות א) שהדבר ברור שאם נחלה עד שהוכרחו הרופאים ליטול הביצה כדי להושיעו מחליו, שזה חשוב בידי שמים וכשר, וכמ"ש מהרש"ל והאחרונים. וכ"כ החתם סופר (סי' יז וסי' יט). ע"כ. וכ"כ הגאון בעל משמרות כהונה בספרו שלחנו של אברהם (אה"ע סי' ה) וז"ל: או שנולד בהן שחין והמסה אותן או כרתן, כן הוא לשון הרמב"ם, ולא דוקא שהשחין המסה אותן, אלא אפי' אם מחמת החולי חתכם הרופא לרפאותו חשיב בידי שמים שכשר לדעת הרמב"ם. וכ"כ בים של שלמה פרק הערל (סי' ט), ומיהו אם החולי במקום אחר כגון שבר וכיו"ב וחתכם הרופא לצורך רפואת השבר פסול. ע"ש. וכן מוכח להדיא בתשובת תומת ישרים (סי' נג), שלדעת הרמב"ם כל שעל ידי החולי חתך אותם הרופא כשר. ונראה שאם חתך לו הרופא ביצה אחת מחמת חולי יש להתיר אף לכתחלה, משום דהוי ספק ספיקא, שמא הלכה כהרמב"ם שמחמת חולי הוי ביד"ש וכשר, ואת"ל כהרא"ש שחולק בזה ופוסל, שמא הלכה כר"ת שאם נחתך ממנו ביצה אחת כשר אפי' בידי אדם, ואף על פי שמרן פסק דלא כר"ת, מ"מ עבדינן ס"ס כה"ג כמ"ש החיד"א במחב"ר יו"ד (סי' מב). עכת"ד. נמצא דפשיטא ליה דבכה"ג חשיב ע"י חולי וכשר.

וכן ראיתי בשו"ת יד יוסף דייטש (ס"ס צח) שכתב, שדברי מהרש"ל בים של שלמה ברורים להלכה ולמעשה, שאף אם כרתם הרופא לאחר שלקו בידי שמים כשר, וכמו שהסכים ג"כ החתם סופר. ע"כ. גם הערוך השלחן (סי' ה סעיף יח) כתב, וז"ל: והרבה מגדולי האחרונים הסכימו שהעיקר כהרמב"ם שעל ידי חולי חשיב בידי שמים וכשר. ולא עוד אלא אפילו אם נתקלקלו הביצים על ידי מחלה וכרתן הרופא הוי כמו בידי שמים וכשר, שמכיון שנתקלקלו ובטלו מתפקידן הוי כאילו אינם, והכריתה שלהן אינה כלום. ע"כ. וכן העלה בשו"ת צוף דבש מועטי (חאה"ע סי' ה) שכל שע"י חולי כרת אותם הרופא חשיב ביד"ש וכשר, ושכן מוכח בירושלמי. ע"ש. (ולא זכר מהפוסקים הנ"ל). וכן ראיתי בשו"ת צמודי אש (סי' כ אות ג דף צב ע"ד) שאחר שהאריך בזה, סיים, שמכיון שכמעט כל הקדמונים ס"ל שעל ידי חולי חשיב בידי שמים וכשר, אף שבנ"ד לבסוף נכרתה הביצה ע"י הרופאים, כיון שעיקר סיבת הכריתה היתה בגלל החולי, חשיב שפיר בידי שמים, וכדמוכח מדברי המרדכי, וכן הוכיח החתם סופר מהסמ"ג, וכמו שפסק המהרש"ל בים של שלמה, וכן פסק הכנסת יחזקאל באגרת בקורת, ומכיון שספק פצוע דכא מותר לבא בקהל מה"ת וכו', הילכך יש להקל. וכן נעשה הלכה למעשה, והוליד בנים. ע"ש. גם הגאון מהר"א גוטמאכר בתשובה (חאה"ע סי' ז עמוד כז) כתב, שאף אם תחלת החסרון היה בידי שמים והסוף נעשה בידי אדם כשר, לפי פסק הירושלמי, וכבר פסק הש"ע (סי' ה ס"י) כהרמב"ם המכשיר בזה, ולא הביא דעת החולקים אלא בעיקר דין חולי אם חשוב בידי שמים וכו'. ע"ש.

וכן בשו"ת אמרי יוסף ח"ב (סוף סי' ו) כתב, שמצד הסברא יש לדון כדברי מהרש"ל, שהניתוח שעשה הרופא כדי לרפאותו חשיב בידי שמים, שהרי אם ישאל לבית דין יאמרו לו שיעשה הניתוח ע"י הרופא, וא"כ הוי כמו שנעשה מאליו ממש דכשר כמו בידי שמים. באופן שאע"פ שאין הדבר מבואר בראשונים, כיון שיש למהרש"ל סעד מדברי הסמ"ג, אף דלכאורה משמע מהתוס' להיפך, י"ל עוד שעכשיו שהרופאים מומחים ועושים הניתוח באומנות רבה כדי שיוכל להוליד אח"כ יש להקל, וגם חזי לאצטרופי כל הנ"ל בנ"ד וכו'. ע"ש. וכן העלה השואל ומשיב קמא (ח"א ס"ס קצב). ע"ש. וע"ע להגאון מהר"ש קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (חאה"ע סי' כד). ובמ"ש בשו"ת ספר יהושע (ס"ס פח). ע"ש.

ט אולם ראיתי להגאון יעב"ץ באגרת בקורת, שכתב להשיג על מ"ש הגאון מוהרש"ח שם, דמה שסיים הרמב"ם "או שכרתן" היינו שהחולי גרם שהרופא

כרתן, והשיג עליו, שחלילה להרמב"ם להוסיף מדעתו להקל ככל העולה על רוחו, ולהתיר כשנכרתו אח"כ ע"י אדם. עש"ב. (והובאו דבריו בשו"ת בשמים ראש (בכסא דהרסנא סי' שמ דצ"ז ע"ד) בד"ה עתה. ובשו"ת מנחת משה חאה"ע סי' א אות ד). וכן ראיתי עוד להגאון ישועות יעקב (סי' ה סק"ג) בתשובה, אודות מי שחלה במקום הביצים, עד שהביצה נתנפחה מאד, וחתכו הרופאים את כל הביצה, ואח"כ שב לאיתנו, והביא מ"ש מהרש"ל בים של שלמה הנ"ל שאף אם חלה בביצים והוכרח לכרתן, מ"מ חשיב בידי שמים וכשר, ופירש כן בדברי הירושלמי, וכתב ע"ז, ואין משמעות לשון הירושלמי כדבריו, אלא שמכל מקום אם נתמעך הגיד בידי שמים ואח"כ נכרת ע"י אדם, כיון שע"י מעשה האדם לא נעשה שום דבר של השחתה מחדש, שכבר נמעך אבר ההולדה וכמאן דליתיה דמי, אפשר דחשיב בידי שמים. ואם יש ספק בדבר, הרי מילתא דפשיטא היא שספק פצוע דכא מותר מן התורה, כמו ספק ממזר, אלא דלכאורה יהיה אסור עכ"פ מדרבנן, ואח"כ נאמר שבפצוע דכא דלאו בר אולודי הוא לא שייך מעלת יוחסין, ולא גזרו בו חז"ל. ולכן כתב הרמב"ם (בפרק ט"ז מאיסורי ביאה ה"ב) שלא גזרו על הספקות בפצוע דכא. אך זה אינו, שדוקא בשתוקי שיש רוב להתיר, ומשום מעלת יוחסין גזרו חז"ל, שייך לומר דהיכא דלאו בר אולודי פשיטא דלא שייך מעלת יוחסין, וכבר כתבתי בכמה מקומות דלא שייך מעלת יוחסין אלא היכא שהבנים ובני הבנים עד סוף כל הדורות יהיו פסולים, אבל בספק פצוע דכא כל שהספק שקול אסור עכ"פ מדרבנן. ועם כל זה דעתי מסכמת להתירו בבת ישראל, ולסמוך על דעת המתירים בעל ביצה אחת, ובצירוף מ"ש מהרש"ל שבדרך שהרופאים עושים כ"ע מודים להתיר וכו'. ע"כ. (וראה עוד בתשובת הישועות יעקב בשו"ת יד יוסף סי' צז).

וע"ע בשו"ת תורת חסד מלובלין (חאה"ע סי' לח אות ח) שכתב, הנה מה שרצו איזה אחרונים להמציא קולא בפצוע דכא בידי שמים ואח"כ שלטו בו גם ידי אדם, ששוב אינו נפסל לבא בקהל, אין בדבריהם ממש, וחלילה להקל בזה. ואף לפי הטעם שכתב בספר החינוך (סי' תקנט) שאיסור פצוע דכא הוא כדי שלא ימסרו עצמם לסירוס לישב בהיכלי מלכים ונשותיהם וכו', ולפ"ז היה מקום לומר שאם היה מתחלה סריס חמה דהיינו בידי שמים לא שייך האי טעמא, מ"מ הא לא קי"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא, ומכל שכן טעם שלא נזכר בגמרא כלל. (וכיו"ב כתב החת"ס סי' יז ד"ה האמנם). עכת"ד. ולכאורה היה נראה שכוונתו לאפוקי מדברי המהרש"ל בים של שלמה ושאר אחרונים הנ"ל, אולם בסוף

דבריו כתב, שזהו כשהוסיף בידי אדם השחתת איברי הזרע, משא"כ אם לא הוסיף שום השחתה מחדש ולא שום מניעת הולדה מחדש יותר ממה שהיה תחלה בידי שמים, אין לפוסלו לבא בקהל בכה"ג. ע"כ. ולפ"ז אם נתקלקלה הביצה ע"י חולי ונשחתה, והוציאה הרופאים ע"י ניתוח, הרי לא נעשה בו שום דבר של מניעת הולדה ע"י אדם, אלא רק לרפואה, חשיב שפיר בידי שמים וכשר.

אמנם הגאון מליבאוויטש בשו"ת צמח צדק (חאה"ע סי' טו אות ה) כתב לפרש דברי הסמ"ג "על ידי פשיעתו" דלא קאי על אדם שכרתו, שכל הנעשה ע"י אדם גרע טובא מפשיעה, כמ"ש בחו"מ (סי' סו ס"מ), אלא קאי על הכהו קוץ, שהיה קשה להסמ"ג שמדוע נקרא זה ע"י אדם, וכדמוכח בגמ' בההוא עובדא דסליק לדיקלא וחרזי סילוא בביצים, והרי לא נעשה הנקב כלל ע"י אדם, ולא דמי לממזר, ולכן פירש דמ"מ כיון שבפשיעתו נעשה הדבר שהיה עולה לדקל ולא נשמר הילכך חשוב ע"י אדם. ע"ש. ולפ"ז נדחית ראית החת"ס מהסמ"ג להקל כשנעשה הדבר לרפואה. והנה גם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל דן בשאלה שבאה לידו, שהרופא כרת הביצים לרפואה, וגדול אחד הסתמך על החת"ס שהתיר ע"פ דברי הסמ"ג, והשיב, שבאמת הוא ט"ס בדברי הסמ"ג, וצריך לומר: "אלא בידי אדם או על ידי פשיעתו כגון הכהו קוץ", וכן מצא הנוסח בסמ"ג דפוס ויניציא. כי לא שייך לכתוב בכרתו אדם שהוא ע"י פשיעתו. ולפ"ז גם בכרתו לרפואה אסור. (והובא באוצר הפוסקים סי' ה ס"ק נו, וע"ע בתשובתו שבסוף אוצר הפוסקים ח"א). ע"ש. וע' להגאון מצאנז בשו"ת דברי חיים (חאה"ע ס"ס יא), שהביא דברי המהרש"ל ביש"ש הנ"ל להכשיר אם היה ע"י חולי, והרופאים הסירוהו ע"י ניתוח, וכתב לצרף ספק נוסף ע"פ דעת ר"ת והראב"ד שמכשירים בעל ביצה אחת אפי' בידי אדם, והו"ל ספק ספיקא להקל. ע"ש. (ומה שהקשה שם שהים של שלמה סותר עצמו מסי' ח לסי' ט' בזה. ע' בשו"ת ספר יהושע (סי' פח דע"א ע"א) ובשו"ת דברי מלכאל ח"ג (סי' פח) ובשו"ת משנה הלכות ח"ד (סי' קסו). ואכמ"ל). ולכאורה יש לעשות ס"ס לחומרא, שמא כשהוא ע"י חולי חשיב בידי אדם כמ"ש הרא"ש, ואת"ל דחשיב ביד"ש שמא כשחתך אותם הרופא חשיב בידי אדם.

אך מצאתי בשו"ת בית יצחק ח"א מאה"ע (סי' קלד אות ז) שאחר שכתב ג"כ להתיר מטעם ספק ספיקא, שמא ע"י חולי אפי' נחתך ע"י רופאים לאחר מכן, חשיב בידי שמים, וכמ"ש מהרש"ל, ואפי' את"ל דחשיב בידי אדם שמא הלכה כר"ת שבעל ביצה אחת כשר, שוב העיר, דלכאורה יש לעומת הס"ס הנ"ל, ס"ס

לחומרא, שמא אפי' ע"י חולי חשיב בידי אדם, וכמ"ש הרא"ש, ואת"ל דחשיב בידי שמים שמא כיון שנחתך ע"י אדם חשיב בידי אדם, והלכה כהחולקים על ר"ת וס"ל שאף בעל ביצה אחת פסול. וכתב, אולם נראה שכיון שרוב הפוסקים ס"ל דע"י חולי חשיב בידי שמים, וגם יש לצרף דעת הסוברים שספק פצוע דכא מותר אף מדרבנן, דלא גזרו רבנן היכא דהוי לאו בר אולודי, ובצירוף דעת הסמ"ג והיש"ש שהרופאים בקיאים בדבר וכו', יש להקל. ע"ש.

(י) ועינא דשפיר חזי לרבינו הגאון רבי עקיבא איגר בתשובה ח"ג (סי' סג) שכתב, ויש לי לדון שספק פצוע דכא מותר לבוא בקהל, וכשם שדרשו חז"ל, לא יבא ממזר, ממזר ודאי לא יבא, הא ספק ממזר יבא, ה"נ י"ל פצוע דכא ודאי לא יבא, הא ספק פצוע דכא יבא, ואף שחכמים אסרו ספק ממזר, היינו מטעם שמעלה עשו ביוחסין, משא"כ בפצוע דכא שאינו מוליד, יש לומר שמכיון שאין זה פיסול יוחסין ורק מגזרת הכתוב אסור לבא בקהל, לא שייך לאסור בו משום מעלת יוחסין. ע"כ. וכבר העיר כן הגאון אב"ד ראדוויל בשו"ת נודע ביהודה קמא (חאה"ע סי' ו), שדין ספק פצוע דכא כדין ספק ממזר, ואף שהספקות אסורים מדרבנן, היינו דוקא במי שראוי להוליד, אבל פצוע דכא שאינו ראוי להוליד לא גזרו ביה רבנן, וכדאמרינן ביבמות (עו א) גבי פצוע דכא בנתינה, דכי מגיירי בישראל שרי, ורבנן הוא דגזרי בהו, וכי גזרו רבנן בהנך דבני אולודי, אבל האי דלאו בר אולודי לא גזרו ביה רבנן. ואף שהנודע ביהודה (שם בד"ה ונעתיק) כתב, שאמנם נכון הוא מצד הסברא מ"מ יש לפקפק בזה וכו', והעלה (בד"ה ושוב עיינתי) שגם בפצוע דכא ודאן בספיקן אסור. ע"ש. אולם בשו"ת בית אפרים (חאה"ע סי' ב, דף ה ע"ג והלאה) העלה ג"כ שספק פצוע דכא מותר אף מדרבנן, וכמ"ש הרב מראדוויל בתשו' נוב"י (סי' ו), ואף שהנוב"י כתב להשיג עליו וכו', מ"מ לפי מה שכתבנו דבלאו בר אולודי לא שייך מעלת יוחסין יש ליישב כל השגותיו וכו'. ע"ש. והנה לפי מ"ש הרמב"ם בתשובת שאלה והובאה בחידושי הרשב"א (קידושין עג א), שמדין ממזר ודאי לא יבא הא ספק ממזר יבא, ילפינן לכל איסורים שבתורה, שלא אסרה התורה אלא הודאי, ומאי דקי"ל ספקא דאורייתא לחומרא, הוי רק מדרבנן. ע"ש. א"כ בודאי שספק פצוע דכא מותר מן התורה. ולשון הרמב"ם (פט"ז מהל' איסורי ביאה ה"ב), הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינה ולא על הספקות. וכתב בהגהות רבי דוד עראמה שם, דה"ט משום שהקלו בו כיון שאינו מוליד, וזה אינו קהל ודאי, ומן התורה מותר בין בכשרים בין בפסולים, שכיון שהוא ספק לא גזרו ביה רבנן. ע"ש.

ובשו"ת אבני נזר (חאה"ע סי' יז) האריך למעניתו ע"ד הנוב"י הנ"ל, וכתב שמדברי הרמב"ם שהתיר פצוע דכא בספק קהל, מוכח שהוא הדין ספק פצוע דכא בקהל ודאי, דמאי שנא, והוסיף (באות יא) שאף לשיטת רש"י ותוס' דחמשה קהלי כתיבי, אין פצוע דכא בכלל זה, מ"מ ילפינן מההיקש של פצוע דכא לממזר, כמו שלמדו בהיקש זה דלא הוי פצוע דכא אלא בנעשה ע"י אדם, דומיא דממזר, הוא הדין שהוקשו לענין שלא נאסר פצוע דכא אלא בודאי, דהא קי"ל אין היקש למחצה. ואף מדרבנן יש להתיר, שכיון שאין האיסור בספק ממזר אלא מדרבנן, בספק פצוע דכא סמכין על התוס' והרמב"ם להתיר. וכ"כ עוד האבני נזר (סי' יח אות א). ועוד לו (בסי' כ אות יד) שהאחרונים העלו להתיר ספק פצוע דכא כמו ספק ממזר, ומעלת יוחסין דרבנן לא שייכא בפצוע דכא, שאינו פיסול יוחסין רק פיסול הגוף. ע"ש. ואמנם האבני מילואים (סי' ד ס"ק כז) כתב, שלפי מ"ש רש"י ותוס' שפצוע דכא לאו מחמשה קהלי הוא אפשר שספק פצוע דכא אסור, אלא שהריטב"א שם בשם הראב"ד כתב, דחמשה קהלי היינו שנים בדין ממזר, ושנים בעמוני ומואבי, ואחד בפצוע דכא, אבל דמצרי ואדומי לא חשיב, משום דבהיתרא כתיב יבא להם בקהל ה', וסיים, וזה יותר נכון בעיני. ע"ש. משמע שגם בפצוע דכא אמרינן שספקו מותר, והרמב"ם שכתב שלא גזרו בפצוע דכא על הספקות, אפשר דס"ל כהראב"ד דחשיב פצוע דכא מחמשה קהלי וכו'. ע"ש.

ובשו"ת בית יצחק אה"ע ח"א (סי' לו אות יג) כתב, שבאמת י"ל שא"צ שום ריבוי לגבי פצוע דכא, שדוקא בספק ממזר שאין לו חזקת היתר שמשעה שנולד הוא ספק צריך רבוי, משא"כ בפצוע דכא שאם הוא בעת שנולד לא איכפת לן מידי דהוה בידי שמים וכשר, ואינו פסול אלא כשנעשה ע"י אדם, א"כ בספק אם הוא פצוע דכא מוקמינן ליה אחזקת כשרות ואף מדרבנן מותר, (א"ה, וכן העיר בזה הגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד חאה"ע סי' לז אות ב. וכ"כ גם בשו"ת נודע בשערים ח"ב חאה"ע ס"ס כז. ע"ש). ולפ"ז אין אנו צריכים למ"ש הגאון מראדוויל (בתשו' נוב"י סי' ו) שבספק פצוע דכא לא גזרו רבנן משום דלאו בר אולודי הוא, אלא י"ל דמוקמינן ליה בחזקת היתר וכו'. ועוד שאפי' לרש"י ותוס' דס"ל דפצוע דכא אינו בכלל חמשה קהלי, מ"מ הא ילפינן ביבמות (עה ב) דבידי שמים מותר משום שהוקש לממזר דהוי בידי אדם, א"כ הוא הדין דילפינן מההיקש לענין ספק שמותר, ואפילו מדרבנן מותר, שיש לסמוך על הרמב"ם דלא ס"ל הואיל ואשתני אשתני וכו'. ע"ש. ובשו"ת קהלת יעקב מקרלין (סי' ג)

כתב ג"כ, וכבר האריך בזה הגאון הגדול בדורינו מהרא"ז מרגליות בשו"ת בית אפרים (חאה"ע סי' ג' וד'), והסכים בפשיטות שספק פצוע דכא מותר מן התורה, כדין ספק ממזר, ואף הנודע ביהודה הסכים שהוא מותר מן התורה. ודבריהם נכונים כיון שבאותו לשון נאמרו שני הלאוין, ועוד שהרי ביבמות (עה ב) ילפינן פצוע דכא מהיקש דממזר, מה ממזר בידי אדם אף פצוע דכא בידי אדם, אבל בידי שמים כשר, וא"כ ה"נ ילפינן מהך היקש לאכשורי ספק פצוע דכא מן התורה שאין היקש למחצה, הילכך כל שאין הדבר ברור שניקבו שבילי הזרע דהו"ל ספק פצוע דכא, כשר מה"ת. ע"ש. וכבר הבאנו לעיל (אות ח) דברי הגר"ח מוואלוז'ין בשו"ת חוט המשולש (סי' יא סוף אות ב) שכתב ג"כ שמכיון שפצוע דכא הוקש לממזר לענין שיהיה בידי אדם, ה"ה לענין ספק שיש להתיר מה"ת כדין ממזר, דלכולה מילתא הוקש, וכ"ש להראב"ד והריטב"א שכתבו שפצוע דכא הוא אחד מחמשה קהלי. ע"ש. וכן העלה הגאון מליבאוויטש בשו"ת צמח צדק (חאה"ע סי' יז) שספק פצוע דכא מותר מה"ת כדין ספק ממזר שמותר מה"ת. ע"ש.

וכ"כ בשו"ת חמדת שלמה (חאה"ע סי' מה אות ב), שנראה פשוט שספק פצוע דכא מותר מה"ת, כדין ספק ממזר, ויש מקום לומר שאפי' מדרבנן מותר כיון שפצוע דכא לאו בר אולודי הוא, ואף להרמב"ם דס"ל דספקא דא' מותר מה"ת, ומדרבנן אסרו, א"כ היה אפשר לומר שגם בפצוע דכא כן הוא, מ"מ כיון שהוא מפורש להיתר לא גזרו חכמים, וכמ"ש כיו"ב הט"ז (א"ח סי' תקפח ויו"ד סי' קיז). ומ"ש הישועות יעקב שלא הוצרכו לומר הטעם דמעלה עשו ביוחסין, אלא היכא דאיכא רוב היתר, משום דאי אזלי לגבה אמרינן כל דפריש מרו"פ, אבל בספק שקול י"ל שאסור מדרבנן ככל הספקות, הנה לפי מ"ש הפני יהושע שם להוכיח דלא חשיב רוב גמור, והוי ספקא מעליא, ואפ"ה הוצרכו לומר משום מעלה עשו ביוחסין, יש מקום לומר דבפצוע דכא אפי' מדרבנן מותר. ע"ש. וכן העלה בשו"ת חלקת יואב (חאה"ע סי' ג) בד"ה אכן, בשם האחרונים. ע"ש. והן אמת שהגאון החקרי לב (חאה"ע סי' ז) בד"ה כי, כתב, שאע"פ שהריטב"א בשם הראב"ד ס"ל דפצוע דכא הוא בכלל חמשה קהלי, ולדבריהם ספק פצוע דכא מותר מה"ת, אבל רש"י ורוב הפוסקים חולקים, וס"ל דקהל דפצוע דכא לאו ממנינא הוא, וא"כ הו"ל ספק תורה גמור, ומי יקל ראשו להתיר בספקו. ע"ש. אולם מר בריה דרבינא כמהר"ר אליהו חזן בשו"ת חקרי לב מהדורא בתרא (חאה"ע סי' כח - כט, אות כג, דף קנא ע"ד והלאה) כתב מדנפשיה ללמוד פצוע דכא מדין ממזר שספקו מותר, כדילפינן ביבמות (עה ב) לגבי בידי שמים, וכ"ש לפמ"ש

הראב"ד והריטב"א דפצוה דכא הוי אחד מחמשה קהלי, וכמ"ש הגאון מראדוויל בתשו' נוב"י, והאריך להשיג ע"ד הנוב"י בזה, והעלה שאף מדרבנן מותר, שכיון שאין פיסולו משום פגם משפחה, אלא מחמת גופו לא גזרו בו חכמים, וזהו עצמו הטעם של הגאון מראדוויל דלאו בר אולודי הוא וכו'. ע"ש.

וכ"כ בשו"ת פני יצחק ח"ה (חאה"ע סי' ה דס"ח ע"ב). ובשו"ת תעלומות לב ח"ד (סימן יח דף לו ע"ד), והעירו מדברי החקרי לב הנ"ל. ע"ש. (וע"ע בשו"ת חיים לעולם (מימר חיים, סימן מ דפ"ט סע"א) שכתב, שהחקרי לב (אה"ע סי' ז) הנ"ל שכתב שמידי ספק לא יצאנו, השיב כן לק"ק אנדריאנו, שהם נוהגים לתפוס דגל הקים לי אפילו נגד מרן הש"ע, ומבואר בשו"ת חקרי לב מהדורא בתרא (סי' ב) שבני חו"ל התופסים דגל הקי"ל בדיני ממונות אפי' נגד דעת מרן, לדידהו לא קבלו הוראות מרן בדיני איסור והיתר אלא להחמיר ולא להקל, אבל בני ארץ ישראל וערביסתאן וגלילותיהם שתפסו וקבלו עליהם הוראות מרן בדיני ממונות אף להוציא מן המוחזק, ואינו יכול לטעון קים לי נגד מרן, גם באיסור והיתר תופסים כדעת מרן בין להקל בין להחמיר. ומעתה במקומותינו שהולכים תמיד אחר הוראות הרמב"ם ומרן יש להקל גם בנ"ד שעל ידי חולי חשיב בידי שמים וכשר. ע"כ). גם בשו"ת ברכת יוסף לנדא (חאה"ע סי' י) בד"ה ומעתה, כתב, שאפי' לרש"י ותוס' שפצוה דכא אינו מכלל חמשה קהלי, מ"מ ספק פצוה דכא מותר בבת ישראל מה"ת, דהוי דבר הלמד מענינו, דכיון דגלי קרא דספק ממזר מותר, ה"ה לפצוה דכא שספקו מותר, וכמ"ש כיו"ב הפני יהושע (קידושין עג א) וכו'. וסיים, סוף דבר ספק פצוה דכא ודאי שמותר מה"ת אליבא דכ"ע, והואיל ולא מפיסולי יוחסין הוא לא שייך לגזור בו משום מעלת יוחסין, ולכן ספק פצוה דכא מותר אפי' מדרבנן לישא בת ישראל. ע"ש. וכן העלה בשו"ת משיב כהלכה (חאה"ע ס"ס א). וכ"כ בשו"ת ישועות מלכו (חאה"ע סי' יח). ע"ש.

וכן הגאון מהרש"ם בתשובה ח"ד (סי' כא) כתב, שלשיטת הריטב"א בשם הראב"ד דפצוה דכא הוי מכלל חמשה קהלי, בודאי שספק פצוה דכא מותר מה"ת, ואפי' לשיטת רש"י ותוס' נ"ל ברור דשרי מה"ת, מכח ההיקש בבימות (עה ב) שהוקש פצוה דכא לממזר וכו', ואין היקש למחצה וכו'. ובשער המלך צידד שדוקא בפיסול יוחסין החמירו מדרבנן, כגון בספק ממזר, משא"כ בספק פצוה דכא, והסכים לזה בתשובת בית אפרים (חאה"ע סי' ב) וכו'. ע"ש. וכ"כ כיו"ב בשו"ת בשמים ראש (בכסא דהרסנא סי' שמ דף קג סע"א והלאה). וכ"כ בשו"ת עמודי אש (סי' כ סוף אות ג, דף צג ע"א). ע"ש. וע"ע בשו"ת דובב מישרים (ח"א

סי' לד וח"ב סי' לג). ובשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' צה). ע"ש.

יא) ברם אכתי איכא למידק לפי מ"ש הרב שער המלך (פ"ג מהל' גירושין ה"ד), דהא דקי"ל ספק מעשר בהמה פטור, משום עשירי ודאי ולא עשירי ספק, היינו דוקא בספק במציאות, דומיא דההיא (בב"מ ו' ב) דקפץ אחד מן המנויים לתוכם כולם פטורים, דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, דהו"ל ספק במציאות, שבכל אחד יש להסתפק אם הוא חייב במעשר או לא, משא"כ בספקא דדינא. ע"ש. וא"כ גם בממזר או בפצוע דכא דממעטין ספק, י"ל דהיינו דוקא בספק במציאות ולא בספקא דדינא. וכן ראיתי להגאון רבינו עקיבא איגר בתשובה שבסוף דרוש וחידוש (דף קח ע"א) בד"ה אך, שכתב, שאף שנאמר פצוע דכא ודאי לא יבא, הא ספק פצוע דכא יבא, ולדון בנ"ד משום דהוי ספק פלוגתא דרבוותא בשיטת התוס' והרשב"א, י"ל דספיקא דדינא אינו בכלל ספק, שבתורה ליכא ספקא דדינא. ע"ש. גם בשו"ת נודע בשערים ח"ב (חאה"ע ס"ס כז) כתב, שאף שהאחרונים כתבו שספק פצוע דכא מותר מה"ת, כמו בספק ממזר, מ"מ יש להסתפק שאפשר דבספקא דדינא לא אמרינן שספקו להקל, שכיון שלכמה פוסקים הוא פצוע דכא, ואסור מן התורה, י"ל שבשל תורה הלך אחר המחמיר, ולא גילתה התורה להקל בספק, אלא בספק בגוף המעשה. ומיהו נראה שבספק בגוף המעשה יש להקל אף מדרבנן, ואף על פי שבספק ממזר החמירו מדרבנן משום מעלת יוחסין, מ"מ בספק פצוע דכא דהוי פיסול הגוף לא עשו בו חכמים מעלה, ומותר לבא בקהל. ע"כ.

גם בשו"ת אמרי יושר ח"ב (סי' ו, ד"ה סע"ב), כתב, שאף אם נאמר כדעת הבית שמואל (בסק"ט) דס"ל שכשם שספק ממזר מותר מה"ת הוא הדין לספק פצוע דכא וכו', מ"מ צ"ע שנראה שגם ספק ממזר שמותר מה"ת היינו דוקא בספק במציאות ולא בספקא דדינא, וכמ"ש כיו"ב המשנה למלך (פ"ב מהל' טומאת צרעת), שאע"פ שספק בנגעים טהור היינו רק בספק במציאות ולא בספקא דדינא וכו'. ע"ש. וכ"כ בשו"ת מנחת משה (חאה"ע סי' א אות ח) בד"ה והנה ראיתי. ע"ש. וע"ע בשו"ת שם אריה (חאה"ע סי' ו' ד"ח ע"ד). ובשו"ת משיב כהלכה (חאה"ע סי' א דף ה ע"ב). ע"ש. אולם בבכורות (נח ב) מוכח להדיא שגם בספקא דדינא דרשינן עשירי ודאי ולא עשירי ספק. וכ"כ בשו"ת עמק יהושע (סי' טו דף פ"ז ע"א), כי מה שנראה מדברי הגט פשוט שאף בספקא דדינא אמרינן עשירי ודאי ולא עשירי ספק, יש ראיה ברורה לדבריו מהגמ' בבכורות (נח ב) וכו', ומזה יש לדחות מ"ש המשנה למלך (רפ"ב מהל' טומאת צרעת) שבספק

נגעים דקי"ל שטהור, אינו אלא בספק במציאות ולא בספקא דדינא, ומההיא דבכורות מוכח להיפך. ע"ש. וכ"כ עוד בספרו שפת הנחל (דרוש ו דף יט סוע"ג). ע"ש. וכן הגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת באר יצחק (חאה"ע סי' ד) ובשו"ת עין יצחק (חאה"ע ס"ס ט וס"ס יב) הביא דברי השער המלך והגרע"א הנ"ל, ודחאם מהגמ' דבכורות (נח ב) דמוכח שגם בספקא דדינא דרשינן למעוטי ספקא. ע"ש.

וכ"כ גם הגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד (חאה"ע סי' לז אות ד). ע"ש. וכן העלה הגאון חלקת יואב (חאה"ע סי' ג) בד"ה ואין ובד"ה אך. ע"ש. (וע"ע בשו"ת מהרש"ם ח"א ס"ס ט. ודו"ק) ואמנם ראיתי בשו"ת דברי מלכיאלי (ח"ג ס"ס פח, וסי' פט דף סד ע"ד) שכתב לדחות הראיה מבכורות (נח ב) הנ"ל, והעלה דבספקא דדינא לא ממעטינן ספקא. ע"ש. וע"ע בשו"ת אבני נזר (חאה"ע סי' יז אות טו, וסי' כ אות טו) שכתב ג"כ לדחות הראיה מבכורות (נח ב) הנ"ל. וע"ש. מ"מ נראה עיקר כדעת רוב האחרונים שגם בספקא דדינא אמרינן הכי. וכמ"ש הגאון מליבאוויטש בשו"ת צמח צדק (חאה"ע ס"ס טז) להעיר על מ"ש הבית אפרים (סי' ב) שספק פצוע דכא מצד פלוגתא דרבוותא י"ל שאסור מן התורה, שהרי לדעת האוסר הוא פצוע דכא ודאי, וא"כ ספקא דאורייתא לחומרא מה"ת, שאין דבריו מוכרחים, דהא בעלמא קי"ל דספק מחמת פלוגתא דרבוותא קיל משאר ספק במציאות, וכמ"ש התרומת הדשן (סי' קעז), והש"ך ביו"ד (ס"ס נז). וא"כ כאן שלא החמירה תורה בספק במציאות כל שכן בספק שיש פוסקים שמתירים, שיש להקל, ואף על פי שהוא דומה לספק חסרון ידיעה מ"מ השתא מיהא הוי ספק לכל הדור, כיון שנחלקו בזה כל גדולי הפוסקים. ע"ש.

וע"ע בשו"ת חקרי לב ח"א מיו"ד (סי' פז דקל"ג ע"ב) שכתב, שאפילו למ"ד ספק דאורייתא לחומרא מן התורה, זהו דוקא בספק במציאות, דקמי שמיא גליא, ואולי המציאות היא לאיסור, משא"כ בפלוגתא דרבוותא, שהעושה מעשה להקל יש לו על מה שיסמוך, דהיינו על סברת המתירים, ואפי' אם האוסרים כיונו אל האמת יותר, כל עוד לא הכריעו רוב הפוסקים כן, לא יצאנו מידי ספק, ובזה לא שייך לומר קמי שמיא גליא, כי לא בשמים היא, ואין ההכרעה בדיני התורה תלויה אלא בידי חכמי ישראל. ע"כ. (וע"ע בחקרי לב ח"א מיו"ד סי' קיא וקיאב).

וכיו"ב כתב החתם סופר (חיו"ד סי' רפו) ד"ה ונעתיק, וכן הובא בשו"ת מהרש"ם ח"ד (סי' כא). ע"ש. (ודע שאע"פ שהפמ"ג סי' קי כללי ס"ס ס"ק כה אות ה' כתב, שאף הרמב"ם דס"ל ספק דאו' לחומרא מדרבנן, בפלוגתא דרבוותא

מודה דהוי מה"ת. וכ"כ בשו"ת בית אפרים (חאה"ע סי' א' ד"ו ע"א ד"ה ולפ"ז). אולם בתשובת הר"ן (סי' נא) מוכח להדיא שאף בספקא דדינא ס"ל להרמב"ם דספקא דא' לחומרא מדרבנן. וכן מצאתי להגר"י טייב בחקת הפסח (דף ו ע"א) שהביא מ"ש המהר"ם בן חביב שמודה הרמב"ם בספקא דדינא דהוי מן התורה, והשיג ע"ז ממ"ש הר"ן בתשובה (סי' נא), והביאו מרן הב"י יו"ד (סי' רכח), שמבואר בדבריו שאין חילוק בזה, וגם בספק פלוגתא דרבוותא ס"ל להרמב"ם שאינו אסור אלא מדרבנן. ע"ש. וכן מצאתי עוד בשו"ת ברית יעקב (חאה"ע דף ב סוע"ד) שגם הוא הוכיח כן מתשובת הר"ן. ע"ש. וע"ע בשו"ת נחלת יהושע (סי' ו די"ח ע"ב והלאה). ע"ש. והנה כי כן מ"ש בשו"ת שם אריה (חאה"ע סי' ו ד"ח סע"ד) להסתמך על הפמ"ג, ולהחמיר בספק פצוע דכא שהוא בפלוגתא דרבוותא, אין דבריו מוכרחים, וכנ"ל. ואמנם ראיתי להפמ"ג בספרו שושנת העמקים (כלל ד בד"ה שאלה להר"מ) שכתב להוכיח שאף הרמב"ם מודה שספק דאורייתא לחומרא מן התורה בבעיא דלא אפשריטא, וסיים, וכיו"ב י"ל דמה שהתירה התורה ספק ממזר, היינו על צד המקרה וההזדמן, לא בספק פלוגתא ולא בבעיא דלא אפשריטא. ע"ש. אך לפי מה שהוכחנו מתשובת הר"ן שאין חילוק בזה לדעת הרמב"ם, גם בספק ממזר י"ל שאף בספק פלוגתא אמרין שמותר מן התורה. וע' מ"ש הגאון מהרש"ם בח"א (ס"ס ט) ויש להשיב על דבריו. ואכמ"ל. וכן ראיתי הלום בשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' לד, וח"ב סי' לג) שכתב, שגם בספקא דדינא ספק פצוע דכא מותר. ע"ש. וכן עיקר, והרי זה כמבואר.

יב) ואחרי הודיע ה' אותנו את כל זאת נראה ודאי שיש לסמוך להקל על הספק ספיקא, דשמא ע"י חולי אפי' אם נכרתה הביצה אח"כ ע"י אדם יש להתיר, וכדברי מהרש"ל וסיעתו, (שהובאו לעיל אות ח), ואת"ל שהלכה כדברי הגאון יעב"ץ וסיעתו שמחמירים בזה, שמא בעל ביצה אחת כשר, וכמו שיתבאר להלן, ואף על פי שיש ג"כ ספק ספיקא להחמיר, שמא אפי' ע"י חולי נחשב בידי אדם ופסול, כהרא"ש והטור, ואת"ל כשר, שמא אם כרתן הרופא פסול, כהיעב"ץ וסיעתו, מ"מ נראה שמכיון שהסכימו רוב האחרונים שספק בפצוע דכא אפי' בספקא דדינא מותר, י"ל דלא משגיחין בס"ס להחמיר, וכמ"ש הגר"מ אריק במנחת פתים אה"ע (סי' ד סעיף כו) שאפי' להרשב"א וסיעתו דס"ל ספק דאורייתא לחומרא מן התורה, מ"מ בספק ממזר דגלי לן קרא שמותר מה"ת, אף בס"ס להחמיר מותר מה"ת, כדק"ל (טהרות פ"ו מ"ד) כל שאתה

יכול לרבות ספקות וספקי ספקות ברשות הרבים ספקו טהור. ע"ש. וא"כ ה"ה לפמ"ש האחרונים שספק פצוע דכא מותר, לא מהני ביה ס"ס להחמיר, אלא אזלינן בתר הס"ס להקל. ודוקא בשאר איסורי תורה שספקם לחומרא, אם יש ס"ס להחמיר נגד הס"ס להקל אזלינן לחומרא, וכמ"ש המנחת יעקב (בקונטרס הספקות במחודשים אות י) ע"פ דברי הטור יו"ד (ס"ס שה), והגהות דרישה (סי' קכב סעיף יא). ע"ש. אבל במידי דרבנן היכא דאיכא ס"ס להחמיר וכנגדו ס"ס להקל אזלינן לקולא, שחזר הדבר להיות שקול, דהו"ל כמו ספק אחד, וספקא דרבנן לקולא. וכמ"ש הרב זבחי צדק (סי' קי ס"ק קנד וקנה), ושכן כתב הרב בני אברהם (סי' ב) לדעת הרב מהרשד"ם. ע"ש. וע"ע בשו"ת בן אברהם אבוקרא (סי' ל) ובספר טהרת המים (מע' ס אות כז) ובשיירי טהרה (מע' ס אות לד). ע"ש.

ומענתה בפצוע דכא שספקו להקל, גם כשיש ס"ס להחמיר נגד הס"ס להקל אזלינן לקולא. ושוב מצאתי בשו"ת אבני נזר (חלק חו"מ סי' קכט) בד"ה מ"ש שהתומים וכו', שכתב, שאף בביצה של ימין שניטלה, שלדעת הרמ"א אפי' לר"ת וסיעתו אין להקל, מ"מ מפורש בראשונים שזהו רק מספק, שהדבר תלוי בגירסא של הירוש', והו"ל ספק פצוע דכא שמותר, וכל שאתה מרבה ספקות וספקי ספקות להחמיר, מותר בפצוע דכא. ואף שהרמ"א כתב טוב להחמיר, מ"מ הלא יש כאן עוד היתר של מהרש"ל ביש"ש שהניטלת מחמת חולי ע"י רופאים חשיב בידי שמים וכשר, וכן סמך עליו החת"ס, ומשום שבשר שהרופא גורדו כמאן דליתא דמי, ונמצא שלא פעלו הרופאים כלום בנטילתו, ויש לסמוך ע"ז להקל, ולא מהני בזה ס"ס לאיסור וכו'. ע"ש. (ועמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ד (חאו"ח סי' מג) ובשו"ת יחוה דעת ח"ה (סי' כא) שהוכחנו מתשובת הרמב"ם, ומדברי מרן בש"ע א"ח (סי' רמח) דלא מהני ס"ס להחמיר בדרבנן. ע"ש. וכתבתי עוד בזה במקום אחר. ובנ"ד אף שעיקר איסור פצוע דכא מה"ת, הואיל וספקו אינו אלא מדרבנן, לא מהני ס"ס להחמיר בזה. ויש לצרף לסניף עדות הרופאים שכולם יעידון גידון פה אחד שלאחר הניתוח והוצאת הביצה הפגומה, ישוב לאיתנו ויוכל להוליד ככל אדם בריא). וע"ע בשו"ת בית יצחק (חאה"ע סי' קלד אות ז). ע"ש. ועוד שמכיון שיש חזקת היתר בנ"ד, החזקה דמעיקרא מכרעת להקל. וכ"כ בשו"ת משיב כהלכה (חאה"ע סי' א ד"ה ע"א). ע"ש. וכ"כ ביתר ביאור בשו"ת זית רענן ח"א (דף קסא ע"א). וע"ע בשו"ת בית יצחק (סי' לד אות א' ואות ה). ובשו"ת קנין תורה ח"ג (סי' קיב). ע"ש.

(יג) ויש לצרף עוד סניף להקל ע"פ מ"ש מהרש"ל בים של שלמה (פרק הערל סי' ח), שאף הרמב"ם שפוסל אפי' כריתת ביצה אחת ע"י אדם, אינו פוסל אלא למי שנכרת כדי שלא יוליד, או ע"י חולי שבא כבר בביציו עד שהיה הכרח לכרותו, אבל מה שכורתים הרופאים בזה"ז מחמת האבן בדרכי השתן או באופן שיש לו שבר בגוף, ויודעים לתקן היטב ובבירור שיוכל להוליד, ואינם מקלקלים חוטי ושבילי הזרע, ותלוי הדבר בחכמת הרפואה, אין בידנו לפוסלו כל עיקר ובניו כשרים. ע"כ. וכ"כ הישועות יעקב (סי' ה בסוף התשובה), שדעתו מסכמת להתירו בבת ישראל, ולסמוך על דעת המתירים בעל ביצה אחת, בצירוף שבזה"ז בדרך שהרופאים הבקיאים עושים כ"ע מודים להקל, ובצירוף שספק פצוע דכא אינו רק איסור דרבנן, וגם י"ל שמעלת יוחסין לא שייך בזה. ע"כ.

וכן דעת החתם סופר (סי' יז) להקל. ע"ש. (ושם בד"ה והנה ר"ת, כתב, שדבר זה מהלכות הרופאים הוא, ויכול להיות שבימי חכמי התלמוד לא ידעו הרופאים להזהר ליטול ביצה אחת באופן שיוליד, ועכשיו אכשור דרא בהא, וגדולה מזו בתוס' חולין (מז א) ד"ה כל הני, דשמא בהמות שלנו חלוקות משלהם וכו'. ע"כ). וכ"כ בשו"ת ישועות מלכו (חאה"ע סי' כא), שכבר הסכים מהרש"ל ביש"ש שכל שנעשה בהשגחת הרופאים ע"י קשירת חוטי הביצים אף הרמב"ם מודה להתיר. ובפרט עתה שעושים הניתוח לאחר סם הרדמה לחולה, ודברי מהרש"ל הנ"ל קרובים מאד, מאחר שכל הרופאים כולם פה אחד מסכימים שגם לאחר הניתוח יכול להוליד וכו'. ע"ש. ואף שמדברי המהרש"ל מוכח להדיא דמיירי דוקא שאין החולי מגיע לביצים עצמם, והניתוח נעשה בגלל האבן שבדרכי השתן, או שבר, שבזה הוא שיכולים הרופאים להזהר במעשיהם שלא לקלקל איברי הזרע, משא"כ בנ"ד שהביצה נזדהמה ונתקלקלה, אפשר שלא יוכלו להזהר בכך. וכן מבואר גם בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג (ס"ס פח). ע"ש.

אולם מדברי הישועות מלכו הנ"ל מוכח להקל גם כשהחולי הגיע לביצה, וכרתה הרופאים. וכן ראיתי להגאון שואל ומשיב קמא (ח"א סי' קצג) שכתב, שאף שמהרש"ל ביש"ש כתב וכו', ומשמע שאם היה חולי בביציו, אף על פי שהרופאים עשו הניתוח וסילקו הביצה המקולקלת, לא מהני. אולם בתשובה אחרת כתבתי שדבריו תמוהים בזה, כיון שאדרבה ע"י החולי חשיב בידי שמים, וכדברי הרמב"ם שע"י חולי כשר, והיש"ש בעצמו כתב כן, ומכיון שהרופאים זהירים ובקיאים שלא לקלקל לכן לדינא יש לסמוך להקל. ע"ש. וכן מוכח להדיא גם בשו"ת אבני נזר (סי' יז אות לב), שכתב בנידונו שהיה חולי בביצה, והוצרך

הרופא ליטלה לגמרי, שיש בזה ההיתר של היש"ש (ס"ס ח) שכל שנעשה ע"י הרופאים יודעים הם להזהר היטב ואין בידינו לפוסלו, וכן יש ההיתר של היש"ש סי' ט שכל שהיה ע"י חולי ונכרתה הביצה לרפואתו נחשב בידי שמים וכשר. וגם החת"ס סמך עליו בזה. ומכל הני טעמי נ"ל להתיר וכו'. ע"ש. וכן העלה בשו"ת עין יצחק (חאה"ע סי' י). וכ"כ בשו"ת צמח צדק (חאה"ע סי' טז). ובשו"ת מנחת משה (סי' א אות יב). ע"ש. וכל שכן בזמנינו שיש התפתחות עצומה ברפואה שיש לסמוך על הסברות הנ"ל. וגם בשו"ת אגרות משה (חאה"ע ח"ב סי' ג ענף ב) האריך בזה לומר שנשתנו הטבעים וכו'. ע"ש. וכ"כ בשו"ת צוף דבש (חאה"ע ס"ס ה). ע"ש.

יד ויש להוסיף עוד מ"ש בזה הגאון בית מאיר (סי' ה), שאם נחלה ונפסל בידי שמים, עד שהוכרח הרופא ליטול הביצה כדי שלא יחלה יותר, באופן שהיתה עומדת להנטל וניטלה בידי אדם, צ"ע אם יש לדמותו להא דקי"ל כר"ש שכל העומד להגזז כגזוז דמי, וחשיב בידי שמים וכשר, ודמי למ"ש (גיטין לט א) בענבים העומדות להבצר דכל כמה דקיימי מכחש כחישי. ע"כ. והחתם סופר (סי' יז) כתב ג"כ (בד"ה וזה), ונ"ל פשוט שאם נתמססה הביצה ונתבטלה ע"י החולי, ועומדת להתמסס מאליה לגמרי, והרופאים מיהרו לסלקה, בהא לית דין ולית דיין דשרי, להסוברים שעל ידי חולי מקרי בידי שמים, וכן דעת היש"ש בפשיטות. ואף שהגאון בית מאיר חוץ קצת בזה, לדעתו הדבר פשוט להתיר, וכן משמע בפשיטות מדברי כל הנביאים שהתנבאו בזה, וכ"כ בס' תומת ישרים (סי' נב ונג) וכו'. ע"ש. גם בשו"ת בית אפרים (חאה"ע סי' ב דף ח רע"ב) הביא דברי המהרש"ל הנ"ל, וכתב, שמה שחשש הרב השואל דשמא בשעה שנטלו הביצה לא נזהרו מליגע גם בחוטי הביצה השניה, י"ל שזהו כשנעשה ע"י הדיוט, אבל כשנעשה ע"י רופאים בקיאים ומומחים בודאי שהם זהירים מאד שלא לחתוך יותר מכפי הצורך, וזריזים הם שלא לקלקל שבילי הזרע וכו'. ע"ש. ומ"מ מ"ש הבית מאיר דקי"ל כר"ש שכל העומד להגזז כגזוז דמי, לאו מילתא פסיקתא היא, וכמו שהאריכו בזה הפרי חדש והגר"א באה"ע (ר"ס קכד), ובספר בית מאיר שם, ובשאר אחרונים, וע' באור זרוע (ע"ז סי' רעט) ובשדי חמד (מע' כ כלל קמב). ואכמ"ל. אלא לרווחא דמילתא כתב כן.

ובשו"ת חלקת יואב (חאה"ע סי' ג) כתב ע"ד הבית מאיר והחת"ס שאין זה כלום, דמלבד דלא קי"ל כר"ש דאמר כל העומד וכו', ואפי' בדבר העומד ממילא, ועוד שבתשובה אחרת ביאר שאף בדבר שיבא ממילא לא אמרין כל

העומד וכו'. ע"ש. ואין דבריו מוכרחים, כאשר יראה הרואה בדברי האור זרוע הנ"ל. וע' בשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' קעו) סוף ד"ה הנה. ע"ש. ומיהו הגאון מצאנו בשו"ת דברי חיים ח"א (חאה"ע ס"ס יא) כתב לפקפק קצת ע"ז, דהא הוא כנותק אחר כורת שחייב (שבת קיא א), ואמנם בבית אפרים (סי' ב) כתב שלענין חיוב שאני, אך עדיין קשה, דמאי שנא ענין חיוב מדין פיסול לבא בקהל, שכיון שחייבה תורה לנותק אחר כורת, שוב מקרי פצוע דכא ע"י אדם, אך לזה י"ל ע"פ מ"ש התוס' שבועות (מג א) ד"ה כבצורות וכו'. ע"ש. ובשו"ת עין יצחק (חאה"ע סי' יאות ג) הביא דברי הבית מאיר והחת"ס, וכתב, דשפיר יש לנו לסמוך עליהם להקל, שכיו"ב מצינו ביו"ד (סי' מח ס"ה) שאם נתמסמס בשר החופה את הכרס עד שהרופא גורדו נחשב כניטל, וה"נ יש לדנו כניטל, וחשיב בידי שמים וכשר. ע"ש.

(וע"ע בשו"ת עמודי אש דצ"ב ע"ד). וע"ע בשו"ת מנחת משה (חאה"ע סי' א אות ה) שהביא דברי החת"ס, וכתב, שתלמוד ערוך הוא בידינו לענין טריפות בחולין (נג ב) וביו"ד (סי' מח ס"ה), וא"כ ה"נ הוי כמי שניטלה, וחשיב ממש בידי שמים וכו'. ואפי' אם נאמר שאולי לא נתמסמסה הביצה לגמרי, ולא הגיעה לשיעור בשר שהרופא גורדו, מ"מ כיון שהחולי שלט בביצה בודאי, ולא מצאו הרופאים תרופה למכתו אלא עד שכרתו הביצה, יש צד להקל כמ"ש הבית מאיר וכו', ואיכא בנ"ד ס"ס, שמא בעל ביצה אחת כשר, ושמא שלטה המכה בביצה ונתמסמסה עד שהרופא גורדו והו"ל בידי שמים וכשר. ועוד שהחת"ס דייק מהסמ"ג שכל שכרתו אדם לרפואה הו"ל כמו ביד"ש ושרי, ומדברי היש"ש מוכח שאפי' לא נתמסמסה לגמרי וסילקה הרופא חשוב בידי שמים וכשר. עכת"ד.

(ושם פלפל ג"כ אי אמרינן כל העומד להיות כאילו כבר נעשה. ע"ש). וע"ע בשו"ת שם אריה (חאה"ע סי' ו) שכתב, ונ"ל להתיר בנ"ד, שכיון שהביצה היתה מקולקלת יותר מהרוב שלה, ולכן הוצרכו הרופאים לסלקה, ואילו היה ברור שהגיעה לשיעור בשר שהרופא גורדו דהוי כנטול (חולין נג ב) היה מקום להקל, דכנטול דמי, וכבר הכריעו הפוסקים שע"י חולי חשיב בידי שמים וכשר, אלא שבנ"ד הוא ספק אם הגיעה לשיעור בשר שהרופא גורדו, ומ"מ כיון דקי"ל ספק פצוע דכא כשר, אף דלפי מש"כ לעיל בספקא דדינא יש להחמיר, מ"מ בספק זה דהוי במציאות, שמא הגיעה לשיעור בשר שהרופא גורדו, יש להקל. ואף על פי שלא נתקלקלה אלא ברובה, אפשר שי"ל בנ"ד רובו ככולו, ולא חיישינן

למינוטא. ועוד שיש כאן ס"ס, שמא נתמסמסה לגמרי עד לשיעור שהרופא גורדו, ואת"ל שלא הגיעה, שמא הלכה כר"ת וסיעתו שבעל ביצה אחת כשר. עכת"ד. וכן בנ"ד יש לנו הספק ספיקא הנ"ל להקל. וע"ע בשו"ת בית יצחק (סי' לו אות ד) ובשו"ת דובב מישרים (סי' לד ד"כ ע"ב). ע"ש.

טו) וראיתי בשו"ת חלקת יואב (חאה"ע סי' ג) בד"ה אבל, שכתב לחדש לפי טעמו של החינוך שאיסור פצוע דכא משום המסרסים עצמם לעמוד בהיכלי מלכים ונשותיהם, שי"ל שאם נעשה כן ע"י אדם בשביל פקוח נפש להצילו מסכנה, כשר לבא בקהל, ואף על פי שאם הכהו קוץ פסול, שאני התם שעצם מעשה הסירוס הוא דבר עבירה שאסור לעשותו ואפ"ל אם כרתו גוי, משא"כ אם נעשה להצילו מסכנה דהוי פקוח נפש מותר. וראיה לזה מברכות (נג א) שאין מברכים על הנר במוצ"ש אא"כ שבת ממלאכת עבירה, הילכך אין לברך על נר שהדליקו עכו"ם בשבת, ואעפ"כ נר של חיה ושל חולה מברכים עליו, דחשיב שפיר שבת ממלאכת עבירה, וה"ה כאן שאם נולד לו חולי בביצה הימנית והגיע לכלל סכנה וסילקוה הרופאים ונתרפא כשר לבא בקהל. ע"כ.

ובקראי דבריו הרגשתי שיש לחלק דשאני פקוח נפש בשבת, שהשבת הותרה בגללו לדעת כמה פוסקים, וכדמוכח בהרא"ש (סוף יומא) בשם הראב"ד, ובתוס' פסחים (מו סע"ב). ועוד. ובשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' תנה אות ה) פירש כן בדעת הרמב"ם, וכ"כ הראגצ'ובי בספרו צפנת פענח (רפ"ב דשבת). ובשו"ת חסד לאברהם מה"ת (חאו"ח סי' סז). ובשו"ת דברי מלכאל ח"ד (סי' טו). ועוד. משא"כ שאר איסורים שהם רק דחויים לגבי פקוח נפש, ולא הותרו לגמרי, ומש"ה קי"ל שמאכילין אותו הקל הקל תחלה. וכמ"ש הרב זרע אמת ח"א (בחדושי הש"ס סי' מו) ובשו"ת חיים וחסד מוספייא (סי' יז דמ"א ע"ג) ובקובץ הערות (סי' ח אות ה). וע"ע בשו"ת אמרי בינה (דיני שבת סי' כח).

ולפ"ז י"ל שבפצוע דכא שנעשה בו מעשה הנתעב בעיני המקום גם כשנעשה לצורך פקוח נפש, מ"מ כיון שנעשה ע"י אדם, פסול. ושו"ר שהחלקת יואב בעצמו הרגיש בזה אח"כ, ומ"מ כתב שהראיה הנ"ל תבא על נכון לשיטת האומרים ששבת דחווה אצל פקוח נפש. ע"ש. ומכל מקום נראה שאין לנו לדרוש טעמא דקרא ולבנות יסוד להקל בטעם שלא נזכר בתלמוד, וכמ"ש כן החתם סופר (סי' יז) ד"ה והאמנם. וכן העירו עוד אחרונים, שהואיל ולא דרשינן טעמא דקרא אין לסמוך על הטעם של החינוך להוציא מזה דין להקל. ובאמת שמבואר

בשו"ת אדמת קודש (חאה"ע סי' כג) שגם במקום פקוח נפש כל שנעשה ע"י אדם פסול, וכ"כ בשו"ת צוף דבש (חאה"ע סי' ה). וכן מתבאר בכמה תשובות של האחרונים. ואמנם ראיתי להגר"י ענגיל בגליוני הש"ס (יבמות עה ב) שכתב, אמרו לי בשם מחבר אחד, שדן להכשיר במי שחלה חולי שיש בו סכנה והוצרכו הרופאים לעשותו פצוע דכא לצורך רפואתו, שהואיל שעשו כן לצורך פקוח נפש, והתורה חייבתו בכך, שנאמר וחי בהם ולא שימות בהם, הו"ל כפצוע דכא בידי שמים שכשר. ויש כדמות ראייה לסברא זו ביומא (עד ב) דנין עינוי בידי שמים מעינוי בידי שמים וכו', ופירש רש"י עינוי יוהכ"פ מצות מלך היא וכו'. ע"כ. הרי שמה שאדם מתענה מכח מצות התורה חשיב בידי שמים כמו עינוי המן שהיה בידי שמים ממש. עכת"ד. ונראה שנתכוון לדברי החלקת יואב הנ"ל, ושהוא שר המסכים לסברתו. ומ"מ לפע"ד אין זה מחוור לדינא, והעיקר כמו שכתבנו בשם האדמת קודש דפשיטא ליה לאסור גם במקום פקוח נפש.

ושוב מצאתי את שאהבה נפשי להגאון חקרי לב (חאה"ע סי' ז דף יב ע"א) שכתב, ויש להסתפק במי ששתה כוס של עיקרין לרפואה במקום פקוח נפש אם מותר בבת ישראל, ולכאורה לפי מ"ש החינוך שטעם איסור פצוע דכא משום המסרסים עצמם לעמוד בהיכלי מלכים ונשותיהם, ולכן אם נעשה כן בידי שמים כשר, וכ"כ כיו"ב בשו"ת זקן אהרן (סי' קנז), א"כ כשנעשה הדבר בשביל פקוח נפש מותר, אלא שזהו דבר תימה לומר כן, שלא מצאנו היתר בכה"ג כלל, וקשה להתיר ע"פ מאי דדרשינן מדעתינו טעמא דקרא. וצ"ל שלא חילק הכתוב בדבר, זולת סריס חמה שהוא בידי שמים שהתירו הכתוב בפירוש. ומיהו בשתיית כוס עיקרין שאין איסורו לבא בקהל ברור, כמש"כ לעיל, יש לדון לפי טעמים שבמקום סכנה מותר, ועם כל זה אינו בדין להתיר, ובפרט לפמ"ש רש"י ורוב הפוסקים דקהל דפצוע דכא אינו בכלל חמשה קהלי הממעטים ספק, א"כ הו"ל ספק תורה גמור, ומי יקל ראשו להתיר בטעם שאינו ברור. ע"כ. ומוכח להדיא שבפצוע דכא ממש ע"י אדם פשיטא ליה לאסור אותו בבת ישראל, אפי' עשה כן במקום סכנה. וכן כתב בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' צה). ע"ש. וכן עיקר.

(וע') בשו"ת בית אפרים (חאה"ע סי' ב דף ד ע"ד) שהביא סמך לשיטת הרמב"ם שע"י חולי חשיב בידי שמים, ע"פ הגמ' סנהדרין (עח א) הכל מודים בגוסס בידי שמים שהוא חייב וכו', גוסס בידי שמים לא אתעביד ביה מעשה, הרי שע"י חולי חשיב בידי שמים. ע"ש. ולדינא אין לסמוך על זה אלא בצירוף ספקות אחרים.

טז) והנה בעיקר הדין של פצוע דכא בביצה אחת, אשיחה וידוח לי, כי הנה ביבמות (עה א), תנו רבנן איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו ביצים שלו ואפילו אחת מהן, ואפילו ניקבו ואפילו נימוקו ואפילו חסרו. (פירש רש"י, נפצעו, מכת חרב וסכין. נימוקו, מחמת מכה נימוקו והוקטנו מאליהן. חסרו, כל שהוא). אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא סריס חמה וכשר, סריס חמה סלקא דעתך, אלא הרי הוא כסריס חמה וכשר. וכתבו התוספות, אינו אלא כסריס חמה וכשר, תימה דהא אמרינן איזהו פצוע דכא כל שנפצעו ביציו ואפילו אחת מהן, ואין לומר דהכא בידי שמים, שא"כ אפילו שתיהן נמי. ועוד דבידי אדם נמי חזינן כמה בני אדם שכורתים מהם ביצה אחת ומולידים. ולא מסתבר לומר צא וחזר על בניהם מאין הם. ואומר רבינו תם שיש לחלק בין ניטלה הביצה לנפצעה, שכשניטלה הביצה לגמרי מוליד, מידי דהוה אניטל הטחול כשרה. וניקב בסומכיה טריפה. והא דאמר לקמן בין שנכתרו ביצים וכו', היינו דוקא שתיהן, אבל נכתרה אחת מן הביצים כשר. ואפילו אם תמצא לומר שרבי ישמעאל חולק על תנא קמא, הלכתא כוותיה, כיון ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה, דהוה סמכא, כדאמרינן ביבמות (מב ב) ממתינתין דכרמא הדר ביה. ובירושלמי נמי משמע שכשר, אלא שאינו מוליד, דאמר ר' זירא שמעתי שהלכה כר' ישמעאל, ואמר שמואל אם יבא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו, אמר ר' יודן ובלבד "שלימין". ואומר ר"י שיש לפרש שדוקא שניטלה האחת והאחת נשארה שלימה, כשר, אבל נפצעה אפילו אחת גרע טפי כדפירשתי. ויותר נראה לר"י לפרש שהם שתי תיבות "של ימין". וחומרא גדולה היא, וטוב להזהיר לרופאים לחתוך של שמאל היכא דאפשר. ע"כ. ומ"ש שגם מהירושלמי משמע שכשר, העיר הריטב"א בחי' יבמות (עה ב), דהתם מיירי בידי שמים, דהכי איתא בירושלמי, פצוע אית תנא תני בידי אדם פסול בידי שמים כשר, ואית תנא תני בין בידי אדם בין בידי שמים פסול, הוון בעון למימר, מאן דאמר בידי אדם פסול בידי שמים כשר, כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, ומאן דאמר בין בידי אדם בין בידי שמים פסול כרבנן וכו'. אלמא דאף ר' ישמעאל לא התיר אלא בידי שמים. ומ"ש ר"ת כי הרבה יש שנכתרו להם ביצה אחת והולידו, אנו אומרים כמו שאמרו בגמרא צא וחזר על בניהם מאין הם וכו'. ע"כ.

גם הרא"ש בפסקיו העיר כן על ר"ת, שאדרבה מוכח בירוש' דר' ישמעאל לא הכשיר אלא כשהוא בידי שמים, והביא לשון הירוש' הנ"ל. ע"ש. ומהרש"ל

ביש"ש (סי' ח) כתב ע"ז, וחלילה לומר שר"ת ור"י ור"ש הזקן שהיו בקיאים מאד בירוש', לא ידעו ולא ראו הירוש' שהוא כנגדם, ובאמת שדברי הירוש' הנ"ל הם לפי הסלקא דעתין, ובמסקנא אינו כן, שהרי השיב רב אחא בר פפא קומי ר' זעירא דכולה רבנן וכו', ואפילו את"ל שאין פירוש ר"ת אמת וכו', מ"מ נראה שאין לפסול אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד, אבל לא מה שכורתים הרופאים בהשגחה ויודעים לתקן הדבר היטב ובבירור שיוולד וכו', בזה אין לפוסלו. ע"ש.

ובשו"ת חוט המשולש (סי' יא אות ב) הביא בשם המהריב"ל שעמד ג"כ ע"ד הרא"ש שלא התיר ר' ישמעאל אלא בידי שמים, שהוא נגד המסקנא בירושלמי, וכתב שדברי מהריב"ל נכונים בישוב דברי הרא"ש שסובר שהעיקר בירושלמי כדוהון בעיין למימר ולא כשינויא דרב אחא. ע"ש. והרמב"ם (בפרק ט"ז מהל' איסורי ביאה ה"ז) פסק, שאף אם נכרתה ביצה אחת פסול. וכתב הרב המגיד, שכן פסקו בעל הלכות גדולות והרמב"ן והרשב"א, ושלא כדברי קצת מפרשים שמכשירים בניטלה ביצה אחת לגמרי בידי אדם. ע"כ. גם הנימוקי יוסף (יבמות עה ב) כתב שכדברי הרמב"ם פסקו בעל הלכות גדולות והרמב"ן והרשב"א והרא"ה והריטב"א. ע"ש. וכן פסק מרן השלחן ערוך (סי' ה סעיף ז). וכתב הרמ"א בהגה על זה, וכן עיקר, ודלא כיש מתירין בעל ביצה אחת אם היתה הביצה שניטלה שלימה כאשר ניטלה, ונשארה של ימין, ואף שראיתי מקילים כסברא אחרונה, אבל טוב לחוש באיסור תורה לדברי המחמירים שהם רוב מנין ורוב בנין. ע"כ.

אולם בשו"ת בית אפרים (סי' ב דף ד ע"ב) כתב, שדעת רבינו תם ור"י והר"ש הזקן והראב"ד והסמ"ג והמרדכי והאגודה להתיר בעל ביצה אחת, וכ"כ בספר התרומה בהל' חליצה, שהעולם סומכים על עדות ר' ישמעאל מפי חכמים בכרם ביבנה להכשיר בעל ביצה אחת, וגם אנו סומכים על זה להתיר בני אדם שכרתו מהם ביצה אחת וכו'. ע"ש. גם בשו"ת אבני נזר (סי' כ אות יג) הביא דברי הפוסקים מערכה לקראת מערכה, וכתב, שאף שהאוסרים הם בה"ג והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והרא"ה והריטב"א והרב המגיד, והנימוקי יוסף, מ"מ לעומתם ר"ת ור"י והר"ש הזקן והראב"ד והסמ"ג וס' התרומה והריא"ז והאגודה מתירים. ואין רוב מנין ורוב בנין לאסור כמ"ש הרמ"א, וכבר כתב כן הבית אפרים, ומ"מ לענין דינא מי יכניס ראשו להכריע בין אבות העולם. והדבר ספקא דדינא. עכת"ד. ובשו"ת הרא"ש (כלל לג סי' ד) כתב, ואפי' אם על ידי אדם נחתכה ביצה השמאלית כשר, כדמוכח בירושלמי ובשאלתות. ע"כ. וכבר העירו מכאן בתשו'

בית אפרים (סי' ב) ובשו"ת עמודי אש (דף צב ע"ג) שדעת הרא"ש להתיר. ע"ש. **ובשיירי קרבן בירוש'** פרק הערל, בד"ה כל שאין לו אלא ביצה אחת וכו', כתב בסו"ד: "ובתשובה הארכת להכשיר בעל ביצה אחת, ושמעתי מהרבה בני אדם שהם נטולי ביצים על ידי הרופאים, והולידו בנים הרבה". ע"כ. ובשו"ת דברי חיים מצאנז (ס"ס יא) כתב להסביר דברי הירושלמי אליבא דהפוסקים למר כדאית ליה וכו', ושרוב האחרונים פסקו להתיר כרבינו תם והראב"ד שמכשירים בעל ביצה אחת, וכ"פ מהרש"ל, ואף על פי שהרמ"א החמיר, הוא רק לחומרא בעלמא כדמוכח מלשונו. ע"כ.

גם בשו"ת משכנות יעקב מקרלין (סי' ג) כתב, שאף אם ניטלה ביצה אחת בידי אדם הרבה מן הפוסקים הראשונים מכשירים, וכתבו שמעשים בכל יום שמולידים, וכן כמה וכמה מן האחרונים פסקו להקל להלכה ולמעשה כדעת ר"ת, ע"ש. וכן בשו"ת חוט המשולש (ס"ס יא) כתב שמאחר שבספר התרומה כתב, שעל זה סומכים העולם להכשיר בני אדם שכורתים מהם ביצה אחת ומולידים וכו', ועדותו נאמנה מאד דסוגיא דעלמא אזלא כהמתירים, הילכך יש להקל, ובאמת שאין הדעת סובלת לומר צא וחזר על בניהם מאין הם, והכזונות נעשה את אחיותינו בנות ישראל המוחזקות לכשרות וכו', ואף הרמ"א שהחמיר כתב שראה מקילים בזה, ומ"ש בדעת המתירים שהוא דוקא בשלימים ובשל ימין, בזה העיקר כמהרש"ל ביש"ש שאין חילוק בזה בין של ימין לשל שמאל, שבכל אופן מכשירים. וגדול אדונינו רבינו ברוך בעל ספר התרומה ורב כחו לסמוך על דברי קדשו שעשה מעשה רב להקל, אף כי מעשים רבים, וסוגיא דעלמא הלכתא היא להלכה ולמעשה. ע"כ. גם הגאון הנצי"ב בהעמק שאלה (סי' קנב סק"ח) האריך בזה, וכתב, ולפ"ז צדקו מאד עדותן של ר"ת ור"י וסיעתם שבעל ביצה אחת מוליד, וכן מעידים גדולי הרופאים, ואף שבירוש' אמרינן שאינו מוליד, מ"מ נראה שהדבר תלוי בשנוי האקלים, וגם הזמנים נשתנו בכמה ענינים, וכמ"ש התוס' בכורות (י"ט ב) וע"ז (כד ב) ד"ה פרה. ובפרט שנותנים לו רפואה פנימית ע"י סמים, או שעושים לחזק בריאותו ע"י מאכלים המבריאים להוליד וכו', ואפשר שבזמנם ובמקומם של בעלי התוס' לא היו נצרכים אפי' לרפואה שע"י סמים וכו'. ע"ש. וכיו"ב כתב בשו"ת אגרות משה (חאה"ע ח"ב סי' ג ענף ב). וע"ע בשו"ת צוף דבש מועטי (חאה"ע ס"ס ה). וע"ע בשו"ת בשמים ראש (בכסא דהרסנא סי' שמ). ובשו"ת אבני נזר (חלק חו"מ סי' קכט) בד"ה אולם. ע"ש.

יז) ומעתה בנידון דידן שניטלה ביצה אחת בלבד שלדעת הפוסקים ראשונים ואחרונים הנ"ל יש לסמוך על ר"ת וסיעתו להקל, ואף על פי שאנו קבלנו עלינו הוראות מרן הש"ע, והוא ז"ל פסק כהרמב"ם וסיעתו לפסול בעל ביצה אחת, מ"מ בצירוף הספק שכריתת הביצה נעשית לאחר חולי בידי שמים, יש כאן ספק ספיקא להקל, שמא בעל ביצה אחת כשר, ואת"ל פסול שמא הלכה כהרמב"ם ורוב הפוסקים שע"י חולי נחשב בידי שמים, והסביר מהרש"ל שזהו גם אם נכרתה אח"כ בידי אדם, כיון שעיקרו בידי שמים, כשר. והסכימו לזה הרבה אחרונים כנ"ל (אות ח). ע"ש.

אך ראיתי להגאון בית מאיר (סי' ה ס"ב) בד"ה וכן עיקר, שכתב, ומהאי טעמא חזרתי בי ממה שעלה על דעתי לפום ריהטא לומר שהתוס' חולקים על הרא"ש וס"ל שאפי' נפצע ואח"כ ניטל כשר, ע"פ הגירסא שלפנינו בתוס' בהעתקת המעשה שבירושלמי בזה"ל, אין כרתי את שרית ליה, אלא הוה ידעה דלא מוליד, והייתי סבור שמפרשים שלרופא אמר על חולה בביצה אחת, שאם תכרות ביצה זו אתה מכשירו לבא בקהל וכו', אבל לפי הנ"ל זה ודאי אינו, והוא ט"ס בתוס' וכו'. ע"ש. ולדבריו גם לר"ת כל שנפצעה הביצה ע"י חולי ונכרתה וניטלה בידי אדם פסול. וכ"כ בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג (סי' פח) שאם נימוקה הביצה קודם שנטלו הרופאים פסול אף לר"ת, דהו"ל כנפצעה ואח"כ ניטלה. ע"ש. (וכ"כ באור זרוע הגדול ס"ס תרנא בשם רבינו אלחנן. וע"ש).

אולם בשו"ת ספר יהושע (סי' פח) כתב, שמכיון שמהרש"ל וסיעתו הסכימו לדינא שאף ע"י חולי נחשב בידי שמים כדעת הרמב"ם וסיעתו, אף לר"ת הפוסל בנעשה פצוע דכא בביצה, ואח"כ נכרתה וניטלה, היינו דוקא בשנפצעה בידי אדם, אך בנעשה כן ע"י חולי הוא מודה להרמב"ם להתיר, ואין חולק על זה שהוא כשר. וכיון שמשמע מדברי הרמ"א שעכ"פ בדיעבד סומכים על פסק ר"ת שאפי' נכרתה בידי אדם בלא חולי כלל כשר, כ"ש שיש לסמוך בנ"ד דהוי ע"י חולי דחשיב בידי שמים לדעת הרמב"ם, ומותר לכ"ע. ע"ש. וכ"כ בשו"ת עין יצחק (סי' יב אות ג), שאע"פ שהרא"ש ס"ל שאם נפצעה הביצה ואח"כ ניטלה יש להחמיר, וכ"כ הרמ"א בהגה, מ"מ מידי ספק לא יצאנו, דשמא הלכה כשיטת התוס' שאם ניטלה הביצה האחת, אף על פי שנפצעה קודם שניטלה, כשר. וכ"כ בפסקי תוס' שם, שאם נכרתה ביצה אחת, והשניה שלימה, הרי זה מוליד וכשר. ומשמע שהעיקר שהביצה שנשארה שלימה, ולא איכפת לן באותה שניטלה, שאפי' היתה פצועה קודם שניטלה כשר וכו'. ע"ש.

גם בשו"ת אבני נזר (סי' יז אות ל' והלאה) כתב, שאע"פ שאם נפצעה ואח"כ ניטלה מבואר ברא"ש ובטור שאינו חוזר להכשרו, זהו רק לפי הירושלמי וכו', אבל לפי הגמרא שלנו שאם ניטלה ביצה אחת מוליד, בודאי שחוזר להכשרו לאחר שניטלה אף על פי שנפצעה קודם נטילתה, שזוהי רפואתו, דומיא דנסתם כשר. ע"ש.

(וע' להגאון חתם סופר סי' יז בד"ה נחזור, שכתב, שיש להסביר הדבר, שבדאי כל האיברים הכפולים אם יחסר אחד מהם יהיה כח נוסף באבר השני, וה"נ אם תחסר ביצה אחת יתוסף כחו ואונו בביצה שנשארה, אך כל זמן שהביצה פצועה, והיא אתו עמו, התשמיש קשה לו מפני חליו, ואין תאוותו לתשמיש שלימה, וכמ"ש הראב"ד (ר"פ טו מאיסורי ביאה) בטעם איסור פצוע דכא שלא תזנה אשתו תחתיו כיון שאינו יכול לעשות כל רצונה, וה"נ כשהביצה פצועה, משא"כ אם תנטל הפצועה הרי יתוסף כחו ואונו בביצה הנשארת, ואף לטעם ספר החינוך י"ל כן וכו'. ע"ש). וכבר הובאו לעיל דברי הגאון בעל משמרות כהונה בשלחנו של אברהם אה"ע (סי' ה) שאם כרת הרופא ביצה אחת מחמת חולי שאירע בה, יש להתירו אף לכתחלה, דהוי ס"ס, שמא הלכה כהרמב"ם וסיעתו שעל ידי חולי חשיב בידי שמים, ואפי' להרא"ש והטור שחולקים, שמא הלכה כר"ת שבעל ביצה אחת כשר אפי' בידי אדם, ואפי' לדין דאזלינן בתר דעת מרן הש"ע, ומרן פסק דלא כר"ת, מ"מ מצטרף לס"ס, כמ"ש במחזיק ברכה יו"ד (סי' מב). עכת"ד.

וכן הגאון החזון איש (אה"ע סי' י) כ' שיש לצרף דעת מרן הגר"ח מוואלוז'ין בשו"ת חוט המשולש (סי' יא) לתמוך בדעת ר"ת שאין פיסול בביצה אחת אף בפצועה. ע"ש. (ובשו"ת פני יצחק אבולעפיא ח"ה (חאה"ע סי' ה דס"ז ע"ב) כתב, שמאחר שראינו שרבינו ברוך בעל התרומה העד העיד בנו שכבר נהגו העולם לסמוך על סברת ר"ת להכשיר בעל ביצה אחת אפי' נעשה בידי אדם, ושכן עשו מעשה רב פעמים רבות, ומרן הב"י לא הזכירו כלל, י"ל שאילו היה מרן רואהו היה חוזר בו, וכמ"ש מהרימ"ט (חאה"ע סי' כב) שפוסק הכותב תשובה, ולא הזכיר דברי אחד מהראשונים שכתב להיפך, אמרינן דאם איתא דהוה ידע ליה לא הוה שתיק מניה להביאו ולסתור דבריו, וממה שסתם אמרינן דלא שמיע ליה, והובא בשו"ת חקרי לב (חלק חו"מ ח"א דף כז ע"א). ועוד. עכת"ד.

ולפע"ד אין דבריו מוכרחים בזה, שמאחר שמרן הביא דעת גדולי הפוסקים ומכללם הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והרא"ה והריטב"א והרב המגיד והנימוקי יוסף שכולם פסקו לפסול, אף אם היה רואה דברי ספר התרומה הנ"ל לא היה נסוג מדעתו לפסוק ככל הני רבוותא, (ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ב סי' ד אות לג, הסכים לדברי הפני יצחק הנ"ל. וכבר כתבנו שאין דבריו מוכרחים).

ומה שהעיר הפני יצחק שם ממ"ש מרן בהקדמתו לבית יוסף שאם נהגו היפך ממה שפסק יחזיקו במנהגם, וכתב בשלחן גבוה דהיינו אף להקל, ואילו ראה מרן מ"ש בס' התרומה שכן המנהג, היה אומר שיחזיקו במנהגם וכו', יש להשיב ע"ז, כי הן אמת שרבינו ברוך מעיד בגדלו שהעולם סומכים להקל בזה, אולם בודאי שלא העיד אלא על עירו ועל שער מקומו, שבגלילותיהם הולכים אחר הוראות ר"ת וסיעתו, אבל בארץ ישראל וגלילותיה שכבר קבלו עליהם לפסוק כדעת הרמב"ם ככל אשר יאמר כי הוא זה, וכמ"ש מרן בשו"ת אבקת רוכל (סי' לב) ובכסף משנה (פ"א מהל' תרומות סוף הלכה יא), ובבדק הבית חו"מ (סי' כה). וכ"כ בשו"ת הרדב"ז ח"ב (סי' תשלא) ובשו"ת רבי בצלאל אשכנזי (סוף סי' א), ושאר פוסקים, בודאי שגם בדין זה נהגו לפסוק כהרמב"ם שפוסל, ומעולם לא ראינו ולא שמענו למי שורה במקומותינו היפך דעת הרמב"ם ומרן בזה, כשניטלה הביצה בידי אדם בלא חולי. ויש לי עוד הרהורי דברים ע"ד הפני יצחק הנ"ל. ואכמ"ל).

ויש לצרף עוד בנ"ד שהיתה לו חזקת היתר דמעיקרא, והחזקה מכרעת להקל, כמ"ש בשו"ת חמדת שלמה (חאה"ע ס"ס מה). ובשו"ת זית רענן ח"א (דף קסא ע"א). ובשו"ת משיב כהלכה (חאה"ע סי' א). ובשו"ת עין יצחק (סי' יב אות ג) ובשו"ת ברכת יוסף לנדא (חאה"ע ס"ס י). ע"ש. וסמכין החזקה לספק ספיקא הנ"ל להקל. וכ"כ בשו"ת מנחת משה (חאה"ע סי' א ד"ו ע"ב) שיש להקל מטעם ס"ס, שמא הלכה כהרמב"ם וסיעתו שעל ידי חולי חשיב בידי שמים, ואפי' בשתי הביצים יש להכשיר, ואפי' אם שלטו בהם אח"כ ידי אדם, וכמ"ש מהרש"ל, ואת"ל דחשיב בידי אדם, שמא הלכה כר"ת וסיעתו שבעל ביצה אחת כשר, ולא איכפת לן מה שנפצעה קודם שניטלה וכו'. ע"ש.

וכן כתב בשו"ת שערי דעה ח"ב (סי' רכא) שיש לסמוך על ר"ת וסיעתו שבעל ביצה אחת כשר, בצירוף שהביצה שניטלה ע"י הרופאים מחמת חולי, חשיב בידי שמים, אף שנכרתה אח"כ בידי אדם, וכמו שדייק המהרש"ל מלשון

הרמב"ם, והו"ל ס"ס להקל, ובצירוף חזקת היתר שהיה לו מקודם, יש להכשירו לבא בקהל. ע"ש. וע"ע בשו"ת אמרי שפר (סי' עד). ובשו"ת חשב האפוד ח"א (סי' פט). ע"ש.

יח) ותבט עיני בשו"ת מהריב"ל ח"ג (סימן צב) שנשאל אודות מי שעל ידי חולי נתבטלה ממנו הביצה השמאלית, אם מותר לו לבא בקהל, וכתב, שאע"פ שיש כאן כעין ספק ספיקא להקל, שמא הלכה כר"ת שאם ניטלה ביצה אחת כשר, ואפי' נעשה כן בידי אדם, ואת"ל כהרמב"ם וסיעתו שחולקים, שמא ע"י חולי נחשב כבידי שמים וכשר, מ"מ הרי כתב המרדכי פרק החולץ בשם רבינו ברוך, שאין לנו להקל ע"פ ספק ספיקא ולעשות מעשה להתיר, שהרי מצינו בכמה מקומות בש"ס שהחמירו אף בספק ספיקא וכו'. ומ"מ אם נישאת לו לא תצא משום חשש גט מעושה וכו'. ע"כ. והנה אף שגם הש"ך (בכללי ס"ס אות לו) הסתמך ע"ד המרדכי הנ"ל שאין לסמוך על ספק ספיקא להקל, אם לא באותם המפורשים להדיא בש"ס ובראשונים והדומים להם ממש. ע"ש.

אולם הכרתי ופלתי (בסי' קי בקונטרס בית הספק) כתב, הנה הש"ך נעל בפנינו שערי הספק ספיקא להקל, והיתר הס"ס נפל בבירא, אבל לא ראיתי לרבותי שמשכו ידיהם מלדון להתיר במקום ס"ס, ולכן האמת כי המרדכי שכתב כן ס"ל כדעת הרשב"א דספקא דאורייתא לחומרא הוי מן התורה, אבל לפי מה שהעלתי לעיל שהעיקר כדברי הרמב"ם והראב"ד דספקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן, לפ"ז כל ענין הס"ס בא להתיר איסורים דרבנן, שכל הספקות מדברי סופרים, ובזה אין לנו להחמיר כולי האי, וסמכין על דעתינו דעת תורה, ובלבד שתהיה הכוונה לשם שמים. ע"ש. ולפי דבריו בנ"ד שהסכימו רוב האחרונים שספק פצוע דכא מותר, אף להש"ך הנ"ל אין להחמיר בס"ס, ודלא כמהריב"ל. וכ"ש לדידן דנקטינן בכל האיסורים כדעת הרמב"ם והראב"ד דספקא דאורייתא להחמיר רק מדרבנן, וכמ"ש הפני יהושע בפסחים (ט ב). ובשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב (סי' קמג) ד"ה ואשר. וכ"כ מרן החיד"א במחזיק ברכה (סי' תקפט סק"ו). ובשו"ת ויען אברהם ריוח (חאה"ע סי' ד). ובספר מסגרת השלח על יו"ד (סי' קי דקי"ט ע"ג סוף ס"ק טז). וכתב הגאון מהרש"א אלפנדארי בשו"ת הסבא קדישא ח"ג (חאה"ע סי' כג), שבספר חיי אברהם (דף י"ע"א) כתב, שכת הסוברים כדעת הרמב"ם דספק דאו' לחומרא מדרבנן הם רובא דרובא דרבנותא. ע"ש. וכבר הארכתי בזה בטהרת הבית ח"ב (משמרת הטהרה עמוד רלו והלאה). ע"ש. מעתה בודאי שיש לנו לסמוך על הס"ס להקל וכמו שהתירו רוב האחרונים הנ"ל

אף לכתחלה מטעם הס"ס הנזכר, ומורא לא יעלה על ראשם לחשוש לדברי המרדכי, ולפי מש"כ צדקו יחדיו להתיר בס"ס הנ"ל, ובפרט שבכל ספק יש הרבה פוסקים הסוברים להקל. והגאון מהרימ"ט בתשובה (חיו"ד סימן א) כתב, שהמהריב"ל הביא כמה פעמים דברי המרדכי, ופעם הוא חושש להם, ופעם הוא מדחה אותם, ואין ולא ורפיא בידיה, ובאמת שאין כוונת המרדכי לדחות הכלל המסור בידינו מרבותינו דס"ס בדאורייתא לקולא, אלא עיקר כוונתו להעיר לב המעיינים שלא כל הדברים שוים, ושצריכים לדקדק היטב כשעושים ס"ס להקל. (וכן הובא בפרי חדש סי' קי כללי ס"ס כלל יח).

ועוד י"ל שהמהריב"ל שהחמיר בזה שלא תנשא לכתחלה, אף על פי שיש כאן ס"ס, אזיל לשטתיה דס"ל דלא מהני ס"ס בפלוגתא דרבוותא, דחשיב ס"ס משם אחד, דשם פלוגתא דרבוותא חד הוא, וכמבואר בשו"ת מהריב"ל (סי' מא ונה וסד), הובא בכנה"ג אה"ע (סי' סח אות כב). ולכן כתב בנידון זה דהוי "כעין" ס"ס, כיון שכל ספק שנוי במחלוקת הראשונים. אלא שמהריב"ל עצמו הדר תבריה לגזיזה בתשובות אחרות והיקל בס"ס בפלוגתא דרבוותא, וכמ"ש הכנה"ג שם. ובאמת דסוגיאן דעלמא להקל בס"ס בפלוגתא דרבוותא, ולא חשיב ס"ס משם אחד, וכמ"ש בשו"ת שערי אפרים (סי' עט, דנ"ח ע"א), ושכ"כ המהרש"ח בשו"ת בני שמואל (סי' טו) לדחות דברי מהריב"ל בזה. וע"ש. וכן הסכימו הרבה אחרונים וכמ"ש השדי חמד (מע' ס כלל לב). ע"ש. ושו"ר בשו"ת בית אפרים (חאה"ע סי' ב, דף ד ע"ד) בד"ה ולפ"ז, שעמד ע"ד המהריב"ל הנ"ל, וכתב, שנראה שהמהריב"ל אזיל לשטתיה שכתב שרבו החולקים על שיטת ר"ת שהיקל בביצה אחת, וס"ל דבכה"ג שרבו האוסרים על המתירים לא חזי לאצטרופי לס"ס כלל, וכמ"ש כיו"ב הש"ך (סי' פד), ולכן כתב מהריב"ל דהוי "כעין" ס"ס, וחשש גם לדברי המרדכי כיון דלא הוי ספק גמור, אף על פי שהוא עצמו היקל אפי' באיסור אשת איש בס"ס בתשובה אחרת, אבל לפי מה שביארנו שרבים ועצומים עומדים בשיטת ר"ת, הוה ליה ספק גמור, ובצירוף הספק שעל ידי חולי הו"ל ס"ס להקל. גם י"ל שמהריב"ל שפקפק בס"ס הנ"ל משום שיש דעות הסוברים דס"ס בפלוגתא דרבוותא לא חשיב ס"ס, דהוי משם אחד, וכמ"ש המנחת יעקב בכלליו וכו'. ע"ש. ויותר היה לו לומר שמהריב"ל לשטתיה דס"ל ס"ס בפלוגתא דרבוותא לא מהני, וכנ"ל.

וראיתי עוד בשו"ת חיים ושלום ח"ב (סי' יב, דע"ה ע"ב) שכ' לתמוה על מהריב"ל שהחמיר בזה לכתחלה, שא"כ יהיה אסור בכבלי העיגון כל ימי

חייו, שהיתר גירות לא שכיח בזמנינו, ומכיון שאין לו תקנה כלל בודאי שיש לנו לסמוך על הס"ס להקל, וכמ"ש רבינו ירוחם ומהרשד"ם דשרינן פיסולי קהל ע"פ ס"ס אף לכתחלה וכו'. ובשו"ת תעלומות לב ח"ד (סי' יח דכ"ו ע"ד) כ' לתרץ התמיהה הנ"ל, דמהריב"ל לשטתו דס"ל ס"ס בפלוגתא דרבוותא לא מהני וכו', ואסיפא דמילתא העלה הרב תעלומות לב בכחא דהיתרא. כיעו"ש. וכן הגאון רבי יצחק אבולעפייא בשו"ת פני יצחק ח"ה (חאה"ע סי' ה) האריך למעניתו להתיר בזה, ושם (דס"ו רע"ג) כתב, שאע"פ שמרן הש"ע (סי' ה ס"י) נראה דאזיל לחומרא כדעת רש"י והרא"ש שעל ידי חולי חשיב בידי אדם, מ"מ עינינו הרואות שמרן דקדק בלשונו בש"ע, שכתב: "או שנולד בהם שחין והמסה אותן או כרתן", בלשון רבים, ללמדנו שאם נכרתה ביצה אחת בלבד יש להקל להכשירו, מאחר שר"ת וסיעתו מתיירים בביצה אחת אפי' נכרתה בידי אדם, ואף על גב דלדעת מרן לא קי"ל כר"ת, מ"מ ע"י חולי בביצה אחת בלבד אפשר דס"ל למרן להקל, ולכן דייק בלשונו ותפס בלשון רבים. עכת"ד. ובמחכ"ת אין דיוקו נראה לי, שהרי מרן הש"ע העתיק לשונו הנ"ל, מלשון הרמב"ם (פט"ז מהל' איסור"ב ה"ט) אות באות תיבה בתיבה, ולדעת הרמב"ם פשוט שאם נכרתה ביצה אחת בידי אדם פסול, וכמ"ש להדיא (שם בהלכה ז), כי לדעתו ז"ל אין שום הבדל כלל בין אם ניטלה ממנו ביצה אחת לבין שתי ביצים, וברור שגם מרן הש"ע שהעתיק לשון הרמב"ם אינו מבדיל ביניהם, ומ"ש בלשון רבים לאו דוקא, אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו, אלא היותר נכון להקל בזה מטעם ס"ס, שמא בעל ביצה אחת כשר, ואפי' אם נעשה כך בידי אדם, ואת"ל פסול שמא הלכה כהרמב"ם שעל ידי חולי חשיב בידי שמים וכשר. וכמ"ש הרב פני יצחק שם, (וכן בתשובתו שהובאה בשו"ת ישא איש חאה"ע סי' א), וסיים שם, שאף שהספק הראשון הוא בודאי נגד מרן, כבר פשטה ההוראה דשפיר עבדינן ס"ס להקל אף נגד מרן, וי"א שאפי' אם שני הספקות נגד מרן שפיר סמכינן ע"ז להקל, כי אפשר שבהצטרפות שני הספקות גם מרן יודה שיש להתיר. ע"ש. וע"ע במה שכתבנו בזה בשו"ת יחוה דעת ח"ה (ס"ס נד). ע"ש.

יט) ודע שאע"פ שהמהרי"ט אלאגאזי בשו"ת קדושת יום טוב (סי' ט) כתב, שקבלה בידינו שבאיסור ערוה יש לחוש לכל הסברות להחמיר, ואפילו נגד דעת מרן שמיקל. (וכן הוא בתשובתו שבספר בירך משה ס"ס לד). וכן הסכים הגר"י טייב בתשובה שהובאה במשכנות הרועים (דף רצה ע"א). ובספרו ערך השלחן אה"ע (סי' מב סק"ב וסי' מג סק"א). וכ"כ בשו"ת גדולת מרדכי גלאנטי (סי' טז).

ובשו"ת שער אשר קובו (חאה"ע סי' כט). ובשו"ת זבחי צדק ח"ב (חאה"ע סי' ג). ובשו"ת רב פעלים (ח"א סי' יוח"ד סי' יב). ובשו"ת ישמח לב גאגין (חאה"ע סי' ח). ובשו"ת שערי רחמים פרנקו (חאה"ע סי' יט) ובשו"ת פני יצחק (ח"א סי' י ויג, וח"ב דע"ה ע"ב, וח"ה ד"פ ע"ג). ועוד אחרונים רבים. וכ"כ להעיר בנ"ד הרה"ג הפוסק בשו"ת ישא איש (חאה"ע סי' בדכ"ה סוף ע"ד), שבנ"ד דהוי איסור ערוה החמורה אין להקל כלל וכו'. ע"ש. ברם בקושטא שאין לחוש לזה, שהרי אף המהרי"ט אלגאזי ודעימיה לא החמירו בזה אלא לחוש לכתחלה היכא דאפשר, אבל במקום עיגון פשיטא שאין להחמיר כלל, וכמ"ש מהרי"ט אלגאזי עצמו בשו"ת שמחת יום טוב (סי' יב). וכ"כ בשו"ת מימר חיים (חאה"ע סי' מ). וכ"כ הגר"ח פלאגי בשו"ת חיים ושלום ח"ב (סי' קי). וכן בשו"ת תעלומות לב (ח"ב סי' ה דף יז ע"ג, וח"ד סי' כ דמ"ד ע"א). ע"ש. וכאן חשיב במקום עיגון, מאחר שקשה מאד למצוא גיורת כשרה המוכנה להנשא אליו. וכמ"ש החת"ס (סי' יז) ד"ה אבל. ובשו"ת חיים ושלום ח"ב (ס"ס יא). ע"ש. (וע"ע שם סי' יב דע"ה ע"ב). וכ"כ בשו"ת תעלומות לב ח"ד (סי' יח דל"ז סע"ב). ע"ש. ונוסף לכך י"ל שלא כתב כן המהרי"ט אלגאזי אלא באיסור ערוה שיש בו כרת, והבנים ממזרים, משא"כ באיסור לאו בעלמא, וכמו שחילק כיו"ב הרדב"ז בתשובה ח"ג (סי' תקמא). וכ"כ הגאון מהר"י ידיד בשו"ת שארית יוסף (חאה"ע סי' א עמוד שכז) שאפי' להמהרי"ט אלגאזי שיש להחמיר באיסור ערוה ולצאת ידי כל הפוסקים, מ"מ באיסור ממזרות שהוא איסור לאו בלבד אין להחמיר כל כך, שאינו נחשב כדבר שבערוה ממש. ע"ש. (וע"ע שם סוף עמוד שלה). וע"ע להרה"ג הפוסק בשו"ת מעשה איש (חאה"ע סי' יד דף סז ע"ב) שכתב להעיר ע"ד הפני יצחק אבולעפיא ח"א (סי' כו) בזה"ל: ואני לא ידעתי מהיכא פסיקא ליה למר שאיסור סוטה חשיב כדבר שבערוה להחמיר בו אפילו נגד מרן, כיון דלא הוי אלא איסור לאו, והולד כשר, והוי כאיסור פיסולי קהל שאין להם דין עריות לענין זה. ע"ש. וכן מצאתי הלום בשו"ת שואל ונשאל חלק ו' (חאה"ע סי' ח) שכתב, שנראה שדוקא באיסור ערוה החמורה שיש בה כרת או מיתת ב"ד, חוששים לכתחלה לכל הדעות, אבל איסור פצוע דכא שאינו אלא בלאו בלבד דינו כשאר איסורים. ועוד שבאיסור עריות נמשך ענין ממזרות, ולכן ראוי לחוש לכל הדעות, אבל בדין פצוע דכא אם לא הוליד אין חשש כלל, ואם הוליד אגלאי מילתא למפרע שאינו פצוע דכא, וכמבואר במאירי ובאחרונים. ועוד שעיקר חומרת המהרי"ט אלגאזי בזה, היא בגדר חידוש, והבו דלא להוסיף עלה. ע"כ. וכ"כ הגאון ר' משה הכהן אב"ד טבריה בשו"ת והשיב משה (חאה"ע סי' ג דף רכט). ע"ש. ולאפוקי

ממ"ש הרה"ג ר' רפאל חיים משה בן נאים בתשובתו שבשו"ת תעלומות לב ח"ד (סי' יט דף מ ע"ב) להחמיר מאד בכל הספקות שבנ"ד, והרבה יש להשיב על דבריו, וכבר השיגו הרב המחבר בשו"ת תעלומות לב ח"ד (סי' כ). (ומה שהעיר הרהמ"ח בסי' יח דל"ו סע"ב מיבמות (ק"ט א) מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת וכו'. ע"ש. באמת שאינו ענין לנ"ד, שהוא רק חומרא יתרה. ועמש"כ בס' טהרת הבית ח"א (במשמרת הטהרה עמוד סא - סב). וליראת האריכות עמד קנה במקומו). וע"ע בשו"ת ישכיל עבדי ח"ב (חאה"ע סי' ד אות לא) שכתב, שכל שיש ס"ס להתיר בפצוע דכא, מתירין אותו לכתחלה לישא אשה, ולא חיישינן למ"ש מהריב"ל (ח"ג סי' צב) שאף שיש ס"ס אין להתירו לישא אשה לכתחלה וכו', והתקנה שישא גירות לא חשיבא תקנה, וכמ"ש החת"ס והתעלומות לב דגירות לא שכיחא בזמנינו, ולכן אף לדעת הרא"ם דלא שרינן בס"ס לכתחלה, בנ"ד יש להתירו לכתחלה ע"י ס"ס. ע"ש. (וע"ע במש"כ בספרי לזית חן עמוד קי).

כ) מסקנא דדינא שיש להתיר את האיש הנצב בזה לבא בקהל, מאחר שיש לנו שלשה ספקות וספקי ספקות להקל, שמא הלכה כרבינו תם וסיעתו שבעל ביצה אחת כשר, אפילו נעשה כן בידי אדם, ואת"ל שהלכה כהרמב"ם וסיעתו שהוא פסול, שמא הלכה כהרמב"ם שכל שנעשה ע"י חולי חשיב בידי שמים, וכשר, ואת"ל הלכה כהרא"ש שעל ידי חולי חשוב בידי אדם, שמא לא אמר כן הרא"ש אלא באופן שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו (כלשון מרן הש"ע בסעיף י), שהחולי שהשפיע על הביצים חשיב כמכה הבאה מן החוץ, אבל אם נולד חולי בביצים עצמן, עד שנתקלקלו, גם הרא"ש מודה להכשיר דחשיב בידי שמים, כדן פצוע דכא ע"י ברד ורעמים שהוא כשר, שהרי אם נתמסמסו הביצים ע"י ברד ורעמים גם זה נקרא חולי בביצים, וכשר לכל הדעות, וכמ"ש כן בשו"ת חשב האפוד ח"א (סי' פט) בד"ה עוד עלה. ע"ש. ומידי ספק לא יצאנו. והואיל ויש כאן שלשה ספקות להקל משרא שרי. ואף על פי שיש ג"כ ספק ספיקא להחמיר כנגד הס"ס להקל, והיינו שמא הלכה כמי שאומר שעל ידי חולי בכל אופן חשיב בידי אדם ופסול, ובפרט לפי דעת רבינו ישעיה הא' בפסקיו ליבמות (עה ב) דלא חשיב בידי שמים אלא כשיצא כן ממעי אמו, וכן כתב נכדו הרי"א^ז בפסקיו שם, ואת"ל שהלכה כהרמב"ם שע"י חולי חשיב בידי שמים, שמא אם נכרתה אח"כ הביצה בידי הרופאים חשיב בידי אדם ופסול. ובכל כיו"ב שהספקות שקולים אזלינן לחומרא, וכמ"ש בזבחי צדק (סי' קי ס"ק קנה). ובשו"ת שער אשר ח"א (חאה"ע ס"ס יח). ובשו"ת כפי אהרן עזריאל

ח"א (חיו"ד סי' ד, דף לד ע"א). מכל מקום כיון שיש שלשה ספקות בנ"ד נגד שני ספקות אזלינן לקולא. וכמ"ש הגר"מ הכהן בשו"ת והשיב משה (חאה"ע סי' ד אות י). וכ"כ בשו"ת ישיביל עבדי ח"ב (חאה"ע סי' ד אות מ) בשמו. ע"ש. ועוד נחזי אנן שהרי כתבו האחרונים דה"ט דמהני ס"ס בדאורייתא להקל, לדעת הרמב"ם דספקא דאורייתא לחומרא מדרבנן, משום שבספק אחד ירד האיסור דאורייתא לאיסור דרבנן, ובספק השני חשיב ספק דרבנן לקולא. וכמ"ש הפני יהושע כתובות (ט א) בתוס' ד"ה לא צריכא. ובשו"ת שם אריה (חיו"ד סי' ב) ובשו"ת ברכת יוסף לנדא (חיו"ד ס"ס מח). ועוד. ומעתה כשיש שלשה ספקות להקל, הרי בספק הראשון בלבד כבר ירד האיסור מדאורייתא לרבנן, ונשארו שני ספקות בדרבנן להקל. נגד שני ספקות להחמיר, ומבואר בזבחי צדק (סי' קי ס"ק קנה) דבדרבנן אם יש ס"ס להחמיר ונגדו יש ס"ס להקל, חזר הדבר להיות כספק שקול, ונחשב כספק אחד, וספקא דרבנן לקולא. ושכן כתב הרב בני אברהם (סי' ב) אליבא דמהרש"ם. ע"ש. וכ"כ הרב כפי אהרן הנ"ל (חיו"ד סי' ד דף לד ע"א) בשם חזון נחום. וכ"כ עוד שם (בחיו"ד סי' ו אות ד). ואפי' את"ל שהס"ס להחמיר נגד הס"ס להקל שקולים הם,

ע"פ דעת האומרים דלא מהני להכשיר בעל ביצה אחת אם נפצעה הביצה או נימוקה קודם שנכרתה, מ"מ יש לנו עוד צירוף להיתר ע"פ מ"ש מהרש"ל שכל שנגמר הדבר ע"י רופאים מומחים בודאי שעשו את הכל כהוגן, שיוכל להוליד אח"כ, וכן מעשים בכל יום. ועל סברא זו סמכו החתם סופר (סי' יז) והאבני נזר (סי' יז אות לב) וכ"כ בשו"ת ישועות מלכו (סי' כא) ובשו"ת עין יצחק (סי' י). ועוד. וכל שכן בזמנינו שישנה התפתחות עצומה ברפואה שיש לסמוך על זה. וכיו"ב כתב בשו"ת יהודה יעלה קובו (חיו"ד סוף סי' יא) בשם השער המלך, דבכה"ג אזלינן לקולא. ע"ש. וע"ע בשו"ת נושא האפוד (סי' ל אות ה). ובשו"ת זבחי צדק ח"ב (עמוד רסט). ע"ש. ועוד שהרי האיש הזה היה בחזקת כשר לבא בקהל, קודם שיחלה, ואפילו בספק שקול יש להעמידו בחזקת היתר, וכמ"ש בשו"ת חמדת שלמה (חאה"ע סי' מה אות ג) ובשו"ת זית רענן ח"א (דף קסא סע"א). ובשו"ת ברכת יוסף לנדא (חאה"ע סי' י). ובשו"ת עין יצחק (סי' יב אות ג) שבכל כיו"ב יש להעמידו על חזקת היתר להכשירו לבא בקהל. וכ"כ הערוך השלחן (סי' ה אות כ). ע"ש. וכ"ש בספק פצוע דכא שלדעת רוב האחרונים מותר לבא בקהל אפילו מדרבנן, שרק בספק ממזר שהוא פיסול יוחסין גזרו חכמים משום מעלה עשו ביוחסין, משא"כ בפצוע דכא שאינו אלא פיסול הגוף. וכנ"ל

(אות י - יא). וע"ע בשו"ת דובב מישרים ח"ג (סי' כב אות א). ובשו"ת אבני נזר (חלק חו"מ סי' קכט). ובמנחת פתים אה"ע (סי' ד סכ"ו). ובשו"ת שואל ונשאל ח"ו (חאה"ע סי' ח). ע"ש. והנה אף על פי שבנ"ד האיש פשע בעצמו, שהלך אצל פרוצה וחי עמה חיי אישות בימי טומאתה, וע"י כך קיבל זיהום עד שהוצרכו הרופאים לכרות לו ביצה כדי לרפאותו מחוליו, בכל זאת נראה דלא חשיב בידי אדם, ואין זה אלא גרמא בעלמא, וכבר הסכימו רוב הפוסקים להרמב"ם שעל ידי חולי חשיב בידי שמים, אף שרוב החולאים באים בגלל מאכלים רעים המזיקים לבריאות, או ע"י אכילה גסה ביותר, או שהוא שטוף בבעילה, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ד מהל' דעות), וכבר העירו בזה האחרונים, ומהם החמדת שלמה (חאה"ע סי' מה). והגר"י אלחנן בשו"ת באר יצחק (חאה"ע סי' ד). והמהרש"ם ח"א (סי' קצו). ושאיני הכהו קוץ שהוא חיצוני והיה לו להשמר ממנו והוא קרוב יותר לפשיעה. משא"כ בנ"ד. ומצוה לקרב בעלי תשובה ולא לרחקם. כי על כן נראה לפע"ד להלכה ולמעשה להתירו לישא בת ישראל, ולבנות בית נאמן בישראל. והנלע"ד כתבתי. (א"ה), אחר שנים רבות נודע לי מפי הרה"ג השואל רבי יחיאל בוחבוט שליט"א, רבה של קרית שמונה, שעל פי ההיתר שכתבנו לאיש הנצב בזה בשאלה, מצא לו עזר כנגדו אשת חיל יראת ה' והתחתנו כדמו", וכבר נולדו להם שני בנים. עכ"ד. ותאזרני שמחה). בברכת התורה עובדיה יוסף ס"ט.

בירור בדין כרות שפכה מבעל הציץ אליעזר

שו"ת ציץ אליעזר

חלק כב סימן נז

אודות הזרעה מלאכותית מזרע הבעל השותתות לתוך רחמה של האשה בדרכים שונות

שאלה. בס"ד. למכובדינו הרה"ג אליעזר וולדינברג שליט"א.

במסגרת טיפול במחלקת פרייון האיש ישנה אפשרות לטפל באנשים שיש להם פגם באבר המין כאשר זרע הבעל שותת, ע"י הזרקת זרעים לרחם האשה בזריקות, וכן שאר אמצעים טכניים העומדים לרשותינו, וכך לעזור להם להיות בעלי משפחה כשאר כל אדם. שאלתנו: האם בעל זה כשר לבוא בקהל והאם לעודד טיפולים אלו.

בהוקרה ובהערצה ד"ר יעקב מועלם.

תשובה. ב"ה. יום א' כ"ט טבת תשנ"ז ירושלים עיה"ק תובב"א.

לכבוד נכבדי ד"ר יעקב מועלם נ"י. בי"ח בלינסון. שו"ב. יקרת מכתבו קבלתי ביום חמישי, והנני מתכבד להשיבו כדלקמן.

א) בנוגע לבעל כזה שזרעו שותת אם כשר לבוא בקהל, כבר השיבותי לו זה מזמן, בתאריך א' ניסן תשנ"ד שהנהו כשר לבוא בקהל, והוכחתי בראיות לכך, ותשובתי הלא נדפסה בספרי שו"ת ציץ אליעזר חלק כ"א סימן ל"ה, והוספתי כי יתכן שסיבת שתיתת הזרע הוא בגלל מפני שהעורקים של כלי ההולדה המה נרפים בלבד, והבאתי הוכחה לכך משו"ת נודע ביהודה מהדו"ת חיו"ד סימן כ"ה שכותב לומר בדומה לזה אודות טפטוף מי רגלים בתמידות, דסיבת טפטוף מי רגלים הוא על ידי שעורקים מכיס השתן נרפים ואין בו כח לצמות לבלום את פי הכיס ואין לזה על כן כל שייכות לדינא של כרות שפכה וכיוצא בזה יעו"ש.

ב) ובנוגע להזרקת זרעם לרחם האשה בזריקות או בשאר אמצעים טכניים העומדים לרשותכם. הנה מה שאפשר להתיר הוא רק בהזרקת זרע הבעל

ישירות לרחם האשה, אבל מזרע של איש אחר אסור בהחלט אפילו בעירבוב עם של הבעל. וכמו כן אסור לדעתי גם באמצעות מבחנה והדומה לזה. וכבר הארכתי בנוגע לכך והוכחתי לאיסורא מכל הבחינות ומכל צדדיו, והבאתי ראיות מכריעות על כך בפירוט הדוגמאות, וגם מתוצאות מרות מזה בהרבה והרבה מקרים שלא שמים להם לב מחומרתם הן מספרי הפוסקים וכו', ומתיאור המציאות וכו', ונדפסו בכמה מקומות מחלקי ספרי שו"ת ציץ אליעזר, יעוין בצ"א חלק ג' סימן כ"ז. וחלק ט' סימן נ"א, וחלק י"ג סימן צ"ז, וחלק ט"ו סימן מ"ה וחלק ט"ז סימן מ"א וחלק י"ט סימן מ' וסימן נ"ז, וחלק כ' סימנים מ"ח מ"ט, יעו"ש וקחנו משם וימצא בע"ה פתרונים וחז"ד להיקף הבעיות המסובכות המתעוררות אצלכם מדי פעם במקצוע חמור זה העומד ברומו של עולם ומלא אחריות, ולמותר איפוא האריכות לבוא בזה שוב בכאן, בהיות וימצא בהנז"ל שלחן ערוך לפניו בזה.

בספר ברכת בנים האריך בנושא ניתוח לפתוח הצינורות הזרע שנחסמו, וליקט כמה ספיקות ותשובות בגדרי הלכות פצוע דכא וסירוס.

ברכת בנים פרק ו

בויקרא כ"ב, כ"ד נאמר: "ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו לה', ובארצכם לא תעשו (וע"ע בתורת כהנים פרק ז' פסקה א', י"א). ומכאן נלמד מקרו האיסור של פצוע דכא אם נכרתו גידיו שאסור לבא בקהל.

ב"יד דוד" כתב בשאלה א' וז"ל: "זה ברור שהפצוע דכא וכרות שפכה הוא קלקול שנעשה ע"י שינוי בידי אדם או בידי איזה בריה באברי הזרע דוקא, והם השלשה אברים, הגיד והביצים וחוטי ביצים שע"ז לא יוכל להוליד, וכן זה ברור שדווקא שנעשה ע"י אדם השינוי לקלקול באיברים האמורים למעלה שגורמים מניית ההולדה הוי פצוע דכא וכרות שפכה שאסור לו לבא בקהל וכו' שכן לא מצינו פסול לבא בקהל אלא בג' אברים האלו ורק בג' פסולין אלו. וכן הוא לשון הגמ' ביבמות ע"ה ע"ב אמר רבא פצוע בכולן דך בכולן כרות בכולן וכו' שהרי בקרא לא כתוב אלא פצוע דך וכרות והאברים נצטוונו בשם שפכה ר"ל האבר שע"י כריתתה נעשה שופך וכן הפצוע וכו' והא דהוסיף רבא חוטי ביצים מלמד לנו דחוטי ביצים נכללו בכלל דפצוע דכא וכו' והן ג"כ בכריתתן עושין ממקלח לשופך וכו'". והביא את הרמב"ם בפרק ט"ז מאיסור"ב הלכה ג' שכתב דבשלשה אברים אפשר שיפסל בהם הזכר, בגיד ובביצים ובשבילין שבהם תתבשל הזרע. וטען שצנור הזרע הנמצא בגוף האדם ג"כ נכלל באיסור מכיון שהזרע מתבשל בו.

ועתה עלינו לדון א) אם קיים איסור כרות שפכה היכא שבלאו הכי אינו יכול להוליד? ב) אם איסור זה שייך היכא שמעשה הכריתה נעשה ע"מ שיוולד כגון בנידונינו שכוונתו ורצונו לאחד אח"כ את צינור הזרע כדי שיוכל להוליד? ג) האם צינור הזרע הנמצא בגוף גם נכלל בכלל איסור זה או שמא רק צינורות הזרע הנמצאים בשק האשכים נכללו באיסור של מעוך וכתות ונתוק וכרות?

תחילה נדון בשאלה ג)

ב"יד דוד הנ"ל ציין למחלוקת רש"י ורמב"ם בביאור המושג "חוטי ביצים". דרש"י ביבמות דף ע"ה ע"ב ד"ה וכולן כתב "ביצים וגיד

וחוטי ביצים שהביצים תלויים בהם בתוך הכיס". דהיינו לרש"י חוטי ביצים הם על החוטים הנמצאים בתוך הגוף. שהרי כתב פט"ז מאי"ב ה"ג דחוטי ביצים הם השבילין שתבשל בהם שכבת הזרע, וה"יד דוד" הבין ששיטת רש"י והרמב"ם חלוקות שהרי המקום שמתבשל הזרע הוא גם בשבילין שבגוף.

אך החזו"א אהע"ז סימן י"ב אות ז' (בנדון נתוח הפוסטאט) כתב שדעת הרמב"ם כדעת רש"י (ודל כ"יד דודו" שרצה לחלק ביניהם). ומש"כ הרמב"ם, "שבהם תתבשל הזרע" כוונתו לכלול גם את השביל העובר בגיד והוא מלשון הגמ' יבמות ע"ו ע"ב במקומה מבשלה. ובד"ה והנה, כתב וז"ל: "והנה כפי הידוע ע"פ הרופאים השבילין נכנסים לעומק בגוף ועוברין כמו חצי קשת עד שנכנסין לגיד ועוברין דרך הגיד וזורמים לחוץ ומדלא הזכירו בגמ' ובפוסקים משמע דבמקום שהשבילין בפנים אינם בכלל פצו"ד ואינו נפסל אלא אם נפצע ונדך בגיד ובביצים וחוטין שבהם, אבל לא חוטין הפנימיים שבתוך הגוף ואף אי מסתרם ע"י כריתת השבילין בתוך הגוף מ"מ אינו נאסר בקהל ודינו כשאר עקר וכסריס חמה וכמש"כ התוס' סוטה דף כ"ו ע"א ד"ה אשת". והחזו"א הכריע שהיכא שנכרת צנור הזרע בגוף אין איסור סרוס מדאוריתא אלא מדרבנן והוי ככוס של עקרין, ולכן אינו נאסר אהע"ז ח"ד סימן כ"ח בדעת הרמב"ם שכוונתו לחוטים שתולין בהם הביצים (כדעת רש"י) משום דבהחוטים שבתוך הכיס מתבשלין ולא בהשבילין שנמצאו בהפראסאטאט, דאותן השבילין הוא רק להוציא הזרע מהגוף ע"י הגיד זרע זה שכבר נתבשל בחוטין שבתוך כיס הביצים, שלכן לא הוצרך להזכיר שחוטין אלו הם בתוך הכיס דמאחר שכתב שבהן תתבשל ש"ז והוסיף לומר דהן הנקראים חוטי ביצים אין צורך יותר לפרש", עכ"ל.

ויעוין במנ"ח מצוה רצ"א ס"ק ד' (מהדורת מכון י-ם) ציין לתוס' שבת דף קי"א. ד"ה אלא שכתבו דבזקן לא שייך מסרס אחר מסרס דזיקנה לאו סירוס הוא א"כ מבואר דהתורה לא אסרה הסרוס אלא בראוי להוליד, אך בלא זה אינו ראוי להוליד לא שייך סרוס כלל". הרי שמתברר הספק שבשאלה א' שבאינו ראוי להוליד לא שייך איסור סירוס. (אמנם עיין בחזו"א אהע"ז סימן י"ג ד"ה והריטב"א שרצה לחלק בין סריס ממש לבין זקן שפסק כח ההולדה שלו מחמת זקנה, ובשל כך אינו ראוי להוליד).

ובהקשר לשאלה ב' יעוין בחתם סופר אהע"ז סימן י"ז שהביא את דברי הסמ"ג (לאוין קי"ט שכתב חז"ל: אמר שמואל כל פסול בענין זה, כשלא היה

בידי שמים, אלא בידי אדם, ע"י פשיעתו, כגון שכרתו אדם או שהכהו הקוץ, אבל אם נולד כן או ע, י חולי אירע לו, כשר לבא בקהל". וכתב ע"ז הח"ס שמאריכות לשונו מבואר דדוקא אם כרתו אותו בפשיעה ולאפוקי אם כרתו לרפואה שהיה לו חולי וכרתו להושיעו מחוליו מותר בקהל, אך ציין שהיתר זה משמע מלשון הסמ"ג אבל אין היתר זה מבואר מלשון הרמב"ם. ולפי החת"ס שביאר שהאיסור הוא רק אם כרתו אדם בפשיעה. יש לדון בכה"ג שמעשה הכריתה נעשה לשם רפואה שיוכל להוליד ומיד לאחר הכריתה מחברים שוב את הצינורות, במקרה וח"ו הנתוח לא הצליח ולא מוליד האם בכה"ג נחש שכרתו אדם בפשיעה? או שנאמר היות והרבה פעמים הרופא מצליח לחבר את הצנו שהיה חסום קודם לכן, אם ח"ו הרופא נכשל חשיב אונס ואין זה פשיעה, וצ"ע. (יש לציין שהחת"ס דיבר בכה"ג שאדם חולה ואין ברירה אלא לכרות לו את צנור הזרע, אבל הכא שאינו אנוס לבצע את הנתוח אולי לא דמי לנדון החת"ס וצ"ע). וכ"כ באג"מ אהע"ז ח"ד סי' ל' שהיכא שכוונתו היה לרפואתו והיה שייך לרפאותו ליכא איסור הלאו דבארצכם לא תעשו וכתב דיותר מסתבר דלצורך רפואה מהסירוס ליכא איסור דסירוס, דהוא עושה הפך מעשה השחתה שנאמר בקרא כי משחתם שמשמעו שהוא עשיית השחתה. וגם הוא ניכר בהעשיה לרפואה שאינו כעושה לסרס ולהשחית דהעושה לרפואה הרי הוא מדקדק לחתוך רק לפי הצורך במקום ובכמות וכדומה, עכ"ל.

אך בעניננו היכא שהאדם היה סריס בלאו הכי ולא יכל להוליד יש לדון אם נעשה בכה"ג פצו"ד (ספק א' כנ"ל). ולפי המנ"ח הנ"ל (מצוה רצ"א ס"ק א' ס"ק') משמע שאין בכה"ג איסור סרוס. וגם בנדון מחדשים שני חלקי הצנור ביחד (ולא משאירים אותו כרות או נתוק).

וא"כ גם אם לא נסכים עם חדושו של המנ"ח מ"מ האדם שעובר הנתוח הנ"ל יהיה רק ספק פצו"ד ולא ודאי פצו"ד. ויש לדון אם הוא ספק דאורייתא ולחומרא או לא.

ב"חקרי לב" סימן ז' כתב שלפי דברי הריטב"א בקדושין דף ע"ב ע"ב בשם הראב"ד דפצו"ד הוא ממנין ה' קהלי דחד מיניהו הוא להתיר ספק ממזר הוא הדין דספק פצו"ד מותר בישראלית, אבל לשיטות רש"י, תוספות ורוב הפוסקים דאית להו דקהל פצו"ד לאו ממנין ה' קהלי ספק פצו"ד, הו"ל ספק תורה דספקו להחמיר. (עיי"ש ברש"י ד"ה חמשה קהלי וז"ל: "גבי אזהרת פסול

יוחסין לא יבא ממזר בקהל ה' (דברים כ"ג), לא יבוא בקהל ה' (שם), לא יבוא עמוני ומואבי בקהל (שם), דוד שלישי יבא להם בקהל, וקהל דמצרי ואדומי (שם), וקהל דגי פצוע דכא לא חשיב דלאו מן פסולי יוחסין קא משתעי". ועיי"ש בגמ' דף ע"ג ע"א שהתירו ספק ממזר משום שהוא מחמשה קהלי".

אך הנודע ביהודה אהע"ז סימן ו' כתב דלדעתו הדבר פשוט דכולהו ילפי זה מזה אפי' אי קהל פצו"ד לאו ממנין ה' קהלי וע"כ ספק פצו"ד מותר לבא בקהל ה' מדאוריתא (אך סבר שפסול מדרבנן). וכ"כ הרבה פוסקים. האבני נזר סימן י"ז ובית יצחק סימן ל"ו, כתבו דילפינן ביבמות ע"ה ע"ב פצו"ד ממזר בגזרה שוה, אין ג"ש למחצה וכמו דספק ממזר מותר ה"ה ספק פצו"ד מותר. ולכן הכריע האבני נזר דאם כבר נשא אשה לא יוציא, ויסוד דבריו ע"פ מש"כ השיטה מקובצת כתובות דף י"ג דמשום מעלה עשו ביוחסין אין להוציא אשה מבעלה. (עיי' בשו"ת תורת חסד סימן ל"ז, ל"ח מש"כ בזה). וה"בית עיני" סימן ח' והמבי"ט ב"בית אלקים" סימן א' וה"בית אפרים" ח"א סימן ב' כתבו דמזה מתירין פצו"ד בספקות, מוכח דהוא הדין ספק פצו"ד מותר בקהל.

אמנם בהרבה מן המקרים יש והסתימה נמצאת בשק האשכים ממש וכאן ליתא לספק ג' הנ"ל, שרצינו לצרף לסניף שהניתוח נעשה בגוף דשם לא הוי בכלל האיסור דאוריתא וכמש"כ החזו"א אהע"ז סימן י"ב, אות ז'. ובנידון זה נשארנו עם ב' ספיקות הנ"ל א. אי קיים איסור כרות שפכה היכא שבלא"ה אינו ראוי להוליד. ב. אם איסור זה שייך היכא שמעשה הכריתה נעשה ע"מ לרפאותו שיוכל להוליד. וחזינן שהאג"מ הנ"ל הכריע שבכה"ג אינו בכלל האיסור של פצוע דכא. משום דהכא אינו ראוי להוליד, ופעולת הנתוק באה כאמצעי ע"מ לחבר מחדש כדי שיווליד.

ובהמשך כתב שם לגבי דין דיקור באשכים לאדם שאינו מוליד ורוצים לעשות בדיקות כדי לברר מהו גורם המעכב, ומציין לגדולי הפוסקים בענין זה.

ברכת בנים שם

שו"ת זקן אהרן (וואלקין) ח"א סי' ס"ו, שו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' מ"א, ומנחת יצחק ח"ג סי' ק"ח. הגר"נ גשטטנר מוריה שנה א' גליין ד', הוכיח כן מהשו"ע אהע"ז סימן ה' סעיף ז': נכרתו הביצים וגו' או שניקב נקב המפולש ה"ז פסול ומקורו בני"י יבמות (ע"ה). דבעינן דוקא נקב המפולש כדאיתא בסוכה (ל"ה). גבי אתרוג וכן בחולין (מ"ב). וכ"כ במרדכי שם דכל נקבים שבתלמוד נקבים מפולשים הם כמו נקבי הדקין. אולם רבינו ירוחם (נתיב כ"ג חלק ד') חלק ע"ז וכתב שאם נכנס לו קוץ בביציו ונקבה בענין שיצא מהם שכבת זרע ואע"ג שנסתם אותו הנקב לאחר זמן וכבידי אדם דמו ואם והוליד אח"כ בניו הם ספק ממזרים.

וזה סותר את דעת המהרש"ל (יבמות פ"ח סי' ח') שכתב שמה שכורתין עכשיו הרופאים מחמת האבן ויודעים לתקן הדבר היטב ובברור שיוליד ואינם מקלקלים החוטים ושביל הזרע הולך כתיקונו ותלוי בחכמת הרופאים אין בידנו לפוסלו כל עיקר עכ"ד. ובנידון דידן הנקב היה בכדי שיוליד ובודאי שנזהרים שלא לקלקלו. ולדעת המהרש"ל (יבמות פ"ח סי' ט"ז) כשמכניס מחט של זריקה בביציו ומוציא זרע מכיון שאינו מנקבה מעבר לעבר אין זה נקב הפוסל. ועוד ידוע שהליחה המוצאת ע"י המחט היא ע"י הכח המושך הנפעל ע"י משיכת המחט החוצה, נמצא שאין הזרע יוצא מחמת גודל הנקב אלא מחמת ממשיכתו ע"י לחץ האויר. ומה שכתב רבינו ירוחם לאסור שבגלל גודל הנקב יצא הזרע, ואין להוכיח מדבריו לענינו לאסור כל שיצא הש"ז ע"י משיכה, כן יש לצדד.

כ"כ הוכיח להתיר למש"כ הב"ש סי' ס"ק ח' דכל הנקבים אם נסתם הנקב חוזר להכשרו, ולא כרי"ו שכתב דדוקא בעטרה מהני סתימה ולא בשאר נקבים. והמאירי כתב שנקב הראוי להסתם או שנודע שנסתם כשר. ומוכח ששיטת המאירי דנקבו הביצים מועיל ג"כ סתימה. הב"ח אהע"ז סי' ה' באר טעם איסור ניקב דכיון ששותת ושופך ואינו מקלח הוי בכלל כרות שפכה, ואע"פ שאין כאן כרות אלא נקב מ"מ עיקר האיסור משום ששופך והאי נמי שופך הוא עי"ש. וא"כ בניקב הביצים דליכא לא כריתה ולא שפיכה לאחר זמן ואין רישומו ניכר יש מקום להתיר אפי' לכתחילה: "ומ"מ מכיון שהענין נוגע באיסור דאורייתא תמידי לא מלאני לבי להורות מעשה לכתחלה אלא אם יסכימו להוראה זו שני בעלי הוראה מובהקים". עכת"ד. וכ"פ הציץ אליעזר, ח"ט סי' נ"א שער א' פרק ב' אות כ'.

ובשו"ת משיב נבונים להגאון ר' מיכל שטיינמין שליט"א דומ"ץ בבורו פארק
כתב לברר הלכה למעשה בדין זה

משיב נבונים ח"א

סימן סה

בענין פצ"ד

שאלה: נשאלתי בענין הטיפול לחשוכי בנים הנקרא "מיקרו טעסט" אי יש בזה
חשש איסור רפצ"ד.

תשובה: בדומה לשאלה זו כבר נידון בהרחבה בשו"ת מהדור הקודם, וכיון
שמתחדשים בזה דרכים 'חדשים לבקרים', אמרתי לברר קצת עיקרם של
דברים ומה שנראה לחדש בזה.

תחילה אקדים את אשר נמצא בפוסקים מגודל החיוב למצוא איתר בשאלות
כגון אלו, דמלבד מגודל החיוב דמצוות עשה דפריה ורביה עוד יש חשש
שיצטרך לגרש את אשתו ועוד חששות שאין כאן המקום להאריך. ועיין מ"ש
בשו"ת חתם סופר (אהע"ז ח"א סימן יז) בזה הלשון, "יותר ממה שחשש הראב"ד
על האשה שתזנה תחת בעלה, יותר איכא למיחש לגברא רך בשנים העומד בכחו
ותאותו שיעשה מה שלבו חפץ ומלאה הארץ זמה, ואין לפרש. ניהו אי היה פנוי
ובא לישא אשה הייתי אומר מה לה להאשה להכניס עצמה בספק איסור לדעת
הרא"ש וריא"ז כדי להציל נפשו מני שחת, ולא הייתי יועץ להאשה שתנשא לו,
אבל זה שכבר נשא אשה בהיתר, למה ניעצה להתגרש, במקום שרוב וכמעט כל
הפוסקים מתירים כו'. ועוד כתב שם על מה שכתב שם השואל לחשוש שמא
חתך הרופא יותר ממה שנקלקל ע"י חולי בזה"ל, "מימי לא שמעתי ולא ראיתי
לחוש לזה להחמיר ולהוציא אשה מבעלה", עיי"ש.

ושם מיירי ממי שיש בו חשש שנסתרס, בידי אדם, וצריך להוציא את אשתו,
וה"ה בנידון דידן דמי שיאן לו בנים צריך להוציא את אשתו, (ואף דיש לזה
התירים מ"מ בהרבה מקרים לא תרצה האשה). וכ"ש הוא, דכאן עי"ז יוכל לקיים
מצוות עשה ד'פרו ורבו', מה שאינו יכול לקיים בלי זה, משא"כ בנידון דהחתם

סופר עיי"ש. ועיין עוד מה שכתב בזה בשו"ת חבצלת השרון (אהע"ז סימן יב הובא להלן), ע"כ חיוב גדול למצוא היתר בזה כמו שאבאר.

וקדם שארד לבידור הדברים נפרט בקצרה דרכי הרפואות בזה. כמה דרכים יש להרופאים לטפל באלו החשוכי בנים שהחיסרון שלהם מצד הזכר שאין לו זרע הראוי להוליד רח"ל. בשנים הקודמות היו נוהגין לטפל בזה ע"י מחט, שהיו נוקבים נקב קטן לשאוב מהזרע הנוזל שבתוך הביצה, ואת זה היו מפרים. וטיפול זה נקרא בלשונם "טפנא".

לאחר מכן התחילו לקחת ביופסיה, דהיינו שהיו מוצאים חלק 'קטן מאוד' מה'אשך', ואת זה היו מפרים, וטיפול זה נקרא בלשונם "טעסע". והדרך היה שכיון שלא היו יודעים היכן הוא הזרע שהוא טוב להוליד, היו חותכין ומוציאים ביופציה מכמה וכמה מקומות בביצה כדי שמתוך כל אלו יהיה לכה"פ חלק אחד שבו יש זרע שהוא טוב וראוי להוליד, ובדרך זו היו לפעמים חותכים מחמש או שש ואפילו עשרה מקומות, ומובן שזה היה גורם להרס גדול להאשך, לפעמים עד שמונים פרוצענט.

כהיום נתפתחה שיטה חדשים ע"י ד"ר שלגל מארה"ב, הנקראת בלשונם "מיקרו טעסע", דהיינו שמנתחים תחת מיקרוסקופ, ובמקום שהיו לוקחים ביופציה מכמה וכמה מקומות, פותחים את הקלפיה של האשך, ובודק תחילה היכן יש תאי זרע הראויים להוליד ומוציא רק משם מהמקום אשר נראה לו ע"פ נסיונו שיש שם זרע הראוי, ובדרך כלל אינו לוקח משם אלא מעט מזעיר.

ולאור הפרטים האלו, ולאור מה שמצינו בכמה וכמה פוסקים שמשכנו עצמם למצוא פתח והיתר לשאלות גון אלו, וכדי שיוכלו אברכים עקרים אלו רח"ל להיוושע בזרע של קיימא לקיים מצוות עשה דפריה ורביה, עלינו לברר אם יש בבכגון זה חשש פצוע דכא, או יש פתח להיתר.

'חסר', שיעורו

הנה איתא בשו"ע (אהע"ז סימן ה סעיף ב). איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו הביצים שלו. וכוונת שפכה, כל שנכרת הגיד שלו. ובשלשה אברים אפשר שיפסל הזכר, בגיד ובביצים ובשבילים שבהם מתבשל שכבת זרע, והם הנקראים חוטי

בימים. וכיון שנפצע אחד משלשה איברים אלו או נכרת או נידך (פי' נתמעך מעניין פצוע דכא), הרי זה פסול.

ועוד שם (סעיף ז), נכרתו הביצים או אחת מהם, או שנפצעה אחת מהם, או שנידוכה אחת מהן, 'או שחסרה', או שניקבה (נקב מפולש), הרי זה פסול. ושומה עלינו לברר מה שכתב 'או שחסרה', מהו שיעורו, אי יש לזה שיעור, או אפילו כל שהוא.

ובגמרא (יבמות עה, א) איתא, תנו רבנן איזהו פצוע דכא, כל שנפצעו ביצים שלו, ואפילו אחת מהן, ואפילו ניקבו, ואפילו נמוקו, ואפילו חסרו, ופירש רש"י שם, חסרו, ואפילו משהו. ועדיין יש להסתפק שמא בעינן עכ"פ משהו הניכר, ויתבאר בעזה"ת להלן.

סירוס ביד"א, אחר סירוס בידי שמים

עוד בשו"ע (שם סעיף י) כל פיסול שאמרו בענין זה, כשלא היה בידי שמים, כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ וכיוצא בדברים אלו. אבל אם נולד כרות שפכה או פצוע דכא, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו, או שנולד בהם שחין והמסה אותו או כרתן, הרי זה כשר לבא בקהל, שכל אלו בידי שמים, להרמב"ם. אבל לרש"י והרא"ש לא מקרי בידי שמים אלא על ידי רעמים וברד או ממעי אמו, אבל ע"י חולי חשיב בידי אדם ופסול, וכתב הרא"ש דהכי משמע בירושלמי ע"כ. (ועיין בחלקת מחוקק, ובפתי תשובה, ושאר האחרונים, שנקטו עיקר כדעת הרמב"ם, דע"י חולי מקרי בידי שמים).

ולהלן (סעיף יא) כתב המחבר, אסור להפסיד אברי הזרע, כו', וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום, ואפילו 'מסרס אחר מסרס' לוקה, כיצד, הרי שבא אחד וכרת הגיד, ובא אחר וכרת את הביצים או נתקן, ובא אחר וכרת חוטי ביצים, או שבא אחד ומעך את הגיד, ובא אחר ונתקן, ובא אחר וכרתו, כולם לוקים, ואע"פ שלא סירס אחרון אלא מסורס ע"כ. הרי מבואר דאף מסרס אחר מסרס לוקה, ויש לדון אי דין זה נאמר אף במסרס אחר 'סירוס בידי שמים' או רק בסירוס אחר 'סירוס בידי אדם'.

'חסר'

ונבא על ראשון ראשון, הנה בחזון איש (אהע"ז הלכות פריה ורביה פרק ט ס"ק ט) כתב ז"ל, יש לעיין האי 'חסר' היכי דמי אי נחתך היינו נפצע, ואי נתמעך היינו נמוקו, ואי חסר גרע טפי וסגי בכל שהוא משא"כ בנפצע ונתמעך, ניחא. ומיהו ע"כ גם חסר אית ליה שיעור קצת, ותלוי בחכמת הרפואה, אבל אם כן לא למדנו עדיין מדברי חז"ל עד שנחקור ע"פ הרופאים, ולא יתכן, אלא חז"ל כבר עמדו על חכמת הרפואה ולמדנו הלכות ברורות. ומהרש"ל בים של שלמה פירש 'חסרו' שצמקו כמו שהן, וחסרו מכמותן הראשונה ע"כ.

נראה דזה ברור שגם חסר יש לו עכ"פ שיעור קצת, אלא שהוא מסתפק בשיעור ד"חסר", ודעתו שאין לקבוע השיעור ע"פ דעת רופאים בזמננו, אלא דמ"ש רבותינו ז"ל 'חסר' הוא שיעור שצריך לדעת מהו, ומה היתה כוונתם בזה. אלא דעכ"פ לדעת הרש"ל הנזכר שהביא החזון איש דלא מיירי כאן בנחסר כבנידון דידן כלל, אלא שחסרו ע"י שצמקו, ובזה שיעורו בכ"ש ובזה הוא הספק, אבל בנידון דידן הוי בכלל נפצע, ששיעורו ב"מקצת" עיי"ש לעיל שדן החזון איש בשיעורו, אי ע"פ אומדן הרופאים שאינו מוליד, אי עד מקום שמחזיק רוב קוטרו.

חסר אי הוי דבר בפני עצמו

ובאמת בדבר זה כבר נחלקו הראשונים דהריטב"א (יבמות עה, א ד"ה ת"ר הובאו דבריו בנימוקי יוסף כד, א מדפי הרי"ף, ובבית יוסף אבן העזר, סימן ה) כתב שדין חסרו ה"ה מתייחס לדין נקבו, שנקבו הוא בנקב בלא חסרון וכשהנקב מפולש, וחסרו הוא שחסר מהביצים עצמם אפילו בלא נקב מפולש ועיין (בים של שלמה שכתב שכן הוא דעת הרמב"ם).

והרא"ש (הובאו דבריו בנמ"י כד, א מדפי הרי"ף ובבית יוסף כאן) כתב שדין חסרו מתייחס לדין נמוקו, שמה שכתוב בברייתא 'חסרו' אין הכונה ע"י נקב, אלא הוא בא לפרש את דין נמוקו שכתוב לפניו, שאפילו הוקטן ונחסר כל שהוא נחשב נמוקו ונאסר ועיין בב"ח שכתב שלכך השמיט הרמב"ם דין נימוקו משום שהוא כלול בדין חסרו משמע מדבריו דהרמב"ם דעתו כהרא"ש ודלא כמו

שהובא לעיל משם הים של שלמה.

ואפשר שיש ללמוד שיעור חסרון דפצוע דכא משיעור חסרון הפוסל באתרוג שהרי מצינו לכמה וכמה פוסקים (עיין ים של שלמה בסוגיא דיבמות שם, וכן הוא בריטב"א שם, ועוד) שלמדו מדין אתרוג לגבי ניקב הביצה, אי הכוונה מפולש מצד לצד, או עד חדרי הזרע עיי"ש, ושמא ה"ה דאפשר ללמוד דין חסר מהתם, וכמו דשם בעינן חסרון הניכר לעין אדם ה"ה הכא.

וע"ע בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סימן פח) שכתב ז"ל ואפשר דסבירא ליה לרש"י דכיון שחסר כ"ש סופה להתקלקל כולה וצ"ע מנ"ל הא וגם ברמב"ם ובשו"ע לא הוזכר חסר כל שהוא רק חסר סתם דמשמע חסרה כולה ועכ"פ להלכה נראה פשטות דברי הפוסקים דבכל שהוא לא מיפסל, עיי"ש.

היוצא מדברינו עד כה

לדעת ההסוברים דחסרו מתייחס לדין נמוקו, הרי שנידון דידן שחיסרם הרופא בידיים ע"י ניקוב, שיעורו באומדן הרופאים, או במחזיק רוב קוטרו, ואפילו לדעת הסוברים שחסרו היינו ע"י ניקוב (שאינו מפולש) ושיערו הוא במשהו, עכ"פ יש לזה שיעור, ובנידון דידן שה'חסר' אינו ניכר לעין אדם כלל אלא ע"י מקרוסקופ, וודאי אין כאן שיעור לאיסור. (אלא דאעפ"כ עדיין יש לדון ממה שנהרס הביצה ע"י הטיפול שחותך כדי לקחת מתוך הביצה שמא ע"ז נעשה פצוע דכא).

סירוס אחר סירוס

עכשיו נבא לברר אי יש סירוס בידי אדם אחר סירוס בידי שמים, והנה בדבר זה כבר נחלקו גדולי עולם, דבהגהות 'כסא דהרסנא' על שו"ת בשמים ראש (סימן שמ) כתב, דאם כבר הוא סריס מותר לסרוסי אם מתחילה לא היה בידי אדם, דהרי בלאו הכי לא מוליד, ומה שאסרה תורה בנותק אחר כורת (שבת קיא, א) היינו דוקא בידי אדם כדי שלא תהני מעשה ראשון אי עבד לא מהני עיי"ש.

דעת הדברי חיים

וכתב ע"ז בשו"ת דברי חיים (אהע"ז ח"ב סימן לא) ז"ל, הנה מקודם דהא דאסרה התורה פצוע דכא וכרות שפכה לא מטעם שאינו מוליד, ורק גזירת הכתוב דפצוע דכא וכרות שפכה לא יבואו בקהל, והא ראייה דאמרינן בש"ס (יבמות ע, ב) ודלמא הא דלא מני דורות משום דלא אסרה תורה דורות אלמא דפצוע דכא נאסר רק מגזירת הכתוב, ונהי דאחר כך מסקינן מדוכתי אחריני דפצוע דכא אינו מוליד, וגם כי קים להו לרבנן דאינו מוליד אבל טעם איסורא אינו מחמת שאינו מוליד ורק גזירת הכתוב.

ולכן נדחה דברי הכסא דהרסנא שהעלה דבאם כבר הוא סריס מותר לסרוסי אם מתחילה לא היה בידי אדם, דהרי בלאו הכי לא מוליד. דהא מבואר בשבת (קי, ב) דמקשה שם היכי משחת דשרי למישתי ולמיעקר, ומוקמי בסריס ומקשה שם שוב דהא אפילו מסרס אחר מסרס חייב, ומדחה הגמרא שם באשה יעו"ש, ואם איתא דאם כבר נסרס בידי שמים מותר, הא יוכל לאוקמי כפשוטו בכבר הוא עקר בידי שמים מעצמו, אלא ודאי דאפילו הוא עקר בידי שמים ג"כ אסור עיי"ש. וכן הוא מסקנת החזו"א (או"ח סימן סב אות כו) עיי"ש.

דעת החתם סופר

אבל אין כן דעת החתם סופר, יעויין בשו"ת חתם סופר (אהע"ז ח"א סימן יז) שכתב ז"ל, ומ"מ נ"ל פשוט אם כבר נתמסמס הביצה ונתבטל ע"י חולי, והיה כלא היה ועומד להתבטל ולהתמסמס מאליו, והרופאים מיהרו לעשותו, בהא לית דין ולית דיין דשרי להסוברים דע"י חולי מקרי בידי שמים. ומשו"ה כתב הרמב"ם כרות בידי אדם וקוין, טרם שכתב דין חולי והמסן או כרתן, לומר שאם אחר שכבר המסן החולי וכרתן ובטל האברים ומלאכתם בא אדם והסיר האבר אל נאסר מלבוא בקהל בשביל זה

וכן מוכח דעת הרא"ה הנ"ל וכן דעת יש"ש בפשיטות והגאון בית מאיר חוכך קצת בזה ולדעתי הדבר פשוט וכן משמע בפשיטות מדברי כל הנביאים שהתנבאו בס' תומות ישרים סימן נ"ב נ"ג ורי"א דלהרמב"ם הוה זה בידי שמים אע"ג דשלטו בו ידי אדם אחר שכבר נתבטל והאיברים ושבתו מלאכתם ואין זה

ענין למסרס אחר מסרס דאפ' לשיטת רש"י (שבת קיא, א) דאע"ג שכבר נתקו ומונחים בכיס מ"מ חייב זה הזני היינו בלאו דבארצכם לא תעשו ואין זה ענין ללאו דפ"ס.

ועוד התם נמי אפשר דוקא כששניהם נעשו בידי אדם חייבים שניהם, אבל אם ההתחלה היתה בידי שמים לא מחייב המנתק אח"כ, וכן משמע לשון ש"ס שם להביא נותק אחר כורת ולא אמר מנתק את המוכרת אלא ע"כ דוקא אם אחד כרת בידיים ובא אחר ונתק, ולפי"ז כדמוקי ליה בזקן, הוי מצי לאוקי בסריס בידי שמים, אלא היינו הך עכ"ד החתם סופר.

הרי דעת החתם סופר להתיר אפילו בנתמסמס ע"י חולי וסמך בזה על שיטת הרמב"ם (עיי"ש שצירף לזה כמה טעמים להתר), וכ"ש במי שהשוא עקר בידי שמים לגמרי שלא ע"י חולי, שאין בו סירוס אחר סירוס, וכדעת הכסא דהרסנא הנ"ל.

ואף דבתחילה כתב דאין להתיר לו אלא לבא בקהל אבל לא דלא תעשו כן בארצכם יש אפילו בסריס בידי שמים, מ"מ כבר סמך שני ידיו בחידושי הש"ס (שבת קי, ב) על התירוף השני, דשם לא מיירי אלא בסריס בידי אדם וכדברי שו"ת כסא דהרסנא הנ"ל עיי"ש.

דעת הראשונים

ובאמת המעיין בסוגית הש"ס שבת (קיא, א) שם, יראה דכבר נחלקו בזה הראשונים, ונביא הדברים בקצרה, הנה בגמרא (שם) שקיל וטרי אי שרי לשתות כוס של עיקרים, ופריך שם ומי שרי, והתניא מני לסירוס באדם דאסור, ת"ל בארצכם לא תעשו כו'. אלא בסריס. והאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הכל מודים כו' במסרס אחר מסרס שהוא חייב, שנאמר ומעון וכתית ונתוק וכרות, אם על כרות חייב על נתוק לא כ"ש, אלא להביא נותק אחר נותק שהוא חייב. ואלא בזקן. ופריך והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי, אלא באשה. ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלוהים ויאמר להם פרו ורבו, מאי איכא למימר. בזיקנה, אי נמי בעקרה, ע"כ.

ונחלקו רש"י ותוס' מהו סירוס אחר סירוס רש"י פירש שבא הראשון וניתקם ועדיין הם בכיס, ובא השני והוציאם לגמרי שניהם חייבם. אבל בתוס' ד"ה להביא כתב בשם ר"י דלא מיירי שהראשון נתקם לגמרי אלא שהיו עדיין קצת מעורים ובא השני ונתקם לגמרי ועדיין הם בכיס עיי"ש.

ולדעת רש"י נראה דאפילו אי השני לא גרע מידי בכח ההולדה שהרי גם קודם לכן היו מנותקים לגמרי מ"מ חייב, וצ"ב אמאי שהרי בפשטות תלוי דין סריס בכוח ההולדה כמו שנראה כאן בסוגיא, דבזקן לולא שאפשר להחיות כח ההולדה שבו, לא היה בו דין סירוס. שהרי לא נייד הש"ס מהתירוק דבזקן מיירי אלא משום דברי ר' יוחנן דהן הן החזרוני לנערות.

וע"כ לחלק בין מי שאינו ראוי להוליד בידי שמים, למי שאינו ראוי להוליד בידי אדם, וצ"ב הסברא בזה. ואולי צ"ל דהכל המשיך איסור אחד מעשה השני ומעשה הראשון ואין לחלק ולומר דהראשון חייב והשני פטור מה שאין כן כשהו עקר בידי שמים שאין כאן תחילת איסור ועדיין צ"ע.

ולשיטת תוס' היה אפשר לומר דאף לאחר מעשה הראשון היה עדיין יכול להוליד כיון שלא נתקם הראשון למרי, ומש"ה השני חייב, ואה"נ אם היה מעשה השני באופן שאף בלא מעשה כבר לא היה יכול להוליד לא היה השני עובר. וכמו בזקן, ואין צריך לחלק בין סריס בידי שמים לסריס בידי אדם.

אלא דבתוספות (שם ד"ה אלא בזקן) כתב ז"ל, הכא א שייך למיסר משום מסרס אחר מסרס, דזקנה לאו סירוס היא. ובחידושי חתם סופר פירש דברי התוס' ז"ל, פי' כיון דלא שייך בגופו סירוס, ה"ל כמין אחר, דיקלא בעלמא, אי לאו משום דלמסקנא יש לו רפואה ע"כ, נראה דדין זקן דין אחר הוא לגמרי וליכא למילף מיניה מידי למסרס אחר מסרס, ולא מטעם דלעיל דשאני היכא דהוי סריס בידי שמים, אלא משום דזקן אם נימא דאין ראוי להוליד מין אחר הוי. ולפי"ז נראה דאין לחלק מסברא ולומר דבנסתרים בידי שמים אין סירוס אחר סירוס דבין לרש"י ובין לתוס' לא קשה מידי מזקן ומהכ"ת לחדש דין חדש כזהף ויותר מזה ממה שנתקשו בתוס' אמאי אין איסור בזקן (לס"ד דהגמרא) ולא תירצו בפשטות דבזקן הוי בידי שמים ע"כ דלא סבר התוס' כהחילוק הזה, (וכן מוכח מהרשב"א ומהריטב"א שם בסוגיא הובאו להלן שהקשו כן מ"ש זקן מסריס אחר סריס ולא תרצו כנ"ל ע"כ דלא סבירא להו כן).

ויעויין בחזו"א (או"ח סימן סב אות כו) שביאר דברי התוס' ז"ל, ובתוס' כתבו דזקנה לאו סירוס הוא, ורצונו לומר דכשיש לוקתא של זקנה אין הכוס פועל כלום, ואפשר דצריך לומר דבזקנה לאו סירוס הוא, ע"כ. נראה דהוא מפרש כעין דברי החתם סופר הנ"ל, אלא דבאמת אין הלשון של תוס' מיושב שפיר וכמו שבאמת כתב החזו"א להגיה דבזקנה, שהרי לפירושם אין ההיתר מתיחס לפעולת הזקנה שאינה מעשה סירוס, אלא להזקן כלומר שזקן אינו בר הכי לסירוס כיון שאין זה פועל אצלו כלום.

אבל בתוס' הרא"ש (שהם כידוע העתק דברי התוס' עם מעט הסבר הרא"ש עליהם) כתב (שם ד"ה אלא בזקן) ז"ל, אע"פ שמסרס את הסריס חייב, התם גזירת הכתוב הוא כיון שתחילתו בא לו ע"י סירוס, אבל זקן שפסק מלידה תו ליכא ביה איסור סירוס, מיהו תמיהא לי מנה ליה למדרש טעמא דקרא משום 'פריה ורביה' כיון דקפיד קרא ה'כל אשר בארצכם', ע"כ. ובאמת הדברים האלו מתאימים בדברי התוס' מבלי צורך להגיה כהגהת החזו"א הנ"ל, דבאמת אין המעלה בזקן שאינו בר הכי לסירוס כנ"ל, אלא המעלה בפועל הזקנה שאינה פעולה של סירוס, ולהכי לא שייך אחר זה סירוס.

ודברים אלו הם ממש דברי הכסא דהרסנא שזכה לכוון לדברי הרא"ש בביאור דברי התוס', (ואף דהוא כתב באמת טעם אחר משום 'אי עביד לא מהני' כנ"ל מ"מ דברי הרא"ש מסכימים עמו לדינא ולא מטעמיה).

וכן הוא לכאורה משמעות דברי הריטב"א (בחי' שם ד"ה ודחינן ליה אלא בזקן) ז"ל, וא"ת וכיון דאפילו בסריס גמור אסור היכי תיסק אדעתין למישרי בזקן, י"ל שכן דין תוה, דכל שהסירוס מבטל כתו מלהוליד, שאלמלא כן היה רואי להוליד, ריבה איסור אפילו סירוס אחר סירוס, שנראה כאילו מסרסו עכשיו, אבל כל שמעצמו אינו מוליד כגון זקן ועקר אין סירוס אסור בו מגזירת הכתוב ע"כ. ועיי"ש ועוד בהמשך דבריו דאף דבזקן מסיק הש"ס דכיון דיכול לעשות מעשים שיחזירו לו כח המוליד עדיין יש בו איסור, מ"מ ב'עקר' גם למסקנא מותר.

(וראיתי בהגהות רבי אלעזר משה הורביץ שפירש דלס"ד דגמרא לא עביד כוס של עיקרין בזקן מידי דבלא"ה אינו ראוי להוליד כמו אחר הכוס שאין הכוס פועל חיסרון באברי התשמיש אלא חלישות כעין הזקנה ואה"נ בסירוס ממש גם בזקן חייב אף לה"א דגמרא ק"ו מסריס עיי"ש בהגהותיו הנדפסים בסוף הש"ס. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו הק', דא"כ לפי"ז במסקנת הש"ס דהזקן

ראוי להוליד ע"י מעשים, ג"כ יהיה מותר לו לשחות כוס של עיקרין כיון שאין מזיק בזה איברי התשמיש, וכי יעלה על הדעת דאדם שעושה מעשים ליגרום לעצמו תשות כי שיזקין בלא עת, יהיה עובר באיסור ד'לא תעשו כן בארצכם', ואולי יש לומר דכאן כיון דאין התשות כח אלא באיברי ההולדה מקרי סירוס ואסור, וצ"ע. ועיין בחזו"א (או"ח סימן סב אות כו) ומה שהוסיף בזה, ומיושב (שפיר).

ובחידושי הרשב"א (שם ד"ה אלא בזקן) כתב ז"ל. קשיא לי ומי גרע זקן מסריס, ואיכא למימר דאין הכי נמי דמסרס אחר מסרס גזירת הכתוב הוא, וטעמא דקרא משום דכל שכיוצא בו כלומר בחור שכמותו מוליד וזה מסרסו אין ניכר שהיה סריס מתחלתו, ונראה כמסרסו עכשיו, ולפיכך אסרו הכתוב, אבל זקן שאין ראוי להוליד לפי דרכן של בריות, שוב לא הקפידה תורה בסירוס ידידה ע"כ. נראה פירושו דס"ד דזקן שאני כיון שניכר שאינו בן בנים מה שא"כ בסריס, ולפי"ז בעקר שאינו ניכר או עכ"פ אין ניכר כמו בזקן אפשר דאסור.

ובחידושי הרמב"ן (שם קי, ב ד"ה הא דאמרינן) ז"ל, הא דאמרינן אלא בסריס והאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הכל מודים במסרס וכו'. תמיה לי בשלמא התם בדקא עביד מעשה כגון נותק אחר כורת, ומחמץ אחר מחמץ נמי רחמנא קפיד אמחמץ ואלש ומקטיף ואופה, אלא סריס ששותה כוס של עיקרין מאי קעביד, ואיכא למימר הכא בסריס חמה שאינו מוליד אבל מתאוה ובוכל וכשהוא שותה כוס של עיקרין הללו מיעקר לגמרי ואינו מתקשה כלל, ואינו יכול להיות נזקק לנשים, וזה אסור לפי שהקפידה תורה אתוספת סירוס, וא"ת מנא ליה דשרינן בכה"ג לא נוקי לה בהכי ולא תיקשי, איכא למימר מדקאמרינן ומיעקר אלמא בשיש בה תוספת עיקור וסירוס קאמר, והוה יכלי' למימר דהא דקא אמרינן ומיעקר לאיסורא לומר דלא לישתי אלא סריס גמור, אלא ניחא ליה לאשכוחי בשריותא, ובמסקנא אוקימנא באשה זקנה אי נמי עקרה, ואע"פ שיש בה תוספת סירוס, שהיא מצטננת ואינה נזקקת שוב לבעל אפילו הכי באשה שרי, שאין בה דין סירוס.

ואפשר דכיון דחייבה תורה על נותק אחר כורת אע"פ שהוא סריס גמור ואינו מוסיף כלום כיון שעשה מעשה סירוס אסור אף זה כן, ע"כ דברי הרמב"ן. הרי שנסתפק הרמב"ן אי בעינן דווקא תוספת עיקור, או דכיון שעושה מעשה עיקור אפילו לא הוסיף כלום על מה שהיה מתחילה עובר, לדרך א' אין

איסור אלא במקום שהוא מוסיף עיקור, ולהדרך הב' אף אם לא הוסיף עיקור מ"מ אסור.

ולהדרך הא' דבעינן תוספת עיקור אפשר לפרש הס"ד דבזקן אינו עובר כפי שפירש החזו"א בשיטת התוס' דבזקן אין תוספת עיקור ע"י שתית כוס של עיקרין, אבל לדרך הב' דאף בלא תוספת עיקור עובר א"כ בעינן ע"כ לפרש כפירוש התוס' הרא"ש הנ"ל או כפירוש הריטב"א הנ"ל.

מסקנת הדברים

הרי שמה שכתבו הכסא דהרסנא ושו"ת חתם סופר הנ"ל להתיר סירוס בידי אדם אחר סירוס בידי שמים, באמת כבר משמע כן מדברי הראשונים, ואף שאין בידינו להכריע בין ההרים הגבוהים, מ"מ יש לדון היתר מחמת מה דאיתא פצוע דכא 'וודאי' ולא פצוע דכא ספק, דאין איסורו אלא מדרבנן, ויש שכתבו דאף בספיקא דדינא כן הוא, עיין שו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סימן פט, ועוד), ויהיה נידון דידן נחשב עכ"פ כספיקא דדינא.

ואף למה דכתב הבית אפרים (אהע"ז סימן ב) שאין היתר דסריס אחר סריס בידי שמים אלא לבא בקהל אבל מעשה הסירוס עצמו אסור, מ"מ כאן יש לדון היתר מחמת שהוא אינו עושה מעשה הסירוס אלא נעשה ע"י גוי. ואף שמ"מ סייע אסור, יש לומר דכאן לא הוי אפילו מסייע, עיין ט"ז וש"ך שנחלקו בזה (יו"ד סימן קצת סעיף כ, עיי"ש בט"ז ס"ק כא, ובנקודות הכסף שם) לגבי נטילת צפרנים בשבת ע"י גוי, אי שייך מסייע בכה"ג, ונראה דכאן בנידון דידן שהוא ישן גמרי בשעת מעשה, נראה דאף הט"ז מודה בזה דלא הוי אפילו מסייע דשם עכ"פ מטה ידיה שיגזור לה העכו"ם צפרניה, משא"א כאן דלא עביד מידי. ואף שיש כאן משום אמירה לעכו"ם שבות, הרי במקום מצווה (דפריה ורביה) לא גזרו.

אמירה לעכו"ם

ואף דלהלכה קיי"ל דאין מתירים במקום מצוה אלא שבות דשבות מ"מ הרי כתב הרמ"א (או"ח סימן רע"ו סעיף ב) ז"ל, יש אומרים דמותר לומר לאינו יהודי להדליק לו נר לסעודת שבת, משום דסבירא ליה דמותר אמירה לאינו יהודי אפילו במלאכה גמורה במקום מצוה (ר"ן סוף פרק רבי אליעזר דמילה נו, א מדה"ר ד"ה ונמצא, בשם העיטור), שעל פי זה נהגו רבים להקל בדבר לצוות לאינו יהודי להדליק נרות לצורך סעודה, בפרט בסעודת חתונה או מילה, ואין מוחה בידם.

ואף שכתב שם עוד דיש להחמיר במקום שאין צורך גדול, דה רוב הפוסקים חולקים על סברא זו, ובמשנה ברורה שם הביא בשם השלה"ק דאין להקל בזה כלל, מ"מ במקום מצווה רבה כמצוות פריה ורביה, וברט דמיידי כאן באופן שיהיה מבוטל מהמצווה לגמרי (עיין אבנ"ז אהע"ז סימן א) וודאי שיש לצרף דעה זו לקולא כנלענ"ד, ובפרט דכאן לא מיירי באיסור שבת, ולכמה פוסקים אין בשאר איסורים דין דאמירה לעכו"ם שבות כלל (עיין רא"ש בב"מ פ"ז סימן ו), ועיין תוס' ר"ה (כד, ב ד"ה שאני רבן גמליאל) ובהקהות הרש"ש שם.

מעשה הרופאים

עוד יש לצרף להיתר מה דבנידון דידן אין זה דרך השחתה, אלא אדרבה דרך תיקון ורפוי 'שיוכל להוליד', וכמו שכתב הרש"ל (יבמות פ"ח סימן ח) ז"ל, ולעניין פסק הלכה אני אומר, אפילו אם תרצה לומר שפירוש ר"ת שפירש בידי אדם אינו אמת, אלא ר' ישמעאל בידי שמים איירי, וכל המעשים של הירושלמי בידי שמים איירי, אבל נכרת בידי אדם פוסל, מ"מ נראה דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד, או ע"י חולי שבא כבר בבציו, שהיה בהכרח להכריתו, אבל מה שכורתיים עכשיו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף, ויודעין לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד, ואינם מקלקלים החוטים ושביל הזרע הולך כתיקנו, ותלוי בחכמת הרופאים, אין בידינו לפוסלו כל עיקר ובניהם כשרים, וגם הרמב"ם לא עלה בדעתו לחלוק על זה, ומ"ש נכרת לשון זה משמע ע"י כריתה כמו שפירשתי, או שלא יוליד והוא הסירוס, או שכבר נולד לו חולי בבצים, אבל חיתוך הרופאים אין לו שם זה, ולא נחלק על אמונתו, מה שהתלמוד אינו מכחיש

את הרופאים, עכ"ל הרש"ל.

ואף דהיש"ש הלא מיירי באופן שברופא אומר שיכול לתקן באופן דידוע להם בבירור שיוכל אח"כ להוליד, וכאן הרי לא מיירי בהכי, שהרי מיירי כאן במי שאף לפני כן אינו ראוי להוליד כלל, מ"מ לפי דברי הרופא שאומר שהוא נזהר שלא לפגוע בגיג הדם באופן שאינו מזיק יותר ממה שהיה עד עכשיו, ומה שהוא עושה הוא סוגר כמו שהיה א"כ שפיר יש לדמות נידון דידן לנידון היש"ש הנ"ל.

בידי שמים

ועיין שו"ת חבצלת השון (ח"ב סימן יב) שכתב דלפי מש"כ הש"ך (יו"ד הלכות מקואות סימן רא ס"ק מו), דכששואב המקוה ורוצה לשאוב משם, ונופל בחזרה, הוי כמו ממילא, וא"כ גם בכאן כשעושה לתקנו ולהושיעו שיהא ראוי להוליד, אפילו ח"ו מקלקל, עכ"פ הוי כמו ממילא, והוי כבידי שמים, וכשר. ועיי"ש שכתב דסברא זאת לא שייך לומר אלא במקום שהוא עושה כדי לתקנו, אבל במקום שאינו עושה רק עבור 'בחינה' ואינו עוסק בתיקונו לא שייך טעם זה, עיי"ש. ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סימן קג) מה שהביא לזה סיעתא מדברי החלקת יואב והביא דבריהם להלכה עיי"ש.

ובנידון דידן י"ל דהוי כעין תיקון, דע"י מעשה זה עצמו יוכל להוליד, א"כ הוי כבידי שמים ואינו פסול לבא בקהל עיי"ז. וביותר לפי מה דמסיק שם במחת יצחק דלא שאני בין אם נעשה לבחינה או לתיקון עיי"ש, א"כ וודאי דבנידון דידן אפשר לצרף קולא זו.

וע"ע בשו"ת חבצלת השרון (הנ"ל) מה שכתב שאף על דעה יחידאה יש להקל במי שניקב הגיד, דאין לך שעת הדחק כמו לפסול איש לעולם לבא בקהל, ובפרט בדור פרוץ כזה שאין אדם שליט ביצרו ועלול לבא לידי מכשול ח"ו, שזה לענ"ד יותר מעגונה שיש תקווה שיהיה עדות או יבוא בעלה כשהוא חי עיי"ש דבריו באורך, ואם בדורו כתב כן, מה נעני אנו אבתריה. וגם כאן הוא שעת הדחק גדול שמי שאין לו בנים צריך לגרש את אשתו ויהיה כל ימיו בלא אשה, ע"כ לענ"ד יש לסמוך על כל הצדדים הנ"ל ולהקל, מה עוד שכאן יוכל ע"י זה לקיים מצוות עשה דפריה ורביה.

העולה לדינא

בנידון דידה כפי שהארכנו לעיל בפרטי העניין דמיירי במחסר חלק קטן מאוד שאינו נראה לעיני אדם כלל אל במיקרוסקופ והוא אדם שאינו ראוי להוליד כלל יש לצרף כמה צדדים לקולא.

א. דעת החזו"א והשו"ת דברי מלכיאל ועוד, דבחסר כ"ש לא מיפסל, ובעינן עכ"פ שיעור הניכר.

ב. דעת החתם סופר ועוד דסברי דהמסרס בידי אדם אחר שהוא היה כבר סריס בידי שמים לא מיפסל.

ג. דעת שו"ת חבצלת השרון דאם כוונתו לתקן הוי כממילא וכבידי שמים.

ד. דעת היש"ש דכל שהוא כדרך הרופאים לא מיפסל.

ומכל הלין, וכפי שנתבאר באורך, וכפי שמבואר בפוסקים שצריך למשכן עצמו להיתר בכגון דא, ואף שרי לסמוך על דעת יחידאה בזה, נראה לענ"ד להקל בזה. אבל ח"ו להקל לעצמו בזה, (ובפרט שבכל עת משתנים דברים בזה כידוע), אלא ישאל למורה הוראה מומחה ועל פיו יעשה.

ספר נשמת אברהם

חלק ג' אהע"ז מהדורא תנינא

ליקט את השאלות ההלכתיות הקשורות בניתוחים שונים שלא בהכרח קשורים לסוגיא של פוריות אבל הם נוגעים בלב הסוגיות והדינים של איסורי סירוס ופצוע דכא ולכן נעתיק כאן את כל הלשון

סעיף ד ניקב למטה מהעטרה, כשר. ניקבה עטרה עצמה, אם כשיראה קרי תצא שכבת זרע מהנקב, פסול. ואם (ו) נסתם הנקב, חזר להכשירו.

(ו) **נסתם הנקב חזר להכשירו. תיקון היפוספדיאס.** תינוק שנולד עם היפוספדיאס יש לו כמה שינויים בגיד – אין לו נקב בראש הגיד להוצאת שתן כרגיל, אלא הגיד נקוב למטה באיזשהו מקום מראשו ועד סמוך לגוף, ומשם יוצא השתן. בנוסף, ברוב המקרים, הגיד נכפף ונשאר כפוף גם בזמן קישוי. ברור שמצב כזה, גם מצד הכיפוף וגם מצד שהנקב נמצא סמוך לגופו, לא יאפשר ביאה וגם ההזרעה תהיה כמעט או לגמרי בחוץ, וממילא לא יהיה באפשרותו להוליד. כדי לתקן כל זה צריכים לפשט הגיד שלא יהיה כפוף ואחרי כן לתקן בו שביל עם נקב בראש הגיד כרגיל ולסתום הנקב שהוא מתחת לגיד סמוך לגוף הילד. ועיין בנשמת אברהם חיו"ד³⁹ לגבי מילתו.

וכותב השו"ת חשב האפוד⁴⁰ אחרי שהוא מסביר את שלבי הניתוח: והנה ודאי אם ישאירו אותו כמו שהוא עכשיו ולא יעשו אצלו שום תיקון, מותר הוא לבא בקהל כמו שמבואר באהע"ז סי' ה סע' י והוא לשון הרמב"ם וכו', וכן הוא להדיא בשו"ת הרא"ש כלל לג סי' ד מובא בב"י סי' ה ד"ה נסתם וכו'. ועתה נשוב ונחקור בפרטי הרפואה שבדעת הרופאים לעשות לו, ונראה שבלא"ה אין ברפואה זו ענין שיש בו משום לאסור הילד הזה לבא בקהל. ראשית כל בדעת הרופאים לעשות חתך ברוחב הגיד כדי לפשט הגיד וגם רצונם לסלק משם חתיכת בשר מתכווצת הגורמת לדעתם הכפיפות וכו'. ומכיון שנזהרים מלפגוע בהני גידים שמסביבות החלל, כל שכן שלא יפגעו במקום החלל עצמו, והרי לכו"ע נקב שלא הגיע לחלל אינו פוסל כמבואר בב"ש כאן ס"ק ט בארוכה וכו'. וגם הפעולה השניה שרוצים לעשות, והיינו שיעשו שני סדקים באורך הגיד, זה

אצל זה וביניהם כשיעור שפופרת ואח"כ ימשכו החתכים למתוח אותם קצת ויחברו אותם זה לזה ויהיה על ידי זה שביל מתחתם והנקב שהוא בתחתית הגיד יהיה בתוך אותו שביל, הנה גם מצד זה אין כאן שום בית מיוחד כיון שחותכים רק בחיצוניות הגיד. והא שעל ידי זה נעשה שביל בדומה לשביל הטבעי והשתן וגם הזרע יצאו בראש הגיד ולא בתחתיתו, הנה אין זה אלא תיקון וכיון שהוא כשר בלא התיקון הזה, אין סברא שעל ידי התיקון יהיה פסול וכו'. ונשאר עוד לדון בנקב שרוצים הרופאים לעשות מתחת לכיס עד יעבור הניתוח ויתרפא ממנו ואח"כ יסתם הנקב⁴¹. והנה ודאי מכיון שהנקב יסתם יהיה כשר בלי פקפוק וכמו שהבאתי כבר דכן מבואר בשו"ע (כאן) וב"ש אות ח ע"ש. ואי משום אם מותר לעשות הנקב ההוא, ואין נתפסים באיסור דבארצכם לא תעשו, הנה במקרה הרופא המומחה שעומד לעשות הניתוח הוא נכרי, וזה קל יותר כמבואר שם סע' יד. אבל אין צריכים לזה דגם אם היה המומחה ישראלי, נראה דאין שום איסור בזה. כיון דעושה הנקב לצורך רפואה וסופו להסתם. ולא מיבעיא לפי מה שלמד החת"ס בתשובה אהע"ז ח"א סי' יז⁴² מלשון הסמ"ג דכל מה שנעשה לצורך רפואה אינו פוסל, ודאי שאין בנקב זה משום סירוס כיון שעושים כן דרך רפואה. אלא אפי' לפי מה שכתב החת"ס שם דמשאר הפוסקים לא משמע הכי, היינו שלא להכשיר את האיש בעוד קלקולו עמו, אע"פ שקלקול זה לא נעשה אלא לשם רפואה, אבל בגוונא דא שאין הקלקול, דהיינו הנקב, נעשה אלא לצורך רפואה ואחרי ששיגו הרפואה עתידים לתקן גם הקלקול הזה, בכגון זה לא מסתבר כלל שיהיה אסור משום לא תעשו. וא"כ מותר לעשות כל מה שדרוש לצורך רפואת התינוק הזה, והוא מותר לבא בקהל גם בלא התיקונים, וכל שכן שיהיה מותר לבא בקהל אחרי התיקונים, ויש גם לצפות שלא יהיה עקר ויוכל לפרות ולרבות. התשובה זו היתה למראה עיני הגאון שר התורה מו"ה דוב וידענפעלד ז"ל מטשעבין והסכים עם המסקנה לדינא, אך לא ידענא אם הסכים עם כל הפרטים האמורים בתשובה זו, עכ"ל של החשב האפוד.

וא"ל רופא מומחה שהיום עושים את השלב השני, דהיינו המשכת החתכים שבאורך הגיד וחיבורם זה לזה כדי שיתהוו על ידי זה שביל מתחת להחתכים שיכלול גם את הנקב הנמצא בתחתית הגיד מסביב לקטטר, כך שהשביל החדש בנוי מסביב להקטטר שעובר מראש השביל החדש (דהיינו בראש הגיד) ועד לתוך השלפוחית. ממילא אין צורך לעשות נקב מתחת לכיס והתינוק ישתין דרך הקטטר עד שיתרפא מהניתוח ואז מוציאים את הקטטר.

שכיחות המום הנ"ל הוא בערך אחד לכל 300 זכרים. אך ראה זה דבר פלא שראיתי שכותב הבן איש חי ⁴³: ראיתי בספר שואל ומשיב תליתאה ח"א סי' רו מה שהשיב לחכם אחד ע"ד שאלתו באברך אחד שדר שתי שנים עם אשתו כדרך כל הארץ ואין לו שום ולד וזה איזה שבועות בדק את עצמו וראה הנקב של פי האמה היינו נקב השתן הוא למטה אצל העטרה ומיום הולדו הוא כך לא היה לו שום חולי וכו', ופלפל קצת בענין הכשר שלו, וסוף דבר כתב וז"ל: מ"מ הא גם יש ספק אי ע"י חולי חשוב בידי שמים וא"כ עכ"פ ספק ספיקא איכא וע"כ לדינא יש להכשיר ובלבד שיתבררו הדברים, עכ"ל. ונראה כי אין צורך לפלפל בזה להכשירו, כי הנה פה עירנו בגדא"ד יע"א ימצאו הרבה בני אדם בכך דנקב השתן שלהם הוא למטה במקום שיתחברו האמה והעטרה ביחד וכו' וכולם בריאים ומילדים בנים, וימצאו בני אדם שהם ובניהם יש להם כך, ואמר לי אחי שהוא המוהל הגדול שבעירנו, אשר שלשה רבעי הנולדים הוא מל אותם, שימצאו בשנה קרוב למאה וחמשים ילדים שהם כך, ויש אחד שיש לו כמה ילדים וכולם ברייתם כך וכו'. על כן זה הענין הוא ברור שאין בו שום מיחוש ואין צריך לכל הדברים שכתב בשואל ומשיב הנזכר, ותמהני איך מצאו דבר זה חידוש בערי אשכנז וכאן הוא דבר המצוי הרבה וכו', עכ"ל של הבן איש חי. וראה מה שכתבתי בכרך ב סי' רסב ס"ק יז עמ' שכג.

סעיף ז (ז) נכרתו הביצים או אחת מהם, או שנפצעה אחת מהם, או שנידוכה אחת מהן, או שחסרה, או שניקבה (נקב מפולש), הרי זה פסול. הגה וכן עיקר, ודלא כיש מתירים (ח) בעל ביצה אחת אם היתה אותה שנטלה שלימה כשנטלה, ונשארת של ימין. אמנם ראיתי מקילין כסברא האחרונה, אבל טוב לחוש באיסור דאורייתא לדברי המחמירים והם רוב מנין ורוב בנין.

נשמת אברהם

(ז) נכרתו הביצים. כפי שהסברתי בתחילת ס"ק ה, שתי הביצים יורדות מתוך הבטן לתוך האשכים בשבועות האחרונים שלפני הלידה.

1. ביצה שנשארה מחוץ לאשך. באחוז מהילודים, ביצה אחת (או שתיהן) נשארת מחוץ לאשך ואז היא נמצאת או בתוך חלל הגוף או במפשעה או מתחתיה בדרך לאשך. ראשית כל צריכים להבדיל בין שני סוגים של ביצה שטרם ירדה לאשך:

(א) שאפשר בזמן בדיקת התינוק להוריד את הביצה להאשך אך היא אינה נשארת שם וחוזרת למקומה מחוץ להאשך. כאן אין צורך לכל טיפול ורובם ככולם יורדות להאשך לבד.

(ב) ביצה שלא ניתנת למישוש כי היא נמצאת בתוך הגוף או אפילו שניתנת למישוש, אי אפשר להורידה להאשך בזמן בדיקת התינוק. בסוג זה רובן (מעל 95 אחוז) יורדות להאשך עד גיל שנה אחת. הגישה הרפואית החדישה לאלה שלא ירדו בתום גיל שנה היא לנתח את התינוק בגיל זה ולהוריד את הביצה לתוך האשך. במידה שאי אפשר להורידה להאשך בזמן הניתוח והביצה השניה קיימת ותקינה (בתוך האשך), אז כורתים את הביצה הזאת שנמצאת מחוץ להאשך וזה משתי סיבות: (א) אם משאירים אותה במקומה בתוך הגוף, יש סיכון גבוה (פי 20 עד 35 פעמים יותר מהאוכלוסיה הנורמלית) שהביצה תהפוך לממאירה (וקשה לעשות את האבחנה בשלב מוקדם כי היא נמצאת בתוך הגוף). (ב) יש היום

עדויות שלא רק שהיא עצמה אינה פועלת מבחינת ייצור זרע תקין, אלא שהיא גם מפריעה לפעילות התקינה של הביצה השניה וממילא מורידה את הפוריות של אותו אדם (כל זה עפ"י רופא מומחה).

מקור בחז"ל. והנה הדבר הזה היא תגלית חדשה בידע הרפואי שלנו. אך רבותינו כבר ידעו על זה, ואם לא נביאים הם אז בני נביאים הם. כי עיין

בתוס'⁴⁴ שכותב: ואמר רבינו תם לחלק בין ניטלה הביצה לפציעה דכשניטלה לגמרי מוליד וכו', ושוב: דוקא שנטלה האחת והאחת שלימה כשר, אבל נפצעה אפילו אחת, גרע טפי כדפרישית, עכ"ל.

אם האבחנה נעשתה יותר מאוחר, אז הנטייה היא לכרות את הביצה בלי אפילו לנסות להורידה להאשך, כי עכשיו הורדתה להאשך גם תפריע לפוריות האדם וגם לא תשנה בהרבה את הנטייה לשינוי סרטני של אותה ביצה.

ושאלתי את הגרש"ז אויערבאך זצ"ל האם מותר לכרות את הביצה ולפי מה שהסברתי לעיל. וכתב לי הגאון זצ"ל: שאין זה נקרא סריס אדם אלא סריס חמה, כי מכיון שאין הביצה נמצאת במקומה הטבעי ואין לה שום תפקיד הרי זה כבשר בעלמא, ואם עקב זה יותר עלולה לעבור סיבוכים שונים המסכנים את האדם, מותר אפילו אם חייבים לכרות את שתי הביצים הנמצאות בתוך הבטן כשאי אפשר להורידן, עכ"ל.

וכעת ראיתי בשו"ת אג"מ⁴⁵ שנשאל באחד שנולד עם ביצה אחת במקומה וביצה השניה, אומרים הרופאים שהיא בתוך הגוף ואומרים שצריך לעשות לו ניתוח וברוב הפעמים נעשה ע"י זה שבאה הביצה במקומה. אבל לפעמים אי אפשר שתבוא למקומה ויצטרכו לחותכה לגמרי מהגוף, אם רשאים לעשות הניתוח מצד איסור סירוס, ואם כשלא תבוא למקומה ויחתכו אותה מהגוף אם יהיה רשאי לישא ישראלית. והאג"מ דן על המשנה בבכורות מ"א וכן בטור יו"ד סי' שט ובב"י שם ד"ה אין לו ביצים. וכותב האג"מ: ונמצא שבין לת"ק שפוסקין כמותו הרמב"ן והרא"ש ובין לר"ע שפוסק כמותו הרמב"ם, אינו מוליד בלא יכולה לבא למקומה והוא כבשר בעלמא ואין בזה איסור סירוס ולא איסור פצוע דכא מלבא בקהל כשיצטרכו לחתוך אותה לגמרי מן הגוף. ובעובדא דידן שהוא רק בביצה אחת, הא יש הרבה שמתירין בכל אופן ויש לצרף גם שיטתם, עכ"ל. ומשמע מדבריו שגם במקרה שצריכים לכרות את שתי הביצים יהיה מותר וכ"ש כשמדובר רק בביצה אחת.

וכותב השו"ת חשב האפוד⁴⁶ על איש נשוי שהיה צריך לעבור ניתוח על שבר ואמר לו הרופא שהביצה הימנית קטנה ויבשה ואינה פועלת כלל ואין שום הפסד לסלקה ואדרבא אם יסלקוה תהיה תועלת בשביל הניתוח, והאיש הסכים. ודן החשב האפוד אם הוא פצוע דכא וצריך לפרוש מאשתו. גם נאמר לו בשם החולה שהביצה הוקטנה ויבשה כבר מזמן ולא קבל שום מכה והדבר ברור שבא מאליו. וכותב החשב האפוד: ואמרתי אחרי עיון קצת דיש להרכיב התירו אתרי רכשי. חדא דביצה זו הוקטנה מחמת חולי דלדעת הרמב"ם מותר לבא בקהל כמבואר באהע"ז סי' ה סע' י. והא דהביצה נכרתה אח"כ, הרי הסכימו כבר האחרונים דאם הביצה בטלה ולא נאסר לבא בקהל מחמת זה, לא נאסר גם אם הביצה נכרתה אחר כך, עיין פ"ת שם אות ז. ועוד, אפילו אי נימא כדעת רש"י והרא"ש דעל ידי חולי דינו כבידי אדם, עדיין יש להתירו מצד שיטת ר"ת דמתיר בנכרתה ביצה אחת, כמובא ברמ"א שם סע' ז. ואף כי כאן ניטלה הימנית, הרי גם בזה התוס' נוטים להתיר, כמבואר בדבריהם יבמות עה ריש ע"ב. ובכן אמרתי שאף אמנם אני רוצה לעיין בדבר, אבל הוא בחזקת היתר ואין צריך לפרוש מאשתו וכו'. ובהצטרפות כל הני טעמי, ובהצטרף גם סברת הסמ"ג אליבא דהרמב"ם שדקדק החת"ס אהע"ז ח"א סי' יז מדבריו שכל מה שהרופאים כורתים לרפואה ולא דרך השחתה חשיב מחמת חולי ומותר לבא בקהל, מכל הלין טעמי נראה להקל בנידון דידן ולא לשבור רוחו ומשפחתו של זה האיש, ונצטרף גם מו"ה אלחנן האלפערן שליט"א והתרנו את האיש הלז וכו', עכ"ל.

את התשובה הנ"ל שלח החשב האפוד להג"ר דוב וויידענפעלד ז"ל מטשעבין בירושלים ותשובתו מופיעה בשו"ת דובב מישרים⁴⁷ שכותב: דהא אברי הזרע הפסול הפוסל בהם פצוע דכא הוא משום דתלוי בהם הלידה כמבואר בש"ס יבמות ע"ה ו-עו, א"כ אם יבשה ואינה ראויה לפעולה שפיר הוי כחסר וממילא אפילו להחולקים על הר"ת, י"ל דמודי דבכה"ג דכשר אם נוטל אותם אח"כ וכו'. אך בכלל דברי כת"ה נאמרו בטוב טעם ודעת בבירור להלכה והתירא רק להיות שקשה עלי העיון דנתי קצת רק בפרט הנ"ל. וכלל גדול בזה בשאלה כעין נ"ד שיסוד ההיתר ועיקר בנוי משום שיטת הר"ת יש לסמוך על אמירת הרופאים שיאמרו שבדאי ראוי להוליד וגם שהוא בעצמו יאמר שכאיש גבורתו – ואע"פ שאין נאמנות לרופאים, מ"מ ספק הוי כמו בפקוח נפש (שם נאמנים הרופאים משום ספק פקוח נפש), וא"כ מועיל עכ"פ לסניף שמכוח אמירתו בלבד חשיב רק ספק פקוח נפש, עכ"ל של הדובב מישרים.

ועיין גם בשו"ת עין יצחק⁴⁸ שאדם שחלה באשך אחד והוצרכו הרופאים לכורתו, דמותר לו לישא אשה.

וכעת ראיתי מה שכותב הגרי"ש אלישיב שליט"א⁴⁹ לשואל ששאל אם רשאי להסיר הביצה השמאלית שהיא לא מתפקדת כלל והולכת ונפסדת וקיים חשש שזה יכול להביא למחלת סרטן וכו'. ופוסק הגאון שליט"א: וא"כ בנידון דידן שלפי דעת הרופאים יש להוציא את הביצה הפגומה מפני חשש שיכול לגרום לסרטן, הרי יש לסדר שהניתוח ייעשה על ידי רופא עכו"ם (שוב באוצה"פ סי' ה ס"ק עז באדם החולה שאין בו סכנה ויכול למצוא תרופה על ידי שיסרו אותו הביא בשם הבית מאיר להתיר על ידי רופא עכו"ם ואכמ"ל). לפי האמור נראה שיש מקום להתיר להסיר את הביצה השמאלית הפגומה על ידי עכו"ם וכן"ל, עכ"ל.

סרטן הערמונית (פרוסטט).

2. הטיפול הטוב ביותר היום לאדם שיש לו סרטן מתקדם ומפושט של הערמונית עם גרורות בגוף הוא לירות את שתי הביצים. כאן מדובר מצד אחד על מחלה מסוכנת וכריתת הביצים היא כדי להציל נפש, אך מאידך גיסא אין שום מחלה של הביצים עצמן וכריתתן היא כדי להפסיק את הפרשת ההורמונים שלהן שבזה עוצרים התפשטות הסרטן. והשאלה היא אמנם לכאורה פשוטה שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש וממילא מותר לבצע ניתוח כזה כדי להאריך את חיי החולה, אך האם אחרי כן יש לו דין של פצוע דכא בידי אדם וממילא יהיה אסור לו לחיות עם אשתו. וראיתי בשו"ת מנחת יצחק⁵⁰ שדן באריכות בדבר וכותב: סוף דבר דבנוגע להתירו לדור עם אשתו, הנני מיראי הוראה וכו', אבל אם נאמר דלא כהחת"ס אליבא דהסמ"ג אז איכא ג' ספיקות לאיסורא וכו'. וכותב שם בספק השלישי: דלמא אף היכא דהוי סריס בידי שמים בבירור, מכל מקום אם סרסו אחר כך בידי אדם פסול, ע"כ מיראי הוראה אנכי להתיר. וכל זה אם הוא היה בא לשאול מה הדין, אבל כמו בנד"ד שהחולה בעצמו אינו יודע מאומה מזה ואין לו שום שאלה, והוא שוגג גמור ואנו דנין רק על החיוב להפרישו מאיסורא, בזה י"ל דאף שמבואר בפוסקים וכו', מ"מ בכה"ג דהוא איש מסוכן ויש לחוש לסכנה, י"ל

דאין חיוב להפרישו, כיון דהוי שווג באיסורא דרבנן, דספק פצוע דכא לכ"פ הוי רק מדרבנן, בצירוף שי"ל דשייך בזה משום גדול כבוד הבריות, דלהפרישו מביתו זו אשתו, יהיה להם לבזיון גדול, שדוחה ל"ת שבתורה בשב ואל תעשה ושלא לומר לו הוי רק שב ואל תעשה וכו', עכ"ל.

וכתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: צ"ע דבנו"ב קמא או"ח סי' לה מבואר שגם מי שסובר דחשיב בכה"ג כשב ואל תעשה, מ"מ דוקא לשעה הוא דשרי ולא לכל הימים ומקורו מהירושלמי. גם אין מתירין שבויה לכהן מפני כבוד הבריות וכהיה דינאי המלך ⁵¹ אע"ג שזה רק מדרבנן דשרי אפילו בקום ועשה, עכ"ל.

ממשיך המנחת יצחק: וכל זה אף בנוגע להתירו לדור עם אשתו, אבל לומר דסגי להם בהפרשה בעלמא בינו לבינה ויש לדון רק משום הא דמבואר ביו"ד סי' קפז סע' יב דהרואה מחמת תשמיש ג"פ, אסור להשהותה אף אם אינו רוצה לבוא עליה, אלא אם רוצה להשהותה ע"י שליש ולא ילך אצלה אלא בעדים וכו'. ואף דבנד"ד אולי הוי חשש רחוק מחמת מצב בריאותו, אף על פי כן לא מצינו שיחלקו בזה וכו', אבל כל זה רק גזירה מדרבנן וכמ"ש בשערי דיעה שם, א"כ בודאי במקום שיש משום סכנה להפרישו מביתו לגמרי ויש גם כן סברות להקל בלא"ה כנ"ל, עכ"פ יש להקל בודאי לומר דסגי בהפרשה בעלמא כנלענ"ד, אם גם כת"ר מסכים לזה, עכ"ל של המנחת יצחק.

וכתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: על אף שאין כאן מחלה בביצים עצמן, אך כיון דנקטינן כהרמב"ם דחולי נקרא בידי שמים, מסתבר שגם בזה אמרינן שמן השמים נשלח על האדם הזה מחלה שלפי הידע הרפואי היום, טיפולה בכריתת הביצים וממילא נקרא זה סריס חמה וגם מותר לו לחיות עם אשתו ובכל מקום שאפשר במקרים הללו עלינו להקל, עכ"ד.

והלום ראיתי בשו"ת חלקת יואב ⁵² שכותב: אבל לפענ"ד לחדש דכל שנעשה בידי אדם מחמת פקוח נפשו לא מיקרי בזה פצוע דכא ולא מיפסל כלל. כיון דאמרה התורה דפצוע דכא יהיה דמי לממזר שיהיה בידי אדם וכיון דממזר יצירתו רק בעבירה כמש"כ הט"ז יו"ד סי' קצה ס"ק ז בשם רבינו רץ וכש"ס יבמות ריש דף עח, דממזר לא משכחת בלא דאי (עיי' יבמות י ע"א), וה"נ בפצוע דכא לא אסרה התורה רק אם המעשה בא ע"י איסור לאו דסירוס, עכ"ל.

וכתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: צ"ע מהתוס' ביבמות טז ע"ב (ד"ה קסבר) שכתבו "אע"ג דביאת היתר היא מדאורייתא מ"מ וכו' הולד ממזר" עיי"ש.

וגם החכם צבי כתב בסי' כא "ואפילו בשניהם אנוסים הולד ממזר וזה ברור לתינוקות – דאטו ממזר בקנסא או שגגה או אונס תליא מלתא ודאי לא כן הוא". ואע"ג דיש לחלק בין היתר מפני שהוא אנוס מאחרים ובין היתר הנעשה ממש ברצון מפני חולי שיש בו סכנה, מ"מ מסתבר דכיון דלא ממעטינן ממזר הכהו קוץ, מוכח דהילפותא ממזר הוא רק למעט בידי שמים ותו לא מידי, עכ"ל.

ממשיך השו"ת חלקת יואב: ובפרט לפי מש"כ הרא"ה בספר החינוך בטעם איסור לבוא בקהל כדי שלא יסרס עצמו לשלחן של מלכים וכל שלא נעשה בעבירה אין איסור לבוא בקהל. ואף דגם בנסתרס ממילא כגון שהכהו קוץ וכיוצא בו פסול, היינו כיון דמ"מ המעשה הוא מעשה עבירה שאסור לכל אדם לעשותו. ואפילו כרתו עכו"ם, מ"מ מיקרי מעשה עבירה כמבואר בש"ס ברכות דף נג דעכו"ם שהדליק נר לא מיקרי נר ששבת ממלאכת עבירה כיון דמעשה זו אסור לישראל לעשותו, אבל במדליק נר לצורך חולה שיש בו סכנה, מיקרי שבת ממלאכת עבירה, וא"כ ה"נ בניד"ד, כיון דהרופאים חתכו מחמת סכנה ונעשה פצוע דכא בהיתר, פצוע כזה לא אסרה התורה לבוא בקהל שאינו דומיא דממזר, ואף דגם בתוס' עה ע"ד ה"ה שאין, מבואר שחתכו הרופאים, אבל מזה אין ראיה שהיה סכנת נפשות, עכ"ל של החלקת יואב.

וכן ראיתי בגליוני הש"ס להגר"י ענגיל זצ"ל⁵³ שכותב: פצוע דכא בידי שמים כשר, אמרו לי בשם מחבר אחד שדן להכשיר במי שחלה חולי מסוכן ואמרו הרופאים לעשותו פצוע לרפואתו, דכיון דמשום מצות פקוח נפש עביד והתורה חייבתו בכך ה"ל כפצוע בידי שמים וכשר לבוא בקהל ע"כ שמעתי. ואמרתי אני כדמות ראיה לסברא זאת מגמ' יומא עד ע"ב, דנין עינוי בידי שמים מעינוי בידי שמים וכו'. וברש"י: יוהכ"פ מצות מלך היא וכן עינוי המון, עכ"ל. הרי דמה שאדם מתענה מפני מצות התורה חשבינן וקרינן ליה בידי שמים כעינוי המון שהיה בידי שמים ממש ודוק, עכ"ל. ועיין גם להלן ס"ק י.

ועיין שם בשו"ת חלקת יואב שגם דן לגבי כהן אם יש עליו קדושת כהונה לכל מילי ולפדות אצלו בכורים. וכותב שהוא מותר מתורת ודאי ומותר לפדות אצלו גם בכורים.

כותב הציץ אליעזר⁵⁴: וכמה קילורין לעינים המה דברי העין יצחק ח"א אהע"ז סו"ס י שכותב דבענין כזה ראוי להקל ולא להחמיר וכו' ואין לנו לבקש חומרות בזה רק להדר להקל. וכן חוזר וכותב בכזאת בסי' יא אות כא, דמצוה

רבנא להשתדל להיתירא בענינים כאלו לבל יודחו מקהל ד' כי זהו ענין פקוח נפש עיי"ש. וגם דברים אלה של גאון ישראל זה הוא פסק הלכה, עכ"ל של הציין אליעזר.

ואמנם בשתי השאלות של העין יצחק מדובר על אדם שכבר יש לו מחלה בביצה אחת ולכן כרתו לו הרופאים ביצה אחת, ואין זה דומה למקרה הנ"ל, אך בסוסי' א כותב העין יצחק: ומצינן בירושלמי יבמות פ"ח ה"א שאמרו: רב אדא בר אחווא איתליד ליה חד בר כי מסמס בית מות וכו' רבנן דקיסרין אמרין נעשה פצוע דכא ונתענה עליו שימות, עכ"ל. הרי מבואר דהיכא דאינו ראוי לבא בקהל, טוב לו יותר שימות ועד היכן הדברים מגיעים, וע"כ אין לנו לבקש חומרות רק להדר ולהקל וכו', עכ"ל של העין יצחק.

ויתירה מזו כותב האג"מ⁵⁵ שמותר לטפל ביסורין שיש לחולה סרטן גם אם הטיפול הוא סירוס. וז"ל: במי שיש לו מחלת סרטן שכבר התפשט שאין רואים הרופאים שיוכל להאריך ימים אף בניתוח אלא שעושים ניתוח על עיקר המקום כדי להמעיט היסורין ויותר מצוי זה כשעיקר הסרטן הוא בפראסטאט (ערמונית) שמסירין הרופאים בניתוח את הביצים, אם מותר לעשות זה. הנה זה מותר שאף בשביל הסרת היסורין מותר לעשות ניתוח בחולה דסכנה, וגם מסתבר שהוא מאריך חייו לאיזו שעה קטנה אף שלא ידוע זה גם לרופאים, דודאי מסתבר ששני חולים מסוכנים במחלה אחת אבל האחד אין לו יסורין, והאחד יש לו יסורין, שבדרך הטבע מי שאין לו יסורין יחיה יותר מעט דהיסורין גדולים נמי מקצרין החיים, ולכן ודאי שמותר אף שעושה סירוס שהוא בלאו כיון שהוא חולה מסוכן יש לעשות הניתוח הזה אף שהוא רק להקל יסוריו, עכ"ל.

(ח) בעל ביצה אחת. אדם שנותר ונכרתה לו ביצה אחת עקב מחלה, ראה לעיל⁵⁶ שכתבתי בשם הפוסקים שהתירו לו לבוא בקהל.

נשאל הקהילות יעקב⁵⁷ על אחד שמחמת חולי נטלו ממנו הרופאים את הביצה השמאלית ואחרונים ז"ל מכשירין אותו לבא בקהל ע"פ שיטת ר"ת ז"ל וספר התרומה דלהלכה כשר בביצה אחת, ובצירוף שיטת הרמב"ם ז"ל דע"י חולי חשוב בידי שמים עיין אהע"ז סי' ה בפ"ת ס"ק ז תשובת הגר"ח ז"ל מוולוז'ין. אמנם אין ההיתר ברור לכו"ע ומ"מ בשעת הדחק כזה דאם לא כן אין לו תקנה התיירוהו וכבר הותר האי גברא ע"פ הוראות גדולי הרבנים. ושאל אם מחוייב עכ"פ להגיד עניינו להמשודכת שהיה לו עסק זה, והשאלה נחלקת לשנים: א. שמא לא יגיד יהא חשש קדושי טעות. ב. אם תמצא לומר שאין כאן חשש קדושי טעות שמא עכ"פ מחוייב להגיד שלא יהא אונאה וגונב דעת אחרים להינשא בחזקת כשר גמור בלא שום פקפוק.

ומשיב הקהילות יעקב: ולענין שאלה הא' הנה הפ"ת ביו"ד סי' לא ס"ק ב הביא דברי החתם סופר לענין היכא שמתירין בהפסד מרובה שאין זה אלא לגבי בעל הבהמה אבל למכור לאחרים כו'. וכתב החת"ס ז"ל וקרוב ודאי שמחוייב להודיעם ואם לא הודיעם ומכר סתם, אפשר הוה מום במקח וחוזר, עכ"ל. וא"כ לפי זה הכא נמי נד"ד אפשר דהוי בו צד מקח טעות וחוזר, אכן נראה לענ"ד דאין כאן בית מיחוש למקח טעות, שהרי רב הונא סובר בגמרא כתובות קא ע"ב דחייבי לאוין שלא הכיר בה אית להו כתובה ולדידיה פשיטא דהוי קידושי ודאי דבקידושי ספק הא אין לה כתובה עיין כתובות עג ע"ב וכו' וכיון דאפילו חייב עשה שלא הכיר בה הוי קדושין ודאי כל שכן נד"ד שהותר לגמרי ע"פ רוב הפוסקים ז"ל ודאי אין כאן חשש קידושי טעות כלל וכו'.

ולשאלה הב' (ממשיך הקהילות יעקב): אם מחוייב עכ"פ להודיע שלא להונות את המשודכת, הנה בחו"מ סי' רכח סעיף ו מבואר דאסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש מום במקח צריך להודיע ללוקח כו' והיינו אפילו מום כזה שאינו מבטל את המקח דמ"מ גניבת דעת איכא ע"ש בסמ"ע, וא"כ לכאורה הכא נמי נד"ד צריך להודיע (ואם כן כמעט שאי אפשר לו להשתדך כי בתחילת השידוכין כל דבר קטן מקלקל). ונראה לכאורה ראייה גדולה שאינו צריך להודיע מיבמות מה ע"א דקיי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת

ישראל הולד כשר ומ"מ היו מקפידין מאוד על זה וכדאמרין התם. ואף רב יהודה מורה בה להיתרא דכי אתא לקמיה דר"י א"ל זיל איטמר, פירש"י ז"ל לך למקום שלא יכירוך ושא בת ישראל שאילו יכירוך לא יתנו לך. וכי אתא לקמיה דרבא א"ל גלי או נסיב בת מינך דאל"כ לא יתנו לו אשה וכדאמר התם רב, אפילו אי הוה כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברת. ומ"מ התיירו לו להינשא במקום שאין מכירין אותו מבלי להגיד עניינו דהא אי ידעי לא יהבי ליה אשה, אלמא דכה"ג שהוא כשר ע"פ דעת תורה אינו מחוייב להגיד פגמו. וטעמא דלא אסרינן כה"ג משום גניבת דעת, יש לומר כעין הנ"ל דגבי כל מקח אפילו מום שאינו מבטל המקח (היינו שאין אדם מקפיד כל כך להיות גברא הדרנא עבור כיו"ב), מ"מ אילו בא המוכר מרצונו להחזיר לו הדמים ולבטל המקח היה נוחא ליה, אבל גבי נישואין בדיעבד לאחר שכבר נישאו אפילו אילו היה הצד השני מסכים מרצונו הגמור לבטל המקח היינו להתגרש, מ"מ אומדנא הוא שלא היה רוצה בזה אחרי שכבר נתקשרו בחיבה, וקשין גירושין ומי יודע מה יזדמן לו עוד, ומשום הכי כל כה"ג שבדיעבד לא ירצה לוותר על הקנין אע"פ שיש בו מום זה, לא חשיב גונב דעת במה שלא סיפר כל מומיו. וגם אפשר דאיסור זה של גניבת דעת (היינו לא שמרמה בפירושו, רק שאינו מספר חסרונותיו) אינו אלא מדרבנן והספר חרדים חשבו במצות לא תעשה מדרבנן בפ"ד ממצות לא תעשה מדברי קבלה ע"ש, ובמקום חשש ביטול פריה ורביה ושאר מכשולות לא גזרו חכמים. ואין שיהיה הטעם, מ"מ מבואר מסוגיא דיבמות מה ע"א הנ"ל שאינו מחוייב להגיד פגמו כל היכא שאינו אסור ע"פ דין, וכו'.

ומסיים הקהילות יעקב: ומה שחשש מעכ"ת מצד מום בגופו שאינו ראוי להוליד להסוברים דהוי פצוע דכא כה"ג, ונהי דאיסורא שרינן מטעם ספק ספיקא, מ"מ שמא במציאות אינו ראוי להוליד וזה הא הוה מום גמור כדחזינן גבי איילונית דהוי מום, נראה לכאורה דמאחר שע"פ דעת תורה סמכינן אספק ספיקא דלאו פצוע דכא הוא וגם ר"ת ז"ל כתב דמעשים בכל יום שמולידים, עיין רמב"ן ז"ל יבמות עה ושאר פוסקים שם, וגם בזמננו מקובל אצל העולם ע"פ דברי הרופאים שמוליד, כמדומה שאילו ידעה האשה עניינו לא היתה חוששת לחשש אינו מוליד, ואין זה בגדר מקח טעות לגבי דידה (כל סימן זה נכתב רק להעיר ובלא עיון הראוי ואינני אומר להלכה למעשה וכו'), עכ"ל של הקהילות יעקב.

ראה מה שכתבתי לעיל לגבי שידוך עם מי שאביו נכרי. וכותב הנצי"ב⁵⁸ נראה דהא דאיתא ביו"ד (סי' רמ' סע' כה) וכן אם האב מוחה בבן לישא איזה אשה שיחפוך בה אין צריך הבן לשמוע אל האב, זה אינו אלא באופן שאין באשה שחפץ בה בזיון וצער לאב אבל ביש בזיון אסור לינשא, עכ"ל. ולכאורה ודאי שיהיה לאבי הכלה (והכלה) בזיון וצער כשיוודע להם שאבי החתן הוא נכרי ואין ייעץ לו רב יהודה "זיל איטמר"? ואולי צ"ל שזה כוונת הגמ' כפי שכותב רש"י שם: לך במקום שלא יכירוך ושא בת ישראל שאילו יכירוך לא יתנוה לך, עכ"ל, דהיינו שילך למרחקים ולא יכירוהו לעולם, אך אם יש סיכוי שיכירוהו אחרי כן אה"נ דאסור משום גניבת דעת, וצ"ע.

ושמעתי מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שגם לדעתו אין צורך לבחור לספר למשודכת שלו על הניתוח שעבר, ובמקרה של הגמ' ביבמות על יהודי שאבא שלו עכו"ם, אין זה נקרא פגם כי למעשה "אין לו אבא" וממילא אין לאבי הכלה מחותן שצריך להתבייש ממנו. אך אסור לו לשקר בפועל אם שואלים אותו, עכ"ד.

ויש לעיין בגמ', במה דברים אמורים, כי אם אבי הכלה והכלה שאלו אותו אודות הוריו (אפילו שלא חשדו בו שאביו עכו"ם) אזי מוכרח לספר להם את האמת. ואם לא שאלו אותו, סימן הוא שלא כל כך איכפת להם ומעוניינים בו כמות שהוא, וא"כ אין כאן גניבת דעת כלל ולא יכולה להיות להם טענה אם יודע הדבר לאתר מכן. ועיין בתוס' שכותב: דשמא לא היו בודקים אלא אם הוא ישראל אם לאו אבל במשפחתו לא היו בודקין.

כתב לי מו"ר הגרי"י נויבירט שליט"א: נראה לי לומר כי כמו שמובא באהע"ז סי' ד סע' יג לא להתחתן עם בת נדה, כי יש בו משום פגם, וידוע כי באחרונים כתוב שהתורה של הבחור מכפרת ולוקחת את הפגם הזה, כן י"ל גם לגבי בחור שאביו הוא עכו"ם, דנכון דיש משום פגם גדול, אבל התורה שהוא לומד מכפרת על כך, ולכן הגמרא ביבמות אומרת זיל איטמר, ושם לא ישאלו אותך ואין כאן משום גניבת דעת כיון שגם התורה הגינה עליו, עכ"ל. ועיין בקהילות יעקב⁶⁰.

אך שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א שהוא חולק על הקהילות יעקב כי לדעתו אין מהגמ' ביבמות ראייה כי שם מדובר על שאלה של פגם משפחה וכיון שלדעתו של רב יהודה, שהוא היה גדול הדור, היה כשר לגמרי ורק מפני עמי הארץ שבמקומו אמר לו שילך למקום אחר שלא מכירים אותו ויתחתן שם,

אבל באדם שהוציאו לו אשך יש פגם בגופו, ואפילו אם לדעת הרופאים יכול להוליד, יש ולא ירצו אותו כחתן ולכן צריך להודיע לצד השני, עכ"ד.

סעיף י כל פיסול שאמרו בענין זה, כשלא היה בידי שמים, כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ וכיוצא בדברים אלו. אבל אם נולד כרות שפכה או פצוע דכא, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו איברים אלו, או שנולד בהם שחין והמסה אותו (ט) או כרתן, הרי זה כשר לבא בקהל, שכל אלו בידי שמים (י) להרמב"ם. אבל לרש"י והרא"ש לא מקרי בידי שמים אלא על ידי רעמים וברד או ממעי אמו, אבל ע"י חולי חשיב בידי אדם ופסול, וכתב הרא"ש דהכי משמע בירושלמי.

נשמת אברהם

(ט) או כרתן.

ניתוח הערמונית (פרוסטט) עקב עצירת שתן. כפי שהסברתי לעיל ס"ק ג, הערמונית נמצאת על יד כיס השתן ועוטפת את התחלת צינור השתן ביציאתו מהכיס. שבילי הזרע באים מהביצים משני צדדי הגוף, חודרים בתוך הערמונית ונפתחים בסופם לתוך צינור השתן מחוץ למקום שמעוטף בהערמונית אך עוד לפני שהצינור נכנס לתוך האמה. עם הגדלת הערמונית, יש לחץ על צינור השתן הנמצא בתוכה וסגירתו, דבר שגורם לעצירת השתן בתוך כיס השתן. ברוב המקרים, במוקדם או במאוחר, החולה יצטרך לניתוח והוצאת רוב הערמונית כדי לאפשר זרימת שתן תקינה. הגישה הניתוחית להערמונית היא או דרך חתך בגוף החולה או דרך מכשיר שהוכנס דרך האמה. מקובל בהרבה מקומות לקשור ולנתק את שבילי הזרע בשני הצדדים, או בתוך הגוף או מחוצה לו בצואר האשכים מעל הביצים. וזה כדי למנוע זיהום ודלקת של הביצים.

בזמן הוצאת הפרוסטט, תמיד וללא יוצא מן הכלל, גם חותכים ומוציאים את אותו חלק מצינור השתן שעובר דרכו ומעוטף בו ואין זה משנה באיזה

צורה עושים את הניתוח. כתוצאה מכך, אפילו אם לא יחתכו את שבילי הזרע בכלל, בכל זאת האיש עקר ולא יהיה באפשרותו להוליד. כי במצב התקין, בזמן קישוי וביאה, יש גם התכווצות של צואר כיס השתן וחלק של צינור השתן הנמצא בתוך הפרוסטט ולכן אין הזרע, שזורם בשבילי הזרע לתוך צינור השתן למטה מהפרוסטט, יכול לחזור אחורה לתוך כיס השתן אלא בהכרח יוצא קדימה דרך האמה. אך עתה, אחרי ניתוח הפרוסטט וכריתת אותו חלק של צינור השתן הנמצא בתוכו, אין המנגנון הזה קיים, כי עתה, במקום אותו חלק של צינור השתן, נשאר רק חלל ריק שדרכו בא השתן מכיס השתן ונכנס לצינור השתן הנשאר למטה משטח הניתוח, וממילא בזמן ביאה כל הזרע נכנס לתוך כיס השתן (בדרך זו ההתנגדות פחות מהדרך קדימה לתוך האמה), משם הוא יוצא אחרי כן כשהאיש משתין. לכן אין כל אפשרות שאדם, אחרי ניתוח הפרוסטט יוליד ואפילו ללא כל פגיעה בשבילי הזרע.

כתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: צ"ע כיון שמשחיתים את המנגנון הזה, ואפשר דחשיב כמפסיד שביל הזרע הואיל ונתקלקל בכך השביל שהזרע צריך לעבור דרכו לחוץ והוא הולך עכשיו שלא כדרכו אל כיס השתן ואף ששביל הזרע נשאר למעשה כמו שהיה בלא שום פגם, אבל כיון שהרמב"ם הוסיף גם "ובשבילין שבהן תתבשל שכבת זרע והן הנקראין חוטי ביצים" ומכיון שידוע שהשבילים היוצאים מהביצים אינם אלא צנורות המוליכים את הזרע, יתכן שהרמב"ם הבין דכיון שכך ברא הקב"ה שהזרע נמשך והולך עד להגיד, מסתמא אין זה לבטלה ומסתמא יש לזה צורך מסוים וקורא את זה בשם בישול. ולכן ההיתר הוא רק מפני החידוש הגדול של החזו"א דשבילין שבתוך הגוף שאני או דכל שהוא מפני רפואה חשיב כבידי שמים, עכ"ל.

כותב הגרא"י אונטרמן זצ"ל⁶¹ דע"י ניתוק שבילים אלו לא נאסר לבוא בקהל דאינו בסוג פצוע דכא וכרות שפכה מפני שאין כאן פגיעה בשלשה הגורמים הנזכרים בש"ס (אמה, ביצים, חוטי ביצים) ואינו אלא סתם עקר שהתורה לא אסרתו וכו' וגם אין הבדל בין פסיקת השביל או אם חתכו ממנו חתיכה, עכ"ד.

כותב החזו"א⁶²: והנה כפי הידוע ע"פ הרופאים, השבילין נכנסים לעומק בגוף ועוברים כמו חצי קשת עד שנכנסים לגיד ועוברים דרך הגיד וזורמים לחוץ, ומדלא הוזכרו בגמ' ובפוסקים, משמע דבמקום שהשבילין בפנים אינם בכלל

פצוע דכא ואינו נפסל אלא אם נפצע ונידך בגיד וביצים וחוטין שבהם, אבל לא החוטין הפנימים שבתוך הגוף, ואף אם מסתרס ע"י כריתת השבילים בתוך הגוף מ"מ אינו נאסר בקהל ודינו כשאר עקר וכסריס חמה, וכמש"כ תוס' סוטה כו ע"א ד"ה אשת וכו'. וע"ד הניתוח בחולי עצירת השתן ע"י סתימת שביל השתן הבא מנפיחת הבשר הידוע ולוחץ על צינור השתן וסותמו, ובשעת ניתוח מוכרחים להפסיק גם שביל השכבת זרע המובלע בגוף, למש"כ אין בזה איסור סירוס דאורייתא רק דרבנן כמו שתיית כוס עקרין, ובכל אופן הניתוח מותר משום ספק סכנה, ואינו נאסר לבוא בקהל, עכ"ל.

ועיין באוצה"פ שם שכותב הרב אונטרמן ז"ל: ושמענו כי שאל אותו (החזו"א) רופא מומחה ויר"ש אם הוא צריך לומר להאיש המנותח שנפסק אצלו השביל הנ"ל ואמר שאין צריך להודיע לו, עכ"ל. ומה שכתב החזו"א שאין בזה אלא איסור דרבנן כשתיית כוס עקרין, ראה להלן סע' יב ובדברינו שם.

וכדברי החזו"א כן כתב השו"ת חלקת יעקב⁶³, וראה שם בסוף התשובה שהוא כותב: לאחר כתיבי הראני וכו' בחזו"א וכו' שמבואר שם להדיא כפסיקא דידן, ושמחתי מאד שתל"ת שכוונתי בשאלה חמורה הלזו לדעתו הגדולה ולהאמת, עכ"ל. ועיין גם באוצה"פ⁶⁴. וכן פסק גם הגרצ"פ פרנק זצ"ל בתשובה למחבר הספר שאילת משה (וסרמן)⁶⁵.

וכ"כ השבט הלוי (ח"ח סי' רסו אות ג): במש"כ כב' שיתכן שבשעה שנתחו בבטנו להוציא בלוטת הבטן פגעו בבטן ג"כ בשבילי הזרע באותו חלק שהם תוך הבטן ממש לא חוץ לגוף, הנה בשעת הדחק כדאי גאון ישראל החזון איש אה"ע סי' י"א ועוד לסמוך שאין בחלק השבילים שבתוך הבטן משום קלקול דפצוע דכא, ועוד דאין זה אלא השערה בעלמא וכבר ידוע דהרבה מן הפוסקים הסכימו דספק פ"ד מותר גם למעשה.

ואעפ"י שניתן לטפל בזיהום ודלקת של הביצים ע"י אנטיביוטיקה, מסופר בספר פאר הדור חיי החזו"א⁶⁶ כי רופא מנתח אחד עשה כך בהצלחה ובהזדמנות סיפר להחזו"א על מאה הנסיונות שצבר ועל מחשבותיו שאולי באמת הניתוק מיותר לחלוטין בזמננו. החזו"א הקשיב לדבריו עד תום וכשגמר, הפטיר ופסק את פסוקו בקיצור נמרץ: אף על פי כן צריך לנתק, ע"כ. וכ"כ הציץ אליעזר⁶⁷ ומה שרופא אחד אמר לו שאם בא זיהום הוא נותן נגד זה, אין זה כלום ואסור להביא לידי סכנה בגלל זה שיוכל אח"כ להוציאו מהסכנה ובפרט שלא

תמיד מצליחים בזה וכבר קרו מקרים שלא הצליחו, עכ"ל.

וכל זה כשחותכים את שבילי הזרע בתוך הגוף, אך לגבי חיתוכם בתוך צואר האשכים, דהיינו מחוץ לחלל הגוף, עיין בקובץ אוצרות ירושלים⁶⁸ שכותב הגרי"י ווייס זצ"ל שאף שהביא בספרו⁶⁹ בשם הספר כסא דהרסנא (הנדפס עם הבשמים ראש סי' שמ) שכתב דאפשר נמי דענין פיסול בקהל ראינו שתלו חז"ל בגיד ובביצים ובחוט, אבל לא בכלי הזרע הכנוסים בתוך הגוף דשויה כעין טומאה בלוע, ע"כ. והוא כתב על דבריו: ובזה יונח לנו גם בהא דמנתקים השביל בשעת הניתוח של הפרוסטט, לא הוי פצוע דכא משום דהוי בכלל אותם הכנוסים בתוך הגוף דאין פוסל בקהל. וכן מצא אח"כ בחזו"א, מ"מ גם בזה אני מונע מלפסוק למעשה אם לא מצד הדוחק מאד, אבל לומר היתר גם לחתוך בכיס, חס ושלום, ובודאי יש לפרסם האיסור הברור, עכ"ל.

וכ"כ שם הג"ר שמואל הלוי ואזנר שליט"א: הנה אין מה לדבר כי דבר זה הוא גדר פצוע דכא או כרות שפכה היות ושבילי הזרע הם אחד מג' מקומות שנפסל ע"י מלחיות עם בת ישראל אפילו אשתו מכבר וכו' ואין לנו עצה בניתוח הפרוסטט אלא לסמוך על פסק הגאון חזו"א וכו', עכ"ל. ומובא שם באוצרות ירושלים גם תשובה מהגר"מ פיינשטיין ז"ל שכותב: דבישול שיהיה ראוי לבריאת ולד הוא בשבילי הביצים והבישול לצאת תחלתו הוא בגיד ורק השבילים כשנפצעו נאסר בלאו דפצוע דכא, ומקום שבפנים שהוא רק העברה בעלמא לא נאסר, בכל אופן ברור שליכא איסור פצוע דכא בזה, עכ"ל⁷⁰.

גם עיין בשו"ת ציץ אליעזר⁷¹ שמביא את דעת הגרצ"פ פרנק זצ"ל⁷² שמתוך דבריו יוצא שאפילו אם חותכים החוטים גם בחוץ, דהיינו בתוך האשכים, גם כן יש להתיר. ושם גם מדייק הציץ אליעזר ממה שכתב החזו"א בסוף דבריו (המובאים לעיל): ובכל אופן הניתוח מותר משום ספק סכנה ע"כ, דנראה דר"ל דאפילו אם יש בזה איסור דאורייתא ולא רק איסור דרבנן. ובשו"ת אחר⁷³ מסיק הציץ אליעזר להלכה וכותב: ובאופן שיוצא לנו שאפילו אם חותכים גם בתוך הביצים ג"כ בכל זאת יש להתיר, עכ"ל.

עוד עלי להסביר, דכשכורתם את הפרוסטט דרך מכשיר שהוכנס דרך הגיד, אין כאן פתיחת הגוף כלל, וממילא אין שום גישה לשבילי הזרע בתוך חלל הגוף, ולחולה כזה נשאר רק את האפשרות לנתק את שבילי הזרע מחוץ לחלל הגוף, דהיינו בכיס, או לטפל בו באנטיביוטיקה.

בשנים אחרונות התברר שבחולים העוברים את ניתוח הפרוסטט דרך הגיד (ללא פתיחת הבטן), אחוז הזיהומים באשכים קטן מאוד ובהם חיתוך השבילים בניתוח נוסף באשכים אינו מוריד כלל אחוז הזיהומים (ויתכן שאף מגדיל את האחוזים). ולכן ברוב המרכזים בעולם כלל לא מקובל לנגוע בהשבילים כאשר החולה נותח דרך הגיד.

ויוצא לנו לפי זה שבכל מקרה שאין הוראה רפואית נגד (דהיינו שאפשר לעשות הניתוח או דרך הבטן או דרך הגיד ללא פתיחת הבטן), נראה דעדיף, ואפשר שגם חייבים, לעשות את הניתוח דרך הגיד ללא כל קשירה של שבילי הזרע מלעשות את הניתוח דרך פתיחת הבטן עם קשירת השבילים בתוך חלל הבטן.

איש כזה שלא קשרו לו את השבילים, אין עליו איסור של השחתת זרע, ואע"פ שבזמן תשמיש הזרע נכנס לתוך כיס השתן ולא יוצא החוצה. ועיין באוצה"פ⁷⁴ בשם הצפנת פענח ח"א סי' פט וח"ג סי' קסד, דכל שעדיין לא יצא הזרע לחוץ, אין עליו שם זרע כלל וכל שהוא עושה כן עם אשתו, אין כאן איסור השחתת זרע. וציין לנדה כב ע"א גבי הרואה קרי בקיסם (דפשיטא להגמ' דכל שהזרע לא יצא לחוץ לא מטמא ומיבעיא ליה רק אי מטמא דוקא כשיצא מברשו או אפילו הוציא בקיסם), ע"כ. ועיין גם בשו"ת ציץ אליעזר⁷⁵ שכותב: מותר לו לאיש הזה להמשיך לאחר מכן בלב שקט חיי המשפחה עם אשתו, עכ"ל.

(י) **להרמב"ם אבל לרש"י והרא"ש**. כותב הח"מ⁷⁶: דמה שכתב הרא"ש דהכי משמע בירושלמי (והובא בשו"ע) משמע דהכי נקטינן לחומרא, אבל בב"ח כתב דסברת הרא"ש היא סברת יחיד, עכ"ל. וכן עיין בב"ש⁷⁷ שכותב: כ"כ הטור ור"י בשם רש"י וכבר האריך ב"ח בזה, ורש"י פ"ב דיבמות דף כ כתב להיפך, וכן משמע בסוגיא זו והסמ"ג כתב נמי כרמב"ם וכן פסק ב"ח, עכ"ל. ועיין בב"ח (כאן) שכותב דרש"י, הנמוקי יוסף והסמ"ג, הרבינו ירוחם בשם רמ"ה ס"ל דמעצמן ע"י חולי הוי בידי שמים וכשר דאינו פסול אלא מחמת מכה. ובתשובת הרא"ש⁷⁸ כתב נמי דההיא עובדא דגובתא דאסתתם איכא למיפרק דאסתתם בידי אדם ע"י מכה וכדפרישית, מכל הלין נראה להלכה דע"י חולי הוי בידי שמים דלא כהרא"ש בפסקיו דסברת יחיד הוא כנגד כל הני רבואתה וכו', עכ"ל. וכ"כ גם הים של שלמה⁷⁹.

כותב הברכ"י ⁸⁰ בשם התיו"ט בהגהות לאהע"ז: וביבמות כ ע"ב ד"ה פצוע אירשו (השוו) התוס' פצוע דכא וכרות שפכה וסריס אדם דהיינו שהם סריס אדם וס"ל כהרמב"ם, דלרש"י פירושה או סריס אדם ורישא בחולי. וכיון דתוס' מסכימים עם הרמב"ם, הכי נקטינן כי הוא היה הבקי שברופאים כמ"ש עליו הנ"י עצמו בזה הדין. וראיתי בספרי פ' כי תצא, מה בין פצוע דכא לכרות שפכה, אלא שפצוע דכא חוזר וכרות שפכה אינו חוזר, זו מהלכות רופאים וכו', עכ"ל של הברכ"י.

ומובא באוצר הפוסקים ⁸¹ רשימה של אחרונים שפוסקים כהב"ח, וביניהם העין יצחק ⁸², פר"ח ⁸³, חת"ס ⁸⁴, צמח צדק ⁸⁵, שואל ומשיב ⁸⁶, בית יצחק ⁸⁷ ומהרש"ם ⁸⁸.

- (38) ח"ב סי' כב (מהדורא בתרא אהע"ז סי' כט).
- (39) סי' רסב ס"ק יב (עמ' שכה).
- (40) ח"ב סי' ח.
- (41) וכתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: צ"ע איזה איסור יש אם השינוי הוא רק ביציאת השתן ולא באברי ההולדה, עכ"ל.
- (42) מובא בפ"ת ס"ק ז.
- (43) שו"ת רב פעלים ח"ג אהע"ז סי' יב.
- (44) יבמות עה ע"א ד"ה שאין וכך הוא במאירי שם.
- (45) אהע"ז ח"א סי' יב.
- (46) ח"א סי' פט.
- (47) ח"ג סי' כב.
- (48) ח"א אהע"ז סי' ט.
- (49) קובץ תשובות ח"ג סי' קעב.
- (50) ח"ב סי' קכג.
- (51) קדושין סו ע"א.
- (52) אהע"ז סי' ג.
- (53) יבמות עה ע"ב.
- (54) ח"ט סי' מט.
- (55) חו"מ ח"ב סימן עג אות ט.
- (56) ס"ק ז (עמ' צג) ולהלן סי' קעב ס"ק ג (עמ' שדמ).
- (57) יבמות סי' לח (במהדורות החדשות סי' מד).
- (58) שו"ת משיב דבר ח"ב סי' נ.
- (59) יבמות מז ע"א סוד"ה במוחזק.
- (60) ליקוטים כרך ד סימן טו וכן בספר ארחות רבנו עמ' רסח – הראה לי מו"ר הגריי' נויבירט שליט"א. וראה גם בשו"ת אג"מ אהע"ז ח"ד סי' כג אות ג ושם סי' יד.
- (61) אוצה"פ דף קסד ע"ב.
- (62) אישות סי' יב סוף אות ז.
- (63) ח"ב סי' כב (מהדורא בתרא אהע"ז סי' כט).
- (64) ח"ט דף קכט ע"א.
- (65) חאהע"ז סי' כב.

- 66) ח"ד עמ' קמב וח"ח סי' רסו אות ג.
- 67) חי"ד סי' צד.
- 68) חלק רצז שנת תשמ"ב.
- 69) שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' קכג.
- 70) וכן בשו"ת אג"מ אהע"ז ח"ד סי' כח.
- 71) ח"י סי' כה פכ"ד.
- 72) בתשובה למחבר ספר שאילת משה (וסרמן) חאהע"ז סי' כב.
- 73) חי"ד סי' צד.
- 74) סי' כג דף ק ע"א.
- 75) ח"י סי' כה סו"פ כד.
- 76) ס"ק ה.
- 77) ס"ק יב.
- 78) כלל לג.
- 79) פ' הערל סי' ט.
- 80) כאן ס"ק ה.
- 81) דף קכג ע"ב.
- 82) שו"ת, אהע"ז סי' ט.
- 83) יו"ד סי' לו.
- 84) שו"ת, אהע"ז ח"א סי' יד.
- 85) שו"ת, החדש סי' טו.
- 86) שו"ת, מהד"ק ח"א סי' קצג.
- 87) שו"ת, אהע"ז ח"א סי' לו.
- 88) שו"ת, ח"א סי' קעו.

וכן כתב שם בסימן כ"ג בנושא של ביופסיה על האשכים בשם גדולי הפוסקים להתיר ניתוח זה

ביופסיה מהביצה. עיין בשו"ת זקן אהרן⁵⁶ שעל אף שפקפק אם אמנם קיימת בדיקה כזו כי גם רופאי עירו לא ידעו מזה, בכל זאת דן באריכות אם מותר לעשות בדיקה כזו ואם יש בזה משום פצוע דכא. וכותב שמכיון שהוא נסתם מיד ונמצא דהוי כאילו לא ניקב מעולם, מותר. אך הוא אוסר משום הוצאת זרע לבטלה כי הוצאת זרע לא שרי כי אם דרך תשמיש וכו', אבל שלא דרך תשמיש אסור, ע"כ. וכתב לי מו"ר הגר"י נויבירט שליט"א: מסופקני אם זה נקרא זרע לפני שהוא עבר בשבילי הזרע "ומתבשל" שם, עכ"ל. ובשו"ת מנחת יצחק⁵⁷ מביא מהאמרי אש יו"ד סי' סט דכל שאינו ראוי להוליד אינו מוזהר מן התורה באיסור השחתת זרע וכו'. וכותב דא"כ בנד"ד שהזרע ניטל מהביצה, בודאי לא עדיף מהיוצא מאבר מת וכו', ואף דלא ברירא ליה להאמרי אש ז"ל להכריע להלכה, מ"מ יש לצרף זאת לשאר הטעמים שיש בזה להקל כנ"ל וכמו שצירף זאת האמרי אש בנידונו, עכ"ל. ולגבי איסור פצוע דכא כותב הגאון זצ"ל בשם החיבת הקודש סי' כד שכתב להתיר מטעם דברי היש"ש⁵⁸ שהרופאים יודעים להזהר, גם יש לצרף דאין הנקב מפולש, ולדעת מהרש"ל בהגהותיו על הסמ"ג אין לאסור אף אם ניקב הזרע וכו' וגם אולי י"ל דבנקב קטן כזה שעושים הרופאים באופן שיוכל אח"כ להוליד, ל"ד לניקב דהש"ס דרשומו ניכר, וגם י"ל דבנקב קטן כזה חוזר ונסתם מיד מאליו ונסתם מהני, עכת"ד של החיבת הקודש. ועיין שם שמאריך המנחת יצחק ונוטה להתיר וכותב: דידקדקו שלא יעשה הנסיון רק בביצה השמאלית דאז שיטת ר"ת דס"ל דאם נטלה ביצה השמאלית כשר וכו'.

כותב האג"מ⁵⁹: הנה בדבר איש אחד שאין לו בנים ורוצה הרופא ליטול משהו מביצה שלו לבדוק לידע מזה הסבה שאינו מוליד וידע איך לרפאותו כמו שעושין הרופאים בזמננו כן שמזה נודעים איך לרפאות וכבר נתרפאו הרבה והולידו אם אין בזה איסור מדין לאו דפצוע דכא, וכו'. אבל מה שיש לדון בזה הוא דכיון דניקבה הביצה מפורש בגמ' לאיסור וכדמסיק שלא מוליד. והרי חזין עתה בזמננו שמולידין דהא הרופאים עושין זה לידע איך לרפאות ונתרפאו הרבה ומולידין, הרי בע"כ צריך לומר שנשתנו הטבעים וכדמצינו בהרבה דברים וכו'. ואף שהחנינון מצוה תקנט, נתן טעם בשרשי המצוה שהוא למאס מעשי מלכי עכו"ם וכו', מ"מ אולי טעם זה אינו עיקר לדינא אלא נימא שהוא משום

דלא זה שאינו מוליד ע"י זה הוא האסור, אלא מה שהוא פצוע ודך וכרות בידי אדם הוא האיסור, ומה שאמרו שאינו מוליד הוא רק סימן איזה פצוע ודך וכרות נאסרו שהוא אותו שלא מוליד ע"י זה. וא"כ היה הסימן על אלו שלא הולידו מחמת זה בזמן נתינת התורה, וכיון שכן נאסרו אלו לעולם אף כשישתנה ויולידו וכן להיפוך, שיהיו מותרין אלו שהיו מולידין בזמן נתינת התורה אף כשישתנה ולא יולידו וכו'. ולכן בפצוע דכא וכרות שפכה שלא מצינו שנאמרה הלכה מסיני מי הוא פצוע דכא וכרות שפכה, אלא שהדין דאורייתא הוא שמי שאינו מוליד ע"י פציעה ודיכה וכריתתה, הוא איסור הלאו ומסרה התורה לחכמים באומדנותם שיאמרו מי הוא מהם שאינו מוליד, שלכן תלוי כשנשתנה הטבע במי שאינו מוליד באותו הזמן. ולכן, כיון שניקבה הביצה באופן שהרופאים עושין, אנו רואין שמולידין בזמננו יש להכשירו וכו' (ועיין שם לגבי פצוע דכא בידי שמים למה לא נאסר אפילו שאינו מוליד – א.ס.א.).

עכ"פ נתברר שאיסור פ"ד הוא רק כשאינו מוליד, ואף כשבזמן נתינת התורה לא הוליד אם נשתנה הטבע ומוליד אינו באיסור פ"ד, ולכן ניקבה הביצה אף שבגמ' איתא לאיסור כיון שעתה חזינן שהרופאים מנקבים ונוטלין משהו ומולידין כשר לבא בקהל. אבל נראה דדוקא הנקיבה שעושין הרופאים שיודעים איך לנקב וליטול כשר, שהרי רק באופן זה חזינן שמוליד ולא בניקבו דרך סבה כהא דההוא דסליק לדיקלא וחרזיה סילוא בביצים, שאולי נעשה באופן שנתקלקל שלא יוליד אף לפ"מ שנשתנה עתה אך כשיוליד לא נימא חזר על בניו שהרי אפשר שגם בדרך סבה היה הנקב באופן שלא קלקל ההולדה כיון דאיכא מציאות שיווליד ואם ספק פ"ד כשר יש להכשיר אף בניקב דרך סבה. ועיין ביש"ש לענין ניטלה ביצה אחת שג"כ כתב שהרופאים יודעים לאמן ידיהם ואיך לעשות, הובא בפ"ת סק"ז עיי"ש, ולכן אין להוכיח ממה שמולידין כשנקבו הרופאים לניקבו בדרך סבה. עכ"פ בעובדא דידן רשאי להניח לרופא ליטול משהו מהביצה לבדוק למי שאיזה שנים שחי עם אשתו ולא הוליד לידע איך לרפאותו שיוכל להוליד, עכ"ל של האג"מ.

ואין הגאון זצ"ל מתנה שיהיה זה דוקא מביצה השמאלית.

כותב הציץ אליעזר⁶⁰: בספר זקן אהרן שם בסי' ס"ו מזכיר דרך בדיקה חדשה של הזרע, והוא, בתחיבת מכשיר לחדרי הזרע גופא והוצאת טיפה משם לבדיקה. הוא אמנם כותב שם לשואל על כך שאינו מאמין שישנה אפשרות בדיקה כזאת ושגם רופאי עירו אמרו לו שגם הם לא ידעו ולא שמעו משיטה

כזאת. אבל מברר זאת מבחינת ההלכה, אם באופן כזה יש משום הו"ל, ואם יש בזה איסור פצוע דכא, ומאריך לבאר שבכה"ג אחרי שהרופאים מבטיחים, וסתמא כפירושם דמי, שהנקב יוסתם וגם יוליד פשיטא שאינו מפסולי קהל, ומה גם דבאותו התחיבה שתוחבין הרופאים לא נעשה עי"ז נקב פתוח כ"א ביקוע וסדק שעושין באלכסון ודרך אותו הסדק מוציאים טפת זרע ומיד כשמוציא את המכשיר מתאחין הקרעים ונדבקו זל"ז כרגע עד שנעשה דבוק כבתחילה שאין טפה יכולה לצאת משם א"כ לא ניקב מעולם וכו'. וחושש בזה רק משום מוז"ל לפי דעתו שם דלא הותר כ"א דרך תשמיש ולשים כים על הגיד עיי"ש.

ובא בזה רעהו וחקרו בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן ק"ח ומברר בטו"ט די"ל דבכה"ג ליכא בכלל משום הו"ל כי הזרע שנוטלין מהביצה בודאי לא עדיף מהיוצא מאבר מת, וההוצאה היא שלא כדרך העולם. ועוד זאת מצטרף לדעתו של הזקן אהרן שליכא בה גם חשש על פצוע דכא, ומאריך בטו"ט ד בהצעת צדדי ההיתר שי"ל בזה, ובפרט אם ידקדקו לעשות הנסיון רק בביצה השמאלית עיי"ש. וכפי שכבר מבאר שם הספר, מה שהיה תמוה אז בעיני רופאי עירו של הבעל זקן אהרן נעשה כמונח ראשון עתה, דחכמת הרפואה נתרחבה מאד. וכהיום כשהרופא רואה איזה חיסרון בהזרע לוקח מעט מזעיר מהביצה שלו עבור נסיון לראות אם גם במקור הזרע ישנו שם החיסרון, וכמו"כ אם ימצא שם הזרע בלי חיסרון יוכל להיות שיש איזה סתימה בהשבילין שעובר הזרע, באופן שחלק אחד אינו עובר הסתימה ההיא, ודין גרמא שאינה מתעברת, ואז התיקון בזה לחתוך זה הסיתום ושוב לחבר השביל שיהי' עובר בראוי בלי מונע ואז יש לקוות לד' שיושע כפי שכבר נעשה לאנשים כן והועילו. וגם על האופן השלישי הזה מציע יפה את דבריו שם להתיר ובמיוחד אם זה בחוט הביצה השמאלית, ועל אחת כמה אם החתוך צריך להיות בחוט הביצים שהמה בתוך גוף הבטן שבכה"ג יש להקל בלאו הכי עיי"ש. ומסכם הציץ אליעזר: יש גם להתיר לפי הצורך להוציא טיפת זרע מהביצה, ואם אפשר יש לחזור להוציא זאת מהביצה השמאלית.

ובשאלה אחרת, נשאל הציץ אליעזר⁶¹: במסגרת טיפול בעיות פוריות אצל האיש מתבצע בדיקה לאיכות הזרע ע"י הוצאת זרע במזרק מאשך האיש, האם אין חשש לפצוע דכא? ועונה הגאון שליט"א:

א) מכיון שהרופאים מעידים שעל ידי מעשה זה ע"י רופאים האיש לא נעשה עקר, וכפי שאמרו לי הנקב שנעשה ע"י המזרק באשך האיש הוא קטן וחוזר ומתאחה בהקדם, וגם הנקב מגיע רק עד חדרי הזרע אבל לא נעשה מפולש, בכל כגון דא נלפענ"ד דאין בזה חשש לפצוע דכא, ואין לדמותו לההיא דיבמות ד' ע"ה ולהוא גברא דסליק לדיקלא וחרזיה סילוא בביצים. וכאן עדיפא בהרבה מבשם.

בגדולה מזו מצינו להים של שלמה ביבמות שם בפ"ח סימן ח' שהעלה להלכה דמה שכורתים עכשיו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף ויודעין לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד ואינם מקלקלים החוטין, ושביל הזרע כתיקונו, ותלוי בחכמת הרפואה, אין בידינו לפוסלו כל עיקר ובניהם כשרים ע"ש, ויעוין בספר שו"ת יהושע חאה"ע סימן פ"ח שכותב בהסברת דברי היש"ש, דעיקר נראה בהיש"ש דאם נחתך ע"י הרופאים בדעת שלימה בכדי שיהי' ראוי להוליד כשר ע"ש, והסכים לכך גם בשו"ת אמרי יוסר להגר"מ אריק ז"ל בח"ב סימן ו' והעלה עפ"י להלכה בנידון דיש סעד גדול להתיר עפ"י היש"ש היות ונחתך מהרופאים בכדי שיוליד עיי"ש.

גם זאת, כפי שמובא באוצה"פ בסי' ה' ס"ק מ"א סמכו על דברי היש"ש להלכה גם בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סימן פ"ח, ואבני נזר חאה"ע סימן י"ז אות ל"ב, ועין יצחק ח"א סי' י', והשו"מ בח"א סי' קצ"ב מעיד ובא שקיימו וקיבלו כולם דברי היש"ש, וכי גם הוא סמך כמה פעמים על דברי הרש"ל יעו"ש. וכך העלה גם בשו"ת ישועות מלכו חאה"ע סימנים כ' כ"א עיי"ש.

וא"כ מינה, דמכש"כ שיש לסמוך ולהתיר לאלה כגון נידוננו (אפילו אליבא דנו"נ בדברי היש"ש) מכיון שהמדובר רק על נקב קטן הנעשה ע"י רופא, והחוזר ומתכווץ ומתרפא, ואשר כפי עדות הרופאים לא נעשה האיש עקר ע"י מעשה זה.

ומה שהזכרתי עוד צד קולא בזה שהנקב לא נעשה מפולש, הוא עפ"י מה שכותב המהרש"ל בהגהותיו על הסמ"ג ל"ת קי"ח קי"ט דמפולש דביצים לפי שאין להם חלל צריכין מפולשים לגמרי ע"ש. (נוסיף גם דברי החזון איש חאה"ע סי' ט' סק"ט שכותב דשיעורה בה' הרופאים שאינו מוליד, ושיתכן דהא דאמרו בספרי זו מהלכות רופאים, על כל דין פ"ד וכ"ש קאמר ע"ש).

ב) בדומה לנידונו ולהאמור, ועוד ביותר מזה, מצינו בספר חבית הקודש להגר"א קלאצקין ז"ל מלובלין סימן כ"ד, הובא באוצה"פ שם בס"ק מ. הוא נשאל אודות אחד שתחב לו הרופא מחט חלולה בביצה אחת להוציא בה זרע לבחון אם הוא ראוי להוליד, ושם לו מיד תחבושת על הכיס, ורופא ב' עשה לו עוד תחביה בביצה השניה, ואחר זמן אמר לרופא שהוא מרגיש כאב ועשה לו תחבושת, ולפרקים הוא מרגיש עדיין כאב בשניה. והשיב דבכה"ג אין פוסל כלל שהרי כתב היש"ש ספ"ח דיבמ ות סי' ח' דהרופאים יודעים להזהר, גם יש לצרף דאין הנקב מפולש ולדעת מהרש"ל בהגהותיו על הסמ"ע אין לאסור אם ניקב עד הזרע וכו'. ומוסיף וכותב, דגם אולי י"ל דבנקב קטן כזה שעושין הרופאים באופן שיוכל אחר כך להוליד לא דמי לניקב דהש"ס דמייתי מהך דחרזיה סילוא דרישומו ניכר, ומשא"כ במה שהרופאים נזהרים ושאין רישומו ניכר, וגם יש לומר דנקב קטן כזה שבנ"ד חוזר ונסתר מיד מאליו וכבר כתבתי דניקב ונסתם כשר יעו"ש. הרי לנו כנז"ל.

ג) ומפורש בדומה לנידון שאלתנו מצינו שנשאל בספר שו"ת זקן אהרן (וואלקין) ח"א סימן ס"ו, אודות דרך בדיקה חדשה (חדש היה עוד זה בזמנו) של הזרע בתחבית מכשיר לחדרי הזרע והוצאת טיפה משם לבדיקה אם יש בזה איסור פצוע דכא, ובדברי תשובתו האריך לבאר, שאחרי שהרופאים מבטיחים שהנקב יוסתם וגם יוליד פשיטא שאינו מפסולי קהל עיי"ש.

ונשאלו בכזאת גם בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' ק"ח, שו"ת חלקת יעקב ח"ג סימן מ (מהדורא בתרא אהע"ז סי' סב), והעלו גם כן להיתרא, ורק דמהיות טוב כותבים שיש לדקדק לעשות הנסיון מביצה השמאלית יעו"ש, ומזכיר מזה בעצם גם היש"ש שם שלכתחילה טוב לומר לרופאים שיחתוך של שמאל.

כן ראיתי בשו"ת אגרות משה חאה"ע ח"ב סימן ג' שהאריך ג"כ בזאת השאלה, והעלה להלכה כי רשאים להניח לרופא ליטול משהו מהביצה לבדוק למי שאיזה שנים שחי עם אשתו ולא הוליד, איך לרפאותו שיוכל להוליד יעו"ש באריכות דבריו בזה.

מכל הלין שנתבאר נלענ"ד שבנידון שאלתנו אין חשש לפצוע דכא, מיהו טוב להדר אם באפשרי הדבר שיבצעו את הבדיקה בביצה השמאלית, עכ"ל של הציץ אליעזר.

וכ"כ המנחת יצחק שם (ראה הערה 53).

כותב השו"ת שבט הלוי ⁶²: בענין מי שלא זכה לזרע של קיימא עדיין ואמרו הרופאים דאין תקנה רק באופן שיחתכו מב' ביצים שלו קצת לערך חצי פול כדי לבדקו ולנסותו אם עכ"פ הזרע מתבשל בביצים שלו, ואז ידעו שהעכוב הוא רק בשבילי הזרע ויכולין לתקנו והרב הג' ר' מ"ז זילבער שליט"א האריך בכחא דהתירא וכו'. הנה ג' פסולים לפנינו פצוע, דכא וכרות שפכה, ואין ספק שאיסור ביאת קהל תלוי ביסוד שאינם מולידים וכמש"כ הב"ש סי' ה ס"ק ג – וכפשוטו הש"ס יבמות עה ע"א וניקב מי המוליד, ושם עה ע"ב ובירושלמי יבמות דע"כ לא מנה דורות דלא משכחת לה, ושם עו ע"א נסתם כשר מפני שהוא מוליד, וע"כ פשוט כיון דסוגיא דעלמא כר"ת דניטלת ביצה אחת כשר, ולצורך גם בניטלה של ימין וכדעת מהרש"ל ביש"ש, והיינו משום דמוליד, וכהסכמת הרופאים בכל מקום, ודלא כמו שר"ל הגאון מהריעב"ץ באגרת בקרת בענין זה. וכתב היש"ש שם דאף לדעת ר"ת דניטלה ביצה אחת בידי אדם פסול, אם ניטלה ע"פ הרופאים המבטיחים שיוליד, כשר, וכו' אבל מה שכורתים עכשיו הרופאים וכו' ויודעים לתקן היטב ובבירור שיוליד ואינם מקלקלים החוטים ושבילי הזרע הולך כתקונו ותלוי בחכמת הרופאים אין בידינו לפוסלו כל עיקר ובניהם כשרים, וכו'. ומסכם: אבל בנדון השאלה אם בפי כל הרופאים אין זו מזיק להזרעה פשוט דאין איסור בחתיכת חתיכה הקטנה ע"פ יסודות הנ"ל, עכ"ל.

וכ"כ הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ⁶³: בדבר שאלתו על מקרה של דלקת בביצה הימנית שנתגדלה ונתקשה, האם לעשות ביופסיה או להסיר את הביצה מחמת הדלקת, ואם שרי להנשא לאחר פעולות אלו. (א) אם הרופאים מומחים רצוי מאד לשמוע להם. (ב) הואיל ובזמנינו יודעים הרופאים להזהר לא לקלקל בכך את האשך, לכן מתירים היום כל בעלי הוראה לעשות את זה (ביופסיה) לצורך פוריות וכ"ש למנוע מסכנה וכן מבואר בספרים. ולענין פסול פצו"ד לנשואין, אע"ג שאפילו פציעה כל שהוא פוסלת מ"מ כבר כתבנו שאין לחשוש בזה לפצו"ד ומעשים בכל יום שעושים את זה. (ג) כתב הרמ"א באהע"ז סי' ה סע' ז, שאפי' לר"ת שמתיר בעל ביצה אחת ה"ז דוקא אם הביצה שהוציאנה היתה שלמה כשניטלה ולא פצועה, וגם דוקא אם זה שנשארה היא של ימין, מ"מ גאונים מפורסמים וגדולי הוראה פוסקים למעשה להקל ולסמוך על הראשונים שע"י חולי חשיב כבידי שמים בכה"ג שהחולי היתה ממש בביצה עצמה, וגם הכריעו להקל כהסוברים שאין לחלק בין ימין ושמאל, ומתירים גם

אם בשעה שהוציאוהו היתה פצועה ולא שלימה. וכל השיטות שבענין זה הובאו באוצה"פ סי' ה מאות מב ואילך. ונוסף לכל זה יש עוד טעמים בחלקת יואב אהע"ז סי' ג ובגליוני הש"ס להגאון ר"י ענגיל בגמ' יבמות עה ע"ב, וגם כתב העין יצחק להגאון מקובנא זצ"ל שבענין זה מצוה גדולה מאד להתיר ולא להחמיר, ובפרט שלמעשה גם נוהגים בעלי הוראה להתיר. (ד) ולענין פסול נשיאת כפים וכד', בפצוע דכה ממש יש מחלוקת אבל זה לא נוגע לכב' כאמור באות ג', ועיין בחלקת יעקב חאהע"ז סוף סי' ג, עכ"ל של המנחת שלמה.

וכעת ראיתי תשובה מהגרי"ש אלישיב שליט"א ⁶⁴ שנסאל: מי שצריך בדיקה אם ראוי להוליד והבדיקה היא על ידי שיחתכו קצת מהביצה ויבדקו הזרע או שיוציא הזרע על ידי מחט של זריקה, האם אריך למיעבד הכי. ועונה הגאון שליט"א: הנה לפי"ד הרופאים בשתי האופנים הנ"ל הפצע מתרפא בתוך כמה ימים, ושב הבשר כבתחילה מבלי להכיר כלל, וא"כ בנוגע לפוסלו בקהל הדבר פשוט שהוא מותר שהרי קיי"ל דבין בפצוע דכא בין בכרות שפכה הוא פסול החוזר להכשירו וכמ"ש הב"י באהע"ז סי' ה. ע' תשובת הגר"ח מוולוז'ין בסוף ספר בית הלוי ח"א דלכל הפוסקים בניקבו הביצים מהני סתימה וחוזר להכשירו. אבל השאלה היא רשאי לעשות דבר זה ואם אין כאן איסור של ובארצכם לא תעשו. והנה לפי מה שכתב החזו"א מ"ש נפצעו הביצים הוא בכלל פצוע דכה צריכים שיעור. והוא מהלכות הרופאים ששיעור הפציעה הוא בגודל שמעכב מלהוליד, וא"כ אם לפי דברי הרופאים יתבשר שאף בזמן הפציעה שעדיין לא נתרפא הפצע אין זה פוגע כלל (בכושר ההולדה) שלו, הרי אין כאן כלל האיסור הנ"ל. ועוד יש להוסיף דנראה הדין בפציעה כזאת שאין צורך לשום טיפול, ומאליו מתרפא במשך כמה ימים יש מקום לומר דבכהאי גוונא אין כאן האיסור הנ"ל, וכו'. מ"מ נראה שיש להזהירו לא לחיות עם אשתו כל זמן שלא נתרפא הפצע, עכ"ל.

הודעה משמחת

לציבור הרבנים, מורי הוראה, ומדריכי חתנים.
לאור הצלחת הרישום של מחזור חורף לקורס הייחודי

"המשפחה ברפואה"

המקנה כלים נכונים במתן יעוץ והכוונה
בכל הנושאים הקשורים
לפוריות, אישות, מניעה, וגנטיקה, הריון ולידה.

אנו מודיעים בזאת על פתיחת הרשמה
למחזור נוסף בשלש שפות
עברית, אידיש, ואנגלית
שיתקיים בתחילת הקיץ הבעל"ט

בנוסף ניתן לרכוש כל סדרת הספרים שיצאו
במסגרת מאורות השובבי"ם
ח' חלקים בעלות מסובסדת

לפרטים והרשמה ולקבלת תוכנית מפורטת של הקורס

ניתן לפנות בכל שעות היממה למוקד של המכון

03-600-22-11

בברכת יגדיל תורה ויאדיר
הנהלת המכון

מכון מוחקד
והוצאת ספרים

קורסים וימי עיון
לרבנים ואנשי מקצוע

מוקד לרבנים
לבירור ידע רפואי

אתר ופורום
לרבנים ורופאים

קבצים תורניים

מגזין רפואי

בית מדרש
לבירורים הלכתיים
במשפחה

רח' מנחת יצחק 10
ירושלים
ת.ד. 45329
מיקוד 91451

טל'

02-571-1231

פקס:

1532-571-1231

דוא"ל:

torathamishpacha@gmail.com

